

En primera persona: memòria oral, patrimoni immaterial i Internet

Una anàlisi dels usos i funcions dels museus testimonials a la xarxa per a
l'adquisició, conservació, protecció i difusió de les històries de vida
considerades com a patrimoni cultural immaterial

Laura Solanilla Demestre

Direcció: Dra Glòria Munilla Cabrillana

Doctorat en Societat de la Informació i el Coneixement
Universitat Oberta de Catalunya

Octubre 2008

En primera persona: memòria oral, patrimoni immaterial i Internet

Una anàlisi dels usos i funcions dels museus testimonials a la xarxa per a l'adquisició, conservació, protecció i difusió de les històries de vida considerades com a patrimoni cultural immaterial

Laura Solanilla Demestre

Direcció: Dra. Glòria Munilla Cabrillana

Doctorat en Societat de la Informació i el Coneixement

Universitat Oberta de Catalunya

Octubre 2008

Agraïments

Aquest treball no hauria estat possible sense l'ajut de moltes persones d'arreu del món que han posat la seva experiència i coneixement al meu abast i han dedicat part del seu temps a respondre desinteressadament les meves preguntes. A vegades la comunicació ha estat molt fluida, en altres la presa de contacte ha estat més complicada. Però no vull deixar passar l'oportunitat d'agrair formalment l'ajut de les persones següents:

Karen Worcman, directora del *Museu da Pessoa* (Brazil); Jorge Gustavo Rocha del *Museu da Pessoa* (Portugal); Phil Stafford del *Museum of the Person* (Indiana, US); Marc-André Delorme i Élodie Choqueux del *Musée de la Personne* de Montréal; Julie Scott, coordinadora del Projecte *MedVoices* des de la *London Metropolitan University*; Costas Constantinou del *IMCS Intercollege Ltd.* (Xipre); Huseyin Gursan del *Youth Center Union* (Xipre / Turquia); Maria Kousis i Vassiliki Yiakoumaki de la Universitat de Creta; Carmel Fsadni i Rachell Radmilli de la Universitat de Malta, Christiane D. Nasser del *Centre for Cultural Heritage Preservation* (Bethlehem); Gunther Dietz de la Universidad de Granada; Marc Morell i Jaume Franquesa de la Universitat Illes Balears; Oksana Kis, coordinadora del projecte *Woman and Society* (Ukraina); Fernando Brugman, delegat de la UNESCO per el Patrimoni Immaterial; Andrea Hauenschield i Charles Whalen del *Musée de la Civilisation* (Canadà); Philimona Mulugeta del *Riksställningar Museum* (Stockholm, Sweden); Joanne Rudof, bibliotecària de la *University of Yale Library*; Katrine Barber, directora del *Center for Columbia River History*; Imma Boj, directora del *Museu d'Historia de la Immigració de Catalunya*; Natàlia Fernandez del *International Center of Women's memories, Biographies and Testimonies*; Teresa Ferriz, comissària de l'exposició *Memòries de la nostra infantesa. Els nens de la guerra*; Esther Prat i Carol Palop, tècniques d'activitats de *RocaUmbert, Fàbrica de les Arts*; Adele O'Dowd i Traci Sym de l'*United States Holocaust Memorial Museum*; Ian Crawford i John Stopford-Pickering de l'*Imperial War Museum* (Londres, UK); Carl Greenwood, de l'oficina de difusió dels *Tyne & Wear Museums*; Sebastian Chan i Anni Turnbull del *Powerhouse Museum* (Sydney); Michelle Foggett, del Departament d'Educació i serveis en línia de *The National Archives of England and Wales*; Àngele Alain, David Hendricks i Gordon Jung, responsables de projecte a la *Library and Archives Canada*; Ari Davidow, Director de les estratègies en línia del *Jewish Women's Archive*; Jamaica Jones, Assistent al Programa *World Trade Center Memorial Museum*; Maureen McEvoy del *Canada Science and Technology Museum*; Melissa P. Johnson del *Museum of History of San José* (US); Adèle Meloche del *Canadian Heritage Information Network* (CHIN); Michale Lang del *Glenbow Museum* (Calgary, Ca); Susan Hazan de *The Israel Museum* (Jerusalem); Patricia Erickson, conservadora i cap d'Educació del *Washington State History Museum*; Rebecca Lawrence del *San Diego Historical Society*; Patty A. Miller del *Basque Museum & Cultural Center for Basque Studies*. (Boise, Idaho, US); Nere Erkiaga de la *Basque Library* de la *University of Reno*, i Lisa Corcostegui de la *Universitat de Nevada*; Peter

T. Bartis, responsable del *Veterans History Project* de la *Library of Congress*; Judith Gray, bibliotecària de la *Folklife Reading Room* de la *Library of Congress*; Michael Lieber i Dana Porath del *Yad Vashem Museum* (Jerusalem, Israel) i Anil Narine de la *Simon Fraser University* (Vancouver, Canada).

També és moment d'agrair l'ajuda de molts companys que m'han donat suport en tot moment en la recerca i m'han ajudat especialment en els paranyes lingüístics i informàtics. Sense pretendre ser exhaustiva, dono les gràcies a Bea Benítez, Anna Busquets, Federico Borges, Ona Domenech, Gemma Carrera, Joe Hopkins, Elena Losada, Marc Marí, Pep Pascual, Toni Rius, Carme Sauri, Miquel Strubell, tots els "àngels" de *Translatio* (Miquel Angel, Sergi, Bàrbara i Joyce), i tots els companys i amics dels Estudis d'Humanitats de la UOC. Perdoneu els que no he mencionat de forma explícita: poc o molt tots heu estat implicats i us ho agraeixo molt sincerament.

El suport dels meus amics ha estat fonamental en les hores baixes i en les altres. El seu esperit crític, la seva paciència i la seva capacitat d'escoltar i de qüestionar-ho tot ha permès l'avanç en la recerca. No podria deixar de mencionar el meu agraïment a la Begonya Iñurria, la Conxi Núñez i en Luis Soravilla que fa tants i tants anys que m'acompanyen en aquest trajecte. Mencio d'honor es mereix la Clara Perxachs que a més del suport moral, ha entomat la tasca poc agràida de fer de lectora i revisora de català de la tesi sencera. Ella sap que mai li podré donar les gràcies com es mereix.

Pels meus, simplement gràcies. Sense vosaltres no haguès estat possible. Aquesta tesi ha vist fer-se grans les meves filles i ens ha fet sortir alguna cana i augmentar alguna dioptria tan al Carles com a mi. Durant molts anys la tesi ha estat una més de la família, una hoste que s'ha instal·lat a casa i que enyorarem (de vegades) quan la recordem. Per la mare, que va estar des del principi i que no ha pogut ser present al final. I pel pare i la Victòria que si que hi són.

Finalment, no puc tancar aquesta llista d'agraïments sense mencionar especialment a tres persones que han estat amb mi des del principi de la recerca. A l'Elisenda Ardèvol que em va animar de bon principi i que amb el seu rigor metodològic va ajudar a neixer aquest projecte. A la Janine Sprünker, que amb el seu etern somriure i la seva disponibilitat en tot moment ha revisat, comentat i millorat fragments sempre que ha fet falta. I finalment a la Glòria Munilla, directora d'aquesta tesi, que des del dia en què ens vam trobar per primer cop fent una matrícula d'un curs pilot d'Humanitats, mai m'ha deixat de la ma i m'acompanyat en tot el meu aprenentatge. Sense ella tampoc hauria arribat fins aquí.

Sumari

Capítol 1. Presentació	9
Capítol 2. Marc teòric i conceptual	23
2.1. La memòria com a fenomen social i col·lectiu	27
2.2. La memòria col·lectiva com a Patrimoni immaterial	56
2.3. La memòria col·lectiva a Internet	80
Capítol 3. Metodologia	97
3.1. La definició de la recerca	99
3.2. La cerca, tria i justificació dels estudis de cas	106
3.3. La recollida de dades	121
3.4. L'anàlisi de les dades	126
3.5. La presentació dels resultats	129
Capítol 4. Descripció dels estudis de cas	131
4.1. Els museus presencials	133
4.2. Els museus virtuals	174
4.3. Els projectes en xarxa	212
4.4. Els altres agents institucionals	237
Capítol 5. Per una museologia de la memòria oral a Internet	263
5.1. Els models	267
5.2. Els productes en línia	287
5.3. Les relacions	305
5.4. Les funcions de la memòria	321
5.5. Les eines	367
Capítol 6. Conclusions	399
Capítol 7. Bibliografia	423
Capítol 8. Glossari	457
Capítol 9. Cites traduïdes	465
Capítol 10. Annexos	489
Índex	712

Nens refugiats a la Guerra Civil espanyola (1936-1939). Fotògraf desconegut
Fons Alexander Albert MacLeod. Arxius d'Ontàrio (Canadà)

1. Presentació

La vida no es la que uno vivió, sino la que uno recuerda.
Y cómo la recuerda para contarla
Gabriel García Márquez

Aquesta tesi neix de l'interès per analitzar la relació que s'estableix entre tres àmbits de coneixement aparentment diversos: memòria oral autobiogràfica, patrimoni immaterial i Internet. Parteix d'un estudi previ sobre l'ús d'Internet per a la recuperació de la memòria històrica de la Guerra Civil espanyola (Solanilla, 2004) i està emmarcada dins de les línies de recerca del Grup Museia, dels Estudis d'Humanitats de la Universitat Oberta de Catalunya.

El primer àmbit, la memòria oral autobiogràfica (narració en primera persona de les vivències personals), té una dimensió col·lectiva evident no només per la forma en què es construeix sinó per què afecta el comportament i la manera de veure el món de comunitats senceres i esdevé un senyal d'identitat potentíssim per als grups socials. Sabem qui som perquè compartim un passat comú amb els altres membres de la nostra societat i és en relació a aquesta memòria col·lectiva que ens definim, tant de forma individual com en relació al grup al qual ens adscriuim. Els records comuns d'un grup social són la base on es fonamenta la seva identitat compartida i es constitueixen com a element legitimador i diferenciador respecte d'altres persones que no en són membres.

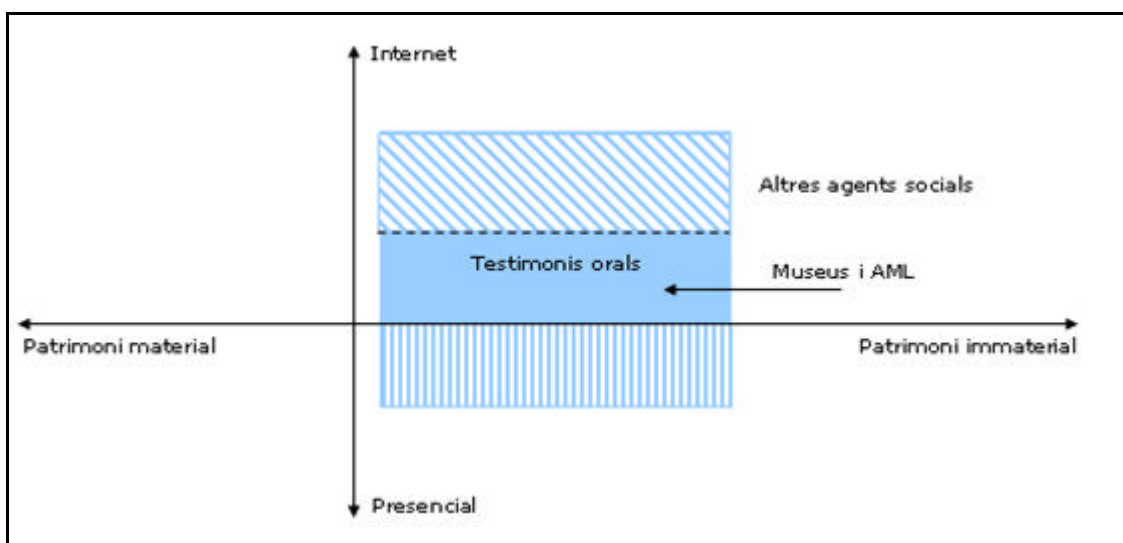
El segon àmbit es defineix pel reconeixement del concepte de Patrimoni cultural immaterial per la UNESCO (2003). Aquest fet, juntament amb altres transformacions sofertes en el món del Patrimoni cultural i els museus des de la dècada dels setanta del segle XX, estan provocant grans canvis en la manera de gestionar el Patrimoni a molts nivells, que abasten des de la transformació dels models institucionals i l'aparició de noves tipologies de centres fins a la nova definició dels rols socials de les institucions patrimonials contemporànies.

El tercer àmbit de coneixement està relacionat amb l'estudi de la consolidació d'Internet en el món del Patrimoni cultural i com aquest fet ha transformat el funcionament dels museus en línia i ha obert noves perspectives museològiques i museogràfiques.

Per tant, podem situar la nostra recerca dins les coordenades següents:

- Com a objecte d'estudi ens focalitzem sobre els relats personals, considerant-los ítems patrimonials inclosos en la categoria de patrimoni immaterial.

- Com entorn d'anàlisi ens centrem a Internet, entenent-lo com arena social on interactuen agents diversos, sense descuidar les accions realitzades en la presencialitat i les relacions que s'estableixen entre ambdós entorns.
- Com subjectes actius, ens centrem en els museus i en altres institucions de la memòria (arxius i biblioteques nacionals) que conserven aquest tipus d'ítem.
- Disciplinament, tot i que hem recorregut al treball de teòrics d'altres àmbits acadèmics (principalment de les ciències humanes i socials), el nostre treball s'emmarca decididament en el camp dels estudis sobre Patrimoni cultural i museus i, en concret, sobre el desenvolupament d'aquesta disciplina en l'entorn virtual (*cibermuseologia*)

Font pròpia (Solanilla, 2008)

Els continguts de la tesi estan estructurats en deu grans capítols. El primer, **Presentació**, presenta i delimita la recerca en conjunt i avança l'estructura i els continguts de la totalitat del treball.

El segon capítol, **Marc teòric i conceptual**, es divideix en tres blocs que responen als tres àmbits en els que s'emmarca la nostra recerca. En el primer bloc, *La memòria com a fenomen social i col·lectiu*, recollim les principals aportacions teòriques sobre el caràcter social de la memòria que provenen de les ciències humanes i socials, com la història, la psicologia social i la sociologia.

En realitat, la dicotomia que sovint es planteja entre memòria individual i memòria col·lectiva és falsa, ja que qualsevol record individual ve enquadrat per marcs socials i culturals que li modelen el què i el com recorda fets del seu passat. Així doncs, aquests mecanismes del record i de l'oblit ens fan adonar de la importància d'aquests records per a la construcció de la identitat personal i posen en evidència que els mateixos no es poden analitzar de forma individual sinó com a resultat d'un procés social.

Un cop determinada la naturalesa social de la memòria fem una aproximació analítica des de diversos angles al terme “memòria col·lectiva” i els conceptes que s’hi relacionen, com “memòria històrica” i “oblit”. També destinem una reflexió teòrica a les complexes relacions que s’estableixen entre gènere i memòria, ja que el gènere és un dels trets que caracteritza la identitat humana i que condiona completament la manera de veure el món. Durant segles, la memòria de les dones s’ha circumscrit als àmbits domèstics i ha estat apartada de la construcció pública de la memòria oficial. Per això, el relat oral dels records ha estat una eina emprada per les dones per transmetre als seus fills i filles aquells símbols que els permetien saber qui eren i d’on provenien. Una menció a part mereixen els records femenins lligats a memòries traumàtiques que generalment comparteixen la narració de situacions de violència sexual i la creació d’estratègies de suport entre dones per sobreviure a les agressions.

Una de les idees principals sorgides d’aquest bloc és que l’anàlisi de la memòria col·lectiva és objecte d’estudi de moltes disciplines acadèmiques diferents i que cadascuna d’elles ha proposat un enfocament singular, uns mètodes de treball diferents i uns usos diversos. Com a objecte d’estudi, la memòria col·lectiva és un concepte indefinit que incorpora múltiples accepcions i que es regeix per criteris diferents (veracitat, significació, simbolisme...). Així doncs, una de les principals dificultats ha estat precisament la definició i nomenclatura del nostre objecte d’estudi que, segons la disciplina que se n’ocupa, adopta diversos noms: històries personals, relats autobiogràfics, testimonis...

El segon bloc d’aquest capítol teòric, *La memòria col·lectiva com a Patrimoni immaterial*, s’endinsa en repassar les principals transformacions viscudes pel concepte de Patrimoni cultural des del final de la II Guerra mundial fins al present. El que s’ha considerat o no patrimoni cultural (i, per tant, digne de ser conservat, i mereixedor de ser llegat a les generacions futures) s’ha modificat substancialment des del moment en què el Patrimoni sempre era un objecte o monument únic i singular material (una obra d’art, un jaciment arqueològic, un objecte valuós...) fins l’actualitat en la que el Patrimoni cultural es valora no només pel seu valor intrínsec sinó també pel seu significat simbòlic i identitari (immaterial).

Analitzades aquestes transformacions, ens deturem a seguir la història i el debat museològic que va culminar en l’aparició del concepte de patrimoni cultural immaterial. També revisem les diferències i vincles entre aquest nou tipus de patrimoni i el patrimoni material. Finalment, constatem que els testimonis són “peces” patrimonials que han de ser adquirides, conservades i difoses i protegides per la legislació vigent.

Un cop establerta la naturalesa patrimonial immaterial de les memòries col·lectives, passem al tercer bloc d'aquest capítol, *La memòria col·lectiva a Internet*, on analitzem el comportament i relacions de la memòria a la xarxa. Per contextualitzar la recerca hem incorporat el concepte de "cibercultura" de Pierre Lévy i hem analitzat les variacions en el concepte de temps i identitat que ha propiciat la *Societat de la Informació i la Comunicació*. Hem dedicat la nostra atenció d'una forma especial als agents socials que actuen en aquest entorn gestionant la memòria. Les relacions i les xarxes que s'estableixen a Internet no són paral·leles a les que s'estableixen al món presencial sinó que presenten característiques pròpies. A la xarxa els agents no institucionals (grups socials, associacions) i els mitjans de comunicació juguen un rol molt significatiu, que obliga les institucions a repensar les seves funcions i estratègies.

El tercer capítol, **Metodologia**, mostra els aspectes procedimentals i operatius de la recerca. Cal destacar que, des d'aquest punt de vista, ha estat necessari construir un mètode de treball específic, ja que no existeix cap marc metodològic consolidat per a l'anàlisi de continguts i funcions de projectes en línia dins la museologia. Per a fer-ho s'han utilitzat mètodes que provenen de disciplines diverses com la historiografia, l'antropologia, la sociologia i la museologia, però que també parteixen de la nostra experiència prèvia investigadora.

En un primer apartat, *La definició de la recerca*, s'han establert les preguntes inicials, les hipòtesis de sortida, els objectius, la justificació de l'interès de la recerca i les dificultats que s'han hagut de vèncer.

La pregunta seminal sobre la que es construeix la nostra recerca s'emmarcaria en la definició del paper que juguen les institucions patrimonials a Internet en relació a la conservació, protecció i difusió de la memòria oral autobiogràfica. Disciplinàriament, enquadrem el nostre treball en l'àmbit de la museologia i els estudis de Patrimoni, contribuint així al reconeixement en el nostre país d'un àmbit d'estudi perfectament consolidat en altres entorns acadèmics arreu del món, especialment el món anglosaxó.

El plantejament s'ha basat en cercar, descriure i analitzar uns casos concrets que ens han permès extraure els trets comuns i específics, tot establint tendències generals a partir de l'anàlisi de les dades. En els apartats *La cerca, selecció i justificació de la tria dels estudis de cas* i *La recollida de dades* es mostren detalladament els procediments emprats en la cerca i tria dels estudis de cas, els criteris de selecció, els procediments de recollida de les dades i els instruments que s'han hagut de crear per a conservar-les i classificar-les. La tria dels estudis de cas ha estat un procés molt complex que ha obligat a establir uns criteris de cerca,

descartar centenars de resultats que no s'ajustaven als requisits demanats i establir finalment una mostra representativa del que passa actualment a la xarxa.

Una de les dificultats metodològiques d'aquesta recerca ha estat la quantitat i heterogeneïtat de les fonts d'informació emprades i la diversitat de formats informatius que inclouen entrevistes presencials i telefòniques, articles sobre els projectes escrits pels seus responsables, informació oferta en la pròpia pàgina del projecte o museu, qüestionaris respostos pels responsables, intercanvi de correus electrònics i bibliografia especialitzada de tot tipus (llibres, actes de congressos, informes d'avaluació de projecte, articles de revistes...)

En el quart apartat, *L'anàlisi de les dades*, hem constatat la manca d'una metodologia única per l'anàlisi global dels projectes en línia i per això hem optat per utilitzar procediments de la recerca en entorn presencial i els hem adaptat a les necessitats de l'anàlisi de projectes en línia a més de dissenyar procediments específics. En relació a aquest fet hem observat que es donen quatre tipus de situacions: anàlisi de projectes presencials amb mètodes presencials, anàlisi de projectes presencials amb mètodes virtuals, anàlisi de projectes virtuals amb mètodes presencials i anàlisi de projectes virtuals amb mètodes virtuals.

És en aquest darrer entorn on ens hem situat metodològicament i aplicant el mètode inductiu, hem definit els conceptes clau comuns a partir de l'anàlisi de les informacions concretes de cada projecte. Finalment, l'apartat *La presentació dels resultats* ofereix breument una explicació i justificació dels criteris formals escollits per a la presentació dels resultats.

El quart capítol de la tesi, ***La descripció dels estudis de cas***, aprofundeix en l'anàlisi de cadascun dels casos seleccionats que agrupem en quatre epígrafs:

- Els museus presencials: museus amb seu física que disposen de lloc web
- Els museus virtuals: institucions que només són presents a la xarxa
- Els projectes en xarxa: projectes que només es desenvolupen a Internet i que impliquen a més d'una institució i/o altres agents
- Els altres agents institucionals: d'una banda arxius i biblioteques nacionals i d'altra banda universitats amb els seus centres de recerca i biblioteques

El primer bloc, *Els museus presencials*, analitza els museus de referència en aquest àmbit: el *Yad Vashem* de Jerusalem, l'*United States Holocaust Memorial Museum* de Washington, la *Cité Nationale de l'Histoire de l'immigration* a París i l'*Imperial War Museum* de Londres. El bloc es completa amb un museu d'àmbit local, el *Basque Museum & Cultural Center* de Boise (Idaho), que exemplifica com els petits museus poden actuar a Internet per a conservar i difondre el seu patrimoni.

El segon bloc, *Els museus virtuals*, mostra dos tipus de situacions. En primer lloc, aquelles institucions que han estat concebudes per existir només a Internet i que concentren la seva activitat a la xarxa; com els quatre museus que componen la Xarxa de Museus de Persona (*Museu da Pessoa* del Brasil, *Museu da Pessoa* de Portugal, *Museum of Person* a Indiana (US) i *Musée de la personne* a Montréal), el *Migration Heritage Center* gestionat des de Sydney i l'*International Museum of Women* gestionat des de San Francisco (US).

En segon lloc aquells museus amb vocació presencial, però que per motius estratègics o econòmics han començat primer la seva activitat a la xarxa. Serien el *Museu d'Història de la Immigració de Catalunya* i *Roca Umbert, Fàbrica de les arts*, centre cultural que ja té en funcionament alguns equipaments, però que encara no ha inaugurat el Centre d'interpretació de *La Tèrmica*, que és on es mostrarà la història i la memòria de la Fàbrica Roca Umbert. En aquests casos, l'activitat del centre es desenvolupa pràcticament només a la xarxa i de forma residual es duen a terme activitats presencials.

El tercer bloc, *Els projectes en xarxa*, inclou tres projectes en línia en els quals estan implicades més d'una institució i que ens ajuden a comprendre la dinàmica local/global de les xarxes a Internet: el projecte europeu *Mediterranean Voices: Oral History and Cultural Practice in Mediterranean Cities*, el projecte *Memorynet* impulsat per la federació de museus i comunitats locals del nord est d'Anglaterra Tyne & Wear Museums; i el projecte *Moving Here: 200 Years of Migration to England* que relaciona fons de museus, arxius, biblioteques, federacions regionals patrimonials i comunitats d'immigrants de tot el Regne Unit.

Finalment el quart bloc, *Els altres agents institucionals*, analitza projectes en línia impulsats per arxius i universitats. L'ús i el tractament que fan dels testimonis orals i les històries de vida és notablement diferent del tractat en els casos anteriors i val la pena ser ressenyat. Dins del grup dels arxius i les biblioteques nacionals n'analitzem quatre: la *Library and Archives of Canada*, la *Library of Congress*, la *British Library Sound Archive* i el *Jewish Women's Archive*. Aquest darrer ha estat seleccionat com a exemple de l'ús innovador de la tecnologia i dels aplicatius del web 2.0. Per altra banda, entre les universitats, tan en les seves biblioteques com en els centres de recerca, hem seleccionat cinc casos: el *Fortunoff Video Archive*, el *Regional Oral History Office*, el *Rutgers Oral History Archives*, el *Center for Columbia River History* i la *Shoah Foundation Institute* de la Universitat de Yale.

En cada cas s'ha explicat la història del centre o del projecte i s'ha procedit a l'anàlisi de l'estructura i continguts de la seva pàgina web. S'ha procurat recollir els objectius i línies d'activitat del museu, analitzant com utilitzen Internet per dur a terme la seva missió. S'ha incidit en especial en les col·laboracions, treballs en

equip i xarxes de tot tipus que cada institució desplega per a tirar endavant els projectes. S'han gestionat gairebé 500 correus electrònics amb els responsables dels projectes que s'han concretat en la realització d'entrevistes cara a cara o per mitjà de la xarxa; s'ha dissenyat un qüestionari amb les preguntes més rellevants sobre els projectes i s'ha aconseguit realitzar més d'un centenar de contactes amb persones directament o indirectament relacionades amb els casos analitzats. Una altra font que ens ha aportat molta informació, però de difícil localització, han estat els articles i documents institucionals redactats pels responsables i presentats a congressos d'arreu del món. Finalment, l'observació detallada del web i la documentació accessible en xarxa de cada projecte també ha estat de molta utilitat.

El cinquè capítol, ***Per una museologia de la memòria oral a Internet*** constitueix el nucli dels resultats de la recerca. Sustentat teòricament i metodològicament pels capítols 2 (*Marc teòric i conceptual*) i 3 (*Metodologia*), l'anàlisi exhaustiu dels casos ens ha permet establir els conceptes clau comuns i els singulars de cada cas. Aquests conceptes clau són els que ens han fonamentat una teoria museològica i museogràfica sobre les funcions i el comportament dels projectes de memòria oral a Internet i la definició de quin paper hi juguen els museus. Aquests resultats són els que ens permeten d'establir una museologia i museografia base de la memòria oral a la xarxa i es mostren en cinc apartats

En el primer apartat, *Els models*, s'analitzen els nous centres institucionals apareguts els darrers anys com a resultat de les transformacions socials i de la imparable introducció de les tecnologies de la comunicació en tots els estrats de la vida social i institucional. Aquestes transformacions s'han donat en molts diversos nivells. Han aparegut museus interdisciplinaris o no enquadrats directament en les tipologies convencionals. Els visitants han esdevingut el centre d'interès sobre el que pivota l'activitat del museu i això ha provocat canvis en les funcions i el perfil professional dels tècnics.

Els canvis en els models institucionals han incidit també en els plantejaments museogràfics del centre. Destaquem com a factor més rellevant la incorporació del concepte d'interactivitat en les accions de comunicació del museu i distingim entre tipus d'interactivitat: la sensorial, la mental i la cultural o emocional. Comprovem també que els museus que treballen amb memòria oral desenvolupen recursos museogràfics fonamentats en la interactivitat emocional per a crear empatia amb el visitant i captar-ne l'atenció. En aquest apartat també s'analitzen les principals transformacions provocades directament per les TIC, els nous models de museus virtuals que incorporen la tecnologia 2.0, els horitzons de futur que aporta la nova

tecnologia 3.0 (web semàntica) i la defensa de la necessitat de consolidar una nova disciplina acadèmica que s'ocupi d'aquestes qüestions, la *cibermuseologia*.

El segon apartat, *Els productes en línia*, recull les transformacions específiques produïdes per la incorporació de les TIC a la gestió del museu. Per començar es defineixen els principals avantatges i limitacions que l'ús d'Internet té en els projectes de memòria oral a partir de les opinions dels professionals. En segon lloc, aquest apartat aprofundeix en els dos productes principals que crea i gestiona un museu a Internet per fidelitzar públic existent i aconseguir-ne de nou: les exposicions en línia i els recursos educatius.

Les exposicions en línia que treballen amb patrimoni oral acostumen a seguir el que anomenarem "model-memòria", que es basa principalment en apel·lar els sentiments i emocions del visitant per mitjà de la identificació amb els protagonistes de la història narrada. Aquestes exposicions responen a dos situacions. D'una banda, poden ser exposicions e-musealitzades, és a dir, versions en línia d'exposicions temporals que s'han mostrat en la seu física del museu en un període de temps determinat. D'altra banda exposicions estrictament virtuals que han estat concebudes per a ser exhibides a Internet i que disposen d'uns recursos museogràfics completament diferents de les exposicions dependents d'una activitat presencial. Per comprovar-ne les similituds i diferències analitzem diversos exemples.

Els recursos educatius en línia són l'altre producte "estrella" dels museus a Internet, ja que l'educació no formal és una de les seves missions principals. En aquest apartat analitzarem principalment dues qüestions: els usos educatius de les exposicions en línia i les possibilitats que ofereixen les noves funcionalitats del web 2.0 per a l'educació no formal, especialment els *blogs* i els *podcast*.

En el tercer apartat, *Les relacions*, aprofundim en les maneres en què els projectes estableixen vincles entre agents, institucions i/o altres projectes temàticament relacionats. Aquests vincles es poden establir en dos àmbits. D'una banda, entre els projectes en línia i les activitats presencials relacionades (sempre i quan no siguin projectes estrictament virtuals). D'altra banda, veurem les aliances virtuals i analitzem les diverses tipologies de xarxes en línia possibles: les institucionals i les socials.

Primer mostrem els diversos tipus de xarxes institucionals existents (professionals, temàtiques o per projecte). Després parlem de les xarxes socials, que es formen entre museus i els agents socials no institucionals (grups, associacions, col·lectius...). Finalment, mostrem la difícil relació entre la dimensió local i global dels projectes; veient com Internet ajuda a tancar aquesta esclatxa.

El quart apartat, *Les funcions de la memòria*, constitueix una de les aportacions centrals de la nostra recerca. Si bé es cert que tots els museus comparteixen una sèrie de funcions pròpies especificades en la seva definició (adquirir, documentar, conservar, difondre i educar), hem constatat que les institucions que treballen amb memòria oral a la xarxa desenvolupen funcions específiques o duen a terme les habituals de forma diferent. També constatem l'aparició de noves tipologies de museus (memorial, de migració, de persona...) que desenvolupen noves funcions relacionades amb la conservació i difusió de la memòria col·lectiva. En aquest apartat detallem les funcions específiques que agrupem sobre cinc eixos principals: recordar, ajudar a construir identitats de grup, actuar sobre l'entorn social, crear i impulsar xarxes i educar.

Cadascun d'aquests cinc eixos es concreta en accions més definides. El primer eix, "Recordar", ens apropa al model de museu memorial i es desglossa en tres funcions complementàries: mantenir viva la memòria, honorar les víctimes i legitimar una versió oficial de la història.

El segon eix, "Construir identitats", ens permet endinsar-nos en les característiques de dos nous tipus de museus: els museus de persona i els museus de migració. Dins d'aquest eix explorem tres funcions característiques que impulsen aquest tipus de centre: donar valor a la vida quotidiana, conservar la memòria lligada al treball humà i promoure la diversitat cultural i el respecte social per mitjà del coneixement de la realitat migratòria.

Un tercer eix, que es pot donar de forma simultània amb els anteriors, és aquell que considera el museu com a motor de canvi social i que l'hem anomenat "Actuar". En aquest cas, les funcions del museu s'orienten vers la transformació de l'entorn, amb una especial atenció en les capes socials més desfavorides i que podríem concretar en les accions següents: promoure l'activisme social, donar veu als silenciats i treballar per la inclusió social.

Aquest canvi en la dinàmica tradicional del museu i la seva transformació en mediador social el fa idoni per exercir una altra funció, que és la de crear i impulsar xarxes, amb les comunitats locals, amb altres museus i amb altres agents socials com empreses, administracions públiques de diversos nivells o mitjans de comunicació.

Finalment, la funció educativa del museu es veu potenciada amb la incorporació a Internet per la possibilitat d'arribar a nous i diferents públics. Aquesta funció, que definim simplement com "Educar" es concreta en tres àmbits: transmetre els coneixements a les noves generacions, educar la societat vers la reflexió i esdevenir font i estímul per a la recerca acadèmica.

Finalment el cinquè apartat, *Les eines*, analitza quines són les eines tecnològiques més emprades i quins avantatges i inconvenients plantegen. Les eines que analitzem s'utilitzen bàsicament en tres camps de la gestió museològica i museogràfica: la recollida de testimonis (que es pot equiparar a l'adquisició de fons), la catalogació dels ítems i la presentació al públic de les històries personals.

En relació a les eines de recollida de continguts, distingim entre aquelles eines dissenyades per la pròpia institució amb aquest propòsit específic i aquelles altres eines no directament creades per a la recollida de testimonis, com els fòrums i els *blogs*, que permeten d'aportar testimonis de forma espontània.

El segon àmbit de gestió -on són molt importants les eines- és el relacionat amb la catalogació dels testimonis (ordenació i posterior recuperació). La forma més habitual d'organitzar les històries en les institucions són les bases de dades en forma de catàleg. No obstant, la majoria d'institucions no permeten el seu accés parcial o complet a la xarxa per diversos motius que analitzarem. En aquest àmbit, la incorporació d'eines de la web 2.0 (etiquetatge col·laboratiu) ha obert camins a noves formes de classificar i recuperar el patrimoni oral. En mostrem exemples i els comparem amb els mètodes tradicionals de catalogació.

El darrer àmbit de gestió que es beneficia de les eines tecnològiques és el de la difusió dels fons. Totes les institucions s'han plantejat quina era la millor forma de presentar el patrimoni oral a Internet i cadascuna de les solucions tècniques aportades té avantatges i inconvenients. Entre les formes més comuns d'exhibir el patrimoni oral destacarem les transcripcions, els arxius d'àudio i vídeo, els *podcast* i *videocast* o la combinació de més d'un format.

En tot moment tenim present la convivència de solucions tècniques més consolidades amb la innovació que suposa l'ús d'eines lligades al web 2.0 (*blogs*, *etiquetatge col·laboratiu*, *podcasts*...) les quals obren un ampli ventall de possibilitats participatives en l'entorn museològic.

Aquest apartat es tanca amb una mirada als principals reptes tècnics als quals s'han d'enfrontar les institucions patrimonials que operen a Internet: la convivència de formats i l'accessibilitat dels projectes, especialment per a persones amb discapacitats visuals o auditives. El salt que suposarà la incorporació del web 3.0 (o web semàntica) no es contempla aquí ja que en aquest moment és una onada tecnològica que no ha arribat al món del Patrimoni.

Finalment, a les **Conclusions**, es recapitulen les aportacions obtingudes de l'anàlisi dels casos i es formulen les bases del que seria una museologia i museografia específica de la memòria oral a Internet. En primer lloc, es ratifica la hipòtesi que les històries personals són elements patrimonials immaterials i que han de ser

explícitament inclosos en les polítiques culturals nacionals i internacionals. També es constata com Internet suposa una profunda transformació en els models institucionals, en la manera de gestionar el Patrimoni, en els usos i funcions del patrimoni oral a Internet i en el paper del museus a la xarxa i la relació amb els altres agents.

Les conclusions tanquen apuntant cinc futures línies de treball a desenvolupar a partir de la recerca feta. En primer lloc, l'estudi quantitatiu de les relacions i vincles entre projectes i institucions a Internet, que permetrà l'establiment d'una *cibertopografia* de la memòria. En segon lloc, l'estudi sociològic del paper dels mitjans de comunicació en la construcció dels models memorials consolidats. En tercer lloc, l'exploració de la dimensió de gènere en els estudis de memòria col·lectiva i museologia, tant de la banda de la producció i recuperació de les memòries silenciades, com del seu potencial transformador de l'entorn social. En quart lloc, l'estudi dels usos artístics com a eina de recuperació i difusió de la memòria i la seva convivència amb discursos disciplinàriament diversos, com l'històric o l'antropològic. I finalment, l'anàlisi de les transformacions producte de l'aplicació de les eines 2.0 a l'entorn dels museus en línia, que dóna pas a un nou model de museu virtual: el museu 2.0.

El treball s'acompanya d'imatges il·lustratives de la majoria dels projectes, de gràfics explicatius, de la *bibliografia* de referència, d'un *glossari* de termes que precisen el significat d'algun dels termes emprats, de la *traducció* al català de les cites parlades que en el treball mantenen l'idioma original i d'un bloc d'*annexos* que ofereixen les fonts primàries sobre les quals s'ha fonamentat la nostra recerca a més d'altre material complementari.

Mare, esposa i fill d'un miner del carbó en atur. Marine (West Virginia), setembre de 1938. Marion Post Wolcott. *Farm Security Administration*.

2. Marc teòric i conceptual

A l'hora de plantejar-nos el marc teòric i conceptual que ha de sustentar l'anàlisi de casos de la nostra recerca, ens trobem davant d'un objecte d'estudi que s'aborda des de diverses disciplines. Cadascuna d'aquestes se centra en aspectes diferents de la memòria (veracitat, significat, simbòlisme, instrumentalitat...) i ha generat un *corpus* teòric diferenciat. Aquest fet ens ha obligat a construir un marc teòric propi que interrelacioni les distintes mirades disciplinars. Per tal d'arribar a aquesta estructura teòrica hem hagut de contrastar de forma sincrònica i diacrònica, teories i autors que provenen de gairebé tots els àmbits de les ciències socials.

La nostra voluntat ha estat exposar i contrastar mirades transversals que contemplin les diverses vessants teòriques i analítiques de la Memòria, la seva relació amb el món del Patrimoni cultural i el seu tractament en la Societat de la Informació i la Comunicació. El material dedicat a l'estudi del concepte "memòria" des de les ciències socials és ingent i ha calgut seleccionar i sintetitzar les aportacions més rellevants. En canvi, són poques les aportacions que treballen aquest concepte dins del marc d'Internet. Finalment, la producció teòrica relacionada amb el Patrimoni cultural immaterial és relativament escassa, ja que el concepte apareix l'any 2003 amb la Proclamació per la UNESCO de la *Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni cultural immaterial*¹. I dins d'aquesta producció, una gran majoria correspon a textos normatius; la resta comencen a ser textos analítics². Calia, doncs, on no hi havia camins desbrossats, ser pioneres.

Hem estructurat aquest marc teòric en tres grans pilars.

El primer revisa les principals aportacions teòriques que consideren la memòria com un fet social (relacionant així els conceptes "memòria" i "societat") i ometent les aportacions de la psicologia cognitiva³ que entén la memòria com una capacitat

---

¹ Vegeu apartat 2.2. La memòria col·lectiva com a Patrimoni immaterial, p. 56

² La revista de referència internacional en aquest àmbit, *The International Journal of Intangible Heritage*, va aparèixer l'any 2006 amb una periodicitat anual. El número 3, corresponent a l'any 2008, publica un article de l'autora d'aquesta tesi: Solanilla Demestre, Laura (2008) "Internet as a tool for for Communicating Life Stories: a New Challenge for Memory Institutions". Al *International Journal of Intangible Heritage*, 2008 <http://210.204.213.135/ijih_upload/ijih_w11_volumes/LauraSolanilla.pdf>

³ La psicologia cognitiva és un corrent teòric iniciat l'any 1956 als Estats Units que proposa un nou enfocament del comportament humà a partir dels estudis sobre el llenguatge de Noam Chomsky, els estudis de neurofisiologia i la revolució informàtica arran de l'aparició de

estrictament individual. S'inicia amb una menció destacada a l'obra de Maurice Halbwachs, pare de la *Sociologia de la Memòria* i segueix amb un recorregut per les principals aportacions teòriques des de les Ciències Socials i la Història. A continuació aprofundim en consideracions conceptuals relacionades amb definicions i funcions de la memòria col·lectiva.

El segon s'ocupa de l'evolució del concepte de Patrimoni des de la II Guerra mundial fins els nostres dies i de l'aparició del concepte de Patrimoni Cultural immaterial. També revisa les transformacions i reptes que aquesta nova concepció del Patrimoni ha suposat per a les institucions que el vetllen (museus, arxius i biblioteques).

Finalment, el tercer pilar incideix en els canvis que Internet ha provocat en la societat actual i quines són les principals qüestions que relacionen la memòria col·lectiva i la Societat de la Informació.

Voldria aclarir que en aquest context he utilitzat neologismes, generalment manllevats de l'anglès, per denominar conceptes o elements que no disposen encara d'un equivalent normatiu en català, com seria el cas dels termes "memorial" i "memorialista".⁴

---

la primera computadora electrònica digital. La psicologia cognitiva pot definir-se com un estudi dels processos intel·lectuals des dels més simples fins als més complexos: percepció, atenció, memòria, llenguatge i raonament, sempre en relació a l'individu.

⁴ Vegeu 8. Glossari, p. 457

2.1. La memòria com a fenomen social i col·lectiu

Popularment la idea de memòria es relaciona a la d'individu de manera que s'infereix que els records d'un ésser humà en concret són personals i intransferibles i poden ser estudiats de forma independent. Però cal precisar que l'estudi de l'individu no es pot deslligar de la societat que l'educa. Els valors, les creences les actituds, els comportaments i els records venen tan model·lats per la cultura en la que l'individu es desenvolupa que des de l'antropologia s'ha vingut a definir la cultura com a segona matriu de l'ésser humà.

No podem parlar, doncs, d'una memòria objectiva i "no contaminada", sinó que la tria i interpretació dels records no es pot abordar sense tenir en compte una visió social (i per tant, col·lectiva). En aquest capítol (de)mostrarem aquest caràcter social de la memòria, fins i tot quan ens referim a experiències lligades a un individu en particular.

2.1.1. El caràcter social de la memòria.

Quan volem precisar el significat de "memòria col·lectiva" el primer que ens adonem és que aquest concepte ha estat objecte d'interés de disciplines diverses i que en conseqüència no existeix un *corpus* teòric interdisciplinari i interrelacionat. Socialment s'utilitza aquest concepte de forma poc precisa, en gran part popularitzat pels mitjans de comunicació que utilitzen indistintament i com a sinònim els termes de "memòria col·lectiva", "memòria pública", "memòria social" i "memòria històrica"

En conseqüència, creiem important definir de forma interdisciplinària aquest concepte i per a fer-ho exposarem les principals aportacions fetes per autors que s'hi han aproximat des de diverses perspectives.

2.1.1.1. Maurice Halbwachs i els quadres socials de la memòria

En primer lloc, cal parlar de Maurice Halbwachs (1877-1945), sociòleg francès deixeble de Henri Bergson i d'Emile Durheim. Halbwachs està considerat com el fundador de la *sociologia de la memòria* i va ser el primer autor que va dedicar gairebé íntegrament la seva recerca a la dimensió social de la memòria.

El pensament de Halbwachs es concreta en dues grans obres: *Els quadres socials de la memòria* (1925, primera edició) i *La memòria col·lectiva* (1950, edició pòstuma). En elles postula les seves idees centrals: que la memòria no és un procés individual sinó social i que per a què una persona sigui capaç de recordar, és

necessari que el pensament individual es s'insereixi en uns marcs col·lectius, que ajuden a classificar i ordenar els records dels uns en funció dels altres.

En *Els quadres socials de la memòria*, Halbwachs posa l'èmfasi en la localització temporal del record i la ubicació de la memòria de l'individu en la història col·lectiva. Posteriorment, a *La memòria col·lectiva*, desenvolupa una teoria de la memòria en la que vincula record col·lectiu amb noció d'identitat i de continuïtat grupal. Només es recorda en el nucli del grup i només hi ha un grup si la comunicació es consolida al voltant d'una memòria col·lectiva.

Al contrari que Bergson, que emfatitzava sobre la pervivència del passat sobre el present, Halbwachs concebia la memòria com un sistema dinàmic, on la memòria del passat era contínuament reconstruïda per les vivències del present. Així doncs, per a Halbwachs la memòria no era un *corpus* estàtic i fixat sinó un element de cohesió social que mutava segons les necessitats del moment.

Halbwachs prengué el concepte durkheimià de "consciència col·lectiva"⁵ i afirmà que la memòria és sempre una construcció social. Aquest punt és importantíssim ja que fins aquell moment la memòria havia estat considerada sempre com una facultat individual i per tant, subjecte d'estudi de la psicologia i la neurologia. En el moment que Halbwachs li atorgà aquesta dimensió social i col·lectiva, la memòria va passar a ser objecte d'interès de la sociologia, la psicologia social, la història o l'antropologia social entre d'altres disciplines. L'argumentació de Halbwachs afirma que la memòria no pot ser considerada exclusivament una facultat individual ja que els individus poden recordar degut, precisament, a la seva pertinença a un grup social.

Recordar implica estar vinculat a un marc col·lectiu i compartir punts socials de referència que ens permeten coordinar les memòries en el temps i en l'espai. Així apareix una de les principals aportacions de Halbwachs: "marcs col·lectius de la memòria".

Los marcos colectivos de la memoria serían el resultado, la suma, la combinación de los recuerdos individuales de muchos miembros de una misma sociedad. Estos marcos ayudarían, en el mejor de los casos, a clasificar, a ordenar los recuerdos de los unos en relación con los de los otros. Sin embargo, no explicarían la memoria misma,

---

⁵Segons Durkheim, la consciència col·lectiva està constituïda pel conjunt de maneres d'obrar, de pensar i de sentir que integren l'herència comuna d'una societat donada. Establertes en el curs de la Història, les dites maneres es transmeten de generació en generació, i són admeses i practicades per la majoria o pel percentatge mitjà de les persones que integren aquesta societat. [...] La consciència individual, al contrari, comprèn el que cabria denominar l'univers privat de cada persona: els seus trets caracterials o temperamentals, la seva herència, les seves experiències personals, que fan d'ella un ésser únic, singular. (...) Aquesta noció va ser desenvolupada en les seves obres *De la division du travail social* (1893), *Les règles de la méthode sociologique* (1895), *Le suicide* (1897) i *Les formes élémentaires de la vie religieuse* (1912).

puesto que la darían por existente [...] Estos marcos colectivos de la memoria no son simples formas vacías donde los recuerdos que vienen de otras partes se encajarían como en un ajuste de piezas; todo lo contrario, estos marcos son –precisamente– los instrumentos que la memoria colectiva utiliza para reconstruir una imagen del pasado acorde con cada época y en sintonía con los pensamientos dominantes de la sociedad”.⁶

Per tant, no es pot entendre mai la memòria com una acció aïllada de l'individu sinó que recordar es una activitat que en bona part depèn de les memòries de la resta del grup que ens ajuden a reconstruir la nostra.

Aquests marcs col·lectius no són simples formes buides on els records s'encaixen, sinó que són els instruments que la memòria col·lectiva utilitza per a reconstruir una imatge del passat d'acord amb cada època i en sintonia amb els pensaments dominants de la societat. Per a Halbwachs, els principals marcs socials eren la família, la religió i la classe social.

Halbwachs distingeix entre dos tipus de memòria. D'una banda la memòria autobiogràfica, que és la que cadascun dels individus experimenta. Encara que sigui una memòria interna, personal, en el sentit que és memòria viscuda, sempre és col·lectiva, ja que són els referents socials qui la construeixen. D'altra banda, per a Halbwachs existeix la memòria històrica, que es la memòria “manllevada” d'esdeveniments del passat que el subjecte no ha experimentat personalment. Aquesta memòria es pot incrementar i modificar mitjançant lectures i també per altres mitjans, però depèn totalment de la memòria dels altres.

El seu posicionament planteja si aquesta visió tan col·lectiva i social de la memòria deixa espai per la memòria individual, o dit d'una altra manera, quines relacions s'estableixen entre l'una i l'altra. Per a Halbwachs, les memòries individuals estan sempre emmarcades socialment. Aquests marcs són portadors de la representació general de la societat, de les seves necessitats i valors i inclouen també la visió del món animada pels valors d'una societat i grup. Això significa que “sólo podemos recordar cuando es posible recuperar la posición de los acontecimientos pasados en los marcos de la memoria colectiva [...] el olvido se explica por la desaparición de estos marcos o de parte de ellos”.⁷ I això implica la presència d'allò social, fins i tot en els moments més individuals.

En el treball de Halbwachs pràcticament no es parla de la relació entre memòria i sofriment i trauma. Per a ell, la memòria social és reforçada per la pertinença social, pel grup i allò individual es desdibuixa en allò col·lectiu.

---

⁶ Halbwachs, Maurice (2004). *Los marcos sociales de la memoria*. Barcelona: Anthropos Editorial, p.10

⁷ Halbwachs, op.cit, p.172

L'obra de Halbwachs cal ser entesa com la culminació d'un moviment cultural que caracteritza tota Europa des de finals del segle XIX, ja que a Viena, de 1880 a 1917, el qüestionament de la memòria està en el cor de la cultura i des de Viena s'estén a tota Europa. Es pot afirmar que tota la cultura europea, fins la guerra del 1914 es podria considerar en essència com un interrogant sobre la memòria.⁸

A partir de la publicació del llibre de Halbwachs l'any 1925, es va començar a manifestar l'interés per la memòria col·lectiva, sobretot al voltant de la tasca docent feta per Halbwachs a la Universitat d'Estrasburg i més endavant, a la Sorbona, des de l'any 1935. Halbwachs va treballar estretament amb Marcel Mauss i va fer d'editor dels *Annales de Sociologie*. L'any 1944, va ocupar la càtedra de Psicologia Social al *Collège de France*. Socialista convençut, va ser detingut per la Gestapo durant l'ocupació nazi de París i va ser deportat a Buchenwald, on va morir l'any 1945.⁹

2.1.1.2. La universalització de l'Holocaust

L'adveniment de la Segona Guerra Mundial, i especialment el descobriment social del que va suposar l'Holocaust, va suposar un revulsiu pels estudis sobre la memòria social. Hi ha un abans i un després de l'Holocaust que abasta l'àmbit acadèmic, però també el social, el polític, el moral i el filosòfic.

Tot i que l'Holocaust va afectar també gitanos, homosexuals, presoners polítics i deficients, aquest mot designa principalment el genocidi sistemàtic de les comunitats jueves en mans dels nazis. I són els jueus qui han propiciat l'emergència del moviment de la recuperació de la memòria de les víctimes. La tradició jueva és la tradició de la memòria. Yosef Hayim Yerushalmi, Director del Centre d'Estudis jueus de la Universitat de Columbia a New York, afirma:

Yet the hebrew Bible seems to have no hesitations in commanding memory. Its injunctions to remember are unconditional, and even when not commanded, remembrance is always pivotal. Altogether the verb *zakhar* appears in its various declensions in the Bible no less than one hundred and sixty-nine times, usually with either Israel or God as the subject, for memory is incumbent upon both. The verb is complemented by its obverse - forgetting. As Israel is enjoined to remember, so is it adjured not to forget. Both imperatives have resounded with enduring effect among the Jews since biblical times. Indeed, in trying to understand the survival of a people

---

⁸ Namer, Gérard (1998) "Antifascismo y La memoria de los músicos de Halbwachs (1938)". A la revista *Ayer*, núm. 32, p. 35-56. Madrid: Marcial Pons, p.32

⁹ El relat de la mort de Maurice Halbwachs a Buchenwald està magistralment recollit a Semprun, Jorge (1995). *La escritura o la vida*. Barcelona: Tusquets editores, pp 55-56

that has spent most of its life in global dispersion, I would submit that the history of its memory, largely neglected and yet to be written, may prove of some consequence.¹⁰

Acabada la II Guerra Mundial, existeix una emergència de la memòria jueva concentrada en torn a l'Holocaust. Aquesta emergència, en els primers anys, es va concretar a Europa en la transformació en memorials dels camps de concentració i en l'escriptura de múltiples llibres de records escrits pels supervivents jueus dels camps d'extermini. Annette Wierviorka afirma que "en els primers *Llibres del Record (Yizkerbiher)*, aquells publicats en la immediata postguerra, és una necessitat i un deure salvar de l'oblit els que han mort, individualitzant-los, treure'ls de l'anonimat massificat dels camps".¹¹ Però el que demostra l'aparició d'aquests llibres és que acompanyant la "necessitat de memòria" apareix "el deure de la memòria". El que cal destacar és que així com el mandat bíblic del record s'havia mogut sempre dins d'un àmbit religiós, és a partir de l'Holocaust que es transfereix a un àmbit profà i civil.

Tot just després de la II Guerra Mundial, els capdavanters de l'Escola de Frankfurt, Max Horkheimer i Theodor Adorno¹² van iniciar una profunda reflexió crítica sobre el que suposava la memòria de l'Holocaust en la societat actual. Horkheimer considera l'Holocaust com un fet irrepetible i transcendent que trastoca la pròpia idea de civilització i obliga a tota la comunitat jueva a assumir la responsabilitat de la conservació i homenatge dels caiguts:

El programa hitleriano tuvo tal radicalidad que, luego del nacionalsocialismo, todo judío debería considerarse como un superviviente; su deber con las víctimas de la Shoá será mantener vivo el recuerdo de su atroz muerte; su obligación es ser la voz de quienes no pueden hablar pues han sido asesinados por el hecho de ser judíos; su compromiso es para con ellos.¹³

D'altra banda, Theodor Adorno, discrepava de la visió dominant de què el nazisme era l'expressió d'una recaiguda de la civilització en la barbàrie i considerava que el nazisme i l'Holocaust eren una perversió de la Raó que passava de ser un instrument de progrés a ser un instrument de dominació. Per això, Adorno descriu l'Holocaust com "l'expressió d'una barbàrie que s'inscriu en el principi mateix de la civilització."¹⁴

¹⁰ Yerushalmi, Josef Hayim (2002). *Zajor: la historia judía y la memoria judía*. Rubí: Anthropos México. Fundación Cultural Eduardo Cohen, p.5

¹¹ Wierviorka, Annette (1992). *Déportation et génocide: entre la mémoire et l'oubli*. Paris: Plon, p.314

¹² Adorno, Theodor.W. (1989) *Dialéctica Negativa*, Madrid: Taurus;

Adorno,T.W; Horkheimer, M (1994) M. *Dialéctica de la Ilustración*, Madrid: Trotta

¹³ Horkheimer, Max (1976). *Sociedad en Transición: Estudios de Filosofía Social*. Madrid: Ediciones Península. (el subratllat és de l'autora)

¹⁴ Adorno,Theodor W. (1966) "Éduquer après Auschwitz" a *Modèles critiques*, Paris: Payot,1984, p.205

La pensadora alemana d'origen jueu Hannah Arendt va viure en primera persona els efectes del nazisme i va dedicar tota la seva obra a l'estudi dels totalitarismes, l'Holocaust i la modernitat. En la seva obra, *Los orígenes del totalitarismo* afirma:

Antes de poner en marcha las cámaras de gas, los nazis habían estudiado cuidadosamente la cuestión y habían descubierto con gran satisfacción que ningún país reclamaría aquella gente. Lo que se debe tener presente es que se había creado una situación de privación absoluta de derechos mucho tiempo antes de que fuera negado directamente el derecho a vivir. ¹⁵

D'altra banda, l'any 1962, Arendt va assistir a Jerusalem al judici contra Adolf Eichmann, el que havia organitzat el trasllat de més de sis milions de jueus als camps de concentració. La tesi de l'Estat d'Israel era presentar Eichmann com a mal absolut i radical i símbol de la Alemanya nazi. Arendt confrontarà la *banalitat del mal* al concepte de *mal radical* que ella mateixa havia defensat a *Els orígens del totalitarisme* i publicarà la seva obra *Eichmann en Jerusalén* ¹⁶ on diu:

El mal no és mai "radical", solament és extrem, i està mancat de tota profunditat i de qualsevol dimensió demoníaca. Pot créixer desmesuradament i reduir tot el món a deixalles precisament perquè s'estén com un fong per la superfície. És un "desafiament al pensament", com vaig dir, perquè el pensament tracta d'aconseguir una certa profunditat, anar a les arrels i, en el moment mateix en què s'ocupa del mal, se sent decebut perquè no troba res. Això és la "banalitat". Solament el bé té profunditat i pot ser radical. ¹⁷

Però més enllà de l'anàlisi del que suposa l'Holocaust el que és absolutament rellevant és que amb el pas del temps, ha esdevingut un símbol i un model de referència de tots els genocidis posteriors, fins i tot en moments històrics en què aquest model no era explícit. Per exemple, Traverso afirma que:

En l'època en què el genocidi dels jueus estava absent del discurs oficial, el seu record nodria una reflexió i un compromís que no tenien res de conformistes. A França, la memòria d'Auschwitz i de Buchenwald fou un resort molt poderós de les mobilitzacions contra la guerra d'Algèria.¹⁸

Segons el professor Andreas Huyssen, tots els conflictes bèl·lics recents cal llegir-los segons aquest "model" ja instal·lat en el inconscient col·lectiu d'Occident:

[...] la intervenció "humanitària" de la OTAN en Kosovo y su legitimación dependieron en gran medida de la memoria del Holocausto. Las caravanas de refugiados que cruzan las fronteras, las mujeres y niños abarrotados en trenes para ser deportados,

¹⁵ Arendt, Hannah (1987) *Los orígenes del totalitarismo*. Madrid : Alianza.

¹⁶ Arendt, Hannah (1999) *Eichmann en Jerusalén: un estudio sobre la banalidad del mal*. Barcelona : Lumen

¹⁷ Zertal, Idith (2005) *Una revisió de la història jueva i altres ensaïes*. Barcelona, Paidós, p.150.

¹⁸ Traverso, Enzo. (2006). *Els usos del passat. Història, memòria, política*. València: Universitat de València, p. 113

las historias de atrocidades, violaciones sistemáticas y cruel destrucción movilizaron una política de culpa en Europa y Estados Unidos asociada con la no intervención en los años 30 y 40 del siglo XX y con el fracaso de la intervención en la guerra de Bosnia de 1992".¹⁹

Huyssen també destaca que en la societat postmoderna la dimensió totalitzadora del discurs de l'Holocaust es combina amb una dimensió particular i local.

Es precisamente el surgimiento del Holocausto como un *tropos* universal lo que permite que la memoria del Holocausto se aboque a situaciones específicamente locales, lejanas en términos históricos y diferentes en términos políticos del acontecimiento original. En el movimiento transnacional de los discursos de la memoria, el Holocausto pierde su calidad de índice del acontecimiento histórico específico y comienza a funcionar como una metáfora de otras historias traumáticas y de su memoria.²⁰

Finalment, Traverso afirma que l'Holocaust ha proporcionat un model de la importància dels testimonis per la lluita pels drets humans.

Avui el treball de dol canvia d'objecte i de formes. En aquest tombant del segle, Auschwitz esdevé el sòcol de la memòria col·lectiva del món occidental. La política de la memòria –commemoracions oficials, museus, pel·lícules, etc. - tendeix a fer de la *Shoah*²¹ la metàfora del segle XX com l'època de les guerres, dels totalitarismes, dels genocidis i dels crims contra la humanitat. Al centre d'aquest sistema de representacions s'instal·la una figura nova, el *testimoni*, el supervivent dels camps nazis.²²

2.1.1.3. La memòria com a objecte d'estudi de les ciències socials

Després de la publicació dels treballs de Halbwachs i malgrat l'emergència dels reculls memorialístics vinculats a l'Holocaust, l'interés per l'estudi de la memòria col·lectiva no es reprèn fins a finals de la dècada dels 70, de la mà de Pierre Nora a l'*École des Hautes Études en Sciences Sociales* (EHSS) en el curs 1977-1978. Aquest interés es va concretar l'any 1984 amb la publicació del primer volum de "*Les lieux de mémoire*", tasca monumental que va implicar a més de 130 historiadors i que va cloure l'any 1992 amb la publicació del darrer dels set volums que al final va tenir l'obra.²³ Amb aquesta obra, Nora volia realitzar un inventari documentat dels "llocs de memòria" de França. El que Nora descrivia com a "llocs de memòria" eren els punts de cristallització de l'herència nacional de França, és a

---

¹⁹ Huyssen, Andreas (2000) "En busca del tiempo futuro" a "Medios, política y memoria" a la revista *Puentes*, año 1, núm 2, diciembre 2000. Argentina, p.4

²⁰ Huyssen, op.cit, p.4

²¹ En hebreu *Shoah* (????) significa "catàstrofe"

²² Traverso, op. cit, p. 17

²³ Nora, Pierre (dir). (1984-1993). *Les lieux de mémoire*. T.I: La République, T.II: La Nation, T.III: La France. Paris: Gallimard

dir els llocs on s'ancorava la memòria col·lectiva. Aquests llocs abastaven una àmplia topologia dels símbols materials i immaterials francesos.

Nora va publicar la seva obra en tres volums. En el primer, recull el que anomena "memòria immaterial", com la consagració de Reims o la manera com els pintors han estructurat el paisatge. El segon volum tracta de la memòria material, concretada en el territori, el Codi Civil, l'Estat i els seus instruments simbòlics i els homes que l'han constituït. Finalment, el tercer volum es dedica a l'inventari de l'ideal, és a dir les idees sobre les que es construeix una nació: la glòria (militar i civil) i les paraules. Verdun, l'Acadèmia Francesa o el Museu de Versalles es troben dins d'aquest recull.

El concepte *lieu de mémoire* és una noció abstracta, purament simbòlica, destinada a desvetllar la dimensió rememoradora dels objectes, que poden ser materials, però sobretot immaterials. Per tant, seria un error assimilar el concepte només a monuments o objectes físics. En tot cas, seria la càrrega simbòlica d'aquests objectes el que els conferiria *status* de *lieu de mémoire*. Tampoc cal veure l'inventari amb voluntat exhaustiva, sinó com una exploració d'un sistema simbòlic i de la construcció d'un model de representacions.

A partir de Nora es produeix una notable expansió de l'interés per l'anàlisi de la memòria entre els científics socials a partir de la dècada dels vuitanta tant a Europa com als Estats Units. Des de fa ja unes dècades, filòsofs, sociòlegs, antropòlegs i historiadors l'han escollit com a objecte d'estudi analitzant les seves diverses vessants. El punt principal de crítica a les tesis de Halbwachs és la consideració de la memòria col·lectiva com un fet estàtic i consolidat. La visió posterior entén aquesta memòria com un fenomen dinàmic i en constant transformació, un procés social. Aquest fenomen inclouria també els elements que la transmeten i reconfiguren, que serien els conflictes i lluites ideològiques, els processos socials i els actors que intervenen en aquesta construcció de la memòria col·lectiva.

D'entre les moltíssimes aportacions fetes des de diverses disciplines i autors en destacarem les següents:

John Nerone, professor de l'Institut de Comunicació de la Universitat d'Illinois, insisteix en la idea de que la memòria no es refereix només al passat sinó a la relació del present amb el passat. Existeixen diversos nivells de memòria: la memòria personal, basada en experiències viscudes; la memòria personal de coses no experimentades per un mateix; la memòria social, pública o col·lectiva, que es remetria a un passat suprapersonal i finalment la història, que segons l'autor està tan subjecta als condicionaments del present com ho estan les altres memòries. Defineix la memòria social com:

La rememoración deliberada que de algunas experiencias hacen ciertos grupos, instituciones o individuos de la sociedad y que se organiza basándose en fuentes escritas conocidas y con una dimensión moral concreta" [...] La dimensión moral de las memorias sociales es muy importante, puesto que tales memorias siempre contienen lecciones y significados y aportan una imagen coherente de la sociedad.²⁴

D'altra banda, el psicòleg social Fèlix Vázquez, en el seu llibre *La memoria como acción social. Relaciones, significados e imaginario*, defensa el caràcter social de la memòria individual i afirma que:

Mencionar la noción de "memoria individual" suele provocar, como si se activase un automatismo, una repentina asociación con aquello que se acostumbra a identificar como lo genuinamente psicológico. No obstante, lo que parece ser una paradoja, deja de serlo si admitimos que las memorias individuales, en lugar de ser la expresión de una *realidad interior*, son construcciones eminentemente sociales.²⁵

Vázquez afirma que la memòria social és un dels factors que contribueix a la definició i articulació de l'ordre social. La memòria, en tant que procés social es modifica segons la manera en que els éssers humans la conceptualitzem i utilitzem. Recordar és un acte intersubjectiu de negociació constant, on en cada moment i en cada situació comunicativa es modifica segons les necessitats del grup.

El filòsof Paul Ricœur, en la seva obra *La memoria, la historia y el olvido*, prolonga i completa la reflexió iniciada en la seva gran obra *Tiempo y narración*. En aquesta obra, deplora d'una banda els excessos memorialístics mentre lamenta que d'altra banda existeixi massa oblit. Per a ell el testimoni és el lloc de tangència entre la memòria i la història. Així afirma:

Con el testimonio se abre un proceso epistemológico, que parte de la memoria declarada, pasa por la archivación de los documentos y acaba con la prueba documental.²⁶

La proposta de Ricœur en l'anàlisi de la memòria s'estructura al voltant de dues qüestions claus ja plantejades en la fenomenologia de Husserl: "què" es recorda (objecte) i "qui" recorda (subjecte).

Ricœur aprofundeix en l'estudi de l'objecte però no en el del subjecte i no defineix tampoc l'articulació entre la memòria individual i la col·lectiva (encara que no definir la seva articulació no implica que no existeixin).

El que sí fa Ricœur és desdoblar l'objecte fent dues categories: record espontani, que apareix de sobte i sense que el subjecte faci una acció conscient i volitiva de

---

²⁴ Nerone, John (1989) "Professional History and Social Memory" en *Communication*, Vol 11. p. 92

²⁵ Vázquez, Sixto Fèlix. (2001) *La memoria como acción social: relaciones, significados e imaginario*. Barcelona: Paidós, cop, p. 74

²⁶ Ricœur, Paul (2003). *La memoria, la historia y el olvido*. Madrid: Trotta.

remembrança i record com a resultat d'una cerca, com a fruit d'un recordatori, d'una recol·lecció que el suscita i el provoca.

El testimonio es el resultado de la acción del tiempo sobre la memoria, desde la percepción de la escena vivida a la retención del recuerdo sobre ella... Pero es fruto también de la superposición y combinación de las diferentes memorias de las que el sujeto es portador.²⁷

El treball del sociòleg brasiler Michel Pollack aprofundeix en com la memòria actua en la construcció d'identitats individuals i de grup. Per a ell, el nucli de qualsevol identitat individual o grupal està lligat a un sentiment de permanència (de ser un mateix) a través del temps i de l'espai. La capacitat de recordar i rememorar alguna cosa del propi passat és el que sosté la identitat. Per a poder fixar alguns paràmetres d'identitat (nacional, de gènere, política o de qualsevol altre tipus) el subjecte selecciona algunes fites, algunes memòries que el relacionen amb altres. Pollack assenyala tres tipus d'elements que poden acomplir aquesta funció: esdeveniments, persones o personatges i llocs

La memoria es un elemento constitutivo del sentimiento de identidad, tanto individual como colectivo, en la medida en que es un factor extremadamente importante del sentimiento de continuidad y de coherencia de una persona o de un grupo en su reconstrucción de si mismo.²⁸

Un element important del treball de Pollack és l'anàlisi de les "memòries subterrànies" o marginalitzades i com aquestes memòries competeixen amb la consolidació d'una versió "oficial" de fets passats. Destaca la importància de la història oral per l'aflorament d'aquestes "memòries subterrànies" que generalment han estat reprimides per les imposicions de l'ordre social vigent. Per a ell, el treball d'enquadrament de la memòria reinterpreta continuament el passat en funció de les circumstàncies i els equilibris de poder del present i també en funció de la identitat dels grups que acullen aquella memòria.

Però els moments històrics modifiquen també la dinàmica de construcció de les memòries. Existeixen tant per les persones com per les societats, períodes de calma i períodes de crisi. En els períodes de calma, quan les memòries i les identitats estan constituïdes, instituïdes i lligades, els qüestionaments que es puguin produir no provoquen urgències de reordenar o reestructurar. En canvi, en moments de crisi interna d'un grup o d'amenaques externes, generalment s'inicien processos de reinterpretació de memòria i de qüestionament de la pròpia identitat.

---

²⁷ Cuesta, Josefina (2003) "Los componentes del testimonio, según Paul Ricoeur" A *Historia, Antropología y Fuentes Orales, Memoria rerum* (30) pp. 41-52. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i Publicacions i Edicions de la UB, p.50

²⁸ Pollack, Michael (1992). "Memoria e identidad social" a *Estudios históricos*, vol.5, núm.10. p. 204

Aquests períodes acostumen a anar precedits, acompanyats o succeïts per crisis del sentiment d'identitat col·lectiva i de la memòria.

La sociòloga argentina Elizabeth Jelin, en la seva obra *Los trabajos de la memoria*, diu que a l'hora d'analitzar el fenomen de la memòria col·lectiva, cal tenir present tres eixos. El primer lloc, el propi subjecte que rememora i oblida i que planteja preguntes sobre la relació entre la memòria individual i la col·lectiva. En segon lloc, els continguts, allò que es recorda i allò que s'oblida. Aquest continguts poden ser sabers, creences, patrons de comportament, sentiments i emocions que són transmesos en la interacció social i en les pràctiques culturals del grup. Finalment, cal tenir present el "com" i el "quan" es recorda i s'oblida. El passat que es rememora i que s'oblida es activat en un present determinat i en funció d'expectatives futures. Tant en relació a la pròpia dinàmica individual com de la interacció social més propera, semblaria que hi ha moments i cojuntures d'activació de certes memòries i altres moments d'activació de silencis i fins i tot d'oblits.

Per a ella, les memòries socials es construeixen i estableixen a través de pràctiques socials i marques que s'instal·len com a rituals: marques materials en llocs públics e inscripcions simbòliques (com calendaris):

Los ritmos anuales –repetitivos y al mismo tiempo cambiantes de un año a otro- ofrecen las ocasiones, las fechas y los aniversarios para los eventos de recordación y de conmemoración. Pero las marcas e inscripciones no están cristalizadas para siempre una vez que fueron instaladas. Su sentido es apropiado y resignificado por actores sociales diversos, de acuerdo a sus circunstancias y al escenario político en el que desarrollan sus estrategias y sus proyectos. ²⁹

Jelin introdueix el concepte de la "dimensió històrica de les memòries". Aquesta dimensió presenta dues vessants. En primer lloc, encara que les operacions de record i d'oblit passin en el present, van acompanyades d'una temporalitat subjectiva que remet a esdeveniments i processos del passat, que al mateix temps agafen sentit en vinculació amb un horitzó de futur. En segon lloc, aquesta temporalitat té a veure amb el pas del temps i amb les transformacions dels processos socials al pas de la història. D'aquí prové la necessitat d'historitzar la memòria, és a dir, analitzar les transformacions i canvis en els records dels actors socials; en el significat que aquests atribueixen als seus records; i en els climes culturals i polítics en els quals es desenvolupen les pràctiques de commemoració:

Las fechas conmemorativas, con su recurrencia en el ciclo anual, son puntos de entrada privilegiados para el análisis de la tensión entre los rituales que se reiteran y

---

²⁹ Jelin, Elizabeth [comp] (2002). *Las conmemoraciones: Las disputas en las fechas "infelices"*. Madrid: Siglo XXI editores, p.2

reflejan continuidades identitarias y de sentido, por un lado, y las fracturas, cambios y transformaciones en las prácticas y significados de la conmemoración, por el otro.³⁰

Tot i que des de la Història s'ha iniciat un debat específic que mostrarem tot seguit, la majoria d'historiadors defensen el caràcter social de la memòria, i la seva mutabilitat en relació a les situacions presents. L'historiador britànic Eric Hobsbawm afirma:

Mientras cada generación *reconstruye* la historia, la memoria personal *reconoce* lo que fue y si lo asume sin rencor se transforma en una memoria feliz. Esta fidelidad al pasado suele surgir de una preocupación por el futuro.³¹

Per acabar, l'historiador James Amelang reforça aquesta acció del present sobre el passat i considera les biografies i autobiografies com "una pràctica social y cultural històricamente específica. No pertenecen al pasado al que hacen referencia, son una producción del presente que construye el pasado".³²

Sembla doncs, sobradament provat el caràcter social de la memòria i l'existència d'una memòria col·lectiva, construïda des del present i que manté relacions a diversos nivells amb les memòries individuals. Aquesta construcció permanent de la memòria col·lectiva des del present ens permetrà d'aportar la noció de "paradigma memorístic"³³, que definirem per analogia com el conjunt de records, i esquemes de relat acceptats i valorats per una comunitat determinada en un moment històric donat i que actuen com a element de cohesió identitària. Aquest paradigma evolucionaria amb una certa rapidesa i en gran mesura per l'acció sobre l'opinió pública dels mitjans de comunicació.

2.1.1.4. La memòria com a font per a la investigació històrica

Una de les vessants des de la qual s'ha abordat la memòria des de les ciències humanes, especialment des de la història, ha estat com a font d'informació. La memòria ha participat de forma activa en el procés de recollida i construcció de dades. La "dada" sempre suposa la intervenció (mediació) de subjectes que recorden i transmeten aquests records i de subjectes que interroguen i ordenen les dades, establint així els marcs amb els que es narrarà o es transmetrà el procés. Vist així, tota pregunta o entrevista esdevé un mecanisme de "normalització" (en el sentit d'ajustar el relat a una "norma") ja que imposa categories amb les quals algú amb poder (l'especialista) fixa el record.

---

³⁰ Jelin, idem. p.2

³¹ Hobsbawm, Eric. (1998) *Historia del Siglo XX*. Barcelona: Crítica, p. 29

³² Amelang, James (1995) "L'autobiografia popular" a *L'Avenç*, núm 188, pp.10-15

³³ El terme "paradigma memorístic" és una aportació de l'autora. Vegeu 8. Glossari, p. 457

La memòria entesa des d'aquesta vessant planteja qüestions tècniques i metodològiques centrades en la fiabilitat i confiança que la informació recollida d'aquesta manera mereix. És molt possible que es cometin "errors" en el record i en la transmissió, voluntària o involuntàriament, si més no pel simple pas del temps. Arribats a aquest punt es planteja un dels debats que ha enfrontat els historiadors les darreres dècades: és l'oposició entre història i memòria.

L'any 1978, Paul Thompson va publicar la seva obra *The voice of the past: oral history*, que va ser pionera en l'establiment d'una metodologia específica per la recerca en història oral. No es casual que la publicació d'aquesta obra capdal coincideixi en el temps amb la publicació de l'obra "*Les Lieux de mémoire*" de Pierre Nora. A partir d'aquell moment, mentre aquesta nova branca de la història s'anava imposant, s'encetava un fort debat sobre les relacions entre memòria i història.

D'una banda van començar a aparèixer opinions radicals que consideraven la memòria com quelcom acientífic i en absolut útil per a la recerca històrica rigorosa. Un exemple d'aquesta postura ens el proporciona Dominick LaCapra quan afirma que "la memoria sería la creencia acrítica, el mito, la "invención" del pasado, muchas veces con una mirada romántica o idealizada del mismo. Y la historia sería lo fáctico, científicamente comprobado, de lo que "realmente" ocurrió".³⁴

Maurice Halbwachs va afirmar que existeix una estricta distinció entre història i memòria. Per a ell, la història és la historia positivista, factual, objectiva i universal de fets incontrovertibles. "El historiador está resuelto a ser objetivo e imparcial [...] y debe reunir la totalidad de los hechos tal como son, no para tal país o tal grupo, sino independientemente de todo juicio grupal"³⁵. En canvi, la memòria és història viscuda i seleccionada des del present, espontània i particular. Per tant, hi ha una (i només una) història, però memòries col·lectives n'hi ha tantes com grups socials.

De fet un dels principals eixos del debat és oposar les fonts orals –considerades amb poques garanties de veracitat- amb les fonts documentals i materials sobre les que s'han fonamentat tradicionalment els estudis històrics.

No entrarem en profunditat en aquest debat recollit abastament per molts autors³⁶, però sí que destacarem alguns elements fonamentals que estan molt relacionats amb la nostra recerca. A grans trets, la Història és considerada com un saber acumulatiu amb les seves impromptes d'exhaustivitat, de rigor i de control dels testimonis, mentre que la memòria és el record dels fets passats aportat pels seus

---

³⁴ LaCapra, Dominick (1984) *History and Memory after Auschwitz*. Nova York: Cornell University Press, p. 16

³⁵ Halbwachs, op.cit. p.216

³⁶ Per aprofundir en el debat recomanem la lectura de Cuesta Bustillo, Josefina. (1998). "Memoria e historia. Un estado de la cuestión". A la revista *Ayer*, num 32, Madrid: Marcial Pons. pp. 203-246

protagonistes i els seus descendents. Dit d'una altra manera la Història seria la ciència objectiva, fonamentada per especialistes en veritats comprovades (majoritàriament de tipus documental), mentre que la memòria seria el relat vivencial i subjectiu dels no especialistes, no demostrable documentalment o materialment.

Aquesta concepció certament immobiliària de la Història ha sofert un canvi profund les darreres dècades i cada cop més l'estudi de les fonts orals es constitueix com una disciplina de ple dret dins dels estudis històrics.

La historiadora Mercedes Vilanova, pionera en l'estudi de les fonts orals al nostre país, reivindica el paper clau de la memòria en els estudis històrics:

Ser íntegros es reconocer el propio pasado y construir una continuidad narrativa que despliegue el esfuerzo por constituirse personal o colectivamente. El rol de la memoria no se limita a conservar y transmitir, pues para eso ya están los diarios personales, los epistolarios y otros documentos. La memoria realiza una síntesis de lo vivido a través de un proceso que sólo concluye con la muerte y gracias al cual una persona o grupo se aprehenden en su unidad.³⁷

Tanmateix segueix encara en peu la preocupació de molts historiadors per la fiabilitat de les fonts orals i la consideració de les mateixes com a fonts de segona categoria que han de ser complementades i contrastades amb fonts documentals. D'altra banda, alguns historiadors com Alessandro Portelli creuen que el més important dels testimonis pel que fa la memòria no és la exactitud o inexactitud del record (inexactitud de la que, freqüentment, són conscients, però de la que prescindeixen), sinó del significat que posseeixen:

El distanciamiento entre el hecho (acontecimiento) y la memoria, no se puede atribuir al deterioro del recuerdo, al tiempo transcurrido, ni quizás a la edad avanzada de algunos de los narradores. Sí puede decirse que nos encontramos delante de productos generados por el funcionamiento activo de la memoria colectiva, generados por procedimientos coherentes que organizan tendencias de fondo que incluso encontraremos en las fuentes escritas contemporáneas de los hechos. Podemos añadir una última observación: conoceríamos mucho menos el sentido de este acontecimiento si las fuentes orales no lo hubieran referido de manera cuidadosa y verídica. El hecho histórico relevante, más que el propio acontecimiento en si, es la memoria.³⁸

Alessandro Portelli emfatitza que el més important de les fonts orals no és la fiabilitat dels relats factuais sinó el sentit que les persones li donen a aquests fets:

---

³⁷ Vilanova, Mercedes (2003). "Rememoración en la historia". A *Historia, Antropología y Fuentes Orales, Memoria rerum*(30), pp 23-40. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, p. 29

³⁸ Portelli, Alessandro (1989) "Historia y memoria: La muerte de Luigi Trastulli". A *Història, Antropología y Fuentes orales*. num. 1. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona. pp 28-29

The first thing that makes oral history different is that it tells us less about *events* than about their *meaning*... Oral sources tell us not just what people did, but what they wanted to do, what they believe they were doing and what they now think they did"³⁹

En la nostra recerca, tot i entendre la importància de la veracitat i la fiabilitat de les fonts, ens centrem en qüestions de significat, identitàries i d'inclusió social. El que ens importa no és tant si hi ha una veritat objectiva al darrera del testimoni sinó quin ús simbòlic i social en fa la persona i les institucions que el conserven.

Me imagino que habrá testimonios en abundancia... Valdrán lo que valga la mirada del testigo, su agudeza, su perspicacia...Y luego habrá documentos... Más tarde, los historiadores recogerán, recopilarán, analizarán unos y otros: harán con todo ello obras muy eruditas... Todo se dirá, constará en ellas... Todo será verdad... salvo que faltará la verdad esencial, aquella que jamás ninguna reconstrucción histórica podrá alcanzar, por perfecta y omnicompreensiva que sea... ⁴⁰

2.1.2. Definició i funcions de la memòria col·lectiva

En el capítol precedent ja hem posat de manifest que el concepte de "memòria col·lectiva" no és exclusiu d'una disciplina determinada i que abasta un ampli ventall de significats. En conseqüència és ara oportú aprofundir en alguns aspectes conceptuals i funcionals del concepte de "memòria col·lectiva", fent esment especial en les relacions entre memòria i gènere.

2.1.2.1. Aproximació analítica al concepte de *memòria col·lectiva*

Anteriorment ja hem fet referència a la utilització com a sinònims per part dels mitjans de comunicació dels conceptes de "memòria col·lectiva", "memòria pública", "memòria social" i "memòria històrica". Creiem que cal fer una breu recapitulació de les principals aportacions fetes per diversos autors per a esbrinar-ne les diferències i similituds.

En primer lloc, podem veure com alguns autors (Halbwachs, 2004; Namer, 1998, Aguilar, 1996) diferencien entre la memòria viscuda i autobiogràfica i la memòria històrica que seria la memòria transmesa i elaborada posteriorment. Així, la memòria col·lectiva seria la suma d'aquestes dues memòries: la autobiogràfica (viscuda) i la històrica (transmesa mitjançant narració). En aquest sentit, Halbwachs afirma que "[...] encara que la memòria històrica pugui abastar períodes

---

³⁹ Portelli, Alessandro (1991) "What Makes Oral History Different" a Portelli, A. *The Death of Luigi Trastulli, and Other Stories. Form and Meaning in Oral History*. New York: State University of New York Press, p. 48

⁴⁰ Semprún, Jorge (1995) *La escritura o la vida*. Barcelona: Tusquets editores, p.141

més llargs que la memòria autobiogràfica, aquella és més esquemàtica i menys rica que aquesta”⁴¹

D'altra banda, Paloma Aguilar afirma que “En cada periodo histórico hay una pluralidad de memorias autobiográficas del mismo hecho junto a una memoria heredada, más uniforme, de tipo colectivo que, si bien no ha de ser única ni totalmente homogénea sí ofrece una visión general y de alguna forma, dominante del pasado”.⁴² Per a ella la memòria col·lectiva també es podria definir com

[...] el recuerdo que tiene una comunidad de su propia historia y también de las lecciones y aprendizajes que, más o menos conscientemente, extrae de la misma [...] el sujeto depositario de la memoria es, efectivamente, colectivo, lo cual no quiere decir que todas las personas posean igual memoria factual de un mismo episodio histórico.⁴³

Aquesta idea de la memòria com un fet col·lectiu ens remet conceptualment al problema dels fenòmens universals i al debat entre “individualistes o nominalistes” i “holistes o totalistes”. El corrent individualista o nominalista nega l'existència de conceptes universals per manca d'entitat real. Per a ells, la societat no és sinó un conjunt d'individus i no hi ha cap propietat en la societat que no pugui ser explicada per mitjà de la descripció de les propietats dels individus que la formen. Per tant els individualistes afirmen que la memòria col·lectiva no es més que la suma de les memòries individuals. Aquesta postura va apareixent de forma recurrent en els diversos moments de debat sobre aquest tema, com podem veure en les declaracions de l'historiador Stanley Payne en relació amb el procés que ha culminat amb l'aprovació de la *Ley de la Memoria Histórica* a Espanya:

La memoria es individual y subjetiva, nunca es “histórica” o “colectiva” como tal. La historia, en cambio, no se basa en memorias individuales subjetivas, sino en la investigación intelectual de los datos empíricos que sobreviven del pasado.⁴⁴

L'historiador Stéphane Michonneau també qüestiona l'existència d'una entitat de memòria col·lectiva. Per a ell “es pot veure una extraordinària pluralitat de les memòries que s'expressen en la societat: memòries individuals, familiars, de grups, de barri, de classe... En resum, no hi ha cap memòria col·lectiva sinó únicament memòries individuals i memòries de grups restringits”.⁴⁵

En canvi, la major part de científics socials es posicionen en una aproximació holista o totalista que defensa l'existència de realitats transpersonals. En la seva vessant

⁴¹ Halbwachs, op.cit. p.1

⁴² Aguilar, Paloma (1996). *Aproximaciones teóricas y analíticas al concepto de memoria histórica. La memoria histórica de la Guerra Civil española (1936-1939)*. Documentos de trabajo (Instituto Universitario Ortega y Gasset). Seminario de historia contemporánea; 0196. Madrid : Instituto Universitario Ortega y Gasset, p.6

⁴³ Aguilar, op.cit. p.1

⁴⁴ Entrevista a Stanley Paine, (ABC 17-12-2006)

⁴⁵ Michonneau, Stéphane. (2002). *Barcelona: memòria i identitat. Monuments, commemoracions i mites*. Vic: Eumo Editorial

més radical s'afirmaria que les propietats d'una societat expliquen les propietats dels individus, essent la societat prèvia als individus que la componen. La majoria d'autors d'aquesta línia teòrica són deixebles de Durkheim i defensen l'existència d'una memòria col·lectiva diferent de les individuals però constituent de les mateixes. En una interpretació durkheimiana extrema, la qual pren els fets socials com a cosa, es podria arribar a afirmar que la memòria col·lectiva tindria entitat pròpia, com a entitat reificada que existeix per sobre i separada dels individus.

No obstant, l'aproximació holística més establerta posa l'èmfasi en la noció de "marc social" i en aquest cas és aquesta matriu social qui acull els records individuals i permet donar sentit a les rememoracions individuals. També es pot abordar aquest concepte en el sentit de memòries compartides, superposades, producte d'interaccions múltiples i enquadrades en marcs socials i relacions de poder.

Un segon concepte que sovint s'utilitza com a sinònim de memòria col·lectiva és el de "memòria pública", encara que té unes connotacions diferents. La "memòria pública" seria la memòria dominant en un moment determinat, expressada per mitjà dels canals de comunicació socials (premsa, televisió). Aquesta memòria dominant o oficial pot entrar en conflicte amb la memòria viscuda d'algun dels membres de la col·lectivitat o influir en la forma en que la gent recorda el seu propi passat, modelant la memòria personal.

La memòria pública és un potent instrument polític, sobretot en moments de enfrontament polític i social. Segons la historiadora Carme Molinero: "La memoria pública no es espontánea, sino que es el resultado de una selección de hechos para el recuerdo; se debe decidir qué recordar y para qué".⁴⁶ D'altra banda, Paloma Aguilar diu:

[...] si es produeix un moment històric en el que els diversos estrats de memòria estan en oberta contradicció i cal arribar a un consens social per evitar conflictes (com seria el cas de la Transició espanyola) s'acostuma a resoldre de dues maneres. O bé es cerca en la pròpia història per a "construir" una memòria oficial adequada que satisfagui a tothom, o bé se silencien les referències per allunyar la pol·lèmica del debat públic. En el primer cas, aquestes memòries de consens acostumen a ser valoratives ("tots en vam tenir la culpa") i no factuais, ja que es molt més difícil arribar al consens sobre episodis concrets.⁴⁷

Elizabeth Jelin defensa la concepció dinàmica de la memòria col·lectiva i l'enten com un procés de construcció permanent. Per a ella, no hi ha una memòria col·lectiva única sinó un conjunt de memòries plurals.

---

⁴⁶ Molinero, Carme (2004) *Memoria y Democracia*.

<<http://www.derechos.org/nizkor/espana/doc/molinero.html>>

⁴⁷ Aguilar, op.cit. p.6

[...] hay una tensión entre preguntarse sobre lo que *la* memoria es y proponer pensar en procesos de construcción de memorias, de memorias en plural, y de disputas sociales acerca de las memorias, su legitimidad social y su pretensión de «verdad». En principio, hay dos posibilidades de trabajar con esta categoría: como herramienta teórico-metodológica, a partir de conceptualizaciones desde distintas disciplinas y áreas de trabajo, y otra, como categoría social a la que se refieren (u omiten) los actores sociales, su uso (abuso, ausencia) social y político, y las conceptualizaciones y creencias del sentido común.⁴⁸

Finalment, no podem parlar del concepte de “memòria col·lectiva” sense abordar el concepte “d’oblit” que hi està intrínscament lligat. Halbwachs creu que l’oblit es produeix per la desaparició total o parcial dels marcs socials o simplement per la seva transformació amb el pas dels temps.

En canvi, quan s’analitza l’oblit lligat a la memòria traumàtica, agafa una altra dimensió. El filòsof Paul Ricœur ha treballat el tema dels testimonis i de l’oblit i ha conclòs que existeixen diversos tipus d’oblit: quan el protagonista esborra totalment el record dels fets, és un oblit en estat pur que no permet la rememoració dels esdeveniments. És un oblit benèfic, de supervivència. Seria el cas d’haver d’oblidar per sobreviure, com ens relata l’escriptor Jorge Semprún en relació al seus records com a supervivent del camp de concentració de Buchenwald:

Nada indicaba a primera vista dónde había estado en los últimos años. Yo mismo callé al respecto por mucho tiempo. No con un silencio afectado, ni culpable, ni temeroso tampoco. Era, más bien, un silencio de supervivencia. No es que me volviera mudo como una tumba. Sino mudo al estar deslumbrado por la hermosura del mundo, por sus riquezas, deseoso de vivir en ellas borrando las huellas de una agonía indeleble.⁴⁹

En moltes ocasions, pels supervivents, el record és massa dolorós per parlar-ne. Existeix un abisme entre els que van viure l’experiència i els que escolten, que moltes vegades no acaben de creure els que els relaten. Molts supervivents coincideixen a expressar el seu sentiment de culpabilitat per haver sobreviscut als éssers estimats. Callen perquè el relat és massa dolorós, perquè temen no ser creguts, perquè s’han convertit en testimonis incòmodes davant d’una societat que prefereix oblidar.

Lo que sucede es que en todas las matanzas de la historia hay supervivientes. Cuando los ejércitos pasaban a sangre y fuego las ciudades conquistadas, quedaban supervivientes. [...] Pero no había, jamás habría supervivientes de las cámaras de gas nazis. Nadie jamás podrá decir: yo estuve allí. Se podía estar alrededor, o antes, o al lado, como los individuos del *Sonderkommando*. De ahí la angustia de no resultar creíble, porque no se está muerto, precisamente, porque se ha sobrevivido. De ahí el sentimiento de culpabilidad de algunos. De malestar, por lo menos. De angustiada

---

⁴⁸ Jelin, Elizabeth (2002) *Los trabajos de la memoria*. Madrid: Siglo XXI de España Ed, p. 17

⁴⁹ Semprun, op.cit. p.123

interrogación. ¿Por qué yo, viva, vivo, en lugar de un hermano, de una hermana, tal vez de la familia entera?.⁵⁰

Ara bé. Cal precisar que l'oblit no és l'antònim de memòria. La memòria no és exhaustiva per definició, ja que sorgeix sempre com a producte d'una selecció conscient o inconscient. Per tant, la memòria col·lectiva incorpora sempre una càrrega d'oblit.

La memoria colectiva de una nación no contiene todos y cada uno de los episodios pasados que ha vivido la misma. En cada momento de la vida de un país hay momentos históricos que por su especial pertinencia para el presente se vuelven más importantes y son más susceptibles de influir sobre la coyuntura de ese periodo concreto. [...] En la mayor parte de los casos, dicho recuerdo se debe a la existencia de una cierta analogía, real o imaginada, entre la situación presente y el pasado vivido; en ocasiones, lo importante no es si las dos situaciones históricas son realmente parecidas, sino que sean percibidas como tal por los actores.⁵¹

Els oblits, omissions o tergiversacions de fets passats són de vegades completament inconscients i formen part del propi procés de construcció de la memòria. El simple pas del temps, el canvi en els referents interpretatius del propi testimoni (un vell recorda les seves experiències de joventut des de l'òptica de l'edat), els canvis en les escales de valors socials modifiquen, alteren o ometen parts del testimoni. Per a Hobsbawm, aquests oblits serien "curiosos mecanismes que ens tempten a amagar les transformacions històriques darrere la màscara de pràctiques aparentment invariables".⁵²

En canvi, el que sí que són dos termes oposats són la supressió i la conservació de la memòria. Els règims totalitaris del segle XX ens han demostrat com la supressió de la memòria és un potentíssim instrument d'acció política. Disposem d'exemples a bastament: els "desaparecidos" de les dictadures argentina i xilena, els deportats als camps d'extermini, els represaliats per les purgues stalinistes, els afusellats en els "paseillos" franquistes... Si no queda memòria, si no queden testimonis, no hi ha proves. No hi ha delictes. Segons Primo Levi "tota la història del *Reich Mil·lenari* pot ser rellegida com una guerra contra la memòria".⁵³

Josefina Cuesta afirma que "los gobiernos y los poderes públicos no dejan de ser imponentes máquinas de memoria o de olvido institucionalizado, decretando el recuerdo, el olvido, la amnistia, la amnesia, la condena o el perdón".⁵⁴ No ha existit cap govern que no hagi aplicat polítiques de memòria. El que varia és que els

---

⁵⁰ Semprun, op.cit. p.64.

⁵¹ Aguilar, op.cit. p. 8

⁵² Hobsbawm, Eric J.; Ranger, Terence. (1988). *L'invent de la tradició*. Vic: Eumo Ed, p. 7.

⁵³ Levi, Primo; Debenedetti, Leonardo (2005). "Auschwitz, informe higiènic" A *Lateral*, revista de cultura- Año XII. Septiembre 2005

⁵⁴ Cuesta Bustillo, Josefina. (1998). "Memoria y historia. Un estado de la cuestión". A la revista *Ayer*, núm. 32, p. 203-224. Madrid: Marcial Pons

règims totalitaris les han utilitzat per imposar una versió única del passat, negant l'existència d'altres memòries que poguessin entrar en conflicte amb la memòria oficial legitimadora.

Així doncs, tindríem un oblit polític que pot actuar com a estratègia d'ocultació i destrucció de proves i testimonis o un oblit pactat per no visualitzar esdeveniments que poden ser conflictius en determinades situacions polítiques com, per exemple, en el cas de la Transició espanyola. El per què dels silencis de les víctimes queda ben exposat en la cita següent:

En el cas de les memòries traumàtiques, el silenci pot tenir diversos motius: per la por a la repressió, per la voluntat de no transmetre experiències doloroses, com a estratègia de supervivència o per manca d'interlocutor que vulgui escoltar. El darrer cas és característic de situacions de transició on la voluntat de reconstrucció i mirada cap al futur silencia les memòries que porten a un record traumàtic.⁵⁵

2.1.3.2. Les relacions entre el present i el passat

De les definicions anteriors se'n deriva que un dels punts claus a contemplar és la relació entre la memòria col·lectiva i el present. En aquest punt tampoc existeix acord entre els professionals de les ciències humanes i socials que treballen sobre la memòria col·lectiva, que s'alínen en dues posicions teòriques oposades. D'una banda, el que Barry Schwartz⁵⁶ anomena corrent "presentista", el qual creu que el record del passat es constantment modificat per les creences, aspiracions i pors del present, i d'altra banda el corrent "taxidermista" pel qual el passat és quelcom sagrat i immutable que determina el present; les tradicions romanen en el temps i són represes inalterades per cada nova generació.

En el primer grup podem enquadrar a Maurice Halbwachs, però també els historiadors anglesos Eric Hobsbawm i Trevor Lummis, el professor en *Media Studies* John Nerone i el geògraf David Lowenthal. Tots ells coincideixen en la capacitat del present per transformar el record del passat al mateix temps que per imposar diverses versions del mateix fet segons les necessitats socials de cada moment. Això, Lowenthal en el seu llibre *El pasado es un país extraño* afirma que: "el pasado es un lugar extraño para el presente, puesto que constituye una imagen siempre cambiante y en continua reinterpretación según las necesidades del

---

⁵⁵ Sauri, Carme (2007). "Cibernautas de la memoria. La construcción de la memoria colectiva de la Guerra Civil española a través de la participación en espacios virtuales de comunicación. El caso de la lista de distribución "Guerra Civil Española". Seminario de investigación sobre e-culturas. Doctorat Interdisciplinari sobre Societat de la Informació. Barcelona: IN3-Universitat Oberta de Catalunya

⁵⁶ Schwartz, Barry (1991) "Social Change and Collective Memory: the Democratization of George Washington". *American Sociological Review*, vol 56, núm 2. Abril 1991. pp 221-236

momento; como se dice, "el pasado es, hasta cierto punto, creación nuestra".⁵⁷ També Pierre Nora s'emmarca en aquest corrent quan afirma que: "la memòria és la instrumentalització política del passat en el present".⁵⁸

En el grup dels teòrics que creuen que el passat és quelcom immutable trobem diversos tipus de plantejament. En primer lloc, el d'aquells que incideixen en la resistència del passat a ser manipulat pel present, concretament davant de l'intent d'utilització particular. Seria el cas del sociòleg Michael Schudson i del psicòleg social Barry Schwartz. En segon lloc, hi han altres autors que encara que no es dediquen específicament a l'estudi de la memòria col·lectiva, analitzen el pes del passat sobre la presa de decisions polítiques, com els politòlegs Robert Jervis i Nancy Bermeo. Tanmateix, centrarem la nostra anàlisi sobre les aportacions de Schudson. A partir de l'estudi de l'impacte del cas Watergate⁵⁹ tant sobre la mentalitat nord-americana com sobre les institucions polítiques existents, analitza sota quines circumstàncies els records del Watergate influeixen sobre els punts de vista en temes actuals. Les idees principals que planteja són que la resistència del passat és un obstacle considerable. El passat no pot ser construït segons la voluntat de cadascú, la qual cosa no significa que no s'intenti, ja que la capacitat per a influir en la memòria social és un recurs polític de vital importància i per això, els règims intenten per mitjà de la construcció de monuments, creació de festes nacionals o la celebració de desfilades militars, modificar la memòria de la societat.

Segons Schwartz, no pot haver-hi dues teories de la memòria col·lectiva, l'una per explicar el canvi i l'altra per explicar la persistència d'allò recordat. La presència simultània de memòries "heretades" i de memòries "inventades" no es cap anomalia. Certament el present està constituït pel passat però també és cert que la seva retenció i reconstrucció estan ancorades al present. Si bé és cert que el passat es reconstrueix per legitimar el present, aquest passat en algun aspecte i sota certes condicions, mostra una ferma resistència davant dels esforços per ocultar-lo i modificar-lo.

Així doncs, creiem que no és possible sostenir un posicionament extrem en aquest punt. Considerem les relacions entre el passat i el present com un equilibri de forces en ambdues direccions, en el qual és el nostre marc present qui ens permet d'interpretar el passat, però simultàniament és el passat qui es resisteix a ser manipulat pel present. De l'equilibri dels dos vectors en sortirà una narració canviant que s'anirà ajustant a les necessitats socials de cada moment.

---

⁵⁷ Lowenthal, David. (1998). *El pasado es un país extraño*. Madrid: Akal Universitaria, p.410

⁵⁸ Nora, op.cit. T.I: La République. p.VIII

⁵⁹ Schudson, Michael (1992). *Watergate in American Memory. How we Remember, Forget and Reconstruct the Past*. New York: Basic Books

2.1.3.3. Les funcions de la memòria

Fins aquest moment hem analitzat les diverses aportacions i enfocaments que autors de procedència molt diversa han fet del concepte de la memòria col·lectiva. S'ha valorat si era un fenomen col·lectiu o la suma d'entitats particulars; la relació entre la memòria autobiogràfica, la històrica i la col·lectiva; les relacions d'influència entre el passat i el present... però fins ara no ens havíem deturat específicament a analitzar quins són els principals usos que se li dona a aquesta memòria recuperada.

En primer lloc, un ús molt habitual és com a font d'informació, especialment en el camp de la Història, però també en altres ciències socials com la Sociologia, l'Antropologia cultural o la Psicologia social. Anteriorment⁶⁰ ja s'han presentat els principals punts de debat sobre aquesta qüestió. No obstant insistim en què el punt de discussió se centra en la fiabilitat d'aquests testimonis com a font de coneixement històric.

Un cas particular, però d'especial rellevància social, es produeix quan els testimonis s'utilitzen com a font d'evidència judicial. Les principals accions en els que intervenen són l'inici de processos judicials, la constitució de comissions de veritat o localització i exhumació de fosses comunes, entre d'altres. En aquest cas parlariem d'una funció vindicativa de la memòria que intervé sobre el sistema legislatiu i judicial d'una comunitat.

Vinculat a l'anterior, les accions de recuperació de la memòria tenen una clara funció de motor de moviments socials.⁶¹ La necessitat de rescatar memòries silenciades per diversos motius ha estat l'empenta necessària per impulsar un associacionisme molt actiu. En el cas de la recuperació de la memòria històrica a Espanya, les associacions (ARMH) han tingut un paper capdavanter en la posada en marxa d'una sèrie d'accions, tant de tipus vindicatiu com commemoratiu (impuls a la promulgació de la *Ley de la Memoria Histórica*, campanya de localització de fosses comunes i exhumació i identificació de les víctimes, celebració d'actes d'homenatge, entre altres)

Una nova funció directament relacionada amb l'anterior és la commemorativa,⁶² que té una intenció de reconeixement i homenatge a les víctimes. Les seves accions principals són la celebració d'homenatges públics i la construcció de monuments i memorials. Aquesta és una funció on conflueixen la societat civil (en molts casos a través de les associacions) i les institucions socials i polítiques de la comunitat.

---

⁶⁰ Vegeu apartat 2.1.1.4. La memòria com a font per a la investigació històrica, p.38

⁶¹ Vegeu apartat 5.4.3.1. Promoure l'activisme social. p. 340

⁶² Vegeu apartat 5.4.1.1. Mantenir viva la memòria, p. 323 i 5.4.1.2. Honorar les víctimes, p.324

Cap d'aquestes funcions es pot analitzar de forma aïllada sinó que formen un *continuum* que relaciona memòria col·lectiva, funcionament social i agents. Relacionada amb la seva funció com a font d'evidència judicial i com a motor de moviments socials, la memòria pot actuar com a espai de lluita política i activisme, especialment en aquelles situacions de memòria traumàtica on s'han vulnerat els Drets Humans.

La mayor parte de los proyectos sobre la memoria que hoy se impulsan tienen una dimensión esencialmente grupal, y responden sobre todo a una finalidad política. [...] Como sostiene la impulsora de uno de estos proyectos (Argentina): "Hay una lucha política activa acerca del sentido de lo ocurrido, pero también acerca del sentido de la memoria misma. El espacio de la memoria es entonces un espacio de lucha política, y no pocas veces esta lucha es concebida en términos de lucha "contra el olvido": *recordar para no repetir*.⁶³

Segons Andreas Huyssen, aquesta funció d'activisme polític permet "la creació de esferes públiques para la memoria "real" que contrarresten la política de los regímenes postdictadura que persiguen el olvido a través tanto de la "reconciliación" y de las amnistías oficiales como del silenciamiento represivo (Argentina, Chile, España)".⁶⁴

Una altra funció política de la memòria col·lectiva és la legitimació⁶⁵ de noves situacions polítiques i socials, per la via de construir una memòria oficial que recolzi les iniciatives dutes a terme pels estaments polítics. Els exemples són innumerables, però entre altres podríem mencionar la construcció del Museu *Yad Vashem*⁶⁶ a Jerusalem per visualitzar l'horror del Holocaust i en conseqüència donar arguments morals per la constitució de l'Estat d'Israel. En la construcció d'aquesta memòria oficial intervenen de forma activa els partits polítics i els mitjans de comunicació per mitjà de la construcció d'un discurs oficial i la celebració de cerimònies i ritus públics que pretenen legitimar un present arrelat en una tradició pròpia, al mateix temps que socialitzar els nous ciutadans. El cas extrem seria, en paraules de Huyssen "la movilizació de pasados míticos para dar un agresivo sustento a las políticas chauvinistas o fundamentalistas, como las de Serbia o la India".⁶⁷

La memòria col·lectiva exerceix una importantíssima funció identitària⁶⁸ reforçant el sentiment de pertinença a una comunitat o grup determinat. Ajuda a estructurar l'experiència i a assegurar la continuïtat i les tradicions de les col·lectivitats, però

---

⁶³ Jelin, op.cit, p.6

⁶⁴ Huyssen, op.cit, pp.6-7

⁶⁵ Vegeu apartat 5.4.1.3. Legitimar una versió oficial de la història, p. 326

⁶⁶ Vegeu apartat 4.1.1. *Yad Vashem. The Holocaust Martyr's and Heroes' Remembrance Authority*, p.133

⁶⁷ Huyssen, op.cit, p.6

⁶⁸ Vegeu apartat 5.4.2. Construir identitats: els museus d'històries de vida, p.328

també actua sobre l'individu que es defineix en relació al grup al qual pertany. Aquesta funció és fonamental en els casos on s'ha produït una pèrdua d'arrelament a la comunitat d'origen, com pot ser en casos d'exili o migracions. Relacionada amb aquesta, en molts casos la recuperació de la memòria dóna veu a aquells grups silenciats o bé per la seva filiació política o bé per pertànyer a grups socials marginals fora dels espais de comunicació tradicionals. En aquest sentit, projectes de recuperació de la memòria acompleixen una funció de inclusió social⁶⁹ com seria el cas del *Museu da Pessoa*⁷⁰ a Sao Paulo o el projecte europeu *MedVoices*.⁷¹

Finalment en aquest repàs de les principals funcions de la memòria col·lectiva no podem deixar de mencionar la seva funció didàctica⁷² directament relacionada amb el mandat del "deure de memòria". Cal recordar per no repetir els errors passats i aquest coneixement cal traspasar-ho a les noves generacions. Els principals agents que actuen a aquest nivell són els museus i l'escola.

Hem vist com la memòria pot ser utilitzada per a moltes funcions, la majoria de les quals són molt legítimes. Tanmateix, la utilització d'un ítem social tan fràgil i indefinit com és la memòria col·lectiva no està exempta de perills i abusos, entre els quals destacaríem la sacralització de la memòria col·lectiva i els mals usos memorialistes dels darrers anys, com denuncien autors com Tzvetan Todorov⁷³. Aquests autors coincideixen a afirmar que, a Occident en general i a Europa en particular, ha aparegut els darrers anys una obsessió memorialista que en molts casos pot arribar a tergiversar el propòsit original de les polítiques de memòria.

Cap d'ells nega la importància i la necessitat de recuperar el passat. El que qüestionen és l'ús que se'n fa d'ell. Todorov distingeix entre un ús literal de la memòria i un ús exemplaritzant:

El uso literal, que convierte en insuperable el viejo acontecimiento, desemboca a fin de cuentas en el sometimiento del presente al pasado. El uso ejemplar, por el contrario, permite utilizar el pasado con vistas al presente, aprovechar las lecciones de las injusticias sufridas para luchar contra las que se producen hoy en día, y separarse del yo para ir hacia el otro. ⁷⁴

El que Todorov denuncia és la commemoració per la commemoració (el que anomena "sacralització de la memòria") sense aplicar els ensenyaments rebuts a la situació actual. Per exemple, Europa s'ha bolcat en les commemoracions i homenatges als combatents i víctimes de la II Guerra Mundial, mentre al mateix

---

⁶⁹ Vegeu apartat 5.4.3.3. Treballar per a la inclusió social, p.349

⁷⁰ Vegeu apartat 4.2.1. Xarxa de *Museus de Persona*, p.174

⁷¹ Vegeu apartat 4.3.1. *Mediterranean Voices: Oral History and Cultural Practice in Mediterranean Cities*, p.212

⁷² Vegeu apartat 5.4.5. Educar, p. 360

⁷³ Todorov, Tzvetan (2000) *Los abusos de la memoria*. Barcelona: Paidós, cop

⁷⁴ Todorov, op.cit. p. 32

temps tanca els ulls davant una situació tan incòmoda com la Guerra dels Balcans. Diu Todorov:

Los serbios, en Croacia y en Bosnia, recuerdan de muy buen grado las injusticias de las que fueron víctimas sus antepasados, porque ese recuerdo les permite olvidar –eso esperan– las agresiones por las que se convierten ahora en culpables; y no son los únicos en actuar de ese modo.⁷⁵

Pierre Nora també s'afegeix a aquestes veus i considera que existeix un abús de la commemoració. En concret, creu que es fa un mal ús del seu concepte del "lloc de memòria" que s'ha transformat en un "lloc de commemoració". El relaciona aquest procés amb el que anomena "patrimonialització de la memòria", que també es concretaria en una proliferació de museus memorials⁷⁶ i monuments sense altra finalitat que la commemorativa. Cal fer notar que en aquest sentit, Nora utilitza el terme "patrimonialització" de forma pejorativa en creure que no té sentit la construcció de museus i memorials si no van acompanyats d'una reflexió crítica sobre el paper de la memòria en l'actualitat

Hobsbawm també recull aquesta emergència memorialista que pot arribar a tergiversar les memòries originals i la interpretació rigorosa dels fets passats:

La ausencia de memoria, incluso de las catástrofes más recientes, hace que se la quiera reproducir en los museos. [...] El deber de la memoria, como una imposición, a diferencia de la integridad de la memoria, es una orden que se apoya en el principio de repetición y es utilizada o se justifica para prevenir futuras barbaries. Manda y prescribe la fidelidad al pasado. Busca la eficacia del "nunca más" pronunciado casi como si de una vacuna se tratara. Copia, repite y exige la veneración de lo que ya no es memoria viva. Esta memoria herida por traumatismos indecibles y que se aferra al silencio se pone en evidencia cuando determinados testimonios se nos esconden o esfuman.⁷⁷

Michonneau insisteix en aquesta doble vessant de la memòria: com a narració i com a commemoració, tot i que ell considera que la patrimonialització de la memòria per mitjà de monuments commemoratius és una manera d'incorporar el passat a l'espai urbà actual:

La política de la memòria fa referència, doncs, a una doble realitat: d'una banda, és la producció d'un discurs sobre el passat; de l'altra és una pràctica social sota la forma de cerimònies commemoratives, de monuments, etc., que fan possible la incorporació de la idea del passat en la societat i en l'espai de la ciutat.⁷⁸

---

⁷⁵ Todorov, op.cit. p. 53

⁷⁶ Vegeu 8. Glossari, p. 457

⁷⁷ Hobsbawm, op.cit. p.13

⁷⁸ Michonneau, op.cit, p. 15

Per quins motius apareix i es consolida aquesta preocupació compulsiva pel passat? Todorov apunta diversos motius. En primer lloc, una necessitat identitària com a reacció davant dels processos homogeneïtzadors de la globalització econòmica i cultural. Per a ell "La combinación de las dos condiciones –necesidad de una identidad colectiva, destrucción de identidades tradicionales- es responsable, en parte, del nuevo culto a la memoria".⁷⁹

En segon lloc, la preocupació pel passat ens allibera moralment d'haver d'actuar contra les injustícies del present. Denunciar les injustícies passades dota d'una aura de combatent per la memòria i la justícia que eximeix de prendre responsabilitats davant les situacions presents. Evidentment no és una relació excloent però sí que permet un confortable pacte moral. En cas d'haver estat testimoni d'una experiència traumàtica en el passat, s'assoleix l'estatus social de víctima, ex-combatent o heroi, amb els privilegis socials que això comporta. Generalment aquests beneficis són de tipus morals i no econòmic:

Si se consigue establecer de manera convincente que un grupo fue víctima de la injusticia en el pasado, esto le abre en el presente una línea de crédito inagotable.⁸⁰

Ben a prop nostre hem conegut un cas que s'ajusta a aquests paràmetres: el cas Enric Marco. Durant anys, Marco es va presentar socialment com un deportat del camp nazi de Flosembürg i des de l'any 2002 presidia *l'Amical Mathausen*. Durant aquell temps va desenvolupar una intensa tasca memorialista, donant conferències sobre les seves experiències, apareixent com a testimoni en programes de televisió, va actuar com a portaveu de les víctimes en múltiples cerimònies commemoratives. El mes d'abril de 2005, quan estava a punt de participar en les commemoracions de l'alliberament del Camp de concentració de Mauthausen-Gusen el mes de maig, es va publicar un informe de l'historiador Benito Bermejo on demostrava que Marco havia estat a l'Alemanya nazi com a treballador voluntari i no deportat com a combatent de la Resistència francesa. Finalment, Marco va admetre la seva impostura, va dimitir de la presidència de *l'Amical* i es va veure obligat a retornar la Creu de Sant Jordi atorgada per la Generalitat de Catalunya.

Evidentment, aquest cas no es pot prendre com a norma general. La majoria dels testimonis són veraçs i el seu paper important a nivell de cohesió social. Tanmateix, casos com els d'Enric Marco ens poden fer reflexionar sobre els límits i els perills del memorialisme.

2.1.2.5. Gènere i memòria

---

⁷⁹ Todorov, op.cit. p.52

⁸⁰ Todorov, op.cit. p.54

Un punt que ha aparegut en el decurs de la nostra recerca i que no teníem contemplat en els plantejaments inicials ha estat la qüestió del gènere i les memòries. En les entrevistes⁸¹ realitzades amb responsables de projectes de memòria oral o d'institucions de memòria sorgia de forma recurrent l'afirmació " els homes i les dones recorden de forma diferent"

Per tant, ens ha semblat oportú fer una revisió del *corpus teòric* sobre gènere i memòria i veure què han dit els diferents analistes sobre aquest tema. La psicòloga polonesa Agnieszka Niedzwienska, apunta que un dels trets més característics de la identitat humana és el gènere i que aquest fet influencia completament la manera de veure el món. Els homes i les dones se socialitzen de maneres diferents. A les dones se les orienta a tenir una actitud nutricia i socialment connectada, mentre que els homes se'ls orienta a ser independents i autònoms.

En aquest context, es veu com els homes i les dones desenvolupen habilitats i estratègies diferents en relació a la memòria. Alguns estudis mostren una sèrie de trets característics:

- Les dones tendeixen a recordar de forma més detallada, mentre que els homes tendeixen a ser més sintètics en les seves narracions.
- Les dones tendeixen a expressar sentiments mentre que els homes relaten sovint des d'una lògica racional.
- Les dones mencionen més sovint que els homes les relacions amb altres persones, acostumen a ser memòries més socials.
- Les dones tendeixen a recordar elements de la vida quotidiana i en relació al marc de les seves relacions familiars.

Un exemple d'aquest plantejament es manifesta en l'anècdota explicada per Imma Boj, directora del *Museu d'Història de la Immigració de Catalunya*:

Després les entrevistes a homes i a dones estan lligades a temes molt diferents. La mateixa història explicada... Aquest és un cas molt clar. Va haver-hi un dia un senyor d'aquí, un conegut sindicalista de Poble Nou, una persona molt activa i molt compromesa políticament, em va dir que havia estat en el museu i que tenia una història migratòria molt interessant i l'he recollida. Després d'explicar-me la història migratòria em va explicar que se li havia mort un fill i en ple procés a més a més amb uns comportaments migrants molt concrets: vivien en barraques, coses així molt... Llavors em va dir, però digues-li a la meva dona que t'ho expliqui, que ho farà molt millor. I efectivament. La història de la dona és completament diferent i té connotacions migratòries molt diferents a les que té ell.⁸²

---

⁸¹ Vegeu annex 10.46 Relació entrevistes en suport àudio, p.634

⁸² Entrevista realitzada per Laura Solanilla a Imma Boj, directora del *Museu d'Història de la Immigració de Catalunya* el 05/02/2007. Veure annex 10.47, p.635

Niedzwienska opina que les diferències de gènere no només es troben en el tipus d'episodis descrits sinó també en els aspectes dels esdeveniments que els homes i dones recorden:

In these studies, women typically focused their autobiographical narratives on affiliative themes, whereas a majority of the men's autobiographical memories focused on experiences related to mastery and performance. Women typically included other people in their descriptions of the past, whereas men's memories had an evident lack of details about other people.⁸³

Quan els records que evocuen les dones estan associats a una situació traumàtica, els relats de dones afegeixen unes característiques pròpies. La sociòloga argentina Elizabeth Jelin és dels pocs autors que ha dedicat una reflexió específica al tema de gènere i memòria en relació a la repressió de les dictadures militars del Con Sud (Argentina, Xile, Uruguai) i del sorgiment de moviments socials a favor dels drets humans. Les lluites per la memòria van ser protagonitzades pels familiars i amics dels desapareguts de les dictadures i per les pròpies víctimes de la repressió. Les mares dels desapareguts i en general els seus familiars, van adquirir una presència fonamental en les lluites socials des dels anys 80 i es van fer càrrec de dues tasques fonamentals:

[...] la creación de organizaciones de derechos humanos ancladas en el parentesco con las víctimas directas; en el ámbito privado, la lucha por la subsistencia familiar y la adaptación o cambio en función de las nuevas circunstancias.⁸⁴

El tret comú que presenten els relats de dones esta relacionat amb les situacions de violència sexual que pateixen. i les estratègies de suport entre dones per sobreviure a l'agressió:

És que, clar, s'ha de partir de la base que una dona sempre es part del botí de guerra. Un home no. Un home es vencedor o perdedor, però la dona no. La dona perd sempre. Aquest és el punt de partida. I dins de què perds sempre, després hi ha aquests matisos: que es un botí de guerra, que és la que sofreix les humiliacions...⁸⁵

Todos los informes existentes sobre la tortura indican que el cuerpo femenino siempre fue un objeto "especial" para los torturadores. El tratamiento de las mujeres incluía siempre una alta dosis de violencia sexual. Los cuerpos de las mujeres –sus vaginas, sus úteros, sus senos–, ligados a la identidad femenina como objeto sexual, como esposas y como madres, eran claros objetos de tortura sexual.⁸⁶

---

⁸³ Niedzwienska, Agnieszka (2003) "Gender differences in vivid memories - autobiographical memory and self identity". A *Sex Roles: A Journal of Research*, Oct, 2003. Springer Netherlands <http://findarticles.com/p/articles/mi_m2294/is_7-8_49/ai_109355376>

⁸⁴ Jelin, op.cit. p.104

⁸⁵ Entrevista a Natàlia Fernández, *International Center of Women's memories, Biographies and Testimonies*. Vegeu annex 10.47, p. 689

⁸⁶ Jelin, op.cit. pp. 102-103

En relació a estudis sobre dones supervivents de l'Holocaust, Jelin afirma que com que els homes i les dones estaven separats en els camps de concentració, les narracions es refereixen a esferes i experiències diferents. L'èmfasi de les narracions de les dones es posa sobre la seva vulnerabilitat com a éssers sexuals i sobre els vincles d'afecte i cura que es van establir entre elles. Aquesta situació es repeteix en les narracions de la vida a les presons de les preses polítiques del franquisme (per exemple, al web *Memòria de les Corts. Presó de Dones. 1939-1955*⁸⁷) o en qualsevol situació de repressió i tortura sobre un grup de dones.

D'altra banda, s'estableix la paradoxa que en les dones les memòries personals de la tortura i la presó estan fortament marcades per la centralitat del cos que pertany a la esfera privada de la persona. En el moment en què les dones relaten les seves experiències han de sobreposar-se a la vergonya d'explicar situacions molt íntimes i exposar-les públicament.

En canvi, les narracions d'homes supervivents de repressió i tortura tendeixen a ser lacònics i eufemístics. Els homes adopten el rol de "testimonis" i per tant, incideixen en la descripció fàctica fet amb tota precisió possible de la tortura i la violència política, evitant l'involucrament emocional, que els podria fer perdre credibilitat en un procés judicial: "[...] el testimonio oral tiene que reemplazar las "huellas materiales" del crimen".⁸⁸

En definitiva, aquestes memòries traumàtiques són la prova de què ha existit un procés de resistència personal davant l'agressió. El fet de fer-les públiques, especialment en el cas de les dones, significa un doble posicionament com a supervivent: de l'agressió política i de l'agressió de gènere que han sofert.

Pel que jo vaig veure, la tipologia del material que jo he rebut fins ara. Doncs bàsicament totes les dones han tingut d'una manera o una altra un procés de supervivència, sigui de malaltia, sigui de violència, sigui d'una guerra, sigui d'un exili, sigui del que sigui.⁸⁹

2.2. La memòria col·lectiva com a Patrimoni immaterial

---

⁸⁷ <<http://www.presodelescorts.org/ca/node>>

⁸⁸ Jelin, op.cit. p. 109

⁸⁹ Entrevista a Natàlia Fernández, *International Center of Women's memories, Biographies and Testimonies*. Vegeu annex 10.47, p. 689

En aquest darrer bloc centrarem el nostre interès en els aspectes conceptuals i teòrics relacionats amb la museologia i el Patrimoni; i farem un èmfasi especial en l'anàlisi del que suposa l'aparició i el reconeixement del concepte de Patrimoni Cultural Immaterial per la UNESCO l'any 2003 i les seves implicacions per les institucions de la memòria a diversos nivells: normatiu, museològic i museogràfic.

2.2.1. La transformació del concepte de Patrimoni a partir de la II Guerra Mundial

Històricament, el patrimoni cultural s'ha associat amb el conjunt d'objectes i monuments valorats socialment per la seva singularitat i valor històric i s'associat de forma casi excloent al patrimoni artístic. En aquest context, la societat assumeix l'obligació de conservar-lo per transmetre'l a les generacions futures. Aquesta idea esta fortament arrelada no només en la mentalitat de les persones sinó també en la legislació i normatives al voltant d'aquest tema, tan en l'àmbit nacional com internacional. Com diu el filòsof Paul Ricoeur: "[...] toda sociedad tiene el encargo de la transmisión generacional de lo considera su patrimonio cultural".⁹⁰

Però els canvis polítics, econòmics i socials produïts arrel de la II Guerra Mundial i dels processos de descolonització van modificar el que s'entenia fins aleshores com a Patrimoni cultural. En la Declaració de la Haia de l'any 1954, apareix per primera vegada la definició de "bé cultural", proposada pel jurista italià Maximo Giannini: "Bé que constitueix testimoni material amb valor de civilització".⁹¹ Durant la dècada dels seixanta, els treballs per a la UNESCO de la Comissió Franceschini⁹² dirigida per Maximo Giannini, van acabar transformant el concepte de "bé cultural" en el de "Patrimoni cultural" (en el sentit de propietat col·lectiva). Posteriorment, l'any 1972 la UNESCO va proclamar a Paris la *Convenció sobre la protecció del patrimoni mundial, cultural y natural* on, per primera vegada, es relacionava el patrimoni cultural i el natural

A partir d'aquella data, el concepte de patrimoni cultural es va anar ampliant i va començar a incloure aquells objectes que caracteritzaven formes de vida i de pràctiques culturals de grups singulars. Es van començar a valorar els objectes que tenien un alt valor simbòlic i identitari per la comunitat que els produïa. Aquesta aproximació va sorgir des de l'antropologia clàssica i els grups objecte d'estudi eren comunitats primitives en les quals es valorava especialment la vessant folclòrica

---

⁹⁰ Ricoeur, Paul (2003). *La memoria, la historia y el olvido*. Madrid: Trotta, p. 72

⁹¹ Giannini, Maximo Severo (1976) "I beni culturali" a *Rivista trimestrale di Diritto Pubblico*, vol 1, pp. 3-38.

⁹² Franceschini, Comisión (1966) "Relazione de la Commissione d'indagine per la tutela e la valorizzazione del patrimonio storico, archeologico, artistico, e del paesaggio a *Rivista Trimestrale di Diritto Pubblico*, Any 16, vol 1, p. 119-224.

com a manifestació cultural. Amb el temps, l'interès es va ampliar vers altres comunitats i grups humans no vinculades a una visió colonialista i simplement es van començar a valorar les produccions culturals de la gent corrent.

En aquesta nova concepció, la idea de Patrimoni cultural estava lligada al concepte d'identitat i al reconeixement de la diversitat cultural.⁹³ Cal entendre el procés d'identificació de què és patrimoni com una manera d'afegir valor a una sèrie d'ítems, transformant-los en símbols de la seva comunitat. Hem de considerar també la identitat cultural com el resultat d'una experiència històrica i col·lectiva en tots els camps (econòmic, polític, cultural i social) la qual genera un conjunt de valors i actituds compartides. Així doncs, la definició del que era patrimoni començava a escapar a l'estricta criteri des especialistes i assistia a la incorporació d'agents socials⁹⁴ que també començaven a actuar sobre el Patrimoni (associacions, mitjans de comunicació, comunitats...) i a prendre decisions sobre el mateix.

Tanmateix, la idea de Patrimoni cultural seguia indefectiblement lligada a la de "materialitat", com demostra la definició de museu vigent als Estatuts de l'ICOM fins l'any 2005 :

Un museo es una institución permanente, sin fines de lucro, al servicio de la sociedad y de su desarrollo, y abierta al público, que se ocupa de la adquisición, conservación, investigación, transmisión de información y exposición de testimonios materiales de los individuos y su medio ambiente, con fines de estudio, educación y recreación.⁹⁵

De fet, fins l'any 2003, en què es va aprovar la *Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial*, una de les condicions per a ser considerat patrimoni cultural era, precisament, la materialitat.⁹⁶ No va ser fins al l'any 2005 que en el nou esborrany d'estatuts de l'ICOM es va substituir l'expressió "testimonis materials" pels termes "patrimoni material i immaterial". Aquest esborrany va ser finalment aprovat el 24 d'agost de 2007 a la Conferència General de l'ICOM celebrada a Viena (Àustria).

Un museo es una institución permanente, sin fines de lucro, al servicio de la sociedad y abierta al público, que adquiere, conserva, estudia, expone y

---

⁹³ Carrera Díaz, Gema (2005). "La evolución del Patrimonio (inter) Cultural: políticas culturales para la diversidad". A *Patrimonio inmaterial y Gestión de la Diversidad*. PH Cuadernos, 17. Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Cultura, IAPH, p.18

⁹⁴ En algunes comunitats, com a Catalunya (Espanya) el paper fonamental de les associacions en la conservació i preservació del Patrimoni cultural no és un fet recent sinó que es remunta a principis del segle XX. A tall d'exemple es pot mencionar el paper de l'Unió Excursionista de Catalunya en la protecció del Patrimoni romànic català

⁹⁵ Estatuts de l'ICOM. (2001) Article 2, paràgraf 1.

⁹⁶ Per a comprovar que el terme "patrimoni immaterial" no va aparèixer als Estatuts de l'ICOM fins l'any 2007, vegeu annex 10.1.Evolució de la definició de "museu" segons els Estatuts de l'ICOM (1946-2007), p.491

difunde el patrimoni material e immaterial de la humanitat con fines de estudio, educación y recreo.⁹⁷

Constatem que la noció d'immaterialitat del patrimoni cultural és força recent i encara avui en dia es discuteixen els límits i les relacions entre el patrimoni material i l'immaterial i els ítems que poden ser inclosos sota aquest epígraf.

2.2.1.1. Les característiques del Patrimoni cultural immaterial

Dins del marc de les transformacions del concepte de Patrimoni que s'han produït en la segona meitat del segle XX apareix la noció de "*Patrimoni cultural immaterial*". La seva definició apareix a l'article 2 de la *Convenció per la Salvaguarda del Patrimoni cultural immaterial*⁹⁸ (UNESCO; 2003), marca les seves característiques i dóna pistes sobre quins seran els punts a discutir al respecte. Per començar, en destacaríem quatre:

a) La pròpia definició destaca les complexes i difuses relacions entre el patrimoni material i immaterial i deixa veure com els límits són poc definits en moltes ocasions o com a vegades no es poden contemplar de forma deslligada.⁹⁹

b) En segon loc posa en evidència una de les característiques més fonamentals d'aquest tipus de Patrimoni que és la seva mutabilitat i fragilitat ("és recreat constantment"). Al contrari que les nocions tradicionals de Patrimoni caracteritzades per la seva permanència en el temps i per la seva estabilitat, aquest patrimoni té com a marca constituent la seva versatilitat i dinamisme, que fa que es transformi de forma contínua. Aquest fet planteja un dels principals problemes de conservació del mateix, que obliga a fixar-lo d'una manera determinada (mitjançant un enregistrament visual i/o sonor) i per tant, despellant-lo de la seva condició d'efímer i mutable.

c) El tercer punt que destacaríem és que la seva definició indica quina és la seva finalitat principal. El Patrimoni cultural immaterial (d'ara endavant PCI) té una acció profundament identitària, que en moltes ocasions s'adreça a les comunitats o grups humans tradicionalment marginats dels canals de poder i en conseqüència, té una clara funció d'inclusió social. Aquest fet marca una gran diferència sobre els usos tradicionals del Patrimoni que en moltes ocasions tenien una funció de consolidació i exhibició del poder de les elits culturals i econòmiques d'una comunitat. Hi ha molts exemples d'aquesta funció identitària del PCI, entre els quals podríem mencionar l'opinió de Margaret Hart Robertson, professora de la Universitat de Las

⁹⁷ Estatuts de l'ICOM. (2007) Article 3, paràgraf 2. < <http://icom.museum/statutes.html#3>>

⁹⁸ UNESCO (2003). *Convenció para la Salvaguarda del Patrimonio Cultural Intangible*. Paris. <<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001325/132540e.pdf>>

⁹⁹ Vegeu apartat 2.2.1.3. La relació entre el patrimoni material i immaterial, p.65

Palmas de Gran Canarias i *partner* del projecte Euromed *Mediterranean Voices: Oral History and Cultural Practice in Mediterranean Cities*¹⁰⁰:

[*Mediterranean Voices*] it was an attempt to let “muted” voices be heard, the voices of the ordinary people, talking about how they make sense of their past and their present. It was an attempt to consolidate the immaterial heritage of who we are and where we come from, the “roots” and the “routes”, in order to fortify local self-esteem and help others understand the “true” historical memory of the places involved, as opposed to what is “said” or left “unsaid” in the official history books.¹⁰¹

d) El quart punt a destacar és que el PCI desplaça el centre d'interés de l'objecte a la persona, que esdevé per si mateixa, centre de protecció patrimonial. En paraules de Patrick Boylan: “Immaterial heritage is by definition people-oriented rather than object-centered”.¹⁰²

Aquest canvi és profundament estructural ja que suposa un canvi en el punt de vista i es desplaça des de les expressions culturals materials a les persones i als seus coneixements i habilitats. Es veu el patrimoni com un sistema viu¹⁰³ i moltes vegades s'utilitza l'expressió “cultura viva” com a sinònim de PCI precisament per a referir-se a aquesta condició efímera del mateix.¹⁰⁴

Aquesta mateixa vivacitat és un dels principals perills als quals ens enfrontem per a la seva conservació ja que en opinió de Mounir Bouchenaki, director de la revista *Museum International*¹⁰⁵

[...] al contrari que el patrimoni cultural material que pot sobreviure en el temps a aquells que el van crear, la supervivència de patrimoni cultural immaterial ve lligada indefectiblement al cicle vital dels seus creadors, ja que en la major part de les

---

¹⁰⁰ El projecte *Mediterranean Voices*, es va concebre per a investigar sobre el patrimoni intangible de 13 ciutats de la conca mediterrània per mitjà dels testimonis orals de persones corrents. Es va realitzar a 13 ciutats “partners” sota la coordinació de la *London Metropolitan University* i va ser finançat en part pel Programa de la Unió Europea *EuroMED Heritage II*. <<http://www.med-voices.org>>. Vegeu apartat 4.3.1. *Mediterranean Voices: Oral History and Cultural Practice in Mediterranean Cities*, p.212

¹⁰¹ Hart Robertson, Margaret (2006). “The Difficulties of Interpreting Mediterranean Voices: Exhibing Intangibles using New Technologies” at *International Journal of Intangible Heritage*. Vol. 01, 2006, p.27

<http://www.nfm.go.kr/download/ijih_w11_volumes/2006_chapter02.pdf>

¹⁰² Boylan, Patrick J. (2006). “Intangible Heritage: a Challenge and an Opportunity for Museums and Museum Professional Training” at *International Journal of Intangible Heritage*. Vol. 01, 2006, p.63

<http://www.nfm.go.kr/download/ijih_w11_volumes/2006_chapter05.pdf>

¹⁰³ Del qual sorgeix el concepte de “Tresors Humans Vius”

<<http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?pg=00061&lg=EN>>

¹⁰⁴ Zanten, Wim van (2004). “La elaboración de una nueva terminología para el patrimonio cultural inmaterial”. A *Museum International*. Núm 221-222. Mayo 2004, “Miradas y visiones de lo inmaterial” p.40

¹⁰⁵ Bouchenaki, Mounir (2004). “Editorial” *ICOM News* 4, 2004. *ICOM news*. p.9
<http://icom.museum/pdf/E_news2004/p5_2004-4.pdf>

ocasions la seva transmissió s'efectua oralment. Si no es registra i fixa, es perd irremissiblement.¹⁰⁶

Vistes les principals característiques del PCI, veurem a continuació quines són les manifestacions culturals que es recullen explícitament a l'article 2 de la Convenció:

...oral traditions and expressions, including language as a vehicle of the immaterial cultural heritage, performing arts, social practices, rituals and festive events, knowledge and practices concerning nature and the universe and traditional craftsmanship.

En aquesta enumeració destaca clarament un fort component folklorista i etnogràfic, de recull de tradicions i activitats culturals i artístiques però no es recullen de forma explícita narracions autobiogràfiques que expliquin situacions, esdeveniments, vivències o accions dutes a terme pels protagonistes dels relats. Seria el que s'anomenaríem, segons les disciplines, fonts orals, testimonis, històries de vida o memòries i que tenen en comú la contemporaneïtat de la narració i en moltes ocasions un fort component de denúncia social i política.

2.2.1.2. Les memòries com a Patrimoni cultural immaterial

En aquesta tesi, partim de la idea que les memòries personals d'un grup o comunitat són una manifestació més del seu Patrimoni, en concret, que hauria de ser inclosa dins la categoria de PCI. Aquesta idea se sustenta en el convenciment que les memòries personals formen part d'un constructe molt més complex relacionat amb la memòria col·lectiva d'una comunitat o grup humà determinat i són part del seus mecanismes identitaris.

Però abans d'entrar a fons en els arguments a favor de considerar-les manifestacions de PCI cal abordar prèviament un problema terminològic i conceptual que provoca conseqüències d'ampli abast. Les memòries personals i col·lectives, com a objecte d'estudi transdisciplinar, poden ser abordades des de disciplines diverses com la Psicologia social, el Dret, la Història, l'Antropologia i la Sociologia.

El fet és que aquestes narracions autobiogràfiques s'anomenen de manera diversa segons la disciplina acadèmica que se n'ocupa i que cada denominació presenta connotacions conceptuals ben diverses. Per tant tots els termes no són equivalents. Una breu recapitulació ens mostra més de 10 termes que s'utilitzen per denominar el nostre objecte: fonts orals, testimonis, relats autobiogràfics, memòries, memòria

---

¹⁰⁶ Seria el cas dels combatents de la Guerra Civil espanyola i de la pressa per aprovar la *Llei de la Memòria Històrica*, ja que per cycle biològic tots els testimonis directes tenen més de 80 anys.

històrica, memòria social, memòria col·lectiva, històries orals, històries de vida, veus, tradició oral...

Cal afegir que, les preocupacions de cada disciplina són diverses. Pel Dret i la Història el més important és determinar la veracitat i fiabilitat de la narració. Per això, anomenen el nostre objecte com a "font" oral (és a dir com a font informativa per a la interpretació de la Història) o com a "testimoni" (que connota un procés judicial i l'aportació de dades per resoldre situacions legals).

D'altra banda, a la Psicologia social i a la Sociologia els preocupa entendre i analitzar els processos de construcció de la memòria social. El teòric de referència en aquest àmbit és el sociòleg francès Maurice Halbwachs que va fundar el corrent anomenat *Sociologia de la memòria*.¹⁰⁷

Finalment, l'Antropologia social i la seva disciplina aplicada, l'Etnografia, posen l'èmfasi en l'anàlisi dels significats simbòlics i en la construcció dels discursos identitaris, o dit d'una altra manera en la construcció de significats compartits.

Així doncs ens trobem com aquestes narracions tenen diversos valors en funció de com i qui les utilitza. Poden tenir un valor jurídic, històric o testimonial però també, i no en una mesura menor, un valor identitari, de cohesió social i inclusió, especialment entre els grups més marginats de la societat. Segons l'historiador anglès Paul Thompson:

[Oral history] helps the less privileged, and especially the old, towards dignity and self-confidence. It makes for contact – and thence understanding – between social classes and between generations. And to individual historians and others, with shared meanings, it can give a sense of belonging to a place or in time. In short, it makes for fuller human beings.¹⁰⁸

Però poden tenir consideració de PCI? L'opinió de Giovanni Pinna, membre del Consell executiu de l'ICOM, és clara al respecte. Segons ell es poden identificar com a mínim tres categories de PCI encara que moltes vegades les fronteres són difuses:

a) La primera categoria inclouria les expressions que es representen físicament de la cultura o dels modes de vida tradicionals de comunitats determinades, per exemple els seus rituals religiosos, les economies tradicionals o el folklore... Aquestes expressions mantenen el seu valor tan de temps com es manté viva la cultura a la que pertanyen.

---

¹⁰⁷ Vegeu apartat 2.1.1.1. Maurice Halbwachs i els quadres socials de la memòria, p.27

¹⁰⁸ Thompson, Paul. (1988). *La voz del pasado. Historia oral*. Valencia: Edicions Alfons el Magnànim. p.24

b) La segona categoria inclouria totes aquelles expressions individuals i col·lectives que no tenen forma física: el llenguatge, les memòries, les tradicions orals, les cançons i la música tradicional no escrita

c) La tercera categoria inclouria els significats simbòlics i metafòrics dels objectes que constitueixen el patrimoni material. Cada objecte té dues dimensions: el seu aspecte físic i el seu significat que prové de la seva història, de la interpretació que rep dels altres i de la seva capacitat d'enllaçar el passat amb el present.¹⁰⁹

Des de la Museologia, doncs, trobem un clar posicionament a favor de la consideració de les memòries personals com a PCI, concretament a la segona categoria formulada per Pinna. I el principal argument a favor seria que aquests records comuns i compartits configuren la identitat d'una comunitat, sigui social, ètnica o fins i tot de gènere.

Així, els records dels immigrants que tenen del seu país d'origen, però també del com els va tractar el país d'acollida; els records de les comunitats de treballadors industrials que conserven no només modes de producció en desús sinó també formes de viure i de veure el món; els records de les dones i de la seva incorporació amb ple drets a la vida civil; els records traumàtics dels exiliats, dels supervivents de guerres i genocidis, de dictadures i de qualsevol situació traumàtica que hagi sofert una comunitat determinada. Tanmateix, aquesta consideració encara no és una idea comunament acceptada i bona part de la comunitat museològica encara és reticent a incorporar aquesta mena d'ítems patrimonials als seus discursos expositius.

Si acceptem que les memòries són manifestacions patrimonials i que aquestes memòries inclouen tant relats de vivències no traumàtiques com d'aquelles que sí ho són, entendrem que la preservació d'aquest patrimoni genera conseqüències que depassen el marc estrictament patrimonial. Un exemple serien les històries dels "desaparecidos" de Xile i Argentina, dels represaliats de la Guerra Civil espanyola o de les víctimes de la "neteja ètnica" dels Balcans. Totes aquestes narracions tenen un component testimonial que s'utilitza socialment com a font de reivindicació política i que ha permès obrir (o reobrir en alguns casos) processos judicials amb conseqüències socials i econòmiques molt importants.

En un principi el concepte de PCI s'ha relacionat principalment amb manifestacions de caràcter etnogràfic i folklòric i ha deixat de forma poc definida la inclusió explícita de manifestacions amb caràcter més polític. No obstant les coses van evolucionant i si es fa el seguiment de la documentació generada per la UNESCO

---

¹⁰⁹ Pinna, Giovanni (2003). International Museum Day 2004 "Museums and Intangible Heritage" a ICOM News, núm 4.

des del 2003 s'observa una evolució i obertura del concepte, encara que se segueixen privilegiant aquelles manifestacions folklòriques o etnogràfiques per sobre d'aquelles que poden tenir alguna mena de significat polític o activista. En la pàgina web de la UNESCO podem llegir:

Since the list of domains provided in the Convention is not intended to be complete or exclusionary, the Intergovernmental Committee may one day wish to enlarge the number of domains, or to explicitly mention subdomains for the domains already established. This might concern such (sub)domains as, for instance, "traditional play and games", "culinary traditions", "animal husbandry", "pilgrimage" or "places of memory"—all of which have already been employed in one or more of the inventories of States Parties to the Convention.¹¹⁰

La idea central que emergeix d'aquest fragment i ratificada per la pròpia UNESCO és que són els propis Estats Parts qui tenen competències per a decidir que inclouen en els seus inventaris nacionals de PCI (i per tant, que consideren o no com a Patrimoni). En una comunicació amb el Sr. Fernando Brugman, membre de la secció de Patrimoni immaterial de la UNESCO, ens deia:

Si, hay otras manifestaciones del patrimonio inmaterial que no están incluidas en el artículo 2 de la Convención, tales como los deportes tradicionales o la gastronomía. También hay países que denominan de forma distinta alguno de los ámbitos, o los combinan. [...] Por ello el artículo 2, en su cláusula segunda, presenta una lista no exhaustiva del patrimonio inmaterial (por utilizar la expresión "en particular"): cada país es libre de utilizar los ámbitos y categorías que más le convengan, tal como recalca el artículo 12. Por otra parte, en referencia a la memòria històrica, numerosas tradiciones orales (ámbito a del art. 2) incluyen historias de vida y gestas. Éstas pueden ser parte del patrimonio inmaterial de un país, de acuerdo a su propia legislación.¹¹¹

Els darrers anys i des dels Estudis de Patrimoni (*Museum Studies*) hi ha cada cop més veus que pressionen per la incorporació explícita d'aquesta categoria de relats personals com a membre de ple dret dins del catàleg d'ítems que configuren el PCI. Molts professionals de diversos àmbits s'han pronunciat en aquesta direcció. Sembla que és molt més senzill assimilar a la categoria de patrimoni aquelles narracions més vinculades a experiències vivencials de tipus etnogràfic, que no pas els testimonis de situacions traumàtiques, amb fort contingut polític i que en molts casos poden ser utilitzats com a instruments legals per engegar processos judicials i reparacions morals i econòmiques. Vegem-ne alguns exemples:

La directora del *Museu de la Immigració de Catalunya* (Espanya), la Sra. Imma Bojens diu:

---

¹¹⁰ <http://www.unesco.org/culture/ich_convention/index.php?pg=00052>

¹¹¹ Resposta per correu electrònic de Fernando Brugman, Secció PI, UNESCO. Vegeu annex 10.5, p. 501

Perquè no té sentit veure un contracte de feina si no saps qui l'ha fet, perquè l'ha fet, si estava pagat justament o injustament, és a dir, tot el context serà el que ens donarà realment la peça i el valor que té aquesta peça com a Patrimoni. Que es el Patrimoni? El Patrimoni és quelcom que ens explica i qui ens ajuda a entendre qui som i les nostres identitats. Per tant, per nosaltres és molt important que això sigui Patrimoni i no sigui una altra cosa, no és folklore. Aquest senyor ballava. Com ballava, que ens expliquin els passos d'aquell ball, però a més a més per què ballava, no? No que m'expliqui com balla, sinó per què balla.¹¹²

I la Professora Margaret Hart Robertson, parlant en relació al projecte *Mediterranean Voices* afirma:

If we do not communicate, we undermine our most prized possession, the immaterial thing which makes sense of our tangible past and guides us into the tangible future: our memory, the most immaterial of our heritages.¹¹³

Fins i tot hi ha veus que es posicionen decididament per incloure la memòria històrica sota aquest epígraf, com seria el cas de la antropòloga espanyola Victoria Quintero Morón en relació als perdedors de la Guerra Civil espanyola:

En aquest desenvolupament de nous significats s'està obrint pas la idea de designar com a patrimoni les narracions i memòries dels protagonistes de la repressió franquista, de convertir en bé cultural la memòria (o la seva representació a través d'un banc de dades o d'un centre d'interpretació).¹¹⁴

La historiadora sud-africana Harriet Deacon comparteix la mateixa opinió: :

In South Africa one of the main forms of immaterial heritage celebrated at a national level, as a cornerstone of the move to build post –apartheid national identities, is the oral memory of experiences under Apartheid governments (1948-1994). These stories range across ethnic and national boundaries, and across a number of self-defined communities (exiles, political prisoners, activists, local communities etc.).¹¹⁵

Però més enllà de les opinions, la incorporació d'aquestes memòries com a manifestacions patrimonials provoca una sèrie de transformacions i de reptes en el si de les institucions patrimonials que analitzarem tot seguit.

---

¹¹² Entrevista realitzada per Laura Solanilla a Imma Boj, directora del *Museu d'Història de la Immigració de Catalunya* el 05/02/2007. Veure annex 10.47, p.635

¹¹³ Hart Robertson, Margaret (2006). "The Difficulties of Interpreting Mediterranean Voices: Exhibing Intangibles using New Technologies" at *International Journal of Intangible Heritage*. Vol. 01, 2006, p.34

<http://www.nfm.go.kr/download/ijih_w11_volumes/2006_chapter02.pdf>

¹¹⁴ Quintero Moron, Victoria (2005). "El patrimonio intangible como instrumento para la diversidad cultural ¿una alternativa posible?" A *Patrimonio inmaterial y Gestión de la Diversidad*. PH Cuadernos, 17. Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Cultura, Instituto Andaluz del Patrimonio Histórico, p. 80

¹¹⁵ Deacon, Harriet (2005) "Legal and financial instruments for safeguarding our intangible heritage". A *ICOMOS Scientific Symposium: Place-memory-meaning: preserving intangible values in monuments and sites*", pp.349-385.

<<http://www.international.icomos.org/victoriafalls2003/papers/C3-2%20-%20Deacon.pdf>>

2.2.1.3. La relació entre el patrimoni material i immaterial

Qualsevol aproximació teòrica al PCI ens fa adonar ràpidament que la dicotomia patrimoni material/patrimoni immaterial és falsa. Ja a la pròpia definició¹¹⁶ es mencionen aspectes material inherents al patrimoni immaterial, com podem veure en el gràfic de la pàgina següent.

Tanmateix, en la classificació proposada per Pina¹¹⁷ existeixen dues categories clarament relacionades amb la materialitat del suport. En primer lloc, aquelles manifestacions que necessiten d'una presència física per a ser visibles (representacions teatrals, dansa, etc.) i en segon lloc tots els aspectes simbòlics i culturals lligats al objecte material.

immaterial	material
usos	instruments
representacions	objectes
expressions	artefactes
coneixements	espais culturals
tècniques	

Fins i tot en els casos en que la centralitat museològica és la peça immaterial, ha d'anar acompanyada d'un fort component de materialitat, o bé perquè cal fixar-la en alguna mena de suport per a fer-la visible, o bé perquè cal contextualitzar-la adequadament.

Així doncs, veiem dues grans maneres de relacionar-se el dos tipus de patrimonis. En primer lloc, qualsevol manifestació de patrimoni immaterial ha de ser fixada d'una manera o una altra sobre un suport material (un arxiu d'àudio o vídeo, la transcripció de l'entrevista) si la volem visibilitzar i conservar:

El patrimoni immaterial s'ha d'encarnar en manifestacions materials, en signes visibles, a fi de ser conservat [...] Si hom pretén salvaguardar el patrimoni immaterial, és necessari de prestar a la seva oralitat una forma de materialitat, com poden ser els arxius, els inventaris, els museus o fins i tot l'enregistrament en àudio o vídeo.¹¹⁸

Aquesta necessitat inherent a la pròpia naturalesa del patrimoni immaterial al mateix temps posa en perill la seva mateixa essència fins poder arribar al punt que deixi de ser-ho. Les accions de fixació del PCI impliquen la necessitat de codificar-lo

¹¹⁶ Art. 2 de la *Convenció* <<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001325/132540s.pdf>>

¹¹⁷ Pinna, Giovanni (2003). International Museum Day 2004 "Museums and Intangible Heritage" a ICOM News, núm 4.

¹¹⁸ Bouchenaki, Mounir (2004). "Editorial" At ICOM News 4, 2004. Special Issue. Seoul "Museums and Intangible Heritage", pp. 9-11. <http://icom.museum/pdf/E_news2004/p5_2004-4.pdf>

i “d’aturar-lo” en el temps, amb la qual cosa perd la seva característica de ser una manifestació patrimonial en constant evolució.

La segona manera de relacionar els dos tipus de patrimoni és adonar-nos que qualsevol objecte patrimonial ha d’estar dotat del seu context simbòlic i del seu significat cultural si el volem interpretar correctament. Una pedra de molí ibera només és una pedra si no expliquem els seus usos, la seva funció social i comunitària i el paper que representava la cuita del pa dins la comunitat. Aquesta vessant ja estava apuntada a la *Teoria dels béns culturals* de la Comissió Franceschini (1964) on es defensava els valors immaterials de qualsevol tipus de patrimoni i s’afirmava que el valor dels objectes no venia tan donat per la seva materialitat, raresa, antiguitat, prestigi d’autor o bellesa estètica com pel seu valor simbòlic i per ser testimoni d’una cultura present o passada. Gemma Carrera, afirma que “el patrimonio “material” no se entiende ni tiene sentido sin el “inmaterial”, es decir, sin los valores que le dan sentido e importancia a esos bienes como referentes de una cultura determinada”.¹¹⁹

En la mateixa línia, Mounir Bouchenaki, director de la revista *Museum International* de la UNESCO creu que:

El patrimoni cultural procedeix d’una relació estreta amb la societat (és a dir, els sistemes d’interaccions que lliguen les persones entre elles), les normes i els valors (és a dir les idees i els sistemes de creences). [...] Estableixen una relació simbòlica entre allò material i immaterial. El patrimoni immaterial ha de ser vist com el marc dins del qual el patrimoni material pren la seva forma i significat.¹²⁰

Malgrat tot, encara es segueix privilegiant la protecció i cura del patrimoni material per sobre de l’immaterial, i en l’actualitat encara moltes institucions no contempen en absolut en el disseny de les seves activitats tota la càrrega de patrimoni immaterial que porta implícita la conservació dels seus fons. Dawson Munjeri, sots-delegat permanent de Zimbabwe a la UNESCO, afirma:

Aquesta situació anòmala (la protecció del patrimoni material per sobre de l’immaterial) s’explica per la mentalitat que consisteix a “cosificar” el món, un món en el que allò que és visible és més important sobre allò immaterial. El Taj Mahal, les piràmides, sota el pretext de ser objectes fortament simbòlics, ocupen l’escena a detriment de les formes populars d’expressions culturals o de la veritat històrica.¹²¹

---

¹¹⁹ Carrera Díaz, Gema (2005). “La evolución del Patrimonio (inter) Cultural: políticas culturales para la diversidad”. A *Patrimonio inmaterial y Gestión de la Diversidad*. PH Cuadernos, 17. Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Cultura, IAPH, p.17

¹²⁰ Bouchenaki, op.cit.

¹²¹ Munjeri, Dawson (2004) “El patrimonio material i inmaterial: de la diferencia a la convergència” a *Museum International*. Núm 221-222. May 2004, “Miradas y visiones de lo inmaterial” , p.14

2.2.2. Els instruments normatius

Des de l'any 2003, disposem de la *Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni cultural immaterial*¹²² que té com a objectiu ajudar als diversos països a vetllar i protegir el seu patrimoni immaterial. Tanmateix el procés¹²³ liderat per la UNESCO que va culminar amb proclamació el 17 d'octubre de 2003 ha estat llarg i no exempt de dificultats. A continuació exposarem les principals fites que es van haver de superar per a aconseguir la *Convenció*¹²⁴ i en segon lloc, analitzarem les principals característiques del document.

2.2.2.1. Els precedents a la *Convenció*

La proclamació de la *Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni cultural immaterial* l'any 2003 no es pot entendre com un fet aïllat sinó com un procés coherent amb la línia de treball de la UNESCO des de la seva fundació. Bona part de la seva tasca ha estat la creació d'instruments normatius internacionals que facilitessin la salvaguarda del patrimoni cultural de la Humanitat. A continuació resumirem les diferents etapes del procés que van portar finalment a la proclamació de les mesures i instruments necessaris per al reconeixement i protecció del patrimoni cultural immaterial.

2.2.2.1.1. Els inicis

Cronològicament, cal començar amb la pròpia fundació de la UNESCO l'any 1945, just acabada la II Guerra Mundial, per a ser l'agència especialitzada de les Nacions Unides per a l'Educació, les Ciències i la Cultura. En conseqüència, els primers programes culturals promoguts per la UNESCO, venien condicionats pel context social i polític de l'Europa de postguerra i pels processos de descolonització. Les prioritats d'aquell moment es centraven a promoure la cooperació internacional en el camp de les Arts (programes relacionats amb literatura, museus, músiques o llengües) i a reconèixer l'àmplia varietat d'identitats culturals mundials. Entre les accions més rellevants pel nostre tema d'estudi, cal mencionar la fundació de l'ICOM (*International Council of Museums*) l'any 1946.

En l'any 1953 la UNESCO va publicar el primer volum d'una sèrie titulada "Unitat i Diversitat de Cultures", l'objectiu de la qual era reflectir la varietat de cultures i la

---

¹²² <<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001325/132540e.pdf>>

¹²³ Per a veure una cronologia resumida del procés, consulteu annex 10.2, p. 495

¹²⁴ Per a la redacció d'aquest apartat s'ha utilitzat molta informació bàsica provinent de l'article de Brugman, Fernando (2005) " La Convención para la Salvaguarda del Patrimonio Cultural Inmaterial" a *Patrimonio inmaterial y Gestión de la Diversidad*. PH Cuadernos, 17. Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Cultura, IAPH i el publicat per l'autora a Solanilla, Laura (2008) "Internet as a tool for for Communicating Life Stories: a New Challenge for Memory Institutions". Al *International Journal of Intangible Heritage*, 2008 <http://210.204.213.135/ijih_upload/ijih_w11_volumes/LauraSolanilla.pdf>

relació entre elles. L'any 1957 va iniciar un projecte que duraria fins el 1966 sobre les relacions entre la cultura oriental i la occidental. Aquell mateix any la Conferència General va aprovar la *Declaració Solemne sobre els Principis de la Cooperació Cultural Internacional*.¹²⁵

En aquesta dècada dels 60, moltes legislacions europees comencen a recollir la necessitat de reglamentar la tutela i custòdia pública dels béns culturals, entesos com un bé col·lectiu. En aquest període probablement el punt més rellevant és l'aparició de la *Teoria dels béns culturals*, elaborada per la *Comissió Franceschini*. Aquesta comissió, a partir de la tasca feta per Massimo Severo Giannini, va proposar l'any 1964 el terme de "Patrimoni cultural". Aquest terme denominava una noció genèrica en virtut de la qual s'havien de considerar béns culturals aquells "béns que constitueixin un testimoni material dotat de valor de civilització".

De fet, en l'aparició del concepte de "Patrimoni cultural" va influir amb tota seguretat, la campanya iniciada l'any 1960 per a salvar els temples egipcis amenaçats per la construcció de la presa d'Assuan (Egipte). Aquesta campanya va durar gairebé vint anys i és un bon exemple de mobilització de l'opinió pública i de cooperació internacional en aquest àmbit. Altres campanyes internacionals que van assolir un important ressò van ser *la Campanya per a la Salvaguarda de Venècia*, iniciada l'any 1962 o l'aprovació, el 1968, de la *Recomanació per a la Conservació de Béns Culturals que l'Execució d'Obres Públiques o Privades pugui posar en Perill*.¹²⁶

La dècada dels 70 va suposar un replantejament dels esquemes eurocentristes postcolonials i del monoculturalisme. L'any 1970 va tenir lloc a Venècia una *Conferència Intergovernamental* sobre aspectes institucionals, administratius i financers de les polítiques culturals i es van començar a dibuixar les nocions de "desenvolupament cultural" i "dimensió cultural del desenvolupament".

En l'àmbit patrimonial, aquestes reivindicacions van convergir en una nova concepció del paper social dels museus i de la relació amb el seus públics. El terme "Nova museologia" va apareixer per primer cop a la conferència de l'ICOM de Santiago de Xile l'any 1972. També l'any 1972 la UNESCO va aprovar un *Pla per a l'Estudi de les Tradicions Orals Africanes i la Promoció de les Llengües Africanes*. Però el fet més significatiu i transcendent d'aquest període és la signatura, el

---

¹²⁵ UNESCO (1981) *Declaration of the Principles of International Cultural Cooperation*; adopted by the General Conference at its fourteenth session, Paris, 4 November 1966. Paris, UNESCO

¹²⁶ <http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13085&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html>

mateix any 1972, del *Conveni per a la Protecció del Patrimoni Cultural y Natural*¹²⁷ (també anomenat *Conveni del Patrimoni Mundial*).

Aquesta *Convenció* va ser l'instrument normatiu d'abast més universal en el camp del patrimoni cultural i va enfortir la identificació del patrimoni cultural amb el patrimoni material, ja que limitava la protecció a monuments, grups d'edificis i llocs.¹²⁸

L'any 1973 Bolívia va proposar d'afegir a la *Convenció Universal sobre Drets d'Autor* un *Protocol* que oferís un marc de protecció legal al folklore. No obstant, aquesta proposta no va ser acceptada, encara que un any més tard, un grup d'experts intergovernamentals reunits a Tunis va començar a treballar en la redacció d'una Llei Model que tractés de la protecció dels drets de propietat intel·lectual en les manifestacions folklòriques.

Durant aquest temps, en diverses reunions i encontres internacionals anava emergint la idea de que calia no restringir el concepte de cultura a les seves manifestacions materials. Així, a la *Conferència Intergovernamental de Polítiques Culturals d'Àfrica* a Accra (Ghana, 1977), els experts sol·licitaren d'ampliar el concepte de cultura més enllà de les Belles Arts i el Patrimoni per a incloure també cosmovisions, sistemes de valors i creences. També a la *Declaració de Bogotà* de 1978 es reafirmava els valors d'identitat cultural de cada poble i s'afirmava que qualsevol política cultural havia de tenir com a objectiu la millora general de la qualitat de vida d'individus i pobles.

2.2.2.1.2. L'aparició del terme "patrimoni immaterial"

En la dècada següent, un dels esdeveniments més rellevants va ser la *Conferència Mundial de Polítiques Culturals, Mondiacult*¹²⁹ a Ciutat de Mèxic l'any 1982. Allí van participar 960 representants de 126 Estats Membres i els seus objectius eren avaluar els avenços obtinguts des de la reunió de Venècia de 1970, impulsar la recerca sobre els problemes relacionats amb la cultura en el món contemporani, formular noves directrius que tractessin la dimensió cultural del desenvolupament i facilitar la cooperació cultural internacional. El que cal destacar és que per primer cop apareix el terme "patrimoni immaterial" en unes actes oficials.¹³⁰ També per primer cop, la *Conferència* va demanar a la UNESCO que a més de desenvolupar el

---

¹²⁷ <<http://whc.unesco.org/archive/convention-es.pdf>>

¹²⁸ Article 1 de la Convenció de 1972

¹²⁹ UNESCO (1982) *Informe General de la Conferencia Mundial de Políticas Culturales, Mondiacult*. Paris, UNESCO

¹³⁰ Concretament a les actes s'afirma que " la importancia que se da hoy en día a la preservación del "patrimonio inmaterial" había sido uno de los avances más constructivos de la última década". Part III de l' Informe General de la Conferencia Mundial de Políticas Culturales, Mondiacult.

seu programa relatiu a la salvaguarda del Patrimoni cultural format per monuments i llocs històrics també desenvolupés un programa per a la preservació, estudi i presentació del patrimoni immaterial, en especial tradicions orals.¹³¹

Així, el que va fer la *Conferència* va ser redefinir el concepte de "cultura" donant un enfocament antropològic del terme (que incorporava també els *modes* de vida, els drets fonamentals, els sistemes de valors, les tradicions i les creences). I va aprovar la *Declaración de México*¹³², on apareixia una nova definició del terme "patrimoni cultural" que incloïa tant obres materials com immaterials. La Conferència recomanava¹³³ la conveniència de promulgar polítiques dirigides als diversos tipus de béns culturals, inclosos els immaterials i d'incloure en aquest camp no només l'artesanía sinó també aspectes com la llengua, les tradicions orals, les celebracions, o la gastronomia tradicional. Aquell mateix any, el 1982, la UNESCO va crear el *Comitè d'Experts Governamentals en la Salvaguarda del Folklore* i es va crear la secció de Patrimoni immaterial de la UNESCO.

Des del 1982 al 1989 van tenir lloc diverses conferències¹³⁴ que, directe o indirectament, tractaven aspectes de protecció i salvaguarda del Patrimoni immaterial. No obstant, el moment més important va ser l'aprovació l'any 1989 en la *25ena Reunió de la Conferència General* de la UNESCO a París de les *Recomanacions per a la Salvaguarda de la Cultura Tradicional i el Folklore*.¹³⁵ Aquestes *Recomanacions* recollien elements de la *Declaració de Mèxic* i durant els anys posteriors la UNESCO va organitzar tota una sèrie d'activitats (cursos de formació, organització de festivals de cultures tradicionals, o creació d'una xarxa d'activitats folklòriques, entre altres) amb la finalitat de promocionar-les. Malgrat aquestes activitats, les *Recomanacions* no van atraure massa l'atenció dels Estats membres, probablement a causa del seu escàs pes jurídic que no els obligava a cap mena de compromís.

L'any 1991 va ser aprovada per la Conferència General, una resolució que sol·licitava al Director General¹³⁶ que establís una *Comissió Mundial de Cultura i Desenvolupament* en col·laboració amb la Secretaria General de Nacions Unides. Aquesta Comissió, que es va crear l'any 1992, va publicar l'any 1996 un informe que va anomenar *Nuestra Diversidad Creativa*.¹³⁷ En aquest informe s'assenyalava que la Convenció de 1972 no era l'instrument apropiat per a protegir l'artesanía i

---

131 Idem. Paràgrafs 85 i 130

132 Declaración de México Ciudad sobre Políticas Culturales. Parte III del Informe General, Mondiacult, UNESCO 1982, paràgraf 23

133 Recomendaciones 36 i 64 de l'Informe

134 Rio de Janeiro (1984) o Hammamet, Tunis (1989)

135 <<http://unesdoc.unesco.org/images/0008/000846/084696Sb.pdf>>

136 En aquell moment era el Sr. Federico Mayor Zaragoza

137 *Our Creative Diversity, Report of the World Commission on Culture and Development*, 1996. Paris, UNESCO Publishing / Oxford & IBH Publishing Co

les formes d'expressió com la dansa i les tradicions orals i demanava l'establiment d'altres modalitats de reconeixement del Patrimoni cultural que s'ajustessin adequadament a la gran varietat i riquesa d'aquest en tot el món. L'informe destacava la riquesa del patrimoni material i immaterial que ha estat transmès de generació a generació i es reconeixia que aquest patrimoni formava part de la memòria col·lectiva de les comunitats culturals del món, proveint-les d'un sentit d'identitat en temps d'incertesa.¹³⁸ La *Comissió* també va denunciar que els béns materials havien estat els principals beneficiaris de les polítiques de preservació i salvaguarda del patrimoni cultural i que el fràgil patrimoni immaterial no havia rebut la mateixa atenció. Destacava que la *Convenció per la Protecció del Patrimoni Mundial Cultural i Natural* de 1972 que només s'aplicava al patrimoni immoble, era un mirall de la preocupació per un tipus de patrimoni molt valorat en països desenvolupats però que "no es apropiado para el tipo de patrimonio mas frecuente en regiones donde las energias culturales se han concentrado en otras formas de expresion como artefactos, danzas o tradiciones orales".

Mentrestant, i a proposta del Corea, l'any 1994 la UNESCO va crear el programa *Tresors Humans Vius*, que incitava als Estats Membres a atorgar un reconeixement oficial a aquelles persones que posseïen un coneixement singular, unes habilitats o unes tècniques necessàries per a produir i mantenir determinats elements de la vida cultural d'un poble i per afavorir la transmissió dels seus coneixements i destreses a les noves generacions.¹³⁹

Un any després de la publicació de l'*Informe*, el Director General de la UNESCO va proposar dues accions paral·leles amb la finalitat de protegir aquest tipus de patrimoni: un estudi sobre la creació d'un instrument normatiu per a la protecció del Patrimoni immaterial i el llançament del programa *Proclamació d'Obres Mestres del Patrimoni Oral e Immaterial de la Humanitat*.

2.2.2.1.3. Cap a la construcció d'un instrument normatiu

L'any 1999, en una conferència¹⁴⁰ organitzada conjuntament amb la *Smithsonian Institution* de Washington (US), la UNESCO va avaluar quins efectes havia tingut les *Recomanacions* de 1989. A més de les consideracions ja formulades a les *Recomanacions*, s'afegia la voluntat de donar prioritat als portadors de les

---

138 Brugman, Fernando (2005). "La Convención para la Salvaguarda del Patrimonio Inmaterial". A *Patrimonio inmaterial y Gestión de la Diversidad*. PH Cuadernos, 17. Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Cultura, IAPH, p.59

139 Directrius per a la creació de sistemes nacionals de "Tresors Humans Vius": <http://portal.unesco.org/culture/es/file_download.php/cff0036041f1756b963ca0728d33a80OguidelinesIht_es.pdf>

140 Conferència *A Global Assessment of the 1989 Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore: Local Empowerment and International Cooperation*, Washington, (US). 27-30 de juny de 1999.

tradicions per sobre de les visions acadèmiques. Aquell mateix any, la Conferència general de la UNESCO va convidar Koïchiro Matsuura, nou Director General, a estudiar la conveniència de regular a nivell internacional, mitjançant un nou instrument normatiu, la protecció de la cultura tradicional i el folklore. La resposta va arribar el 2001 a través d'un informe del Director General on, sobre la base de l'experiència adquirida amb la *Recomanació* de 1989, les conferències organitzades entre 1995 i 1999 i la posada en marxa de la *Proclamació d'Obres Mestres del Patrimoni Immaterial*, es manifestava que els mecanismes de protecció dels drets de propietat intel·lectual eren clarament insuficients i només protegien parcialment algunes expressions del patrimoni cultural immaterial. S'afegia que els instruments normatius internacionals existents per a la protecció del patrimoni cultural no oferien un marc satisfactori de protecció al tenir com a objecte principal de protecció el patrimoni material. Per tant, l'informe recomanava la preparació d'un nou instrument normatiu que es basés en la *Declaració Universal dels Drets Humans* de la ONU de 1948 i proposava els principis bàsics sobre els que s'havia de fonamentar aquest instrument:

- El patrimoni immaterial ha de ser protegit pels agents de les comunitats que el produeixen.
- Les principals mesures de salvaguarda han d'estar dirigides a preservar el significat, les condicions i les tècniques necessàries en la creació, representació i transmissió del patrimoni immaterial
- S'ha de facilitar, recolzar i protegir el dret i la capacitat de les comunitats a continuar expressant el seu patrimoni immaterial.

Seguint les recomanacions de la conferència de Washington i les conclusions de la Conferència de Torí¹⁴¹ del 2001, l'informe proposava l'ús del terme "Patrimoni cultural immaterial" enlloc del de "folklore", redactava un primer esborrany de la definició del terme i oferia una sèrie d'àmbits en els que el patrimoni immaterial es manifestava.

La Conferència General de la UNESCO, seguint recomanacions del Consell Executiu va aprovar l'octubre de 2001 una resolució per la qual sol·licitava al Director general de presentar a la 32^{ena} sessió de la Conferència l'avantprojecte d'una Convenció internacional sobre patrimoni immaterial. La importància de la protecció d'aquest patrimoni va ser revalidada en l'article 7 de la *Declaració Universal sobre la Diversitat Cultural*¹⁴² aprovada aquell mateix any. El mes de maig del mateix

---

141 Pla d'acció per a la protecció del patrimoni cultural immaterial, aprovat pels experts internacionals amb motiu de la Taula Rodona Internacional: "El Patrimonio cultural inmaterial: definiciones operacionales" que la UNESCO va organitzar al Piemont (Itàlia) del 14 al 17 de març de 2001.

142 <<http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001271/127160m.pdf>>

any va tenir lloc la primera *Proclamació d'Obres Mestres del Patrimoni Oral i Immaterial de la Humanitat* amb la inscripció de 19 expressions.¹⁴³

A partir d'aquest moment, el procés que portarà a la *Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Immaterial* s'accelera. El gener de 2002 es va organitzar una conferència a Rio de Janeiro amb l'objectiu d'identificar els àmbits prioritaris a tractar en una convenció internacional sobre patrimoni immaterial, el maig es redacta un primer informe per a ser avaluat per el Consell Executiu en la seva 164^{ena} sessió, el juliol el Director General va enviar un primer esborrany de la Convenció als Estats membres i el setembre, 110 països incloent 72 ministres de Cultura van aprovar la *Declaració d'Estambul* en la que es proposa l'aprovació de la *Convenció*.

En la 32^{ena} reunió de la Conferència General, celebrada l'octubre de 2003, es va adoptar la *Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural i Immaterial*. I el mes de novembre del mateix any es va efectuar la segona *Proclamació d'Obres Mestres del Patrimoni Oral i Immaterial de la Humanitat* que va inscriure 28 obres noves.

Finalment, amb la tercera *Proclamació d'Obres Mestres del Patrimoni Oral i Immaterial de la Humanitat* del 2005, el nombre total d'obres mestres va arribar a les 90. No obstant, el maig de 2006, Rieks Smeets, responsable de la Secció de Patrimoni Immaterial de la UNESCO afirmava que:

[...] no hi hauran mes *Proclamacions d'Obres Mestres* com les que havien hagut el 2001, 2003 i 2005, ja que amb l'entrada en vigor de la *Convenció* les obres mestres presents als Estats Membres seran inscrites a la Llista representativa del Patrimoni cultural immaterial de la Humanitat.¹⁴⁴

2.2.2.2. La *Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Immaterial*

Un cop revisat el llarg procés que va portar a l'aprovació de la *Convenció*, tot seguit analitzarem les seves principals característiques i les passes seguides des del moment de la seva aprovació fins l'actualitat.

2.2.2.2.1. El document

El document aprovat per la Conferència general de la UNESCO el 17 d'octubre de 2003, és un document de només 14 fulls. Consta de 9 capítols que inclouen 40

---

143 Actualment és consultable la *Tercera Proclamació d'Obres Mestres del Patrimoni Immaterial*, que inclou les peces ja seleccionades a les dues anteriors proclamacions.

<<http://www.unesco.org/culture/intangible-heritage>>

144 UNESCO (2006) *Grasping the intangible*. May 2006 issue of The UNESCO Courier. "There Will Be No More Proclamations of Masterpieces" Rieks Smeets, head of UNESCO's Intangible Heritage Section, <http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=32727&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html>

articles. En primer lloc, fa una presentació en la qual s'exposen els objectius principal del document. A continuació el capítol I, *Disposicions generals*, parla de les finalitats (art. 1), definicions (art. 2) i relacions amb altres instruments internacionals (art 3).

En el capítol II, *Òrgans de la Convenció*, es parla dels dos grans estaments: l'Assemblea general dels Estats Parts (art. 4) i el *Comitè Intergovernamentals per a la Salvaguarda del Patrimoni cultural immaterial* (art.5). També indica com ha de ser el seu funcionament: elecció i mandat dels Estats membres del Comitè (art.6), funcions del Comitè (art.7), mètodes de treball del Comitè (art.8), acreditació de les organitzacions de caràcter consultiu (art.9) i Secretaria (art.10)

El tercer capítol, *Salvaguarda del patrimoni cultural immaterial en el pla nacional*, s'assenten les bases dels compromisos que han d'adoptar cadascun dels Estats Parts quan adoptin la *Convenció*. Així, en l'article 11 es defineixen les funcions dels Estats Parts, en el 12 es parla del inventaris i en el 13 s'especifiquen altres mesures de protecció. En els articles 14 i 15 s'insisteix en l'educació, la sensibilització i en la participació de les comunitats, grups i individus.

El capítol IV tracta de la *Salvaguarda del patrimoni cultural immaterial en el pla internacional*. Aquí es mostren quines són les funcions del Comitè i l'Assemblea General. Es parla de la *Llista representativa del patrimoni cultural immaterial de la humanitat* (art.16) i de la *Llista del patrimoni cultural immaterial que requereix de mesures urgents de salvaguarda* (art.17). Aquest capítol també inclou un article dedicat als *Programes, projectes i activitats de salvaguarda del patrimoni cultural immaterial* (art 18).

En el capítol V, es tracta de la *Cooperació i assistència internacionals*, i inclou un article específic per a la *Cooperació* (art. 19) entesa com a l'intercanvi d'informació i experiències entre els Estats Parts, un sobre els *Objectius de l'assistència internacional* (art. 20), les *Formes de l'assistència internacional* (art. 21), els *Requisits per a la prestació d'assistència internacional* (art.22), formes de *Sol·licituds d'assistència internacional* (art. 23) i el *Paper dels Estats part beneficiaris* (art. 24)

El sisè capítol tracta dels *Fons del Patrimoni cultural immaterial*, què els forma i com s'administren. Així, l'article 25 tracta de la *Naturalesa i recursos del Fons*, i el 26 de quines han de ser les *Contribucions dels Estats parts al Fons*. Finalment, l'article 27 contempla la possibilitat de fer *Contribucions voluntàries al Fons*, mentre que el 28 posa les bases per a organitzar *Campanyes Internacionals de recollida de fons*.

El capítol següent, el VII, parla molt breument dels tipus d'*Informes* que pot general la Convenció i que es resumeixen en dos: *Informes dels Estats parts* (art.29) i *Informes del Comitè* (art 30)

La *Convenció* tanca amb dos capítols especials. En primer lloc, el capítol VIII és una *Clàusula* transitòria amb un sol article (art. 30) que *relaciona la Convenció amb la Proclamació de les obres mestres del patrimoni oral i immaterial de la Humanitat*. Finalment, el capítol IX de *Disposicions finals* recull el procediment de posada en marxa de la *Convenció: la Ratificació, acceptació o aprovació* (art.32), *l'Adhesió* (art.33), *l'Entrada en vigor* (art. 34), els *Règims constitucionals federals o no unitaris* (art. 35), la *Denúncia* (art.36), les *Funcions del dipositari* (art. 37), les *Esmenes* (art.38), els *Textos autèntics* (art. 39) i el *Registre* (art. 40)

2.2.2.2.2. El procés d'aplicació

Com ja hem comentat, el 17 d'octubre del 2003, la Conferència General de la UNESCO a Paris va adoptar per consens la nova *Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni cultural immaterial*. Segons disposa el seu article 34, la *Convenció* va entrar en vigor el 20 d'abril de 2006 en relació als 47 Estats membre que havien dipositat els seus respectius instruments de ratificació, acceptació, aprovació o adhesió abans del 20 de gener de 2006. Per la resta d'Estats, la *Convenció* entrarà en vigor tres mesos després de ser efectuat el dipòsit del seu instrument de ratificació, acceptació, aprovació o adhesió.

El primer Estat Membre que va dipositar el seu instrument d'aprovació va ser Argèlia el dia 15 de març de 2004. A partir d'aquell moment el nombre de ratificacions va anar en augment i a dia 21 d'agost de 2008, 100 Estats membres ja han dipositat els seus instruments d'aprovació, ratificació o acceptació.¹⁴⁵ L'Estat Espanyol va ratificar la *Convenció* el 25 d'octubre de 2006 i per tant, està vigent al nostre país des del 25 de gener de 2007.

Tenint en compte que molt sovint que els processos legals que han de seguir la majoria de països sota les seves lleis nacionals són lents i complicats per adoptar nous tractats, val la pena destacar la velocitat amb que la *Convenció* ha estat adoptada per la majoria d'Estats membres, la qual cosa ens dóna mesura de l'interés que existeix en molts països per disposar d'un instrument per a protegir i promoure aquest patrimoni.

La implementació de la *Convenció* es fa de forma paral·lela a dos nivells, un de nacional i un internacional. A nivell nacional els Estats que han adoptat la

---

¹⁴⁵ Per a veure el detall dels Estats Membres que han adoptat la *Convenció* (data e instrument emprat), consulteu annex 10.3, p.497

Convenció estan d'acord a prendre les mesures necessàries per assegurar la salvaguarda del PCI present al seu territori (art.11) i assegurar-ne la identificació amb el propòsit de protegir-lo. Per a fer-ho es comprometen a elaborar un o mes inventaris del Patrimoni cultural immaterial present en el seu territori, els quals han d'estar regularment actualitzats (art.12) i designar o establir un o mes cossos competents per a la salvaguarda del Patrimoni cultural immaterial present en el seu territori (art. 13)

A nivell internacional esta previst l'establiment d'un *Comitè Intergovernamental per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial* que té com a missió principal la confecció de dues llistes. D'una banda la Llista representativa del Patrimoni cultural immaterial de la Humanitat¹⁴⁶ i d'altra banda la Llista del Patrimoni cultural immaterial en necessitat urgent de salvaguarda

Els primers Estats Membres que es van adherir a la *Convenció* es van reunir en una Assemblea general el juny del 2006 que va aprovar el seu reglament i va escollir el primers membres¹⁴⁷ del *Comitè Intergovernamental per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial*. Uns mesos mes tard es va celebrar una sessió extraordinària de l'Assemblea general que va escollir sis membres més.¹⁴⁸

El Comitè Intergovernamental, format per 24 membres, es va reunir per primer cop els dies 18 i 19 de novembre de 2006 a Argel¹⁴⁹ i posteriorment es va fer una reunió extraordinària els dies 23 al 27 de maig de 2007 a Chengdu (Xina).¹⁵⁰ La segona reunió ordinària del Comitè va tenir lloc a l'illa d'Odiaba, a la badia de Tokio del 3 al 7 de setembre de 2007¹⁵¹ i la segona reunió extraordinària va tenir lloc del 18 al 22 de febrer de 2008 a Sofia (Bulgària).¹⁵² La propera reunió ordinària està prevista del 4 al 8 de novembre de 2008 a Estambul (Turquia).

En aquestes sessions es preparen les directrius operatives d'aplicació de la *Convenció*. En aquestes directrius es detallen, entre altres, els criteris d'inscripció de béns culturals immaterials a les llistes de la *Convenció*, els procediments de cooperació i assistència internacional, las modalitats d'acreditació d'organismes consultius i la utilització del Fons del Patrimoni cultural immaterial. Els recursos d'aquest Fons estan constituïts per les contribucions dels Estats Membres, els recursos que els hi destini la Conferència General de la UNESCO i per les aportacions, col·lectes i campanyes a mes dels interessos que se'n derivin.

---

¹⁴⁶ Aquesta llista substituiria el llistat d'*Obres Mestres del Patrimoni Intangible*

¹⁴⁷ Bèlgica, Turquia, Bulgària, Estonia, Hongria, Romania, Brasil, Mèxic, Perú, Xina, India, Japo, Vietnam, Gabon, Nigèria, Senegal, Algèria i els Emirats Àrabs Units

¹⁴⁸ França, Bèlarus, Bolívia, Mali, la República Centreafricana i la República Àrab Siriana

¹⁴⁹ <<http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?pg=00051>>

¹⁵⁰ <<http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?pg=00073>>

¹⁵¹ <<http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?pg=00110>>

¹⁵² <<http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?pg=00153>>

Quan acabi el procés d'elaboració d'aquestes directives, que probablement precisarà de diverses reunions del Comitè intergovernamental, es convidarà a l'Assemblea general dels Estats Parts a adoptar-les.

2.2.2.2.3. La valoració de la importància de la *Convenció*

La importància de la proclamació i adopció de la *Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial* en el món del Patrimoni i dels museus és capital i cal ser valorada a diversos nivells:

A nivell conceptual modifica substancialment la noció tradicional de Patrimoni cultural, que històricament sempre estava lligat a la noció de materialitat (un objecte, un monument, un lloc) i obre un ampli camp de reflexió sobre les profundes relacions entre el patrimoni material i immaterial, en la dimensió immaterial (simbòlica i ideològica) dels objectes patrimonials i fins i tot en l'ampliació dels límits del que era considerat Patrimoni, que amb aquest nou instrument, abasta àmbits fins fa poc no considerats patrimonials, i en conseqüència, no sotmesos a protecció.

Tal i com es reflecteix a la *Convenció*, el Patrimoni cultural immaterial té un caràcter inclusiu, representatiu i comunitari . És inclusiu perquè no reconeix com a expressió del patrimoni cultural sota protecció de la *Convenció* a aquelles manifestacions del Patrimoni Immaterial que no siguin compatibles amb els instruments internacionals de drets humans existents o no acompleixin els imperatius de respecte mutu entre comunitats, grups e individus.

És representatiu perquè la *Convenció* proposa una noció de Patrimoni que no es basa en l'exclusivitat o valor excepcional de la peça única. Per aquest motiu, tot i que en un principi es va començar a elaborar una llista *d'Obres Mestres del Patrimoni Oral i Immaterial*, la pròpia naturalesa d'aquest patrimoni fa que aquesta singularització sigui irrellevant i per tant, les obres sotmeses a protecció formaran part dels inventaris confeccionats pels propis Estats Membres.

Finalment, és comunitari perquè encara que la *Convenció* no defineix el grups i comunitats –un mateix individu pot pertànyer a grups o comunitats cultural diferents- un bé cultural immaterial ha de ser reconegut per la mateixa comunitat com a part integrant del seu patrimoni cultural viu per a ser declarat com a tal per la *Convenció* a través de la seva llista representativa. Així doncs, és la pròpia comunitat qui decideix el que és o no és patrimoni i no un comitè d'experts, com es feia tradicionalment.

A nivell jurídic, omple un buit legal en el sistema de protecció internacional del Patrimoni cultural que fins aquell moment només tenia en compte el patrimoni

tangible i dota els Estats Parts d'un instrument normatiu. La *Convenció* és complementària a les legislacions dels Estats Membres, i permetrà desenvolupar un programa impulsor de noves polítiques en el camp del patrimoni cultural a través de la cooperació multinacional. En canvi, no inclou la regulació del tràfic comercial de productes culturals o dels drets de la propietat intel·lectual de les comunitats, grups o individus afectats

A nivell de protecció, la *Convenció* posa les bases per iniciar una tasca de documentació i inventariat del Patrimoni Immaterial mundial. En una primera fase, aquesta fase es va dur a terme mitjançant les tres *Proclamacions de les obres mestres del patrimoni oral e immaterial de la Humanitat* (2001, 2003 i 2005) però en una segona etapa obligant als Estats parts que s'adhereixen a la *Convenció* a confeccionar inventaris nacionals del seu patrimoni cultural immaterial que han de ser actualitzats regularment.

Des del món de la Museologia, aquest patrimoni obliga a repensar el perfil i les tasques del professional de museus. Ja existeixen algunes reflexions ¹⁵³ al respecte i s'han fet conferències i congressos en les seccions professionals de l'ICOM: ICTOP (International Committee for the Training of Personnel) ¹⁵⁴, ICOFOM (International Committee for Museology) ¹⁵⁵ i ICOM-CC (International Committee for Conservation) ¹⁵⁶. De fet, l'ICTOP ha redactat un *Curricula Guidelines* de cara a plantejar la nova formació dels professionals necessària per a gestionar aquest patrimoni. Així, podem llegir:

The new ICOM initiative encouraging museums to become places responsible for safeguarding and transmitting immaterial heritage has set in motion changes that will significantly affect traditional institutional roles and procedures. The initiative will require museum personnel to possess new and different knowledge, skills and attitudes, just as its corollary, staff training and professional development offerings and programs, will be obliged to revise their content and methodology. ¹⁵⁷

En tot cas, el dia a dia ens demostra que la documentació, conservació, restauració, presentació, interpretació i difusió del patrimoni cultural immaterial presenta una

---

¹⁵³ Boylan, Patrick (2004) "The ICOM Curricula Guidelines for Museum Professional Development and the extension of ICOM's official role into the Living Intangible Heritage". <<http://museumsnett.no/icme/icme2004/boylan.pdf>>

¹⁵⁴ Concretament a l'*ICTOP Annual Conference 2004* es va tractar específicament de la problemàtica específica en el camp de la conservació i difusió del patrimoni cultural intangible.

¹⁵⁵ Al *XXVI Simposi Anual del ICOFOM* que va tenir lloc entre el 4 i 6 d'octubre de 2004 a Seül, Corea del Sud, el tema monogràfic va ser "Museologia i Patrimoni Intangible". Es pot consultar el butlletí núm. 37 a <<http://www.lrz-muenchen.de/~iims/icofom/newsletter37-span.pdf>>

¹⁵⁶ També a la Conferència General de Seül 2004, el ICOM-CC va organitzar una sessió específica titulada "Preserving the Intangible: Sustaining the Material and the Symbolic".

¹⁵⁷ *Curricula Guidelines* of ICOM's International Committee for the Training of Personnel (ICTOP) <<http://museumstudies.si.edu/ICOM-ICTOP/index.htm>>

problemàtica determinada i que la incorporació de les TIC en l'àmbit del Patrimoni cultural és una oportunitat per abordar de forma innovadora moltes de les problemàtiques que la naturalesa efímera i mutable d'aquest patrimoni ens provoca.

2.3. La memòria col·lectiva a Internet

En el nou paradigma social que ha suposat l'aparició i consolidació d'Internet en els diversos estrats socials (negoci, educació, lleure, vida quotidiana) s'ha instal·lat amb força, un notable interès pel passat i la memòria.

De fet, aquest interès per la memòria no és una situació circumscrita a Internet sinò que amara el nostre funcionament social de les darreres dècades. Els orígens els podem trobar des de la dècada dels 60's, on van començar a sorgir nous discursos sobre la memòria com a conseqüència de la descolonització i dels nous moviments socials, però va ser a la dècada dels 80's quan la necessitat de recuperar les experiències del passat es va situar com una preocupació central de la cultura i la política de les societats occidentals. No sempre havia estat així. A principis del segle XX, la tendència general era orientar-se cap al futur i al progrés. El passat era una cosa que calia superar per entrar en una nova era, millor per a l'Humanitat. És en aquest context que cal situar els moviments culturals d'avanguardia, la fe en els descobriments tecnològics i la creença en un món millor en el futur.

Les dues Guerres Mundials, la pujada dels totalitarismes a Europa, l'Holocaust i la Guerra Freda van demostrar a Occident que aquesta confiança en el futur era completament infundada. La crisi de la modernitat es va traduir en gran part en una mirada cap enrera i en la necessitat de buscar els referents identitàris que s'estaven perdent. La manca de projectes col·lectius de futur fa emergir els valors individualistes. davant la incertesa del futur i la rapidíssima transformació social, l'individu ha perdut els referents i gira la mirada cap els seus orígens.

Existeix un discurs instal·lat sobre "la fi de la història". Les crisis de les ideologies, fruit del fracàs dels projectes polítics nascuts amb la modernitat, s'interpreten com una ruptura en la continuïtat històrica. La noció de progrés i futur desapareix mentre que simultàniament, la idea de "tradició" es torna problemàtica en societats cada com mes homogènies per sistemes polítics i econòmics iguals i pràctiques culturals globalitzades. Tot això afecta la nostra manera de relacionar-nos amb el passat i les formes de recordar.

2.3.1. Temps, tecnologia i identitat

El sociòleg Manuel Castells afirma que les societats contemporànies estan mancades de temporalitat, és a dir no tenen ni passat ni futur i, en conseqüència, memòria. El temps esdevé "atemporal" i els marcs socials d'espai i temps que feien possible la memòria, la identitat col·lectiva i la noció de consciència històrica es desfan i són substituïts per una situació d'atemporalitat i de desubicació espacial.

Així segons Castells i altres autors¹⁵⁸, la Societat de la Informació seria una societat amnèsica que miraria només un present cada cop més digitalitzat, abstracte i codificat.

Per Castells, en un món que es caracteritza simultàniament per la globalització i la fragmentació, la pregunta és “cómo combinar las nuevas tecnologías y la memoria colectiva, la ciencia universal y las culturas comunitarias, la pasión y la razón”. I en definitiva com la globalització afecta la identitat:

Por identidad, en lo referente a los actores sociales, entiendo el proceso de construcción de sentido atendiendo a un atributo cultural, o un conjunto relacionado de atributos culturales, al que se da prioridad sobre el resto de las fuentes de sentido.¹⁵⁹

Castells defensa que des d'una perspectiva sociològica no hi ha cap dubte sobre el fet que totes les identitats són construïdes. La pregunta és com, des d'on, per a qui i per a què. En la construcció d'identitats s'utilitzen materials de la història, la geografia, la biologia, les institucions productives i reproductives, la memòria col·lectiva i les fantasies personals, els aparells de poder i les revelacions religioses. Però els individus, els grups socials i les societats processen tots aquests materials i els reordenen en el seu sentit, segons les determinacions socials i els projectes culturals implantats en la seva estructura social i en el seu marc espai/temporal. Segons Castells:

[...] en términos generales, quien propone una identidad colectiva, y para qué, determina en buena medida su contenido simbólico y su sentido para quienes se identifican con ella o se colocan fuera de ella.¹⁶⁰

La digitalització de les memòries a la xarxa provoca un fenomen globalitzador d'una manifestació patrimonial d'àmbit local i clarament identitària. Les memòries, en tant relats vivencials ancorats en un temps i un espai específic tenen un fort component local. No obstant, la seva difusió a través de la xarxa provoca processos transnacionals i mimètics, fan sorgir punts de contacte i espais d'empatia davant experiències diferents però de naturalesa comuna.

Internet actua com a instrument globalitzador i en conseqüència, com amplificador de situacions. La neteja ètnica dels Balcans busca paral·lels amb la *Shoah* del poble jueu, les experiències migratòries dels que van arribar fa dècades al Brasil emmiralla l'arribada de nouvinguts dels països subsaharians a les costes espanyoles. Veiem com tot i que els discursos de la memòria en cert registre

---

¹⁵⁸ Jameson, Fredic (1991). *Postmodernism or the cultural logic of capitalism*. Londres: Verso; Virilio, Paul (1999). *La bomba informàtica*. Madrid: Cátedra

¹⁵⁹ Castells, Manuel (1998). *La era de la información. Economía, Sociedad y Cultura*. Vol. 2. El poder de la identidad. Madrid: Alianza Editorial, p. 28

¹⁶⁰ Castells, op.cit, p.29

semblen ser globals, en el fons segueixen lligats a les històries de nacions, grups i comunitats específiques.

Altres autors, com els sociòlegs Alejandro Baer i Igor Sàdaba, entenen que les TIC no anul·len la memòria col·lectiva, sinò que transformen les formes en les quals es manifesta:

La memoria no aparece ni desaparece, sino que se transforma y evoluciona en función de las innovaciones tecnológicas y las posibilidades técnicas al alcance que incorporan las sociedades.¹⁶¹

En cada moment històric, la tecnologia existent permetia el pas a una nova manera de registrar i comunicar la memòria: de l'oralitat a l'escriptura, de l'escriptura a l'impremta, de la impremta als mitjans de comunicació (cinema, TV, ràdio...) Per a ells, estem assistint en les societats contemporànies a la consolidació d'una nova tecnologia de la memòria: l'arxiu digital.

Les noves tecnologies permeten documentar i arxivar sense excessives limitacions gairebé qualsevol objecte imaginable en diversos formats: text, imatge, audio, video i fer-lo cada cop més accessible a gairebé tots els estrats de població del primer món que disposin d'una connexió a Internet. En un CD hi pot cabre una biblioteca sencera, les enciclopèdies són accessibles a través de la xarxa, és molt senzill compartir arxius amb altres usuaris. En aquesta nova societat del coneixement s'està produint una socialització del saber i la informació és l'element central de dinàmiques socials i culturals.

Sàdaba i Baer reprenen les tesis de Halbwachs adaptant-les a les societats contemporànies. Per a ells, no existeix una desaparició de la memòria col·lectiva. Encara que els marcs col·lectius de la memòria s'hagin debilitat pel fet que s'ha trencat una relació estable entre d'una banda l'espai i el temps i de l'altra la identitat i la continuïtat del grup social, ells afirmen que el que ha succeït ha estat una redefinició dels marcs com a conseqüència de l'aparició dels mitjans de comunicació contemporanis, especialment les noves tecnologies electròniques i digitals.

Proposen una superació de l'antagonisme "memòria/història" i plantegen que

[...] la historia, o mejor dicho "las historias", son manifestación o reflejo de memorias colectivas tal y como las entendió Halbwachs. Siendo la memoria una representación, una reactualización del pasado producida en función de los criterios de selección del

---

¹⁶¹ Sàdaba, Igor; Baer, Alejandro (2003) "Tecnologías de la memoria: la transformación del recuerdo colectivo en la sociedad de la información", *Cuaderno de Realidades Sociales*, nº 61/62 (Enero 2003), pp. 163-184. Instituto de Sociología Aplicada, Madrid, p. 168

presente, los cambios en la esfera de las tecnologías de representación son de singular importancia.¹⁶²

La principal aportació d'aquests sociòlegs és relacionar l'evolució de les formes de memòria col·lectiva amb les transformacions en les tecnologies que li serveixen de suport i de vehicle de comunicació. Per a nosaltres, aquest és un fet clau ja que fins el moment, la memòria col·lectiva s'havia analitzat sempre només des de la seva vessant social i ideològica, ignorant les transformacions sofertes pels canvis tecnològics:

Por otro lado, no solamente hay nuevas formas de representación del pasado, sino tambien una inédita capacidad técnica para el registro y almacenamiento de información sobre el mismo (...) gracias a la presencia de ciertas tecnologías novedosas.¹⁶³

Els autors fan un breu recorregut des de les societats àgrafes, on les pràctiques socials es vincularien a la tradició oral i a la seva transmissió a les societats amb escriptura, la qual permet l'aparició de la consciència històrica, ja que permet que el passat quedi registrat. L'escriptura permet la dissociació entre el mitjà i el portador i el mitjà comença a ser sinònim de transmissió, transferència i traducció. L'aparició de la impremta permet la difusió massiva del coneixement i la història com a disciplina rubrica el pas de les tecnologies de la memòria orgànica (que depenen de l'individu) a les tecnologies de la memòria d'arxiu, vinculades als documents escrits i altres ítems extra-individuals de record.

Un nou canvi tecnològic es va produir amb la irrupció de les tecnologies de la imatge (fotografia, cinema, televisió). Altres autors han teoritzat sobre el poder de les imatges en relació amb la memòria. Un exemple seria Roland Barthes, qui considera que "lo que se ve en el papel es tan seguro como lo que se toca".¹⁶⁴ Una altra teòrica de la imatge, Susan Sontag, en el seu famós llibre *Sobre la fotografia* adjudica a la fotografia un paper fonamental en la redefinició contemporània de la idea de història i memòria històrica, ja que: "las imágenes le confieren al acontecimiento un tipo de inmortalidad que no hubiera tenido jamás de otra manera".¹⁶⁵

Cal tenir present que l'evolució del mitjà audiovisual, especialment amb el desenvolupament de la televisió i la indústria cinematogràfica, ha trascendit la seva funció d'evidència, prova o testimoni dels fets per començar a jugar un paper determinant com a mediador i productor de cultura i coneixement social. En definitiva, s'obre una època en la que recordem a partir d'imatges.

---

¹⁶² Sàdaba; Baer, op. cit. p. 167

¹⁶³ Sàdaba; Baer, op. cit. p. 164

¹⁶⁴ Barthes, Roland (1989) *La cámara lúcida. Nota sobre la fotografia*. Barcelona: Paidós

¹⁶⁵ Sontag, Susan (1980) *Sobre la fotografia*. Barcelona: Edhasa

La industria cultural y los medios audiovisuales de difusión masiva abren nuevos espacios de representación, produciendo una masiva redefinición de la relación de las sociedades con su pasado.¹⁶⁶

La incorporació de les TIC a la societat ha contribuït a accelerar aquesta tendència. L'augment brutal en la capacitat d'emmagatzemament i en la velocitat i l'abast de la distribució han transformat completament els processos de construcció i gestió de la memòria col·lectiva. El punt on han incidit de forma especials ha estat en les formes d'arxiu i de gestió de la informació.

Sàdaba i Baer plantegen que l'acció de les TIC sobre la memòria col·lectiva la reconfigura i permet una recuperació pràctica de la memòria, com a resposta a una societat on els canvis són tan accelerats que els individus necessiten referents que els donin certesa i seguretat:

Si el neocapitalismo liberal y otras dislocaciones sociales hace tiempo que desencajaron los marcos clásicos de referencia cultural y los proyectos alternativos o las utopías socialistas parecen agotadas, la búsqueda del sentimiento de comunidad y colectividad hace que se activen, remarquen e intensifiquen los procesos de recuerdo colectivo como fuente de identidad social.¹⁶⁷

2.3.2. Cibercultura, intel·ligència col·lectiva, virtualitat i memòria

En aquest apartat analitzarem de forma especial les aportacions del filòsof Pierre Lévy. Tot i que la seva obra no tracta específicament de la memòria col·lectiva en la Societat de la Informació, ens proporciona alguns conceptes clau que ens poden ajudar a entendre el marc social específic en el qual s'insereix el nostre estudi.

La recerca de Lévy se centra en entendre de quina manera els ordinadors i tots els artilugis que els interconnecten componen una nova interfície social, i a analitzar les implicacions culturals i cognitives de les tecnologies digitals. Per a ell, les interfícies tecnològiques no són condicionants però sí constitutives de les formes de coneixement d'una societat determinada.

Lévy anomena *ciberespai* a aquest nou medi tecnològic, i el defineix com:

[...] el ciberespai (també anomenat "xarxa") és el nou mitjà de comunicació que emergeix de la interconnexió mundial dels ordinadors. Aquest terme designa no només la infraestructura material de la comunicació numèrica, sinó també l'univers oceànic d'informacions que conté i els éssers humans que s'hi capbussen i que l'alimenten.¹⁶⁸

D'aquest ciberespai en sorgeix una nova cultura, la *cibercultura* que:

---

¹⁶⁶ Sàdaba; Baer, op.cit. p. 170

¹⁶⁷ Sennet, Richard (2000) *La corrosión del carácter*. Barcelona: Anagrama

¹⁶⁸ Lévy, Pierre (1999) *La cibercultura, el segon diluvi*. Barcelona: Ediuoc, p. 15

[...] designa el conjunt de tècniques (materials i intel·lectuals), de pràctiques, d'actituds, de maneres de pensar i de valors que es desenvolupen de manera conjunta en el creixement del ciberespai.¹⁶⁹

Per tant, la *cibercultura* és una forma socio-cultural sorgida de la interacció entre la societat, la cultura i les noves tecnologies que van emergir en la dècada dels setanta gràcies a la convergència de les telecomunicacions i la informàtica. Té una relació molt directa amb la dinàmica política, antropològica, social, econòmica i filosòfica dels individus connectats en xarxa, i també una gran incidència en la vida quotidiana, com demostra l'eclosió de la banca electrònica, l'e-commerce, l'e-learning i els nous suports de comunicació com el *Messenger* i el *You Tube*.

Una de les idees principals de Lévy és que la cibercultura expressa la plena expansió d'un nou univers, diferent de les formes culturals que l'han precedit, en el qual es construeix sobre la indeterminació d'un sentit global qualsevol. Un dels problemes principals d'aquesta nova cultura és el creixement exponencial i caòtic del volum de dades disponibles i la rapidesa en què circula la informació al ciberespai.

La globalització del coneixement provoca una pèrdua de referents locals per l'individu i una crisi d'identitat. És en aquest context on hem d'enquadrar els moviments de recuperació de la memòria, tant en la societat presencial com en la virtual.

Lévy proposa una anàlisi de l'evolució tecnològica a partir d'una perspectiva històrica que es fonamenta en el successiu pas de l'oralitat a l'escriptura i d'aquesta a la digitalització. Cada una d'aquestes etapes constitueixen eres autònomes amb característiques ben diferenciades:

En les societats orals, els missatges discursius sempre es rebien en el mateix context en què eren produïts. Però, amb l'arribada de l'escriptura, els textos se separen del context viu d'on havien sortit [...] La meua hipòtesi és que la cibercultura reconduïx la copresència dels missatges als seus contextos, que es donava en les societats orals, però en una altra escala, en una altra òrbita.¹⁷⁰

El concepte de cibercultura no és patrimoni exclusiu de Pierre Lévy, sinó que pel contrari ha estat treballat des de moltes perspectives de les ciències socials. Nicholas Negroponte sosté un determinisme tecnocientífic i tecnoeconòmic on Internet es presenta com una tecnologia eminentment democràtica que trenca les fronteres dels estats-nació i dels seus intents de control. Aquesta estratègia de recerca evolucionista proposa valorar la magnitud i el tipus de transformacions culturals en comparació amb altres períodes amb la finalitat d'avaluar si estem

---

¹⁶⁹ Lévy, op.cit, p.15

¹⁷⁰ Lévy, op.cit, p.13

davant l'aparició d'un nou ordre cultural que trenqui de forma irreversible amb l'anterior. En canvi, el funcionalisme es planteja l'estudi d'Internet en relació amb l'emergència de noves formes culturals com l'estudi de la interrelació entre els diversos nivells estructurals de la societat. Sobrepassa els límits de la cibercultura entesa com un fenomen estrictament en línia.

En un altre posicionament teòric, la cibercultura és la cultura que emergeix de les relacions socials en la xarxa i que es vincula al concepte de comunitats virtuals i a l'estudi dels espais d'interacció social (*Computer Mediated Communication*, CMC). Es parteix de la idea que la CMC fa possible l'aparició de nous estils de vida propis i específics a les comunitats virtuals. En aquest sentit, existiria una cultura *on line* exclusiva. No obstant, tot i considerar que el terme cibercultura es refereixi a les relacions socials en línia, també podem considerar que Internet reconfigura tot l'espai social, que estructura comportaments tant a la Xarxa com fora d'ella, la qual cosa donaria lloc a una nova forma cultural que seria el que anomenaríem *cibercultura*.

Finalment, una darrera aproximació considera la cibercultura com un producte cultural. L'antropòleg Clifford Geertz desenvolupa una teoria semiòtica de la cultura¹⁷¹ en la qual la cultura no seria un conjunt de "trets" o "ítems" classificables, sinó unes pautes o patrons que s'anclarien en la interacció social i en la capacitat cognitiva dels éssers humans. Per a ell, el més important és l'estudi dels símbols que li permetrà desenvolupar la seva idea de cultura com a xarxes de significat. Els símbols són les formes de cultura i no només representen les estructures socials sinó que també les constitueixen.

En aquesta aproximació simbòlica i interpretativa de la cultura, cal analitzar el sistema cultural partint de les seves pròpies categories. Així, no es pretén trobar universals ni lleis generals sinó comprendre i descriure les estructures culturals concretes.

Un altre concepte bàsic aportat per Lévy és el concepte "d'intel·ligència col·lectiva". Aquesta intel·ligència només pot aparèixer dins del ciberespai, ja que és allí on existeix el suport tècnic que fa possible la construcció d'un discurs col·lectiu i compartit:

La inteligencia colectiva permite pasar de un modelo cartesiano de pensamiento basado en la idea singular del *cogito* (yo pienso), para un colectivo o plural *cogitamus* (nosotros pensamos). Este concepto tiene serias implicaciones para la construcción de una verdadera democracia, creando una especie de ágora virtual integrada dentro de la comunidad y que permite el análisis de problemas, intercambio de conocimientos y

---

¹⁷¹ Geertz, Clifford (2001) *La interpretación de las culturas*. Barcelona: Gedisa

toma de decisión colectiva.¹⁷² [...] Es una inteligencia repartida en todas partes, valorizada constantemente, coordinada en tiempo real, que conduce a una movilización efectiva de las competencias. Agregamos a nuestra definición esta idea indispensable: el fundamento y el objetivo de la inteligencia colectiva es el reconocimiento y el enriquecimiento mutuo de las personas, y no el culto de comunidades fetichizadas o hipostasiadas.¹⁷³

Per tant, al ciberespai és on es produeix aquesta intel·ligència col·lectiva dins del marc d'una nova cibercultura. I és allí on es reconstrueix la memòria col·lectiva:

En un colectivo inteligente, la comunidad se traza explícitamente como objetivo la negociación permanente del orden de las cosas, de su lenguaje, del papel de cada cual, el desglose y la definición de sus objetos, la reinterpretación de su memoria".¹⁷⁴

Ell apunta que aquesta nova tecnologia lligada a la construcció de d'intel·ligència col·lectiva, paradoxalment propiciarà l'aparició de memòries singulars. Cada usuari aconseguirà una cibercultura "a la carta" en funció dels seus interessos i necessitats.

Para remediar esta situación [*escriptura com a coneixement estàtic i dispers*] los mundos virtuales de la inteligencia colectiva verán desarrollarse nuevas escrituras: pictogramas animados, cinelenguajes que guardarán traza de interacciones de los navegantes. Por ella misma, la memoria colectiva se organizará, se desplegará para cada navegante en función de sus intereses y de sus recorridos en el mundo virtual.¹⁷⁵

Ens pot interessar confrontar aquesta idea de Lévy de la informàtica com a nova tecnologia d'intel·ligència, que pressuposa una altra configuració de la memòria, amb els usos habituals d'Internet en els processos socials de reelaboració de la memòria col·lectiva. Segons Camila Dantas:

[...] podemos afirmar que este repensar não implica um abandono total das questões abordadas nos estudos de história da memória. Questões como a construção de identidades por meio da memória social e as tensões existentes entre indivíduos e grupos na construção das memórias sociais, tão caras a uma historiografia da memória, ainda nos parecem relevantes mesmo se tratando de uma "sociedade de rede" conectada através de chips.¹⁷⁶

---

¹⁷² Lévy, Pierre (2003) *Inteligencia colectiva. Por una antropología del ciberespacio*. Biblioteca Virtual en Salud. Organización Panamericana de la Salud y Centro Latinoamericano y del Caribe de Información en Ciencias de la Salud (BIREME), p.7.
<<http://inteligenciacolectiva.bvsalud.org/channel.php?lang=es&channel=8>>

¹⁷³ Lévy, op.cit. p.29

¹⁷⁴ Lévy, op.cit. p.21

¹⁷⁵ Lévy, op.cit. p.67

¹⁷⁶ Dantas, Camila G. (2005) *O passado em bits: questões sobre a reelaboração da memória social na Internet*. Anais do VI Cinform-Encontro Nacional de ciência da informação. Salvador-Ba. 14-17 Junho de 2005. p. 10.
<http://www.cinform.ufba.br/vi_anais/docs/CamilaDantas.pdf>

Finalment, voldriem exposar breument el concepte de "virtualitat" de Pierre Lévy. En el seu ús corrent, el terme virtual s'utilitza per expressar l'absència pura i simple d'existència, oposant-lo a allò real i tangible. Ara be, la paraula *virtual* prové del llatí medieval *virtualis* que deriva de *virtus* (força, potència). En la filosofia escolàstica, allò virtual era allò que existia en potència però no en acte. Per tant, amb tot el rigor filosòfic, el virtual no s'ha d'oposar al real sinó a allò actual: virtualitat i actualitat són només dues maneres d'ésser diferents. Així doncs, mentre l'actualització suposa la resolució d'un problema, la plasmació concreta d'una solució determinada, la virtualitat es defineix precisament per la seva potencialitat i la seva indeterminació. Aquesta potencialitat és la que constitueix la característica primordial de la virtualitat i la que permet una construcció del coneixement en xarxa, una multiplicitat de respostes i propostes a partir d'una mateixa situació i una real interacció entre els seus agents.

La virtualitat, però, es caracteritza per tres qualitats fonamentals. En primer lloc per la desterritorialització del coneixement que es substitueix per la sincronització. En segon lloc, per l'existència de cronologies simultànies que es resolen per la interconnexió. I finalment, pel que s'anomena *l'efecte Moebius*, o l'esborrament dels límits entre els espais interiors i els exteriors. La virtualitat proposa una nova forma de construcció del coneixement, amb unes característiques pròpies.

2.3.3. Els agents de la memòria a la xarxa

Una de les principals característiques d'Internet és la convivència de diversos agents socials en condicions d'igualtat a l'hora de generar i difondre informació a la xarxa. Així, els papers que juguen aquests agents socials no es corresponen de forma paral·lela al paper que juguen en la societat presencial, i en moltes ocasions i gràcies a la facilitat d'accés i els baixos costos que suposa crear un lloc web com a plataforma de difusió, són els agents que tenen més dificultats per a fer-se sentir a la presencialitat els que es posicionen com a líders en les accions en línia. En aquest sentit, hem detectat bàsicament tres grups d'agents que actuen a la xarxa.

En primer lloc, la societat civil que inclouria les accions web protagonitzades per individus o associacions. En segon lloc, els mitjans de comunicació, on existeix una estructura organitzativa complexa i on existeixen finalitats explícites, tan de tipus econòmic com de tipus polítics. Finalment el tercer grup estaria compost per agents institucionals, que en el nostre cas inclouria museus, arxius, biblioteques i universitats (per mitjà dels seus centres de recerca o de les seves biblioteques)

2.3.3.1. La societat civil

El primer nivell que detectem és l'agent individual, que utilitza la xarxa per explicar les seves vivències o per donar a conèixer les experiències d'una altre persona (generalment un familiar proper). Les motivacions es mouen entre el deure moral de donar testimoni i l'homenatge dels familiars a la persona desapareguda. És un tema de salvaguarda de la memòria, com veiem en el web *Temoignage de deux combattants a l'ombre*, on Gilda Ayerdi, néta d'un republicà exiliat a França, no només ha donat veu als records que li explicava el seu avi, sinó que mitjançant la creació de l'associació FFREEE (*Fils et Filles de Républicains Espagnols et Enfants de l'Exode*) també recull una entrevista a un altre soldat republicà: José Poveda.

Même si ces témoignages sont plus ou moins imprécis, ils n'en restent pas moins importants car ils nous permettent de sauvegarder la mémoire de ces personnes. Au-delà d'un simple intérêt personnel, leurs récits relèvent de la mémoire universelle. En effet ils éclairent les erreurs du passé ; et, partant, ils permettent de mieux assimiler ces échecs afin de ne pas les renouveler.¹⁷⁷

Els motius pels quals trien Internet com a plataforma de difusió són ben evidents: facilitat d'accés i baix cost de publicació. En tot cas, cal tenir present que existeix una cribatge d'edat, i les persones més grans no acostumen a accedir ni utilitzar la xarxa. Quan els seus testimonis apareixen, acostuma a ser per persona interposada, generalment un fill o nét que té les competències tecnològiques necessàries per poder-ho gestionar. Per exemple al web *Entre l'Espasa i la Paret*, on l'autora, Mercè Molist, ens explica la seva relació amb la protagonista del testimoni i el per què de l'edició del web: "Aquestes planes havien de ser escrites al paper però ningú ens ha donat -de moment- l'oportunitat de fer-ho. És per això que, abans, ho oferim a la gent del ciberespai".¹⁷⁸

Una situació completament diferent la plantegen els moviments associatius. Generalment vinculats a memòries traumàtiques, les associacions han encapçalat els moviments en defensa dels Drets Humans i per la recuperació de la memòria de les víctimes en diversos contextos polítics.

En primer lloc, l'objectiu de les associacions en aquest context és la recuperació i l'homenatge a les víctimes, per un procés de dignificació i de justícia. Per exemple, al web de l'ARMH de Laciana podem llegir:

Pretendemos ahora, después de casi setenta años, recordar a aquellos hombres y a sus mujeres como lo que fueron y no como nos los han retratado hasta ahora. Queremos devolverles la dignidad y la memoria que toda persona merece.¹⁷⁹

¹⁷⁷ <<http://membres.lycos.fr/ccolo/accueil.htm>>

¹⁷⁸ <<http://www.geocities.com/Wellesley/6879/index.html>>

¹⁷⁹ <<http://armhlaciana.tk>>

En segon lloc totes aquestes associacions tenen objectius molt concrets i utilitzen la xarxa per aconseguir-los. La xarxa esdevé un espai d'activisme polític on per difondre la seva lluita, ja que en aquestes situacions, estan excloses dels mitjans de comunicació oficials. En aquest sentit, la xarxa s'ha demostrat com una eina extremadament útil per crear xarxes de treball, compartir informació i en alguns casos, aconseguir crear pressió social i política que ha acabat obrint processos judicials i promulgant lleis compensatòries.

Segons Carme Sauri,¹⁸⁰ les associacions per la recuperació de la memòria històrica comparteixen una sèrie de característiques:

- Els seus membres comparteixen una ideologia i una filiació comunes
- Permeten un procés de participació social que fa possible la presa de decisions i l'activitat de persones habitualment fora dels circuits polítics
- Comparteixen una identitat-projecte que implica una voluntat de transformació i recuperació de la història i per tant de la memòria col·lectiva.

Però també utilitzen el seu web de formes similars:

- Utilitzen la seva pàgina web de forma activa per a fer ciberactivisme
- L'existència de l'Associació dóna una dimensió global a actes i accions locals
- Aquestes associacions, a més d'ubicar-se en un ciberlloc, construeixen un espai social on es produeix la comunicació i interrelació personal
- Els permet de forma fàcil i accessible coordinar accions amb associacions territorialment disperses, posar en contacte persones interessades i fer circular la informació fàcilment.

Un espai polític particularment actiu per a les associacions de memòria ha estat l'escenari postdictatorial a l'Argentina, Xile i Uruguai. En aquest entorn la utilització d'Internet ha estat importantíssima. Entre tots els possibles exemples, triarem el projecte *Memoria para armar*¹⁸¹, iniciativa del *Taller de Género y Memoria* associació de dones ex-preses polítiques uruguaianes que tenen la finalitat de treballar per la reconstrucció de la memòria del seu passat recent. El web conté testimonis i denúncies, peticions d'informació sobre desapareguts/es, notícies, publicacions i activitats.

El que és evident és que són les associacions les que comencen sempre la lluita reivindicativa i que estan liderant les iniciatives a la societat presencial i a la xarxa. Les institucions, molt més oficialitzades, tarden molt més temps a reaccionar i incorporar un discurs de memòria alternatiu a l'oficial. Per això, en algunes

---

¹⁸⁰ Sauri, Carme (2004a). "Eixos i polèmiques del debat sobre comunitats virtuals - l'exemple de l'Asociación para la Recuperación de la Memòria Històrica". Doctorat Interdisciplinari Societat de la informació. Barcelona: IN3-Universitat Oberta de Catalunya

¹⁸¹ <<http://www.memoriaparamar.org.uy>>

situacions traumàtiques recents, pràcticament no existeix cap institució que reculli la memòria de les víctimes a la xarxa.

2.3.3.2. Els mitjans de comunicació

El paper dels mitjans de comunicació de masses ha estat crucial en aquesta situació en què es detecta un creixent interès de les societats occidentals pels temes de memòria. Podem situar l'inici d'aquest interès col·lectiu per la memòria a principis de la dècada dels vuitanta per l'aparició del debat públic sobre l'Holocaust. Aquest debat es va popularitzar gràcies a l'emissió per TV de la sèrie "Holocausto" (1978 US / 1979 a Espanya). Així mateix, l'estrena de la sèrie televisiva "Raíces" (1977 US / 1979 a Espanya) va fer emergir entre el gran públic la història dels afro-americanos i l'esclavitud als Estats Units

Els mitjans, i especialment la TV, ha contribuït de forma substancial a apropar els testimonis i els temes de memòria al gran públic. La llista seria interminable, però destacaríem tota la sèrie de documentals de divulgació històrica que tenen el seu màxim exponent en el *History Channel* (emès en primer lloc als Estats Units i actualment visible a tota Europa per mitjà dels canals digitals).

En el nostre país i lligat a la recuperació de la memòria històrica dels represaliats pel franquisme cal destacar el paper decisiu que ha tingut la televisió autonòmica de Catalunya (TV3) en aquest afer¹⁸². El diumenge 20 de gener de 2002 i dins l'espai "30 minuts", Televisió de Catalunya va estrenar un reportatge especial de dos capítols que recollia el treball d'un any d'investigació i recerca i que portava per títol *Els nens perduts del franquisme*. Aquest programa va provocar una sotragada social tan important en l'opinió pública que va originar un ampli debat social i polític sobre la necessitat que es trenqués el pacte social de la Transició i sortissin a la llum els fets silenciats durant més de mig segle.

A partir del ressò social d'aquest reportatge, TV3 es va plantejar la realització i emissió d'un mes de nits temàtiques elaborades pels serveis informatius de la cadena (del 5 al 26 de març de 2003). Aquest mes, sota el títol genèric de *Franquisme: oblidar o recordar?*¹⁸³ el cicle va incloure el documental *Veus ofegades. Cartes d'un exili a França*¹⁸⁴, de Montserrat Besses i Pere López; la sèrie documental *El maquis, la guerra silenciada*¹⁸⁵, de TVC i Mercuri, una fusió dels dos

---

¹⁸² Per aprofundir en aquest tema, consulteu Panyella, Imma (2007) "La memòria històrica a TV3". A la *Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya*, Reflexions sobre la memòria històrica. Febrer 2007, núm 127, pp. 48-50. Barcelona: Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya

¹⁸³ <<http://www.tvcatalunya.com/franquisme/index.htm>>

¹⁸⁴ <<http://www.tvcatalunya.com/franquisme/veusofegades.htm>>

¹⁸⁵ <<http://www.tvcatalunya.com/franquisme/maquis.htm>>

capítols del "30 minuts" *Els nens perduts del franquisme*,¹⁸⁶ i un debat en què diversos experts van analitzar la situació.

Més endavant i en la mateixa línia el programa "30 minuts", TV3 va emetre altres reportatges que aprofundien el tema: *Les fosses del silenci*¹⁸⁷ (2/03/2003), *El comboi dels 927*¹⁸⁸ (7/03/2004) o *Ravensbrück, l'infern de les dones* (1/05/2005) De la majoria de programes es varen editar llibres que van tenir una gran venda a nivell popular la Diada de Sant Jordi.

D'altra banda, el cinema també ha actuat en la mateixa direcció, ja que ha contribuït de forma substancial a popularitzar temes de memòria i moldejar l'opinió pública. Podem citar, entre d'altres, les pel·lícules sobre la II Guerra Mundial¹⁸⁹, la Guerra de Vietnam¹⁹⁰ o la nova mirada sobre l'Holocaust.¹⁹¹ La llista és inacabable i la nostra intenció és aportar un apunt sobre la gran influència en la construcció social de la memòria col·lectiva que exerceixen els mitjans de comunicació i el cinema.

Des de l'any 2004, l'aparició del web 2.0 i de *You Tube* ha revolucionat el paper dels mitjans de comunicació. Ara qualsevol persona pot penjar un vídeo de forma molt senzilla, amb la qual cosa la construcció de la memòria col·lectiva a la xarxa juga amb unes altres regles. La campanya electoral dels Estats Units se segueix a través de *You Tube*. Es denuncien violacions dels Drets Humans, la "guerrilla" colombiana i *Al Qaeda* utilitzen Internet per difondre les seves amenaces i les declaracions de força. *You Tube* ha esdevingut un dipòsit de la nostra memòria col·lectiva i compartida on conviuen les diverses facetes de la nostra realitat. *You Tube* ajuda a democratitzar la difusió de la informació, i també pot servir com deformatador i intoxicador de l'opinió pública. La diferència en relació als mitjans de comunicació és que qualsevol persona pot penjar el que vulgui a la xarxa sense cap mena de censura, però tampoc sense seguir cap mena validació dels continguts.

Tanmateix, hi ha un tema que ens sembla molt rellevant destacar. Els mitjans influeixen i manipulen de forma voluntària o involuntària sobre la percepció que es té d'un tema determinat, o fins i tot, quins temes estan en l'agenda pública i quins són silenciats, omesos o oblidats: "Los medios no transportan la memoria pública con inocencia: la configuran en su estructura y en su forma misma".¹⁹²

---

¹⁸⁶ <<http://www.tvcatalunya.com/franquisme/nens.htm>>

¹⁸⁷ <<http://www.tvcatalunya.com/p30minuts/30Item.jsp?idint=173&item=reportatges>>

¹⁸⁸ <<http://www.tvcatalunya.com/p30minuts/30Item.jsp?idint=364&item=reportatges>>

¹⁸⁹ N'hi ha de rodades just en acabar la guerra com *El puente sobre el río Kwai* (1957) de David Lean i produccions actuals com *El hundimiento* (2004) d'Olivier Hirschbiegel.

¹⁹⁰ Podem destacar obres mestres com *Apocalypse Now* (1979) de Francis Ford Coppola o *La chaqueta metálica* (1987) d'Stanley Kubrick.

¹⁹¹ Citaríem *La lista d'Schlinder* (1993) d'Steven Spielberg o *El pianista* (2002) de Roman Polansky.

¹⁹² Huysen, op.cit. p.11

Aquesta configuració és tan notòria que fins i tot incideix en la manera en què els testimonis narren les seves experiències segons un patró pautat, assimilat socialment. La víctima, el supervivent, l'immigrant, narra el que creu que s'espera que narri. I aquestes expectatives venen marcades pel que han vist als mitjans. En veurem dos exemples extrets de l'entrevista amb Imma Boj, un sobre testimonis de la Guerra Civil i l'altre sobre immigració recent:

Quan tu vas a fer una entrevista a una persona sobre la Guerra Civil, ja li has donat molta informació prèvia. I en certa mida sap què t'ha de donar [...] Per tant ells estan responent a un patró historiogràfic previ que ve marcat pels programes de TV3 que esta fent l'Escribano.

Quan fem les entrevistes als immigrants dels anys 40-50 no ens passa. Però quan les fem als d'ara, els d'ara tenen claríssim què han d'explicar el que s'està veient a la tele. Què veuen a la tele? Les diferències, no les similituds [...] Però, aquestes diferències que veuen tan marcades als programes de divulgació sobre immigració i sobre diversitat són les que realment estan construint un discurs que no és el discurs de la ciutadania, és el discurs de la diferència.¹⁹³

Tot aquest plantejament ens fa pensar que es pot donar un conflicte entre el missatge que transmeten les institucions i els estereotips que, en moltes ocasions, imposen els mitjans.

2.3.3.3. Les institucions de la memòria

Finalment, arribem als agents institucionals. En aquesta tesi utilitzarem l'expressió "Institucions de la memòria" o l'acrònim *ALM Sector (Archives, Libraries and Museums)* per denominar aquelles institucions encarregades per vetllar pel patrimoni cultural (material i immaterial) de la comunitat a la que serveixen. Aquest terme, sorgit en el món de parla anglesa, té una component extensiva que inclou no només els museus sinó també altres institucions que exerceixen accions de conservació del Patrimoni. Aquest és un aspecte notori en el cas del Patrimoni cultural immaterial en general i de les memòries personals en concret, ja que molts arxius i biblioteques (universitàries i nacionals) tenen programes relacionats amb la història oral i en conseqüència han jugat un paper cabdal en el manteniment de aquestes manifestacions culturals.

Perquè el que cal fer notar és que no només els museus conserven Patrimoni, i menys en el cas de les memòries personals. A més, la introducció d'Internet a la concepció museològica i les estratègies museogràfiques ha fet modificar moltes

---

¹⁹³ Entrevista realitzada per Laura Solanilla a Imma Boj, directora del *Museu d'Història de la Immigració de Catalunya* el 05/02/2007. Veure annex 10.47, p.635

definicions que es creien inamovibles.¹⁹⁴ A l'assemblea de l'ICOM a Barcelona l'any 2001 es va ampliar la definició de museu per incloure "Centres culturals i altres entitats que faciliten la preservació, continuació i gestió dels recursos patrimonials materials i immaterials (patrimoni viu i activitat digital creativa)".¹⁹⁵

Aquesta nova definició ens permet d'incloure en les institucions de la memòria altres entitats que juguen un paper rellevant a Internet, com són els arxius, les biblioteques, els centres de recerca universitaris o les societats històriques. De fet, entre totes aquestes institucions existeixen més similituds que diferències: una navegació exploratòria per llocs web de museus, arxius i altres institucions relacionades amb la construcció de la memòria social, ens deixa una primera impressió carregada de continuïtats.

La importància de què siguin institucions les qui treballin amb la memòria col·lectiva a Internet garanteix dos elements molt importants. En primer lloc, la continuitat de la informació conservada. El web d'una institució és molt més estable que no el d'associacions, particulars o fins i tot mitjans de comunicació, que adequen els seus continguts segons criteris d'actualitat. En segon lloc, la fiabilitat dels continguts i la rigorositat en la metodologia d'obtenció de testimonis, que contrasten amb un funcionament menys professional i més basat en el voluntarisme de les associacions o bé en objectius esbiaixats segons els hipotètics interessos de les audiències.

En altres apartats d'aquesta tesi aprofundim en el paper de les institucions de la memòria a Internet. No obstant, aquí volíem fer palesa la convivència, no sempre plàcida, de diversos agents que gestionen projectes de recuperació de la memòria a la xarxa.

2.3.4. La creació de xarxes de memòria.

Una de les principals característiques d'Internet que hem de tenir en compte és el seu paper com a instrument afavoridor per a la creació de xarxes i de sinèrgies entre agents diversos. La seva pròpia naturalesa (xarxa de xarxes) fa que la forma natural de connectar-se sigui radial. L'enllaç es constitueix així com l'element de cohesió i connexió entre projectes, agents i nuclis d'informació.

Tanmateix, la geografia d'Internet no és homogènia. Quan parlem d'aquesta geografia de la memòria la relacionem amb un espai cultural comú que anomenem "Occident". No té tan a veure amb geografies físiques com amb valors culturals compartits. Coincideix amb força precisió pels espais on Internet està implantat i és

---

¹⁹⁴ Vegeu apartat 5. Per una museologia de la memòria oral a Internet, p. 263

¹⁹⁵ Per ampliar informació, vegeu Munilla, Glòria (2001) ICOM Barcelona 2001: el domini "museum" <<http://www.uoc.edu/humfil/articulos/cat/munilla0302/munilla0302.html>>

utilitzat per un nombre important de ciutadans. Manuel Castells ens proporciona algunes dades:

L'any 2000, de 2.500 ciutats seleccionades per analitzar l'origen dels dominis a Internet, les cinc primeres que reunien l'1% de la població mundial, allotjaven el 20,4 dels dominis. Les 500 primeres ciutats, amb el 12,4 de població mundial representaven el 70% dels dominis. Aquestes dades mostren la proporció de l'anomenada "exclusió digital".¹⁹⁶

Així, tot i que l'accés a la xarxa ha crescut de forma exponencial en les societats industrials, existeixen zones geogràfiques al món completament excloses d'Internet. Segons dades de l'any 2002, escassament un 10% de la població mundial tenia accés a la xarxa (605 millions de persones). I dins aquesta població, un 65% estava repartit entre Europa i els Estats Units. La llengua dominant és l'anglès (un 72% de llocs web en dades de l'any 2002)

Even if the trends is falling, it is significant of the advance of the English-speaking countries in terms of diffusion of digital culture among all sectors of the population, but also of the tendency towards standarization of the tools of world-wide communication and thus to the risk that the minority heritages will lapse into oblivion.¹⁹⁷

Així, i sense massa dificultat, veurem com Internet emmiralla les preocupacions per la memòria del Primer Món. Els temes recurrents són aquells que afecten als països desenvolupats: els homentages als caiguts en la II Guerra Mundial, Vietnam, l'11 de setembre de 2001 als EE.UU, l'Holocaust o els moviments migratoris que han reconfigurat la identitat dels països d'acollida. Hi han clares absències directament vinculades a l'accés digital. No és que el Tercer Món no tingui memòria col·lectiva o no li preocupi. Simplement no té mitjans per accedir a la xarxa.

Malgrat cal tenir present aquesta esquerda digital que exclou gran quantitat d'iniciatives de memòria, ens centrarem en l'anàlisi de les xarxes que es creen a Internet en relació a les accions de recuperació, conservació i difusió de la memòria.

En primer lloc, Internet permet la creació de xarxes entre institucions i la creació de projectes complexos que impliquin el partenariat¹⁹⁸ d'institucions de la memòria diferents. Aquest fet és molt significatiu sobretot en projectes que tenen nexes

---

¹⁹⁶ Castells, Manuel (2002) *La Galàxia Internet. Reflexions sobre Internet, empresa i societat*. Barcelona: Rosa dels Vents, p. 220

¹⁹⁷ Rodes, Jean-Michel; Piejut, Geneviève; Plas, Emmanuelle (2003) *Memory of the Information Society*. UNESCO Publications for the World Summit on the Information Society. UNESCO: Paris, p. 33

<http://portal.unesco.org/ci/en/file_download.php/f4cb16506f5da336d25fde5e14b0b66cmemory_en.pdf>

¹⁹⁸ Vegeu 8. Glossari, p. 457

temàtics comuns, encara que les institucions estiguin localitzades en països diferents.¹⁹⁹

En segon lloc, les institucions de la memòria poden promoure xarxes de memòria entre diversos membres de la comunitat i agents socials, per exemple entre aquells donants de experiències vivencials i les generacions, que per edat o per altres motius, no han pogut conèixer ni tenen record d'allò que es relata. Parlariem, doncs, de xarxes intergeneracionals. La institució de la memòria actuaria com a mitjancera entre generacions amb experiències vivencials ben diferenciades.

Aquestes xarxes no són només entre generacions sinó que també poden actuar entre col·lectius socials que generalment viuen de forma independent en un mateix entorn. Internet actuaria com un mecanisme d'inclusió social afavorint la visibilització d'aquells col·lectius que no tenen accés als mitjans de comunicació tradicionals. Molts dels projectes orals impulsats per institucions de la memòria manifesten explícitament la seva voluntat de donar "veu" a aquells que no en tenen, convertint les institucions de la memòria en un espai on es puguin dur a terme accions reivindicatives i ajudant a superar la divisió digital entre els econòmicament més desfavorits i la població amb més recursos. Aquest fet, portat en el seu darrer nivell i en el cas de la memòria traumàtica pot afavorir a la creació d'un clima favorable per part de la societat civil envers certes reivindicacions. Així, la institució de la memòria visibilitzaria moviments d'activisme social que poden arribar a impulsar veritables moviments de transformació social. En aquesta mena de projectes poden estar implicats també mitjans de comunicació (locals o d'àmbit general), associacions, etc.

En tercer lloc, Internet permet la creació de xarxes que relacionin els continguts presencials i en línia d'un mateix projecte, establint-se una relació de complementarietat en els continguts.²⁰⁰

Un aspecte encara no explorat és l'estudi de les relacions entre projectes en línia i entre projectes virtuals i productes presencials. La visualització d'aquestes relacions establiria un mapa dels llocs i projectes a Internet i de les seves interrelacions, que anomenariem "cibertopografies".²⁰¹

---

¹⁹⁹ Vegeu apartat 4.3. Els projectes en xarxa, p. 212, 5.3.2. Internet com espai-xarxa, p. 312 i 5.4.4. Crear i impulsar xarxes, p.351

²⁰⁰ Vegeu apartat 5.3.1. Relació projecte en línia, productes *in situ*, p. 305

²⁰¹ Vegeu 8. Glossari, p. 457

El cap dels indis Peu Negres fent un enregistrament en el *Smithsonian Institute*.

L'entrevistador és l'etnòleg Frances Densmore. 9 de febrer de 1916.

National Photo Company Collection.

3. Metodologia

3.1. La definició de la recerca

Com hem demostrat en l'exposició del marc teòric, la nostra recerca s'insereix en un entorn pluridisciplinar. Aquest fet ens obliga a definir de forma explícita des d'on ens apropem al nostre objecte d'estudi, des de quina vessant l'analitzem i quines són les nostres preguntes de recerca.

En primer lloc, i tot i tenir en compte aportacions fetes des d'altres disciplines, el nostre treball s'emmarca disciplinàriament dins dels *Estudis sobre Patrimoni cultural*.²⁰² Desgraciadament aquesta disciplina com a tal encara no està completament reconeguda en el nostre país, tot i les cada cop més nombroses publicacions i articles que els darrers anys s'estan produïnt en el camp de la museologia i museografia. Aquesta tesi vol també contribuir a la construcció d'un *corpus* acadèmic en aquest àmbit de coneixement.

En segon lloc, aquesta tesi té la voluntat d'abordar un camp del Patrimoni cultural molt poc treballat fins el moment, que és el de les històries de vida considerades com a part de la memòria col·lectiva d'un grup social, i conseqüentment, com a Patrimoni cultural. La aparició del concepte de "Patrimoni immaterial" l'any 2003 ha obligat els museòlegs a plantejar-se noves eines museogràfiques i nous reptes museològics per a poder treballar aquest patrimoni, tan en l'àmbit presencial com en el digital.

Finalment es preten analitzar les transformacions que estan vivint els museus en la societat contemporània i com Internet està incidint en aquest canvi de model. En aquest sentit, la nostra recerca caldria ser emmarcada dins de la "cibermuseologia", neologisme que inclou les transformacions conceptuals i tècniques que han adoptat els museus per incorporar-se a Internet.

Dit això, cal plantejar algunes premisses prèvies que ens permetran definir les nostres preguntes de recerca. En primer lloc, tot i que els records i les històries de vida estan lligades a un individu concret, entenem els processos i les formes de memòria col·lectiva com un procés social, fruit de la interrelació entre les persones dins d'uns marcs socials que li donen sentit.

Considerem Internet com un espai d'interacció social, on conviuen, es relacionen i interactuen agents humans i tecnològics en una complexa xarxa de relacions i jerarquies. En aquest espai social que és la xarxa, els museus i altres institucions

---

²⁰² El que en l'entorn anglosaxò s'anomenen *Museum Studies*. Cal destacar entre els més importants els oferts per la Universitat de Leicester, la de Manchester i l'University College London al Regne Unit. Als Estats Units els més rellevants estan oferts per la Universitat de Washington i la San Francisco State University. Finalment destaquem al Canadà el programa *Applied Museum Studies* del Algonquin College.

que custodien la memòria oral d'un col·lectiu també hi son presents i juguen un paper determinat que ve condicionat per una sèrie de factors econòmics, socials, polítics i ideològics que procurarem esbrinar.

3.1.1. Preguntes de recerca i hipòtesi inicial

Les nostres preguntes de recerca es poden concretar en:

1. Podem considerar els relats autobiogràfics com a manifestacions de Patrimoni immaterial? En cas afirmatiu quines conseqüències museològiques i socials que se'n deriven?
2. Quins són els mecanismes, recursos tecnològics específics i estratègies museogràfiques que el museus desenvolupen a Internet per a recollir, preservar i difondre aquest patrimoni?. Quin nou potencial ofereixen?
3. Els museus a Internet es comporten de forma homòloga a les institucions presencials o que pel contrari, presenten una dinàmica virtual específica? Quina mena de relacions estableixen?
4. Quins altres agents competeixen amb els museus a l'hora de construir, conservar, transmetre i difondre la memòria col·lectiva a la xarxa? Per a quins motius i amb quina finalitat?

Les principals hipòtesis de sortida que plantegem son:

1. Les històries de vida i els testimonis orals són manifestacions de Patrimoni immaterial, i com a tals són competència directa de les institucions de la memòria d'un Estat. Han de gaudir del mateix règim legal de protecció que els béns culturals materials i no es poden restringir a ser considerats només com a fonts històriques o testimonis en processos polítics i judicials.
2. La introducció de les TIC al món dels museus ha suposat una transformació profunda en el sector que ha afectat tots els àmbits del museu (els plantejaments museològics, els recursos museogràfics, el perfil professional dels tècnics, les missions...)
3. Internet és un espai social amb un funcionament independent del que passa a la societat presencial. En conseqüència els museus a Internet han hagut de desenvolupat estratègies museològiques i eines museogràfiques específiques per documentar, conservar i difondre aquest tipus de patrimoni oral, donant pas a l'emergència d'una nova especialització que podem anomenar "cibermuseologia".
4. A Internet, els museus no son els únics agents que conserven i difonen històries de vida. Les iniciatives de recuperació de testimonis a Internet acostumen a ser

liderades en un primer moment per agents socials no institucionals (associacions, partits polítics, grups...) Els museus en línia han de trobar maneres de conviure amb els diversos agents i legitimar el seu rol com a garants de la memòria col·lectiva de la societat

3.1.2. Objectius i justificació del seu interès

Com a objectius principals es plantegen:

- Analitzar els principals usos que els museus fan del patrimoni oral a Internet
- Analitzar les eines i estratègies emprades i comprovar les principals dificultats i potencialitats que ofereixen les TIC a les institucions de la memòria que aixopluguen aquest patrimoni tan específic.
- Analitzar les dinàmiques socials establertes, tan amb altres agents virtuals com amb institucions i comunitats presencials
- Analitzar les relacions tan entre projectes *online*, com entre projectes que presenten versions *online / onsite*. Determinar noves formes de gestió de projectes que permet la xarxa

Com a objectius secundaris i derivats dels anteriors:

- Veure de quina els museus adquireixen, conserven i difonen les seves col·leccions orals
- Comprovar si Internet afavoreix l'aparició de nous models de centre i l'existència de projectes específics a la xarxa sense paral·lel a la presencialitat
- Analitzar la relació entre l'acció local del museu i la seva difusió global a través de la xarxa.
- Analitzar els conceptes de xarxa, comunitat i socis en aquest context

Com a justificació de l'interès de la recerca i després d'una recerca preliminar de fonts documentals, constatem que tot i que en els darrers anys hem assistit a una eclosió d'estudis sobre la memòria històrica a Espanya, cal dir que tots aquests treballs s'han fonamentat exclusivament a partir d'experiències i iniciatives en entorns presencials.

Tampoc existeixen gairebé estudis sobre museologia i museografia del patrimoni immaterial i els pocs que existeixen presenten un caràcter més descriptiu que

analític. En tercer lloc, no existeixen treballs que combinin aquest triple enfocament: museus, memòria oral i Internet.

A més, aquesta recerca obre una dimensió diacrònica en la comprensió dels fenòmens associats a la Societat de la Informació i també en el coneixement sobre la construcció d'identitats col·lectives a la xarxa.

Per tant, considerem completament justificat l'anàlisi del paper i les estratègies que apliquen els museus i altres agents patrimonials a Internet en relació amb aquest patrimoni.

3.1.3. Dificultats de la recerca

Aquesta investigació ha hagut d'encarar problemes de diversa índole, molts d'ells tan substantius que han marcat profundament la trajectòria de la recerca. Per aquest motiu, creiem convenient exposar quines han estat les principals dificultats a les que ens hem hagut d'encarar.

En primer lloc, la definició de la recerca. En el plantejament inicial es volia centrar la recerca en el cas del paper dels museus i altres institucions de la memòria en la recuperació de la memòria col·lectiva a Espanya. No obstant, un estudi previ (Solaniella, DEA, 2004) va demostrar que la característica principal de les iniciatives virtuals per a la recuperació de la memòria col·lectiva a Espanya venia fortament marcada per la nostra història recent i tenia a veure només amb la recuperació de la memòria dels perdedors de la Guerra Civil i de les víctimes del franquisme. Existeix, doncs, una omnipresència de la memòria de la Guerra Civil i de l'exili, mentre existeix un gran oblit d'altres memòries, com les de la immigració, les vagues obreres o les dones.

D'altra banda no existeix un gran projecte de cap museu de l'Estat que sigui susceptible de ser analitzat en profunditat sinó una multitud d'iniciatives aïllades, disperses i no coordinades que dibuixen un panorama virtual on predomina el caràcter local i fragmentari.

Finalment i si ens circumscriuim al cas espanyol, es constata una la mínima implicació mínima dels museus, arxius i biblioteques espanyols en aquest tema. El salt a Internet dels nostres museus encara és parcial i no s'ha fet encara un pas decidit en aquest sentit. Per tot això, aviat es va comprovar la necessitat de no circumscriure la nostra recerca a un àmbit o territori concret, ja que Internet tampoc es un espai social territorial, sinó explorar com els museu d'arreu del món abordaven aquesta qüestió a Internet.

La segona dificultat important en aquesta recerca ha estat determinar quin havia de ser l'abast de la mostra analitzada per que els resultats fossin representatius. En un primer moment vam partir de supòsits propis de la recerca quantitativa on la mostra representativa ha de recollir un percentatge determinat de la mateixa (entre un 20 i un 25%). Aquesta primera aproximació aviat es va demostrar inútil, ja que el nostre objecte d'estudi (institucions de la memòria a Internet que oferien elements de memòria oral) era infinit i indefinit. Infinit perquè el creixement exponencial d'Internet fa impossible determinar quin és el volum d'un ítem determinat, a més de que els cercadors ignoren una part substantiva del que està penjat a la xarxa (l'Internet ocult). La prova és ben simple. Efectuant cerques simples en un cercador amb hores de diferència els resultats són diferents. Fins i tot en la nostra recerca que treballa amb institucions -la qual cosa sembla que proposa en principi un univers més estable que el d'altres manifestacions a la xarxa- van apareixent i desapareixent llocs web i projectes amb una rapidesa vertiginosa.

La segona característica també val la pena de ser comentada. A l'afirmar que el nostre objecte d'estudi és indefinit a nivell de cerca, ens referim a que no apareix com a tal a cap sistema d'indexació. El de "memòria oral" és un concepte difús i pot aparèixer sota molts epígrafs diferents. Cercar-ho per les institucions que la poden potencialment contenir tampoc és molt precís ja que pot estar allotjada en museus militars, museus d'holocaust, societats històriques, arxius de tota mena, museus etnogràfics, museus de migracions, programes d'història oral impulsats per institucions diverses, biblioteques nacionals...

Un altre factor a considerar és el del grau de presència dels museus a Internet. No totes estan presents a la xarxa de la mateixa manera ni el grau de desenvolupament dels projectes és equivalent. A *grosso modo*, podem establir una tipologia de situacions en relació a aquest grau de presència a la xarxa i que no equivalen en cap cas al funcionament del seu equivalent presencial:

1. Institucions que no tenen pàgina web.
2. Institucions que tenen pàgina web però que actuen com a fulletó explicatiu de les activitats que es fan al centre. Els seus fons no estan digitalitzats ni disponibles a Internet
3. Institucions que tenen digitalitzat i accessible a la xarxa el catàleg dels seus fons però que obliguen l'usuari a la consulta dels mateixos en la seu física de la institució
4. Institucions que ofereixen fragments dels seus fons orals, generalment com a exemple del que l'usuari podria arribar a accedir en la seu física o

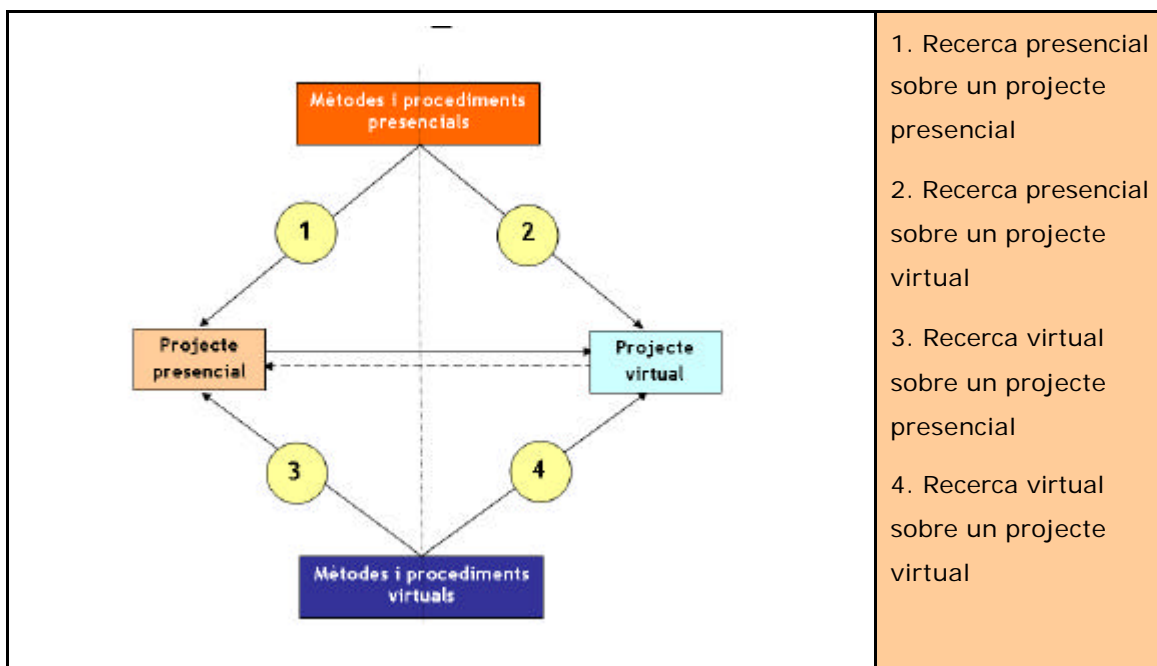
com a recurs relacionat amb una exposició virtual. Es pot oferir en format àudio, vídeo o transcripció escrita de fragments de l'entrevista

5. Institucions que ofereixen en obert els seus fons orals.

Les raons per optar a un o un altre format són diverses i s'analitzaran en detall en aquesta recerca. Ara per ara, només cal fer notar la dispersió de formats, la dificultat a fer cerques sistemàtiques i els diversos criteris semàntics d'indexació que conviuen per denominar un mateix concepte.

Finalment, la darrera dificultat és metodològica i terminològica. Com ja hem comentat, la memòria col·lectiva és un objecte d'estudi que s'ha abordat des de diverses disciplines, com la història, l'antropologia, la sociologia, la filosofia, la museologia o la política. Cadascuna utilitza una terminologia pròpia i fan servir conceptes diferents per definir realitats iguals. També focalitza interessos sobre punts no sempre coincidents i proposen mètodes d'anàlisi de vegades difícilment compatibles. En conseqüència partim d'un marc teòric completament transdisciplinari que ens ofereix mirades diverses i no sempre compatibles sobre el mateix objecte d'estudi.

En segon lloc, ens hem trobat davant d'un problema eminentment pràctic. Actualment encara no existeix una metodologia ben consolidada per analitzar projectes virtuals. Per això, s'acostumen a extrapolar mètodes i procediments propis de la recerca en entorn presencial per aplicar-los a l'entorn virtual, encara que l'encaix no sempre és satisfactori. Un dels principals problemes és que existeix una certa confusió entre objectes i mètodes. Així, podem avaluar projectes presencials amb mètodes presencials, projectes presencials amb mètodes virtuals, projectes virtuals amb mètodes presencials i projectes virtuals amb mètodes virtuals. El següent esquema ens ajudarà a comprendre la situació:

En conseqüència, una altra de les dificultats d'aquest estudi ha estat l'establiment d'una metodologia de recerca virtual que s'ha plantejat com una recerca primària de fonts originals a Internet (tant per l'anàlisi dels projectes com per el contacte amb els informants que s'ha fet mitjançant correu electrònic), encara que evidentment també s'ha utilitzat la xarxa com a font d'informació secundària a bases de dades bibliogràfiques, revistes electròniques, etc.

Aquest conjunt de raons ha posicionat la nostra recerca dins del camp de la recerca qualitativa i ha fet que la tria dels estudis de cas a analitzar hagi seguit un procés minuciós i gairebé artesanal, on s'han hagut de comprovar manualment els continguts de cada web, s'han valorat un a un i s'han descartat gran quantitat de llocs webs que no acomplien els requisits marcats.

Per tant, considerem que la nostra mostra és representativa, no segons criteris numèrics sinó per criteris de continguts. L'anàlisi sistemàtic del que hem anat trobant ens ha permès elaborar una certa taxonomia i veure que en un moment donat s'assolia un grau de saturació dels continguts on ja no apareixien nous usos i finalitats.

3.2. La cerca, tria i justificació dels estudis de cas

La cerca i selecció dels estudis de cas que constituïrien el *corpus* d'anàlisi ha suposat un primer repte a assolir. El principal problema rau en el fet que el nostre objecte de cerca, allò que volem trobar, no està indexat sota un epígraf únic als cercadors web i en molts casos simplement no està simplement indexat. Davant aquesta situació hem hagut d'establir estratègies indirectes, creuant resultats de fonts diverses i refinant la cerca manualment.

Bàsicament, hem seguit quatre estratègies:

1. Analitzar temàticament en quins tipus de situacions es dona la recollida de testimonis personals. Hem constatat que la majoria de projectes es poden agrupar en tres grans àmbits temàtics:

Memòria traumàtica: repressió política, genocidis, holocaust, guerres...

Memòria de la distància: emigració, desplaçaments...

Memòria de la vida quotidiana: del treball, d'infància, memòries de dones...

2. Buscar paraules clau, o cadenes de termes relacionats amb les diverses situacions on és possible que apareixi memòria oral en xarxa. Algunes han estat molt útils i ens han proporcionat informació significativa sobre institucions que allotgen aquesta mena de projectes, mentre altres s'han demostrat irrellevants. Entre les moltes cadenes de cerca emprades, les que han estat més productives han estat: "holocaust museum", "memorial museum", "war museum", "migration or emigration or immigration and museum", "oral history", "life story museum or project" i "person museum"

3. Utilitzar cercadors tan generals com directoris especialitzats. En el primer cas s'han utilitzat Google [www.google.com], Altavista [www.altavista.com], Yahoo [www.yahoo.com] i Alltheweb [www.alltheweb.com]. S'ha procedit a buidar les 15 primeres pàgines i s'han ressenyat les 30 institucions que sortien en primer lloc, tenint en compte que existeixen moltes entrades repetides que corresponen a pàgines diferents d'un mateix lloc web. En aquests casos s'ha mantingut la posició de la primera pàgina apareguda. S'ha prestat una atenció especial a les institucions que apareixien referenciades moltes vegades, en tots els cercadors i en una bona posició.

En el segon cas els directoris i bases de dades especialitzades en patrimoni i museus han sorgit en molts casos de la primera cerca general. Un cop feta una primera cerca que ha donat resultats poc precisos, però que ens ha donat indicis de quines institucions estan més ben posicionades a Internet, hem passat a la segona fase de la cerca que consisteix a identificar les institucions rellevants sobre aquell tema en directoris i bases de dades especialitzades en patrimoni i

museus. En aquest cas, aquests directoris ens indicaran les institucions significatives sobre aquella temàtica, però no ens discriminaran aquelles que tenen rellevància a Internet de les que tenen presència testimonial o fins i tot, no disposen de seu web. Aquesta serà una segona tria que haurem de fer amb navegació manual.

4. Treballar la navegació manual pels enllaços recomanats de les seues web localitzades. Aquesta estratègia ha permès comprovar que en molts casos aquests enllaços eren una excel·lent font de projectes de memòria relacionats temàticament. Aquesta cerca completament manual ens ha permès determinar el mapa d'aliances institucionals existents, no només a la vida presencial sinó també a Internet. Ens ha permès comprovar el tipus d'informació continguda i seleccionar amb precisió aquells casos que s'ajustaven als criteris previs de selecció de la mostra.

Aquestes cerques han donat resultats molt heterogenis que –no obstant- ens han donat pistes sobre quines eren les institucions més rellevants a Internet tenint en compte la freqüència i la posició d'aparició. Posteriorment, ha calgut refinar la cerca manualment per a comprovar que reunien els requisits exigits per a passar a formar part de la mostra. Per a exemplificar el procés, analitzarem algunes de les situacions plantejades:

3.2.1. Cerca mitjançant cercadors generals

En primer lloc hem procedit a una cerca simple a partir de paraules clau (cadena de cerca) feta en els cercadors generalistes més habituals: Google, Altavista, Yahoo i Alltheweb.

3.2.1.1. Memòria traumàtica

En el cas de la memòria traumàtica les cadenes de cerca triades han estat “holocaust museum” , “memorial museum” i “war museum”. Com que en moltes ocasions els resultats son coincidents, els analitzarem conjuntament ²⁰³:

Total resultats	Google	Altavista	Yahoo	Alltheweb
Holocaust museum	2.230.000	7.030.000	7.070.000	6.450.000
Memorial museum	19.500.000	27.600.000	27.800.000	25.100.000

²⁰³ Per a veure el detall de la cerca, consulteu annex 10.6. Resultats de la cerca dels estudis de cas segons paraula clau, p.503 i annex 10.7. Ordenació dels resultats de la cerca d'estudis de cas segons posició en els cercadors, p.513

War museum	1.740.000	2.300.000	2.320.000	2.040.000
------------	-----------	-----------	-----------	-----------

Un cop ordenats per freqüència i posició d'aparició, podem destriar aquelles institucions que tenen major presència a la xarxa ²⁰⁴.

En primer lloc, detectem un clar decantament cap a institucions nord-americanes, en detriment d'institucions d'altres zones del món. No apareix cap institució llatinoamericana, asiàtica o africana, i només apareixen les australianes i algunes europees especialment significatives, com *l'Imperial War Museum* de Londres i el *Memorial and Museum Auschwitz-Birkenau*.

Un cop detectades les institucions més significatives, comprovem la seva freqüència d'aparició (nombre de vegades que apareix una pàgina de la institució dins del total general). Les dues institucions més ben posicionades i amb major freqüència d'aparició són el *United States Holocaust Memorial Museum* i *l'Imperial War Museum*. Els compararem amb les institucions que apareixen a continuació utilitzant l'eina de cerca dins dels resultats ja obtinguts:

a) *Holocaust museum*

En aquest cas, es manifesta amb tota contundència la importància a la xarxa del *United States Holocaust Memorial Museum*, que destaca, tant per posició com per nombre de pàgines disponibles, sobre l'altre gran museu de l'Holocaust a la presencialitat: El *Yad Vahem Museum* de Jerusalem

	Google	Altavista	Yahoo	Alltheweb
Total	2.230.000	7.030.000	7.070.000	6.450.000
USHMM	2.030.000	1.530.000	1.650.000	1.440.000
YadVashem	308.000	444.000	444.000	353.000

b) *Memorial museum*

Aquí els resultats són més dispersos, però la institució clarament més ben posicionada –de nou– és *l'United States Holocaust Memorial Museum*. El compararem amb la institució que apareix en segon lloc, el *Auckland War Memorial Museum*.

	Google	Altavista	Yahoo	Alltheweb
Total	19.500.000	27.600.000	27.800.000	25.100.000
USHMM	1.420.000	1.540.000	1.650.000	1.350.000
AWMM	335.000	314.000	313.000	263.000

²⁰⁴ Vegeu annex 10.7. Ordenació dels resultats de la cerca d'estudis de cas segons posició en els cercadors, p.513

c) *War museum*

Sense cap mena de dubte, la institució que apareix mes cops i que destaca per sobre de les altres és *l'Imperial War Museum* de Londres i les seves subseus. La institució posicionada en segon lloc, el *Canadian War Museum*, està situat a molta distància dels resultats del IWM.

	Google	Altavista	Yahoo	Alltheweb
Total	1.740.000	2.300.000	2.320.000	2.040.000
IWM	1.050.000	1.090.000	1,100,000	938.000
CWM	153.000	322.000	323.000	307.000

Total de pàgines de la institució en relació al total de pàgines trobades

Com podem veure, ja una primera cerca simple ens indica quines són les institucions amb més pes a Internet i ens marca uns primers punts de sortida que anirem refinant amb un altre tipus d'estratègies de cerca més precises.

3.2.1.2. Memòria migratòria

En aquest cas la cadena de cerca emprada ha estat "immigration or migration or emigration and museums" ja que ens interessa tant els museus dels països de sortida com els d'arribada. Generalment s'ha utilitzat l'opció de cerca avançada per a per incloure totes aquestes variables.

Total resultats	Google	Altavista	Yahoo	Alltheweb
Migration museum	1.910.000	70.900	70.700	59.000

A partir d'aquesta cerca²⁰⁵ podem destriar els resultats i descartar aquelles pàgines que no corresponen a iniciatives institucionals. En aquest cas hem agrupat els resultats temàticament, segons els apartats següents: directoris especialitzats, museus, centres de recerca, exposicions i webs relacionades amb genealogia. D'aquests epígrafs hem descartat les webs amb finalitats genealògiques, que no tenen relació amb el nostre objecte de recerca.

En aquest cas, no existeix un monopoli nord-americà tan clar com en el primer supòsit. Apareixen molt ben posicionades institucions australianes i europees, com el *Immigration Museum* de Melbourne o la *Cité nationale de l'histoire de*

²⁰⁵ Per a veure el detall de la cerca, consulteu annex 10.6. Resultats de la cerca dels estudis de cas segons paraula clau, p.503 i annex 10.7. Ordenació dels resultats de la cerca d'estudis de cas segons posició en els cercadors, p.513

l'immigration a París. Aquest fet ens fa pensar que la rellevància a la xarxa d'un tema determinat té molt a veure amb la seva particular història. Dit d'una altra manera, no podrem deslligar l'anàlisi de les dinàmiques i usos de la memòria fet per les institucions, sense tenir en compte els contextos polítics i socials en les quals s'emmarquen. També hem analitzat les exposicions que sorgeixen de la cerca, ja que indirectament ens remeten a les institucions que les han creat.

El principal resultat d'aquesta cerca ha estat, d'una banda, indicar-nos quins són els museus més rellevants en aquest sector i d'altra banda proporcionar-nos directoris especialitzats que ens permetran obtenir informació més selectiva

3.2.1.3. Memòria quotidiana

Aquest ha estat, sens dubte, l'apartat més complicat per a fer una cerca simple ja que no existeix cap nomenclatura per denominar els museus que conserven històries de vida. L'intent d'aplicar les cadenes "person museum", "life story museum" o "oral history museum" ha donat resultats irrelevants, molt dispersos i que no es corresponien al nostre objecte de recerca. El motiu és que no existeix un tipus de museu temàtic que aplegui testimonis literals, sinò que aquest tipus de patrimoni oral es distribueix per museus de temàtica ben diversa: museus relacionats amb la ciència i la tècnica, museus etnogràfics, museus del treball...

Unes altres institucions que solen aplegar aquest tipus de testimoni són les biblioteques i centres de recerca universitaris que engeguen projectes d'història oral. Les temàtiques són ben variades, encara que hi ha alguns temes en concret que apareixen sistemàticament: història de les dones o comunitats de treball (miners, pescadors...). Per tant, a l'hora de fer la cerca ens hem decantat per triar "oral history" , com a cadena més conceptual i menys descriptiva que les anteriors.

Total resultats	Google	Altavista	Yahoo	Alltheweb
"person museum"	10.800	24.900	25.200	2.690
"life story museum"	0	14	13	10
"oral history museum"	32.200	340	337	292
"oral history"	1.770.000	7.060.000	7.140.000	6.880.000

De tota manera, aquest ha estat l'apartat que s'ha construït d'una forma més manual i artesanal, però que d'altra banda ha proporcionat dades inesperades i molt riques i que ha fet modificar algunes de les hipòtesis de sortida. En aquest

cas, ha estat fonamental la cerca manual per els enllaços relacionats o pels directoris i /o catàlegs d'arxius i biblioteques universitàries, com podem observar en el recull de les institucions més ben posicionades:

3.2.2. Cerca mitjançant directoris especialitzats

Per aquest nivell de cerca hem triat diversos directoris especialitzats, que en gran part hem aconseguit a partir de la cerca simple. Aquests directoris actuen com a fonts secundàries, ja son producte d'una tria de la institució que els ofereix. Per tant, la seva selecció de casos ens permet obtenir una visió ponderada des dels especialistes i comprovar si els indicis que s'apuntaven al principi es confirmen en aquesta segona selecció.

De tots els possibles directoris a analitzar, n'hem triat quatre per la seva exhaustivitat i pel prestigi de les institucions que els han creat. Cal fer notar que, tot i ser accessibles per Internet, actuen de forma temàtica i no es pot deduir que totes les institucions llistades tinguin ni tan sols pàgina web o que aquesta sigui rellevant pels nostres propòsits. Amb aquesta idea ben present, passem a mostrar els resultats de la nostra cerca:

3.2.2.1. *Memorial Museums Database. Topographie des Terrors*

La "*Topographie des Terrors Foundation*"²⁰⁶, localitzada a Berlín, ha creat el *Memorial Museums Database* de les institucions que treballen sobre l'Holocaust arreu del món: 36 països dels cinc continents. Aquest recull esta parcialment finançat per la *Foundation Memorial to the Murdered Jews of Europe* i es poc accedir tant des d'una adreça pròpia com des de la pàgina web de l'ICOM.

Aquesta base de dades ofereix informació sobre els memorials i monuments mes importants dedicats a les víctimes del Nacionalsocialisme. Classifiquen geogràficament els memorials: Àfrica, Amèrica del Nord, Amèrica del Sud, Àsia, Austràlia, Europa i Orient Mitjà.

Dins de cada zona geogràfica, inclou quatre categories d'institucions: memorials i monuments dedicats a les víctimes, museus memorials, museus d'abast més ampli i institucions de recerca sobre el tema. La base conte un total de 384 referències, distribuïdes de la manera següent:

	Museu memorial	Memorial	Institució	Museu general	Total
Àfrica	0	0	0	1	1
America del Nord	6	0	4	6	16

²⁰⁶<<http://www.gedenkstaetten-uebersicht.de>>

Amèrica del Sud	0	0	1	0	1
Àsia	1	0	2	1	4
Austràlia	0	0	0	2	2
Europa	135	118	43	57	353
Orient Mitjà	3	0	2	2	7
	145	118	52	69	384

De totes aquestes institucions, no totes tenen presència a Internet (per exemple, els memorials que són monuments commemoratius que no generen gairebé activitat, no n'acostumen a disposar). Però aquesta dada només s'indica per la presència o no d'adreça web a la fitxa de cada institució. Cal entrar fitxa a fitxa per comprovar la qualitat i tipologia de la informació oferta i incorporar o no la institució a la nostra mostra. Els resultats són els següents:

Tipus d'institució	Que estan a la base de dades	Que tenen pàgina web	Percentatge sobre el total	Que formen part de la mostra
Memorials	118	14	12 %	0
Museus memorials	145	127	87,5%	2
Museus	69	60	87 %	1
Institucions	52	48	92 %	2
<i>Total</i>	384	249	65 %	5

3.2.2.2. *Global Directori of Holocaust Museums*

Un segon directori especialitzat de museus relacionats amb l'Holocaust és el *Global Directori of Holocaust Museums*²⁰⁷ ofert per l' *Israel Science and Technology Homepage* que és la base de dades nacional i el directori de ciència i tecnologia de llocs web relacionats amb Israel.

Si comparem els resultats obtinguts amb els que ens ofería el directori *Memorial Museums Database* de la *Topographie des Terrors Foundation* hi observarem coincidències i omissions que es poden explicar per la nacionalitat del agent impulsor. Per exemple, el primer directori, els impulsors del qual són alemanys, recull de forma meticulosa tots els monuments memorials i centres de l'Europa de l'Est i ofereix 384 fitxes al contrari que el *Global Directori* que només ofereix 61.

²⁰⁷<<http://www.science.co.il/Holocaust-Museums.asp>>

L'únic país del qual el *Global Directori* ofereix més referències que el *Memorial Museums Database* són els Estats Units.

	Global directori of Holocaust Museums	Memorial Museums Database	Coincidències
Àfrica	1	1	1
America del Nord	24	16	+8
Amèrica del Sud	1	1	1
Àsia	1	4	-3
Austràlia	2	2	2
Europa	28	353	-325
Orient Mitjà	4	7	-3
	61	384	

Si analitzem els continguts veurem que totes les referències que havíem observat al primer directori estan incloses amb l'excepció de les que corresponen als Estats Units que ofereix 16 adreces noves.

Tanmateix, cal fer una puntualització. En el directori del *Memorial Museums Database* els promotors manifesten que el terme "memorial museum" equival, en la República Federal Alemanya, al de "concentration camp memorial sites". I concretament a la presentació ²⁰⁸ afirmen que:

"Welcome to the memorial museums database

This overview of institutions throughout the world that deal with the history of the Holocaust has been created by the Topography of Terror Foundation. The collection of the material is partly supported by the Foundation Memorial to the Murdered Jews of Europe. The homepage is also used by the 'Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Remembrance and Research', which made this project possible through its generous financial support.

We have provided information on the most important memorials and monuments dedicated to the victims of National Socialism. Data on museums, research and educational institutions that conduct work in this historical field has also been included. The site presents brief historical information and a description of the activities of each institution, directions on how to reach the sites as well as contact addresses. You will find background information on the the different countries' memorial cultures at the homepage "Cultures of Remembrance"."

²⁰⁸<http://www.gedenkstaetten-uebersicht.de/>

Per tant, i encara que en termes generals el concepte de museu memorial té un abast més ampli, en aquest cas concret cal entendre'l com a sinònim de museu o centre d'interpretació relacionat amb la II Guerra Mundial i concretament amb l'Holocaust.

3.2.2.3. *Migration Museums Web Community*

Aquest tercer directori està directament relacionat amb els museus de migració i és el més ben posicionat a tots els cercadors sota la cadena de cerca "migration or emigration or immigration and museum".

La *Migration Museums Web Community*²⁰⁹ va ser creada l'any 2007 per la *UNESCO-IOM Migration Museums Initiative* i encara que no és exhaustiva, aplega molts dels museus de migració més importants a nivell mundial. En una consulta feta el 19/08/07 constatem que pertanyen a aquesta xarxa 20 museus repartits geogràficament de la manera següent:

America del Nord	2
Amèrica del Sud	1
Austràlia	2
Europa	18
Orient Mitjà	1

Com podem observar aquesta iniciativa de la UNESCO és un directori geogràficament molt divers i amb una alta presència europea. No obstant, aquesta xarxa va ser creada el maig de 2007 i tot fa preveure que progressivament s'aniran incorporant més institucions a la xarxa d'arreu del món.²¹⁰

Per a valorar la rellevància de les institucions que conformen la xarxa, hem creuat els resultats obtinguts a la cerca simple amb els que apareixen de l'anàlisi del directori i hem comprovat que existeix un alt grau de concordança entre els resultats de la cerca simple i la pertinença a la MMWC, la qual cosa ens assegura la seva fiabilitat com a font d'informació.²¹¹

3.2.2.4. *Virtual Library Museums Pages*

Per acabar amb el nostre repàs de directoris especialitzats, hem anat a la pàgina web de l'ICOM²¹² (*International Council of Museums*), que és l'organització internacional de referència al sector. En primer lloc hem intentat esbrinar si havien

²⁰⁹ <<http://www.migrationmuseums.org>>

²¹⁰ Vegeu annex 10.8. Museus membres. *Migration Museums Web Community*, p.520

²¹¹ Vegeu annex 10.9. Comparació entre els resultats de la cerca simple i adscripció al directori del MMWC, p.521

²¹² <<http://icom.museum>>

directoris especialitzats , sota l'epígraf "Comitès internacionals". En el cas dels museus memorials ens ha remès al web del *Memorial Museums Database*. *Topographie des Terrors*, però en canvi, no hem trobat cap referència a museus de migració o museus que continguin històries de vida.

En segon lloc, hem anat a la *Virtual Library Museums Pages* ²¹³, que es suposa que és el directori més exhaustiu de webs de museus a nivell mundial. No obstant, la seva ordenació per criteris geogràfics no ens han permès discriminar aquells museus que potencialment podrien contenir el patrimoni que ens interessa. En aquest sentit, aquesta base de dades ha resultat inoperant.

3.2.3. Cerca manual

Un cop feta aquesta primera selecció, el procés ha entrat en una fase completament manual en la qual ha estat necessària la revisió web a web de les referències trobades. Aquest treball minuciós ha proporcionat un nou sistema de cerca mitjançant la pàgina d'enllaços relacionats que acostumen a oferir els webs institucionals i que ens remeten a altres museus i / o institucions que comparteixen temàtica. De vegades s'inclouen associacions o altra mena d'entitats.

Aquestes primeres exploracions s'han recollit en una fitxa de base de dades ²¹⁴ que ens ha permès recollir i ordenar les característiques principals de cada projecte: grau de virtualitat, nom del projecte, institucions promotores, temàtica, adreça web, tipus d'institució, localitat on esta situada la institució presencial, la nacionalitat del projecte o institució, els idiomes en que s'fereix el web, la data d'inici i d'actualització del projecte, la darrera data de consulta, el tipus de recurs que ofereix (xarxa, exposició virtual, catàleg, fòrum, recurs educatiu) , la tipologia de suport en què es mostra el testimoni (transcripció, audio, vídeo...), descripció del projecte, referències bibliogràfiques relacionades i altres fonts informatives i ; finalment, dades de contacte per poder proposar una entrevista i/o enviar el qüestionari.

3.2.4. Criteris de selecció

Un cop efectuada aquesta triple estratègia de cerca i hem recollit els estudis més prometedors en la base de dades, ens hem trobat amb una sèrie de resultats molt heterogenis que hem hagut de filtrar mitjançant uns criteris de selecció definits prèviament. Aquests criteris sorgeixen de l'anàlisi de les característiques del nostre

---

²¹³ <<http://icom.museum/vlmp/>>

²¹⁴ Vegeu annex 10.12. Model de fitxa de classificació, p.527

objecte d'estudi (memòria oral gestionada per museus a Internet) i els podem definir en quatre punts:

- a) El projecte triat ha de ser impulsat primàriament per un museu o per una institució de la memòria (museu, arxiu o biblioteca). Aquest primer criteri ve marcat per la voluntat de posicionar el nostre camp de recerca dins de la Museologia. Com ja hem comentat, l'estudi de la memòria col·lectiva es pot abordar des d'una perspectiva transdisciplinar, ja que son diverses les disciplines que se n'ocupen: història, sociologia, psicologia social... Tanmateix, l'objecte que ens preocupa és analitzar com aquelles institucions socials encarregades de la conservació del Patrimoni d'una comunitat determinada vetllen per unes manifestacions socials i culturals de característiques singulars. Per aquest motiu, descartarem del nostre corpus de casos aquells projectes impulsats per individus, associacions, fundacions, partits polítics, mitjans de comunicació o altres agents socials no directament relacionats amb la missió de conservar i gestionar el Patrimoni cultural. Així doncs, recollirem només aquells projectes impulsats per museus, biblioteques, arxius o societats històriques (AML). En algunes ocasions acceptarem projectes impulsats per centres de recerca acadèmica i universitats, ja que encara que no tenen com a missió principal la conservació i transmissió de la memòria, actuen de forma subsidiària en aquest aspecte mitjançant –generalment- les seves biblioteques.
- b) El projecte ha de tenir entitat pròpia a Internet i no ser un mera façana informativa de projectes no digitals. Aquest és un punt que mereix una explicació més detallada. Sovint ens trobem amb institucions que tiren endavant projectes de memòria oral de força interès, però que o bé no digitalitzen els seus fons o bé no els fan accessibles des de la xarxa. És habitual trobar webs institucionals on es descriuen els fons però on cal anar a la seu física de la institució per a poder-los consultar. En forces ocasions, especialment en arxius, el que s'ofereix a la xarxa és la consulta del catàleg, però els fons segueixen sent un objecte patrimonial només accessible a la presencialitat. El marc de recerca on s'insereix aquesta tesi és el *Doctorat sobre la Societat de la Informació i el Coneixement* de la Universitat Oberta de Catalunya, i concretament les línies de recerca impulsades pel Grup de Recerca *Museia* sobre l'ús de les TIC's en la gestió del Patrimoni. Per aquesta raó, hem descartat tots aquells projectes que no oferien elements de memòria oral a la xarxa, i ens hem circumscrit als projectes virtuals, tinguin homònims presencials o no.

- c) El lloc web del projecte i /o de la institució ha de mostrar elements de memòria oral, sigui en forma de transcripció d'entrevistes o sigui mostrant fragments d'àudio i/o vídeo i que representi la memòria d'un grup o col·lectiu determinat. Aquest ha estat un dels criteris més difícils d'aplicar per l'ambigüitat subjacent al concepte "memòria". En moltes ocasions aquesta mena de projectes apareixen sota epígrafs diversos: "història oral", "històries de vida", "memòria històrica". El criteri aplicat ha estat descartar aquells projectes que només oferien elements de memòria documental (escrits, diaris, documents, fotografies, partides de naixement, llistats genealògics...) i limitar-nos a aquells projectes que abordaven les veus narratives, els testimonis i els records en primera persona sobre algun fet vital concret (guerra, exili, emigració, formes de treball...). Aquest tall epistemològic no ha estat gens fàcil, però ens ha permès concretar el nombre de casos que creiem necessari incorporar al nostre *corpus*. A més, ens ha permès focalitzar sobre el nostre objecte d'estudi i eliminar elements de distorsió, aconseguint un *corpus* compacte i molt ric en informació.
- d) Finalment, el quart criteri consisteix a garantir que el projecte té com a finalitat principal la difusió correcta del patrimoni, vol contribuir d'alguna manera a la millora social i treballa per a la recuperació i preservació de la memòria col·lectiva. Aquest criteri ens serveix per discriminar totes aquells projectes en línia que no mantenen un codi ètic, com seria el cas de projectes amb finalitats revisionistes o negacionistes o amb finalitats no relacionades amb el Patrimoni com el projecte de genealogia mundial impulsat per l'Església Mormona.

3.2.5. Establiment del *corpus* d'anàlisi

Un cop seleccionats els estudis de cas hem delimitat el nostre corpus d'anàlisi a 25 institucions de la memòria que apleguen prop d'un centenar de projectes virtuals i que es poden agrupar en dos grans categories segons la seva relació amb la virtualitat: En primer lloc trobem els projectes presencials / virtuals, desenvolupats en el centre d'origen i tenen presència a la xarxa amb major o menor grau d'autonomia. Generalment són impulsats per una única institució. En segon lloc, parlariem dels projectes estrictament virtuals, que poden ser impulsats per una o més institucions.

Si els mirem temàticament, podem agrupar els projectes en tres grans àmbits: memòria i trauma (repressió política, genocidis, Holocaust, guerres...), memòria i

migració i memòria i vida quotidiana. En aquest darrer grup es delimiten clarament alguns subapartats com podrien ser memòria del treball o memòria i gènere.

No obstant, cal dir que una mateixa institució pot aplegar projectes de temàtica diversa (vida quotidiana, migració) i que fins i tot dins d'un mateix projecte la frontera temàtica no sempre és clara ja que es produeixen sovint confluències, com seria el cas de l'exposició virtual del IWM "Women and War".

A continuació, oferim una relació de les institucions²¹⁵ que hem seleccionat per constituir el nostre *corpus* d'estudi i mencionem de l'àmbit temàtic en el qual s'insereixen els seus projectes.

	Institucions (per ordre alfabètic)	trauma	migrat.	quot.
1	Basque Museum		X	X
2	British Library	X		X
3	Center for Columbia River History			X
4	Cité nationale de l'histoire de l'immigration		X	
5	Fortunoff Video Archive	X		
6	Imperial War Museum	X		X
7	International Museum of Women			X
8	Jewish Women's Archive	X		
9	Libraries and Archives of Canada	X	X	X
10	Library of Congress	X		X
11	London Metropolitan University (+ 12 institucions)		X	X
12	Migration Heritage Center. Powerhouse Museum		X	
13	Museu d'Historia de la Immigració de Catalunya		X	
14	Museus da Pessoa (Brazil)		X	X
15	Museus da Pessoa (Portugal)		X	X
16	Museum of Person (Indiana,US)		X	X
17	Musée de Personne (Montreal)		X	X
18	National Archives UK and Wales		X	X
19	Roca Umbert, Fàbrica de les Arts			X
20	ROHO. University of California			X
21	Rutgers University. Oral History Project	X		
22	Tyne & Wear Museums			X
23	United States Holocaust Memorial Museum	X		
24	USC Shoah Foundation	X		
25	Yad Vashem	X		

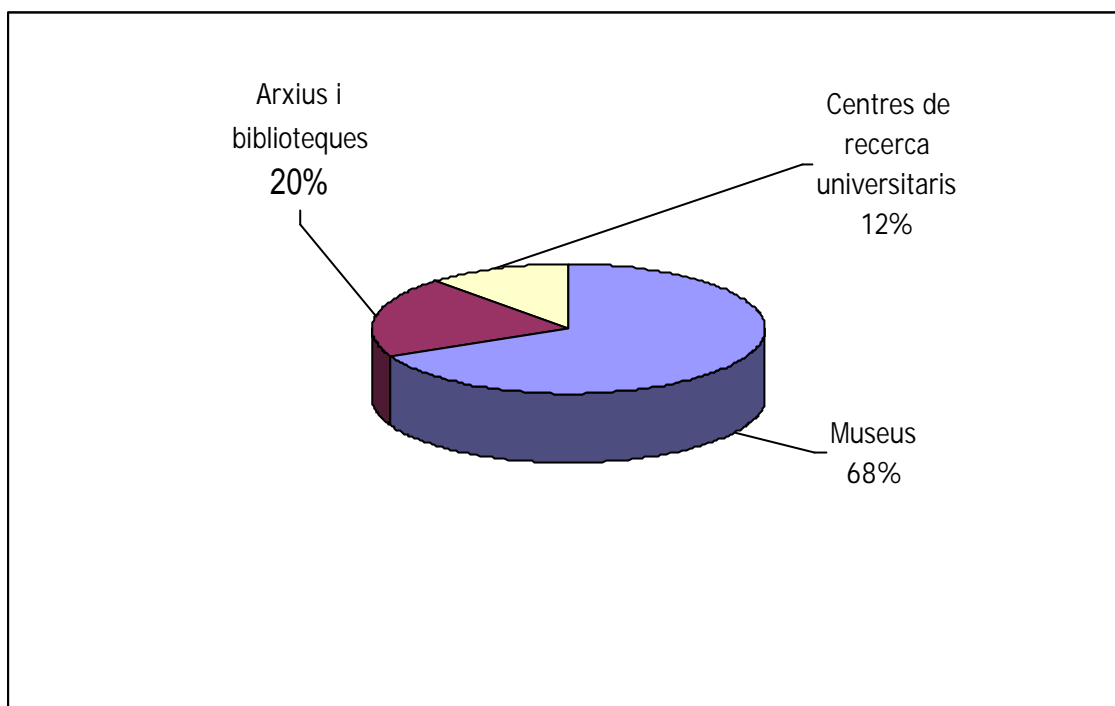
²¹⁵ Per a veure el llistat detallat amb les adreces web de cada institució i els seus projectes, consulteu annex 10.10. Adreces web de les institucions analitzades, p.522

Cal tenir present que en el cas de projectes col·lectius²¹⁶ nomès hem referenciat el centre coordinador, tot i que si afegíssim les altres institucions participants en sortiria un total de 55 institucions implicades.

---

²¹⁶ Com per exemple el projecte *Mediterranean Voices*

Si les agrupem per tipus d'institució, obtindrem els resultats següents

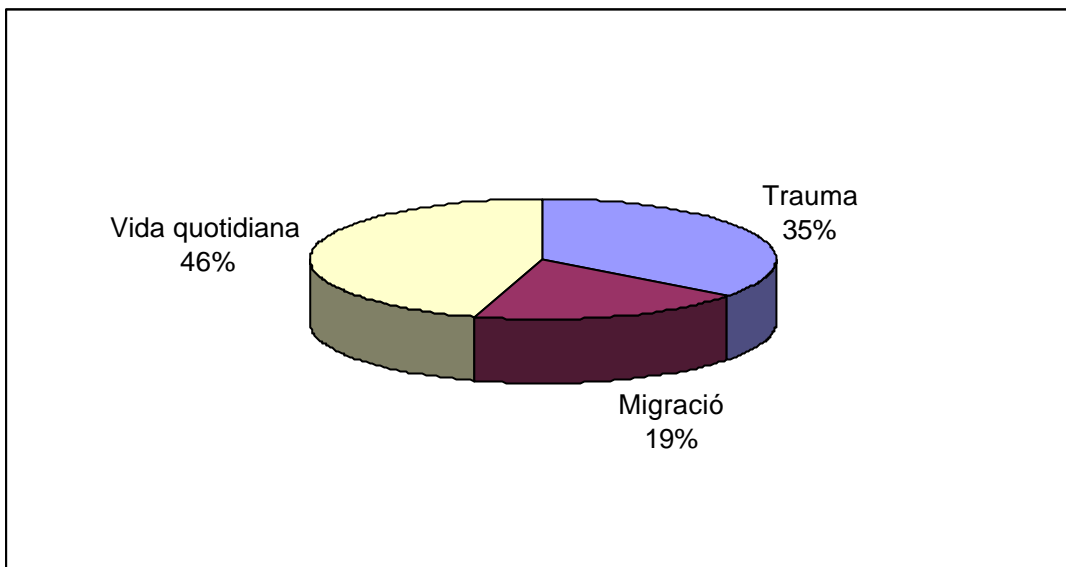
Si entrem en el detall dels projectes impulsats per cada institució²¹⁷, observarem d'entrada que el volum de projectes no té una relació directa amb la complexitat del resultat o la importància de la institució. De vegades un sol projecte és molt més ric i proporciona més i millors elements d'anàlisi que una sèrie d'exposicions virtuals construïdes segons un únic patró.

Si agrupem els projectes segons la seva tipologia temàtica²¹⁸ tenim 93 projectes que corresponen als temes següents:

memòria i trauma (T)	33
memòria i migració (M)	18
memòria i vida quotidiana (V)	31
memòria i treball (Tb)	7
memòria i gènere (D)	4
Total	93

²¹⁷ Vegeu annex 10.10. Adreces web de les institucions analitzades, p.522

²¹⁸ Vegeu annex 10.11. Relació de casos agrupats temàticament, p.526

[s'inclouen els projectes sobre "memòria i treball" i memòria i gènere" dins dels grup de projectes sobre vida quotidiana]

3.3. La recollida de dades

Un cop localitzats els projectes i institucions més rellevants, hem procedit al buidatge de les dades relacionades amb el projecte.

3.3.1. Tipus de dades

Dividirem les dades obtingudes en dues tipologies: dades externes i dades internes al projecte web

3.3.1.1. Dades externes del projecte web

Són aquelles que obtenim per observació directa com a usuari. En primer lloc podem obtenir les dades bàsiques com el nom del projecte, la seva adreça web, la data de la darrera actualització, quina institució o entitat l'impulsa, quina mena d'institució és (arxiu, museu, biblioteca, centre de recerca universitari, altres), on esta localitzada geogràficament la seu física de l'entitat impulsora (si n'hi ha) quina mena de recursos conté (bases de dades, exposicions virtuals, fòrums...) quins tipus d'arxiu conté (text, imatge, arxiu sonor, arxiu audiovisual) o en quants idiomes es pot accedir al projecte.

En segon lloc podem també aconseguir dades específiques del projecte mitjançant l'anàlisi dels continguts i que ens poden informar si ens trobem davant d'un projecte estrictament virtual o pel contrari esta relacionat amb algun projecte presencial, i si és així, quina mena de relació estableix amb ell (subordinació, complementaritat). A partir d'aquest anàlisi dels continguts, en molts casos podrem saber si parteix d'un projecte previ, si hi han entitats col·laboradores, és un projecte entre diverses entitats associades o és impulsat només per una entitat. En algunes ocasions el propi projecte ens especifica les seves fonts de finançament (sobretot en casos de projectes finançats per institucions europees) i de vegades, hi ha una part on s'expliquen els objectius i finalitat del mateix. També es possible obtenir de vegades el nom de la persona responsable del mateix i una adreça electrònica i/o postal de contacte. En cas que això no sigui possible, generalment es disposa d'una adreça genèrica de correu electrònic de contacte amb la institució.

3.3.1.2. Dades internes del projecte web

Son aquelles que ens poden proporcionar les persones que han conceptualitzat i impulsat el projecte i que no són visibles en el producte en línia. Per tant, el primer que hem fet ha estat recollir mitjançant el web del projecte un correu electrònic de contacte amb la persona responsable del mateix (directors de museus, coordinadors de projecte, conservadors...) Si això no ha estat possible, s'ha recollit

l'adreça electrònica genèrica de la institució. Paral·lelament i quan ha estat possible, s'han recollit les dades postals i telefòniques de la seu física de l'entitat.

S'ha seguit el següent procediment:

a) Correu electrònic de presentació.²¹⁹ S'ha fet un primer contacte per correu electrònic on s'ha presentat l'investigador, s'ha manifestat l'interès del projecte, s'han aportat les referències de la informació recollida del projecte (articles, papers, etc) i s'ha demanat la possibilitat de respondre un qüestionari obert. En la signatura d'aquest correu electrònic s'ha fet constar el nom de l'investigador, la seva vinculació amb la Universitat, l'adreça postal, el telèfon i fax i un enllaç a una pàgina personal amb el *currículum vitae* acadèmic en anglès²²⁰ o en castellà²²¹ on es destaquen els aspectes acadèmics i de recerca.

b) Tramesa d'un qüestionari de resposta oberta²²². En cas d'una resposta afirmativa s'ha enviat un qüestionari de resposta oberta amb tres objectius:

1. Comprovar la validesa de les dades obtingudes prèviament sobre el projecte
2. Aconseguir informació sobre qüestions més conceptuals relacionades amb els projecte
3. Aconseguir i/o completar la bibliografia sobre el projecte

Si en un temps prudencial no s'ha rebut resposta s'ha enviat de nou un correu electrònic recordatori.

c) Assistència al congrès internacional *Museums & the Web 2007*, entre el 11 i el 14 d'abril de 2007 a a San Francisco (California). Aquest és el congrès de referència en aquest àmbit de coneixement i el punt de trobada dels principals museus en l'àmbit internacional que treballen sobre la relació de museus i internet. Va ser possible contactar amb forces responsables de projectes i es van fer diverses entrevistes, a més d'intercanviar contactes per a fer un seguiment de la informació un cop acabat el congrés. Les institucions i persones contactades van ser:

Àngele Alain. Library and Archives of Canada. *Moving Here, Staying Here*
Ari Davidow. Jewish Women's Archive. *Katrina's Jewish Voices*
Michelle Foggett. The National Archives of UK and Wales. *Moving Here*
Jamaica Jones. World Trade Center Memorial Museum. *Built the Memorial*
Gordon Jung. Library and Archives of Canada. *Oral Histories of WWI*
Traci Sym. United States Holocaust Memorial Museum.

---

²¹⁹ Vegeu annex 10.13. Model de correu electrònic de presentació, p.528

²²⁰ <www.museia.cat/solanilla/english>

²²¹ <www.museia.cat/solanilla/castellano>

²²² Vegeu annex 10.14. Model de questionari en anglès, p. 529 i annex 10.15. Model de questionari en castellà, p. 532

Charles Whalen. Musée de la Civilisation (Canada)

Altres persones ens van facilitar el contacte amb els responsables directes dels projectes del nostre interès:

Sebastian Chan. Powerhouse Museum. Contacte amb Annie Turnbull. Migration Heritage Center

Ian Crawford. Imperial War Museum. Contacte amb John Stockford -Pickering. IWM Sound Archive

Susan Hazan. The Israel Museum. Contacte amb Michael Lieber. Yad Vashem

En resum, l'assistència al congrés va esdevenir una magnífica oportunitat de contactar amb els responsables i obtenir informació de forma més directa que mitjançant el correu electrònic.

d) Entrevistes. Un cop recollida la informació del qüestionari ens ha permès determinar aquells projectes especialment significatius en els que calia aprofundir. En aquest cas s'ha sol·licitat una entrevista amb el responsable que s'han realitzat presencialment o de forma virtual, mitjançant telefonia per Internet. Les entrevistes presencials impliquen un desplaçament fins el lloc de residència de l'entrevistat. Atès que l'àmbit geogràfic de la recerca és mundial, poden existir restriccions pressupostàries que impedeixin la seva realització. En les virtuals es realitzen per mitjà del programa de trucada telefònica Skype²²³ i acordant prèviament la data i hora d'entrevista tenint en compte els canvis horaris. Aquest programa permet l'enregistrament de la conversa i permet fàcilment la seva transcripció i tractament posterior. (Ardèvol: 2003, 88), així com evita desplaçaments econòmicament molt costosos. Un segon grup d'entrevistes l'hem plantejat amb persones que tot i no estar directament relacionades amb un projecte en concret, són especialistes en el camp del patrimoni immaterial i ens poden aportar reflexió teòrica sobre aquesta qüestió.²²⁴

Per tant, hem recollit informació de cada projecte a partir de quatre fonts:

- a) Observació directa i obtenció d'informació proporcionada en el propi web
- b) Respostes a les 10 preguntes conceptuals del qüestionari enviat.
- c) Articles i documents sobre els projectes
- e) Entrevista amb el responsable del projecte, segons disponibilitat

---

²²³ <<http://www.skype.com>>

²²⁴ Vegeu annex 10.46. Relació entrevistes en suport audio, p. 634

3.3.2. Mètodes d'obtenció i recollida

Per obtenir les dades exposades, hem hagut de dur a terme una sèrie d'accions encaminades a proveir-nos dels instruments necessaris per aconseguir-les.

- a) Creació d'una base de dades. Per ordenar les dades obtingudes per observació directa s'ha construït una base de dades en Acces que en permet disposar d'una sola fitxa per projecte que ens permetrà analitzar les dades per extreure'n resultats.²²⁵
- b) Creació web acadèmica personal. Per presentar-nos i donar legitimitat a la nostra demanda s'ha construït una web acadèmica personal dins del web general del grup de recerca. Aquesta web s'ha publicat en tres idiomes: català, castellà i anglès. Per aquestes dues darreres versions s'ha optat per publicar una versió reduïda del currículum que ha comportat una selecció i revisió dels continguts, una cerca als enllaços a les publicacions en anglès i castellà, la traducció del textos i l'establiment d'un disseny que faciliti la lectura i navegació. Aquest disseny consta d'una franja superior sempre visible amb una foto de la investigadora, accés als altres idiomes i correu electrònic de contacte, i un cos amb la informació curricular i obertura a plana nova quan es cliquen els enllaços.
- c) Establir i aplicar criteris ètics de la recerca a Internet (*Netiqueta*). De cara a donar legitimitat a les entrevistes, es construirà una pàgina web de l'investigador, amb un correu electrònic de contacte ben visible i l'exposició del *currículum* de l'investigador. Atès que ens trobem davant d'una recerca d'àmbit internacional, caldrà que la pàgina contempli, com a mínim, català, castellà i anglès. En relació a les entrevistes, cal sempre demanar permís previ per enregistrar-les i cal comprometre's a respectar l'anonimat, no fer circular mai les cintes i esborrar-les després d'haver-les analitzat, a menys que l'entrevistat ens doni permís explícit per ser citat en el nostre treball.
- d) Disseny i redacció del qüestionari²²⁶
Un cop analitzada la procedència geogràfica dels nostres interlocutors s'ha decidit fer dues versions del qüestionari, un en anglès i un en castellà. El qüestionari consta de quatre parts:
  - Dades bàsiques. obtingudes per observació directe del projecte o per consulta bibliogràfica. S'envia ja complimentada amb la petició que el destinatari revisi i esmeni les dades si cal

---

²²⁵ Vegeu apartat 3.2.3. Cerca manual, p. 115

²²⁶ Vegeu annex 10.14. Model de qüestionari en anglès, p. 529 i annex 10.15. Model de qüestionari en castellà, p. 532

- Dades complementàries: aquí es demana que s'aporti tota aquella altra informació que es consideri rellevant sobre el projecte i es fa un èmfasi especial sobre els projectes i activitats presencials i virtuals que estan relacionats o que se'n deriven.
- Qüestions conceptuals. Son deu preguntes de resposta oberta sobre aspectes més generals i conceptuals de la memòria oral a Internet
- Referències bibliogràfiques. Es proporcionen aquelles de les que ja disposem i es demana al destinatari de completar-ho si és possible

3.4. L'anàlisi de les dades

Un cop obtingudes les dades ens hem trobat amb la necessitat de organitzar-les d'alguna manera per a poder recuperar-les, establir relacions i buscar els elements comuns i diferencials. També hem hagut de dissenyar una metodologia específica que ens permetès analitzar projectes i institucions en línia.

3.4.1. El tipus de recerca

En una recerca qualitativa com la nostra existeixen tres components principals :

- a) Les dades que poden provenir de fonts molt diverses (entrevistes, observació, documents, articles, enregistraments...)
- b) Els procediments que els investigadors poden utilitzar per interpretar i organitzar les dades. Generalment es tracta de conceptualitzar les dades, el·laborar categories i relacionar-les entre si (els que s'anomena "codificació" de les dades. Entre aquests procediments s'inclouen també l'elaboració d'una mostra no estadística, la redacció d'esquemes i l'elaboració de mapes conceptuals
- c) La redacció de la memòria de resultats

L'obtenció, selecció i recollida de dades s'ha tractat en detall en l'apartat anterior. No obstant a l'hora de l'anàlisi de les dades, el problema era la heterogeneïtat de les de fonts informatives (articles, questionaris, entrevistes...) que dificultava l'aplicació d'una metodologia d'anàlisi única. Per això hem ens hem decantat per una metodologia basada en la *Grounded Theory*²²⁷ , que permet generar teoria a partir de les dades i tractar sistemàticament de la informació recollida

3.4.2. Procediments de codificació: les bruixoles

L'anàlisi de les dades s'ha fet per de forma inductiva ja que a partir del buidatge sistemàtic de la informació relacionada amb cada projecte, han anat emergint una sèrie de temes i problemàtiques comunes, una tipologia d'institucions i una sèrie de recursos tècnics compartits. Aquesta buidatge, recopilació i ordenació de les dades obtingudes s'ha fet construint un document, que hem anomenat "bruixola" on s'ha recopilat tota la informació relacionada amb una institució i/o projecte en concret, independentment de la seva procedència.

---

²²⁷ Entenem per *Grounded Theory* aquella metodologia qualitativa on la teoria emergeix de les dades i que va ser desenvolupada per Anselm Strauss i Juliet Corbin Strauss a Anselm; Corbin, Juliet (1998). *Basics of Qualitative Research. Techniques and procedures for Developing Grounded Theory*. 2nd ed. Thousand Oaks [etc.] : Sage

Aquestes "bruïxoles" han tingut una doble funció: en relació a la descripció dels casos i en relació a l'anàlisi de continguts. En el primer cas han servit per ordenar la informació segons institucions. Com a exemple podem mostrar les bruïxoles del *Yad Vashem* i del *Museu d'Història de la Immigració de Catalunya* i

4.1.1. Yad Vashem

Informació de la web	Informació directa	Articles relacionats
Qüestionari: - Dades bàsiques - Dades específiques Altra informació del web: - Testimonies page - Remembrance video: In their words - Torchlighters (2005, 2006, 2007, 2008) <u>Exposicions virtuals</u> - Witness to the Holocaust-The Oneg Shabbat Archives - On One Clear Day. The Story of Jewish Wolbrom - To Live with Honor and to Die with Honor - Kristallnacht - With Sanctity and With Valour	- yad.vashem.wav (arxiu de so)	Goldstein, Leah (2005) "The Voice of the Individual: The New Holocaust History Museum". A <i>Yad Vashem Magazine</i> , num. 36. Hivern 2005. Optibase (2003) <i>Holocaust Remembrance Authority Selects Optibase For Advanced Video Archiving System</i> Nexan Technologies (2006) <i>Nexsan SATABeast provides Video-on-Demand Capabilities for Yad Vashem</i> Idea, Information Systems (2006) Yad Vashem. Yudilovitch, Merav (2007) "Defying borders". A <i>Ynetnews</i> . Morrison, Sarah (2007) "Yad Vashem Combats Holocaust Denial With Arabic Website". A <i>Arutz Seva, Israel National news. Com</i>

4.2.3. Museu d'Història de la Immigració de Catalunya

Informació de la web	Informació directa	Articles relacionats
Qüestionari: - Dades bàsiques - Dades específiques Altra informació del web: - Projecte - Notícies - Testimonis - Educació - Exposicions - Centre de Documentació	Entrevista: - boj.wav (arxiu de so) - boj.doc (transcripció) Questionari: 10 preguntes conceptuals	Carreras, Cèsar; Ferran, Núria (2004). "Preserving memories on-line: the exhibition "Memories of our childhood" and the Catalan Immigration History Museum". [en línia]. < http://www.archimuse.com/publishing/ichim04/0049_CarrerasFerran.pdf > Boj, Imma (2005) "Un motiu per fer un museu. El Museu d'història de la immigració a Catalunya". A <i>l'Avenç</i> , num. 298. <i>Dossier: Immigració a Catalunya. Els anys del franquisme</i> . Gener 2005. pp.50-52

Aquesta eina ha estat de gran utilitat per a la descripció dels estudis de cas i ens ha garantit un buidatge exhaustiu de la informació. En cada moment s'ha combinat l'anàlisi de la informació obtinguda per observació no mediada amb aquella

proporcionada per la propia institució, tan directa (resposta a qüestionaris, correus electrònics, entrevistes...) com indirectament a través d'articles i publicacions.

3.4.3. Emergència de conceptes clau

Aquest buidatge informatiu ens ha permès fer emergir una sèrie de conceptes claus que hem pogut agrupar en categories més genèriques. Un cop determinades les categories i subcategories hem pogut realitzar un segon tipus de bruixola on hem relacionat tota la informació de que disposavem sobre un tema determinat i hem seleccionat els estudis de cas que corresponen a cada categoria. Evidentment, no és una bruixola excel·lent, ja que un mateix article o estudi de cas pot referenciar més d'un concepte, però ha estat molt útil per controlar en cada moment la informació necessària. Veiem-ne l'exemple següent:

Memòria i gènere		
Institucions	Informació directa	Articles relacionats
International Museum of Women International Center of Women's Memories Center Columbia River Hist Museu da Pessoa (Bz)	Entrevistes: - fernández.wav (arxiu so) - fernández.doc (transcrip) - boj.wav (arxiu de so) - boj.doc (transcripció) - rocaumbert.wav (arxiu so) - rocaumbert.doc (transcrip)	Goldman, Paula (2007) "Imagining Ourselves": Cultural Activism for Women through Technology and New Media". Offen, Karen; Colton, Elizabeth L. (2007) "The International Museum of Women". Kis, Oksana (2005) "Telling the Untold: Representations of Ethnic and Regional identities in Ukrainian Women's Autobiographies" [...]

Un cop determinats les categories clau, ens ha estat possible estructurar un índex on anar abocant els resultats del nostre anàlisi i abordar finalment l'etapa de redacció de la memòria de resultats.

3.5. La presentació dels resultats

Durant el procés de redacció d'aquesta memòria de recerca ha estat necessari prendre una sèrie de decisions formals i conceptuals a l'hora de presentar els resultats. En primer lloc, la tria de l'idioma vehicular. Per coherència amb la nostra defensa que el català és un idioma perfectament apropiat per a la recerca acadèmica, i considerant que les tres llengües oficials del doctorat on tenim inscrita la nostra tesi són el català, el espanyol i l'anglès, hem optat per redactar la memòria en català, malgrat el costum estès de fer les tesis en castellà per a (suposadament) facilitar-ne la difusió.

No obstant aquesta tria conscient, ens hem trobat amb la necessitat d'utilitzar alguns anglicismes per no disposar d'una traducció precisa en català (o castellà) per aquests conceptes. Aquests anglicismes, juntament amb la precisió del significat que li atorguem a determinats mots i alguns neologismes, estan recollits en un *Glossari*²²⁸ al final del treball.

A l'hora de transcriure fragments de testimonis o d'entrevistes mantingudes amb responsables de projectes, hem adoptat els criteris següents. En cas que la cita estigui publicada, s'ha mantingut l'idioma en que apareix en l'obra de referència. En cas que transcrivim llengua parlada (oral o escrita) fem la cita en l'idioma original i proporcionem la traducció en català referenciada pel número de cita en el capítol *Cites traduïdes*²²⁹ al final del treball.

Finalment voldriem plantejar un darrer tema que depassa l'ordre estrictament estètic. Parlem de la tria de les imatges que il·lustren les portadelles de cada apartat d'aquest treball. Totes les imatges triades pertanyen als fons d'institucions de la memòria. Hem procurat també que el conjunt d'imatges representi l'amplitud temàtica de la nostra recerca, defugint de forma voluntària les imatges especialment morboses. Hem inclòs imatges de l'Holocaust, imatges de treballadors, de dones, d'immigrants, de soldats i fins i tot d'un procés d'enregistrament del testimoni d'un indi americà fet a l'Smithsonian. Considerem que més enllà del seu valor estètic, tenen un valor il·lustratiu del que suposa la memòria oral d'una comunitat, generalment reduïda al testimoni polític.

---

²²⁸ Vegeu 8. Glossari, p. 457

²²⁹ Vegeu 9. Cites traduïdes. p. 465

Homes jueus originaris dels Càrpats russos esperen a ser seleccionats en la rampa del camp d'Auschwitz-Birkenau. Maig de 1944. Fotografia: Bernhardt Walter/Ernst Hofmann.

USHMM, per cortesia del Yad Vashem Museum.

4. Descripció dels estudis de cas

4.1. Els museus presencials

Sota aquesta categoria mostrem aquelles institucions que principalment desenvolupen la seva activitat en una seu física ("brick and mortar museums"²³⁰) i disposen d'una col·lecció formada per objectes i /o documents. El seu lloc web és una extensió més o menys autònoma de la seva seu física i la informació i activitats que s'hi mostren acostumen a ser una part del total d'activitat i fons del museu. Generalment són institucions fundades amb força anterioritat a la publicació del seu web, el qual manté una relació subordinada a l'institució principal.

4.1.1. Yad Vashem. The Holocaust Martyrs' and Heroes' Remembrance

Authority

Nom	Yad Vashem. The Holocaust Martyrs' and Heroes' Remembrance Authority
Tipus institució	Museu
Titularitat	Pública. Administrada per un consell i un director
Localitat	Jerusalem / Israel
Data de fundació	1953, per mandat del Parlament israelià
Finançament	Bàsicament estatal, encara que accepta donacions privades.
URL	< http://www.yadvashem.org/ >
Publicació web	1997
Remodelació web	2005
Idiomes	Hebreu i anglès. Algunes parts estan en àrab i farsi
Grau de virtualitat	presencial / virtual

4.1.1.1. Els orígens i la fundació del *Yad Vashem*

La creació del museu *Yad Vashem* a Jerusalem l'any 1953 té un caràcter fundacional i no pot ser compresa sense contextualitzar políticament i social el que va significar l'Holocaust i la fundació de l'Estat d'Israel per part de les Nacions Unides l'any 1948.

Des de 1922 Palestina estava sota mandat britànic per ordre de la Societat de Nacions després de la I Guerra Mundial. L'any 1947 i havent arrossegat una situació de violència contínua pels enfrontaments entre els grups militars àrabs i jueus, el govern britànic va decidir retirar-se de Palestina i cedir a la ONU la resolució del conflicte. Després de valorar l'informe *Peel* i el d'una comissió internacional que va apamar la situació sobre el terreny, l'assemblea General de les Nacions Unides va aprovar el 29 de novembre de 1947 la divisió de Palestina en

²³⁰ El gir idiomàtic "brick and mortar" fa referència a un edifici o construcció. L'emergència d'Internet i l'aparició de llocs web de museus, i fins i tot de museus que només existeixen a la xarxa va fer necessària una diferenciació. El terme *brick and mortar museum* s'utilitza per a denominar la seu física de la institució i diferenciar-la de la seva seu virtual.

dos Estats independents, un de jueu i un d'àrab. Jerusalem es mantenia com una ciutat internacional administrada per les Nacions Unides. Aquest pla va ser frontalment refusat per la Lliga Àrab i juntament amb la incapacitat britànica per dur a terme el pla, va provocar la guerra àrab-israelí del 1948.

Mentrestant el sionista Ben Gurion, proclamava a Tel Aviv el 14 de maig de 1948²³¹ la independència del Estat d'Israel. Una de les primeres lleis que es van abolir van ser les lleis antiimmigratòries britàniques que impediën des de feia anys l'entrada legal de nous jueus a Palestina.

En la guerra àrab-israelí que va durar uns 15 mesos, Israel va conquerir un 26% de territori addicional i, al final de la guerra, una població àrab d'entre 600.000 i 900.000 habitants van emigrar o van ser expulsats del territori que ocupaven. D'altra banda es va iniciar una arribada massiva d'immigrants jueus, majoritàriament jueus europeus supervivents de l'Holocaust, i també de refugiats jueus que havien estat expulsats dels territoris palestins sota domini àrab. Al cap d'un any de la declaració d'independència de l'Estat d'Israel, la població jueva s'havia duplicat.

Dins d'aquest context de construcció nacional, d'horror pels crims de l'Holocaust i de lluita amb els territoris veïns per a mantenir la seva independència cal emmarcar la fundació del museu *Yad Vashem*.

L'any 1957, el *Knéset*²³² va emetre un decret per aprovar la creació d'un museu en memòria de les víctimes de l'Holocaust jueu durant la II Guerra Mundial. El van denominar *Yad Vashem*²³³, *Entitat per al Record dels Màrtirs i Herois de l'Holocaust*. La idea va sorgir de Mordecai Shenhavi²³⁴ que seria el primer director de la institució, durant una trobada del consell de direcció del Jewish National Fund, el mes de setembre de 1942.

L'edifici del museu es va construir a *Har HaZicaron (la muntanya de la Memòria)* a Jerusalem. La seva missió principal era la preservació de la memòria i la història de cadascun dels sis milions de víctimes de l'Holocaust per a transmetre el llegat a les generacions futures. Una altra de les seves funcions era el reconeixement dels *Justos entre les Nacions*²³⁵ i la rememoració de l'heroisme i la resistència dels partisans jueus i dels combatents de les rebel·lions dels *guettos*.

²³¹ Dia que expirava el mandat britànic a Palestina

²³² Parlament unicameral de l'Estat d'Israel

²³³ El nom *Yad Vashem* (???) significa en hebreu "monument i nom" i està pres d'una cita del profeta Isaïes "jo els concediré un lloc a la meua casa, i, dintre les meves muralles, un memorial i un nom (un *yad vashem*) [...] etern que mai no serà esborrat. (Isaïes 56, 5)

²³⁴ Membre del *Kibbutz Mishmar ha-Emek*.

²³⁵ Guardó instaurat l'any 1963, amb el que el museu premia a les persones no jueves (gentils) que van salvar jueus de l'extermini nazi durant la II Guerra Mundial. Actualment l'ostenten més de 22.000 persones de més de 30 països.

Amb el temps el complex ha anat creixent i s'han construït diversos edificis: una càmera de la memòria, un museu històric, una galeria d'art, els arxius, la Vall de les comunitats destruïdes, la Sala dels noms, el Memorial dels nens i un centre educatiu.

4.1.1.1.1. El nou *Yad Vashem*

El 15 de març de 2005 es va inaugurar el nou *Yad Vashem*, amb l'assistència de representants de més de 40 països, entre els quals estava el Secretari General de la ONU (*Organització de les Nacions Unides*), Kofi Annan. Aquest projecte de modernització va costar 40 milions de dòlars i 10 anys de treball intens. La superfície actual del museu és de 4.200 m² (quatre vegades més que la de l'antic museu) i inclou diversos monuments commemoratius, un arxiu central i un centre de documentació i recerca sobre l'Holocaust.

El nou projecte museològic s'articula al voltant del Museu Històric, que té forma de prisma triangular de 200 metres de llarg per 13 d'alt i construït en la seva major part sota terra. Exhibeix la història de l'Holocaust i de les persones que el van patir per mitjà de fotografies, objectes, documents i imatges. L'arxiu conté 62 milions de documents a més de 267.500 fotografies i milers de vídeos amb testimonis de supervivents. La biblioteca del *Yad Vashem* conté més de 100.000 títols en nombrosos idiomes així com milers de diaris i documents. El recorregut acaba a la *Sala dels Noms*, on es mostren testimonis i fotografies de milions de víctimes del genocidi. En una altra de les sales esta situat el grup escultòric del *Memorial dels nens* que recorda el milió i mig d'infants que van morir a l'Holocaust. *Yad Vashem* rep dos milions de visitants a l'any i combina la seva tasca museològica amb tota una sèrie d'activitats en el camp de l'educació i la investigació.

Museogràficament el museu està dissenyat segons les idees i els conceptes de la *Nova Museologia*²³⁶. El discurs museogràfic és multidisciplinari i interdisciplinari i explica la història de l'Holocaust utilitzant objectes originals, documentació, testimonis, pel·lícules, literatura, diaris, cartes i obres d'art. La síntesi de tots aquests canals permet de viure al visitant una experiència multisensorial i multidimensional.

---

²³⁶ Com a "Nova Museologia" ens referim al corrent teòric iniciat l'any 1985 pel museòleg francès Georges Henri Rivière en el seu *Curs de muséologie*. En aquesta obra introdueix un nou paradigma que entén els museus com a centres culturals vius i al servei de la comunitat a diferència als models que concebien el museu com una institució d'èlite, on el visitant jugava un rol passiu. Per a més informació, vegeu Rivière, Georges Henri (1989) *La Muséologie. Cours de Muséologie/Textes et témoignages*. Paris: Ed. Dunod i DD.AA (1992). *Vagues. Une anthologie de la Nouvelle Museologie*. Mâcon: Editions W i M.N.E.S.

El discurs s'articula des de la perspectiva de l'individu. El director del museu, Avner Shalev²³⁷ diu: "The perspective of the individual is another keystone of the Museum. As the visitor proceeds through the narrative, the displays emphasize the unique human stories of the Jewish population in Europe during those terrible years."²³⁸

El problema és que el material que prové dels jueus és escàs. Moltes de les seves propietats i objectes personals van ser confiscats dins la política d'aniquilació humana i personal duta a terme pel règim nazi. Per això, el museu ha optat per a fer accions simbòliques com incorporar la *Sala dels Noms* (que aplega pàgines de testimonis i fotografies de víctimes individuals) com a part del discurs narratiu de l'exposició permanent²³⁹. Yehudit Inbar, conservador en cap del nou museu, explica:

In addition we included personal stories throughout the Museum. Some 90 brief accounts of specific individuals are woven into the narrative using whatever means available—personal belongings (sometimes only a button or a broken toy), photographs, recorded testimonies, drawings or quotes from diaries or letters that survived.²⁴⁰

Un altre camí que explora el museu és l'encàrrec i realització d'obres d'art que ajudin a transmetre la càrrega simbòlica del discurs museogràfic. El conservador Yehudit Inbar explica el per què d'aquest enfocament:

Art generates an emotional response, and that is why, in this historical museum, works of art not only document and illustrate the subject matter, but also increase the visitor's emotional involvement.²⁴¹

Ens trobem doncs en un disseny basat en els supòsits de l'establiment d'una relació interactiva amb el visitant i on es vol que s'involucri emocionalment amb el discurs que es mostra. Seria el que el museòleg Jorge Wagensberg anomena "museografia total":

We have to invent a new museography: museography with objects that are real but able to express themselves in a triply interactive way: manually interactive ("hands

---

²³⁷ Avner Shalev va nèixer a Jerusalem l'any 39 fill de polacs que van fugir de Polònia abans de l'inici de la II Guerra Mundial. Llicenciat en Història de l'Orient Mitjà i Geografia, va ser assessor del Cap de l'Estat Major durant la guerra de Yom Kipur (1973)

²³⁸ Goldstein, Leah (2005) "The Voice of the Individual: The New Holocaust History Museum". *A Yad Vashem Magazine*, num. 36. Hivern 2005.

<http://www1.yadvashem.org.il/about_yad/magazine/magazine_new/mag_36/Voice.html>

²³⁹ Vegeu apartat 5.4.1.1. Mantenir viva la memòria, p.323

²⁴⁰ Goldstein, op.cit

²⁴¹ Goldstein, op.cit

on" in today's museum jargon), mentally interactive ("mind on") and culturally interactive ("heart on").²⁴²

4.1.1.1.2. El *Yad Vashem* com a model de museu jueu de l'Holocaust

Aquest museu va ser el primer del món dedicat únicament i específica a les víctimes i supervivents jueus de l'Holocaust. No a totes les víctimes (gitanos, comunistes, homosexuals...) sinó específicament a les víctimes jueves. Ja en el seu encàrrec fundacional s'incidia en aquest aspecte. El *Yad Vashem* és un museu jueu que honora els germans morts pel nazisme i es posiciona en una perspectiva clarament jueva. Des del judaisme el museu premia els "no jueus" amb el guardó del "Just entre les Nacions", però la sola existència d'aquest guardó marca una distància entre aquells jueus i els que no ho son. Segons diu Terence Duffy:

Yad Vashem is a powerful symbol of the importance of the Holocaust in Jewish life and its overwhelming centrality in Israel. [...] *Yad Vashem* represents the self-conscious perpetuation of the Holocaust memory in the psyche of the entire Jewish Community.²⁴³

El model del *Yad Vashem* es va estendre arreu del món, creant un tipus de museu en el que el discurs central és el de la commemoració i l'homenatge a la memòria del poble jueu en general i a les víctimes de l'Holocaust en particular. A Israel mateix, es va inaugurar l'any 1978 el *Israel's Beth Hatefutsoth, Museu de la Diàspora Jueva*, i fora de l'Estat d'Israel el primer museu dedicat a l'Holocaust des de la perspectiva jueva va ser el *Detroit's Holocaust Memorial Center* (1984). En aquest grup també cal incloure el *New York Jewish Museum*, que tot i haver estat fundat el 1904, es va remodelar completament a partir de la II Guerra Mundial, prenent l'Holocaust com a tema central.

4.1.1.2. El *Yad Vashem* en línia

El *Yad Vashem* no va construir i publicar el seu lloc web²⁴⁴ fins l'any 1997, però a partir d'aquell moment, el seu lloc web va anar agafant consistència fins esdevenir un potent aparador dels continguts del museu. No obstant, cal tenir present que el projecte en línia va ser molt posterior al del museu físic i en la seva estructura es veu aquesta dependència.²⁴⁵

---

²⁴² Wagensberg, Jorge (2005) "The "total" museum, a tool for social change". *História, Ciências, Saúde – Manguinhos*, v. 12 (supplement), p. 309-21, 2005.
<<http://www.scielo.br/pdf/hcsm/v12s0/14.pdf>>

²⁴³ Duffy, Terence (1977). "The Holocaust museum concept". *A Museum International*, num 193, Vol 49. Paris: UNESCO, p. 54

²⁴⁴ <<http://www.yadvashem.org>>

²⁴⁵ Per aprofundir en les relacions entre el museu presencial i el virtual, consulteu apartat 5.2.2. Relació projecte en línia, productes *in situ*, p. 305

El lloc web de *Yad Vashem* s'actualitza contínuament i es fonamenta en les extenses bases de dades i els recursos del museu. Algunes de les bases de dades com la *Central Database of Shoah Victims' Names*, són completament accessibles des del web, mentre que altres estan en procés de ser accessibles en línia

El web inclou recursos educatius, interactius, exposicions en línia, material escolar i *podcasts*. Durant l'any 2006, el web va ser visitat per 4 milions i mig de visitants i la previsió fou que l'any 2007 arribés a 7 milions de visitants de més de 220 països.

El web conté més de 15.000 pàgines, 4.000.000 d'enregistraments, 5.000.000 d'arxius digitals i té una mitjana de 19.000 visitants diaris.

Michael Lieber, Director d'Informació del museu afirma en relació al lloc web:

Our mission is to get information about the Holocaust to as wide an audience as possible. *Yad Vashem* wants to convey what happened in the Holocaust to future generations with tools that are relevant to younger people. They can look at videos of people telling stories of what happened to them instead of just getting dry facts.²⁴⁶

No obstant, el lloc web no té un disseny gens interactiu i actua com un aparador parcial dels continguts que té el museu presencial. En aquest sentit, i tal i com dèiem a l'inici d'aquest subapartat, el projecte en línia està completament subordinat al discurs museogràfic presencial i no ofereix cap recurs que no sigui més extens en el centre presencial. Actua, doncs, principalment com a canal difusor de les activitats presencials del museu, encara que apareixen una sèrie de recursos relacionats amb la nostra recerca que paga la pena d'analitzar.

4.1.1.2.1. Les víctimes i els supervivents

El museu dedica una especial atenció a les víctimes jueves de l'Holocaust, però també a aquells que van aconseguir sobreviure. Aquesta doble mirada es concreta a la pàgina web en dos tipus de recursos. Per a recollir la memòria de les víctimes, el museu ha creat la *Central Database of Shoah Victims' Names*.²⁴⁷ En canvi, per mostrar els relats dels que encara poden parlar per a ells mateixos, disposa de la *Testimonies Page*.²⁴⁸ L'any 1995 el museu, juntament amb el Ministeri d'Educació, va iniciar un projecte anomenat "Collecting and Preserving" amb l'objectiu de no només seguir recollint noms i dades biogràfiques, sinó també contactar amb supervivents i recollir testimonis, documents i objectes personals.

Per honorar la memòria de les víctimes, des de 1953 el museu va començar a recollir noms i detalls biogràfics dels jueus morts pels Nazis proporcionats per familiars o amics de les víctimes. Actualment el museu disposa de més de

---

²⁴⁶ <http://www.byteandswitch.com/document.asp?doc_id=87836>

²⁴⁷ <http://www.yadvashem.org/wps/portal/IY_HON_Entrance>

²⁴⁸ <http://www1.yadvashem.org/Odot/prog/index_before_change_table.asp?gate=4-5>

3.000.000 de referències personals (la meitat del nombre total estimat de jueus assassinats a l'Holocaust). L'any 2004, es va fer accessible el catàleg al lloc web i actualment es completament consultable en línia.

Òbviament, la informació no és en primera persona sinó que és una memòria heretada i transmesa pels supervivents. Les dades que s'ofereixen són el nom, el lloc de residència, la data de naixement i la font de la qual s'ha obtingut la informació.

יָד ושׁוֹמֵם
Yad Vashem
יד ושׁוֹמֵם

The Central Database of Shoah Victims' Names
[Home](#) | [About](#) | [Holocaust-Shoah](#) | [Education](#) | [Exhibitions](#) | [Support Us](#) | [Subscribe](#)
[Русский](#) | [עברית](#) | [English](#)

Search for Victims' Names:

Family/Maiden Name:

First Name:

Location:

- ▶ **Submit Additional Names**
- ▶ [User Guides](#)
- ▶ [Community Outreach Guide](#)
- ▶ [About the Database](#)
- ▶ [Support the Project](#)
- ▶ [Frequently Asked Questions](#)
- ▶ [Our Supporters](#)
- ▶ [About the Hall of Names](#)
- ▶ [Our Partners](#)
- ▶ [The Stories Behind the Names](#)
- ▶ [Contact Us](#)

Yad Vashem, together with its partners, has collected and recorded here the names and biographical details of half of the six million Jews murdered by the Nazis and their accomplices. Millions more still remain unidentified: It is our collective duty to persist until all their names are recovered.

Do you know of a Holocaust Victim? Submit Pages of Testimony and send photographs of the victims so they will always be remembered.

Pagina d'acollida de la Central Database of Shoah Victims' Names

La majoria d'informacions provenen d'una "Pagina de Testimoni", que és un formulari emès pel museu i que pot ser omplert per parents o amics de les víctimes. La finalitat és recollir la màxima informació possible de les víctimes per poder erigir un memorial simbòlic per a tots ells. L'inici del projecte va sorgir d'una crida del govern israelià vers els ciutadans animant-los a proporcionar aquesta informació dels seus parents i amics com a gest per combatre l'intent d'aniquilació i oblit del genocidi nazi.

La recollida de testimonis dels supervivents de l'Holocaust també ha estat una de les prioritats del museu, ja que en molts casos la única font de què es disposa per al coneixement d'uns fets determinats és precisament el testimoni d'aquells que en van sobreviure. Els testimonis ens proporcionen una perspectiva des de la banda de les víctimes, en contrast amb els documents que mostren la perspectiva dels

botxins. Els testimonis esdevenen una importantíssima font històrica a dos nivells. En primer lloc, com a font primària d'allò que el testimoni van veure i viure. En segon lloc, com a relat recordat i narrat posteriorment (a diferència dels relats escrits durant l'Holocaust) .

La recollida de testimonis es va iniciar el 1953 i va ser el 2004 quan es van publicar en línia. L'arxiu conté centenars de testimonis, dels quals 295 són accessibles des del lloc web. Des d'allí es pot accedir a la transcripció d'un fragment de l'entrevista en format pdf. Es disposa de l'arxiu en hebreu i de la seva traducció anglesa. Ens trobem, per tant, amb un recurs incomplet des del web, ja que per la consulta de la col·lecció completa cal fer-ho presencialment al *Yad Vashem's Visual Center*. D'altra banda en aquest moment és possible omplir la "Pàgina de Testimoni" en línia i enviar-la al museu. D'aquesta manera la cerca i recollida de noms s'ha extès arreu del món.

Aquesta base de dades esdevé la base del programa educatiu del Yad Vashem, que es focalitza sobre les històries personals dels protagonistes de l'Holocaust amb el propòsit de mostrar els jueus com a éssers humans amb identitats ben diferenciades als quals els Nazis van exterminar de forma planificada en nom d'una ideologia racista.

4.1.1.2.2. El Dia del Record : els *Torchlighters*

Una menció a part mereix la celebració del *Dia del record dels Màrtirs i Herois de l'Holocaust (Yom Hashoah)* que és una festa nacional a Israel en el qual es recorda i commemora els sis milions de jueus assassinats. Comença a la posta de sol del dia 27 del mes de *Nisan*²⁴⁹ i acaba a finals del dia següent. Tot i que se celebren cerimònies commemoratives arreu del país, la cerimònia central es fa en el Yad Vashem. S'inicia al vespre amb la presència del President de l'Estat d'Israel i el Primer Ministre, autoritats, supervivents i descendents de supervivents i les seves famílies juntament amb la resta de públic que pren part en la cerimònia. El memorial consisteix a encendre sis torxes que representen els sis milions de jueus assassinats.²⁵⁰

Cada any, sis supervivents de l'Holocaust són escollits per encendre les torxes i són anomenats *Torchlighters*. Les seves experiències reflecteixen el tema central escollit pel museu per la commemoració de cada any. El matí següent, la cerimònia comença amb el so d'una sirena durant dos minuts que sona en tot el país. Mentre dura el so, tot es detura, tothom es para al carrer i es fa un silenci general en

---

²⁴⁹ *Nisan* és el primer mes del calendari religiós jueu i el seté o vuité mes de l'any civil en el calendari hebreu. Acostuma a coincidir amb el més de març o abril en el calendari gregorià.

²⁵⁰ Vegeu apartat 5.4.1.2. Honorar les víctimes, p. 324

memòria a les víctimes. Un cop acabat el so de la sirena, autoritats i representants dels supervivents dipositen corones de flors als peus de les sis torxes.

El lloc web presta una especial atenció a l'esdeveniment i disposa d'un espai específic per la cerimònia des de l'any 2002. Per exemple, el tema central de l'any 2007 era "Bearing Witness".²⁵¹ En aquest *microsite*²⁵² es pot consultar un apartat dedicat als *Torchlighters*, on es pot veure el seu testimoni en vídeo (en hebreu amb subtítols en anglès) amb un relat biogràfic del testimoni, l'enllaç a una exposició virtual, l'accés a la base de dades de víctimes i també a microsites d'anys anteriors. Es pot accedir a una retransmissió de la cerimònia en vídeo.

En microsites d'anys anteriors (del 2002 al 2004) no existeix el testimoni en vídeo sinó que cada *Torchlighter* va acompanyat d'una ressenya biogràfica. Tots aquests testimonis es poden consultar presencialment al *Vídeo Testimony Resource Center*.

4.1.1.2.3. Les exposicions virtuals

El *Yad Vashem* té un programa d'exposicions en línia directament relacionat amb els objectius del museu. Aquestes exposicions no acostumen a tenir una paral·lela dins la programació ordinària del museu i les podem considerar com a exposicions estrictament en línia.

En primer lloc, esmentaríem aquelles exposicions relacionades amb la celebració anual del *Dia del Record* que recullen el tema central de cada edició. Així, l'exposició *To Live with Honor and to Die with Honor*²⁵³ està relacionada amb el tema central del Dia del record 2006. Inclou testimonis en vídeo de supervivents que parlen de diferents aspectes relacionats amb la seva vida i la seva ètica com a jueus (*Religious Observance, Culture, Mutual Aid, Jews who saved Jews*).

També podem mencionar l'exposició relacionada amb el Dia del Record 2007: *Witness to the Holocaust-The Oneg Shabbat Archives*.²⁵⁴ Els *Oneg Shabbat Archives* són la col·lecció de fonts més important del món sobre l'Holocaust creades per les pròpies víctimes en el moment en que estaven vivint la tragèdia. Els Arxius contenen diaris, notes, relats, fotografies, publicacions clandestines, monografies, cartes i altres tipologies de documents, tots ells amb un valor inestimable per estudiar les condicions de vida, la creativitat, la lluita i la mort dels jueus polacs. Alguns d'aquests documents es van conservar perquè van ser enterrats i amagats

---

²⁵¹ <http://www1.yadvashem.org/remembrance/remembrance_day/remembrance_day_2007/Remembrance_day_2007_home.html>

²⁵² Vegeu 8. Glossari, p. 457

²⁵³ <http://www1.yadvashem.org/remembrance/remembrance_day/remembrance_day_2006/Remembrance_day_2006_Exhibition_home.html>

²⁵⁴ <http://www1.yadvashem.org/exhibitions/Ringelblum/Ringelblum_home.htm>

dins del *Ghetto* de Varsòvia. Inclou el testimoni en vídeo del Professor Israel Gutman, que en va ser supervivent.

Yad Vashem | Names | Holocaust - Shoah | Education | Exhibitions | Remembrance | Righteous | Visiting | Search

 International Holocaust Remembrance Day

- ▶ Exhibition Homepage
- ▶ UN Declaration
- ▶ Prof. Yehuda Bauer
- ▶ Video Testimonies
- ▶ Educational Activities
  - ▶ Guidelines
  - ▶ Ceremonies
  - ▶ Lesson Plans
  - ▶ Map: Holocaust Commemoration
- ▶ Related Exhibitions
  - ▶ Auschwitz Album
  - ▶ No Child's Play
  - ▶ Tolkatchev
  - ▶ Montparnasse Déporté
- ▶ Liberation of Auschwitz
  - ▶ Child Survivors at Liberation
  - ▶ Resources about Auschwitz
- ▶ Victims Names Database
- ▶ Press Releases

Video Testimonies: In Their Words

The following video excerpts are taken from testimonies that appear in Yad Vashem's [Holocaust History Museum](#). The entire collection of the Museum films (including documentary footage as well as testimonies) is available for personal viewing and research in Yad Vashem's [Visual Center](#).

<p>Excerpt from: German Jewish life on the Eve of WWII</p> <p>Zvi Bacharach</p> 	<p>Excerpt from: Holland-Jewish Life in the Ghetto</p> <p>Elisheva Weiss</p> 	<p>Excerpt from: North Africa-Jews in the Ghettos</p> <p>Gad Shahr</p>
<p>Excerpt from: Overcrowding and Misery in Warsaw Ghetto Courtyards</p> <p>Israel Gutman</p> 	<p>Excerpt from: Warsaw Ghetto - Culture Without Walls</p> <p>Marcel Reich-Ranicki</p> 	<p>Excerpt from: Ponar - Testimonies from the Killing Pits</p> <p>Dina Baitler</p>

Pagina on es mostren els vídeos dels Torchlighters del Dia del Record

Altres exposicions no estan directament relacionades amb el Dia del Record, però mantenen la intenció d'homenatge a les víctimes i supervivents. La majoria d'elles estan concebudes com a recurs educatiu.

Finalment, existeix un tercer grup d'exposicions virtuals que no estan directament relacionades amb el departament educatiu o amb el Dia del record i que formen part de l'activitat ordinària del museu. Podem citar-ne dues. En primer lloc l'exposició *Remembrance vídeo: In their words*²⁵⁵ que és una producció del Yad Vashem's Visual Center i que ofereix el testimoni de 18 supervivents provinents de tota Europa que parlen sobre esdeveniments i experiències personals. Aquests testimonis són fragments de les filmacions que es poden veure al *Holocaust History Museum*. La col·lecció completa (que inclou la documentació a més de les narracions) es pot veure al *Yad Vashem's Visual Center*. Els testimonis són en hebreu i es mostren subtítols en anglès.

²⁵⁵ <http://www1.yadvashem.org/exhibitions/27_Jan/Remembrance_Video.htm>

En segon lloc, podem citar l'exposició *On One Clear Day. The Story of Jewish Wolbrom*²⁵⁶ que apropa el visitant al món que era la localitat de Wolbrom (Polònia) abans de l'inici de la guerra, què els va succeir i els esforços que fan els descendents per recordar i homenatjar la comunitat i a tots aquells que van morir.

El *Yad Vashem* també produeix exposicions en línia adreçades directament al públic escolar. Una d'elles és l'exposició *Kristallnacht*²⁵⁷ que ofereix un conjunt de recursos en línia per ajudar els professors a fer comprendre als seus alumnes la transcendència de l'esdeveniment. Inclou arxius de vídeo, pàgines de testimonis, arxius fotogràfics i altres recursos educatius. Una altra exposició d'aquestes característiques és *With Sanctity and With Valour*,²⁵⁸ que mostra el món dels jueus ortodoxes durant els anys de l'Holocaust. Els testimonis que es mostren van ser preparats per "Kiddush Hashem Archives" a Bnei Brak amb la cooperació del Departament de Testimonis de *Yad Vashem*. El vídeo prové del CD "Years Wherein We Have Seen Evil" que es part d'una unitat educativa produïda per la *International School for Holocaust Studies a Yad Vashem*.

4.1.1.2.4. Els nous reptes del museu

La dinàmica d'un museu com el *Yad Vashem* i els usos que dona al seu lloc web fa que contínuament s'hagi d'enfrontar a nous reptes, tant de tipus ideològic com tècnic. Atesa la situació política que viu l'Estat d'Israel i la seva situació geogràfica envoltada d'estats àrabs, el museu es planteja com combatre la desinformació o la manipulació que existeix en alguns països sobre l'Holocaust, especialment els de població àrab del seu entorn.

El museu va publicar el 27 gener de 2008 una versió en àrab de la seva web que s'afegeix a la ja existent des de fa un any en farsi²⁵⁹ com a resposta a la conferència negacionista sobre l'Holocaust²⁶⁰ organitzada pel president iraní Mahmud Ahmadineyad i l'Institut d'Estudis Polítics i Internacionals del Ministeri d'Exteriors iraní que es va celebrar a Teheran entre el 11 i el 13 de desembre de 2006.

Des del museu es nega que aquesta sigui una iniciativa política. El President Shalev afirma que: "Yad Vashem is not a political entity. It would be a horrible mistake to tie the Holocaust to contemporary politics, as this will derail the discussion and give rise to arguments unconnected with the (Holocaust) itself."²⁶¹

---

²⁵⁶ <http://www1.yadvashem.org/exhibitions/Wolbrom/Wolbrom_steiner_before.html>

²⁵⁷ <http://www1.yadvashem.org/exhibitions/kristallnacht/home_kristallnacht.html>

²⁵⁸ <http://www1.yadvashem.org/exhibitions/With_Sanctity_and_Valour/sanctity_home.html>

²⁵⁹ Idioma oficial de l'Iran

²⁶⁰ *Revisió de l'Holocaust: una visió global*

²⁶¹ Yuditovitch, op.cit

ياد فاشيم | YAD VASHEM | דווי ת'

يمثل الهولوكوست والذي وضع
معيارا للشر المطلق، تراثا كونيا
لكل إنسان متحضر

الهولوكوست

THE HOLOCAUST

يستطلع هذا الموقع وقائع الهولوكوست من خلال الشهادات المصورة بالفيديو
والصور الفوتوغرافية والوثائق والوسائط المتعددة وغيرها

Un segon grup de reptes als qual s'enfronta el museu fa referència a la digitalització dels seus fons. El problema que havia de resoldre era que si bé des dels seus inicis havia recollit més de 60 milions de documents, 263.000 fotografies i testimonis escrits, en àudio i/o vídeo, tots estaven en suport analògic i calia iniciar un gran projecte de digitalització, tant per a millorar la gestió i l'accessibilitat com per afavorir la seva conservació. Finalment, l'any 2003, el museu va encarregar la realització d'un sistema d'arxiu digital de vídeos per enfrontar-se a aquest repte.

Segons Michael Lieber, cap d'Informació del museu: "We value our new state-of-the art archiving system. Our mission is to perpetuate the legacy of the Holocaust for future generations and video is a key education tool. With our new archiving system, nothing is lost and a vast repository of material is now easily accessible both to scholars and the public."²⁶²

L'any 2006 se seguia amb el projecte de digitalització que incorporava no només vídeos sinó també abordava els immensos fons del museu: 100 milions de pàgines de documentació, 500.000 fotografies, desenes de milers de cintes de vídeo i més de 110.00 títols de llibres i revistes. Sense anar més lluny, l'any 2006, el museu va

²⁶² Optibase (2003) Holocaust Remembrance Authority Selects Optibase For Advanced Video Archiving System <<http://www.optibase.com/Content.aspx?id=216>>

publicar a Internet uns 3 milions de documents i és molt difícil calcular el volum de digitalització que cal encara realitzar i les necessitats d'emmagatzemament que això suposa. A juny de 2008, queda pendent la digitalització dels 4 milions de pàgines de testimoni de víctimes de l'Holocaust i el seu accés a través d'Internet.

4.1.2. The United States Holocaust Memorial Museum

Nom	The United States Holocaust Memorial Museum (USHMM)
Tipus institució	Museu
Titularitat	Pública
Localitat	Washington / Estats Units
Data de fundació	1980, per mandat del Congrés dels Estats Units
Finançament	Públic, amb una alta contribució de particulars i empreses
URL	< http://www.ushmm.org >
Publicació web	1993
Idiomes	Anglès. L'enciclopèdia de l'Holocaust s'ofereix en espanyol, francès, rus, àrab, farsí, urdu, grec i xinès
Grau de virtualitat	Presencial / virtual

4.1.2.1. La creació del museu i les seves tres missions

El President Carter va nomenar l'any 1978 un comitè per a estudiar la possibilitat i viabilitat de crear un Memorial als Estats Units per a commemorar l'Holocaust. El president d'aquest comitè era Elie Wiesel, supervivent de l'Holocaust i Premi Nobel de la Pau de l'any 1986. Després d'un any de treball, aquest comitè va concloure que si bé calia recordar les víctimes i les lliçons del passat també s'havia d'aprendre d'elles. En conseqüència calia dotar el futur projecte d'una dimensió educativa. També es va acordar que calia tenir en compte el futur per no traïr la memòria del passat. Per això es va incorporar també un objectiu de conscienciació.

Així, les tres missions sobre les que es va construir el museu eren recordar, educar i conscienciar i per a tirar endavant el projecte, el Congrés nordamericà va crear el *US Holocaust Memorial Council* l'any 1980 amb el mandat de crear "un memorial viu per als sis milions de jueus i els milions d'altres víctimes del fanatisme nazi que van morir a l'Holocaust". Finalment, el *US Holocaust Memorial Museum* es va inaugurar l'any 1993 al *National Mall* de Washington assumint el rol d'institució nacional de Nordamerica destinada a documentar, estudiar i interpretar la història de l'Holocaust.

4.1.2.1.1. Recordar

Per a complir la seva missió d'homenatge i record a les víctimes, el museu disposa de dos instruments fonamentals.²⁶³ D'una banda, celebra anualment el Dia del Record (*Days of Remembrance*) en l'edifici del Capitoli, en memòria i homenatge a les víctimes de l'Holocaust i encoratja a que altres entitats cíviques, militars o polítiques celebrin les seves pròpies cerimònies. Correspon en el temps amb la

²⁶³<<http://www.ushmm.org/remembrance/>>

celebració del *Yom Hashoah* al *Yad Vashem* de Jerusalem, però no té un caràcter religiós, sinó cívic.

El segon instrument del que disposa el museu és una *Oficina d'Afers dels Supervivents* que centralitza totes les accions i activitats en les que els supervivents tenen una participació activa. L'oficina coordina uns 60 supervivents que fan tasques de voluntariat al museu; dóna suport a programes públics en el museu (com el programa "En primera persona"²⁶⁴); organitza programes i conferències fora del museu (per tots els Estats Units i per Europa); coordina el "Memory Project", que és un taller d'escriptura per a supervivents que es troben un cop al mes; i contacta amb altres supervivents i organitzacions que apleguen els seus descendents d'arreu del món.

Una de les eines més interessants de les que disposa l'*Oficina d'Afers dels Supervivents* és el *Registre de Supervivents de l'Holocaust* en el qual tenen censats 196.000 noms de supervivents. L'Oficina està construint un *Catàleg de llistes de noms (USHMM Name Lists Catalog)* per ajudar a la recerca en els registres dels supervivents de l'Holocaust i les víctimes. La base de dades conté milers de llistats de documents que contenen noms individuals, encara que moltes d'aquestes llisten encara han de ser catalogades, tan per part del USHMM com per part d'altres arxius de la resta del món. Aquesta informació ha estat recollida pel *Yad Vashem*, soci del museu en aquest projecte

L'Oficina també gestiona les peticions de consulta a l'*International Tracing Service (ITS)*, que és un arxiu que va ser creat pels Aliats després de la II Guerra Mundial per ajudar a reunir a les famílies i per rastrejar el destí de desapareguts. Els Aliats van incloure milions de documents que van obtenir després de l'alliberament dels camps de concentració i des de llavors ha seguit creixent per donacions dipositades per particulars i institucions. L'arxiu està físicament situat a Bad Arolsen (Alemanya) i durant molts anys va estar tancat l'accés públic als documents. A petició dels supervivents i dels seus familiars, el USHMM va encapçalar una campanya per aconseguir que s'obrissin els fons de l'arxiu i, finalment, el mes de maig de 2007 la Comissió Internacional va aprovar la distribució de còpies digitals dels documents a través d'una institució de cada país demandant. El mes d'agost de 2007 el Museu va rebre la primera remesa de materials que constava aproximadament de 18 milions d'imatges digitals sobre els arrests, els camps, els presoners, el *ghetto* i els registres de transport de deportats. L'*Index Central de Noms* va arribar al museu el novembre de 2007 i el 17 de gener de 2008 el museu

---

²⁶⁴ *First Person* és un programa de converses setmanals obertes al públic amb supervivents de l'Holocaust

va comunicar en la seva pàgina web²⁶⁵ que ja estava en disposició de respondre les peticions dels supervivents i els seus familiars.

Una altra vessant fonamental d'aquesta missió l'encapçala el Departament d'Història Oral del museu. Per al Departament, els relats dels testimonis no són només una font primària complementària o un recurs museogràfic més sinó que constitueixen una part fonamental de la col·lecció del museu i el cor simbòlic de la institució. La seva directora, Joan Ringelheim ens diu:

The Museum wanted to create an archive. That was from the get-go. It is true that in the beginning, a lot of these interviews were thought to—that they would be part of exhibitions, which they often are. But, we've also created perhaps the second largest archive of oral histories in the world. We have over 8,000 testimonies now and we ourselves have created, produced about 1,800 interviews. So it's a very important site for both scholars and students and filmmakers to come, and when there will be no survivors left, it's these kinds of archives that will make a difference.²⁶⁶

4.1.2.1.2. Educar

L'educació sobre l'Holocaust i sobre els Drets Humans és una de les prioritats del museu i per aquest motiu el museu desplega infinitat de recursos educatius en aquest àmbit.²⁶⁷ Existeix material per a preparar la visita al museu, guies per al professor relacionades amb el currículum escolar, articles acadèmics, entrevistes amb experts, narracions de testimonis i una àmplia gamma d'elements multimèdia (àudio i vídeo) per a ser descarregats i treballats a l'aula.

El que és molt interessant és que molts d'aquest materials són accessibles per mitjà d'un *podcast*²⁶⁸ a través d'iTunes, un dels sistema de reproducció àudio i vídeo més populars del món.

De fet, la majoria d'activitats del museu tenen una vessant educativa i estan preparades perquè alumnes de tots els nivells (des de pre-escolar a universitaris) i de formacions específiques (alumnes de l'Escola de Policia de Washington, Cadets de West Point) en puguin treure rendiment. Als universitaris se'ls adreça al *Center for Advanced Holocaust Studies*, mentre que als nens i nenes en edat escolar se'ls proporciona accés a l'enciclopèdia, a activitats en línia, materials didàctics i exposicions en línia. També existeix un apartat específic per al professorat tant per ajudar a preparar la visita com per treballar el tema a classe.

---

²⁶⁵ <<http://www.ushmm.org/museum/exhibit/focus/its/>>

²⁶⁶ Ringelheim, Joan; Ellis, Neenah (2004) "Life after the Holocaust. Stories of Holocaust Survivors after the War"

<http://www.ushmm.org/museum/exhibit/online/life_after_holocaust/transcript.pdf>

²⁶⁷ <<http://www.ushmm.org/education/>>

²⁶⁸ Vegeu apartat 5.2.4.2. Altres recursos educatius: blogs i podcast, p. 303 i 5.5.3.3.2. Els podcast com a eines educatives, p. 391

L'acció educativa s'estén a tots els estats del país i el museu actua en col·laboració amb els Departaments estatals d'educació. Així, el museu té un abast nacional, esdevenint la institució de referència en aquest tema.

4.1.2.1.3. Conscienciar

Finalment, la tercera missió del museu és conscienciar la societat sobre altres conflictes arreu del món que posen en perill la defensa dels Drets Humans i denunciar les situacions de genocidi. Per a fer-ho, el museu ha constituït un *Comité de Consciència*²⁶⁹ que alerta i difon informació sobre aquests conflictes i anima la gent a involucrar-se activament en la lluita contra el genocidi.

En aquest moment (febrer de 2008) el *Comité de Consciència* té quatre àrees sota alerta de genocidi: Darfur (Sudan), Muntanyes Nubas (Sudan), Txetxènia, i la República Democràtica del Congo.²⁷⁰

4.1.2.2. El USHMM com a model de museu de l'Holocaust de segona generació

A diferència del *Yad Vashem*, que representaria el model clàssic de museu de l'Holocaust, el *United States Holocaust Memorial Museum* es pot considerar com a paradigma de museu de l'Holocaust de segona generació. Aquests museus majoritàriament nascuts als Estats Units, superen el model centrat exclusivament en l'Holocaust i amplien el seu centre d'interès a totes aquelles situacions que violen els Drets Humans. Per tant, passen de considerar l'Holocaust com " propietat exclusiva" de la comunitat jueva a tractar-lo com un fet universal que ha tingut i té ressonància per a tots aquells que lluiten a favor del respecte a les persones.

Així, el USHMM, inclou en el seu discurs museològic i museogràfic no només les víctimes no jueves de l'Holocaust que també van patir l'extermini (homosexuals, gitanos, presoners polítics) sinó també altres conflictes d'arreu del món que tenen com a denominador comú la violació dels Drets Humans. El primer director del *United States Holocaust Memorial Museum*, Jeshajahu Weinberg, afirmava: "The Museum is not intended to be a Jewish Museum... there were millions of other victims. Their stories will be told as well".²⁷¹ En aquesta línia el museu ha denunciat la repressió de la minoria kurda sota el règim iraquí (1991), les deportacions de gitanos per part del govern alemany i les accions del govern serbi i els crims de guerra a Bòsnia-Herzegovina (1992). Actualment encapçala una campanya contra

---

²⁶⁹ <<http://www.ushmm.org/conscience/>>

²⁷⁰ Per ampliar informació sobre la missió del museu, vegeu apartat 5.4.3.1. Promoure l'activisme social, p. 341

²⁷¹ Duffy, Terence (1977). "The Holocaust museum concept". A *Museum International*, num 193, Vol 49. Paris: UNESCO, p.57

el genocidi a Darfur, sense oblidar la seva tasca de preservar la memòria de l'Holocaust.

Tot i ser el paradigma d'aquest model de museus, existeixen altres centres als Estats Units, entre els quals destacaríem el *Beit Hashoah Museum of Tolerance* de Los Angeles (1994), que pertany al *Simon Wiesenthal Center* (1977).²⁷²

4.1.2.3. El web del USHMM

El web del museu és completament coherent amb les línies d'actuació de la institució física, però a més d'informar sobre l'activitat presencial del museu ofereix continguts propis complementaris.

Els continguts estan distribuïts sota set grans menús que responen d'una banda a les tres missions del museu: "Remembrance" (recordar), "Education / Research" (educar) i "Conscience" (conscienciar), i d'altra a continguts ordinaris del museu: un menú "Museum" que proporciona tot allò relacionat amb la institució física, un altre menú anomenat "History" que dona informació sobre l'Holocaust, un menú "Exposicions" que recull les exposicions itinerants, permanents i virtuals que fa el museu i, finalment, un menú "Join & Donate" per aportar recursos econòmics a la institució.

Pel que fa a la nostra recerca, analitzem on s'ofereixen testimonis orals al web i de quina forma s'utilitzen. El que ha de constar és que el web del USHMM té una estructura reticular on els recursos s'enllacen i es retroalimenten, de manera que, tot i que un recurs determinat pot pertànyer a un apartat en concret, amb tota seguretat serà accessible des d'una altra banda del web.

4.1.2.3.1. Les exposicions virtuals

Aquest és un dels recursos més importants del web del museu. La qualitat i quantitat d'exposicions no para de créixer i anualment se'n publiquen de noves. En la majoria de casos no corresponen a cap exposició presencial i són un recurs específicament pensat pel web, encara que algunes si que són la versió en línia d'exposicions presencials.

Actualment estan agrupades temàticament en onze apartats²⁷³, que corresponen als temes principals que tracta el museu: *Rescue and resistance*, *Children*, *US*, *Antisemitism*, *Persecució*, *Aftermath*, *Guettos*, *Propaganda*, *Documentation and Evidence*, *Remembrance*, *Commemoration/Legacy*, i *General Reference*. A

---

²⁷²<<http://www.wiesenthal.com/>>

²⁷³<<http://www.ushmm.org/museum/exhibit/online/>>

continuació mostrarem tres exposicions en línia que utilitzen arxius de veu de forma diversa

En primer lloc parlarem de l'exposició *Life after the Holocaust*.²⁷⁴ Aquesta exposició és el resultat d'un projecte d'història oral que volia documentar les experiències vitals de sis supervivents de l'Holocaust des del final de la II Guerra Mundial fins l'actualitat. Va ser liderat des del Departament d'Història oral del Museu i per la seva directora, Joan Ringelheim.

Pàgina de l'exposició virtual *Life after the Holocaust*

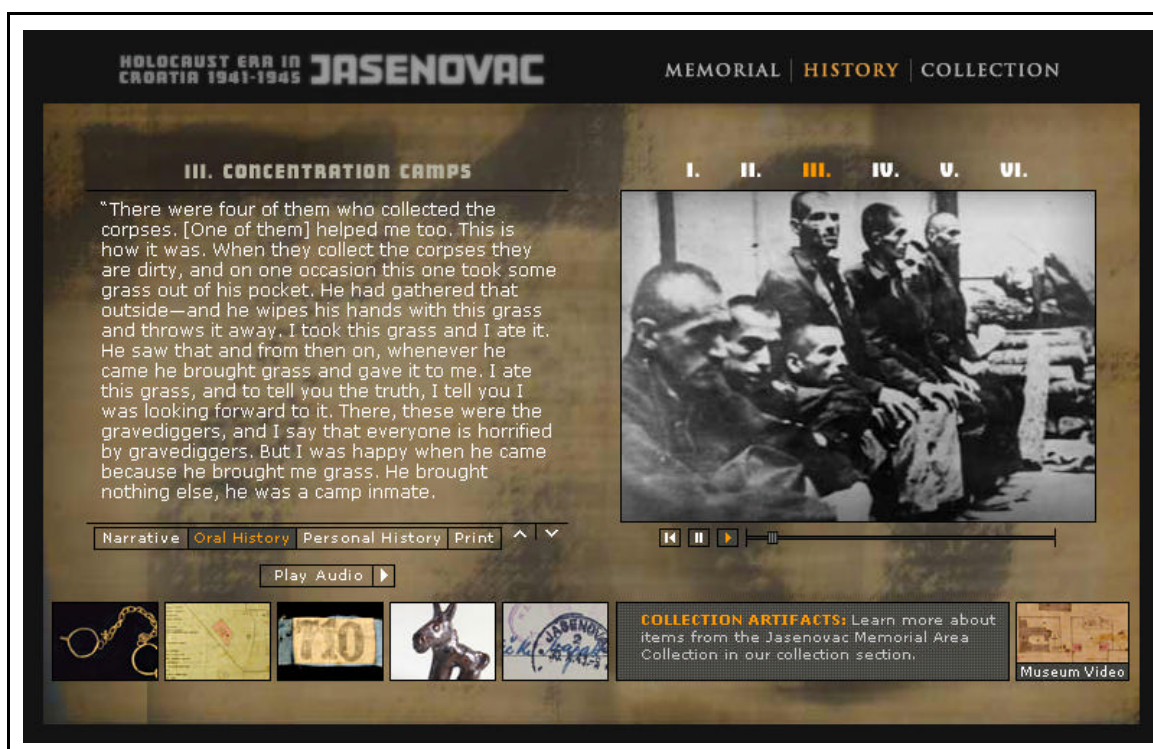
La recollida d'entrevistes personals és una de les activitats ordinàries del Departament i constitueix una part fonamental de la seva col·lecció. En elles no només es recullen els testimonis de les vivències viscudes durant els anys de l'Holocaust, sinó també les experiències d'emigració i assentament en altres països després de la Guerra. L'any 1995 es van enregistrar les entrevistes que més endavant constituïrien la base de l'exposició *Life after the Holocaust*. Sis d'aquestes entrevistes es van editar com a programes de ràdio de 30 minuts de durada. L'any 2004 es va veure que aquest material permetia l'elaboració d'una exposició en línia que es va completar amb retrats actuals dels testimonis i fotografies antigues.

Els testimonis estaven enregistrats només en àudio i va caldre dissenyar una atractiva interfície amb Flash per poder interactuar amb els diversos suports de continguts de la pàgina. Les entrevistes es van fragmentar i es van agrupar en cinc

²⁷⁴ <http://www.ushmm.org/museum/exhibit/online/life_after_holocaust/>

temes comuns: *Arriving in New York, Starting Over, Living with the Past, Telling their Children* i *Faith, Guilt & Responsibility*.

La segona exposició que analitzem és *Holocaust Era in Croatia: Jasenovac 1941-1945*.²⁷⁵ En aquest cas, la intenció del museu era crear un lloc web que difongués els crims de guerra duts a terme al camp d'extermini de Jasenovac a Croàcia durant la II Guerra Mundial per part del règim feixista dels Ustaša. També existia una forta intenció d'homenatge a les víctimes. L'exposició es va construir a partir dels fons continguts al *Jasenovac Memorial Area Collection* del museu i es mostraven documents, fotografies, mapes, fragments de pel·lícules, transcripcions de testimonis i objectes personals.

Pàgina de l'exposició virtual *Holocaust Era in Croatia: Jasenovac 1941-1945*

Finalment, mostrarem l'exposició virtual *Ripples of Genocide: Journey Through Eastern Congo*.²⁷⁶ Aquesta exposició és un exemple clar de les accions de conscienciació que duu a terme el museu per a denunciar situacions de genocidi i vulneració dels Drets Humans arreu del món. En aquest cas es va comptar amb la col·laboració de l'actriu Angelina Jolie, la qual cosa va proporcionar molt d'impacte mediàtic.

L'actriu Angelina Jolie és ambaixadora de bona voluntat de les Nacions Unides i col·labora amb l'Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR). En aquest rol, va viatjar al Congo per trobar-se amb els refugiats del

²⁷⁵ <<http://www.ushmm.org/jasenovac>>

²⁷⁶ <<http://www.ushmm.org/museum/exhibit/online/congojournal>>

genocidi de Rwanda, juntament amb l'expert i activista en defensa dels Drets Humans John Prendergast. A la tornada, l'actriu va decidir donar al museu fragments del seu diari personal, on havia recollit les impressions que li havia causat el seu viatge, perquè fossin utilitzades per a il·lustrar la terrible situació de la República Democràtica del Congo. El fotògraf Edward Parsons que els va acompanyar al viatge també va donar 25 fotografies d'Angelina Jolie.

Pàgina de l'exposició virtual *Ripples of Genocide: Journey Through Eastern Congo*

Tota la narració anava acompanyada d'un treball gràfic important a partir de les imatges de Parson i d'altres fotografies cedides per la fotògrafa Laura Englebrecht, a més d'utilitzar el diari físic com a fil conductor. Gràficament es treballava sobre un *collage* d'elements per arribar i commoure l'espectador amb la combinació de narracions que apel·laven a les emocions del visitant amb dades objectives sobre el conflicte exposat. Les pàgines es carreguen de forma aleatòria creant un *collage* de memòries a mesura que el testimoni detalla la història.

Finalment exposem el recurs "Històries personals"²⁷⁷ que tot i no constituir específicament una exposició virtual, aplega les experiències descrites en les entrevistes recollides pel Departament d'Història Oral del museu. Constitueixen per si mateixes un apartat específic del web del museu, encara que són catalogades sota l'epígraf "Referències generals" de la pàgina d'exposicions en línia.

²⁷⁷ <<http://www.ushmm.org/museum/exhibit/online/phistories/>>

Aquest recurs no és exhaustiu sinó que mostra una petita part dels continguts dels testimonis agrupats per temes: *Children, Guettos, Camps, Refugees, Resistance, Hiding, Survival, Deportation, Aid and Escape, Liberation, Aftermath*, i *Individuals*

L'estructura és senzilla. A banda dreta apareix el nom del testimoni, la seva data de naixement i el país de procedència amb una imatge actual. A l'esquerra, una transcripció textual del testimoni relacionat amb el tema que es tracta. Es pot visualitzar el mateix arxiu en vídeo o àudio.

4.1.2.3.2. Les memòries escrites

En aquest apartat analitzarem un altre tipus de narracions personals, les memòries escrites que tenen unes característiques diferents que els testimonis orals. Tanmateix, tot i no tenir la immediatesa de l'expressió oral, no deixa de ser una forma de testimoni personal que el museu també promou. Analitzarem dues iniciatives impulsades per l'Oficina d'Assumptes del Supervivents. En primer lloc, el *Memory project*.²⁷⁸ Aquest projecte vol ajudar aquells supervivents que tenen dificultats per expressar oralment les seves vivències i que els costa parlar en públic. Es tracta d'un taller d'escriptura que proporciona als testimonis un camí per a compartir les seves vivències. Aquest taller ajuda a redactar un document que llegiran les seves famílies, però que també passarà a formar part dels arxius històrics. Aquest projecte prové dels tallers d'escriptura organitzats per la *Drew University Center for Holocaust/Genocide Study* anomenats "Leave-A-Legacy" que han col·laborat amb el museu per a dissenyar el projecte.

Una segona activitat impulsada pel museu, concretament pel *Registre de Supervivents de l'Holocaust* és el projecte web *Behind Every Name a Story*²⁷⁹ (BENAS). El projecte consisteix a recollir escrits descrivint les experiències dels supervivents durant l'Holocaust. Un cop escrits el museu els selecciona i els penjarà al seu web.

---

²⁷⁸<<http://www.ushmm.org/remembrance/survivoraffairs/memory/>>

²⁷⁹<<http://www.ushmm.org/remembrance/registry/benas/>>

4.1.3. Cité Nationale de l'Histoire de l'immigration

Nom	Cité Nationale de l'Histoire de l'immigration (CNHI)
Tipus institució	Museu nacional
Titularitat	Pública
Localitat	París / França
Data de fundació	2007
Finançament	Públic, amb una alta contribució de particulars i empreses
URL	< http://www.histoire-immigration.fr >
Publicació web	2006
Idiomes	Francès
Grau de virtualitat	Presencial / virtual

La *Cité Nationale de l'Histoire de l'immigration* a París és una institució cultural pública que vol reconèixer i valoritzar el paper dels immigrants en la construcció de França des de fa dos segles. La *Cité* és el resultat d'un ambiciós projecte polític impulsat l'any 2001 pel govern del Primer Ministre Lionel Jospin i recolzat l'any següent a la campanya electoral que va portar a la Presidència de la República Francesa a Jacques Chirac.

L'origen d'aquest projecte és un informe encarregat per Lionel Jospin a Driss El Yazami, delegat general de *Génériques*, associació de recerca i creació cultural sobre la història i la memòria de la immigració i Remy Schwartz, ponent de la comissió sobre la laïcitat a França. L'any 2003, el govern va encarregar formalment a Jacques Toubon la proposta de projecte executiu del que s'anomenava en aquell moment "Centre de Recursos i Memòria de la Immigració". El mes de maig d'aquell any es va constituir un petit equip de professionals provinents de *l'Agence pour le Développement des Relations Interculturelles* (ADRI), que van estar treballant tres anys i mig per a fer realitat el projecte.

En aquest temps, el concepte subjacent va evolucionar i el projecte va passar a anomenar-se, a principis del 2005, *Cité Nationale de l'Histoire de l'immigration*. Finalment, l'equipament va ser inaugurat el 10 d'octubre de 2007, no sense polèmica per la manca d'inauguració pública i de recolzament oficial. En aquesta absència cal veure una clara divergència en les polítiques migratòries de Jacques Chirac que va impulsar el projecte i de l'actual govern de Nicolas Sarkozy.²⁸⁰

²⁸⁰ «Mercredi 10 octobre, après environ vingt ans de gestation, la *Cité nationale de l'histoire de l'immigration* (CNHI) ouvre enfin ses portes à Paris. En toute discrétion. Nicolas Sarkozy, qui le 17 septembre n'avait pas manqué d'inaugurer la *Cité de l'architecture et du patrimoine*, souhaitant « remettre l'architecture au coeur de nos choix politiques », n'a cette fois pas choisi de marquer l'événement. Cette nouvelle Cité, qui consacre l'apport de l'immigration à l'histoire de la France, ne sera inaugurée ni par le président ni par le ministre de l'immigration, Brice Hortefeux ». Le Monde. 10/10/07

En la seva seu del *Palais de la Porte-Dorée*, on estava situat l'antic *Musée des Colonies*, actualment hi treballen més de setanta persones, i hi col·laboren científics, historiadors, sociòlegs, arxivers i demògrafs. El desplegament dels seus continguts és progressiu i ha començat amb la inauguració de l'exposició permanent anomenada *Repères*. A partir de la seva inauguració s'han anat obrint nous departaments i activitats com el servei educatiu i el programa d'exposicions temporals i esta prevista l'obertura a la tardor de 2008 de la biblioteca multimèdia, les àrees de tallers i de residència d'artistes i l'auditori.

4.1.3.1. El model d'institució i la missió

La *Cité* té jurídicament, categoria de museu Nacional. No obstant, presenta algunes característiques singulars. En primer lloc, no disposa d'una col·lecció permanent ni tampoc s'adscriu a una clara tipologia de museu (d'història, etnografia o art). En realitat, la *Cité* és una nova tipologia d'institució cultural²⁸¹ adreçada a la societat i amb voluntat de transformar-la. Com comenta Fanny Servole, responsable de les polítiques de públic a la *Cité*:

The category of museums to which the CNHI attaches itself may be equivocal. It is neither a museum of fine arts nor a museum of history in the strict sense of the term, nor is it a memorial site; it is a museum of society or social museum.²⁸²

Luc Gruson, sots director de la *Cité*, es referma en aquesta singularitat:

A national museum, therefore, but one with initially no collection of its own, but a museum that would collect all tangible and intangible records of the history of immigration in France over the last two centuries. This museum, original in both its theme and in the approach it proposes to conservation, is not just a museum: it is a national centre that features cultural events, a resources centre, an educational project as well as a network of partners.²⁸³

La direcció del centre va decidir no anomenar-lo "Museu de l'Immigració", sinó "Cité de l'Immigratió". El motiu que addueixen per defugir el terme "museu" és que consideren que el públic relaciona el terme "museu" amb una institució historicista i estàtica. Per a ells, denominar-lo "Cité" implica un posicionament del centre com a motor de transformació social, actiu en el present per a transformar el futur:

The report submitted in 2001 had already underlined that, 'to identify the future centre with a museum would amount to the patrimonialisation of immigration, as if it

²⁸¹ Vegeu apartat 5.1.1. Un nou tipus d'institució, p.267

²⁸² Servole, Fanny (2007) "The Cité nationale de l'histoire de l'immigration and its Public: images, perceptions and evolutions" *A Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 112

²⁸³ Luc Gruson, vice chairman of the CNHI a Vinson, Isabelle (2007) "Editorial: The legacy of migrants" *A Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 5

belonged to the past and was no longer an active process. This reservation still crops up in the results of the most recent study. The ambiguity is complete: among those questioned, the local actors are those who seem both to be the most desirous of improving the image of immigration through the creation of a museum, while remaining the most reticent to the museification of this history, which would relegate it to a finite episode in the history of France.²⁸⁴

Val a dir que nosaltres no compartim aquesta posició que considera el museu com una institució passiva i estàtica. Actualment, s'ha demostrat a bastament la funció social del museu i considerem que la denominació de "Cité" és un eufemisme polític proposat per agents aliens al món patrimonial i que encara no són conscients del valor social i transformador dels museus en l'actualitat. No obstant, tot i no estar-hi d'acord, hem volgut fer constar el posicionament dels seus responsables.

Aquest centre singular sense col·lecció física construeix el seu discurs sobre tres mirades disciplinars que conviuen simultàniament. En primer lloc, una mirada històrica que recull els restes materials i documentals de la immigració a França durant els 200 darrers anys. En segon lloc, una mirada antropològica que posa l'èmfasi en la memòria oral dels immigrants i en les transformacions del seu sentiment identitari. Finalment, una mirada artística que ofereix una interpretació subjectiva i emocional del fet migratori. La combinació d'aquestes tres mirades ofereix un centre de difícil classificació en les taxonomies museístiques habituals i proposa, per tant, un nou model de centre patrimonial.

En relació a la seva missió, a la seva pàgina web s'afirma que: "L'établissement public de la *Porte Dorée - Cité nationale de l'histoire de l'immigration* est chargé de rassembler, sauvegarder, mettre en valeur et rendre accessibles les éléments relatifs à l'histoire de l'immigration en France, notamment depuis le XIXe siècle et de contribuer ainsi à la reconnaissance des parcours d'intégration des populations immigrées dans la société française et de faire évoluer les regards et les mentalités sur l'immigration en France." ²⁸⁵

Per tant, s'insisteix reiteradament no només en la seva missió de conservar i difondre el patrimoni sinó, i de forma emfàtica, en la seva voluntat de transformar la mentalitat de la societat francesa en relació a l'immigració. L'historiador i sociòleg Gerard Noirel, ho expressa de forma ben clara:

None the less, in opting for a cité d'histoire and not simply a museum, those responsible for this new institution strove to go beyond the mere promotion of migration heritage. In fact the CNHI has devoted itself to the task of altering attitudes towards immigrants, all the while contributing to their integration within French

---

²⁸⁴ Servole, op.cit, pp. 111-112

²⁸⁵ <<http://www.histoire-immigration.fr/index.php?lg=fr&nav=280&flash=0>>

society. In other words, this memorial project hinges on a wager that culture can be a means of civic action.²⁸⁶

4.1.3.2. El treball en xarxa i els socis

Un altre dels trets fonamentals del projecte de la *Cité* és el treball en xarxa, tant a nivell de col·laboradors com per a desplegar el programa educatiu. Aquest fet té molt sentit en relació a la seva voluntat d'incidir i transformar la societat civil. Per això, la *Cité* disposa de tota una xarxa de col·laboradors que inclou entitats artístiques i culturals, associacions interculturals o comunitàries, autoritats locals, institucions de la memòria, institucions públiques d'ensenyament, associacions comunitàries ètniques i associacions històriques.

Tota aquesta xarxa de partners, molt representativa de la societat civil, està involucrada directament amb les activitats i programes que la *Cité* està impulsant. La majoria (per no dir la totalitat) d'accions es fan conjuntament amb alguns d'aquests socis, aconseguint així una real implicació en la societat francesa. Jacques Toubon, President de la *Cité*, i responsable del projecte, ho explica així:

The report I made to the government in 2004 clearly stated that the Cité will need to develop and operate in a participatory partnership mode. It will thus not only be a cultural and educational facility, but will also be a venue presenting activities and research carried out by local authorities, by universities and research centres, as well as by voluntary associations both in France and abroad. Its partners will belong to and be working in the network.²⁸⁷

Aquest posicionament no sempre és fàcil d'encaixar. Els interessos dels diversos agents implicats no sempre són coincidents i cal treballar a diversos nivells. Agnès Arquez-Roth, responsable de les polítiques de treball en xarxa de la *Cité*, ho manifesta de forma ben clara:

The CNHI has therefore chosen to confront several issues from a structural point of view: the project's political and institutional significance, in particular through the space given to civil society and a network of partners, who are at the very heart of the project; the issue of a cultural identity made up of multiple strands, at all levels, from local to international; the need to recognize that the mindsets and representations prevalent in French society with regard to immigration and immigrant population

---

²⁸⁶ Noiriel, Gérard (2007) "The Historian in the Cité: how to reconcile history and memory of immigration". A *Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 13

²⁸⁷ Toubon, Jacques (2007) "The Political Genesis of the Cité nationale de l'histoire de l'immigration". A *Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 10

groups need to be transformed, because France, like many countries in Europe, is undergoing a crisis of models and values.²⁸⁸

4.1.3.3. La importància dels testimonis orals

Dins d'aquest marc, es posa en relleu la gran importància de la memòria viva en el projecte. De fet, la "mirada" antropològica que hem mencionat en la descripció del projecte és la que, tot recollint la memòria viva, complementa i articula els altres dos eixos: l'històric i l'artístic. Així, els testimonis s'enregistren i fixen en una àmplia varietat de suports en funció dels seus usos posteriors:

As a consequence, the testimonial account is equally fundamental; it is the constituent of the permanent record. It may take a direct form (filmed testimony of a living person) or indirect (written account or recorded oral testimony); what matters is the desire to allow the memory to express itself as the reality of a group or an individual, whatever its relation with historical fact which this memory permanently confronts.²⁸⁹

L'existència de testimonis es dóna tant en l'entorn presencial com en el virtual. Així en l'exposició permanent "Repères" la veu dels immigrants actua com a fil conductor entre els diversos àmbits:

The project gives a special place to testimonies of those who have lived this history. In order to make these 'individual voices' strong and visible, to help visitors relate to these fleshed-out memories, we have chosen intelligent, versatile audio guides that allow visitors access to eyewitness narratives throughout the journey. This allows us to let the spoken word resonate alongside other media, including objects, images, three-dimensional works of art and photos.²⁹⁰

Finalment, caldria destacar la clara determinació dels seus responsables a considerar aquests testimonis com a Patrimoni, i específicament com a Patrimoni immaterial,²⁹¹ posant l'èmfasi en la seva característica de patrimoni produït comunitàriament i que afavoreix el respecte a la diversitat cultural: "Thanks to this collection of objects and oral memory bites, the museum is contributing to the preservation of intangible cultural heritage as defined in the 2003 UNESCO Convention."²⁹²

---

²⁸⁸Arquez-Roth, Agnès (2007) "The Cité nationale de l'histoire de l'immigration: a place for partnering and networking" A *Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 86

²⁸⁹Lafont-Couturier, Hélène (2007) "The Musée National de l'Histoire de l'Immigration: a museum without a collection" A *Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 45

²⁹⁰Payeur, Pascal; Elhadad, Lydia (2007) "Landmarks - A Permanent Exhibition: 200 years of immigration". A *Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 75

²⁹¹Vegeu apartat 2.2.1.2. Les memòries com a Patrimoni cultural immaterial, p.60

²⁹²Arquez-Roth, op.cit, p.93

4.1.3.4. El lloc web

El lloc web de la *Cité* té un paper fonamental dins del projecte museològic. Es va publicar abans de la inauguració de la seu física i està concebut com un espai més del centre. Tot i que conté informacions pràctiques per a la visita física, ofereix també moltíssima informació només accessible en línia. De fet, ha estat concebut com un espai amb una oferta cultural i artística pròpia.

La idea és arribar a noves audiències i sembla que aquest és el canal idoni per fer-ho. Mensualment, el lloc web rep una mitjana de 30.000 visitants, volum que desbordaria sens dubte la seu presencial.

Un dels usos principals del lloc web està relacionat amb el servei educatiu. El lloc web ofereix múltiples recursos educatius, com bibliografies temàtiques o llistats de pel·lícules a més de dossiers didàctics específicament preparats per a mestres.

També disposa d'un espai específic on s'ofereixen projectes estrictament digitals, anomenat "Resources", que inclou butlletins digitals, un centre de documentació en línia, dossiers temàtics i un espai virtual on les diverses associacions poden treballar en xarxa. Entre tota l'oferta digital del lloc web, destacarem les *Histoires singulières* pel seu ús de testimonis orals.

Les *Histoires singulières* són un conjunt de 12 retrats multimèdia sobre immigrants contemporanis, on es posa l'èmfasi en la seva contribució a la societat contemporània francesa.

La singularitat d'aquesta proposta és que està plantejada com una peça d'art multimèdia²⁹³, que combina transcripcions, imatges i arxius de vídeo, i permet també la descàrrega en pdf de la transcripció. L'objectiu d'aquest projecte és mostrar els immigrants de forma propera, destacant la seva ciutadania i aconseguint crear empatia amb els visitants mitjançant l'acció artística.

Les *Histoires singulières*, estan realitzades per l'associació artística *L'atelier du Bruit*, nascuda el 2005 i que des del 2005 col·labora amb la *Cité* en la realització de diversos projectes, com *Visages de l'immigration* (sèrie de 50 retrats multimèdia i vídeo que vol mostrar la riquesa i diversitat de l'immigració a França) o *Écouter Paris* (projecte en curs) que mostra un recorregut multimèdia per a descobrir el patrimoni sonor urbà. *L'atelier du Bruit* té com a objectiu la concepció i realització de documents audiovisuals i films, la realització de tallers i la realització d'accions per al foment de la lectura amb la finalitat que els seus productes esdevinguin un lloc de confluència.

---

²⁹³ Entenem com a peça d'art multimèdia aquella creació artística que utilitza com a tècnica expressiva almenys un tipus d'element digital, com ara el vídeo, l'àudio i l'hipertext.

http://www.histoire-immigration.fr - Tran Dung-Nghi - Microsoft Internet Explorer

1 2 3 4 5 6 7 8 9 je m'appelle

Tran Dung-Nghi

Ce jour là

Ce jour là, le matin du 30 avril 1975 où j'ai quitté le Viêt-Nam avec ma famille, je me rappelle comme si c'était hier. Les Américains sont déjà partis. Depuis plusieurs jours, toute ma famille se désespère. Les communistes approchent. Mes parents partent tôt le matin et rentrent très tard, ils cherchent un moyen de partir, mais ils ne trouvent pas. Moi, je me dis que peut-être on va rester. J'ai un peu plus de 12 ans. J'accompagne ma grand-mère, la mère de ma mère, faire des courses au marché, comme je le fais très souvent.

On se tient toutes les deux devant un étalage de fruits et légumes quand tout à coup, mes parents arrivent en courant : ils ont trouvé un bateau, pour partir, il faut aller tout de suite. Ils sont venus me chercher. Mes sœurs et mon frère attendent déjà dans la voiture, chacun avec le petit sac qu'on a préparé depuis longtemps pour le voyage. Je ne sais plus si ma grand-mère a pleuré, ou moi. On n'a pas le temps de se dire au-revoir. Elle me donne les bananes qu'elle vient d'acheter et c'est la dernière image que j'ai d'elle, en train de me tendre les bananes dans le marché.

On passe deux nuits et trois jours sur le bateau. On n'a plus de nourriture ni de quoi boire quand heureusement, on croise la route d'un cargo norvégien qui veut bien nous prendre à bord.

Visualització d'una de les Histories singulars

Cal destacar la utilització dels testimonis orals com un element que vincula la creació artística, la mirada antropològica i la contextualització històrica. Aquesta dimensió artística és probablement el tret diferenciador de les activitats de la *Cité* si el comparem amb altres entorns. En tot cas, Internet es mostra com un medi idoni per a poder generar aquesta mena d'accions, tot i tenir en compte que en el cas de la *Cité* la creació artística es produeix tant a Internet com en la seu física del museu i en ambdós casos s'utilitzen els testimonis personals en formats diversos grabacions, fragments sonors, transcripcions...

4.1.4. Imperial War Museum

Nom	Imperial War Museum (IWM)
Tipus institució	Museu nacional
Titularitat	Pública
Localitat	Londres, Duxford, Manchester, Belfast / Regne Unit
Data de fundació	1917
Finançament	Públic
URL	< http://www.iwm.org.uk >
Publicació web	1997
Idiomes	Anglès
Grau de virtualitat	Presencial / virtual

4.1.4.1. La història de la institució.

El *Imperial War Museum* és un dels museus militars més antics del món.²⁹⁴ Va ser fundat l'any 1917 amb l'objectiu de conservar la història de la Gran Guerra (1914-1918) i de la participació de les colònies de l'Imperi Britànic en ella, però el museu i el seu instrument de govern (el *Board of Trustees*) no van ser formalment establerts per una Acta del Parlament Britànic fins a l'any 1920.

L'any 1939 el Patronat va decidir incloure la II Guerra Mundial, i l'any 1953 els termes de referència es van ampliar per a incloure totes les operacions militars en les quals havien estat involucrades tropes del Regne Unit o de la *Commonwealth* des de l'agost de 1914, esdevenint així un museu nacional sobre els conflictes armats del s. XX.

El seu objectiu és recollir, documentar, conservar i difondre tots els aspectes relacionats amb la guerra moderna, incloent-hi l'experiència individual de la guerra, des d'un punt de vista militar, polític, social o cultural. La seva missió és fonamentalment educativa i abasta les causes, desenvolupament i conseqüències del conflicte. En aquest sentit, combina les funcions pròpies d'un museu amb les d'una galeria d'art; les d'arxiu de documents escrits i sonors i les de centre de recerca.

Entre 1976 i 1984 es van afegir tres subseus al museu: *Duxford Airfield* a Cambridgeshire (1976), el vaixell HMS *Belfast* (1978) i el *Cabinet War Rooms* a Whitehall (1984). Actualment el museu presenta una estructura en xarxa amb sis seus, de les quals cinc són obertes a la visita pública i una està dedicada a la recerca.

²⁹⁴ El primer museu militar va ser el *Musée de l'Armée*, situat a l'edifici de *Les Invalides* a París i fundat l'any 1905.

La tipologia de les seves col·leccions és molt àmplia. En primer lloc, inclou col·leccions d'obres d'art, que abasten més de 15.000 pintures, dibuixos i escultures i uns 30.000 cartells. En segon lloc, disposa d'una col·lecció d'artefactes variadíssima que inclou tot tipus d'objectes relacionats amb la guerra moderna, des d'avions i vehicles militars a uniformes, insígnies i condecoracions. La seva biblioteca és una biblioteca de referència mundial en aquest tema que conté més de 155.000 volums; i el seu arxiu audiovisual conté 36.000 km de pel·lícula i unes 6.500 hores d'enregistraments en vídeo. Finalment, el seu arxiu fotogràfic conté més de 6 milions de fotografies, negatius fotogràfics i diapositives i el seu arxiu de so conserva més de 32.000 hores d'enregistraments.

4.1.4.2. *The Sound Archive*

L'arxiu sonor del IWM està situat a la seu del IWM a Lambeth Road a Londres i disposa d'una sala de consulta oberta al públic on es poden escoltar els enregistraments i consultar els catàlegs impresos i en base de dades.

El *Sound Archive* té tres grans col·leccions d'arxius de so. En primer lloc, les retransmissions històriques de programes de ràdio que inclouen gran quantitat de discursos radiofònics, comunicats de guerra i transmissions dutes a terme per la BBC durant la II Guerra Mundial, entre els quals destacariem els discursos de Sir Winston Churchill, propaganda britànica i alemanya i les retransmissions diàries dels judicis per crims de guerra de Nuremberg. També en aquesta col·lecció s'inclouen efectes sonors: sons d'avions, tancs, armes de foc i atacs aeris.

En segon lloc, una col·lecció heterogènia que conserva material divers que arriba al museu. Molts dels arxius són entrevistes enregistrades per mitjans de comunicació o investigadors de les que es diposita una còpia al museu. Per exemple, el museu disposa d'entrevistes que van servir per a la realització de les sèries televisives dels anys 70's *World at War* and *The Great War* o de programes més recents com la *Finest Hour*, emesa a la BBC2 l'any 1999. A més, aquelles persones que desitgen donar enregistraments de les seves experiències o de les de familiars i amics són molt ben rebudes.

Finalment, la col·lecció més important del *Sound Archive* és la d'entrevistes d'història oral. El programa d'enregistrament d'entrevistes es va iniciar l'any 1970 i actualment existeixen ja més de 21.000 registres (entre arxius de so i entrevistes). No és un programa tancat sinó que se segueix treballant per a incorporar nous testimonis. Els subjectes entrevistats són persones que han estat relacionades amb els conflictes bèl·lics del segle XX en un o altre rol: homes i dones, civils i militars que aporten experiència i detalls desconeguts que d'altra manera es perdrien però

que contribueixen a fer entendre l'impacte de la guerra en tots els nivells de la societat.

4.1.4.3. The IWM en línia

El web del museu té una importància estratègica per al compliment específic de les missions que el museu es proposa. Podem llegir en el document corporatiu *IWM 2020*:

Our mission is to enable people to have an informed understanding of modern war and its impact on individuals and society by:

- Creating stimulating learning opportunities and inspiring visitor experiences that are relevant to twenty-first century audiences and draw on unique collections and historical expertise.
- Collecting, studying and interpreting objects, images and records illustrating conflicts involving Britain, the Commonwealth and their allies, from the build up to the First World War to the present day, and people's personal experience of them.
- Providing worldwide access to its collections and expertise through innovative outreach and web-based programmes as well as at its five branches.
- Developing partnerships that extend the Imperial War Museum's networks and complement its status as a national institution of international renown.²⁹⁵

D'aquestes quatre missions, veiem com clarament tres d'elles estan directament relacionades amb el desenvolupament del museu en línia. En primer lloc, encara que el museu té un important programa d'exposicions temporals en els seus centres, també genera exposicions virtuals per a poder arribar a tota mena de públic i contribuir així a l'educació de les persones

La segona és, sens dubte, el proporcionar accés universal a les seves col·leccions. Per tal d'assolir-ho, el museu ha desenvolupat la seva base de dades *Collections on line*. Finalment, la tercera missió està relacionada amb la capacitat del museu d'establir col·laboracions amb diversos agents nacionals i internacionals per poder impulsar diversos projectes.

4.1.4.3.1. Les exposicions en línia

D'entre totes les activitats educatives que duu a terme el museu, sense cap mena de dubte la programació d'exposicions temporals hi juga un paper molt rellevant. Les exposicions en línia²⁹⁶ que realitza el *Imperial War Museum* de Londres

---

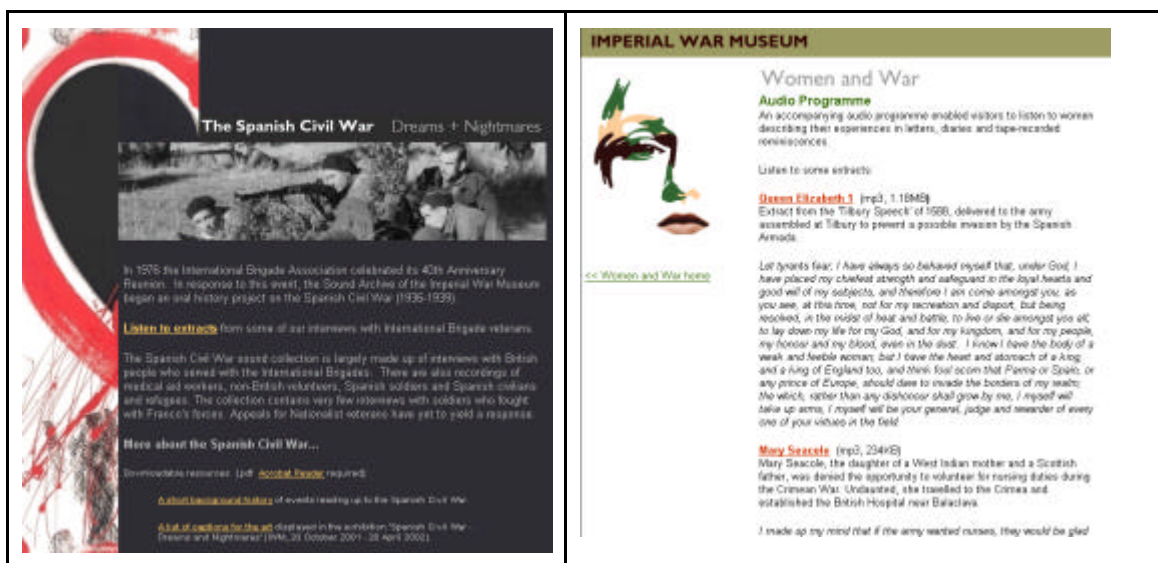
²⁹⁵ IWM 2020: Vision, Goal, Mission and Values. A *Corporate Reports*.

<<http://www.iwm.org.uk/server/show/nav.00100m006>>

²⁹⁶<<http://london.iwm.org.uk/server/show/nav.00b004002>>

pertanyen tant a la categoria d'exposicions e-musealitzades com d'exposicions estrictament virtuals.²⁹⁷

Entre les exposicions e-musealitzades produïdes pel Sound Archive en podríem destacar dues. En primer lloc, l'exposició *Spanish Civil War: Dreams and Nighmares*²⁹⁸ que era el resultat d'un projecte d'història oral sobre la Guerra Civil espanyola (1936-1939) que el museu va posar en marxa l'any 1976 en col·laboració amb l'Associació de *Brigadistes Internacionals*, amb motiu del 40è aniversari de l'inici de la guerra. L'exposició temporal va tenir lloc a l'IWM de Londres entre el 20 d'octubre de 2001 i el 28 d'abril de 2002. Actualment existeix al *Sound Archive* una col·lecció específica sobre els Brigadistes Internacionals a la Guerra Civil espanyola.

Pàgina d'inici de l'exposició *Spanish Civil War: Dreams and Nighmares*

Pàgina d'inici de l'exposició *Women at War*

En segon lloc, l'exposició *Women at War*²⁹⁹ que narra el paper crucial que han jugat les dones a les guerres, com a personal de servei militar, infermeres, treballadores a les fàbriques, agents secrets i pilots des de la I Guerra Mundial fins al present. Aquesta exposició era homòloga d'una exposició temporal que es va exhibir al IWM de Londres entre el 15 d'octubre de 2003 i el 18 d'abril de 2004.

D'altra banda, un exemple d'exposicions estrictament virtuals seria *Greenham Common Women's Peace Camp. 1981-2000*³⁰⁰ que mostra part del treball fet amb dones que havien viscut o havien estat implicades al "Greenham Common Women's Peace Camp" a més del personal militar que treballava a la base. Aquestes entrevistes són part d'un projecte oral molt més ampli que vol cobrir els moviments anti guerra des de 1914 fins l'actualitat. Altres exposicions d'aquest tipus serien

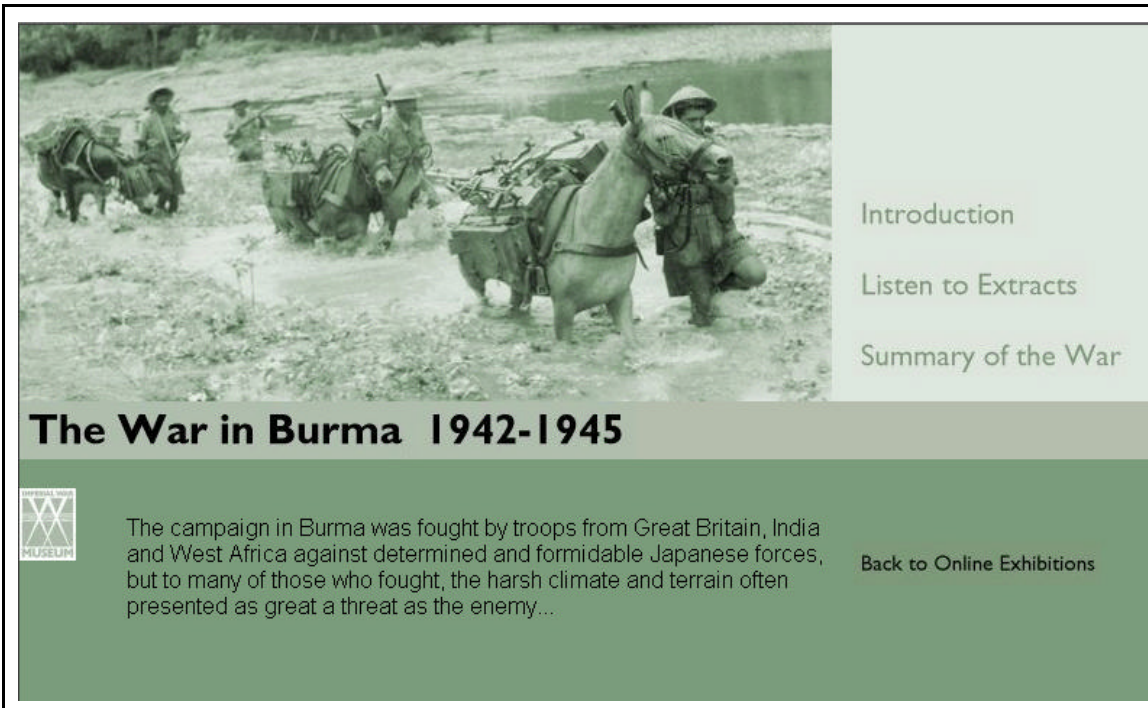
²⁹⁷ Vegeu apartat 5.2.3.4. Imperial War Museum, p.301

²⁹⁸ <<http://www.iwm.org.uk/upload/package/5/spanish/index.htm>>

²⁹⁹ <<http://www.iwm.org.uk/upload/package/41/women/index.htm>>

³⁰⁰ <<http://www.iwm.org.uk/upload/package/22/greenham/index.htm>>

l'exposició *Korea. Recollections of the Korean War. 1950-1953*³⁰¹, resultat de la sèrie d'entrevistes fetes a veterans de la Guerra de Corea, o l'exposició *The Battle of Britain Sounds*³⁰² que mostra el resultat de les entrevistes fetes durant els passats 25 anys a veterans de la Batalla d'Anglaterra. També l'exposició *Christmas at War*,³⁰³ recollint les experiències dels soldats que passaven el Nadal al front, o l'exposició *The War in Burma. 1942-1945*³⁰⁴, que mostra una petita part de les 300 entrevistes fetes a persones que van estar a Birmània durant aquells anys.

Introduction

Listen to Extracts

Summary of the War

The War in Burma 1942-1945

 The campaign in Burma was fought by troops from Great Britain, India and West Africa against determined and formidable Japanese forces, but to many of those who fought, the harsh climate and terrain often presented as great a threat as the enemy...

[Back to Online Exhibitions](#)

Pàgina d'inici de l'exposició *The War in Burma 1942-1945*

Finalment, una darrera modalitat és el projecte *Forgotten Voices* que difon l'amplíssima col·lecció d'entrevistes custodiades al *Sound Archive* a persones que d'una manera o una altra es van veure relacionades amb algunes de les guerres del segle XX. Aquest material ha servit per publicar llibres, com seria el cas del llibre *"Forgotten Voices of the Great War"* de Max Arthur, publicat per l'editorial *Ebury Publishing* que pertany al grup editorial Random House. A partir de l'èxit assolit, s'han seguit publicant més llibres que recullen testimonis d'altres conflictes i també se n'ha derivat la realització d'obres de teatre³⁰⁵, edició de d'audio-llibres, i programes de ràdio.

³⁰¹ <<http://www.iwm.org.uk/upload/package/24/korea/koreaintro.htm>>

³⁰² <<http://www.iwm.org.uk/upload/package/28/batbritsound/intro.htm>>

³⁰³ <<http://www.iwm.org.uk/upload/package/6/christmas/index.htm>>

³⁰⁴ <<http://www.iwm.org.uk/upload/package/1/burma/index.htm>>

³⁰⁵ Sis monòlegs partir del llibre de Max Arthur que es van dur a terme al IWM el 1 de novembre de 2006 i que posteriorment han girat per altres teatres,

Tot aquest projecte s'engloba sota el nom genèric de *Forgotten Voices*³⁰⁶ i disposa d'un web en el qual és possible llegir fragments del llibre i escoltar petits fragments d'àudio. En aquest moment, el projecte disposa de cinc apartats a més d'un fòrum de debat i intercanvi d'informació: *Forgotten Voices of the Great War*, *Forgotten Voices of the Blitz and the Battle for Britain*, *Forgotten Voices of the Second World War*, *Forgotten Voices of the Holocaust* i *Forgotten Voices of the Falklands*.

L'*Imperial War Museum* de Londres, per mitjà del seu servei educatiu també té una línia d'exposicions amb continguts específicament adreçats a escoles on s'explica com utilitzar la informació del web i a quina part del currículum escolar es pot aplicar.³⁰⁷ En destacaríem dues. En primer lloc l'exposició *Together: Working for Victory*³⁰⁸ que explica el paper que van jugar les tropes en les diverses campanyes de la II Guerra Mundial a Europa, el Mediterrani, Àfrica, Àsia, la zona del Pacífic i l'Orient Mitjà.

El segon recurs educatiu que destacarem és l'exposició *The Battle of the Somme*³⁰⁹ que a través d'objectes, fotografies, documents i fragments d'entrevistes en àudio reconstrueix les experiències de 21 persones que es van veure involucrades en la batalla.

The screenshot shows the Imperial War Museum website for the exhibition 'The Battle of The Somme'. The page features a large image of a brown military jacket with a white cloth tied around the neck. The text on the page includes the museum's name, the exhibition title, and a brief description of the battle. There are also navigation links and a search bar.

IMPERIAL WAR MUSEUM
The Battle of THE SOMME
 1914 1915 1916 1917 1918

The Battle of the Somme began on 1 July 1916. It lasted for five months and was one of the most bitterly contested and costly battles of the First World War. Click on the links to find out how the Battle was planned and fought, about the experiences of the people who were involved and about the battlefields today.

The Battle Personal Stories The Somme Revisited

Introduction Learning & Research Shop Online Other Links

Search

IMPERIAL WAR MUSEUM

Pàgina d'inici de l'exposició *The Battle of The Somme*

³⁰⁶ <<http://www.forgottenvoices.co.uk>>

³⁰⁷ Vegeu apartat 5.2.4.1. Les exposicions en línia com a recurs educatiu, p. 302

³⁰⁸ <<http://www.iwm.org.uk/upload/package/11/together/index.htm>>

³⁰⁹ <<http://www.iwm.org.uk/server/show/nav.00o>>

4.1.4.3.2. Proporcionant accés universal a les col·leccions

Per acomplir el seu objectiu de donar accés universal a les col·leccions, el IWM ha optat clarament per utilitzar l'espai virtual. La informació sobre les col·leccions del IWM al web s'organitza al voltant d'una base de dades (*Imperial War Museum's Collections Online database*) que conté més de 160.000 registres relacionats amb els ítems de les diverses col·leccions. Aquesta base de dades no indexa la col·lecció completa del museu, però inclou les col·leccions completes de documents, pel·lícules, llibres impresos i arxius de so. Existeix una selecció de registres de les col·leccions d'art, exposicions, fotografies, aeronàutica i vehicles.

Aquesta base de dades nodreix el microweb *Collections Online*³¹⁰ que s'articula en nou apartats: *War on Land, War at Sea, War in the Air, War and Peace, Prisoners, Civilians, Commonwealth, Truth and Propaganda* i *Burial and Remembrance*. Registres de totes les col·leccions il·lustren els nou temes principals. Cada tema conté subtemes il·lustrats amb seleccions de material de cadascuna de les col·leccions i una petita introducció a cadascun dels temes.

En relació als arxius de so existeixen 27.000 registres d'àudio, dels quals uns 340 disposen de petits extractes que els usuaris poden descarregar i sentir. Per tant, el web ofereix principalment accés al catàleg de la col·lecció. Els fragments d'entrevista serveixen per a il·lustrar els temes o s'utilitzen en exhibicions en línia

Els paràmetres de cerca es poden fer per paraula clau, gènere del testimoni, número de registre, cognom del testimoni i nacionalitat. També es poden seleccionar aquells registres que incorporen un clip sonor de l'entrevista.

4.1.4.3.3. Desenvolupant xarxes

Moltes de les activitats del museu es produeixen i realitzen en col·laboració amb altres agents, especialment aquelles relacionades amb la funció educativa del museu. Ensenyament d'adults o projectes intergeneracionals entre joves i veterans són algunes d'aquestes iniciatives.

The expansion of the learning programme also provides the scope for the diversification and development of Museum audiences. The Museum has successfully piloted *Inspiring Learning for All*, implementing the framework into the design and evaluation of learning programmes and exhibitions and in the formation of a broad range of strategic partnerships with regional agencies, museums, galleries, libraries and community groups.³¹¹

Aquesta funció educativa es fa de forma especialment notòria amb les comunitats locals, tant des de les seus de Londres com des de les seus de IWM Duxford i IWM

---

³¹⁰ <<http://www.iwmcollections.org.uk/>>

³¹¹ Imperial War Museum. Annual Report and Account. 2006-07, pp 13-14. A Corporate Reports. <<http://www.iwm.org.uk/server/show/nav.00100m006>>

North i permet al museu interaccionar amb els grups locals d'una manera sostenible i amb sentit. Tanmateix el museu no utilitza de forma prioritària el web per aquest treball local i la majoria de les seves activitats es fan en l'àmbit presencial.

No obstant, voldriem mencionar una de les activitats en les quals el web té una part activa i que pot servir de mostra de les potencialitats del mitjà. Ens referim al projecte *Moving Minds*³¹² que forma part d'un dels *Strategic Commissioning projects* més ampli subvencionat pel Departament d'Educació i el de Cultura, Mitjans i Esports. En aquest projecte-marc, s'anima els joves a utilitzar les col·leccions dels museus i formes experimentals d'aprenentatge i establir connexions entre museus nacionals i locals.³¹³

---

³¹²<<http://www.radiowaves.co.uk/movingminds>>

³¹³ Vegeu apartat 5.4.5.1. Transmetre els coneixements a les noves generacions, p. 360

4.1.5. The Basque Museum & Cultural Center

[Basque Studies Library. University of Nevada]

Nom	The Basque Museum & Cultural Center
Tipus institució	Museu
Titularitat	Fundació privada
Localitat	Boise (Idaho), Estats Units
Data de fundació	1985
Finançament	Per donacions, subvencions i ajuts de particulars i empreses
URL	< http://www.basquemuseum.com/ >
Publicació web	2000
Idiomes	Anglès.
Grau de virtualitat	Presencial / virtual

El *Basque Museum & Cultural Center* està situat a la localitat de Boise (Idaho), zona d'acollida i assentament d'immigrants bascs als Estats Units a partir del 1800. El seu objectiu fonamental és preservar el patrimoni dels emigrants bascs a través d'exposicions, itineraris i activitats de tota mena, entre les quals destaca la creació d'una guarderia basca, la *Boiseko Ikastola*.

Ens trobem, doncs, davant d'un petit museu local amb un patrimoni molt singular a conservar que va ser fundat l'any 1985 i localitzat inicialment a la *Casa Cyrus Jacobs-Uberuaga* de Boise. Amb el pas del temps, els fons han anat augmentant i el museu va canviar a un espai més ampli, mantenint la *Casa Cyrus Jacobs-Uberuaga* com a part de les instal·lacions.

El seu model és el d'una organització sense ànim de lucre (*non-profit corporation*) i està dirigida per un consell de direcció format per voluntaris. El seu finançament prové de donacions de particulars o empreses, subvencions i beques de fundacions, subvencions del Govern Autònom Basc i vendes de la botiga del Museu.

Una de les col·leccions més importants del museu són els seus arxius d'història oral. La seva gènesi és singular. A través dels anys, moltes persones havien entrevistat immigrants bascos i els seus descendents per a diversos projectes de recerca. Molts d'aquests enregistraments van ser donats al *Basque Museum & Cultural Center*, però d'altres van ser dipositats a la *Basque Studies Library* de la Universitat de Nevada (Reno). Aquesta biblioteca va ser fundada a final dels anys seixanta sota els auspicis del *Basque Studies Program*. Actualment és part de la Biblioteca general de la Universitat de Nevada i està considerada com la biblioteca més important sobre temes relacionats amb el País Basc de fora de la Península.

Hem de tenir en compte que les dues institucions pertanyen a estats diferents (Idaho i Nevada) i que estan situats a la zona oest dels Estats Units. Per la seva situació

geogràfica i la seva economia basada en la ramaderia, van ser el lloc d'assentament natural de la majoria d'immigrants bascos que treballaven de pastors i és lògic que allí encara resideixin la majoria de descendents dels immigrants originals. L'origen de la majoria d'immigrants de Boise era la província de Biscaia, especialment el poble de Guernica.

Les històries orals de la col·lecció del *Basque Museum & Cultural Center* inclouen els ítems següents:

- 1) entrevistes fetes els anys 1970 als immigrants de més edat.
Majoritàriament són en Euskera.
- 2) entrevistes realitzades per John Bieter and Mark Bieter a principis dels anys 90 per a documentar un llibre titulat *An Enduring Legacy – Story of the Basques in Idaho*.
- 3) entrevistes fetes per Begonya Pecharroman entre 1998-99 a dones immigrants basques.
- 4) entrevistes realitzades entre 2001 i 2002 gràcies a la subvenció del Projecte Urantzadi, en les que es recollen els testimonis de la primera generació de basc-americanos.

4.1.5.1. *The Basque Oral History Project*

Una subvenció concedida al *Basque Museum* pel Govern Autònom Basc l'any 2001 com a part del Projecte Urantzadi va permetre començar el tractament i la transcripció de les entrevistes per a ser publicades en entorn digital en un projecte anomenat *Basque Oral History Project*.³¹⁴ Actualment hi ha disponibles 187 entrevistes en línia en format de transcripció textual o arxiu àudio. La seva finalitat principal és la conservació dels testimonis pel seu posterior ús per a la recerca acadèmica.

En aquest projecte compten amb la col·laboració de la *Basque Studies Library*, que no obstant, té la seva pròpia col·lecció d'entrevistes en línia, anomenada *Voices from Basque America*³¹⁵, que actualment té 62 entrevistes en línia, en format de transcripcions textuales i arxius de so. Aquest projecte va ser finançat per mitjà d'una subvenció del govern basc al *Zazpiak Bat Basque Club* de Reno.

Per tant, encara que siguin dos projectes diferents, estan directament relacionats. Ambdues institucions treballen en la mateixa direcció, intentant que els continguts que custodien siguin accessibles a un nombre major d'usuaris. Per això, la

---

³¹⁴<<http://www.basquemuseum.com/oralhistory>>

³¹⁵<<http://basque.unr.edu/oralhistory>>

professora Lisa Corcostegui³¹⁶ va desenvolupar el lloc web per l' *Oral History Project* de la Universitat de Nevada. També va formar el personal del *Basque Museum* sobre com desenvolupar la seva pàgina de manera que els visitants de cada lloc web vegin coherència entre els dos projectes.

Pàgina d'inici del *The Basque Oral History Project*.
Basque Museum

Pàgina d'inici del projecte *Voices from Basque America*.
Basque Studies Library

En una entrevista, Patty A. Miller, Directora executiva del *Basque Museum*, ens apuntava una sèrie de qüestions. En primer lloc, destacava la importància que havia tingut el finançament del Govern Basc a través del seu Projecte Urantzadi per poder posar en marxa i dinamitzar els seus fons orals. Tot i que la raó principal de transcriure i digitalitzar les entrevistes era la de millorar la seva conservació, es plantejaven el seu ús no només com a font de recerca sinó també amb finalitats educatives. No existia un públic objectiu a qui anava destinat el recurs ni el fet de penjar-les a la xarxa va modificar el tipus d'usuari. Bàsicament són persones que busquen informació sobre els seus avantpassats.

Entre la col·lecció existent al museu en suport analògic i la col·lecció en línia existeix una diferència de volum i quantitat en la informació oferta. Així com en el museu es pot consultar l'entrevista sencera, al web estan disponibles només un parell de fotos digitalitzades, un petit clip àudio, el sumari de l'entrevista i és possible imprimir una còpia del sumari complet de l'entrevista. En accés presencial el visitant pot consultar tota la transcripció i escoltar l'enregistrament complet. Moltes de les històries orals no formen part del projecte digital.

També va destacar les dificultats econòmiques i de manca de personal per poder continuar el projecte de digitalització: "We currently do not have the staff or funding to create the webpages to be able to have them all on-line, nor has a timetable been established to do so. You have to collect the stories...then they are

³¹⁶ Lisa Corcostegui és antropòloga especialista en dansa tradicional basca i professora de la Universitat de Nevada (Reno), en el seu *Center for Basque Studies* <<http://basque.unr.edu/>>

available for when you have the resources to make them a part of the on-line project." ³¹⁷

Una altra de les dificultats que manifesten està relacionada amb la protecció de la privacitat dels testimonis i la necessitat de sol·licitar autorització per escrit per a poder penjar l'entrevista, ja que el fet d'obrir-ho a Internet ho fa accessible a persones d'arreu del món. Segons Patti Miller: "It really is a great responsibility to have such a wide-ranging possibility of accessibility"³¹⁸

Com a mecanismes d'avaluació no disposen d'un control sistemàtic sobre els impactes que reben al seu lloc web. El seu únic retorn són els correus electrònic i les trucades telefòniques de persones que han trobat parents mitjançant la pàgina web.

Des de la seva perspectiva de petit museu local, els és fonamental que existeixin enllaços entre webs de temàtica similar. Tanmateix, no s'han plantejat formar xarxa única entre institucions, encara que els projectes siguin similars. No obstant valoren positivament la pàgina web que va fer Lisa Corcostegui de la Universitat de Nevada, ja que els hi soluciona moltes de les seves necessitats. De fet, ens comenten que l'historiador de fonts orals de la *Idaho Historical Society* ha adaptat l'arquitectura i funcionalitats d'aquesta pàgina per a la seva institució. El principal avantatge és que fa que l'usuari utilitzi alhora el sentit de la vista (llegeix el text i mira les fotografies) i el de la oïda (escolta els clips àudio) .

Cal apuntar que quan li van preguntar si els testimonis haurien de ser considerats Patrimoni immaterial, i al contari de l'extesa opinió de què la història és objectiva i la memòria subjectiva, ens va respondre que:

I think it would be a good idea. Any historical record is at least a little subjective. A primary document might have a misspelling or an inaccurate date written on it, written historical information generally includes some sort of bias from the author. Oral histories are at least told by the primary source – the individual who experienced it.³¹⁹

---

³¹⁷ Resposta de Patty A. Miller, Directora executiva del *Basque Museum*, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (14/04/2007) (Solanilla, 2007). Data de resposta: 11/06/07. Vegeu annex 10.26, p.589

³¹⁸ Resposta de Patty A. Miller. Vegeu annex 10.26, p.589

³¹⁹ Resposta de Patty A. Miller. Vegeu annex 10.26, p.589

4.2. Els museus virtuals

Describim com a “museu virtual” totes aquelles institucions que desenvolupen la seva activitat de forma gairebé exclusiva a internet, encara que de forma puntual puguin realitzar alguna activitat presencial. Tot i que existeix una seu física des d'on és coordina l'activitat, el seu abast és molt més ampli. Els anomenem museus ja que a compleixen perfectament els requisits establerts per l'ICOM:

Un museu és una institució permanent, sense ànim de lucre, al servei de la societat i del seu desenvolupament i oberta al públic, que adquireix, conserva, investiga, comunica i exhibeix el patrimoni material i immaterial de la humanitat amb finalitat d'estudi, educació i delectació.³²⁰

4.2.1. Xarxa de Museus de Persona

Nom	Museu da Pessoa
Tipus institució	Museu
Titularitat	Organització privada sense ànim de lucre
Localitat	Sao Paulo / Brasil
Data de fundació	1996
Finançament	Parcialment per mitjà de la Llei Rouanet i per ingressos provinents de projectes per a empreses
URL	http://www.museudapessoa.net
Idiomes	Brasileny
Nom	Museu da Pessoa
Localitat	Braga / Portugal
Data de fundació	2000
URL	http://www.museu-da-pessoa.net/
Idiomes	Portuguès
Nom	Museum of Person
Localitat	Indiana /Estats Units
Data de fundació	2002
URL	http://www.bloomington.in.us/~mop-i/index
Idiomes	Anglès
Nom	Musée de la Personne
Localitat	Montréal / Canadà
Data de fundació	2006
URL	http://www.museedelapersonne.ca/
Idiomes	Francès i anglès

³²⁰ Article 3 dels Estatuts de l'ICOM. <<http://icom.museum/statutes.html#3>>

4.2.1.1. El Museu da Pessoa. Sao Paulo, Brasil

La idea de crear un *Museu da Pessoa* va néixer l'any 1991 a Sao Paulo amb la voluntat de registrar, preservar i transformar en informació històries de vida de qualsevol persona de la societat, promovent canvis socials per mitja de la reflexió sobre la identitat i la valoració d'individus i comunitats. En els seus orígens el projecte consistia en la construcció d'una base de dades que organitzés narracions, fotos i documents, i que permetés creuar informacions. Per tant, al principi, es van organitzar aquestes dades en CDRoms i així, ja abans de l'existència de l'Internet comercial, que a Brasil no va aparèixer abans de 1995, existia la idea de construir una xarxa virtual d'històries de vida.

Quan Internet es va començar a popularitzar, aviat es va veure que era el canal ideal per a construir la xarxa així com per a permetre que les històries fossin construïdes i enregistrades per les pròpies persones.

Des del començament, el Museu conceptualment es basa en dos pilars. D'una banda, treballar per a què qualsevol persona pugui registrar, preservar i difondre la seva història de vida. I d'altra banda, transformar aquestes històries en informació que serveixi per a usos pedagògics, culturals, socials i polítics.

4.2.1.1.1. Història del projecte

Com ja hem comentat, la primera idea sorgí l'any 1991 d'un grup de treball liderat per la historiadora Karen Worcman, que desenvolupava el projecte "José de Medeiros: 50 anos de fotografia". Aquest projecte preveia la recollida de testimonis orals del fotògraf i de persones vinculades al seu entorn. Amb anterioritat, Worcman havia desenvolupat un projecte de recerca sobre la immigració jueva a Rio de Janeiro³²¹, que també es fonamentava en la recollida de testimonis orals. Aquest treball es va concretar en la realització d'una exposició, "Memoria e Migração", al *Museu da Imagem e do Som* de Sao Paulo. En l'exposició es va habilitar un espai amb una càmera de vídeo, on la gent podia narrar les seves experiències. L'exposició en general i aquesta activitat en particular van tenir tanta repercussió que va donar pas a la idea de crear un museu on les persones poguessin deixar registrades les seves històries de vida.

A partir d'aquesta idea inicial es va formar un nucli d'especialistes en diferents àmbits³²² interessats a tirar endavant el projecte. A partir de reunions periòdiques es va anar gestant el projecte, que va començar amb la creació d'una base de dades d'històries de vida. Paral·lelament s'anava buscant finançament amb

---

³²¹ Entre el 1988 i el 1991

³²² Les historiadores Karen Worcman, Márcia Ruiz i Cláudia Leonor i els periodistes José Santos Matos i Mauro Malin.

possibles patrocinadors. En una entrevista amb Thom Gillespie, Karen Workman ens parla d'aquella primera etapa:

Our first step was to make a prototype of the database idea. At this time, the Internet was not popular (at least in Brazil). So, the idea was to create a publicly accessible multimedia database, possibly a CD-ROM or a kiosk. The idea was always to keep the life stories, including video, photographs, etc., to allow any person the opportunity to make a selection, a choice to say something important about his or her life. What we wanted to keep was always essentially virtual.³²³

El maig de 1992 va ser creat oficialment el *Museu da Pessoa*, com una institució privada finançada pels projectes que realitzava en col·laboració amb empreses o institucions públiques.³²⁴ L'any 1996 que el *Museu* va aparèixer per primera vegada a Internet. Aquest primer prototip serviria per a què, un any més tard, el 1997, redissenyés el seu portal i s'allotgés en el servidor de *Universo Online*.³²⁵ Entre el 1997 i el 1999 el *Museu* va viure un creixement importantíssim i va definir Internet com el seu espai d'actuació primordial. El 1999, el *Museu* va presentar el seu projecte a la conferència internacional *Museums & the Web 99*.³²⁶ Aquesta presentació va desencadenar una onada de reaccions positives al projecte i va estimular la formació de nous nuclis en altres països (Portugal, Estats Units i Canadà) que constituïran la futura *Xarxa de museus de Persona*.³²⁷ Al suplement de Tecnologia del diari *The New York Times* del 16 de març de 1999, es feia una ressenya de la conferència i s'afirmava:

If one site could be said to have commanded the most interest during the conference, it would be *Museo da Pessoa* (Museum of the Person), a virtual museum that presents 500 life stories of ordinary Brazilian citizens and continues to add more every week. By definition, the site has no difficulty attracting the attention of its target audience. "Everybody [at the conference] is asking how to get the public to listen," Karen Worcman, the museum's director, said. "Here, the public is the collection. You are not participating in the exhibit. You are it."³²⁸

Entre els anys 2000 i 2002 el *Museu* viurà una gran expansió i iniciarà molts projectes en col·laboració amb agents ben diversos: escoles, empreses i institucions. Durant l'any 2001 va ser quan va sorgir la idea de transformar el lloc web del *Museu da Pessoa* en un portal de memòria. L'estímul necessari per aquesta

---

³²³ Gillespie, Thom (1999) "Brazil's Museum of the Person"

<<http://www.indiana.edu/~slizzard/museum/interview.html>>

³²⁴ Entre altres, la Secretaria d'Estat de Cultura de Sao Paulo o el Sao Paulo Futebol Clube.

³²⁵ Universo Online (UOL) és considerat el major portal informatiu en llengua portuguesa.

³²⁶ Museums & the Web. New Orleans. 12-14 de març de 1999.

<<http://www.archimuse.com/mw99>>

³²⁷ Vegeu apartat 4.2.1.1.3. Els altres nuclis de la xarxa de museus de Persona, p. 178

³²⁸ Mirapaul, Matthew (1999) "Taking Web as a Given, Museums Go After Net Audience". A *The New York Times*, 16/03/1999.

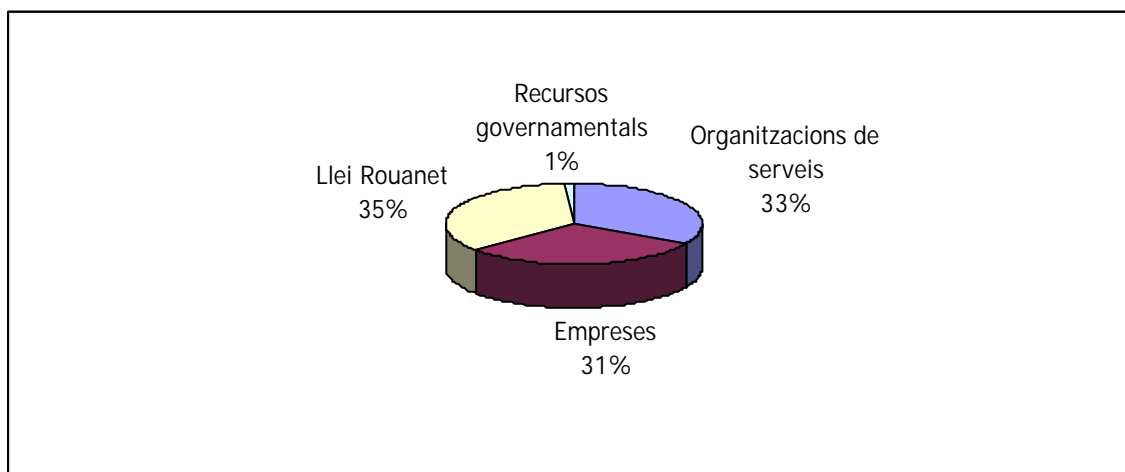
<<http://www.nytimes.com/library/tech/99/03/cyber/articles/16museums.html>>

transformació es deu a la participació del Museu al *Prémio Empreendedor Social* convocat per Ashoka³²⁹ i McKinsey, on el museu va presentar un pla de negoci per a transformar el seu lloc web en un portal d'històries de vida. La idea consistia a crear un portal que congregués diversos llocs webs lligats a quatre grans àrees: educació, institucions, comunitats i persones. També l'any 2001 es va crear l'Institut Museu da Pessoa.Net per difondre, augmentar i democratitzar el seu fons i la seva metodologia. Constituit en forma d'*Organització de Societat Civil de Interés Públic* (OSCIP), l'Institut cerca ampliar l'impacte social dels seus projectes.

L'agost de 2003 va ser publicat el Portal *Museu da Pessoa.net*, amb la finalitat específica de "construir una xarxa mundial d'històries de vida i contribuir a la formació d'una nova memòria social"³³⁰. A partir d'aquell moment, el projecte està en constant evolució i ha anat incrementant els seus projectes i col·laboracions.

4.2.1.1.2. El model d'institució i la missió

El *Museu da Pessoa* és una organització privada sense afany de lucre que s'autofinancia mitjançant dues fonts. En primer lloc, amb la realització de projectes per a institucions, empreses, sindicats... S'enregistren les històries de vida de la gent i les comunitats relacionades, es contextualitza històricament i el resultat pren forma de llibre, curs de formació interna, video, o un altre format. Les entrevistes realitzades passen a formar part de la col·lecció del museu.

Pressupost d'ingressos 2006

³²⁹ Ashoka és una organització no governamental internacional, creada als Estats Units l'any 1980 i que té com a objectiu la promoció d'emprenedors socials.

<<http://www.ashoka.org.br>>. McKinsey & Company és una empresa internacional de consultoria en alta gestió que presta els seus serveis a empreses, institucions governamentals i grans organitzacions.

³³⁰ Extret del propi portal [16/01/08]

En segon lloc es financia per mitjà del patrocini institucional, que pot donar suport econòmic a tot el museu o a un projecte en concret. En aquest sentit cal destacar que el museu es beneficia de la *Llei Rouanet* al Brasil la qual permet als contribuents (tant individus com corporacions) fer donacions o mecenatges a projectes culturals a canvi d'exempcions fiscals.

D'altra banda, i tal i com consta en el seu lloc web, la seva missió principal és promoure la democratització de la memòria social, donant valor a les històries de vida amb la finalitat de contribuir a la construcció d'una societat més justa basada en el respecte mutu.

El museu vol esdevenir una referència mundial en memòria oral i ser un espai virtual d'expressió, comunicació, generació i intercanvi de coneixement entre persones d'arreu del món.

Encara que la seva finalitat principal és la preservació i divulgació d'històries de vida, també treballen per a què aquestes històries puguin ser utilitzades com a instruments de canvi social. Actualment, el seu treball està orientat a tres accions:

1. Treballar per a què qualsevol persona tingui l'oportunitat d'explicar la seva vida.
2. Promoure una nova mirada sobre la construcció de la memòria social
3. Col·locar les històries de vida al servei de les causes socials.

4.2.1.1.3. Els altres nuclis de la Xarxa de museus de Persona

Com ja hem comentat, a partir de la presentació del projecte del *Museu da Pessoa* a la conferència internacional *Museums & the Web 1999*, es va iniciar un procés on s'incentivava la creació de nous nuclis de museus de persona arreu del món per expandir la missió del museu i crear una veritable xarxa mundial d'històries de vida.

La primera iniciativa va partir de Portugal. Jorge Gustavo Rocha, del Departament d'Informàtica de la Universitat de Minho (Braga) a Portugal es va posar en contacte amb l'equip del *Museu da Pessoa* de Brasil i es va crear el nucli del *Museu da Pessoa* a Portugal. Per al Departament d'Informàtica el punt rellevant era haver comprès que aquestes narracions eren una font d'informació excel·lent.

Per això, la seva prioritat va ser el desenvolupament dels sistemes tècnics que permetessin recollir, organitzar i fer accessibles les històries de vida. I van adonar-se que la millor manera era construir el web sobre una base de dades. Durant aquests anys han estat treballant en el desenvolupament tècnic i han fet alguns

projectes pilot com *Museu Virtual VidasGalp*,³³¹ o *Memórias da cidade do Porto*³³² en col·laboració amb el Museu da Pessoa de Brasil i amb motiu de la capitalitat europea de la cultura 2001 de la ciutat de Porto.

A juny de 2008 el seu web públic³³³ està encara en construcció, però estan activament implicats en la xarxa, donant suport tècnic als altres nuclis i buscant finançament per a crear un equip que pugui desenvolupar els projectes de memòria.

En la mateixa conferència de *Museums & the Web 1999*, l'equip de Brasil es va posar en contacte també amb Thom Gillespie, professor de mitjans interactius al Departament de Telecomunicacions de la Universitat d'Indiana (US). L'any 2001, es va celebrar de nou la conferència *Museums & the Web 2001* a Seattle on es va presentar un taller anomenat "The Museum-Of-The-Person "dot" World" on es va discutir la forma de desenvolupar el Museu, incentivant la creació de nous nuclis arreu del món. D'aquí va sorgir la idea de la creació d'un nucli als Estats Units, vinculat a la Universitat d'Indiana. En la mateixa línia, tan el professor Rocha com el professor Gillespie van passar a formar part del Consell Consultiu del nou Institut Museu da Pessoa.net

El nucli del Museu of Person³³⁴ d'Indiana es va publicar en línia l'any 2002 i va iniciar la seva col·lecció recollint històries de vida de persones arrelades a Indiana. Aquestes històries eren el començament del que volia esdevenir una àmplia col·lecció de memòries escrites pels "Hoosiers"³³⁵ o explicades als entrevistadors.

El projecte rep el suport de *The Senior CyberNet*, *The Indiana University Folklore Department* i the *Center on Aging and Community at the Indiana Institute on Disability and Community*. La seva principal font de finançament és la *Library of Congress*, Washington D.C. El projecte també rep suport de *VSA Arts of Indiana*, *Indiana Governor's Planning Council for People with Disabilities*, *Cord Camera*, *Mathers Museum of World Cultures* i de donacions privades.

Encara que en el futur està previst que les persones puguin introduir directament la seva història al web mitjançant un aplicatiu, actualment encara han de ser enviades a alguna de les persones de l'equip, codificades i introduïdes al web. Per tant, en aquest moment els suports emprats són imatges i transcripcions textuais d'entrevistes en format *pdf*.

---

³³¹ <<http://vidas.galpenergia.com>>

³³² <<http://www.museudapessoa.net/hotsites/mcporto/index.htm>>

³³³ <<http://www.museu-da-pessoa.net>>

³³⁴ <<http://www.bloomington.in.us/~mop-i/index>>

³³⁵ Persona nativa de l'Estat d'Indiana

Les fonts d'adquisició d'històries són diverses. *The Indiana University Folklore Department* col·labora amb els estudiants que volen treballar en diversos projectes que són font per a aquestes històries. També hi ha organitzacions comunitàries, com el *SeniorCyberNet* (organització voluntària sense ànim de lucre), que ajuden als membres de la comunitat a escriure les seves històries personals. Finalment, les associacions de veïns també són una potencial font d'històries.

Els primers contactes amb el *Centre d'Histoire de Montreal*³³⁶ es van produir el novembre de 2002, a través del seu director, M. Jean-François Leclerc, però la col·laboració es va materialitzar quan el centre d'Història de Montreal va assistir al Seminari "Memòria, rede e mudança social" celebrat del 12 al 14 d'agost de 2003 a Sao Paulo i on es presentava el *Portal Museu da Pessoa.Net*.

A partir d'aquesta trobada, va sorgir la proposta de crear un nucli de *Museu de Persona* a Montreal, vinculat al Centre d'Histoire de Montreal. També el 2003 el Centre d'Histoire de Montreal va formar un petit equip per l'organització de l'exposició pel 50è aniversari de l'arribada dels portuguesos a Montreal: *Encontros. The Portuguese Community. Neighbours for 50 years*.

Aquest equip passaria a ser el grup impulsor del projecte que es va presentar el 2004 i que va comportar la creació oficial de l'organització sense ànim de lucre *Musée de la Personne* també l'any 2004. Després d'un intens treball, el novembre de 2006 el *Musée de la Personne*³³⁷ es va inaugurar en línia.

Com tots els altres nuclis és també un Museu estrictament virtual que té com a objectiu el recollir històries de vida. Tecnològicament, permet tota mena de format -àudio, vídeo, imatges- i també dona la possibilitat que els propis testimonis proporcionin els seus records per mitjà de la pàgina web.

Tot i ser una entitat pública, treballa en col·laboració amb altres entitats com el *Centre d'histoire de Montreal*, *Emploi-Québec - Projet Jeunes volontaires*, *Écomusée du fier monde*, *Musée McCord, Montreal*, *Ministère de l'Immigration et des Communautés culturelles*, *La Boussole - YMCA Centre-ville* i el *Benny Farm History Project*.

4.2.1.2. Els projectes

En tota la seva trajectòria el *Museu da Pessoa* de Brasil ha desenvolupat un seguit de projectes³³⁸ en col·laboració amb diverses institucions i de tipus molt diferents. Tots aquests projectes estan agrupats en tres grans programes: Programa *Conte Sua História*, Programa *Memoria Institucional* i Programa de *Formació*.

³³⁶ <<http://ville.montreal.qc.ca/chm>>

³³⁷ <<http://www.museedelapersonne.ca/>>

³³⁸ Per a veure una llista detallada dels projectes desenvolupats, vegeu annex 10.16, p.535

4.2.1.2.1. Programa *Conte Sua História*

El Programa *Conte Sua História* es va iniciar l'any 2004 amb la finalitat de captar històries per anar nodrint la col·lecció del Museu i integrant-les per a ser accessibles des del Portal. L'objectiu és que qualsevol persona tingui l'oportunitat d'explicar les seves experiències per mitjà d'un espai obert al públic i de campanyes de captació d'històries en recerques fetes pel Museu. Existeixen principalment dues vies de captació d'històries. En primer lloc per mitjà d'una xarxa de cabines de grabació que es col·loquen temporalment en diferents punts del país coincidint amb activitats presencials. Estan dotades d'una càmera de vídeo i permeten que tothom qui vulgui pugui enregistrar el seu testimoni. La segona via és directament a través de l'aplicatiu disponible en el web del museu. El programa té com a responsabilitat oferir la disponibilitat pública de tot el fons recollit, sobretot el virtual, però ha de vetllar també per l'estructura de consulta del fons físic.

Entre els projectes vinculats a aquest programa, destacariem els següents: *Ponto de Cultura Museu da Pessoa* (en col·laboració amb el Programa Cultura Viva del Ministério da Cultura, 2006-2008), *Um Milhão de Histórias de Jovens* (finançat per la Fundació W.K. Kellogg i realitzat en col·laboració amb Aracati - Agência de Mobilização Social, 2006), *Vou te Contar - Maranhão* (2005), *Catadores de Material Reciclável* (2005), *Vou te Contar - Rio Grande Sul* (2004) (en col·laboració amb el Canal Futura), *São Paulo, Meu!* (2004), *Mundo Cabe Numa Cadeira de Barbeiro* (Synapse e Superfilmes, 2001/2002) i el projecte *Memória dos Brasileiros*.

Molts d'aquests projectes s'han realitzat en col·laboració amb mitjans de comunicació (sobretot emissores de TV) i han permès nodrir intensament el Portal del museu.

4.2.1.2.2. Programa *Memória Institucional*

Aquest programa es va dissenyar per a preservar, organitzar i divulgar la memòria de les institucions brasileres de qualsevol tipus, tant en empreses com en organitzacions. El seu objectiu és que el concepte de memòria col·lectiva sigui comprès i utilitzat per ampliar reflexions i percebre formes diferents d'articular i vivenciar realitats. Els seus projectes generen recursos que són aplicats al desenvolupament d'activitats a escoles, comunitats i organitzacions socials.

El Programa de *Memória Institucional* acredita que la memòria de les institucions és part de la memòria del país, i com a tal ha de ser valorada la seva preservació i difusió; que la memòria és un instrument per a la construcció d'una societat més democràtica; que la memòria desperta el protagonisme històric dels individus i

comunitats i que pot ser utilitzada com a instrument en processos d'enfortiment de grups socials.

Al llarg de poc més de 15 anys, el Museu da Pessoa ha realitzat gairebé 100 projectes de memòria amb diferents institucions, entre els quals destacarem com a exemple *Memória dos Trabalhadores Petrobras*³³⁹ (2007), *Memória da Associação Brasileira de Venda Direta* (2006), *Projeto 50 anos da Fundação Bradesco* (2006) o el *Projeto Fundação Banco do Brasil* (2006).

Alguns d'aquests projectes han donat lloc a la publicació de llibres, altres a la realització d'una exposició virtual o fins i tot a la realització d'un projecte museològic i museogràfic. Però tots han servit per anar nodrint la col·lecció del museu.

4.2.1.2.3. Programa de Formació

El tercer programa que desenvolupa el museu és el de Formació, que té l'objectiu de formar educadors i mediadors de diferents institucions per a desenvolupar projectes de preservació i divulgació de la memòria. La idea és aconseguir la implicació de grups i comunitats locals en aquests projectes i contribuir a la disminució de la desigualtat social. Les accions del Programa de Formació són de tres tipus:

a) *Accions de sensibilització*. Són trobades de curta durada que fan possible que els grups prenguin contacte amb conceptes bàsics sobre la memòria i la història a partir d'activitats focalitzades en la memòria individual i col·lectiva. Entre altres, destacaríem com a exemple *Trilheiros, uma aventura em Minas* (Fundação Vale do Rio Doce e Canal Futura, 2006) o *l'Encontro de Fellows no Rio de Janeiro* (Ashoka Empreendedoras Sociais, 2006).

b) *Accions de formació*. Són projectes de llarga durada, que integren la sensibilització i la formació continuada de professionals de diferents institucions amb l'objectiu d'iniciar o continuar projectes de recollida, conservació i difusió de la memòria en les seves organitzacions i comunitats. Entre altres, destacaríem com a exemple el *Programa de Formação de Representantes do Projeto Memória Petrobras* (en col·laboració amb la Universidade Corporativa Petrobras, 2005) i el *Programa de Formação de Jovens-Heliópolis dos Sonhos* (en col·laboració amb Aracati, Agência de Mobilização Social, e Instituto Esporte e Educação, 2003-2005).

c) *Memòria Local a l'Escola*. És una acció de formació sobre el tema de la memòria realitzada pel museu i l'Institut Avisa Lá. Es desenvolupa juntament amb les escoles de la xarxa pública dels diferents estats del país, en col·laboració amb les

---

³³⁹<<http://memoria.petrobras.com.br/internauta/index.jsp>>

Secretaries Municipals d'Educació i d'Assistència Social, i compta amb el patrocini d'empreses i instituts privats. El seu objectiu és enregistrar la memòria de les comunitats, involucrant els alumnes a recollir les històries de cada localitat per mitjà de tècniques de memòria oral i amb una metodologia desenvolupada pel Museu da Pessoa. Com a exemple, podem citar que en el decurs de l'any 2006 es van desenvolupar els projectes següents: *Histórias de Campinas*, *Histórias de Sao Miguel*, *Histórias de Votorantim*, *Histórias de Itapeva* i *Histórias de Ribeirao Preto*.

4.2.1.3. *Brazil Memória em Rede*

Com ja hem mencionat³⁴⁰, el Fòrum "Memoria, rede e Mudança Social" va ser organitzat l'any 2003 i va donar origen a la creació del nucli canadenc del Musée de la Personne. Però també va ser el primer moment on es va plantejar la creació d'una xarxa nacional de memòria. Els primers implicats eren el Museo da Pessoa, la UNESCO, el Ministeri de Cultura del Brasil, Petrobras i altres institucions del país.

El juny de 2004, durant el 1er Fòrum Cultural Mundial a São Paulo, es va realitzar una primera trobada entre institucions per a identificar interessos i definir objectius comuns per a formar la iniciativa *Brasil Memória em Rede*³⁴¹. L'objectiu del projecte va ser crear una xarxa nacional d'institucions de tots els sectors de la societat (agències governamentals, ONG's, Universitats, empreses...) pcomentater desenvolupar iniciatives comunes per utilitzar la memòria com a instrument de desenvolupament social i cultural. La idea és connectar institucions, sobretot ONG's, que ja estan utilitzant la memòria com a instrument de desenvolupament social i posar-les en contacte amb altres ONG's, empreses, universitats i altres institucions que no tenen una metodologia per a fer-ho i ajudar-les a canviar i a produir projectes col·lectius.

A partir d'aquesta trobada es va crear un grup de treball queu va anar avançant en la definició del projecte. L'any 2005 la iniciativa va rebre el vist i plau d'Unesco Brasil i el mateix any el projecte va ser enquadrat en la Llei d'Incentius Fiscals (Llei Rouanet).

L'any 2006, la iniciativa va començar a comptar amb el suport de Petrobras i així va ser possible posar en pràctica les primeres accions de la xarxa. El grup de treball, representat per 20 institucions públiques i privades va organitzar la primera acció col·lectiva: el *I Fórum Brasil Memória em Rede*. (6-7 de desembre de 2006). El Fòrum va reunir prop de 110 representants d'organismes governamentals, organitzacions de societat civil, iniciativa privada i acadèmica que van plantejar accions estratègiques de la xarxa, que es van començar a desenvolupar a partir de

---

³⁴⁰ Vegeu punt 4.2.1.1.3. Els altres nuclis de la xarxa de Museus de Persona , p.178

³⁴¹ <<http://www.bmr.utopia.com.br>>

2007. Actualment uns 200 representants³⁴² dels diversos sectors de la societat brasilenya componen *Brasil Memória em Rede*. La xarxa és oberta a la participació de qualsevol institució o persona que acrediti l'ús de la memòria com a instrument de transformació social. Els participants en aquesta iniciativa estan dividits en grups temàtics conforme a l'àrea d'actuació dels mateixos: educació, comunicació i cultura, desenvolupament comunitari i memòria institucional.

---

³⁴² Per a veure el llistat detallat de membres, consulteu annex 10.17, p.544

4.2.2. Migration Heritage Center

Nom	Migration Heritage Center (MHC). Powerhouse Museum
Tipus institució	Centre patrimonial en línia
Titularitat	Pública
Localitat	Sydney. Estat de Nova Gal·les del Sud. Austràlia
Data de publicació	1998
Remodel·lació web	2006
Finançament	Col·laboratiu amb els agents locals del territori
URL	http://www.migrationheritage.nsw.gov.au
Idiomes	Anglès

4.2.2.1. Un model de centre innovador

El primer ministre australià Bob Carr va anunciar la creació del *Migration Heritage Center* el juliol de 1997. El 1998, el govern de Nova Gal·les del Sud va impulsar el projecte i l'equip necessari per desenvolupar-lo, amb el propòsit principal d'investigar i difondre la importància de la contribució feta pels immigrants a la vida diària de l'Estat de Nova Gal·les del Sud.

Amb aquesta iniciativa es volia donar resposta a la preocupació de molts grups i comunitats ètniques que se sentien excloses del procés de presa de decisions culturals i que consideraven que existia una manca molt important de comunicació entre ells i aquells que tradicionalment havien estat els conservadors del patrimoni cultural de la nació. Per aquest motiu, el *Migration Heritage Center* volia anar més enllà de l'esquema clàssic de "museu d'immigració" estàtic i centralitzat i es plantejava aprofitar tota mena de recursos oferts per organitzacions, societats històriques o grups comunitaris.

L'objectiu principal del Centre era mostrar la diversitat cultural i el patrimoni dels habitants de Nova Gal·les del Sud. Com a model d'institució defugia del tradicional esquema *top-down*³⁴³, en el que el museu recull i custodia de forma centralitzada els objectes que formen la col·lecció i són els experts qui interpreten i contextualitzen el patrimoni, sino que opta per un model de gestió molt més horitzontal on són els propis grups els poseïdors i gestors del patrimoni.

Coherent amb aquest posicionament, el MHC no disposa d'una col·lecció pròpia d'objectes o de registres de veu sinó que afavoreix que les col·leccions restin on

³⁴³ En els àmbits de la gestió i l'organització cultural els termes "top down" i "bottom up" s'utilitzen per indicar l'estil de presa de decisions. Un estil "top down" és aquell en el qual els organismes i institucions oficials dissenyen les polítiques i estratègies culturals que afecten la ciutadania, sense donar espai a un procés participatiu. Pel contrari, un posicionament "bottom up" és aquell en el qual les decisions emergeixen del resultat del treball participatiu de base (associacions, grups, col·lectius...)

estaven situades prèviament actuant com a connector entre els diferents objectes dispersos pel territori. En cas d'organitzar una activitat presencial, com una exposició o un cicle de conferències, el MHC utilitza l'*Australian Communities Gallery* del Powerhouse Museum o els diferents espais dels museus i grups locals.

Les línies estratègiques d'actuació del museu en el període 2004-2008 venen marcades pel seu Pla Estratègic³⁴⁴ i se centren en els punts següents:

- a) Localitzar i documentar les col·leccions de patrimoni migratori en museus, comunitats i famílies, especialment aquells situats en zones rurals.
- b) Conservar les memòries dels immigrants més ancians per mitjà d'un programa d'entrevistes.
- c) Assegurar l'accessibilitat als llocs i objectes relacionats amb la immigració per mitjà d'una estratègia d'interpretació del patrimoni.
- d) Promoure i utilitzar criteris clars d'avaluació de projectes per definir els programes i assegurar la transparència i la igualtat en la presa de decisions i ser equilibrat i inclúsiu tant per les grans comunitats com per les petites.
- e) Encoratjar les institucions patrimonials i culturals de l'Estat a incloure patrimoni migratori a les seves activitats bàsiques i programacions.

Tal i com hem dit, és el treball amb les comunitats el que vertebra i dona sentit a l'activitat del museu. I aquest treball amb les comunitats es desplega a quatre nivells. El primer lloc, el museu actua com a soci dels agents i comunitats locals per identificar, enregistrar, conservar i interpretar el patrimoni dels immigrants. En segon lloc, com agent d'innovació, proporcionant a les comunitats mètodes i projectes de difusió del patrimoni que els ajudin a potenciar-lo. En tercer lloc com a educador, donant suport i motivant les comunitats a salvaguardar el seu patrimoni i finalment com a porta d'accés per aprendre sobre el patrimoni migratori de l'Estat a través de persones, llocs, col·leccions i històries associades.

4.2.2.2. El lloc web del MHC

Un museu, l'objectiu del qual no és mantenir i conservar una col·lecció física, sinó actuar com a connector d'ítems patrimonials dispersos en un territori troba a Internet el seu espai d'actuació. De bon principi, el MHC va ser un centre estrictament virtual, que ja ha viscut una remodelació completa³⁴⁵ des de la seva publicació a la xarxa l'any 1998.

El nou MHC en línia s'ha dissenyat seguint uns criteris d'accessibilitat per permetre el fàcil accés a tothom que disposi de connexió a Internet, fins i tot en àrees rurals i allunyades dels centres urbans. Cal, doncs, considerar el lloc web com el veritable

³⁴⁴ <<http://www.migrationheritage.nsw.gov.au/about/strategicplan.shtml>>

³⁴⁵ Una nova versió del lloc web va ser publicat el maig de 2006

espai del Centre, ja que no disposa de cap seu de maó i ciment que pugui ser visitada.

Unlike the centralised and three dimensional “communities gallery” model of a bricks and mortar museum, the Centre’s research primarily culminates in on-line content, producing “e-exhibitions” often not viewable in museum spaces or galleries elsewhere. (...) When the Centre produces three dimensional versions of the exhibitions, these are not centralised in a Sydney museum but usually displayed in the rural and regional town where the community lives and an on-line version mediates the exhibition to the outside world.³⁴⁶

Entès en aquesta direcció, l’anàlisi aprofundit dels continguts de l’espai en línia ens pot donar la mesura real del funcionament i objectius del Centre. En primer lloc, tots els projectes que s’inicien sempre es fan conjuntament amb una comunitat, un museu local, una societat històrica o una administració local. En cap cas, el MHC inicia cap projecte en solitari.

Els projectes de recerca inclouen tan la identificació del ítems patrimonials (materials i immaterials) com el seu registre i documentació. Un cop identificats, els resultats dels projectes poden adoptar formes diverses:

- Edició de llibres, CDROMs o DVD’s.
- Exposicions en línia accessibles des del web del MHC.
- Exposicions presencials, generalment exhibides en el local dels centres associats al projecte o en la *Australian Communities Gallery* del Powerhouse Museum. Són els conservadors dels centres locals o fins i tot voluntaris qui produeixen les exposicions. Un dels motius per a fer l’exposició a prop del lloc on resideixen les persones que han estat la font de la mateixa és arribar a l’audiència local que pot identificar fàcilment els llocs, les persones, les històries i els objectes que es mostren.

El lloc web del MHC esdevé així el punt de trobada de tota la xarxa de projectes i aliances teixits amb els agents locals i és també la porta d’accés a molts dels projectes impulsats pel Centre

The MHC uses the site of the home, by way of home computers, as both the primary point of delivery for the exhibitions to audiences and in the *Belongings* on-line exhibition, as a place to document *in situ* personal and family owned heritage collections and showcase these to the outside world.³⁴⁷

Dins del lloc web, existeixen dos menús que revesteixen un especial interès per la nostra recerca: la *Reading Room* i les exposicions en línia.

---

³⁴⁶ Barret; Petersen, op.cit

³⁴⁷ Barret; Petersen, op.cit

4.2.2.3.1. La *Reading Room*

La Sala de lectura (*Reading Room*) és l'arxiu de continguts del MHC i també el lloc on es pot accedir a informació sobre projectes, productes i informes. Presenta tres grans apartats: Llibres, CD's i DVD's; Històries orals; i Informes en línia.

El primer apartat conté les publicacions del centre en format llibre, CD's o DVD's. Molts dels projectes de recerca que duu a terme la institució es concreten en aquestes publicacions que es poden demanar en préstec a la biblioteca del *Powerhouse Museum* i recollir-se en qualsevol de les biblioteques locals. Sempre són publicacions fruit d'un projecte de col·laboració amb un museu o grup local.³⁴⁸

El segon apartat, *Històries orals*, conté la relació dels projectes que inclouen la recollida i enregistrament d'històries personals. En cada cas es proporciona el contacte amb l'agent local que és darrera del projecte. Els enregistraments obtinguts resten en mans dels socis i el MHC n'obté una còpia. En moltes ocasions (però no sempre) aquestes narracions són elaborades (editades, transcrites i/o fragmentades) per a produir un nou producte, com una exposició en línia o presencial, un llibre, un CD o un DVD. Però els projectes tenen entitat per si mateixos, independentment de l'ús posterior que se li doni als enregistraments. De vegades es pot accedir a fragments de transcripció des del propi web del MHC.

Finalment el tercer apartat, *Informes en línia*, publica tota una sèrie d'informes, "papers" i treballs que ofereixen perspectives valuoses o exemples útils de com les comunitats, les organitzacions culturals i les administracions locals poden treballar conjuntament.

4.2.2.3.2. Les exposicions en línia

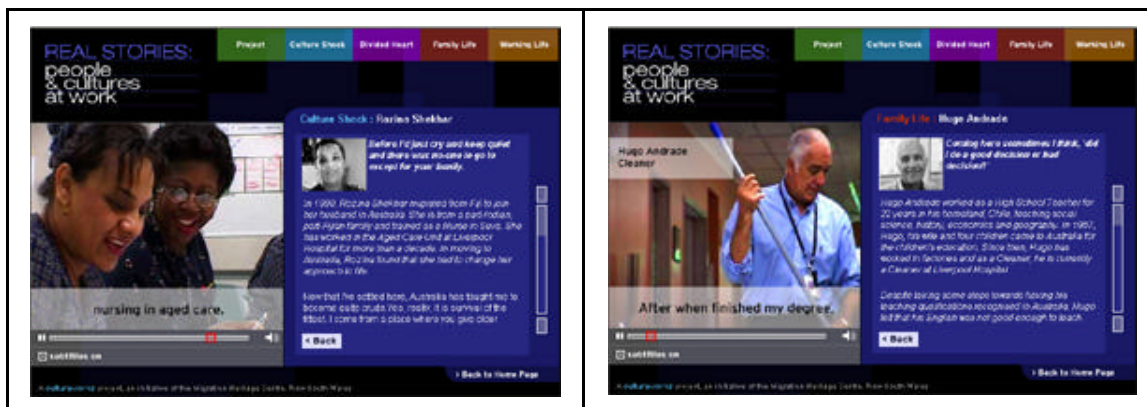
Un dels principals productes que produeix el MHC són les exposicions en línia, sempre produïdes en col·laboració amb la seva xarxa d'institucions culturals, educatives, governamentals i comunitats associades

De totes les exposicions en línia que ofereix el museu³⁴⁹, moltes ofereixen memòries personals, o bé en format transcripció, o com a fragment sonor i/o de vídeo. El que és important destacar és que aquestes exposicions són productes autònoms, que de vegades tenen una rèplica presencial, però que molt sovint són produïdes per existir a la xarxa. Temàticament tenen en comú recollir les experiències de comunitats migrants concretes (com les que provenen de Sud Àsia, o els refugiats d'Estònia que van arribar a Austràlia després de la II Guerra Mundial) o els processos d'assentament i d'integració a la cultura d'acollida.

---

³⁴⁸ Per a veure el detall dels continguts del *Reading Room*, consulteu annex 10.18, p. 553

³⁴⁹ Per a consultar el llistat complet d'exposicions en línia, vegeu annex 10.19, p.557

Imatges de l'exposició *Peoples & Cultures at work*. MHC

Per veure amb major deteniment l'estructura, finalitat i usos d'aquesta mena de productes, analitzarem una de les seves darreres produccions: l'exposició en línia *Belongings: Post-WW2 Memories of Migration*.³⁵⁰

L'exposició en línia *Belongings* explica la història dels immigrants que van arribar a Austràlia després de la II Guerra Mundial, concretament entre 1946 i 1974, a través de records personals, fotografies i diaris. Fruit d'un projecte iniciat l'any 2005, l'exposició en línia es va publicar a Internet l'any 2006. Com ens explica John Petersen, director del MHC i comissari de l'exposició:

Migration memories—and indeed associated material culture and significant places—are either poorly represented or ignored by many historians as sources of evidence in administrative histories of migration and settlement. As well as providing insiders' views of living conditions, memories - and indeed personal mementos, where they exist – have potential to contest government records of migrant centre management. They can add a human perspective to our understanding of regional histories and heritage places, including landscapes, buildings, rooms and spaces.³⁵¹

La singularitat del projecte és que la gènesi i construcció dels continguts expositius s'han dut a terme mitjançant el treball amb comunitats locals, a través de les administracions regionals i les societats històriques col·laboradores. A diferència d'altres exposicions on es recullen històries personals i on el museu obre un espai virtual en el que els individus poden enviar els seus records i documents de forma indiscriminada, el MHC va optar per treballar prèviament amb cada grup i que fos cada comunitat qui seleccionés els ítems exhibits.

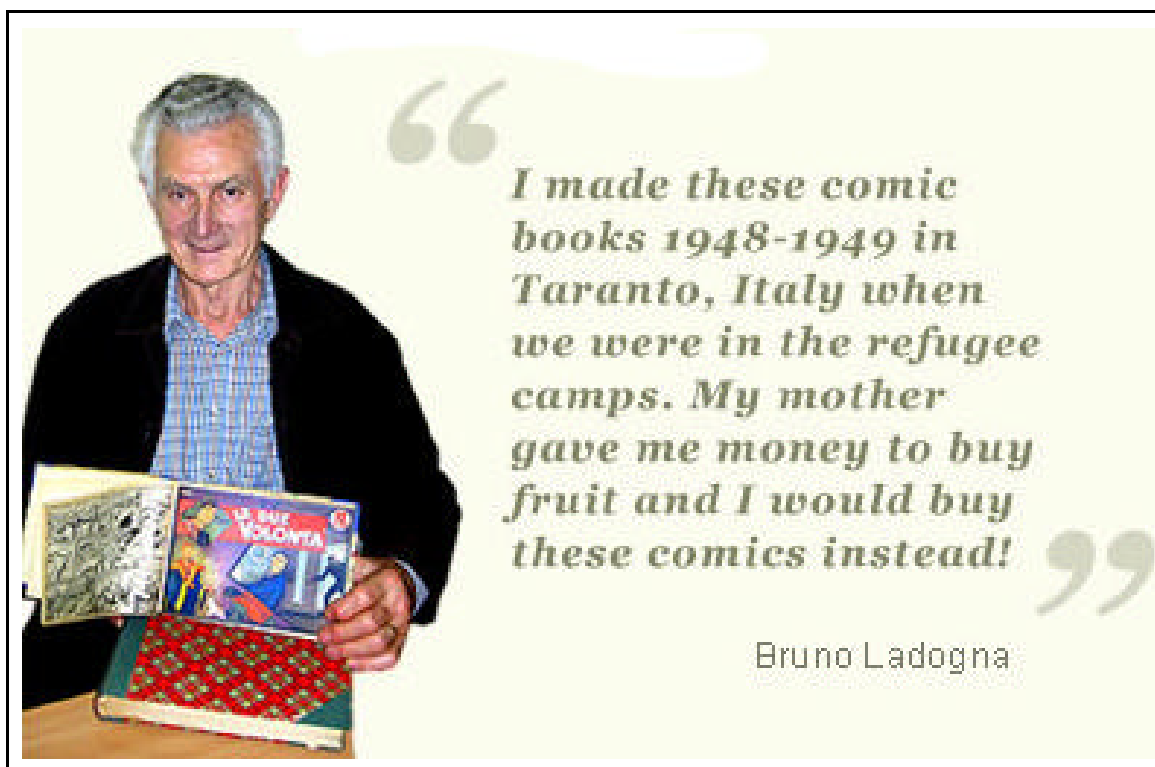
La participació en el projecte i exposició virtual *Belongings* va valorar i validar les experiències dels antics immigrants i va afavorir la creació d'una comunitat virtual de persones que compartien la pertinença a aquesta onada migratòria, més enllà de la seva adscripció a grups culturals, ètnics o locals diferents.

³⁵⁰ <<http://www.migrationheritage.nsw.gov.au/exhibitions/belongings/>>

³⁵¹ Barret, Petersen, op.cit.

El mètode per a identificar i seleccionar les comunitats participants per part del MHC va ser inserir crides en els mitjans de comunicació locals i en els canals de difusió de les administracions³⁵² per informar als individus i als grups de l'existència del projecte i animar a la seva participació. Les localitats triades³⁵³ eren aquelles que van acollir la majoria d'immigrants d'aquest període i on estaven afincades les comunitats que els aplegaven. Alguns dels grups associats estaven relacionats amb grups culturals o museus etnològics (com el *Sydney Jewish Museum* o la *Societat Històrica Italiana* de Leeton), els quals mantenen relacions estretes i interessos de recerca amb grups culturals particulars.

Els individus o els representants de les comunitats van posar-se en contacte amb el Centre o el soci local d'aquella zona i es va iniciar un programa d'entrevistes. Les entrevistes es duïen a terme en el domicili de l'entrevistat, i se'ls preguntava una sèrie de qüestions comunes per poder establir dates, llocs i esdeveniments clau associats amb el seu viatge i assentament posterior. També se'ls animava a proporcionar objectes familiars relacionats amb el seu viatge i se'ls fotografiava amb aquests objectes. Al web es mostrava l'objecte i la transcripció del record associat a ell.

Captura de pantalla de l'exposició *Belongings: Post-WW2 Memories of Migration*

Així, la història de la seva migració s'articula per mitjà dels seus relats sobre el significat de les seves pertinences. Els seus objectes quotidians (*belongings*, pertinences) ens ajuden a comprendre el que va significar el viatge i l'arribada a un

³⁵² Com per exemple, la columna de l'Alcalde en el diari local.

³⁵³ Uns 35 termes municipals en tot el territori de Nova Gal·les del Sud

nou país. Les històries són accessibles segons diversos criteris: cognoms, entorn cultural, lloc d'origen, data d'arribada, primer lloc d'assentament a Austràlia o entitat col·laboradora.

És important tenir en compte que els immigrants d'aquesta onada estan envellint i que és important salvaguardar els seus records abans de que desapareixin. Els objectes personals relacionats amb el viatge migratori ajuden les persones a recordar les experiències de la vida quotidiana que d'una altra manera haguessin pogut ser oblidades:

Mementos should be prized family heirlooms handed down from one generation to another, like photo albums.³⁵⁴

Belongings és una exposició en construcció, on està previst d'anar afegint noves històries per a reflectir les diverses experiències migratòries i d'assentament a Nova Gal·les del Sud. Per això a l'exposició hi ha una secció, "Caring For Belongings", que proporciona recomanacions de com recollir records i històries sobre la immigració i com conservar i emmagatzemar records personals a casa.

---

³⁵⁴ Barret, Petersen, op.cit.

4.2.3. Museu d'Història de la Immigració de Catalunya

Nom	Museu d'Història de la Immigració de Catalunya (MHIC)
Tipus institució	Museu local
Titularitat	Pública
Localitat	St. Adrià del Besòs. Barcelonès. Espanya
Data de publicació	2004
Remodel·lació web	2007
Finançament	Públic
URL	< http://www.mhic.net/ >
Idiomes	Català i castellà. En el futur esta prevista una versió anglesa
Grau de virtualitat	Temporalment virtual

4.2.3.1. El projecte de centre i la seva missió

El Museu d'Història de la Immigració de Catalunya és fruit d'una iniciativa de l'Ajuntament de Sant Adrià del Besòs (Barcelonès) l'any 2002 que volia crear un equipament que conservés i fes difusió dels processos migratoris a Catalunya en el darrer segle. Però el seu enfocament no està orientat només vers el passat sinó que vol jugar un paper com a instrument de comprensió de l'actual societat multicultural, com explica la seva directora, Imma Boj:

Volem recuperar l'experiència migratòria amb una visió històrica, per recuperar l'empremta de generacions d'homes i dones que van arribar a treballar i a viure a Catalunya i que amb el seu esforç han ajudat a construir la societat actual. Però també volem que això no quedi només en una reflexió testimonial, sinó que arribi a ser un plantejament historicista, i que amb aquesta experiència migratòria pugui ajudar a entendre les actuals i futures societats –igualment diverses- que estem creant.³⁵⁵

Aquest equipament, situat a la Masia de Can Serra de Sant Adrià del Besòs, constarà de dos serveis: el museu pròpiament dit i un Centre de Documentació d'Història de la Immigració. Avui en dia és un centre parcialment obert al públic des del 20 de novembre de 2004 i que acull una sala d'exposicions temporals i el Centre de Documentació, que es gestiona com un centre de recursos atenent les consultes via e-mail. Tot i que disposa d'una programació anual de temàtica migratòria i de diàleg intercultural i que realitza activitats associades a les mostres i activitats educatives, ni el Centre de Documentació ni el museu estan encara completament desenvolupats segons el projecte museològic i museogràfic aprovat.

Com a objectius vol actuar com un museu de ciutadania allunyat de la idea tradicional dels museus d'immigració. Ells volen incidir a destacar els aspectes que

³⁵⁵ Boj, Imma (2005) "Un motiu per fer un museu. El Museu d'història de la immigració a Catalunya". A *l'Avenç*, num. 298. *Dossier: Immigració a Catalunya. Els anys del franquisme*. Gener 2005. p.50

apropen les persones de cultures diferents, enlloc de mostrar sistemàticament la diferència. En paraules de la seva directora: "Mostrar la diversitat però des de la ciutadania i no la ciutadania des de la diversitat."³⁵⁶

Aquest posicionament no deixa de ser innovador i respon a una concepció del museu com a servei a la societat que l'acull. Si les diverses persones i les tradicions culturals que porten incorporades han de conviure en un lloc determinat, el museu pot ser un punt de trobada on explicar que és més el que uneix que no el que separa.

4.2.3.2. El web del MHIC

A partir d'aquests plantejaments inicials, es va començar a desenvolupar el projecte i el primer que es va fer va ser la construcció de l'espai web del museu. Per aquest motiu ens ha semblat oportú considerar que el MHIC és en l'actualitat un museu virtual que realitza algunes activitats presencials, tot i que en el futur es puguin invertir els termes. Els motius pels quals es va optar per iniciar el projecte en l'espai web ens els relata la seva directora, Imma Boj:

La web va ser el primer de tot. Nosaltres enteníem que aquest era un projecte molt complicat, enteníem que no havien antecedents directes tot i que nosaltres tenim models de referència per aquest museu, era un museu prou especial i prou innovador com per haver de buscar un sistema que consolidés el projecte del museu sense el compromís de l'espai, de l'espai real, físic. Per tant, l'espai de la xarxa per nosaltres era definitiu, perquè era la possibilitat de posar en marxa experiències que no implicaven un compromís econòmic ³⁵⁷, de tenir un espai per fer coses, però que sí que ens ajudava a veure quines eren les lectures que s'estaven fent i les vies que teníem de treball.³⁵⁸

Tanmateix, la construcció d'aquest espai tampoc va ser immediata ni definitiva, sinó que el web ha anat evolucionant des dels seus inicis, fins a presentar una nova versió el desembre de 2007.

4.2.3.2.1. Primera etapa (2004-2007): el projecte Coiné

Com ja hem dit, a principis del 2004, el museu no disposava encara d'un espai físic d'exposició i va optar per inaugurar un lloc web que oferís part dels continguts del Centre de Documentació. El web va ser inaugurat l'estiu del 2004 i va ser realitzat

---

³⁵⁶ Entrevista realitzada per Laura Solanilla a Imma Boj, directora del *Museu d'Història de la Immigració de Catalunya* el 05/02/2007. Annex 10.47, p.635

³⁵⁷ És evident que posar en marxa un projecte virtual també comporta una despesa econòmica. El que la directora volia destacar és que és un volum d'inversió molt menor si el comparem amb la despesa que suposa la rehabilitació arquitectònica d'un espai físic i la seva musealització.

³⁵⁸ Entrevista a Imma Boj. Annex 10.47, p.635

pel grup de recerca Òliba³⁵⁹ de la UOC. Contenia bàsicament dues menes de continguts: unes que conformaven la col·lecció permanent del museu i altres que oferien exposicions temporals sobre objectes monogràfics.

El portal es va concebre com un arxiu en línia en el qual els visitants podien aportar la seva experiència migratòria utilitzant qualsevol format digital (àudio, vídeo, imatge, text). El software que permetia el desenvolupament d'aquest aplicatiu era el resultat del projecte europeu Coiné³⁶⁰ (*Cultural Objects in Networked Environments*) finançat per la Comissió Europea, en el qual participaven diversos socis europeus (museus, universitats, empreses) que compartien la mateixa base de dades i interfície per a construir un repositori comú. La finalitat d'aquest projecte era facilitar als museus la incorporació de documents digitals al web del museu de forma senzilla.

Es tractava, doncs, de proporcionar una eina que permetés la construcció col·laborativa dels continguts del museu. Per superar la manca de capacitat digital d'alguns usuaris (especialment gent gran) el software proporcionava la possibilitat de gravar la veu o el vídeo.

No obstant, el projecte va finalitzar el setembre de 2004 i l'eina no va funcionar tal i com estava previst. Existien alguns problemes tècnics³⁶¹ que dificultaven el seu ús i a més la finalització del projecte sense haver desenvolupat completament l'eina va dificultar que el MHIC la podés utilitzar de forma intensiva. La eina va romandre com un recurs més del web, sense gaire ús per part dels usuaris i es va seguir treballant en el desenvolupament d'altres recursos en línia

4.2.3.2.2. Segona etapa: aposta pel software lliure

El dia 18 de desembre de 2007, Dia Internacional de l'Emigrant, es va inaugurar oficialment una nova web del Museu d'Història de la Immigració de Catalunya, realitzada també pel grup de recerca Òliba de la UOC. La nova versió presentava un disseny continuista respecte a l'anterior en quant a aspecte gràfic, però totalment diferent en quan a estructura interna.

Es va desestimar l'eina creada per projecte Coiné i es va adaptar un gestor de continguts de software lliure *Joomla!*. Aquesta tria era motivada per la cerca d'una opció més estàndard i oberta a futures ampliacions i nous components. També es va afegir un gestor de blogs basat en el software Wordpress mu (multi-usuari) també en software lliure. Aquest gestor de blogs volia ser una eina didàctica per

---

³⁵⁹ <<http://oliba.uoc.edu>>

³⁶⁰ <<http://www.coine.org>>

³⁶¹ Per exemple l'aparició del missatge "*Communications with the database have been interrupted*", quan es volien pujar imatges

oferir a les escoles la possibilitat de crear el seu propi blog des d'algunes propostes educatives organitzades pel museu.

Un dels objectius d'aquesta nova versió era donar al lloc web la possibilitat de ser el màxim d'eficient segons les necessitats comunicatives del museu, i al mateix temps autogestionable pels tècnics però amb un cost econòmic i factible de ser mantingut i ampliat.

El web també va reestructurar els seus continguts per a millorar-ne l'accés i organitzar-los de forma més coherent. La seva estructura es mou en un doble menú de navegació (horitzontal / vertical) que permet el ràpid accés a qualsevol menú i la navegació hipertextual.

4.2.3.3. El treball amb les escoles: exposicions i *blogs*

Una de les línies de treball que el museu impulsa de forma més clara és el treball amb els centres de Primària i Secundària de la zona. A partir d'un programa anomenat "Fem un museu" els conviden a col·laborar en la construcció de la col·lecció, per la via d'entrevistar a persones del seu entorn que hagin viscut una experiència migratòria. Es procura que els nens prenguin consciència de què ells també tenen un origen migratori i que són portadors d'aquest patrimoni, cosa de la qual moltes vegades el noi o la noia no és conscient.

Un cop realitzades les entrevistes (a partir del guió proporcionat pel museu) els nois les dipositen al Centre de Documentació i ajuden a documentar la peça omplint els permisos d'ús del material, la fitxa de l'entrevista. Amb això es vol que l'alumne prengui consciència de la importància patrimonial de les entrevistes. En contrapartida, el museu organitza una petita exposició amb el material recollit on es convida a la comunitat escolar i a les persones entrevistades que han participat al projecte.

Altres vegades el resultat és més elaborat, com el treball "Testimonis de ciutadans de Sant Adrià de Besòs", realitzat pels alumnes de l'IES Manuel Vázquez Montalban durant el curs 2005-2006, dins d'un Projecte d'Innovació Educativa del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya que va permetre la digitalització del material. Fragments de les entrevistes realitzades es poden escoltar en *podcast* al web i també es van utilitzar per a muntar una petita exposició al centre

Els nanos a més com que tenien més fons econòmic van fer uns plafons que tenen permanentment exhibits al seu Institut amb les fotos dels seus familiars, els contractes de feina, les nòmines... i tenen un plafó al vestíbul de l'institut, on tenen aquest material. És seu. Nosaltres tenim la còpia que ens correspon a nosaltres com a fons del museu. I els originals es tornen sempre. Nosaltres no ens quedem cap original

fins ara. En un moment donat, quan considerem que el museu necessita tenir l'original, llavors anirem a buscar els originals. És un acord que hem arribat amb les famílies.³⁶²

Una segona manera d'exposar el treball fet per escoles dins del marc de "Fem un museu" és la creació d'un *blog*³⁶³ al web del museu on s'exposen els testimonis i el material fotogràfic relacionat. Un exemple el podem veure al *blog*³⁶⁴ construït pels alumnes de 1r d'ESO del Col·legi Sagrat Cor dels Germans de Sant Gabriel de Sant Adrià de Besòs. La plataforma encara és incipient però tot fa suposar que mica a mica s'aniran afegint més escoles a aquesta iniciativa. El projecte ha estat guardonat amb el premi Innova 2008 convocat pel Saló Expodidàctica.

4.2.3.4. La col·laboració amb ràdios i els documentals.

Una segona via d'obtenció de testimonis són les col·laboracions amb mitjans locals. Les més interessants són col·laboracions amb emissores de ràdio que han fet entrevistes i/o programes sobre immigrants. Seria el cas del programa *Destí: de Nord a Sud* de Radio Canal (Barcelona), o del programa *El Locutorio, historias de inmigrantes en positivo* de Radio 4- RNE que es va emetre entre les temporades 2003-2006. Fragments d'aquests programes són accessibles per mitjà de *podcast* al web del museu.

Nosaltres tenim alguns convenis o treballs així formals amb emissores de ràdio que fan treballs de continguts testimonials sobre immigració. Concretament amb dues ràdios. Amb Ràdio 4 i també en tenim un altre amb un programa que es diu Ona Catalana, que fa un programa setmanal amb testimonis. El treball que fem aquí és d'intercanvi. Nosaltres li facilitem el testimoni i ells ens fan la feina aquesta i ens donen ell material perquè el puguem penjar. Tenim algun també de TV Espanyola, però després és molt més complex, perquè el tema dret d'autors se'ns en va de les mans.³⁶⁵

Una altra font de recollida de testimonis és l'exhibició de documentals de producció pròpia fets pel museu (*Veus d'una història silenciada* i *Viatjant Vides, Creant Móns*), generalment relacionats amb exposicions temporals fetes o acollides pel museu

I després, quan tenim diners, el que fem és encarregar a un equip científic que reculli històries. I per tant, tenim les vint-i-cinc històries aquestes, *Veus d'una història silenciada*, la pel·lícula està tallada, òbviament, però a més a més de la pel·lícula hi han 25 històries gravades en àudio i en vídeo, en les que ells segueixen tota la

³⁶² Entrevista a Imma Boj. Annex 10.47, p.635

³⁶³ Vegeu apartat 5.5.1.2.2. Els blogs, p.375

³⁶⁴ <http://oliba.uoc.edu/mhic_joomla/webs/femunmuseu2/>

³⁶⁵ Entrevista a Imma Boj. Annex 10.47, p.635

itinerància migratòria. La pel·lícula dura una hora i mitja. Això està fet per antropòlegs i per documentalistes.³⁶⁶

Finalment el museu no només ofereix produccions pròpies sinó que mostra pel·lícules i documentals d'altres realitzadors que treballen sobre aquest tema : *El largo viaje hacia la ira* (Llorenç Soler, 1969), *Ciudadans sota sospita* (Llorenç Soler), *Testimonis del Barri de Roquetes* (amb la col·laboració de TV Nbu Barris), *Apuntes para una odisea soriana interpretada por negros* (Llorenç Soler, 2004) i *Las mujeres inmigradas desafiamos la invisibilidad* (Proyecto *Mujeres creando espacios*). Es poden veure fragments d'aquests documentals en suport vídeo al web.

Nosaltres diferenciem el que és el testimoni com a fons del museu (recollit per la institució directa o indirectament), i els que trobes si vas a l'apartat *Testimonis*. Tenim alguns testimonis que no són nostres però que els posem perquè són testimonis amb els que nosaltres hem començat a treballar. Abans de recollir els nostres vàrem buscar quins treballs s'havien fet.³⁶⁷

Per ara, la documentació oferta és encara força desigual i la base de dades digital del Centre de Documentació encara no és accessible en línia. No obstant es preveu a mig termini un creixement dels recursos oferts en línia i una consolidació dels serveis accessibles a través de la xarxa.

4.2.3.5. Les exposicions en línia

Dins aquest conjunt d'activitats que desenvolupa el museu, existeix un petit programa d'exposicions temporals, normalment fet per altres institucions i que el museu acull temporalment en la sala d'exposicions que té oberta al públic. Alguns dels documentals exhibits al web s'han realitzat amb motiu d'una exposició, com seria el cas de *Veus d'una història silenciada* i *Viatjant Vides, Creant Móns*. En aquest cas, les exposicions en línia són subsidiàries de la presencial i l'espai web s'utilitza com a canal de difusió de l'activitat presencial.

En altres ocasions el museu ha preparat exposicions estrictament virtuals, com *D'immigrants a ciutadans*³⁶⁸ (2005) o l'exposició *Can Baurier. Memòria industrial de Sant Adrià del Besòs*³⁶⁹ (2005). Però en aquests dos casos el museu ha utilitzat fons documentals i fotogràfics i no ha utilitzat testimonis per a la construcció del discurs museogràfic.

---

³⁶⁶ Entrevista a Imma Boj. Annex 10.47, p.635

³⁶⁷ Entrevista a Imma Boj. Annex 10.47, p.635

³⁶⁸ <http://oliba.uoc.edu/mhic_old/cat/exposicions/immigrants/menuinicial.htm>

³⁶⁹ <http://oliba.uoc.edu/mhic_old/cat/exposicions/baurier/index.htm>

Només en tres casos el museu ha incorporat memòria oral a les seves exposicions en línia. El primer va ser l'exposició sobre *El Camp de la Bota*³⁷⁰ que era un projecte de l'artista Francesc Abad que es va iniciar l'any 2004. Consistia en la creació d'un arxiu sobre els afusellats pel franquisme al Camp de la Bota a partir dels testimonis, fotografies i documentació aportada pels seus familiars. El projecte es va desenvolupar en diferents direccions -pàgina web, exposició, publicació de dossiers, catàlegs, cartells-; es va presentar en una primera versió als *Espais d'Art Contemporani* de Girona i més tard al *Centre d'Art La Panera* de Lleida amb la col·laboració de l'Associació pro-memòria als Immolats per la Llibertat a Catalunya. Posteriorment, el gener de 2005 inicià al Prat de Llobregat un itinerari de dos anys per diferents sales d'exposicions i museus de les comarques de Barcelona, entre els quals estava el Museu d'Història de la Immigració de Catalunya (del 13 de gener al 18 de febrer de 2006).

Als municipis que acollien l'exposició se'ls convidava a afegir testimonis, recerca gràfica i documental sobre les persones afusellades al Camp de la Bota i, en general, sobre les víctimes de la repressió franquista. Tota la informació obtinguda (documents oficials, informació gràfica i documents professionals, records i cartes de les famílies, entrevistes als familiars en vídeo) es va arxivar al lloc web. Els testimonis es poden visualitzar per mitjà de talls de vídeo que es relacionen amb documents i fotografies de les víctimes.

La segona exposició, *Retrats de Migració. Estratègies per a fer-se un lloc*³⁷¹, es va fer amb la col·laboració de la Fundació Cipriano Garcia (Arxiu Històric de CCOO) i recollia els testimonis de diversos emigrants espanyols entre el 1939 i els anys posteriors. El seu objectiu era fer un relat de la immigració històrica del nostre país per entendre millor la migració actual. Tècnicament és molt senzilla i els testimonis es mostren en forma de transcripcions de fragments de les entrevistes, acompanyats d'imatges i documents.

Finalment, la darrera exposició que utilitza testimonis és *Viatjant Vides, Creant Móns*³⁷², que vol explicar l'experiència i l'obra de la migració femenina a Catalunya. A partir de l'exposició es va crear un documental, un tall del qual és accessible des de l'espai "Testimonis" del web.

---

³⁷⁰ <<http://www.francescabad.com/campdelabota/>>

³⁷¹ <<http://www.conc.es/arxiu/retratsdemigracio/>>

³⁷² <http://oliba.uoc.edu/mhic_old/cat/exposicions/viatjantvides/index.htm>

4.2.4. Roca Umbert, Fàbrica de les Arts

Nom	Roca Umbert, Fàbrica de les Arts
Tipus institució	Centre cultural municipal. En el futur acollirà el Centre d'interpretació de La Tèrmica
Titularitat	Pública. Ajuntament de Granollers
Localitat	Granollers. Espanya
Data de publicació	2006
Finançament	Públic
URL	http://www.fabricadelesarts.cat
Idiomes	Català, castellà i anglès
Grau de virtualitat	Les veus de la fàbrica és un projecte virtual.

La fàbrica tèxtil Roca Umbert fa ser fundada l'any 1871, a Sant Feliu de Codines, per l'industrial català Josep Umbert i Ventura. El ràpid creixement i consolidació del tèxtil català va fer triplicar en poc temps la producció de la fàbrica, que l'any 1904 va construir unes noves instal·lacions de 20.000 m² a Granollers on es van instal·lar els telers.

Durant gairebé 90 anys, la fàbrica Roca Umbert va donar feina a moltíssimes persones i la seva història va seguir la dinàmica de les grans fàbriques tèxtils catalanes. A la dècada dels anys 50, es va construir la nau de la Tèrmica que permetia l'autoabastiment elèctric de la fàbrica. A partir dels anys 70 la fàbrica va començar a patir la crisi del sector i es va iniciar un seguit de plans de reestructuració i acomiadament de plantilla que van portar al seu tancament definitiu l'any 1991.

4.2.4.1. De fàbrica tèxtil a centre cultural

Després del seu tancament, les naus van quedar en desús fins que l'Ajuntament de Granollers les va anar comprant amb la finalitat de destinar-les a ús públic. El gener de 2003, l'Ajuntament va aprovar un *Pla d'usos*³⁷³ que proposava la reconversió del recinte fabril Roca Umbert en un gran centre cultural adreçat a la producció, formació i difusió de la creació artística, anomenat *Roca Umbert, Fàbrica de les Arts*.

L'any 2004 es va crear un jaciment d'ocupació finançat pel Departament de Treball que va permetre formar un equip inicial de 10 persones per tirar endavant el projecte. A partir d'aquell moment també es van posar en marxa un seguit de

³⁷³ <http://www.fabricadelesarts.cat/rcs_actu/pla_usos_2002.pdf>

mesures en la mateixa línia, com el *Pla Director Arquitectònic*³⁷⁴ que és un dels objectius prioritaris del *Pla d'actuació municipal 2003-2007*³⁷⁵.

La idea base del projecte *Roca Umbert, Fàbrica de les Arts* és la creació i posada en marxa d'una sèrie d'equipaments culturals que conviuen en un espai delimitat, el recinte Roca Umbert. A finals del 2007 ja estaven en funcionament la Biblioteca, el Centre Tecnològic i Universitari, el Centre de Cultura Popular i Tradicional, els Bucs musicals i el Bar del recinte. La resta d'equipaments previstos estan en etapes diferents de desenvolupament. El projecte és singular i innovador en tant en quant promou la convivència i la interacció entre creadors i professionals de diversos àmbits de la cultura i de la comunicació

4.2.4.2. El programa de recuperació de la memòria

En el moment en què s'estava tirant endavant el projecte per a convertir l'espai de la vella fàbrica en un equipament cultural de futur, els seus responsables es van adonar que calia que aquest projecte de futur anés en paral·lel amb un projecte de recuperació de la memòria, no només de la memòria industrial, sinó també de la dels homes i dones que van treballar a la Fàbrica.

El punt d'inici era difícil ja que no s'havien conservat els registres dels treballadors i per tant no es disposava d'un llistat per on començar a fer la cerca. La tècnica d'activitats i patrimoni del projecte, l'Ester Prats, ens explica la situació que es van trobar:

... és clar que començàvem sense tenir cap llista, absolutament res... Sabíem que teníem gent que havia treballat aquí però no teníem res. Vam fer una convocatòria avisant de l'esmorzar que faríem, a tots els mitjans, es van anar apuntant i llavors ens va sortir una llista preciosa. I a més en aquesta llista sabíem si havien treballat a l'assegador, quina feina havien fet, quins anys havien treballat més o menys... Començàvem a enfilar una mica de cara a fer les trucades i les entrevistes. Perquè, clar, si no vas molt a cegues.³⁷⁶

L'estratègia que van seguir va ser convocar tots els antics treballadors a un esmorzar en el espai de la Fàbrica el dissabte 19 de març de l'any 2005. La crida es va fer per mitjà d'anuncis als mitjans de comunicació locals (premsa, ràdio, TV local). Aquesta convocatòria va ser un gran èxit ja que van assistir unes 600 persones de les quals 400 eren antics treballadors. Aquesta trobada va permetre a l'equip començar a disposar d'un llistat on es recollien no només el nom del treballador, sinó dades com el seu lloc de treball a la fàbrica o el temps que hi va

---

³⁷⁴ <http://www.fabricadelesarts.cat/rcs_actu/pla_actuaci06.pdf>

³⁷⁵ <http://www.fabricadelesarts.cat/rcs_actu/pam03-07.pdf>

³⁷⁶ Entrevista realitzada per Laura Solanilla a Ester Prats, responsable del projecte de musealització de *La Tèrmica, a Roca Umbert, Fàbrica de les Arts* (Granollers) el 26/04/2007. Annex 10.47, p.654

treballar. Va ser a partir d'aquesta primera acció que es va anar construint el projecte de recuperació de la memòria de la Fabrica Roca Umbert.

Aquest programa es basa en cinc eixos d'actuació, dels quals uns són estrictament virtuals, altres presencials i altres de naturalesa mixta. Tots ells estan relacionats i es retroalimenten, de manera que cal entendre'ls com a facetes diferents d'un únic projecte. Els veurem a continuació.

4.2.4.2.1. La Tèrmica

L'edifici de la Tèrmica serà l'equipament destinat a la conservació i difusió del coneixement social i històric del passat dins del complex de *Roca Umbert, Fàbrica de les Arts*. És una nau industrial de 875 m² que allotjava la maquinària que produïa l'energia que accionava totes les màquines i telers. En aquesta nau encara es conserven les calderes, les turbines, els tubs, els motors, els quadres elèctrics i la resta d'elements necessaris per a la producció energètica.

Pel seu valor patrimonial i pel seu bon estat de conservació s'ha decidit musealitzar-lo i fer-lo visitable i que actui com a espai de difusió i interpretació de la memòria de la fàbrica i, per extensió, de Granollers. Acollirà físicament les activitats vinculades al programa de la memòria de la fàbrica, però també el patrimoni immaterial vinculat al projecte.

En aquest moment,³⁷⁷ s'està treballant en un projecte arquitectònic i en un avantprojecte museogràfic, que serà finançat per la Generalitat de Catalunya. Està previst que la Tèrmica obri les seves portes al públic a finals de l'any 2009. Fins aquell moment, ara per ara la centralitat del lloc web de Roca Umbert per al programa de recuperació de la memòria és indubtable.

4.2.4.2.2. El Fons Roca Umbert

Un segon eix de treball ha estat la gestió del Fons documental Roca Umbert, que forma part de l'Arxiu Municipal de Granollers. Quan la fàbrica va tancar definitivament l'any 1991, l'arxiu va quedar abandonat en una de les naus, però un dels antics treballadors³⁷⁸ el va preservar, encapsant i relacionant els documents, fins que l'arxiu se'n va fer càrrec.

Quan es va iniciar el Projecte Roca Umbert es va veure la necessitat de disposar d'aquests documents per conèixer millor la història de la fàbrica i per fer-los accessibles al conjunt de la ciutadania. Per tant, L'Arxiu Municipal i Roca Umbert

---

³⁷⁷ Febrer 2008

³⁷⁸ El Sr. Marcel·lí Camats va ser el darrer treballador que va plegar de la fàbrica, encara que no va marxar ja que vivia dins del propi recinte. Els darrers anys va treballar com a tècnic de logística de la fàbrica.

Fàbrica de les Arts han treballat conjuntament en la recuperació i catalogació d'aquest material.

Nosaltres hem tingut molta sort. Hem tingut una arxivera molt oberta. Però és que a més el Fons Roca Umbert, quan nosaltres el vam recollir, no t'explico com estava. Vam fer una feina tots... Va ser als inicis. No ens podem plantejar un treball de memòria sense tenir el fons preparat.³⁷⁹

Aquest fons consta de 40 metres lineals, que contenen prop de 400 documents com rebuts, nòmines i material relacionat amb medicina laboral, i imatges relacionades amb la història de la fàbrica. A l'Arxiu Nacional de Catalunya es conserven alguns llibres de comptabilitat que procedien de les oficines de Roca Umbert a Barcelona.

Des del web es pot consultar la descripció del fons, el quadre de classificació complert i el catàleg dividit en set apartats: Constitució i govern, Personal, Activitats industrials, Activitats comercials, Comptabilitat, Col·lecció de mostraris i Col·lecció de plànols.

4.2.4.2.3. Les veus de la fàbrica

Les veus de la fàbrica és el projecte nuclearitzador de recollida, conservació i difusió del patrimoni immaterial dins del programa de recuperació de la memòria. Els seu objectiu a llarg termini és entrevistar la pràctica totalitat d'antics treballadors de la fàbrica, que són unes 400 persones.

Des de Roca Umbert s'ha apostat per recuperar el patrimoni industrial de forma global. Per això es treballa per la musealització de la Tèrmica i la conservació del patrimoni material, però també pel patrimoni documental i pel patrimoni oral immaterial, que sovint són omesos en aquesta mena de projectes.

La voluntat és poder recuperar la microhistòria de la fàbrica, mitjançant un procés d'investigació històrica amb el suport de les TIC. Però a més, la Tèrmica ocupa una superfície relativament petita que només permet explicar el procés industrial:

Per tant, o aquí ens dediquem a explicar les persones o aquí no podem explicar res més. En la Roca Umbert s'explica només el procés de la Tèrmica, però és clar llavors perds les persones. I és que tenim 400 persones! Tenim una sort! I a més, encara estan en bastants bones condicions físiques. Un senyor que ara està treballant amb nosaltres és antic treballador.³⁸⁰

El ritme d'entrevistes és de dues al mes. En relació al gènere de l'entrevistat i tot i que la proporció de dones a la plantilla era molt superior a la d'homes, a fi d'obtenir informació força diversificada s'han entrevistat més homes que dones, ja que les

---

³⁷⁹ Entrevista a Ester Prats. Annex 10.47, p.654

³⁸⁰ Entrevista a Ester Prats. Annex 10.47, p.654

seves feines, més vinculades a càrrecs i espais de poder, aportaven una visió més àmplia de les diferents feines que s'hi desenvolupaven. Les feines de les dones, més mecàniques i més mal pagades, solien ser feines més seriades, com teixidores o filadores.

Per aconseguir coneixement tècnic o de processos industrials cal recórrer als homes. En canvi, les dones aporten coneixement sobre altres històries de la fàbrica, com la de la "Casa-Cuna", que era un espai que proporcionava la pròpia fàbrica per tenir els infants de les treballadores.

Totes aquestes entrevistes s'enregistren directament en suport digital, la qual cosa facilita moltíssim la seva visualització, conservació i utilització en entorn digital. No s'han fet transcripcions de les mateixes, perquè d'una banda suposava una inversió en costos humans i materials molt elevada i d'altra banda es va considerar que no aportava valor afegit al document.³⁸¹

El projecte de *Les veus de la Fàbrica* troba el seu espai d'exhibició al web de Roca Umbert i constitueix una part de la col·lecció que actua simultàniament com a base i receptor d'altres projectes i iniciatives

4.2.4.3. L'espai web de Roca Umbert

Tot i que el projecte *Roca Umbert, Fàbrica de les Arts* no és estrictament un projecte digital, si que és cert que fins que la nau de la *Tèrmica* no s'inauguri el gran espai del projecte de recuperació de la memòria és sense cap mena de dubtes, l'entorn en línia. I si ens referim específicament a la recuperació de la memòria oral, ni tan sols la inauguració de la *Tèrmica* modificarà aquesta situació.

Per tant, en relació al nostre objecte d'estudi cal considerar el projecte en línia de *Roca Umbert* com el principal espai de treball on s'articula el discurs sobre aquest tipus de patrimoni.

De l'espai web de Roca Umbert ens interessa especialment el dedicat a la *Tèrmica* ja que recull totes les iniciatives relacionades amb el Programa de recuperació de la memòria. En aquest menú s'apleguen els diversos eixos que hem descrit anteriorment: la descripció de l'edifici de la *Tèrmica*, *Les veus de la fàbrica*, els treballs de recerca de Batxillerat³⁸², la galeria de fotos i accés al catàleg del fons documental.

---

³⁸¹ Nosaltres discrepam d'aquesta afirmació ja que creiem que la transcripció de les entrevistes sí que aporta valor afegit al producte final. Tanmateix entenem que suposa una forta inversió en temps i diners.

³⁸² Vegeu apartat 5.4.5.1. Transmetre els coneixements a les noves generacions, p. 360

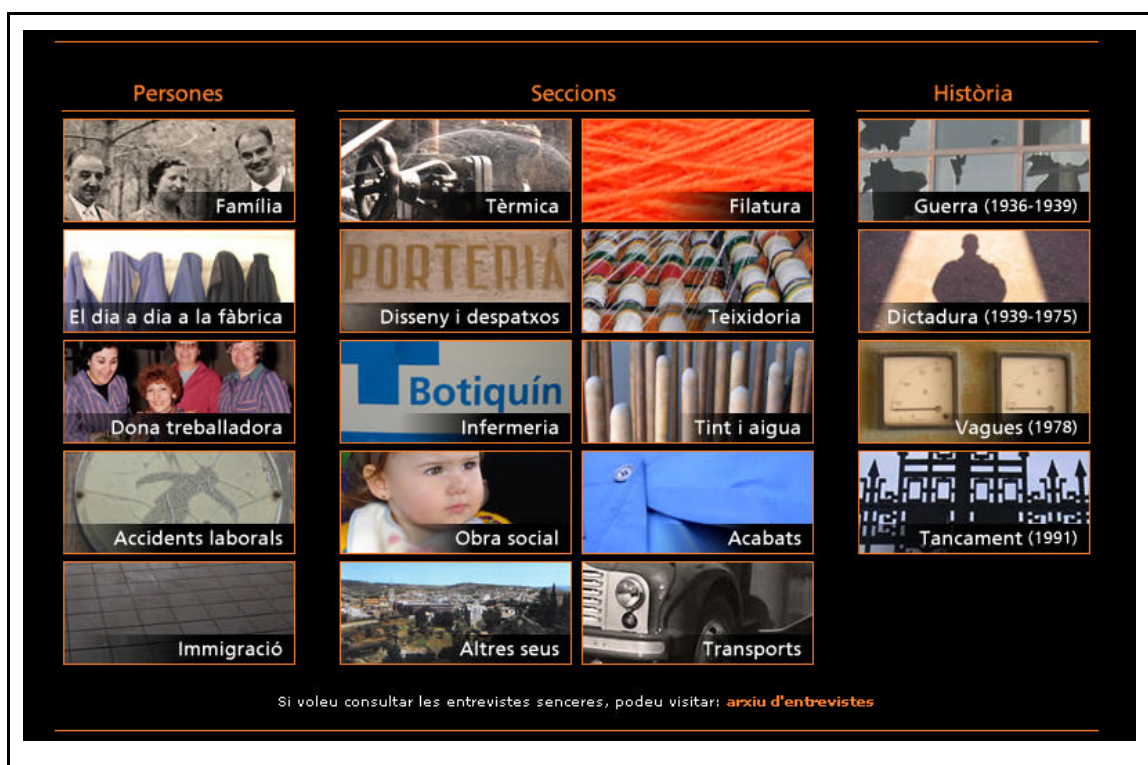

El que és interessant destacar és que existeix un arxiu en línia d'entrevistes³⁸³ que complementa la informació facilitada als espais de *Les veus de la fàbrica* i del dels *Treballs de recerca de Batxillerat*. Aquest arxiu conté les entrevistes completes i en conseqüència són entrevistes de llarga durada que no permeten la seva visualització en línia però sí la seva descàrrega per mitjà de *ftp*. En aquest sentit, les descarregues han esdevingut una font de problemes econòmics pel centre, que no havia previst l'èxit de la iniciativa a l'hora de penjar les entrevistes:

Ens està pujant el pressupost per culpa de les descàrregues !!! Sort que quan vam començar no ho sabíem. (...) Havíem comprat 2 gigues cada mes i la gent s'està descarregant 6 o 7 gigues. I és clar, aquestes gigues de més les hem de pagar nosaltres.³⁸⁴

A data de febrer de 2008, hi ha 79 entrevistes completes penjades que s'ofereixen per ordre alfabètic. Està previst, a mesura que se'n vagin realitzant de noves, d'anar augmentant l'arxiu.

Els altres dos apartats estan organitzats segons una estructura temàtica. Així a *Les veus de la Fàbrica* els fragments d'entrevista que sí que es poden visualitzar en línia estan agrupats sota tres grans epígrafs, que al seu torn inclouen una sèrie de subtemes: Persones, Seccions i Història

³⁸³ Sota un menu anomenat "Antics treballadors"

<<http://www.fabricadelesarts.cat/cat/ArxiuEntrevistesLlista.php>>

³⁸⁴ Entrevista a Ester Prats. 10.47, p.654

Cada subtema segueix una estructura similar. S'ofereixen els fragments en què diversos treballadors parlaven concretament d'aquell tema, amb una breu descripció del testimoni i de la seva relació amb la fàbrica:

The screenshot shows a website interface for 'Roca Umbert Fàbrica de les Arts'. At the top, there is a navigation menu with links: [Agenda d'activitats], [Notícies], [Documentació], [Serveis], [Contactar], [Registrar-se].

The main content area is titled 'Les veus de la fàbrica' and 'Teixidoria'. Below this, there is a section for 'Entrevista a Maria Cruells'. To the left of the interview text is a portrait of Maria Cruells Pericas. To the right of the portrait are details about her: 'Entrevistat: Maria Cruells Pericas', 'Lloc i data de naixement: Granollers, 1930', and 'Anys treballats a Roca Umbert: 25 anys, de 1953 a 1978'. The author is listed as 'Autor/a: Esther Reche/Anna Portet'.

Below the interview details is a section titled 'Trajectòria a Roca Umbert:' with the following text: 'La Maria va començar a treballar com a teixidora quan tenia 23 anys i, més tard, va passar a la secció dels polidors. Sempre va tenir molt bona relació amb les seves companyes i, encara avui, queda amb elles tres cops a la setmana per anar a berenar o a dinar.'

At the bottom of the page, there is a footer with the logo of 'Ajuntament de Granollers', a copyright notice 'Copyleft: ROCA UMBERT · FÀBRICA DE LES ARTS - 2008', and a link for 'Crèdits web'.

En canvi, el menú dels *Treballs de recerca* ofereix les memòries de recerca ordenades per edicions. Els testimonis s'han emprat per a fer la recerca, però per accedir a les entrevistes completes cal anar a l'arxiu d'entrevistes.

4.2.5. The International Museum of Women

Nom	The International Museum of Women (IMOW)
Tipus institució	Museu local
Titularitat	Privada sense ànim de lucre
Localitat	San Francisco, California. Estats Units
Data de publicació	1988
Remodel·lació web	2006
Finançament	Donacions privades individuals o de fundacions. Ocasionalment rep ajuda governamental
URL	< http://www.imow.org >
Idiomes	anglès, francès, castellà, àrab

Els orígens del Museu es remunten a l'any 1985 quan es va fundar el *Women's Heritage Museum*. Durant 10 anys, el museu va actuar com un museu sense seu física, organitzant exposicions i activitats, promovent una fira anual de llibres, proporcionant recursos educatius a les escoles i fent homenatges a dones desconegudes de les comunitats locals de San Francisco. L'any 1997 es va decidir obrir una seu física a Sant Francisco i va canviar de nom, esdevenint el *International Museum of Women*.

Fins l'any 2004, el museu va organitzar les activitats tradicionals en els museus presencials. Però a partir d'aquell moment, el Museu va fer un canvi radical d'estratègia per aconseguir arribar a dones de tot el món que incorporava tecnologia avançada, col·laboració amb socis estratègics, una seu física a San Francisco i en regions claus de tot el món. El seu web es va convertir en un instrument molt potent per aconseguir aquests objectius.

La seva missió és donar valor a la vida de les dones mitjançant la història, les arts i els programes culturals que eduquen, creant diàleg, construeixen comunitat i inspiren acció. Per a fer-ho actua paral·lelament a diversos nivells. En un nivell presencial a través d'una programa creatiu d'exposicions i activitats. A Internet, mitjançant una plataforma interactiva i una política d'aliances i col·laboracions arreu del món.

4.2.5.1. *Imagining Ourselves: a Global Generation of Women*

Imagining Ourselves: a Global Generation of Women és un projecte promogut per l'*International Museum of Women*, a partir d'una pregunta molt simple: "Què és el que defineix la teva generació de dones?". L'objectiu era crear una plataforma d'intercanvi d'experiències entre dones joves d'arreu del món.

L'origen de la idea se situa a finals de l'any 2001, quan després dels atemptats de l' 11 de setembre, l'antropòloga Paula Goldman es va plantejar formes d'actuar i millorar el món. Una conversa informal li va fer adonar de la força i vitalitat de les dones de la seva generació (entre 20 i 40 anys) i com aquesta empenta podia servir com a estímul i motor de transformació social.

En col·laboració amb l'*International Museum of Women*, va a començar a dissenyar un projecte i va reunir un equip que va dedicar cinc anys a parlar amb dones de tot el món. Es van enviar centenars de correus electrònics amb la pregunta "Què és el que defineix la teva generació de dones?" a dones d'entre 20 i 40 anys de tot el món i van rebre milers de respostes de més de 105 països, de les quals més del 95% van ser enviades per correu electrònic. En aquestes històries podien anar també incloses imatges, vídeos o expressions artístiques de qualsevol mena.

El fet que el Museu és una institució virtual, juntament amb el convenciment de què el públic objectiu majoritari era una generació de dones joves professionals de classe mitja o mitja-alta, amb educació superior i havien crescut en un món d'imatges, nous *media* i Internet, va fer decidir que el projecte es desenvoluparia en un entorn virtual, fet que també afavoria arribar a un públic global. D'aquí va sorgir l'exposició en línia *Imagining Ourselves*, que va néixer a la xarxa el dia 8 de març de 2006 (Dia Internacional de la Dona Treballadora) .

4.2.5.1.1. Be Inspired, Get Involved, Take Action

*Imagining Ourselves*³⁸⁵ és una exposició virtual interactiva i multilingüe dissenyada per arribar a una audiència global. El seu eslogan - *Be Inspired, Get Involved, Take Action*- dóna idea clara dels seus objectius. El principal és animar les dones joves a generar canvis positius en les seves vides, les seves comunitats o a nivell global.

Altres objectius són estimular les posicions de lideratge entre les dones, actuar com a nexes d'unió entre persones, comunitats i organitzacions i crear comunitat a nivell internacional. Per això, l'exposició incorpora aplicacions Web 2.0 per afavorir la xarxa social, i permet a les dones joves connectar les unes amb les altres i establir converses i debats sobre els temes proposats.

Aquesta exposició presenta diferències substancials amb les exposicions en línia tradicionals. En primer lloc, la naturalesa dels objectes exposats és exclusivament digital, i no representacions digitals de fons físics. Tots els objectes en exposició han estat recollits des de cada racó del món, majoritàriament via correu electrònic, per un comitè assessor internacional que també treballa conjuntament via telèfon o correu electrònic.

---

³⁸⁵ <<http://imaginingourselves.imow.org>>

La diferència fonamental és que, en les exposicions tradicionals, els objectes exposats han estat conservats i seleccionats per un grup d'experts que mostren els objectes al públic. En l'altre extrem, els continguts generats en blogs o xarxes socials arriben al públic sense cap mena de mediació i és impossible garantir la fiabilitat o rigorositat del contingut.

En el model adoptat pel projecte *Imagining Ourselves* es combina el millor de cada procediment. En la fase de recollida segueix el model de xarxa social oberta a tothom. Són els usuaris qui proporcionen els continguts que nodreixen el web. No obstant, totes les aportacions són revisades per un comitè, i són sotmeses a un rigorós procés d'edició abans que puguin ser publicades al web. D'aquesta manera els objectes exposats constitueixen una categoria pròpia que podríem anomenar "curated, user-generated content".³⁸⁶

Probablement, el millor èxit estratègic de l'exposició ha estat aconseguir arribar a una audiència a escala mundial. Per a fer-ho, el museu ha utilitzat les estratègies següents:

1. Establir associacions amb centenars de grups i organitzacions de dones d'arreu del món. Tot i ser conscients que circumscriure el projecte a Internet implica una exclusió per tots aquells que no accedeixen a la xarxa, el treball amb les organitzacions associades permet de fer arribar els continguts a grups que habitualment no hi tindrien accés. El nombre de països representats per autors o organitzacions involucrades en el projecte és de 225.³⁸⁷
2. Afavorir l'accessibilitat del lloc web, assegurant tècnicament que els continguts del web poguessin ser vistos per usuaris amb una connexió lenta o amb un sistema operatiu antiquat.
3. Apostar pel multilingüisme. Tots els continguts del lloc web són accessibles en quatre llengües: anglès, castellà, francès i àrab. Aquest fet ha suposat una forta inversió en recursos humans i econòmics que s'han cobert o bé mitjançant ajuts d'empreses de traducció i mitjançant voluntariat.

En un any de funcionament, l'exposició ha rebut més d'un milió de participants de 207 països. I prop del 20% de visitants tornen regularment a visitar nous temes de l'exposició.

En una enquesta als usuaris feta pel museu, un 82% de participants van afirmar que havien viscut un mínim de tres canvis en coneixements o actituds com a resultat de participar en el projecte. Aquests canvis incloïen tant el prendre consciència dels temes que afectaven globalment les dones com el coneixement

---

³⁸⁶ Vegeu apartat 5.5.1.2. Els continguts generats pels usuaris, p. 372

³⁸⁷ A data 24/01/08

d'organitzacions que treballen sobre aquests temes. També un 69% de participants va afirmar que havia dut a terme tres o més accions com a resultat de la participació en el projecte, des d'accions tan senzilles com parlar de l'exposició a coneguts fins implicar-se en alguna mena d'organització o iniciar-ne una de pròpia.

4.2.5.1.2. L'estructura temàtica i el funcionament

L'estructura i el funcionament del projecte és molt interactiu. Regularment, el museu proposa un tema de discussió, el presenta i demana que les dones d'arreu del món enviïn històries sobre aquest tema. Aquestes històries poden incloure imatges o vídeos a més del text. Des de la seva creació, s'han proposat els temes següents: *Amor; Diners; Cultura i conflicte; Futur; Destacats; Guerra i diàleg; Homes joves; Maternitat; Imatge i identitat; Festival de cinema; Definint una generació i El millor de Imagining Ourselves*.³⁸⁸ Cada tema nou que exhibeix l'exposició proporciona oportunitat per fer accions amb organitzacions de suport relacionades.³⁸⁹ A partir de cada història s'enceta una discussió (en format fòrum) en la que tothom pot participar-hi.

En relació a cada història s'ofereixen estadístiques o dades relacionades amb el tema. Per exemple, en un relat de l'apartat "Imatge i identitat" es proporcionava informació sobre un estudi realitzat l'any 2003 pel Centro de Investigación Cultural de la Universidad de Western Sydney sobre l'ús de l'hiyab o sobre la influència dels programes de televisió a les Illes Fidji sobre els casos d'anorèxia.³⁹⁰

Finalment, com a informació associada, es mostren propostes d'actuació en relació al tema tractat. En algunes ocasions les accions donen suport a algun projecte determinat; en altres són accions individuals. Per exemple, en una història que explica la mortalitat materno-infantil a causa de la SIDA a l'Àfrica (tema: Maternitat) es proposen una sèrie d'accions com donar suport al *Programa de Becas Ellen Johnson Sirleaf* de GWANC o aprofundir en el tema a partir d'una bibliografia seleccionada.³⁹¹

En relació a les històries també s'ofereixen una sèrie de possibilitats per personalitzar el relat: guardar l'article en una col·lecció pròpia o relacionar el teu article amb el que s'exhibeix (per ambdues opcions cal estar registrat). També es pot enviar l'article a una altra persona. Finalment, els propis usuaris poden actuar com a supervisors de continguts. Si es considera que l'article té continguts

---

³⁸⁸ <<http://imaginingourselves.imow.org/pb/Home.aspx?lang=3>> [a gener 2008]

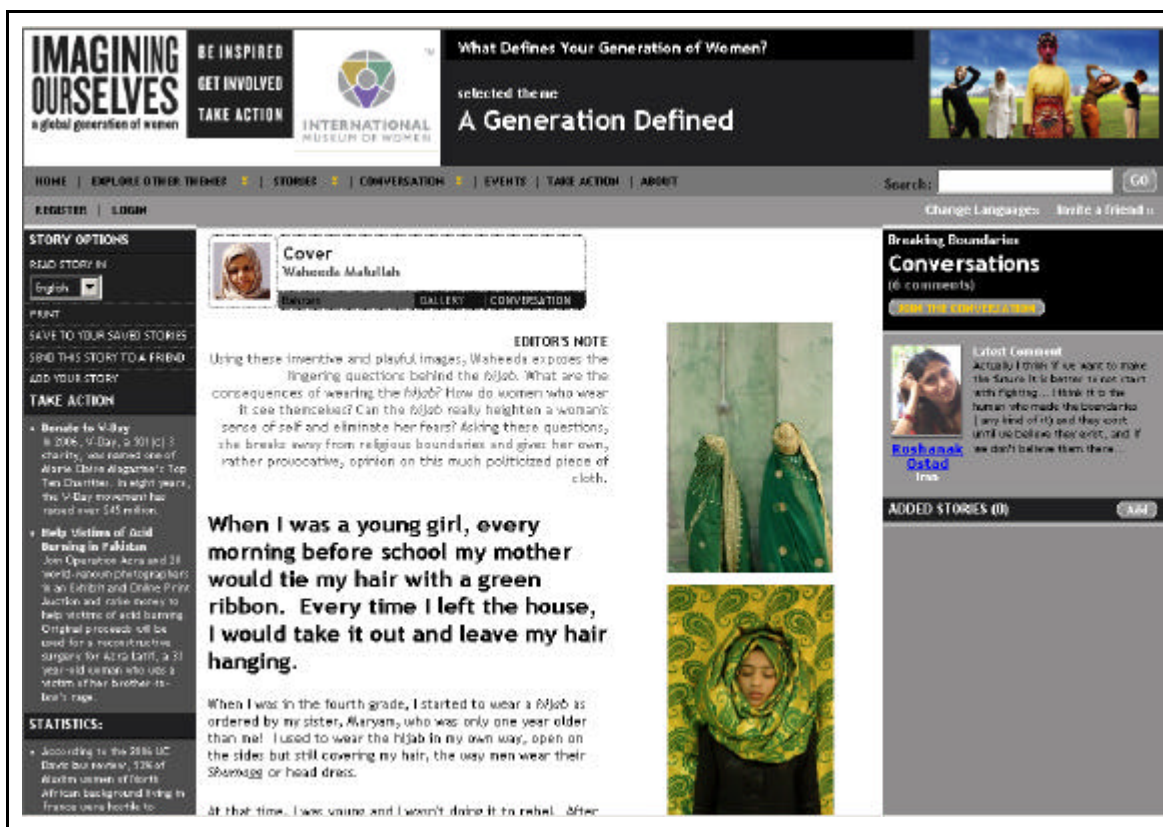
³⁸⁹ Per exemple, a la primavera de 2006, el tema va ser "Maternitat" i es va treballar conjuntament amb el *Global Women's Action Network for Children*

³⁹⁰ <<http://imaginingourselves.imow.org/pb/Story.aspx?id=1268&lang=3&g=0>>

³⁹¹ <<http://imaginingourselves.imow.org/pb/Story.aspx?id=1025&lang=3&g=0>>

inapropiats, es pot marcar amb una bandereta vermella i l'equip de conservadors del museu el sotmetrà a una nova revisió.

A més dels relats aplegats temàticament que constitueixen el nucli del projecte, en l'exposició s'ofereix també una agenda d'activitats relacionades en més de 30 països, que inclouen tan accions virtuals com presencials. Per exemple, com acció en línia destaquem l'activitat "Survivors Stories DVD and website Virtual Launch - web 2.0 Interactive!" penjada el 26/11/2007 des del Regne Unit, mentre que el dia anterior s'anunciava la trobada "16 Days of activism against gender violence" publicada des de les Illes Caiman al Carib. En relació a les accions *in situ* derivades del projecte destacaríem l'edició del llibre *Imagining Ourselves*.³⁹²

Finalment, a l'apartat "Take Action" s'anima les dones a participar en organitzacions i moviments de tot el món o a recolzar campanyes específiques a favor dels drets de les dones. Com a exemple podem mencionar la campanya a favor dels drets humans a Zimbabwe.³⁹³

³⁹² Goldman, Paula (ed) (2007) *Imagining Ourselves: Global Voices from a New Generation of Women*. Novato (California): New World Library

³⁹³ <http://www.amnesty.ca/take_action/actions/zimbabwe_whrds_risk.php>

4.2.5.2. *Women, Power and Politics*

La nova exposició³⁹⁴ produïda per l'*International Museum of Women* (març-desembre 2008) reflexiona sobre les dones que exerceixen responsabilitats polítiques arreu del món i com el seu gènere condiciona la seva activitat.

Estructuralment segueix la mateixa pauta que l'exposició "Imagining Ourselves": un tema de discussió mensual proposat pel museu on es convida a participar a totes les dones que pertanyen a la comunitat al voltant del museu, i coneixent eines per a iniciar accions. La principal diferència amb l'anterior exposició és que aquest cop les protagonistes no són dones corrents sinó dones amb una dimensió pública i responsabilitats de govern. S'inclouen també *podcasts* i dades factuais per completar la informació sobre el tema i proporcionar elements de debat.

---

³⁹⁴ <<http://www.imow.org/wpp/index>>

4.3. Els projectes en xarxa

Definim com a projectes en xarxa aquells projectes de memòria oral en els quals hi participa més d'una institució. Encara que generalment una de les institucions lidera i coordina el procés, les altres hi col·laboren al mateix nivell. Precisament per aquesta coexistència d'institucions que no estan localitzades territorialment a prop, Internet esdevé un entorn idoni per al desenvolupament d'aquesta mena de projectes, o si més no, com a punt central de trobada.

En la majoria d'ocasions, el producte virtual comú conviu amb diverses iniciatives presencials locals, encara que aquestes darreracostumen a ser parcials i de menor repercussió. En aquest apartat recollirem tres projectes en xarxa que hem considerat particularment significatius: *Mediterranean Voices*, *Memorynet* i *Moving Here*.

4.3.1. Mediterranean Voices: Oral History and Cultural Practice in Mediterranean Cities

Nom	Mediterranean Voices: Oral History and Cultural Practice in Mediterranean Cities
Coordinació	International Institute for Culture, Tourism and Development. London Metropolitan University
Tipus institució	Universitats, biblioteques, associacions culturals i professionals
Titularitat	Institucions públiques i privades
Localitat	Londres, Beirut, Betlem, Bolonia, Estambul, Granada, Marsella, Nicosia, Palma de Mallorca, Las Palmas de Gran Canaria, La Valletta, Xania, Xipre,
Data de publicació	2003
Finançament	EuroMed Heritage II Programme
URL	< http://www.med-voices.org >
Idiomes	9 idiomes: anglès, francès, grec, castellà, àrab, català, italià, maltès i turc
Grau de virtualitat	Base de dades en línia + activitats presencials en cada ciutat

4.3.1.1. El projecte: característiques principals.

Mediterranean Voices: Oral History and Cultural Practice in Mediterranean Cities va ser un projecte finançat per la Unió Europea dins del programa *Euromed Heritage II*.³⁹⁵ El projecte va tenir una durada de tres anys (del 15/05/02 al 31/03/06) i un pressupost de 2.829.771 euros. L'objectiu era recollir testimonis en 13 ciutats històriques de l'àrea mediterrània per aplegar informació sobre les pràctiques culturals de ciutadans corrents que vivien en barris de ciutats històriques de la Mediterrània:

³⁹⁵ <<http://www.euromedheritage.net>>

...the diverse, yet often fragile, fabric of memories and relationships which help to shape the meaning and character of Mediterranean urban quarters. The cities and neighbourhoods which form part of the consortium and arenas of activity, are not intended to be in any way representative of a Mediterranean urban "archetype". However, they do share a number of traits or "cultures of urbanism", typical of Mediterranean urban quarters and environments, for example, the dense co-presence of an ethnically and socially-mixed population. In addition, these attributes cannot be understood without reference to the trans-Mediterranean ties of trade and mobility which have historically nourished these fluid and cosmopolitan urban social ecologies.³⁹⁶

El projecte va ser liderat i coordinat per l'*International Institute for Culture Tourism and Development* de la *London Metropolitan University* i els socis del projecte eren la *Bibliotheca Alexandrina* (Alexandria), la *Università di Bologna*, la *American University* de Beirut, el *Centre for Cultural Heritage Preservation* (Bethlehem, Palestine), la *Universitat de Creta* (Rethimno Campus), la *Universitat de les Illes Balears* (Palma de Mallorca), la *Universidad de Granada*, la *Tarih Vakfi-Economic and Social History Foundation* de Turquia (Estanbul), la *Universidad de Las Palmas de Gran Canaria*, l'*Association d'Anthropologie Méditerranéenne* (ADAM) (Aix-en-Provence), el *Youth Center Union* (Nicosia North, Northern Cyprus), l'*Intercollege* (Nicosia South, Republic of Cyprus) i l'Universit ta ta' Malta.

El projecte tenia cinc propòsits principals. En primer lloc, treballar col·lectivament formant una xarxa de socis per desenvolupar la recerca. En segon lloc, interrogar-se sobre les bases del "patrimoni comú" euro-mediterrani des d'una perspectiva etnogràfica i d'hist ria oral. En tercer lloc, desafiar l'èmfasi habitual donat al patrimoni monumental i posar l'èmfasi sobre la seva relació amb el patrimoni cultural immaterial. En quart lloc, promoure una consciència sobre els aspectes cosmopolites i multi tnics del patrimoni cultural urbà del Mediterrani. I en darrer lloc, comprendre i encoratjar el respecte pel pluralisme, la tolerància i la coexistència pacífica entre els diversos pobles que viuen els entorns urbans mediterranis.

El projecte tenia tres tipus de resultats esperats. Es volia crear una base de dades etnogràfica del patrimoni oral de la Mediterrània com a part del procés de difusió del coneixement. La recerca etnogràfica es va dur a terme en un període de 18 mesos en barris seleccionats de les 13 ciutats de la xarxa.³⁹⁷

També es volia fomentar la participació local en la conservació hist rica de les ciutats. Per mitjà del treball amb grups locals identificats que s'havien definit durant

---

³⁹⁶ Introducció. Web Mediterranean Voices <<http://www.med-voices.org>>

³⁹⁷ Bethlehem, Beirut, Alexandria, Estambul, Chania, Nicosia (nord i sud), Granada, Marseille, La Valletta, Ancona, Mallorca, Las Palmas de Gran Canaria i Londres

la recerca etnogràfica, els investigadors es van plantejar explorar les actituds davant el patrimoni i els efectes de les polítiques culturals i de conservació sobre els residents locals en entorns urbans històrics que estaven vivint diversos processos de transformació. Amb l'organització d'exposicions i festivals d'àmbit local i regional i de seminaris i taules rodones obertes, els equips van estimular la participació local i l'interés en temes de patrimoni cultural, aportant noves audiències als museus i als equipaments culturals.

Finalment es volia establir col·laboracions amb els agents socials de cada ciutat (museus, escoles, universitats i ajuntaments) per a crear xarxes d'experts locals. El projecte volia trobar camins per utilitzar els resultats del projecte *Mediterranean Voices* en la interpretació del patrimoni, el turisme cultural i l'educació, i estimular la comunicació entre institucions de ciutats diferents de la xarxa.

Tanmateix, el projecte no es va desenvolupar de forma homogènia i cada equip va incorporar les seves prioritats i el seu punt de vista. Així, Marc Morell, professor de la Universitat de les Illes Balears i responsable de l'equip de Palma de Mallorca, ens va explicar com van anar evolucionant el projecte:

Hi havia un altre punt molt important (...) que era es fet de tenir uns *target groups*, uns grups destinataris del projecte. És curiós com sa pàgina web estava contemplada com un recurs més, com també ho podien ser els *papers* acadèmics que podíem escriure (...) aquesta motivació per treballar amb grups locals jo crec que va anar baixant i se va anar erosionant, se va anar fent més petita, i lo que va anar creixent, paral·lelament, va ser l'interés cada vegada creixent en lo que va ser la pàgina web.³⁹⁸

De fet, a mida que hem anat analitzant els objectius específics de cada equip, hem constatat que no tots els participants buscaven les mateixes finalitats en el projecte. Alguns equips es plantejaven el projecte clarament com una recerca acadèmica però altres el van vincular a la realització d'accions de promoció turística, de desenvolupament econòmic de la zona i fins i tot per generar accions que contribuïssin a la finalitat d'inclusió social.

La formació dels membres de cada equip tampoc era homogènia. Hi havia molts antropòlegs que provenien d'entorns acadèmics, però també activistes socials directament implicats en lluites veïnals o experts en desenvolupament turístic. En conseqüència, el projecte es va desenvolupar en moltes direccions de forma simultània.

Segons explica la coordinadora del projecte, Julie Scott, de l'*International Institute for Culture Tourism and Development* de la *London Metropolitan University*,

---

³⁹⁸ Entrevista realitzada per Laura Solanilla a Marc Morell i Jaume Franquesa, *Projecte Mediterranean Voices*. Universitat de les Illes Balears, el 08/02/2007. Annex 10.47, p.662

Mediterranean Voices, com a projecte antropològic presentava una sèrie de trets poc habituals:

Firstly, it is a project of applied research, whose terms—including the extent and composition of the Mediterranean area—are set largely by the parameters of the European Commission's *Euromed Heritage II* programme.

Secondly, it is a multi- sited research project taking place in 13 cities simultaneously, offering a rare opportunity for coordinated comparative research, and equally, posing a number of practical, epistemological and methodological problems.

Thirdly, a critical element of the dissemination is the representation of the Mediterranean— an invitation to engage with an arena dominated by the representational practices of tourism and the mass media, this also holds the pitfalls of reproducing those same modes of representation, as well as the model of the Mediterranean as homogenous culture area, which has been extensively critiqued and discredited by anthropologists in recent years.

Finally, it incorporates innovative uses of IT, both for the work of comparison, coordination and communication amongst the research teams, and for authoring and disseminating the work of the project through the creation of a specially designed multi-lingual, multi-media on-line database, producing a kind of 'virtual Mediterranean' which suggests, at least, the existence of its analogue in real time and space.³⁹⁹

Així doncs, *Mediterranean Voices* és un projecte molt complex que haurem d'analitzar des de diverses vessants i que va anar evolucionant des dels seus orígens fins al seu tancament el marc de 2006.

4.3.1.1.1. El projecte dins del marc del *Programa Euromed Heritage II*

La *Declaració de Barcelona* de l'any 1995 va fer sorgir el concepte *Euromed*, concebut com un nou espai polític i geogràfic, i la posada en marxa del programa MEDA⁴⁰⁰ com a principal instrument financer de la Unió Europea per a desenvolupar l'associació Euro-mediterrània. El programa ofereix suport tècnic i financer per ajudar a la reforma de les estructures socials i econòmiques dels socis mediterranis.

La *Declaració de Barcelona* va esdevenir el marc d'actuació de la política de la Unió Europea al Mediterrani en tres nivells. En primer lloc, es defineix el programa MEDA com una associació en matèria de política i seguretat. En segon lloc, com una associació econòmica i financera. I finalment com una associació en relació als assumptes socials, culturals i humans. En aquest tercer nivell, es reconeix la "tradició de cultura i civilització a través de la regió mediterrània" i busca maneres d'utilitzar aquesta tradició cultural comuna per a promoure el diàleg i l'intercanvi.

---

³⁹⁹ Scott, Julie (2005). "Imagining the Mediterranean" At *Journal of Mediterranean Studies*, Vol. 15, No. 2. La Valleta: Mediterranean Institute, University of Malta. p. 3

⁴⁰⁰ <http://ec.europa.eu/external_relations/euromed/meda.htm>

El Programa MEDA es va iniciar l'any 1998 i ja ha impulsat tres convocatòries de programa. El primer va ser el programa *Euromed Heritage I* que finançava 18 projectes centrats en la realització d'inventaris de patrimoni cultural i de legislació sobre patrimoni i en l'establiment de xarxes regionals entre experts en patrimoni.

La segona convocatòria, *Euromed Heritage II*, es va obrir l'any 2001 i va finançar 11 projectes relacionats amb patrimoni immaterial, com música o història oral. És dins d'aquest marc que cal situar el projecte *Mediterranean Voices*.

L'any 2004 es va obrir la tercera convocatòria, *Euromed Heritage III*, i l'any 2008 la quarta convocatòria *Euromed Heritage IV*, que sempre amb l'objectiu de promocionar el patrimoni cultural mediterrani y aumentar la consciència de la ciutadania sobre aquest patrimoni.

4.3.1.2. La base de dades en línia

Tal i com ens diu la coordinadora del projecte, Julie Scott, l'objectiu principal de *MedVoices* era: "Working with multi-disciplinary teams in each city, the main objective of the project was to create a database of the oral histories and cultural practices of the Mediterranean's cosmopolitan urban neighbourhoods".⁴⁰¹

Per tant, era el lloc web el que conceptualment donava consistència al projecte i era la definició de l'estructura de la base de dades qui havia d'ordenar i organitzar la informació. No tothom hi estava d'acord. L'equip de Palma de Mallorca considerava el web com un canal de difusió més i creia que on calia esmerçar esforços i recursos era en la realització de la recerca, i no en la construcció del projecte en línia:

[...] en la nostra primera reunió conjunta, [...] que va ser a Canàries, el tema de la web va suscitar molts problemes... La web havia de ser tal i com estava entès, havia de ser un recurs de visibilització. No era el projecte fer una web. Aquesta era la idea que teníem. Hi havia parts que pensaven que no, que el projecte bàsicament era fer la web i que la web no s'entenia com a un suport. Jo crec que bàsicament els problemes eren d'enfocament més acadèmic o menys de la recerca, no de l'aplicació dels resultats de la recerca. De la recerca. Aquest matis crec que és molt important. L'aplicació pot ser acadèmica o no, s'ha de resoldre els problemes, però que la recerca tingui uns criteris de rigor, això és un requisit que... és acadèmic. Sigui acadèmic el que la fa o no. [...] I per tant, el tema de la web va ser sempre un gran problema. Mai no es va definir molt bé. (Jaume Franquesa)⁴⁰²

---

⁴⁰¹ Scott, op.cit, p.3

⁴⁰² Entrevista a Marc Morell i Jaume Franquesa. Annex 10.47, p.662

4.3.1.2.1. La construcció de la base de dades

Al cap de uns vuit mesos de la reunió inaugural del projecte es va començar el disseny del lloc web que va durar un any, fins que va ser publicada a la xarxa. Durant aquest període, es van anar treballant de forma simultània en el disseny del lloc web i en els propis projectes de recerca, els resultats dels quals s'anaven bolcant al lloc web.

Aquesta primera publicació era un lloc web en proves del qual es va fer el test de funcionament. Es va publicar una segona versió del lloc web dos mesos més tard que incorporava les millores i solucionava els problemes detectats.

L'objectiu principal de la pàgina web era actuar com a base de dades multimèdia, però també com a la principal eina de difusió i promoció dels resultats (articles científics, CD Roms, exposicions, publicacions...)

Un problema molt important que va sorgir és que no es va preveure la quantitat de recursos en temps i dedicació pels membres dels equips que suposava l'edició i el bolcatge dels continguts en el lloc web. Els equips es van haver de formar en tècniques de digitalització i edició digital i van haver d'assumir tasques de traducció i de manteniment del seu espai en el lloc web comú del projecte, assumint alhora uns criteris de catalogació comuns, no sempre compartits per tots els equips, per assegurar la coherència i els estàndards científics de la base de dades. També va suposar una forta càrrega de treball imprevista per l'equip de coordinació de Londres:

Per jo, la web ha estat un gran problema. La web ha llevat temps de feina, molt, pensa que aquí també hi ha hagut una tasca de traducció feta per naltros, després ha hagut una persona que ho ha editat, però això ha llevat molt de temps. Naltros hem estat qui ens hem encarregat de pujar les imatges i de fer-ho tot... Mos ha llevat molt de temps per dues coses. Una, fer recerca que era lo important... (Marc Morell)⁴⁰³

Aquesta sobrecàrrega ha incidit sobre el resultat final. Tot i tenir més de 3.000 recursos en línia, només es van poder publicar al lloc web una petita part del material recollit. Per aquest motiu tampoc ha estat possible acceptar altre material que han ofert al projecte els visitants del lloc web.

Hi ha un problema d'actualització també en aquest cas. En un principi s'havia d'haver inaugurat... començar a posar materials em sembla que era febrer de 2004. I s'hauria d'anar fent, afegint histories, no sé, un cop cada tres mesos, o quatre... diversos lliuraments de materials. Al final es va fer un lliurament que es va anar endarrerint molt, per tant es va demanar que fos mes sòlid del que en un primer moment es pensava i es va lliurar...era l'estiu allò. Entre una cosa i l'altre va ser el juny del 2004, o el juliol. (Jaume Franquesa)

---

⁴⁰³ Entrevista a Marc Morell i Jaume Franquesa. Annex 10.47, p.662

Però encara quedava un any per acabar es projecte, diguem-ne. Després se va acabar el 2006, s'ha acabat ara. (Marc Morell)

Segons les previsions inicials quedaven encara obert per acabar el projecte i en aquell any no es van penjar noves peces i no es va tampoc actualitzar lo que són actes, articles, bé... tot allò que s'hagués fet en paral·lel a la web. (Jaume Franquesa)⁴⁰⁴

Aquesta situació probablement va venir provocada per una mala planificació i un desconeixement del perfil que demana l'elaboració d'un projecte en línia:

Aquí va haver-hi un problema. Es va fer una mala planificació dels contractes, jo crec. Perquè el problema que va haver-hi és que va fer un contracte amb la gent que van fer la pàgina web molt ràpid i el problema que va haver-hi és que no hi havia material per posar. Es va estar durant molt temps que jo crec que aquesta gent va estar de braços creuats cobrant els diners que haguessin de cobrar i llavors al final es va haver de pujar dades molt ràpid. (Jaume Franquesa)⁴⁰⁵

A partir de la clausura del projecte el lloc web ha estat mantingut pel coordinador de *MedVoices*, el *International Institute for Culture, Tourism and Development* de la *London Metropolitan University*. Actualment no hi ha cap previsió de poder incorporar la gran quantitat de material recollit per manca de finançament. Tanmateix, s'estan cercant recursos econòmics per a poder seguir el projecte amb tres vies d'actuació. En primer lloc, completar la digitalització i l'accés en línia de la resta de material existent. En segon lloc, desenvolupar possibles aplicacions comercials dels continguts (edició de CD Roms de promoció turística, edicions de llibres i catàlegs...). I finalment, arxivar i fer accessible al públic especialitzat les dades que no apareixen al lloc web.

No tots els equips estan d'acord amb la idea de comercialitzar els resultats del projecte i ha estat motiu de debat, encara obert, en aquest sentit. De fet, la discussió de fons està en els usos del Patrimoni, i amb la naturalesa del projecte, que uns equips consideren estrictament de recerca, mentre altres el consideren motor de promoció econòmica i turística.

4.3.1.2.2. L'estructura i els continguts

El lloc web de *Medvoices* està concebut com una base de dades multimèdia en línia, on cadascun dels equips participants disposava d'un espai propi per poder afegir la documentació que cregués oportuna. Al parlar de base de dades multimèdia ens referim que el lloc web conté pàgines textuales que introdueixen el context i els objectius del projecte, el context local de cada ciutat i una presentació general de cadascun dels set temes principals amb imatges, entrevistes enregistrades i

---

⁴⁰⁴ Entrevista a Marc Morell i Jaume Franquesa. Annex 10.47, p.662

⁴⁰⁵ Entrevista a Marc Morell i Jaume Franquesa. Annex 10.47, p.662

transcrites, fragments de músiques i sons, mapes escanejats i fragments de vídeo, la majoria dels quals van acompanyats de breus textos descriptius i que es cataloguen segons la ciutat d'origen, el tema o subtema, un títol curt, una descripció i unes paraules claus. Tot el material que compona la base de dades pot ser cercat segons el seu idioma d'origen (turc, grec, francès, castellà, italià, català àrab, maltès o anglès) o en versió anglesa.

The screenshot shows the website interface for 'MediterraneanVoices'. At the top, there are logos for the European Union, 'euromed HERITAGE', and 'MediterraneanVoices'. A navigation menu includes 'Home', 'Introduction', 'Cities', 'Partners', 'News & Events', 'Contact Us', 'Resources', and 'Links'. The breadcrumb trail reads 'Home - Cities - Bethlehem - Welcome to Bethlehem'. On the left, a blue sidebar contains a search bar, a 'Help' button, and several menu items: 'Neighbourhoods and the people who inhabit them', 'Borders and the challenges of mobility', 'Remembrance of things past: nostalgia and the shaping of memories', 'Celebrations and related cultural practices', 'The person: clothing', 'Contact us', and 'Website links'. The main content area features a large image collage of people in Bethlehem, with the heading 'Welcome to Bethlehem'. Below the images are two links: 'Explore resources from this city' and 'View Local Version'. On the right, a vertical menu lists categories: 'The Person', 'Living Together', 'Work', 'Worship', 'Objects', 'Spaces', and 'Play', each accompanied by a small representative image.

Per tant, existeixen diverses formes d'accedir al contingut. D'una banda a partir del llistat de ciutats participants. Cada ciutat disposa d'un espai propi amb una estructura comuna però amb continguts propis. La plana de cada ciutat presenta unes zones clarament estructurades. A l'esquerra hi ha un menú de continguts, on cada equip podia penjar articles, textos o referències que creïessin d'utilitat pel projecte. A la part central hi ha una imatge de presentació de la ciutat i dos enllaços. Un als recursos d'aquella ciutat i l'altre a la versió en l'idioma local (o a l'anglès en el cas contrari). L'enllaç als recursos accedeix a un cercador de la base de dades que permet la cerca per tema, subtema, ciutat, idioma i tipus de recurs. Finalment a la dreta es pot accedir al menú temàtic. A la part superior trobem els menús de navegació i el mapa de continguts de la pàgina.

La reivindicació d'un espai propi i no homogeni per a cada ciutat / equip de recerca no va estar exempta de polèmica, com ens explica en l'antropòleg Jaume Franquesa:

Per altra banda, nos van donar sa possibilitat i tu ho has remarcat en es principi, la possibilitat de tenir com espais independents de la resta. Això va ser també un gran cavall de batalla. Per un costat les cartes de presentació de cada ciutat s'havia pensat que havien de ser totes uniformes, no? [...] I a banda de sa imatge a sa banda esquerra hi aquest tema que t'estic explicant. Aquí com que ja existien els grans temes, estan a mà esquerra, a mà dreta trobaràs els temes generals, la persona, etc. Però a mà esquerra cada ciutat voras que té els seus temes. Aquí també se va ser sa discussió com s'havia de fer això. N'hi havia uns que deien que s'havia de fer per subtemes. L'aplicació d'aquells altres temes per subtemes. (Jaume Franquesa)⁴⁰⁶

La heterogeneïtat en el perfil dels membres dels diferents equips també va dificultar l'establiment de les categories de la base de dades. Finalment es van crear set grans temes⁴⁰⁷ amb diversos subtemes cadascun d'ells. Cada tema es desplejava en diversos subtemes, fins un total de 65 categories en total. Com a exemple podem veure com el gran tema "Living Together" contenia 9 subtemes: Family membership; Parenthood; Family outings; Family gatherings /eating together; Neighbours/ neighbourliness; Friends and friendship; Arrivals and departures; Making food; Fueds i Falling out.

Aquest sistema afavoria poder creuar ítems d'origens diversos però també obligava a que els resultats de la recerca s'encabissin obligatòriament en un d'aquests temes

I després un altre, la base de dades. També va haver més discussió encara, perquè la base de dades, originalment jo no sé com se tenia pensat, però va acabar com una col·lecció de fotografies i entrevistes totes amb es seu tema i subtema i que anessin relacionats. És a dir, tu podries agafar una foto del bisbe, de l'enterrament del bisbe Úbeda a Ciutat de Mallorca i com que posa "Workship" se podria connectar amb un tio que vol recuperar la Sinagoga a Fania, que està orant allà. (Jaume Franquesa)

Be, però no estàvem contents amb aquesta classificació. Encapçatar-ho i no deixar que hi hagués unes coses més fluïdes. (Marc Morell)⁴⁰⁸

Així doncs, podem concloure que el projecte no ha estat exempt de tensions i de mirades diferents sobre els objectius a assolir i els mitjans millors per a fer-ho. Tanmateix aquesta mateixa heterogeneïtat és part de la seva riquesa i atractiu, encara que hagi estat difícil de gestionar.

---

⁴⁰⁶ Entrevista a Marc Morell i Jaume Franquesa. Annex 10.47, p.662

⁴⁰⁷ Els set temes eren: *The Person, Living Together, Work, Workship, Objects, Spaces i Play.*

⁴⁰⁸ Entrevista a Marc Morell i Jaume Franquesa. Annex 10.47, p.662

4.3.1.2.3. L'avaluació del projecte en línia

Com a tot projecte finançat per la Unió Europea, s'ha procedit a una avaluació del mateix al tancament del projecte per part d'una consultora externa al projecte que inclou tan l'avaluació general del projecte com la del producte virtual.

La base de dades en línia ha estat molt positivament avaluada, tan en l'informe de l'avaluador Prof. Jeremy Boissevain, com de manera informal en comentaris d'altres acadèmics, professionals del sector del Patrimoni cultural, públic en general mitjançant el correu electrònic del lloc web i grups destinataris sobre els que ha treballat el projecte.

L'empresa *Motiongrafik* va estar analitzant els resultats del tràfic del lloc web i va veure que entre el 31 de gener i el 14 de març de 2006 havia una mitjana de 200 usuaris diaris, dels quals el 42% provenien dels Estats Units, el 29% del Regne Unit i la resta de països de la zona mediterrània. Les connexions provenien majoritàriament de servidors localitzats en ciutats i s'accedia de forma similar a la versió en els idiomes locals com a l'anglesa. Es van rebre alguns correus electrònics enviats des d' Austràlia o el Líban que va proporcionar material addicional per a la base de dades, sobretot fotos familiars.

Entre el setembre i el novembre de 2006, el nombre d'usuaris havia baixat a una mitjana de 157 usuaris per dia, dels quals un 30% provenien de països del Mediterrani, incloent-hi el Marroc. Altres països des dels quals s'accedia al lloc web, a part dels Estats Units i el Regne Unit, eren Àustria, Alemanya, els Països Baixos, Canadà, Austràlia, Bèlgica, Brasil i Mèxic. Com a mitjana cada usuari visitava unes 10 pàgines, excepte en el cas del visitants que provenien de ciutats directament involucrades al projecte, les quals presentaven una mitjana de 18 pàgines per visita.

La usabilitat del web es va millorar incorporant un tutorial en línia que explicava el funcionament de la base de dades i també es van emprendre accions de difusió incorporant postals electròniques i salvapantalles per a poder ser descarregats pels usuaris.

4.3.1.3. Les accions i els productes presencials

La pròpia dinàmica del projecte va generar una sèrie molt nombrosa de resultats i productes presencials, que es van produir en les ciutats que formaven part de la xarxa per a exhibir els resultats de la recerca local. Seria exhaustiu enumerar-los tots⁴⁰⁹, però farem un breu repàs a les tipologies més freqüents.

---

⁴⁰⁹ Vegeu 10.13. Productes resultants del Projecte *Med-Voices*, annex 10.22, p.562

En primer lloc, les 6 trobades que van realitzar els socis del projecte van jugar un paper clau en el desenvolupament del projecte ja que proporcionaven un espai de discussió comuna on compartir problemes i experiències, planificar activitats i estratègies conjuntes i comparar resultats. Aquestes trobades van servir per anar ajustant el disseny de la base de dades segons les necessitats que s'anaven plantejant. Cadascuna de les trobades es va realitzar en una ciutat sòcia del projecte, per així poder visitar el major nombre de camps possible i també van permetre que els grups locals podessin contactar amb equips d'altres ciutats. Aquestes trobades van fonamentar vincles entre els equips participants i van afavorir l'intercanvi fluid d'informació.

Un segon aspecte que no podem deixar de banda són els tallers de formació sobre TIC i *media* que es van impartir a Londres i Nicòsia per capacitar els equips per a gestionar autònomament el lloc web *MedVoices* (carregar imatges i textos, modificar entrades...). També es va fer un taller a Beirut per a la realització de documentals, i finalment, es va fer de nou a Londres, amb la participació de membres del *Museu de Londres*, de l'*Imperial War Museum* i del *London's Jewish Museum*, un seminari sobre usos innovadors dels arxius de so pel muntatge d'exposicions.

L'activitat més freqüent va ser el muntatge d'exposicions en les ciutats participants. Quatre de les ciutats (Ancona, Alexandria, Betlem i Beirut) es van associar per muntar una exposició itinerant que incidia en focus locals, anomenada *Shared Spaces in Times of Crisis* i que es va exhibir en totes les ciutats implicades. A Las Palmas de Gran Canaria es va muntar l'exposició *Voices and Echoes: Reminiscences of the Mediterranean in the Atlantic*, on es recorria les memòries desaparegudes dels barris de La Vegueta, Triana, Los Riscos i Santa Catalina i s'exposaven les connexions entre la ciutat atlàntica i el Mediterrani. Altres ciutats sòcies, com Estambul i Nicòsia, van fer exposicions sobre barris concrets de la seva ciutat.

En altres casos, enlloc d'exposicions es van celebrar festivals de música (Chania) o de cinema (La Valletta o Estambul), on es van projectar els documentals sorgits del projecte després del taller realitzat a Beirut.

Cadascun d'aquests esdeveniments va generar una sèrie d'activitats derivades, com conferències, taules rodones o seminaris, on els grups locals tenien l'oportunitat d'obrir un debat tan amb els investigadors i institucions locals com amb investigadors i representants d'altres ciutats de la xarxa.

Val la pena destacar la sèrie de 8 programes de ràdio, produïts a Betlem, que van ajudar a prendre consciència no només de la importància del patrimoni cultural immaterial local, sinó també del paper de la Unió Europea per la promoció del

patrimoni cultural de la zona i el treball que estaven fent les altres ciutats sòcies del projecte, mitjançant convidats d'altres equips en el programa.

En total es van realitzar 39 activitats que incloïen exposicions, festivals, seminaris públics i taules rodones a les quals van assistir unes 22.000 persones. També es van realitzar 14 documentals que es van projectar en exposicions, festivals de cinema, fires de llibres, conferències i televisions locals.

Es van editar 9 catàlegs d'exposicions i nombrosos fulletons. També es van editar 2 CD's amb els arxius de so del projecte i es van utilitzar com a so ambiental en exposicions i com a material promocional per a publicitar l'esdeveniment.

Aquests esdeveniments van ajudar a difondre el projecte i van aprofitar l'augment d'audiència que suposava la cobertura de l'esdeveniment per part dels mitjans de comunicació locals: premsa, ràdio, TV, que a més va ajudar a difondre l'ús de la base de dades en línia.

El projecte ha generat molt material relacionat amb turisme i educació. En relació al turisme cultural, Nicosia (nord i sud) i Alexandria van editar mapes turístics i rutes de patrimoni cultural immaterial que van ser distribuïdes en els punts d'informació turística. D'altra banda, l'equip de Granada va produir una guia de recursos en línia del patrimoni immaterial i el turisme cultural a Granada.

Les activitats educatives van ser variades i intenses. Nicosia va editar un CD Rom del projecte local i es va distribuir per tota la xarxa escolar. L'equip d'Estambul va treballar amb alumnes i professors d'història a l'escola tècnica de *Gaziosmanpasa* per organitzar una exposició feta pels alumnes sobre la història oral de la zona, estimulant una nova manera d'apropar-se a l'ensenyament de la història i creant el projecte de fer un petit museu d'història local a l'escola. La cooperació amb escoles va ser una fita molt important en les exposicions fetes a Ancona i Las Palmas, que van esmerçar molts esforços en captar grups escolars i fer visites pensades per a ells.

A nivell d'ensenyament superior la Universitat de Malta va crear un curs sobre el projecte *Mediterranean Voices* de 4 crèdits ECTS que s'ofereix principalment als estudiants de Turisme de la Facultat d'Econòmiques, encara que alguns estudiants ERASMUS també l'estant cursant. D'altra banda, a la Universitat de Las Palmas s'ofereix un curs sobre metodologia de recerca en patrimoni immaterial dins del seu programa de Doctorat. Finalment, s'ha desenvolupat material docent que prové de *Mediterranean Voices* pel Màster en Arts i Gestió Cultural de la *London Metropolitan University*.

Un capítol important de resultats són els actes i les publicacions científiques i acadèmiques sobre el projecte. S'ha editat un número especial del *Journal of*

Mediterranean Studies,⁴¹⁰ a més de la publicació d'articles, conferències, lectures i presentacions en més de 70 fòrums públics a nivell local, nacional i internacional.

Com a cloenda a aquest repàs, voldríem mencionar la conferència de clausura del projecte que va tenir lloc a la Biblioteca Alexandrina del 11 al 13 de novembre de 2005 i que va comptar amb l'assistència de tots els estaments implicats, des dels equips de recerca del projecte, les institucions locals i els grups destinataris, fins els representants de la Unió Europea, la UNESCO i membres representatius de diverses universitats europees.

4.3.1.4. El futur del projecte

El projecte tenia una durada de tres anys i es va tancar l'any 2006. Tanmateix, els equips participants van manifestar el seu interès en seguir treballant plegats. En aquesta línia s'han iniciat dues accions. En primer lloc, s'ha començat el procés per crear una *Associació Mediterranean Voices* que pugui continuar el projecte. Els principals objectius d'aquesta associació serien el manteniment de la xarxa de treball creada per a seguir difonent el patrimoni immaterial i les seves manifestacions; la cooperació en futurs projectes i el desenvolupament de futures aplicacions del projecte; la creació d'un arxiu físic on els investigadors poguessin accedir a les dades que no s'han penjat al web; i la clarificació de la posició en relació al drets d'autor del material produït a partir del projecte.

La segona acció, íntimament relacionada amb la primera és la cerca de finançament, tan per mitjà d'ajuts o subvencions com de la venda de productes comercials produïts a partir del material de MedVoices. També s'està estudiant la possibilitat d'altres aplicacions comercials potencials com podria ser el desenvolupament d'un lloc web comercial (<<http://www.med-voices.com>>) com a complement del lloc web ja existent.

---

⁴¹⁰ Journal of Mediterranean Studies, number 15, Vol 2, 2005. University of Malta

4.3.2. Memorynet

Nom	Memorynet
Coordinació	Tyne & Wear Museums
Tipus institució	Federació de museus del Nord-est d'Anglaterra
Titularitat	Museus locals
Localitat	Cinc localitats al Tyneside i el Wearside
Data de publicació	2006
Finançament	Públic amb donacions de particulars i empreses
URL	< http://www.twmuseums.org.uk/memorynet >
Idiomes	Anglès
Grau de virtualitat	Virtual

Memorynet és un projecte virtual impulsat pel *Tyne & Wear Museums* juntament amb les comunitats locals relacionades amb el mar del nord-est d'Anglaterra. El projecte consisteix a formar una col·lecció d'històries orals, fotografies i imatges que explorin les vides de mariners, pescadors, vigilants de la costa, submarinistes, surfistes, constructors de vaixells, membres dels serveis de rescat marítim i enginyers de la Marina de la zona.

4.3.2.1. Donant veu a les comunitats

Segons les darreres troballes arqueològiques, des de l'edat de Bronze els habitants del Nord-est d'Anglaterra han mantingut una estreta relació amb el mar. Més recentment les connexions amb el mar es van enfortir gràcies a l'aparició de formes de treball que explotaven les riqueses marines: extracció de sal, pesca, construcció de vaixells, enginyeria marítima i indústries relacionades. La fi de l'activitat de les drassanes dels rius Tyne i Wear i el declivi de la indústria pesquera durant la dècada dels 90 del segle XX va tenir un gran impacte en les comunitats de la zona. Paral·lelament, van emergir nous grups que es relacionaven amb el mar a través de l'esport i el lleure, com els clubs de surf o de submarinisme.

Davant d'aquesta realitat, el *Tyne & Wear Museums* va decidir posar en marxa *Memorynet*, amb la voluntat d'explorar i recollir les formes de treball, les vides i la cultura de les comunitats i els canvis en les relacions de les persones amb el mar. El projecte volia documentar tant les vides dels grups més tradicionals com explorar com els nous grups estaven desenvolupant noves formes de relació amb el mar.

El projecte tenia uns objectius ben concrets. En primer lloc havia la voluntat de treballar amb els grups locals per recollir les seves memòries i experiències sobre el mar, digitalitzant material o ja recollint-lo en aquest format (àudio, imatges escanejades, filmacions, cançons...) i utilitzar-lo per a construir un lloc web

interactiu. En segon lloc, es volia capacitar els grups amb la metodologia necessària per poder continuar ampliant el projecte des del nivell comunitari. Finalment, es volia desenvolupar un conjunt d'estàndards per al *Tyne & Wear Museums* per a recollir, catalogar i conservar material d'origen digital

Els temes sobre els que es volia focalitzar la recollida abastaven molts aspectes de la vida quotidiana i permetien tan una aproximació àmplia com una tipologia de classificació per organitzar els continguts. Els temes escollits eren: aventura, infància, comunitat, perill, entorn, estils de vida, condicions de vida, música i poesia, rols i rutines, sons i olors, supersticions, tradicions, viatges, guerra, dones i treball.

4.3.2.1.1. Metodologia del projecte

Per a realitzar el projecte, el museu va constituir un equip format per un responsable de projecte, un conservador i un tècnic en fotografia i digitalització que van estar treballant i definint el projecte des del setembre de 2005 fins el maig de 2006. L'equip va triar dotze grups locals⁴¹¹ vinculats amb el mar a través del treball, el voluntariat o l'oci, que incloïen constructors de vaixells, surfistes, mariners mercants, membres de comunitats pesqueres, enginyers, membres d'equips de rescat marítim i submarinistes.

L'equip del projecte va fer un primer contacte amb els grups en els seus llocs habituals de reunió, com clubs socials, centres comunitaris, pubs, botigues o centres de benestar social. En aquestes trobades, els participants recordaven i parlaven de les seves experiències de forma col·lectiva juntament amb els membres de l'equip del projecte. Durant les sessions, l'equip del museu escoltava, intervenia i prenia notes per a desenvolupar una estructura i preguntes per a les entrevistes posteriors. Els grups també van manifestar quins temes eren rellevants per a ells, com per exemple, viatge, aventura o guerra

L'equip també va visitar llocs emblemàtics pels grups, com l'antiga fàbrica *Doxford Engine Works* (el major constructor de motors diesel per a vaixells), la Casa de Vigilància ("Watch House") dels *Tynemouth Volunteer Life Brigade*, la platja de *Long Sands* (que en l'actualitat és molt popular entre els surfistes però que va ser la seu d'una de les primeres organitzacions voluntàries de rescat que tiraven coets quan s'enfonsava un vaixell per demanar ajuda i salvar la tripulació) i el Moll de pesca de North Shields, que és la base de la flota pesquera de la zona.

---

⁴¹¹ Cullercoats Community Centre, Cullercoats Lifeboat, Merchants and Traders, Royal British Legion Seaman's Mess, Saltburn Surfers, Souter Lighthouse, The Coble and Keelboat Society, The Diving Centre Ltd, The Doxford Engine Friends Association, The Fishermen's Mission, Tynemouth Surfers i Tynemouth Volunteer Life Brigade

Paral·lelament es procedia a l'escaneig de fotografies i documents aportats per membres del grup i es fotografiava persones, lloc i objectes contemporanis. Aquestes imatges s'han incorporat al lloc web i moltes han passat a formar part de la col·lecció del *Tyne & Wear Museums*.

A més dels enregistraments de les narracions de vida, l'equip va enregistrar una selecció de sons significatius, com la sirena de boira del Far Solter, la campana del Stanley o el so que fan les eines tradicionals per a construir vaixells. També es van enregistrar poemes i una cançó sobre la *Doxford Engine*, que en l'actualitat és conservada pel *Tyne & Wear Museums* i que té un grup d'"Amics" particular, majoritàriament format per antics treballadors de Doxford i les seves famílies.

L'equip del projecte, a més, va impartir tallers pràctics per ensenyar els membres dels grups a impulsar de forma autònoma el projecte. Aquests tallers van treballar l'ús de l'escanner, la fotografia digital i els criteris museogràfics d'emmagatzemament i documentació de les peces.

Coincidint amb la publicació de la pàgina web, entre el mes d'abril i juny de 2006 es va fer una exposició al *Discovery Museum's People's Gallery* on s'exposava part del material disponible al web que va ser visitada per unes 72.000 persones en aquest període.

4.3.2.1.2. La presentació de les històries

L'estructura que segueix la pàgina web és molt endreçada. Es pot accedir o mitjançant els grups o per temes. Un cop s'ha triat el grup o tema i la persona en concret, s'accedeix a una pàgina on s'ofereixen els següents elements.

En primer lloc hi ha una fitxa que descriu la persona, la seva relació amb el projecte i en quines condicions es va realitzar l'entrevista. A continuació, hi ha un menú que mostra fragments de l'entrevista, ordenats per tema. Quan se selecciona un d'ells, es pot escoltar l'arxiu d'àudio i la transcripció de fragments de l'entrevista. Tota aquesta informació va acompanyada de fotografies actuals o antigues del protagonista o del tema exposat. El més destacat és que en una sola pàgina es pot accedir a la totalitat d'ítems relacionats amb el grup i el testimoni personal. Cal destacar la facilitat de navegació de la pàgina.

Finalment, el web ofereix també arxius en *pdf* per a descarregar amb recomanacions i guies per a que els grups i individus puguin desenvolupar els seus propis projectes d'història oral. També conté instruccions de com accedir als kits de

*Memorynet*⁴¹² en préstec i alguns suggeriments per visitar punts d'interès marítim en la zona del Nord-est.

The screenshot shows the Memorynet website interface. At the top, the logo 'memorynet' is displayed in a large, white, sans-serif font against a dark background. Below the logo is a navigation menu with links for 'home', 'explore', 'search', 'about', and 'contact'. A breadcrumb trail reads 'Explore > Groups > Royal British Legion Seaman's Mess > Jimmy Harris'. A list of other users is shown: 'Bill Wold | Doug Cross | Fred Newman | Jimmy Harris | Ray Lorrison'. The main profile section for Jimmy Harris includes a small portrait photo, his name, and text stating he belongs to the Royal British Legion Seaman's Mess. It provides biographical details: 'Jimmy was born in Dulwich in London. Jimmy served in both the Royal Navy and merchant navy. He was on the Ashanti when it ran aground at Whitburn in 1940.' and 'Jimmy was interviewed by Kylea Little on 22 November 2005. The interview took place at South Shields Royal British Legion and lasted 43 minutes and 54 seconds.' A sidebar on the left lists 13 memories, including 'Wartime experiences in the Royal Navy', 'Sea sickness', and 'Distinguished Service Medal'. The main content area features a video player titled 'Wartime experiences in the Royal Navy' with a play button and a 'stopped' status. The video transcript begins with: 'And then I joined HMS Ashanti, a Destroyer'. To the right of the video is a larger portrait photo of Jimmy Harris with the caption 'Photograph of Jimmy Harris'.

4.3.2.2. L'avaluació i els resultats obtinguts

Des del seu llançament en abril de 2006, el projecte ha obtingut una sèrie de resultats. Des del punt de vista del museu, el projecte ha demostrat ser un important recurs per augmentar les col·leccions del museu. I es preveu que en el futur segueixi aportant recursos que poden ser utilitzats per a futures exposicions, publicacions o recerca. D'altra banda, el projecte ha servit per consolidar les relacions del museu amb els grups locals i obrir-ne de noves que en el futur poden donar pas a nous projectes i que arrelen el museu en la comunitat a la que dona servei. Finalment, el desenvolupament de relacions amb les comunitats marítimes ha permès de contactar amb altres grups que col·laboren amb elles, establint així una xarxa de coneixement que pot ser molt profitosa en el futur.

⁴¹² El museu ha creat 5 capsas de digitalització que s'han dipositat en cadascun dels 5 districtes que abasta el *Tyne & Wear Museums* i són gestionades per l'equip de cooperació del museu. Cada capsas conté una grabadora digital, una càmera de vídeo, un scanner i una impressora amb tots els accessoris necessaris, així com una guia de funcionament metodològic i tècnica per que els grups locals puguin tirar endavant els seus projectes i afegir-los al web de *Memorynet*.

Si mirem algunes dades, en el projecte han participat 138 testimonis, resultat de 689 contactes entre el museu i els grups (s'inclouen visites repetides al mateix testimoni). S'havien enregistrat 73 històries i en data 26 de març de 2007, 122.844 persones havien visitat el lloc web.

El museu va realitzar una avaluació del projecte amb els grups que hi havien participat. Es va fer una avaluació en dues parts. En la primera cada grup participava en una discussió sobre els beneficis que havia obtingut el grup amb la seva participació al projecte. En la segona es va passar un qüestionari anònim que incidia en els beneficis individuals que cada membre havia obtingut participant en el projecte.

Els resultats mostren que els participants van valorar positivament l'oportunitat de treballar junts i gravar els seus records. Van gaudir treballant al projecte i aprenent noves habilitats. Probablement el millor benefici individual que van obtenir va ser sentir-se orgullosos de la seva cultura i patrimoni, adonar-se de la vàlua de la seva forma de vida i l'acceptació i desenvolupament d'un sentit de pertinença:

*Memorynet has not only helped community groups reconnect with their history but Tyne & Wear Museums has been able to collect their memories for future generations. Kylea Little, Keeper of Contemporary Collecting Tyne & Wear Museums.*⁴¹³

---

⁴¹³ <<http://www.twmuseums.org.uk/memorynet/about/workshops.pdf>>

4.3.3. Moving Here: 200 Years of Migration to England

Nom	Moving Here: 200 Years of Migration to England
Coordinació	The National Archives of England and Wales (TNA)
Tipus institució	Arxius, museus, biblioteques, arxius comunitaris
Titularitat	Pública i privada
Localitat	Regne Unit i Gal·les
Data de publicació	2003
Finançament	Big Lottery Fund, Heritage Lottery Fund
URL	< http://www.movinghere.org.uk >
Idiomes	Anglès. Alguns testimonis en panjabi, urdu, hindi, qujerati, yiddish, rus o alemany
Grau de virtualitat	Només virtual

El projecte *Moving Here: 200 Yars of Migration to England* és un projecte que ha evolucionat des dels seus inicis i s'ha plantejat objectius diferents. En una primera etapa es va plantejar digitalitzar i compartir recursos relacionats amb la immigració a Anglaterra dispersos per diverses institucions del territori.

Un cop digitalitzats els ítems, el projecte va entrar en una segona etapa més participativa en la qual es van implicar les comunitats locals. Actualment, utilitzant arxius de tot tipus i objectes, *Moving Here* és un lloc web que explora, registra i il·lustra la història de la immigració a Anglaterra durant els passats 200 anys. Explica per què la gent immigra a Anglaterra i quines són les seves experiències, tant en el moment d'arribada com en etapes posteriors.

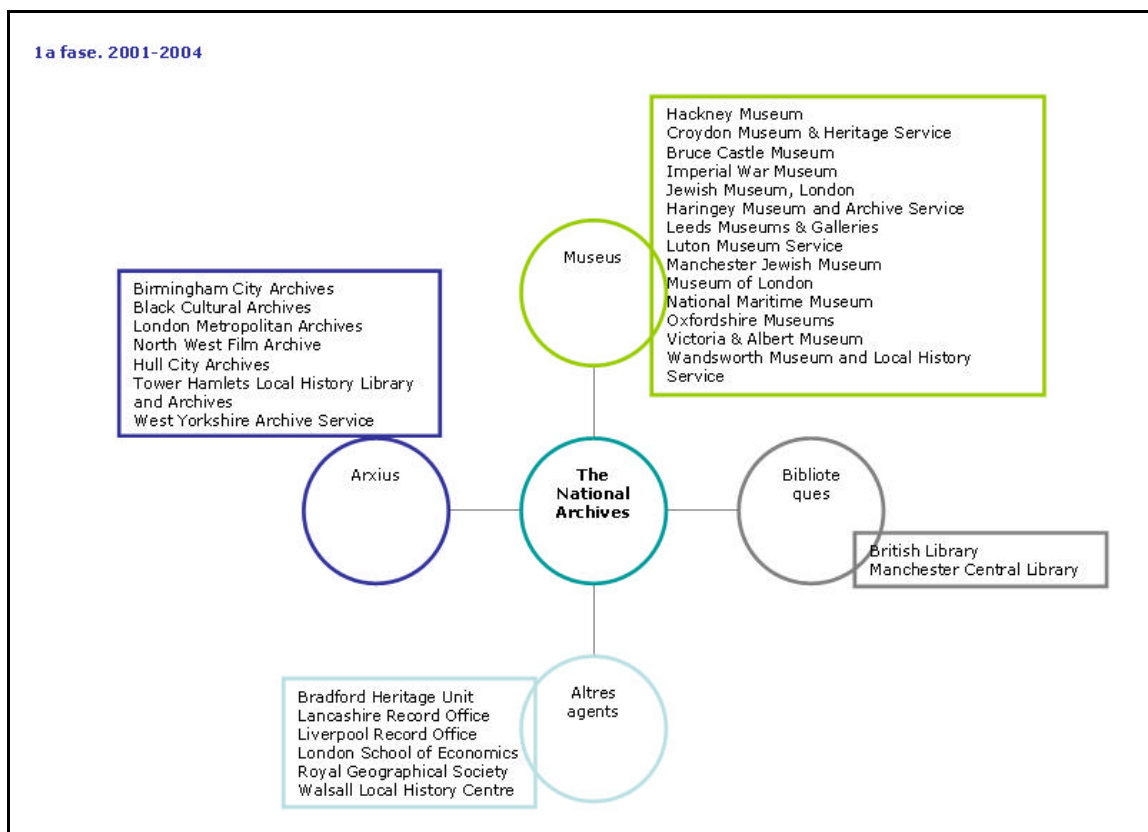
4.3.3.1. Primera fase: digitalitzar les col·leccions (2003-2005)

En un principi, *Moving Here* va ser concebut per la *Public Records Office* (actualment TNA) el 2001 com un projecte de digitalització de tota mena d'ítems (versions digitals de documents, diaris, imatges, mapes, llistes de passatgers, filmacions, objectes, arxius de so i de vídeo...) relacionats amb la immigració a Anglaterra. La xarxa de col·laboradors de *Moving Here*, liderat pels National Archives, formava un consorci de 30 arxius, biblioteques i museus de tota Anglaterra.

En total es van digitalitzar uns 200.000 fons i el finançament inicial va venir de la *Big Lottery Fund*, subvenció estatal (state-run funding scheme) per a projectes de Patrimoni i cultura.

En el moment de la seva publicació en línia (30 de juliol de 2003), Sarah Tyacke, Directora executiva dels National Archives, va declarar: "*Moving Here* is a step forward because for the first time all this material has been digitised so that you

can see it in your living room. Archives are moving away from their “dusty and musty” image by making these documents available at the click of a mouse.”⁴¹⁴

Font pròpia. (Solanilla, 2008)

Així, un dels principals motius pels quals es va iniciar aquest projecte de digitalització era, clarament, el fet de posar a l'abast de tothom una documentació dispersa i poc accessible. Internet era la resposta a aquesta necessitat d'obrir els fons dels arxius i museus a comunitats locals i escoles. Però també responia al problema de la dispersió i fragmentació de continguts. Com afirmava Chandan Mahal, *Diversity Manager* en el *Museum of London*:

People don't realise how much material about their communities is stored away in museums and archives. When I have gone into community groups and been able to show them images of the Asian lascars in the Docks and the Asian suffragettes on the “Moving Here” website they get really excited.⁴¹⁵

Crear un punt centralitzat d'accés als fons relacionats amb la immigració a Anglaterra, permet l'emergència de memòria oculta, conservada en comunitats locals, que només quan és compartida fa que les pròpies comunitats esdevinguin conscients de la seva importància.

⁴¹⁴ The National Archives: Press release, “New Website Explores Migration History”, (30 July 2003). A Geser, Guntram; Wood, Helen (2004) “Moving Here – Migration Records and Experiences”. a *DigiCult* núm 5. gener 2004. pp. 25.

<http://www.digicult.info/downloads/digicult_thematicissue5_january_2004.pdf>

⁴¹⁵ Geser, Wood, op. cit. p.26

En un principi, el projecte es va focalitzar sobre quatre grans comunitats d'immigrants a Anglaterra: els jueus, els caribenys, els sud-asiàtics i els irlandesos. El lloc web disposava d'una sèrie de seccions que podien ser d'interès de col·lectius diversos. Havia una secció d'*Històries de migració*, que presentava un context històric dels principals fets de la immigració a Anglaterra, elaborada per experts acadèmics. Un segon apartat, anomenat *Rastrejant les teves arrels*, donava pistes per a fer recerca en genealogia i història de família. El tercer apartat, que era el nucli del web, era el *Catàleg*, on havien referències a 200.000 ítems que provenien de 30 arxius, biblioteques i museus. Finalment, l'apartat *Històries* permetia els individus compartir la seva experiència.

Un cop el projecte es va posar en línia, el consorci es va posar a treballar per a identificar la millor manera de continuar el projecte, engrandir el lloc web i vincular nous usuaris al sector AML. El primer va ser oferir la possibilitat que els individus i els grups poguessin aportar la seva experiència i la seva documentació mitjançant el web:

The decision on which content to digitise for *Moving Here* was left to each partner organisation for each group of communities. However, several meetings were held to make everybody aware of other partners' contributions and to build up a complementary selection. [...] All texts were also reviewed by other scholars with expert historical knowledge of the subjects addressed. This peer reviewing process was very important. The text available online would represent all the partners contributing to the project and therefore it was essential that it was historically accurate and represented the reality of people's experiences.⁴¹⁶

Tant com li era possible, *Moving Here*, va intentar treballar amb socis ja existents que ja disposaven de connexions pròpies amb les comunitats. Quan això no era possible, es treballava amb les comunitats que ja s'havien involucrat prèviament en un projecte i que disposaven de temps i ganes per tirar endavant el projecte *Moving Here*. L'equip que lidera el projecte va emprendre tota una sèrie d'accions específiques per difondre'l i formar les persones perquè adquirissin les habilitats per poder engegar el seu propi projecte.

Els resultats d'aquesta primera fase van confirmar que els primers beneficis del projecte eren positius per a tots els agents implicats. A les institucions partners, el projecte els va permetre descobrir el potencial de les seves col·leccions, obrir-les a la recerca, digitalitzar-les (i, per tant, ajudar la seva conservació), arribar a nous públics a través del web, establir aliances de diversos tipus i ampliar les seves col·leccions gràcies a noves donacions de comunitats. D'altra banda, pel que feia els col·lectius i grups d'immigrants, el projecte els va permetre d'estimular la

---

⁴¹⁶ Geser, Wood, op. cit. p.28

recerca sobre la història la seva família i la seva comunitat, aportar material i experiència per tractar la diversitat cultural a l'escola, associar-se amb altres comunitats en altres llocs d'Anglaterra de característiques similars i vincular-se amb les institucions culturals de la zona. En conjunt, una manera de crear teixit social presencial a partir d'un projecte virtual.

4.3.3.2. Segona fase: treballar a nivell local (2005-2007)

Un cop acabada la primera fase del projecte, es va procedir a una avaluació interna i es va comprovar que el camí pel qual calia enfortir i desenvolupar el projecte era treballant amb les comunitats locals. Per a fer-ho, els *National Archives* van aconseguir finançament de l'*Heritage Lottery Fund*,⁴¹⁷ per tirar endavant projectes locals, mentre que el manteniment del web anava a càrrec del soci principal, *The National Archives*.

El consorci que dirigia el projecte va identificar que era crucial treballar amb diferents grups ètnics minoritaris per assegurar que les veus dels diversos emigrants eren escoltades. *Moving Here* no tenia els contactes suficients amb els individus i les associacions per a fer-ho sol. Per això es va fer ben palesa la necessitat d'associar el projecte a cinc associacions regionals de patrimoni⁴¹⁸, les quals treballaven amb 16 organitzacions i associacions d'àmbit local. S'han desenvolupat una sèrie de projectes amb arxius, biblioteques i museus que han implicat associacions i grups comunitaris, les quals han documentat la seva experiència i han enriquit el lloc web de *Moving Here* així com la seva institució local. A partir d'aquests projectes s'han generat exposicions itinerants, programes d'enregistrament de testimonis i maletes didàctiques per a escoles per a ser usats tant per les comunitats com per les organitzacions patrimonials locals. També s'han desenvolupat noves seccions del lloc web, com the *Moving Here School Site*⁴¹⁹ o s'ha ampliat la ja existent *Moving Here Stories*.⁴²⁰

La principal novetat respecte la fase anterior és que el projecte s'ha obert a noves comunitats immigrants per mitjà del treball fet en l'àmbit local. Així, i només per citar un exemple, l'associació amb l'*East Midlands Museums Hub* (que agrupa els museus de Leicester i Lincolnshire) ha donat lloc a projectes sobre la comunitat asiàtica i ugandesa de Leicester (*Leicester City project*) i la comunitat immigrant portuguesa de Boston (*Lincolnshire Project*). Totes aquestes iniciatives tenen en comú que combinen activitats i accions presencials a nivell local (exposicions,

---

⁴¹⁷ <<http://www.hlf.org.uk>>

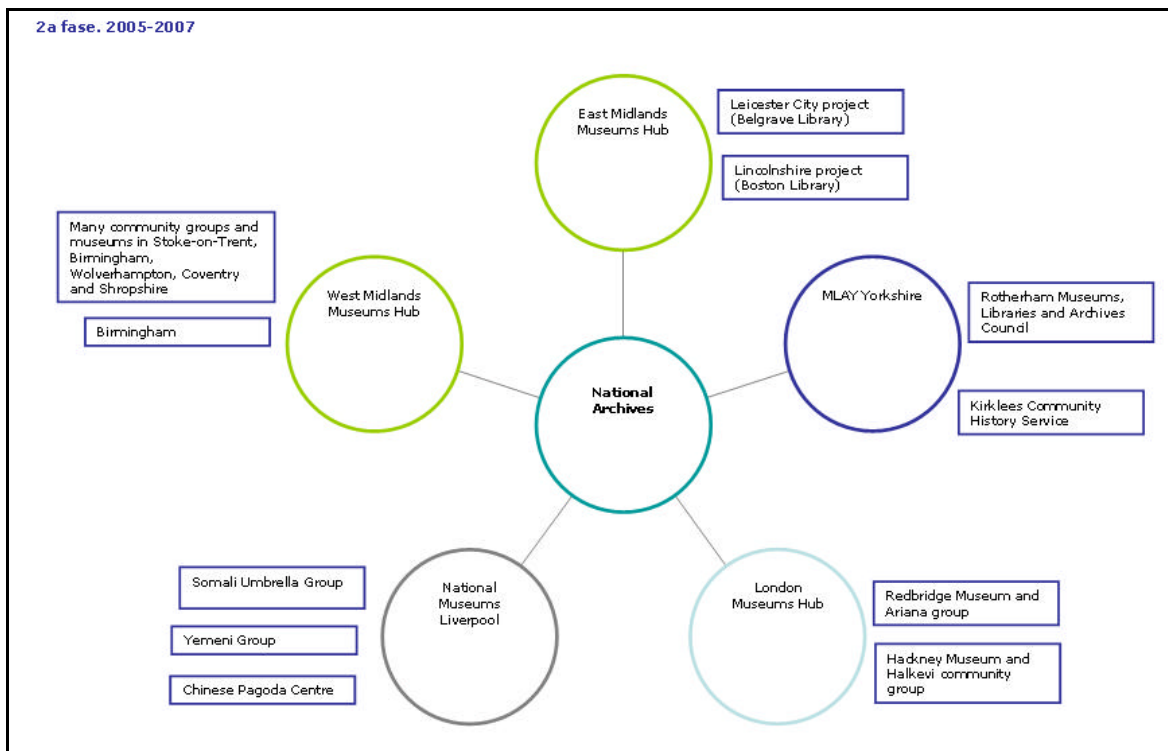
⁴¹⁸ MLA Yorkshire, West Midlands Museums Hub, East Midlands Museums Hub, London Museums Hub i National Museums Liverpool

⁴¹⁹ <<http://www.teachingmigration.com>>

⁴²⁰ <<http://www.migrationstories.com>>

conferències, sortides...) amb l'alimentació i creixement de la pàgina web central del projecte.

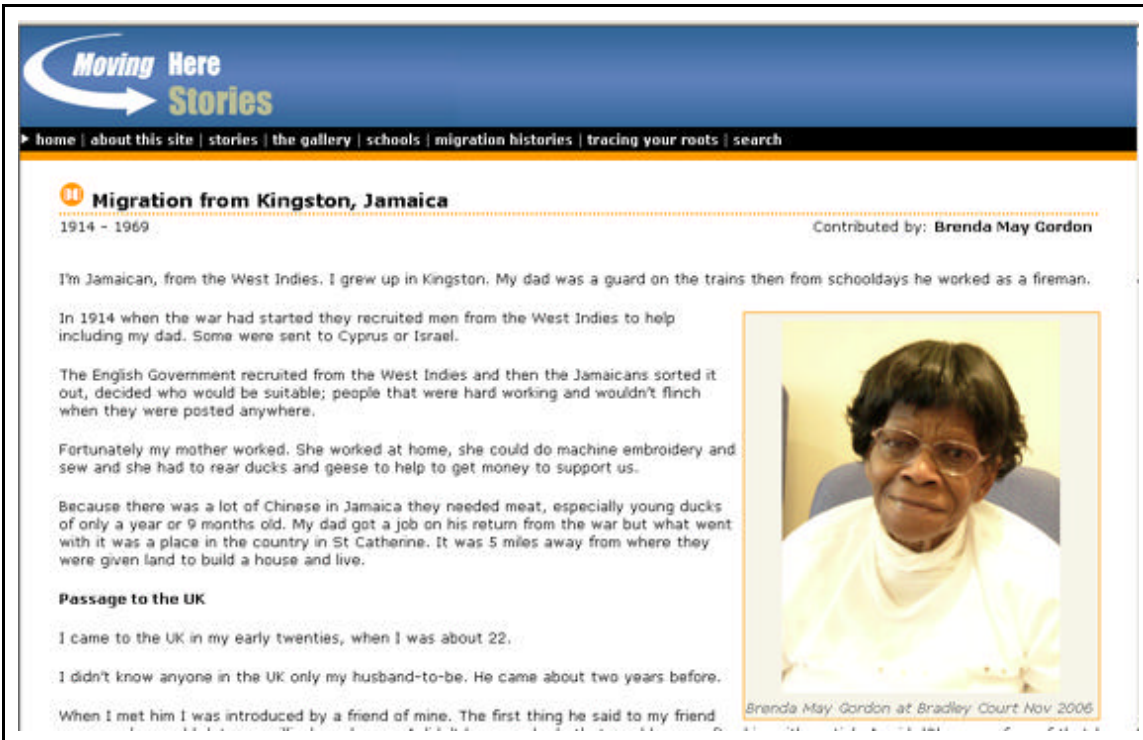
Font pròpia. (Solanilla, 2008)

4.3.3.3. The Moving Here Stories

A principis de desembre de 2003 existien unes 190 històries personals a *Moving Here*. Aquestes històries provenien de dues fonts. La primera font provenia de les contribucions d'internautes que contacten amb el lloc web i aporten la seva història. De vegades aquestes aportacions eren el resultat de tallers de formació en TIC's que es feien amb diversos grups d'interés. Per aquesta via, els propis testimonis podien penjar el seu relat mitjançant un formulari que permetia d'escriure un text d'una longitud màxima recomanada de 1.000 paraules. Aquest formulari demanava un títol i les dates entre les que s'inscrivía la narració. També permetia publicar fins a 10 imatges del testimoni o enllaçar fins a 10 imatges ja existents a *Moving Here* (com, per exemple, un nom en una llista de passatgers). Finalment, es podia incloure un arxiu de so o de vídeo al testimoni.

El tema de l'idioma presenta una casuística especial. En el cas d'històries aportades per individus, l'idioma de narració ha de ser l'anglès. Si en el futur s'obtenen fons per a traduccions es podria contemplar la traducció en altres idiomes. No obstant, els continguts de *Moving Here* no sempre estan en anglès. Molt del material produït per institucions d'acollida a immigrants està en panjabi, urdu, hindi, gujerati, yiddish, rus o alemany. I també alguns dels relats personals aportats per les comunitats està en la llengua materna del testimoni.

La segona font important d'històries són aquelles aportades a través del treball amb les comunitats. Per exemple, l'any 2002 es va realitzar l'exposició *Memories from the Island*, feta en col·laboració entre els National Archives i el *Bruce Castle Museum*, que treballa amb la comunitat Afro-caribenya de Haringey. Aquesta exposició es va mostrar en primer lloc al Bruce Castle Museum i posteriorment a les instal·lacions de National Archives a Kew i va contribuir amb 26 històries personals al lloc web de *Moving Here*.

Moving Here Stories

home | about this site | stories | the gallery | schools | migration histories | tracing your roots | search

Migration from Kingston, Jamaica
1914 - 1969

Contributed by: **Brenda May Gordon**

I'm Jamaican, from the West Indies. I grew up in Kingston. My dad was a guard on the trains then from schooldays he worked as a fireman.

In 1914 when the war had started they recruited men from the West Indies to help including my dad. Some were sent to Cyprus or Israel.

The English Government recruited from the West Indies and then the Jamaicans sorted it out, decided who would be suitable; people that were hard working and wouldn't flinch when they were posted anywhere.

Fortunately my mother worked. She worked at home, she could do machine embroidery and sew and she had to rear ducks and geese to help to get money to support us.

Because there was a lot of Chinese in Jamaica they needed meat, especially young ducks of only a year or 9 months old. My dad got a job on his return from the war but what went with it was a place in the country in St Catherine. It was 5 miles away from where they were given land to build a house and live.

Passage to the UK

I came to the UK in my early twenties, when I was about 22.

I didn't know anyone in the UK only my husband-to-be. He came about two years before.

When I met him I was introduced by a friend of mine. The first thing he said to my friend

Brenda May Gordon at Bradley Court Nov 2006

Un altre exemple ens l'aporta el projecte iniciat amb el *Luton Irish Forum* i el *Museum de Luton*. En aquest cas es volia recollir les experiències dels membres del Luton Irish Forum. La resposta a una presentació del projecte *Moving Here* als membres de Forum va ser positiva i es va acordar gravar i transcriure entrevistes amb els seus membres. Moltes persones van aportar gravacions i fotografies que es van pujar al lloc web de *Moving Here*. L'assistència de l'equip de *Moving Here* a una sessió de bingo que se celebrava de forma regular entre els membres del Luton Irish Forum va servir per mostrar com es veien les seves històries i fotografies a la xarxa.

En la segona fase, ja es va començar a treballar de forma intensiva en la recollida d'històries mitjançant el treball amb els grups i associacions locals. El procés no sempre ha estat exempt de dificultats com ens comenta Michelle Fogget, coordinadora del projecte en aquest període:

Moving Here identified a number of barriers to participants sharing their stories. These included lack of computer skills, English language skills and recording skills. Using

Moving Here as a stimulus, our partners created programmes to address these barriers.⁴²¹

No obstant, molta de la feina feta pels responsables del projecte ha estat precisament anar a trobar les associacions i ajudar-los a compartir la seva memòria per mitjà del web. Per això, mantenen un criteri molt ampli sobre el material susceptible de ser recollit:

Moving Here encourages users to share their stories in a format that they feel comfortable with. Participants in our current outreach projects have contributed original works of poetry, art and stories. They have submitted photos, digitised photos of objects, original films and audio recordings.⁴²²

En aquesta segona fase, el consorci s'havia marcat l'objectiu de recollir 400 històries, però a mitjans de l'any 2007 el nombre s'havia sobrepassat de llarg. Més de 500 persones havien assistit a alguna mena de sessió de formació i més de 1000 persones havien visitat per primer cop un museu, un arxiu, una biblioteca o el lloc web de *Moving Here*.

---

⁴²¹ Alain, Angèle; Foggett, Michele (2007) "Towards Community Contribution: Empowering community voices on-line". In J. Trant and D. Bearman (eds). *Museums and the Web 2007: Proceedings*. Toronto: Archives & Museum Informatics, published March 31, 2007 at <<http://www.archimuse.com/mw2007/papers/alain/alain.html>>

⁴²² Alain, Fogget, op.cit

4.4. Els altres agents institucionals

Aquest recorregut que hem realitzat per la xarxa ens ha fet adonar ben aviat que els museus no són les úniques institucions que treballen amb patrimoni oral i concretament amb històries de vida. Existeixen clarament tres tipus d'institucions més que també gestionen aquest patrimoni: arxius, biblioteques i centres de recerca universitaris, a més d'altres institucions no directament relacionades amb la conservació del patrimoni, però que poden disposar de fons orals, com poden ser els partits polítics, els sindicats o les hemeroteques dels mitjans de comunicació.

Hem considerat rellevant exposar alguns exemples de com aquestes entitats utilitzen els testimonis i amb quins propòsits. Per a fer-ho, hem organitzat la informació en dos grans blocs: els arxius i les universitats (que inclouen tant les biblioteques com els centres de recerca).

4.4.1. Els arxius

Els arxius són, amb diferència, les institucions que conserven el nombre més elevat de arxius sonors, dins dels quals s'inclouen els testimonis i les històries de vida. Segons la *Llei d'arxius i documents* de la Generalitat de Catalunya, entenem per arxiu: "l'organisme o la institució des d'on es fan específicament funcions d'organització, de tutela, de gestió, de descripció, de conservació i de difusió de documents i fons documentals. També s'entén per *arxiu* el fons o el conjunt de fons documentals."⁴²³

Així doncs, segons la definició normativa, la primera diferència que s'aprecia entre museu i arxiu és que els arxius són institucions on es custodia patrimoni documental, mentre que els museus custodien patrimoni material (objectes i artefactes). Ara bé, el reconeixement del concepte de patrimoni immaterial ha suposat l'aparició d'una nova categoria patrimonial que no està clarament adscrita en un o altre tipus d'institució. D'altra banda, també hem comprovat la dificultat de classificar el patrimoni oral en una d'aquestes categories exclusivament, ja que en l'article 19 de la *Llei de Patrimoni cultural català* es defineix el patrimoni documental com:

[...] s'entén per document tota expressió en llenguatge oral, escrit, d'imatges o de sons, natural o codificat, recollida en qualsevol mena de suport material, i qualsevol altra expressió gràfica que constitueixi un testimoni de les funcions i les activitats socials de l'home i dels grups humans, amb exclusió de les obres d'investigació o de creació.⁴²⁴

---

⁴²³ Article 2. Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents.
<<http://www.diba.es/opc/fitxers/lleiarxius.pdf>>

⁴²⁴ Article 19.1. Llei 9/1993, del 30 de setembre, del patrimoni cultural català.
<<http://www.geocities.com/Athens/Olympus/3197/llei7.htm>>

Per raons de tradició històrica els arxius han conservat principalment documentació escrita, però en moltes ocasions també disposen d'un departament de fonts orals que inclou tant relats autobiogràfics i testimonis, com altres arxius sonors: música, discursos, retransmissions de ràdio...

Nosaltres considerem que, en realitat, la diferència clau entre arxiu i museu radica no tant en el tipus de patrimoni que custodia sinó en la consideració que fa del mateix i sobretot en els usos que li dóna i al públic al qual s'adreça.

Els arxius tenen com a missió principal i com a filosofia la custòdia i salvaguarda del patrimoni documental, missió per la qual tutel·len, gestionen, descriuen i conserven els documents. I encara que en la seva definició existeixi la missió de "difondre", els arxius majoritàriament estan adreçats a especialistes i investigadors i tenen, per tant, finalitats de recerca. En aquest equilibri entre protecció i difusió, els arxius clarament es decanten per la primera tasca i generalment no disposen de programes de difusió dels fons adreçats al gran públic⁴²⁵, al contrari que els museus que, en l'actualitat, situen la seva vessant educativa i de servei a la comunitat com una de les seves prioritats.

En conseqüència, els usos i la manera com els arxius encaren el treball amb el patrimoni oral en general, i concretament a la xarxa, difereix substancialment de les línies de treball dels museus. Per això, creiem oportú dedicar un espai específic a aquest tema.

4.4.1.1. Library and Archives of Canada (LAC)

Nom	Library and Archives of Canada (LAC)
Tipus institució	Arxiu i biblioteca nacional
Titularitat	Pública
Localitat	Canadà
Data de publicació	1994
Finançament	Públic
URL	< http://www.collectionscanada.ca >
Idiomes	Anglès i francès
Grau de virtualitat	Virtual i presencial

La *Library and Archives of Canada* és la Biblioteca i Arxiu Nacional que preserva el patrimoni dels canadencs. La Biblioteca Nacional va ser fundada l'any 1953 i els Arxius Nacionals l'any 1985. Es van fusionar en una única institució l'any 2004, creant un precedent a nivell mundial. El seu director, Ian E. Wilson, ho explica:

⁴²⁵ Evidentment, hi ha excepcions. Podríem citar la realització de l'exposició "El retorn dels documents confiscats a Catalunya", organitzada pel Departament de Cultura i l'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC) amb motiu del retorn dels documents confiscats durant la guerra civil. Es va exposar al Palau Moja de Barcelona entre el 5 de febrer al 12 de març de 2006 i després va iniciar una itinerància per més d'una quarantena de poblacions catalanes.

Canada is the first country to fully integrate the services and programs of its national library and national archives. *Library and Archives Canada* is a new type of knowledge institution designed to collect, to preserve and to provide Canadians with access to our nation's documentary heritage.⁴²⁶

Aquest fet és singular perquè generalment els Arxius Nacionals depenen del Departament de Justícia de l'Estat, mentre que les Biblioteques Nacionals acostumen a ser institucions dependents del Departament de Cultura. Per tant, porten camins no sempre coincidents.

La institució conserva una ingent col·lecció de materials que inclouen documents, filmacions, plànols arquitectònics, llibres, fotografies, vídeo i arxius de so, dibuixos, caricatures, registres musicals, postals i segells, medalles, cartells, documents de personalitats i diaris tan d'àmbit nacional com local.⁴²⁷ Però el que ens interessa ressenyar és el que ofereix al seu web i com dona accés als seus registres orals.

4.4.1.1.1 Eines de recerca en línia

La *Library and Archives of Canada* (LAC) proporciona diverses eines de recerca a les seves col·leccions. Les dues més importants són el catàleg AMICUS i ArchiviaNet.

AMICUS és el catàleg central bibliogràfic de Canadà. Inclou llibres, diaris, música, vídeos i altres materials publicats que formen part tant de la col·lecció del LAC com d'altres biblioteques canadenques.

ArchiviaNet és l'eina que proporciona accés a les bases de dades sobre temes diversos de la institució (imatges, mapes, obres d'art, etc.). En concret, ens interessa *The Audiovisual Holdings Database* que conté unes 265.000 descripcions de pel·lícules, vídeos i arxius sonors i, per tant, inclou els relats autobiogràfics de grups diversos. No obstant, en línia només es pot accedir a la descripció del registre. Per escoltar-lo o veure'l cal anar a la sala de consulta de la institució. Els motius adduïts a la pregunta de per què no eren accessibles els continguts en línia van ser: per motius de copyrigh, per dificultat en obtenir els permisos de les famílies i pels costos econòmics i de temps que suposa la traducció al francès de les transcripcions de les entrevistes.⁴²⁸

Una darrera eina relacionada és la que ens ofereix a través del *Canadian Genealogy Centre* que ofereix informació sobre immigració, censos, naixements, casaments, defuncions...

---

⁴²⁶ <<http://www.collectionscanada.gc.ca/about-us/012-201-e.html>>

⁴²⁷ Per a veure el detall de la col·lecció, consulteu

<<http://www.collectionscanada.gc.ca/collection/003-300-e.html>>

⁴²⁸ Resposta de Gordon Jung, responsable del projecte *Oral Histories of the IWW*, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (14/04/2007) (Solanilla, 2007). Vegeu annex 10.36, p.616

4.4.1.1.2. Accions de difusió

La LAC porta una política de difusió de les seves col·leccions i ho fa a través de diversos mitjans. D'una banda col·labora amb mitjans de comunicació i d'altra banda realitza algunes exposicions en línia. Un exemple clar d'aquesta doble línia de difusió el trobem a l'exposició en línia *Oral Histories of the First World War: Veterans 1914-1918*.⁴²⁹

La institució va decidir iniciar aquest projecte sobre els veterans de la I Guerra Mundial coincidint amb la celebració del 90^è aniversari de la Batalla de Vimy Ridge (1917), on les tropes canadenques van jugar un paper fonamental. En aquell moment, es van adonar que el simple pas dels anys havia anat fent desaparèixer els testimonis i que només quedaven dos supervivents coneguts de les *Canadian Expeditionary Forces* (C.E.F.). Llavors, en col·laboració amb la *Canadian Broadcasting Corporation* (CBC) i els *Veterans Affairs Canada* (VAC), es van recuperar entrevistes enregistrades a veterans que s'havien utilitzat com a font pel programa de ràdio *In Flanders Fields* de la CBC que es va emetre del 11 de novembre de 1964 al 7 de març de 1965. Amb aquest material antic, la LAC va elaborar l'any 2007 una exposició en línia dividida en set temes i que permet accedir a fragments digitalitzats dels programes de ràdio, així com de les cintes originals. També existeixen fragments de les transcripcions de les entrevistes que es van fer per a realitzar el programa de ràdio.

⁴²⁹ <<http://www.collectionscanada.ca/premiere-guerre-mondiale/entrevues/index-e.html>>

La segona experiència que volem ressenyar és l'exposició en línia *Moving Here, Staying Here: the Canadian Immigrant Experience*⁴³⁰, que oferia la història de la immigració al Canadà entre 1800 i 1939. En resposta a les peticions dels usuaris, la LAC va decidir digitalitzar una de les col·leccions més sol·licitades de l'arxiu i fer-la accessible en línia: la *Passenger Lists*⁴³¹ que indexava les llistes de passatgers dels vaixells d'immigrants al Canadà. També va fer accessible la base de dades *Western Land Grants*⁴³² que relaciona els documents de propietat de terres dels nou vinguts.

Un cop aquestes dues bases de dades van ser accessibles en línia, el LAC va realitzar l'any 2007 l'exposició en línia *Moving Here, Staying Here: the Canadian Immigrant Experience* on complementava la informació continguda a les bases de dades amb fotografies i reproduccions de documents personals dels immigrants (diaris, tiquets de viatge, etc.) i proporcionava una sèrie de recursos de cerca (enllaços a altres bases de dades sobre immigrants) o recursos didàctics. En conjunt, el web permet buscar informació sobre una persona en concret (*Find an Immigrant*), accedir a les col·leccions documentals sobre immigració més importants de la LAC (*The Documentary Trail*) i obtenir informació escrita per experts i il·lustrada amb una àmplia selecció d'ítems de la LAC (*Traces of the Past: Directives, Debates and Dreams*). En concret, la secció "Dreams" recull experiències en primera persona dels immigrants, recollides en diaris o cartes que van escriure a amics i familiars.

4.4.1.2. Library of Congress

Nom	US Library of Congress
Tipus institució	Arxiu i biblioteca nacional
Titularitat	Pública
Localitat	Washington / Estats Units
Data de publicació	1994
Finançament	Públic
URL	< http://www.loc.gov >
Idiomes	Anglès
Grau de virtualitat	Virtual i presencial

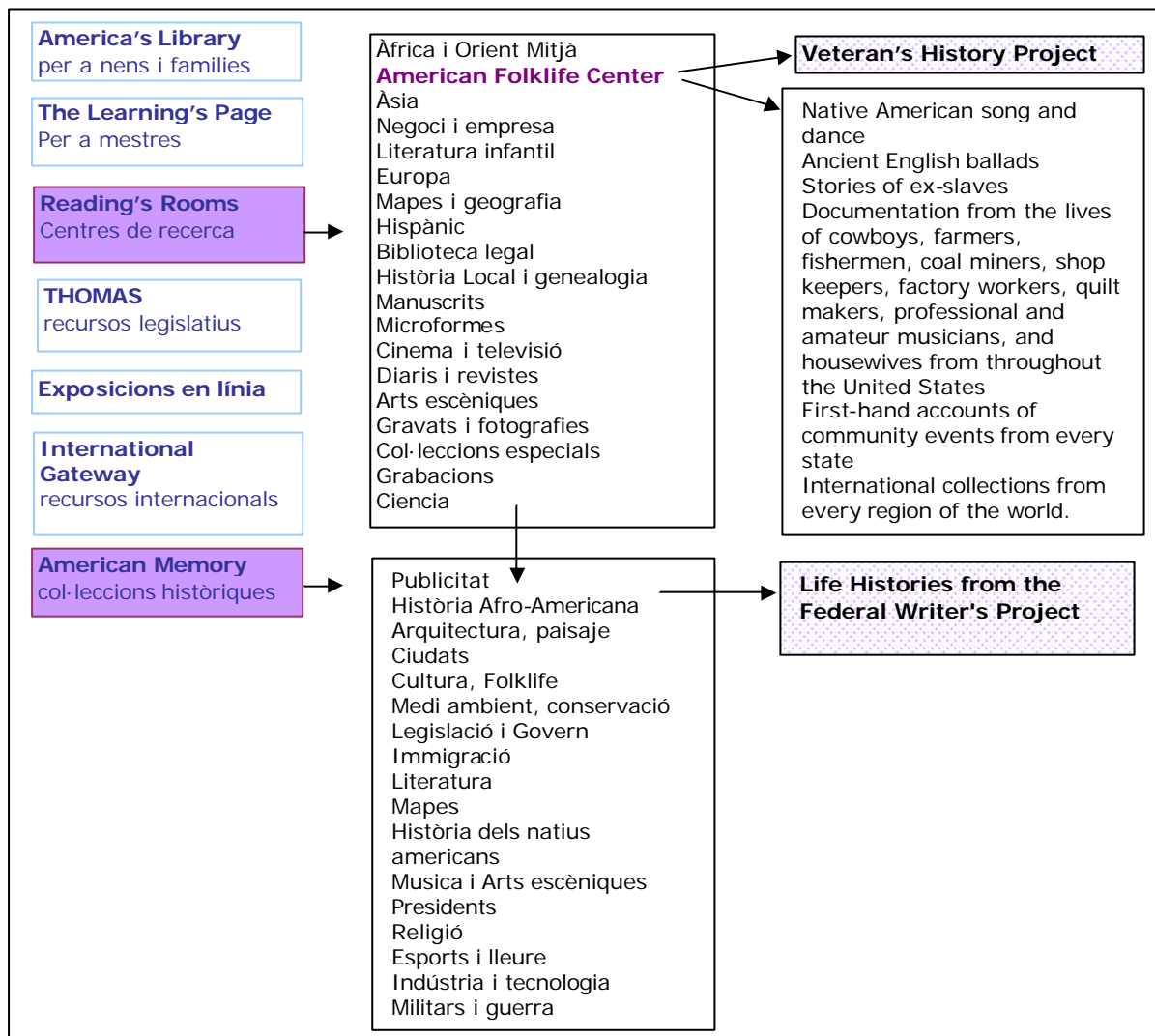
La *Library of Congress* és la institució cultural nacional més antiga dels Estats Units i actua com a braç de recerca del Congrés, a més de ser la biblioteca més gran del món. La seva missió és posar els seus recursos a l'abast del Congrés i dels ciutadans i conservar la seva col·lecció per a les generacions futures. L'Oficina del Bibliotecari en cap està encarregada de marcar polítiques d'actuació i de dirigir i

⁴³⁰ <<http://www.collectionscanada.ca/immigrants/>>

⁴³¹ <<http://www.collectionscanada.gc.ca/archivianet/passenger/index-e.html>>

⁴³² <<http://www.collectionscanada.gc.ca/archivianet/western-land-grants/index-e.html>>

donar suport a programes i activitats per a tal de dur a terme la missió de la biblioteca. És una institució amb una gran quantitat de fons que abasten gairebé tots els temes socials, econòmics i polítics relacionats amb els Estats Units i altres països del món on han tingut relació. En el seu web s'ofereix moltíssima informació com veiem en el quadre següent:

Estructura i continguts del lloc web de la Library of Congress. Font pròpia. (Solanilla, 2008)

En relació a la memòria oral hem de destacar dos programes. D'una banda l'*American Memory* que mostra les col·leccions digitalitzades i accessibles des del web de la Library of Congress. Inclou, entre altres col·leccions els enregistraments fets al *Federal Writer's Project* dels anys 30. En segon lloc, el *Veterans History Project*, impulsat per l'*American Folklife Center* que és el centre de recerca de la Library of the Congress.

4.4.1.2.1. American Memory ⁴³³

Entre 1990 i 1994 es va realitzar un programa pilot de digitalització d'algunes de les col·leccions de la Biblioteca del Congrés, que incloïen documents històrics, imatges en moviment, arxius de so i d'imatge. Aquest programa pilot va servir per identificar audiències per a les col·leccions digitals, establir protocols i procediments tècnics, establir els termes adequats per a protegir la propietat intel·lectual de les col·leccions a Internet i explorar si el CD Rom era una bona opció per a distribuir els continguts de les col·leccions. 44 escoles i biblioteques de tot el país van rebre CD Roms amb aquests materials com a part de la prova pilot, a les quals se'ls va fer una enquesta sobre els usos dels materials i la valoració de la iniciativa. La resposta va ser entusiasta, especialment entre els mestres i estudiants de cicle mitjà i superior. Però els costos de distribuir les col·leccions en DVD de forma sistemàtica a totes les escoles i biblioteques del país eren molt elevats i impedièren l'actualització dels continguts.

No obstant, l'any 1994, Internet estava començant a transformar la presentació i comunicació del coneixement humà. La Biblioteca del Congrés se'n va adonar ben aviat i el 13 d'octubre de 1994 va anunciar que, gràcies a una donació de 13 milions de dòlars del sector privat, podia iniciar un Programa nacional de Digitalització de la Biblioteca (*National Digital Library Program*)

Aquest programa es va anomenar *American Memory* i té com a objectiu digitalitzar de forma sistemàtica tant arxius històrics de la Biblioteca com altres arxius de recerca d'universitats i posar-los a l'abast de tothom: congressistes, estudiants, educadors, públic en general i la comunitat internauta d'arreu del món. Inclou exposicions en línia i col·leccions de manuscrits, arxius d'àudio i vídeo de les col·leccions de la Biblioteca del Congrés. Entre les col·leccions més interessants en relació a la memòria oral, destacarem *Life Histories from the Federal Writer's Project, WPA*.⁴³⁴

Dins del marc del *New Deal*, durant la Depressió Americana, el Govern va iniciar un projecte que va donar feina a artistes i escriptors. Entre 1936 i 1940, 300 treballadors de la US *Work Progress Administration* (WPA) van dur a terme un projecte d'història oral que va recollir més de 10.000 històries de vida que mostraven el nivell educatiu, els ingressos i formes de vida i de treball, les opinions polítiques, les pràctiques religioses i els costums, l'alimentació i altres observacions sobre informants de 24 estats de Nord Amèrica.

Molts d'aquest treballadors eren escriptors professionals en atur que van elaborar la informació rebuda en forma de narració. Altres van transcriure les entrevistes de

---

⁴³³<<http://lcweb2.loc.gov/ammem>>

⁴³⁴<<http://memory.loc.gov/ammem/wpainro/wpahome.html>>

forma més literal. Per l'època en què va ser realitzada, evidentment no es van fer enregistraments sonors, però és possible consultar les transcripcions. Es va produir una forta empatia entre els entrevistadors i els entrevistats, que va tenir ressò en la producció literària posterior de molts d'ells.

In his Writers' Project interviews, Ralph Ellison began to experiment with ways of capturing the sound of black speech that he refined in his novel *Invisible Man*. "I tried to use my ear for dialogue to give an impression of just how people sounded. I developed a technique of transcribing that captured the idiom rather than trying to convey the dialect through misspellings." A Pullman porter Ellison interviewed in a Harlem bar told him, "I'm in New York, but New York ain't in me," a refrain he later borrowed for *Invisible Man*.⁴³⁵

La pàgina web del projecte ofereix una petita exposició en línia *Voices from the Thirties: Life Histories from the Federal Writer's Project*.⁴³⁶ En aquesta exposició s'ofereix una breu introducció a la col·lecció que inclou 13 fragments d'entrevista acompanyats d'una fotografia de l'informant. És possible llegir la transcripció o escoltar el fragment llegit per actors contemporanis (per tant, no es conserven les veus originals).

American Memory és l'accés en línia a totes les col·leccions de la Biblioteca del Congrés, fins i tot si els fons estan físicament en altres centres com seria el cas del *American Folklife Center*,⁴³⁷ que és el centre de recerca de la Biblioteca del Congrés i va ser creat l'any 1976 per a preservar el patrimoni etnològic d'Amèrica. En el seu *Arxiu de Cultura Folk*, fundat l'any 1928, es poden trobar històries personals que remeten a la fitxa de l'*American Memory*.

En aquest projecte el què és interessant de destacar no és tant el resultat final a Internet, sinó que possiblement aquest és un dels primers projectes de recollida sistemàtica d'històries de vida i que sens dubte ha estat un precedent importantíssim per iniciatives posteriors. Va ser la primera vegada que es va marcar una certa sistemàtica de treball i que es van considerar valuoses les experiències de les persones corrents:

Federal Writer Stetson Kennedy recalls interviewing people in their Florida homes over a glass of beer. After establishing rapport, he would tell them "their lives were so interesting they should be written down. Most people agreed and the more notes you took, the better they liked it."⁴³⁸

---

⁴³⁵ <<http://memory.loc.gov/ammem/wpaintro/intro12.html>>

⁴³⁶ <<http://memory.loc.gov/ammem/wpaintro/exhome.html>>

⁴³⁷ <<http://www.loc.gov/folklife>>

⁴³⁸ <<http://memory.loc.gov/ammem/wpaintro/intro14.html>>

[HOME](#)
[BROWSE](#)
[ABOUT](#)
[HELP](#)
[CONTACT](#)

SEARCH

Voices From the Days of Slavery
[The Library of Congress](#) > [American Memory Home](#) > [Browse Collections](#) > [Collection Home](#)

Result 1 of 1

Voices From the Days of Slavery
[\[Rights and Reproductions\]](#)

Play this item
Help

CHOOSE FORMAT	BANDWIDTH/FILE SIZE
Play	56k or higher
Play	7 megabytes
Play	42 megabytes

Item Title
 Interview with Wallace Quarterman, Fort Frederica, St. Simons Island, Georgia (Gullah), June 1935 (part 1 of 3)

Author/Creator
 Interviewee: [Quarterman, Wallace](#)
 Interviewer: [Barnicle, Mary Elizabeth, 1891-1978](#)
 Interviewer: [Hurston, Zora Neale](#)
 Interviewer: [Lomax, Alan, 1915-](#)

Created/Published
 June 1935

Notes
 Although the interview was placed in "Frederica", Georgia, it appears that it actually took place at Fort Frederica, St. Simons Island, Georgia.
 Interviewed by John Lomax, Zora Neale Hurston and Mary Elizabeth Barnicle, Fort Frederica, St. Simons Island, Georgia, June 1935.
 Sound Recording, Music.
 Sound Recording, Non-Music.

Subjects
[Jesus is a Rock in a Weary Land \(Song\)](#)
[Slave narratives--Georgia](#)
[Slaves--Georgia--Songs and music](#)
[Georgia--Glynn County--St. Simons Island](#)

Part Of
 Lomax-Hurston-Barnicle Expedition Collection

Medium
 12" aluminum disc, 78 rpm

Call Number
 AFS 0341A
 LWO 4872, reel 25

Repository
 Library of Congress, Archive of Folk Culture, American Folklife Center, Washington, D.C. 20540

Digital Id
 afc9999001-0341a
<http://hdl.loc.gov/loc.afc/afc9999001.0341a>

Related Digital Items
[Interview with Wallace Quarterman, Fort Frederica, St. Simons Island, Georgia \(Gullah\), June 1935 \(AFS 0342A\) \(part 2 of 3\)](#)
[Interview with Wallace Quarterman, Fort Frederica, St. Simons Island, Georgia \(Gullah\), June 1935 \(AFS 0342B\) \(part 3 of 3\)](#)
[Interview with Wallace Quarterman, Fort Frederica, St. Simons Island, Georgia \(Gullah\), June 1935 \(part 1 of 3\) \(Transcription\)](#)
[Interview with Wallace Quarterman, St. Simons Island, Georgia \(Gullah\), August 5, 1933 \(AFS 25665A\) \(part 1 of 2\)](#)
[Interview with Wallace Quarterman, St. Simons Island, Georgia \(Gullah\), August 5, 1933 \(AFS 25665B\) \(part 2 of 2\)](#)

The Library of Congress | [Legal](#)

Si ens deturem un moment en les col·leccions impulsades per l' *American Folklife Center* veurem que recullen testimonis orals, però que no són els principals focus d'interès de l'arxiu. La seva arxivera en cap, Judith Gray, ens ho explica:

The large field projects that we've conducted over the years definitely involve interviews, but these interviews are often not oral histories of individuals in any strict sense, but rather focused interviews on community or ethnic group identity or on methods of learning and teaching cultural traditions, etc.

I don't think we'll ever have sufficient resources to be able to put all of the oral histories or other recordings in our collection on-line. (This is generally not a matter of technological requirements but rather more a matter of financial and personnel needs; there are always competing priorities. We must raise funds for any collection we would like to digitize either for preservation or for on-line access.)⁴³⁹

4.4.1.2.2. Veterans History Project

El Congrés dels Estats Units va iniciar l'any 2000 a través de l'*American Folklife Center* el *Veterans History Project*⁴⁴⁰ amb la finalitat de recollir i conservar les històries del veterans de les diverses guerres en què havien estat involucrats els Estats Units. També recull els testimonis d'aquells civils que també hi van participar de forma activa (treballadors de la indústria bèl·lica, instructors de vol, voluntaris mèdics...).

El material recollit és divers. Poden ser històries personals (en àudio, vídeo o escrites), correspondència, imatges, dibuixos... El projecte permet dues menes de sortides. D'una banda, per mitjà d'una base de dades en línia es pot explorar la col·lecció a través d'una cerca de diversos camps.

Partint de la cerca feta, es pot arribar a consultar el que l'arxiu conserva d'aquests testimonis, des de la simple descripció del catàleg (que obligaria a una consulta física a la sala de lectura) fins a la visualització de l'entrevista en vídeo en els registres més recents. El web dóna accés aproximadament al 10% dels continguts de la col·lecció.

Una segona sortida és la realització d'exposicions en línia que es van succeint en el temps, però que sempre són accessibles des del web del *Veterans History Project*.⁴⁴¹ Actualment es mostra una exposició anomenada *Experiencing War: World War I: the Great War*⁴⁴², on no existeixen enregistraments orals, però si tota mena de memòries en forma de fragments de diaris, cartes i imatges.

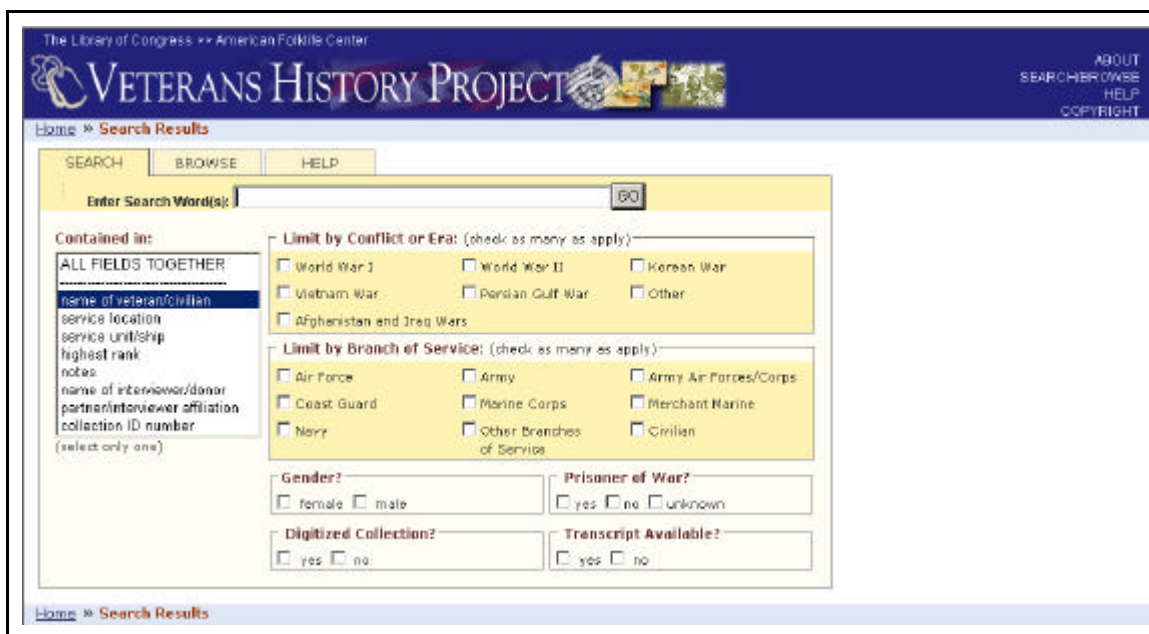
---

⁴³⁹ Resposta per correu electrònic de Judith Gray al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. [09/08/07] (Solanilla, 2007). Vegeu annex 10.42, p.627

⁴⁴⁰ <<http://www.loc.gov/vets/>>

⁴⁴¹ <<http://www.loc.gov/vets/stories/ex-war-wwi.html#morestories>>

⁴⁴² <<http://www.loc.gov/vets/stories/ex-war-wwi.html>>

En tot cas, el que cal destacar és que el *Veterans History Project* és el resultat de la col·laboració entre l'*American Folklife Center* i una sèrie de socis d'arreu del país que inclouen associacions de veterans, biblioteques i arxius, museus, programes d'història oral, universitats i associacions ciutadanes.⁴⁴³

4.4.1.3. The British Library. Sound Archive

Nom	The British Library. Sound Archive
Tipus institució	Arxiu i biblioteca nacional
Titularitat	Pública
Localitat	Londres / Regne Unit
Data de publicació	1997
Finançament	Públic
URL	< http://www.bl.uk/collections/sound-archive/nsa.html >
Idiomes	Anglès
Grau de virtualitat	Virtual i presencial

L'any 1955 es va crear el *British Institute of Recorded Sound* que va ser integrat a la British Library l'any 1983, esdevenint el seu arxiu sonor (*Sound Archive*). Conté més de dos milions i mig d'enregistraments sonors i actua com a centre nacional de història oral al Regne Unit.

Tot i que al Regne Unit els arxius sonors no estan formalment organitzats, ni coordinats a nivell estatal, el *British Library Sound Archive* actua com a arxiu

⁴⁴³ Per a consultar la llista detallada de col·laboradors, vegeu la *List of Official Partners* <<http://www.loc.gov/vets/partners/partners.html>>

central i amb la col·laboració d'arxius d'abast local, cobreix la majoria del territori de la nació.

Una de les seves principals missions és la de conservar el llegat sonor del Regne Unit. Per això conserva còpies de cadascun dels enregistraments sonors fets al regne Unit per mitjà del seu acord amb la *British Phonographic Industry Ltd*, i també fa de dipòsit de tots els enregistraments de la *British Broadcasting Company* (BBC), incloent totes les emissions de radio nacionals i internacionals. Custodia també enregistraments de produccions del *National Theatre*, de la *Royal Shakespeare Company* i del *Royal Court Theatre*, a més de conservar enregistraments de ràdios independents i altres varietats de fonts que han estat donades a l'arxiu.

Però, d'altra banda, el *Sound Archive* impulsa els seus propis projectes d'història oral que analitzarem tot seguit, per mitjà d'una secció específica: la *Oral History Section*.

4.4.1.3.1. National Life Stories (NLS)

Les *National Life Stories*⁴⁴⁴ és un projecte d'història oral que té la finalitat de recollir i conservar el major nombre possible de relats de persones provinents de tots els estrats de la societat anglesa. Aquest projecte és la continuació d'un projecte anterior anomenat *National Life Story Collection* (NLSC), creat l'any 1987.

Disposa de recursos propis consistents en patrocini, donacions i voluntariat i conté col·leccions molt diverses⁴⁴⁵. Cada col·lecció inclou entrevistes en profunditat enregistrades en àudio d'alta qualitat a més de sumaris de continguts i transcripcions per ajudar als usuaris.

A Internet, el *Sound Archive*⁴⁴⁶ disposa d'una secció pròpia dins del web general de la *British Library* on mostra les seves sis seccions dins l'apartat "Recerca", dins la qual es troba la *Oral History Section*⁴⁴⁷. Allí s'ofereixen diversos serveis:

- a) Consulta al catàleg en línia⁴⁴⁸ del *Sound Archive*.
- b) Consultes al servei d'informació.
- c) Servei d'audició i visionat *in situ* de les col·leccions d'àudio i vídeo així com dels programes de ràdio de la BBC.
- d) Consulta del catàleg bibliogràfic de llibres i revistes sobre història oral.
- e) Serveis de transcripció d'entrevistes (de pagament).

⁴⁴⁴<<http://www.bl.uk/collections/sound-archive/nlsc.html>>

⁴⁴⁵ Architects' Lives, Artists' Lives, Book Trade Lives, City Lives, Crafts Lives, Fawcett Collection, Food: From Source to Salespoint, An Oral History of British Fashion, Leaders of National Life, Lives in Steel, Lives in the Oil Industry, The Living Memory of the Jewish Community, An Oral History of the Post Office, Authors Lives.

⁴⁴⁶<<http://www.bl.uk/collections/sound-archive/nsa.html>>

⁴⁴⁷<<http://www.bl.uk/collections/sound-archive/history.html>>

⁴⁴⁸<<http://cadensa.bl.uk/>>

De fet, el web només ofereix petits clips àudio com a exemple dels seus continguts, però, com la majoria d'arxius, ha optat per donar accés al catàleg en línia i restringir la consulta de les col·leccions a la consulta en sala. Un model de fitxa accessible en línia seria aquesta:

The screenshot displays the 'SOUND ARCHIVE CATALOGUE' interface. At the top left is the 'BRITISH LIBRARY' logo. The main header is 'SOUND ARCHIVE CATALOGUE'. Below this is a navigation bar with links: 'Simple search', 'Advanced search', 'Browse', 'Other catalogues', and 'Contact us'. A secondary navigation bar includes 'Go back', 'Help', 'New search', 'Previous', 'Next', 'Change display', 'Kept', and 'Logout'. The search results show 'record 1 of 1 for search "C966{087}+AND+AX019{001}"'. The main content area features a 'Mark' button and links for 'Nearby items on shelf' and 'Same search on British Library website'. The record details for 'Oral History of the Circus' include: 'LIST RECORDINGS: C966', 'Collection title: Oral History of the Circus', 'Recorder: Barbara Gibson', 'Collection description: A growing collection, begun in 2000, of interviews with performers and others whose lives have been spent in the circus industry.', 'Documentation: Detailed summaries', 'Product copyright: NSA', 'Format: tape cassette', 'Original or copy: original', and 'Access restrictions: Vary; refer to individual entries and curator as required.'. Below this is a 'Holdings' section with a table showing 'PRODUCT Copies Material Location' and 'C966 1 COLLECTION Staw'. A bottom navigation bar is identical to the top one. At the very bottom, there is a 'Powered by: SIRSI' logo and copyright information: 'Sound Archive Catalogue Copyright © The British Library Board' and 'Powered by: Sirsi Corporation. Copyright © 2000-2003'. A 'Top' link is also present.

4.4.1.3.2. El treball amb les ràdios: *Millennium Memory Bank*

El projecte del *Millennium Memory Bank* es va fer en col·laboració entre la *British Library National Sound Archive* (BLNSA) i la xarxa d'emissores locals de la BBC. Es van produir 16 programes setmanals de mitja hora de durada, que es van emetre per les quaranta emissores locals de la BBC i que van donar com a resultat 640 documentals radiofònics.

Amb l'excusa del canvi de mil·lenni es volia proposar una reflexió col·lectiva sobre els canvis que s'havien produït en la vida quotidiana de les persones durant el segle XX. Tota aquesta informació es va agrupar en 16 temes que van servir per a construir cada programa. Finalment, els setze temes triats van ser: *On vivim?*; *La casa i la llar*; *Qui som?*; *La pertinença a un grup*; *Viure junts*; *El crim i la llei*; *Créixer*; *Envellir*; *La tecnologia*; *Menjar i beure*; *Els diners*; *L'oci*; *Els viatges*; *La vida i la mort*; *Pors i creences* i finalment *I després què?*

Cada tema es va desenvolupar en una guia de recerca, la qual va donar coherència i cohesió al projecte. Geogràficament, l'abast de les entrevistes es va veure determinat per l'àmbit de radiodifusió regional de la BBC: 36 emissores a Anglaterra, 1 a Escòcia, 1 a Irlanda del Nord i 2 a Gal·les. En total, cada emissora va realitzar unes 150 entrevistes.

No es disposava de recursos per a transcriure la totalitat dels continguts i es va optar per elaborar resums i catalogar les entrevistes contingudes. Per tant, l'actual accés als recursos és la consulta al catàleg general en línia.

Dins la política de col·laboració del *Sound Archive* amb altres arxius del Regne Unit i d'arreu del món, cal mencionar la col·laboració que el *British Video Archive for Holocaust Testimonies* manté amb el *Fortunoff Video Archive for Holocaust Survivors* de la Universitat de Yale.⁴⁴⁹

4.4.1.3.3. Els recursos educatius: *Voices of the Holocaust*

La *British Library* també posa els seus fons a disposició de la comunitat educativa confeccionant recursos en línia específics per a les escoles⁴⁵⁰. *Voices of the Holocaust*⁴⁵¹ seria un bon exemple d'aquest ús.

BRITISH LIBRARY

LEARNING VOICES OF THE HOLOCAUST

Home > Learning > History & Citizenship > Voices of the Holocaust testimonies > Ghettos and deportations > "a secret wall into one room"

- Learning
- Language & Literature
- History & Citizenship**
  - Voices of the Holocaust
  - Food Stories
  - Campaign for Abolition
  - Front Page
  - Citizenship: Dreamers & Dissenters
  - Medieval Realms
  - Trading Places
  - Making of the U.K. 1500-1750
- Art & Images
- Culture & Knowledge
- Creative Research
- Visit Us
- Learning News

Going into hiding

"a secret wall into one room"
Fela Bernstein [Play audio](#)

Transcript

"We were preparing to go into hiding. My family, my mother and I and my brother and my sister, and friends, we were in hiding. We went into hiding, like Anne Frank. Our friends' home, they had like a shed in the yard, and we went in there at night, one night, because we knew our area where we lived in the ghetto was getting emptied out, so we went on the other side: still in the ghetto but at a different part. And we went to my mother's friends and we all made like a plan to go into hiding, these friends and another neighbour with her children. And we had a neighbour that was in the Jewish police force, he hid his family. He had built on a wall, a secret wall into one room, the end of a room, and he put his wardrobes flush against the wall, so he locked us up. So we all went in there one night, took all our belongings, because they were coming nearer to our district, you know, the clearing out."

Biography

Fela Bernstein
Born 1927, Lodz, Poland.

Lodz ghetto. Ravensbruck and Auschwitz camps. Via Dachau to Ravensbruck again, Millhausen and Belsen. Liberated 1945. Arrived in England 1948. Married, two children.

"the Nazi arrived and started a selection"
"he had to take us away"
"dreadful dreadful smell"
"I prayed and prayed and prayed and prayed"
"nobody was allowed to give birth to babies"
"a secret wall into one room"
"the wagons were full of people"
Background: Ghettos and deportations

[Back to Ghettos and deportations](#)

El web inclou 28 testimonis orals d'homes i dones jueus que van emigrar a Anglaterra després de la II Guerra Mundial i van associats amb textos que

⁴⁴⁹ Vegeu apartat 4.4.2.1. Fortunoff Video Archive for Holocaust Testimonies, p.255

⁴⁵⁰ Vegeu apartat 5.2.4.1. Les exposicions en línia com a recurs educatiu, p.302 i 5.4.5.1.

Transmetre els coneixements a les noves generacions, p.360

⁴⁵¹ <http://www.bl.uk/learning/histcitizen/voices/holocaust.html>

expliquen el context històric dels relats, biografies dels personatges, altra informació relacionada i activitats per a l'estudiant. Aquests 28 testimonis es van seleccionar entre les gairebé 500 entrevistes a supervivents de l'Holocaust que el Sound Archive conserva⁴⁵² i s'ofereixen com a clip àudio i transcripció del fragment publicat.

4.4.1.4. Jewish Women's Archive

Nom	Jewish Women's Archive
Tipus institució	Arxiu
Titularitat	Privat. Organització sense ànim de lucre
Localitat	Brookline, Massachusets. Estats Units
Data de publicació	1995
Finançament	Donacions privades i d'empreses
URL	< http://jwa.org/ >
Idiomes	Anglès
Grau de virtualitat	Virtual

El *Jewish Women Archive* va ser fundat el novembre de 1995 amb la missió de preservar el llegat documental de les dones jueves nord-americanes. No obstant, al contrari que la majoria dels arxius tradicionals, el JWA no conserva documentació física, sinó que ja de bon començament es va plantejar com un arxiu virtual, accessible a tothom que disposi d'accés a la xarxa.

Impulsat per una organització sense ànim de lucre, l'arxiu s'ha anat construït a partir de col·laboracions amb altres entitats, com el *MIT's Center for Educational Computing Initiatives* o la Universitat de Michigan. Els apartats més rellevants que conté són el *Virtual Archive* que és una base de dades que conté informació sobre on estan localitzats els documents de centenars de dones jueves rellevants. També ofereix completament digitalitzat el diari *The American Jewess*, que va ser el primer periòdic dirigit a dones jueves a Amèrica. Una altra activitat important de l'arxiu és la realització d'exposicions en línia, com l'exposició *Jewish Women and the Feminist Revolution* on s'han digitalitzat tot tipus d'objectes (artefactes, diaris, documents...) per a poder explicar el discurs.

Finalment, el JWA ha fet una forta aposta pels projectes d'història oral i a més d'oferir exposicions sobre grups de dones jueves a Baltimore i Seattle, també ha posat en marxa nombrosos projectes més petits d'història oral. El projecte que analitzarem a continuació s'inscriuria en aquesta darrera línia.

⁴⁵²<<http://www.bl.uk/collections/sound-archive/holdings.html#Jewish>>

4.4.1.4.1. Katrina's Jewish Voices ⁴⁵³

A finals de l'any 2005, el JWA va posar en marxa el projecte *Katrina's Jewish Voices* com a resposta als efectes causats per l'huracà Katrina sobre les comunitats jueves de la zona. Aquest projecte tenia dues línies d'actuació. D'una banda, l'arxiu es va associar amb el *Goldring/Woldenberg Institute of Southern Jewish Life* (ISJL) per a posar en marxa un Projecte d'història oral que consistia a realitzar unes cent entrevistes en profunditat amb dones jueves de Nova Orleans, Baton Rouge i la Costa del Golf de Mèxic. Un cop realitzades, aquestes entrevistes es guardarien al *Goldring/Woldenberg Institute of Southern Jewish Life* i serien accessibles des del web.

D'altra banda l'arxiu, juntament amb el *Center for History and New Media* (CHNM), va crear una col·lecció digital per aplegar tota mena de documents que expliquessin les experiències de la comunitat jueva a partir del Katrina. Tècnicament el web es va desenvolupar utilitzant tecnologies web 2.0. (wikis, blogs, tags...) de manera que es pogués anar construït de forma col·laborativa entre tots els participants.

The screenshot shows the website interface for 'Katrina's Jewish Voices'. At the top, there is a header with the title 'Katrina's Jewish Voices' and the subtitle 'An Online Collecting Project of the Jewish Women's Archive'. Below the header is a search bar with a 'Search' button and a link to 'Sign up or sign in'. A navigation menu includes 'Home', 'Share', 'Browse', 'MyArchive', and 'About'. The main content area displays 'Previous object' and 'Next object' links. The current object is 'Mississippi Gutting', which includes a photograph of a menorah and a description: 'This is a photograph from the Chabad Lubavitch of Louisiana website, http://www.chabadneworleans.com. Shortly after Hurricane Katrina, Chabad yeshiva students traveled to the Mississippi Gulf Coast to help gut homes and remove mold caused by the storm.' Below the description, it lists 'Object Type: Still Image' and 'Citation Information: Mendel Rivkin, "Mississippi Gutting." *Katrina's Jewish Voices*, Object #432 (February 28 2008, 12:50 pm)'. To the right, there is a 'View Files' section with a small image and 'Everyone's Tags: chabad new orleans, gulf coast, mississippi, mold, students, volunteers'.

Pàgina del projecte *Katrina's Jewish Voices*

Així, aquest arxiu digital inclou fotografies, assaigs, sermons, pàgines web, blogs, clips de notícies i enregistraments en àudio i vídeo. El visitant pot documentar la

⁴⁵³<<http://katrina.jwa.org>>

seva experiència de la forma que prefereixi, per mitjà d'aplicatius que permeten incorporar documents o imatges digitalitzades a més de permetre de categoritzar els ítems per mitjà de etiquetes col·laboratives.⁴⁵⁴

El web no és l'única font de recollir aportacions. Moltes persones utilitzen camins més convencionals (correu postal, correu electrònic..) per enviar els seus arxius. L'equip del museu ho digitalitza si és necessari, i ho incorpora al web.

When we receive an on-line contribution, all that we *require* of the contributor is that he or she give us a name, a verifiable e-mail address, and permission to use the object(s). What we want, of course, is much more. We have had reasonable success in getting that information from our on-line contributors, as well as from people who submit items via email, CD ROM, or other media.⁴⁵⁵

---

⁴⁵⁴ Vegeu apartat 5.5.1.2.2. Els blogs, p.375 i 5.5.2.2. L'etiquetatge col·laboratiu, p.383

⁴⁵⁵ Davidow, Ari (2007) "From Casual History to Digital Preservation". In J. Trant and D. Bearman (eds). *Museums and the Web 2007: Proceedings*. Toronto: Archives & Museum Informatics, published March 31, 2007 at <<http://www.archimuse.com/mw2007/papers/davidow/davidow.html>>

4.4.2. Les universitats: biblioteques i centres de recerca

Les universitats, per mitjà de les seves biblioteques o dels seus centres de recerca també apleguen i gestionen històries de vida. Generalment són utilitzades com a fonts d'informació (fonts orals) per a elaborar projectes de recerca determinats i, un cop utilitzades, passen a formar part de l'arxiu o la biblioteca de la Universitat per a ser consultades per investigadors posteriors.

Els exemples són nombrosos però acostumen a seguir pautes comunes. Generalment la xarxa s'utilitza com a espai de visibilització i difusió de la recerca i no acostuma a generar altres productes que els estrictament acadèmics (llibres, articles, *papers*...) Tècnicament els usos que fan d'Internet són molt restringits i, si donen accés en línia a la col·lecció, acostumen a oferir-ne una petita part, generalment en forma de transcripció o resum.

Val a dir que els centres de recerca i les biblioteques universitàries no acostumen a disposar d'un pressupost ordinari elevat per a poder escometre la digitalització dels arxius i que, en moltes ocasions, la pròpia existència de l'arxiu depèn del treball no remunerat dels estudiants sota la direcció del responsable. Deixant a banda aquells projectes que estan finançats per donacions o patrocinis importants⁴⁵⁶, el panorama general és força precari, en comparació amb els recursos dels museus i dels arxius nacionals.

Un estudi⁴⁵⁷ fet sobre la presència a Internet de webs d'història oral al Regne Unit partia de l'anàlisi de 265 llocs web que presentaven, promovien o donaven accés a arxius d'història oral a través d'Internet. D'aquests 265 webs, un 11% eren webs promogudes per universitats. Només 85 de les 265 webs analitzades oferien contingut orals (àudio i/o vídeo). La resta simplement descrivia els projectes o col·leccions d'història oral. Només 50 webs oferien continguts en àudio i només tres penjaven transcripcions completes de les entrevistes:

In other words, the vast majority of oral history website creators were not seeking to provide access to their holdings –only 33 sites had any kind of online searchable catalogue or interview listing– but were using the web as a showcase or information board for their work.⁴⁵⁸

Als Estats Units la situació no és gaire diferent. En un estudi anterior⁴⁵⁹ realitzat per Karen Brewster de la Universitat d'Alaska Fairbanks sobre 64 webs amb continguts

---

⁴⁵⁶ Com el *Shoah Foundation Institute* de la *University of Southern California*, vegeu p. 260

⁴⁵⁷ Macleod, Heather (2005) 'Web-based oral history in the UK: a study'. MA dissertation, University College London, September 2005. A Perks, Rob. (2006). "Web access to archival Oral History in Britain". At *Dancing with memory: oral history and its audiences*. 14th International Oral History Conference. 12-16 July. Sydney, Australia.

⁴⁵⁸ Perks, op.cit. p.3

⁴⁵⁹ Brewster, Karen (2000) "Internet access to oral history recordings: finding the issues. Research Results" <www.uaf.edu/library/oralhistory/brewster1/index.html>

d'història oral, es veu com més de la meitat de webs que donen accés a aquests registres pertanyen a biblioteques universitàries. De totes aquests webs només un donava accés a entrevistes completes en àudio. Algunes incloïen transcripcions i, com a màxim, petits clips àudio. La majoria oferia només sumaris de continguts o accés al catàleg de les col·leccions d'història oral.

No obstant, creiem que val la pena dedicar una mirada a alguns exemples d'aquestes institucions que també treballen amb patrimoni oral, veure'n les limitacions i com alguna d'elles ha fet un pas endavant per utilitzar els recursos que ofereix la xarxa.

4.4.2.1. Fortunoff Video Archive for Holocaust Testimonies

Nom	Fortunoff Video Archive for Holocaust Testimonies
Tipus institució	Arxiu dins la biblioteca de la Universitat de Yale
Titularitat	Privada
Localitat	New Haven, New England. Estats Units
Data de publicació	2004
Finançament	Donacions privades i d'empreses
URL	< http://www.library.yale.edu/testimonies >
Idiomes	Anglès. Testimonis en 22 idiomes
Grau de virtualitat	Virtual i presencial

La *Sterling Memorial Library* de la Universitat de Yale, allotja el *Fortunoff Video Archive for Holocaust Testimonies*. Aquest arxiu conté una col·lecció de 4.300 enregistraments en vídeo de testimonis i supervivents de l'Holocaust. L'arxiu es va formar a partir de la donació a la Universitat de Yale de 183 testimonis enregistrats per *'Holocaust Survivors Film Project* (HSFP) l'any 1981, fins arribar a més de 4.300 testimonis enregistrats tan a Yale com a institucions associades d'Europa, Nordamerica, Sudamerica i Israel. Existeixen testimonis en 22 idiomes diferents i, a partir d'ells, s'han realitzat nombrosos documentals, llibres, articles, composicions musicals, recursos didàctics i projectes de recerca a tots els nivells educatius (des de l'escola primària fins a tesis doctorals).

A partir del nucli inicial, l'arxiu va passar a formar part de la Divisió de Manuscrits i Arxius de la *Sterling Memorial Library*, que és un centre de recerca reconegut internacionalment. A partir d'aquest moment, l'arxiu va començar a treballar en xarxa establint acords amb altres organitzacions que també estaven enregistrant testimonis de supervivents en vídeo, que enviaven una còpia dels seus registres al *Fortunoff Video Archive*. L'arxiu va anar creixent gràcies a donacions de grups i individus, entre les quals destacariem la importantíssima donació econòmica de

Alan A. Fortunoff l'any 1987, en memòria dels seus pares Clara i Max Fortunoff, i que va vincular el seu cognom a l'arxiu a partir d'aquell moment.

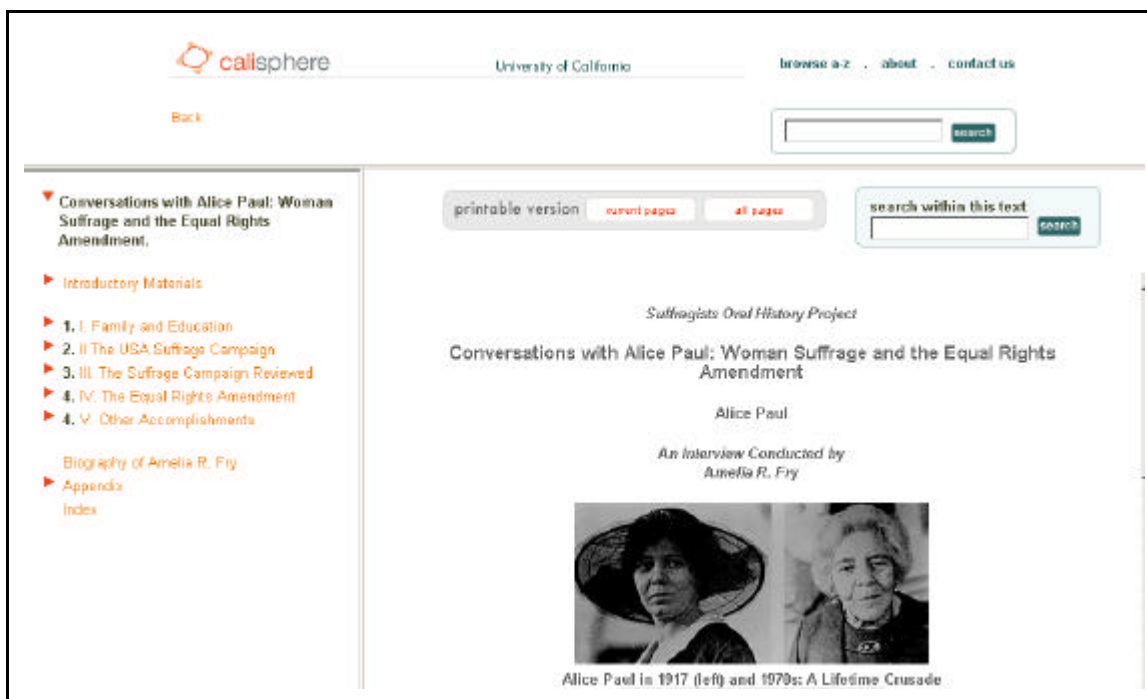
Tanmateix, l'ús que fan d'Internet és per explicar el que contenen els arxius presencials, però no es mostren fons en línia. Tot i la riquesa dels seus fons, només permeten accés a dues bases de dades, una només accessible dins del Campus de Yale (Worldcat) i l'altre oberta a tots els usuaris (Orbis), que simplement dona accés al cercador del catàleg de la biblioteca. Existeix un menú on es pot accedir a petits clips d'àudio o vídeo dels testimonis dels supervivents.

4.4.2.2. Regional Oral History Office

Nom	Regional Oral History Office (ROHO)
Tipus institució	Centre de recerca adscrit a la biblioteca de la Universitat de Berkeley
Titularitat	Privat
Localitat	Berkeley, Califòrnia. Estats Units
Data de publicació	2007
Finançament	Privat
URL	< http://bancroft.berkeley.edu/ROHO/ >
Idiomes	Anglès
Grau de virtualitat	Virtual i presencial

La *Regional Oral History Office* és una divisió de recerca de la *Bancroft Library* de la Universitat de Califòrnia. Lidera tots aquells projectes que utilitzen fonts orals i identifica i entrevista informants i enregistra i transcriu les històries relacionades amb una àmplia varietat de temes relacionats amb l'àrea de la Badia de San Francisco i en general de la Costa Oest dels Estats Units. La seva finalitat és la creació d'un arxiu d'històries orals que pugui ser utilitzat per a recerques posteriors, llibres i monografies, articles, conferències i documentals.

Va ser creada l'any 1954 i, per tant, molts dels seus fons no estan digitalitzats. El seu web permet la navegació pel llistat de diverses col·leccions d'història oral que, algunes vegades, estan enllaçades a transcripcions de les entrevistes. En cap cas s'ofereix accés a àudio. Es pot accedir també a les transcripcions de les entrevistes a través de l'*Online Archive of California* (OAC) que és una iniciativa de la *California Digital Library* (CDL). També es pot accedir a transcripcions en pdf al menú de Projectes. Per disposar d'informació sobre el total dels fons de l'arxiu cal consultar el catàleg de la *Bancroft Library*.

El ROHO és un exemple clàssic de l'ús que fan de la xarxa molts dels projectes d'història oral de les universitats. En el millor dels casos, i segons el finançament del projecte, es pot accedir a una transcripció en pdf de l'entrevista. Generalment la majoria de fons només són consultables en la seu presencial de la institució.

4.4.2.3. Rutgers Oral History Archives

Nom	Rutgers Oral History Archives
Tipus institució	Arxiu adscrit al Departament d'Història de la Universitat de Rutgers
Titularitat	Privat
Localitat	New Jersey. Estats Units
Data de publicació	1996
Finançament	Privat
URL	< http://oralhistory.rutgers.edu >
Idiomes	Anglès
Grau de virtualitat	Virtual i presencial

Un segon exemple del funcionament habitual dels arxius orals universitaris el trobem al *Rutgers Oral History Archives*. Administrativament, i al contrari que en altres universitats on aquest tipus d'iniciativa es vincula a la Biblioteca, els arxius d'història oral de Rutgers depenen del Departament d'Història.

Tot i que els seus objectius són documentar les experiències personals de les persones que s'han relacionat amb la Universitat en diversos rols (alumnes, professors, personal no docent....) i, en general, de la història de la ciutat de Jersey, el seu projecte principal consisteix a recollir els testimonis d'ex-alumnes

que van estar al front en la II Guerra Mundial, la Guerra de Corea, la Guerra de Vietnam i la Guerra freda.

L'arxiu inclou documents (cartes, diaris, butlletins), imatges i 454 històries orals,⁴⁶⁰ transcrites en text, a més d'una fitxa on es proporcionen les dades bàsiques de l'entrevista (nom de l'entrevistador, lloc i data de l'entrevista, nom dels transcriptors) i de l'entrevistat (nom, graduació, conflicte bèlic en el que va participar, branca de l'exèrcit, unitat militar i condecoracions). Les entrevistes es poden consultar segons diversos criteris: ordre alfabètic, per conflicte, per branca militar, per condecoracions i per pertinença a les diverses promocions de la Universitat de Rutgers.

Cal destacar que el *Rutgers Oral History Archives* és soci del *Veterans History Project* de la *Library of Congress*.⁴⁶¹

4.4.2.4. Center for Columbia River History

Nom	Center for Columbia River History
Tipus institució	Consorci format per dues universitats i una societat històrica: la Washington State Historical Society, la Portland State University i la Washington State University (Vancouver)
Titularitat	Privat
Localitat	Vancouver, Washington. Estats Units
Data de publicació	1998
Finançament	Subvenció del Dept. d'Educació del Govern dels Estats Units
URL	< http://www.ccrh.org >
Idiomes	Anglès
Grau de virtualitat	Virtual i presencial

El *Center for Columbia River History* té com a finalitat promoure l'estudi de la història de la conca del riu Columbia. La seva metodologia de treball consisteix a vincular-se amb les comunitats i agents locals per tirar endavant de forma conjunta els projectes de recerca, que tracten sobre la vida al voltant del riu Columbia des de perspectives diverses.

El CCRH dirigeix projectes de recerca interdisciplinaris, publica materials en format paper o digital i ajuda a impartir seminaris de formació per a professorat. El seu projecte principal és el *Columbia River Basin Project* (CRBP) que incorpora un equip pluridisciplinari (historiadors, mestres, bibliotecaris, arxivers, informàtics i pedagogs) amb la finalitat de construir una biblioteca digital integrada i interdisciplinària i un centre d'aprenentatge construït sobre materials relacionats amb la conca del riu Columbia.

⁴⁶⁰ A dia 4/03/2008

⁴⁶¹ Vegeu apartat 4.4.1.2. Library of Congress, p. 241

Per a fer-ho, va disposar d'una subvenció de 500.000 \$ de tres anys de durada (1997-2000), atorgada pel Departament d'Educació dels Estats Units al Departament d'Història de la *Portland State University*.

El CRBP inclou tres projectes independents, però relacionats entre si:

- El *Community History Program*. Inclou tots aquells projectes duts a terme de forma conjunta amb comunitats i museus locals de la zona. Generalment acaben esdevenint una exposició en línia, encara que de vegades s'ha exposat localment. Entre aquest projectes podem mencionar *Moses Lake: Oral History Archives*, *Sandpoint (Idaho) Community History Exhibit*, *Camas (Washington)*, *Columbia Basin Native Fishery*, *Exploring the Columbia Slough (Oregon)*, *An Oregon Story: Cottage Grove & the Willamette River* i *Umatilla (Oregon): Oral History Archive*.⁴⁶²
- El *Oral History Program*. És el programa liderat per la *Oregon Historical Society* (OHS) que ha produït unes 70 entrevistes dins de dos projectes sobre la conca del riu Columbia: el *Columbia River Dissenter Series* i el *World War II Conscience Objectors Oral History project*. Aquestes entrevistes han estat transcrites i es poden consultar en pdf al web del CCRH.
- L'*Integrated Curriculum program*. En col·laboració amb la *Stevenson High School* (Stevenson, Virginia) i *St. Helens High School* (St. Helens, Oregon), el centre ha desenvolupat materials didàctics per a ser treballats a l'aula.

Així doncs, al web del centre és possible trobar diversos tipus de materials. Les històries orals són en forma de transcripcions textuais, fins i tot a les exposicions en línia. A diferència dels centres anteriors, existeix d'una banda una clara voluntat educativa i, d'altra banda, un gran interès per treballar de forma interdisciplinària i integrada al territori per mitjà de les aliances amb les comunitats locals.

El web també allotja projectes de recerca post-doctorals, com el *Women and Timber Oral History Web Project* i el *Celilo Falls Web Project* que ofereixen les transcripcions de les entrevistes.

---

⁴⁶² Per a consultar el llistat de projectes del *Center for Columbia River History*, vegeu annex 10.24, p.583

4.4.2.5. Shoah Foundation Institute for Visual History and Education

Nom	Shoah Foundation Institute for Visual History and Education
Tipus institució	Arxiu vinculat al College of Letters, Arts & Sciences a la University of Southern California
Titularitat	Fundació privada
Localitat	Los Angeles, California. Estats Units
Data de publicació	2006
Finançament	Donacions privades
URL	< http://college.usc.edu/vhi/ >
Idiomes	Anglès. Testimonis en 32 idiomes diferents
Grau de virtualitat	Virtual i presencial

Aquest darrer exemple és singular perquè, justament, mostra com és possible treballar d'una forma molt més àmplia des del món dels arxius i les biblioteques universitàries. També és cert que és, sens dubte, el centre que disposa de major finançament amb diferència. Tanmateix hi ha diferències conceptual en relació als altres que val la pena destacar.

El director de cinema Steven Spielberg va viure una experiència personal molt important quan va rodar la pel·lícula *La Llista d'Schlinder*, que el va decidir a crear l'any 1994 una fundació per recopilar testimonis en vídeo de supervivents i altres testimonis de l'Holocaust. En el seu projecte no restringia els testimonis als jueus sinó que incorporava testimonis d'homosexuals, testimonis de Jehovà, presoners polítics, gitanos, supervivents de polítiques eugenèsiques i participants dels judicis contra els crims de guerra. En pocs anys, la *Foundation's Visual History Archive* ha acabat custodiant a prop de 52.000 testimonis en vídeo que provenen de 56 països i constitueixen l'arxiu d'aquest tipus més important del món.

El gener de 2006, l'arxiu va ser donat al *College of Letters, Arts & Sciences* de la University of Southern California, garantint així la seva conservació a llarg termini i va canviar el seu nom, esdevenint la *USC Shoah Foundation Institute for Visual History and Education*, per posar en evidència la seva missió fonamental: superar els prejudicis, la intolerància i els sofriments que ocasionen mitjançant l'ús educatiu dels testimonis. Actualment, l'Institut treballa amb una xarxa global de socis i dona servei a educadors, estudiants, investigadors i acadèmics de tot el món i estimula la recollida de testimonis de supervivents i víctimes d'altres genocidis (per exemple, Rwanda).

Com que el seu plantejament de bon inici va ser audiovisual, el seu web disposa de dos menús molt interessants. D'una banda l'*Online Testimony Viewer* que ofereix fragments dels relats que inclou l'arxiu, endreçats per temes i acompanyats d'una fitxa amb les dades bàsiques del testimoni. D'altra banda, el menú *Testimonis* dona

accés de nou al *Online Testimoni Viewers*, però també al *Catàleg de Testimonis* que dona accés a la descripció catalogràfica de cada registre.

El gener de 2006, el 99% dels a prop de 52.000 testimonis havien estat catalogats i el 95% indexats. Es pot cercar a tot l'arxiu per mitjà d'una eina en línia (the *USC Shoah Foundation Institute's Visual History Archive*) que és accessible des d'universitats i altres institucions d'arreu del món.

The screenshot shows the USC Shoah Foundation Institute's Visual History Archive website. At the top, there is a navigation menu with links for Home, Online Testimony Viewer, The Testimonies, Education, Support Us, About Us, and News. A search bar is located in the top right corner. Below the navigation menu, there is a section titled "View segments of testimony from the Institute's Visual History Archive. Segments are organized according to topics, which include hiding, ghettos, and liberation. Biographical information about each interviewee is included with each testimony clip." The main content area is titled "Online Testimony Viewer" and features a video player showing a testimonial from Esther Bem. To the left of the video player is a grid of thumbnail images representing different topics: Pre-War, Hiding, Ghettos, Camps, Liberation, and Post-War. To the right of the video player is a sidebar with biographical information for Esther Bem, including her gender (Female), date of birth (Jan 23, 1930), city of birth (Osijek), country of birth (Yugoslavia), whether she went into hiding (Yes), other experiences (concealment of Jewish identity), and the length of the interview (01h 45m). Below the video player, there is a section titled "Liberation" with a brief description: "Liberation is typically characterized by the arrival of Allied forces. Interviewees tell of liberation from concentration camps, or during death marches, or may describe liberation upon emergence from hiding."

Finalment, ens aturarem a veure els continguts del menú "Educació", on la Fundació desplega tot el seu potencial a Internet. En primer lloc, la Fundació crea exposicions en línia utilitzant fragments de testimonis que extreu del Visual History Archive. Els testimonis sempre apareixen físicament, parlant al visitant, gràcies als enregistraments en vídeo. Com signa Steven Spielberg en la presentació de l'exposició "Survivors": "It is essential that we see their faces, hear their voices, and understand that the horrors of the Holocaust happened to people like us".⁴⁶³ També ofereix una àmplia varietat de recursos educatius adreçats a la comunitat escolar.⁴⁶⁴

⁴⁶³ <<http://college.usc.edu/vhi/survivorexhibit/TOU.htm#>>

⁴⁶⁴ Vegeu apartat 5.4.5.1. Transmetre els coneixements a les noves generacions, p. 360

Emigrants en la coberta d'un vaixell en mig de l'oceà en direcció Ellis Island. Circa 1910.

Library of Congress. Prints and Photographs Division

5. Per una museologia de la memòria oral a Internet

Com ja hem comentat anteriorment⁴⁶⁵, la base analítica d'aquesta recerca prové de quatre tipus de fonts:

- a) Informació proporcionada en el propi web del centre o del projecte.
- b) Recopilació i anàlisi de les respostes donades a un qüestionari dissenyat específicament per aquesta recerca i enviat per correu electrònic als responsables de cada projecte.
- c) Anàlisi d'articles i documents sobre els projectes escrits pels seus responsables.
- e) Entrevistes presencials o per telèfon amb els interlocutors de cada projecte, segons disponibilitat.

El qüestionari⁴⁶⁶ estava compost de quatre parts. En la primera es recollien les dades bàsiques del projecte i/o institució obtingudes per observació directa del projecte web o per consulta bibliogràfica, amb la finalitat que els responsables del projecte validessin o rectificuessin les dades obtingudes.

En la segona part, es demanaven aquelles dades complementàries sobre el projecte que tot i no aparèixer publicades a la pàgina web podien ser rellevants per a la comprensió del projecte. Es demanaven explícitament la relació de projectes i activitats presencials i virtuals que estiguessin relacionades amb el projecte en línia o que se'n derivessin.

La tercera part del qüestionari consistia a fer 10 preguntes de resposta oberta sobre aspectes més generals i conceptuals del tractament de la memòria oral a Internet. Aquí no existia cap restricció i es demanava que cada institució respongués de la manera que li semblés més oportuna. Finalment, la darrera part recollia les referències bibliogràfiques que s'havien localitzat sobre el projecte i es demanava al centre d'ampliar-les i completar-les si era possible.

La finalitat del qüestionari era comprovar la validesa de les dades obtingudes prèviament sobre el projecte, aconseguir informació sobre qüestions més teòriques o de posicionament relacionades amb els projectes i recollir i/o completar la bibliografia sobre el projecte.

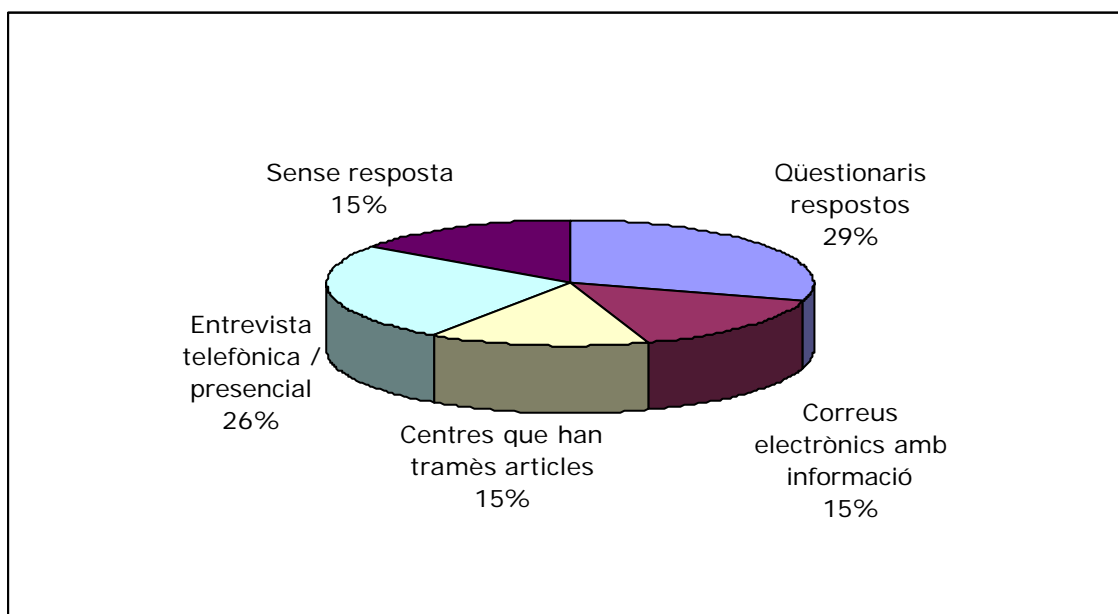
---

⁴⁶⁵ Vegeu apartat 3.3. La recollida de dades. p. 121

⁴⁶⁶ Vegeu annexos 10.14. Model de qüestionari en anglès, p.529 i 10.15. Model de qüestionari en castellà, p.532

Aquest qüestionari es va enviar a totes les institucions responsables dels estudis de cas amb una resposta desigual. Una part significativa va revisar i respondre el qüestionari. Altres van ignorar la demanda malgrat la insistència. Altres van substituir la resposta enviant articles sobre el projecte que resumien els punts preguntats. Finalment, en algunes ocasions es va proposar de fer una entrevista telefònica o presencial per respondre les preguntes.

Qüestionaris enviats	46	percentatge
Qüestionaris respostos	14	29%
Correus electrònics amb informació	7	15%
Centres que han tramès articles	7	15%
Entrevista telefònica / presencial	12	26%
Sense resposta	7	15%

Tota la informació proporcionada pels qüestionaris, entrevistes i documentació aportada per les institucions⁴⁶⁷ ens ha permès l'anàlisi dels resultats que presentem a continuació.

⁴⁶⁷ Vegeu annex 10.25. Tipus d'informació aportada pels centres, p.587

5.1. Els models

La transformació del concepte de Patrimoni cultural que ha suposat el reconeixement de l'existència i el valor del patrimoni cultural immaterial i la consolidació de les TIC en el sector dels museus i del patrimoni cultural ha repercutit pràcticament tots els àmbits de la museologia: des del nou paper social dels museus al nou perfil que han de desenvolupar els professionals.

En aquest capítol repassarem les transformacions més profundes que s'han produït en tres direccions: aparició de nous models institucionals; utilització de noves estratègies museogràfiques; i, finalment, la manera com les tecnologies han repercutit en el món dels museus i han comportat tant l'aparició d'un nou camp d'estudi acadèmic com una obertura conceptual i participativa en la gestió i difusió del Patrimoni.

5.1.1. Un nou tipus d'institució

Els museus, com a institucions inserides en societats en contínua evolució, han hagut de transformar les seves funcions i estructura per ajustar-se a les noves demandes socials. Passar del model de museu-magatzem decimonònic, que es va mantenir intacte fins la Segona Guerra Mundial (1939-1945), principalment preocupat per a conservar i protegir les seves col·leccions, al model de centre patrimonial que instal·la al públic en el centre de les seves prioritats (els inicis dels quals se situen en l'aparició del concepte d'*ecomuseu*⁴⁶⁸) suposa una radical transformació a diversos nivells: conceptual, museològic, museogràfic, de perfil laboral i fins i tot de disseny arquitectònic.⁴⁶⁹

Aquestes transformacions no sempre han estat senzilles i han obligat a repensar completament quines havien de ser les funcions del museu dins la societat que els crea i els utilitza. Aquest gir ontològic ha fet que els museus haguessin de cercar noves eines i instruments per poder actuar en el seu entorn i ha fet redefinir quina és o ha de ser la funció social del museu i de quina manera es concreta en la societat actual.

En aquest sentit els reptes que ha hagut d'enfrontar cada museu han vingut condicionats per la naturalesa i trajectòria en el temps de cada institució. Els museus fundats fa anys, la funció principal dels quals era la conservació de la col·lecció, han hagut de viure una reconversió mes profunda que la d'aquells

---

⁴⁶⁸ George Henri Rivière i Hugues de Varine, van concebre el terme "ecomuseu" l'any 1971 i els primers centres es van desenvolupar a França. El concepte conté la idea d'una interpretació holística del patrimoni cultural en oposició a la focalització en objectes i monuments singulars que era com tradicionalment es categoritzava i exposava el patrimoni cultural

⁴⁶⁹ Per a veure en detall aquesta evolució, vegeu apartat 2.3.1. La transformació del concepte de Patrimoni a partir de la II Guerra Mundial, p.56

centres creats més recentment, els quals han plantejat el seu projecte museològic i museogràfic amb l'objectiu d'assolir una major implicació del museu amb el seu entorn social.

D'altra banda, l'entrada en escena del concepte de Patrimoni cultural immaterial⁴⁷⁰ ha repercutit de forma notable en el món dels museus ja que els ítems patrimonials immaterials defugen les taxonomies temàtiques clàssiques. En relació a les històries de vida, i tot i que estan apareixent museus específicament creats per conservar aquest tipus de patrimoni⁴⁷¹, la majoria de museus d'altres àmbits temàtics de tot el món (museus de la ciència i tècnica, museus d'història o museus d'art) no acostumen a incorporar aquests relats autobiogràfics a la seva col·lecció.⁴⁷²

En l'actualitat l'ICOM té dos comitès internacionals que aixopluguen les institucions que acostumen a treballar amb històries de vida. D'una banda l'ICME (*Museums and Collections of Ethnography*)⁴⁷³ i d'altra banda l'ICMEMO (*Memorial Museums in Remembrance of the Victims of Public Crimes*).⁴⁷⁴ Però encara que tots dos treballen amb un material tipològicament similar, conceptualment són museus força diferents. En el cas dels museus etnogràfics, parteixen d'una concepció antropològica de la cultura que els fa parar una especial atenció a la vida quotidiana. El seu interès per incloure les vivències de la gent corrent o fins i tot de treballar amb grups desfavorits és un indicador d'aquesta mirada antropològica.

En canvi, els museus memorials es poden considerar com una tipologia innovadora dins dels museus d'història i acostumen a estar situats a prop d'espais físics de forta càrrega simbòlica.⁴⁷⁵ Fan ús dels testimonis d'una banda com a font primària de la història (font oral), però d'altra banda com a mecanisme per apropar les víctimes als visitants i humanitzar-les, produint el procés contrari a la despersonalització que els hi van aplicar els seus botxins.

---

⁴⁷⁰ L'oficialització del terme es produeix amb la proclamació de la *Convenció per la Salvaguarda del Patrimoni cultural immaterial* el 17 d'octubre de 2003 a París, tot i que el terme havia anat emergint anteriorment. Per a veure'n l'evolució, consulteu l'apartat 2.2.2. Els instruments normatius, p. 67

⁴⁷¹ Seria el cas del *Museu d'Història de la Immigració de Catalunya* <<http://www.mhic.net>> o el *Museu da Pessoa a Brazil* <<http://www.museudapessoa.net/>>

⁴⁷² Com a exemple mencionarien el *Museu Nacional de la Ciència i la Tècnica de Catalunya*, mNACTEC <<http://www.mnactec.cat>> que conserva tota mena d'artefactes relacionats amb la industrialització i els processos de treball mecanitzats, però no disposa de cap programa de patrimoni oral que reculli els relats, les experiències i els sabers d'aquells qui feien funcionar les màquines.

⁴⁷³ <<http://icom.museum/international/icme.html>> o <<http://museumsnett.no/icme/>>

⁴⁷⁴ <<http://www.gedenkstaettenforum.de:8080/icom/>> o

<<http://icom.museum/international/icmemo.htm>>

⁴⁷⁵ Per exemple, el Camp de Concentració i extermini d' *Auschwitz Birkenau (1940-1945)*

5.1.1.1. Aparició de models interdisciplinaris

Aquest entorn propicia l'aparició de nous centres interdisciplinaris que, en moltes ocasions i especialment en centres de creació recent, són de difícil classificació temàtica en una de les categories tradicionals. De vegades, museus que fa uns anys presentarien un enfocament estrictament històric, combinen els seus discursos amb la incorporació de creacions artístiques o d'enfocaments etnogràfics:

Conforming to the Planning Commission's report, the museum has opted for a hybridization of views. The historical view based on archival facts culled from the past to the present, enables a contextualization of 200 years of immigration in France. The anthropological view relies on the contemporary observed fact to return to the past and to analyse, by taking from migrants' words, the evolutions of the identity concerned. The artistic view proposes a subjective, aesthetic, even emotional, interpretation of the migratory event.⁴⁷⁶

Ahora estan emergint museus temàticament híbrids, que no es poden encabir en cap de les dues categories proposades per l'ICOM, com serien els museus de persona⁴⁷⁷, els museus de migració⁴⁷⁸ o els museus d'història de les dones⁴⁷⁹. Tots ells comparteixen les missions bàsiques del museu. El que els dota de singularitat és el seu discurs museogràfic que se centra en les persones enlloc de l'objecte i que els interessa més mostrar qui produeix el patrimoni, i quin significat l'atorga que no pas en el resultat material. Aquests centres es plantegen la necessitat de construir nous discursos més propers a les persones i grups del seu entorn i en conseqüència s'impliquen activament en els moviments socials i associatius que els envolten

5.1.1.2. Centres multifuncionals

Des dels seus inicis, els museus han assumit i posat en pràctica una funció social en relació a la seva societat d'origen. No cal oblidar que els primers museus⁴⁸⁰ es van crear gràcies a la cessió de les col·leccions reials a la ciutadania amb la finalitat d'obrir les col·leccions a la contemplació pública per a afavorir l'educació del poble. Així doncs, la idea de servei públic sempre ha estat lligada a la idea de "museu". Tanmateix, el que en cada moment històric i social s'entén per "funció social del museu" es prou diferent. En una primera etapa, la seva principal funció era la de conservar peces de valor singular i mostrar-les al públic. S'entenia que la simple

---

⁴⁷⁶ Lafont-Couturier, Hélène (2007) "The Musée National de l'Histoire de l'Immigration: a museum without a collection" A *Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 41-47

⁴⁷⁷ Vegeu apartat 4.2.1. Xarxa de *Museus de Persona*, p. 174

⁴⁷⁸ Migration Museums Network <<http://www.migrationmuseums.org/>>

⁴⁷⁹ Vegeu apartat 4.2.5. *The International Museum of Women*, p.206

⁴⁸⁰ L'any 1747 va apareixer a França l'idea d'un *Palau de les Muses*, "Museion" on fos possible la contemplació de les col·leccions reials, vinculada al pensament il·lustrat de progrés. L'any 1793 es va inaugurar el *Louvre* com a museu públic i es va nomenar al pintor Jacques-Louis David com a administrador. Finalment, l'any 1848 va passar a ser propietat de l'Estat francès

exhibició de les peces tenia un valor educatiu per si mateix. Progressivament, i com ja s'ha comentat abastament en aquest treball, la funció social del museu s'ha anat transformant fins esdevenir en l'actualitat un veritable centre social amb incidència real sobre el desenvolupament territorial, l'activisme social i la gènesi d'identitats simbòliques i col·lectives. Aquesta evolució fa que es difumini cada cop més la frontera entre les tipologies d'institucions patrimonials: museus, arxius i biblioteques.

Així, els museu actualment incorporen a més de les funcions clàssiques d'un museu (adquirir, documentar, conservar, educar i difondre), altres funcions relacionades amb els arxius, els centres de documentació, els centres de recerca i els centres de recursos pedagògics, esdevenint espais d'activitat social. Per tant, aquest nou model institucional exerceix una mirada més holística sobre el patrimoni i la seva relació amb la societat.

La consideració d'Internet com un espai més del museu també ha contribuït al desdibuixament dels compartiments estancs en què es dividien els museus tradicionals, creant plataformes en línia d'interacció social que conviuen amb activitats de territori.

5.1.1.3. Desplaçament de l'interès de les col·leccions als públics

Com ja hem comentat anteriorment, una altra característica que comparteixen aquests nous models de centres és la transformació de model de museu focalitzat sobre les seves col·leccions a un nou model que fa pivotar la seva activitat sobre els interessos i necessitats del públic. Aquest punt és crucial ja que, en conseqüència, l'activitat del museu no es formula sobre allò que el museu pot oferir (l'oferta cultural) sinó en donar resposta a la demanda social del seu entorn. En paraules de Luc Gruson, sots director de la *Cité Nationale de l'Histoire de l'Immigration* a Paris:

This is perhaps the major challenge: create a heritage institution that takes into account social needs and is not merely the result of a cultural offering.⁴⁸¹

Aquest desplaçament permet plantejar centres sense col·lecció pròpia (com el *Migration Heritage Center*⁴⁸² a Sydney) o que es creen sense una col·lecció preexistent (com la pròpia *Cité Nationale de l'Histoire de l'Immigration*⁴⁸³) ja que el que els converteix i els legitima com a centres patrimonials no són tant els objectes que conté sinó els usos que fan del patrimoni (estigui situat on sigui) i la seva

---

⁴⁸¹ Luc Gruson, vice chairman of the CNHI a Vinson, Isabelle (2007) "Editorial: The legacy of migrants" *A Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 6

⁴⁸² Vegeu 4.2.2. *Migration Heritage Center*, p. 185

⁴⁸³ Vegeu 4.1.3. *Cité Nationale de l'Histoire de l'immigration*, p. 155

existència com a espai simbòlic (identitari, memorial, didàctic) vers la seva comunitat. En el cas de museus en línia la situació encara és més clara ja que en moltes ocasions els ítems exposats només tenen existència digital, com seria el cas de l'exposició *Imagining Ourselves*⁴⁸⁴ de l'*International Museum of Women*.

Podríem afirmar que aquests nous centres apliquen una major atenció als processos que fan que un objecte, una persona o un relat esdevingui patrimoni que als objectes en si. En aquest aspecte són hereus directes de l'escola de la *Nouvelle Museologie*, encapçalada per Georges Henri Rivière, que en la dècada dels setanta del segle XX va formular les bases que configuren la museologia moderna.⁴⁸⁵

5.1.1.4. Continguts generats pels usuaris

Una conseqüència directa d'aquest posicionament del públic com a centre al voltant del qual gira l'activitat del museu és l'aparició de propostes on els usuaris aporten el seu propi coneixement i on es produeix la convivència entre coneixement expert (*curator generated content*) i coneixement vivencial (*user generated content*).

Aquesta convivència també esdevé molt més evident en l'entorn virtual on es produeixen amb més facilitat aquestes intervencions actives dels usuaris. No obstant, tant en el museu presencial com en el virtual i a partir de la nostra anàlisi hem identificat tres tipus de situacions:

- a) Exposicions d'orientació tradicional fonamentades en les col·leccions dels museus, on la selecció i ordenació de peces, la redacció del discurs museogràfic i la construcció de significat es produeix des dels experts (conservadors del museu) vers al públic. S'hi garanteix el rigor dels continguts i es reforça el paper de museu com a santuari del coneixement però es col·loca al receptor (el públic) en una posició passiva que pot arribar a impedir la recepció del missatge per manca d'implicació del visitant.
- b) Generació de continguts en entorns virtuals, habitualment impulsats per agents no institucionals i que utilitzen pàgines personals, *blogs* o xarxes socials per donar difusió als seus continguts. Aquests arriben al públic sense cap mena de mediació i és impossible garantir la fiabilitat o rigorositat del contingut. Dins del nostre camp seria, per exemple, el cas de les centenars de pàgines personals o d'associacions que recullen testimonis de supervivents de la Guerra Civil espanyola, sense oferir cap context ni contrastar cap de les informacions ofertes.⁴⁸⁶

---

⁴⁸⁴ <<http://imaginingourselves.imow.org>>

⁴⁸⁵ Vegeu nota 236, p. 135

⁴⁸⁶ Com a exemple podríem citar la pàgina *La Guerra civil española* feta per Ramón Puche Maciá, que en cap moment cita les fonts <<http://www.guerracivil1936.galeon.com/>> o la

- c) Model mixt que combina els avantatges de cada sistema. Permet l'aportació activa de continguts per part dels usuaris però al mateix temps el museu filtra, completa, contextualitza i completa la informació oferta. En aquest cas parlariem de "curated, user-generated content" i en trobaríem un exemple clar en el projecte *Katrina's Jewish Voices* o en l'exposició en línia *Imagining Ourselves*.

El tipus d'ítem que s'exposa també defuig les categoritzacions tradicionals i s'apropa a les formes culturals d'expressió d'una generació que ha crescut i ha adoptat els seus models comunicatius en l'era d'Internet.

For this generation, information and news is increasingly being digested through less formal sources. The explicit editorial hand visible in network news broadcast, or formally curated museum exhibits –is disappearing in favor of more informal forms of media production- most notably, blogs and online social networks.⁴⁸⁷

Fins i tot, en el cas dels models de museu més tradicionals, és necessària la participació del "no-expert", del testimoni capaç de donar el significat cultural correcte a un objecte determinat. Generalment eren els conservadors qui contextualitzaven i dotaven de significat els objectes exposats, amb el perill de generar errors o desviacions del significat de l'objecte, ja que el conservador no necessàriament compartia els codis culturals de la comunitat que l'havia produït. En introduir la veu d'aquells que van produir i utilitzar aquell objecte, introduïm una perspectiva "emic" que ens proporciona els codis culturals que ajuden a entendre el valor de l'objecte.

5.1.1.5. Reconversió dels perfils professionals

Finalment una de les característiques derivades de les anteriors ha estat la necessitat de reconvertir el perfil professional dels conservadors per poder assumir les seves noves funcions sense oblidar les que tradicionalment els són encomenades.

But curators will now need to form new collaborative teams where their skills as story makers and documentary Web creators can be enhanced by interactive producers and community facilitators.⁴⁸⁸

Aquest fet és tan substancial que ha obligat a repensar el perfil i les tasques del professional de museus. El paper dels museòlegs ha hagut d'evolucionar des

---

pàgina *Espagne au Coeur*, feta per Charles Farreny, fill i net d'espanyols refugiats a França l'any 1939. <<http://espana36.site.voila.fr/>>

⁴⁸⁷ Goldman, Paula (2007) "Imagining Ourselves": Cultural Activism for Women through Technology and New Media". *A Museum International*. Núm 235. Desembre 2007. p. 84.

"Gender perspectives on Cultural Heritage and Museums". UNESCO: Paris

⁴⁸⁸ Blyth, Tilly, op.cit.

d'exercir l'únic rol de posseïdor de coneixement expert a actuar com a coordinador i dinamitzador d'un equip interdisciplinar.

Ja existeixen algunes reflexions⁴⁸⁹ al respecte i s'han fet conferències i congressos en les seccions professionals de l'ICOM: ICTOP (*International Committee for the Training of Personnel*)⁴⁹⁰, ICOFOM (*International Committee for Museology*)⁴⁹¹ i ICOM-CC (*International Committee for Conservation*)⁴⁹². De fet, l'ICTOP ha redactat un *Curricula Guidelines* de cara a plantejar la nova formació dels professionals necessària per a gestionar aquest nou tipus de patrimoni. Així, podem llegir:

The new ICOM initiative encouraging museums to become places responsible for safeguarding and transmitting immaterial heritage has set in motion changes that will significantly affect traditional institutional roles and procedures. The initiative will require museum personnel to possess new and different knowledge, skills and attitudes, just as its corollary, staff training and professional development offerings and programs, will be obliged to revise their content and methodology.⁴⁹³

5.1.2. Un nou model museològic

L'aparició de nous models d'institució i la reconversió de les existents per assumir els reptes que suposa la musealització del Patrimoni immaterial en general i de les històries de vida en particular, comporta també l'aparició de nous plantejaments museològics i nous recursos museogràfics. Es constata la dificultat d'aplicar les tècniques museogràfiques tradicionals als elements del Patrimoni cultural immaterial. Concebre una exposició permanent d'un patrimoni no objectual i que ha hagut de ser fixat en un suport determinat per poder ser visualitzat desmunta totes les pràctiques habituals de presentació i interpretació del Patrimoni:

[...] No tenim models de referència perquè els models de referència encara no han arribat al discurs del Patrimoni immaterial. Per tant, expliques el Patrimoni immaterial utilitzant una columna amb uns auriculars que et deixen sentir la història? Amb això n'hi ha prou? Aquesta història va vestida amb els documents que aquestes persones aporten, i amb això n'hi ha prou? És que no ho sabem. La veritat és que hem parlat

---

⁴⁸⁹ Boylan, Patrick (2004) "The ICOM Curricula Guidelines for Museum Professional Development and the extension of ICOM's official role into the Living Intangible Heritage", <<http://museumsnett.no/icme/icme2004/boylan.pdf>>

⁴⁹⁰ Concretament a l'*ICTOP Annual Conference 2004* es va tractar específicament de la problemàtica específica en el camp de la conservació i difusió del patrimoni cultural intangible.

⁴⁹¹ Al *XXVI Simposi Anual del ICOFOM* que va tenir lloc entre el 4 i 6 d'octubre de 2004 a Seül, Corea del Sud, el tema monogràfic va ser "Museologia i Patrimoni Intangible". Es pot consultar el butlletí núm. 37 a <<http://www.lrz-muenchen.de/~iims/icofom/newsletter37-span.pdf>>

⁴⁹² També a la Conferència General de Seül 2004, el ICOM-CC va organitzar una sessió específica titulada "Preserving the Intangible: Sustaining the Material and the Symbolic".

⁴⁹³ *Curricula Guidelines* of ICOM's International Committee for the Training of Personnel (ICTOP) <<http://museumstudies.si.edu/ICOM-ICTOP/index.htm>>

amb alguns museòlegs i cadascú te idees molt diferents del tema, amb l'espai això és molt complex, molt complicat.⁴⁹⁴

Tanmateix, aquesta nova situació presenta també nous reptes i ens permet d'imaginar noves formes, noves audiències i nous públics a qui accedir. S'amplien i modifiquen les funcions dels museus per encarar aquesta nova realitat. En relació a la incorporació dels testimonis com a objecte patrimonial podríem dir que els museus desenvolupen les funcions següents:

- a) Impulsar i participar activament en la recollida, conservació i fixació de les narracions mitjançant gravacions i transcripcions dels relats. Aquest fet implica l'establiment d'una metodologia específica i té conseqüències notòries ja que en el moment de la seva fixació sobre un suport (transcripció en paper, gravació en àudio o vídeo) es produeix un procés de materialització del Patrimoni cultural immaterial que l'allunya de la seva naturalesa dinàmica.
- b) Actuar com a mediador patrimonial a diversos nivells. En un primer nivell com a mediadors entre la informació i el coneixement, codificant l'objecte patrimonial (documentant-lo, contextualitzant-lo, fixant-lo) per després poder-lo mostrar carregat de significats culturals. Aquest darrer procés seria el que anomenem "interpretació del patrimoni".⁴⁹⁵ En un segon nivell com a mediador entre el saber vivencial i la memòria col·lectiva d'un fet determinat, produint un producte que s'exposaria a un públic que no necessàriament comparteix els records dels emissors. Així, actuarien sobre els records i les vivències dels protagonistes d'un esdeveniment determinat i de la seva experiència en produirien un discurs assumible per a públics diversos. Finalment, un tercer nivell com a mediadors entre els testimonis i la comunitat, actuant com activadors de memòria i promotors d'identitats locals. És aquí on es percep amb claredat una definida funció social.
- c) Utilitzar els testimonis per a interpretar, contextualitzar i difondre els significats simbòlics i metafòrics dels objectes que custodia.

---

⁴⁹⁴ Entrevista realitzada per Laura Solanilla a Imma Boj, directora del *Museu d'Història de la Immigració de Catalunya* el 05/02/2007. Veure annex 10.47, p.635

⁴⁹⁵ Existeixen diverses definicions del que és la Interpretació del Patrimoni. En destacarem dues. La primera és de Freeman Tilden, qui va proposar per primer cop el terme l'any 1957 en el seu llibre *Interpreting Our Heritage* i diu: "La interpretació és una activitat educativa que pretén revelar significats i interrelacions través de l'ús d'objectes originals, per un contacte directe amb el recurs o per mitjans il·lustratius, no limitant-se a donar una mera informació dels fets." Una definició més contemporànea es la proposada l'any 1976 per la *Interpretation Canada Association* que diu "La interpretació és qualsevol procés de comunicació dissenyat per revelar les característiques, significats i relacions del patrimoni cultural al públic a través d'objectes, artefactes, paisatges, estructures o persones." <<http://www.interpcan.ca/new/>>. L'any 2002, Larry Beck i Ted Cable van publicar *Interpretation for the 21st Century - Fifteen Guiding Principles for Interpreting Nature and Culture*, que era una evolució i actualització dels principis originals de Tilden.

5.1.2.1. Museologia interactiva

Els museus i centres de ciència van ser els primers museus que es van plantejar incloure elements interactius en els seus discursos expositius. El primer referent en aquest sentit va ser l'*Exploratorium* de San Francisco (1969), fundat per Frank Oppenheimer a partir de les experiències prèvies del *Deutsches Museum* (1925) i *The Children's Gallery* al *Science Museum* de Londres (1931).

Fins aquell moment, la museologia tradicional mostrava les seves col·leccions de manera que el visitant les contemplava de forma passiva (en vitrines) o en funcionament (maquinària) però els dos mètodes es podien descriure com a "hands-off" ("mans a fora" o dit d'una altra manera "no tocar"). Als visitants se'ls animava a observar, pensar, escoltar i fins i tot de vegades a olorar, però mai a "tocar" els objectes. La incorporació d'elements interactius en una exposició implicava que el visitant interactuava físicament amb l'objecte, tocant-lo, manipulant-lo o duent a terme algunes altres accions. Així aquestes exposicions "hands-on" modificaven completament la relació entre el museu i les seves col·leccions i els visitants, que assumien un rol actiu en la visita.

La principal raó d'aquesta transformació era l'evolució des de la idea de museu com a espai de conservació a la idea de museu com a espai educatiu:

A hands-on or interactive museum exhibit has a clear educational objectives which encourage individuals or groups of people working together to understand real objects or real phenomena through physical exploration which involves choice and initiative.⁴⁹⁶

A partir de l'experiència de l'*Exploratorium* de San Francisco es va estendre el model a museus d'arreu del món. S'havia demostrat que aquesta mena d'instal·lacions que combinaven l'educació amb l'entreteniment tenien molt d'èxit a l'hora de captar visitants, especialment entre el públic familiar.

This factor helps explain the dramatic growth in the provision of hands-on museums and science centers since the 1960s in the USA and, since 1985, in the UK and Europe.⁴⁹⁷

Per primer cop, els museus animaven als seus visitants a tocar i experimentar per ells mateixos els elements exposats, enlloc de protegir els fons en una vitrina segellada fora del seu abast. Amb aquest enfocament s'estimulava una resposta activa per part dels visitants, que posteriorment s'ha anomenat "interactivitat manual" o "emoció provocadora" (*hands-on*).

En aquestes exposicions es partia del supòsit que si el visitant interactuava amb l'objecte, automàticament es produïa un valor educatiu afegit (*minds-on*)

---

⁴⁹⁶ Caulton, Tim. (1998). *Hands-on exhibitions: managing interactive museums and science centres*. New York: Routledge, p.2

⁴⁹⁷ Caulton, op.cit, p.134

Visitors to museums are no longer satisfied simply gazing at worthy displays of exhibits in glass cases. They expect to be actively involved with the exhibits, to learn informally and to be entertained simultaneously.⁴⁹⁸

Encara que no està demostrat que el simple fet de manipular o jugar amb l'objecte, millori el coneixement científic del visitant, aquesta mena de recursos museogràfics han suposat un fort increment de visitants en els museus de ciències i una transformació profunda en la manera que tenen els museus de presentar el seu patrimoni i acomplir la seva missió.

L'any 2001, el director del Museu de la Ciència de Barcelona, Jorge Wagensberg,⁴⁹⁹ va distingir tres tipus d'elements museogràfics emprats per estimular les següents tres classes d'interactivitat amb el visitant:

- a) Interactivitat manual o d'emoció provocadora (*Hands on*). En aquest cas, és produïda per museus i exposicions amb objectes que faciliten la comprensió d'un fenomen o un procés (per exemple en museus de ciència i tecnologia).
- b) Interactivitat mental o d'emoció intel·lectual (*Minds on*). Produïda per l'exposició d'experiments dins del museu que expliquen idees de la vida quotidiana (museus de ciències)
- c) Interactivitat cultural o d'emoció cultural (*Heart on*). Dóna prioritat a les identitats col·lectives de l'entorn del museu. Això evita els museus clònics, proveeix d'emocions culturals els propietaris d'aquesta cultura i d'un valuós punt de vista el foraster.

Els museus de ciències presenten l'especificitat, en relació a altres tipus de museus, de què han d'elaborar un procés de comunicació amb el públic molt més complex per la pròpia naturalesa de la seva disciplina a la que pertanyen. Per això s'han vist obligats a evolucionar en aquesta direcció i han estat els primers a utilitzar recursos museogràfics que facilitessin la comprensió del visitant.

5.1.2.2. La interactivitat cultural.

Com ja hem comentat, el plantejament interactiu es va estendre des dels museus i centres de ciències a tot tipus de museus amb la finalitat de millorar la relació amb el seu públic i la seva eficàcia educativa:

Meanwhile, traditional museums have been encouraged to redesign exhibitions to emulate the succes of the hands-on museums and science centres, with the dual

---

⁴⁹⁸ Caulton, op.cit. p.1

⁴⁹⁹ Wagensberg, Jorge. (2001) Principios fundamentales de la museografía científica moderna. *Barcelona Metrópolis Mediterránea* nº 55 (Abril-Junio 2001), 42-44.
<http://www.bcn.es/publicacions/bmm/55/ct_qc05.htm>

objective of helping those museums to maintain or increase their share of the visitor market and to improve the educational effectiveness of exhibitions.⁵⁰⁰

Tanmateix, el model no es podia aplicar automàticament ja que el tipus de patrimoni que custodiaven (en molts casos peces úniques i fràgils) era de naturalesa molt diferent que el dels museus científics i impedia la manipulació directa per part del visitant. Es va començar a treballar amb rèpliques, però tampoc constituïa una solució universal.

D'altra banda, els museus estaven incorporant noves tipologies de patrimoni a les seves col·leccions i estaven transformant la consideració sobre el que era acceptat com a patrimoni cultural i, en conseqüència, havia de ser conservat, protegit i difós. En aquest nou marc conceptual el concepte de patrimoni ha arribat gairebé a identificar-se amb el de "memòria" d'un col·lectiu i, per tant, ha esdevingut una eina de dotació d'identitat col·lectiva, com apunta l'antropòleg Llorenç Prats:

El factor determinante (del patrimonio en la actualidad) es su carácter simbólico, su capacidad para representar simbólicamente una identidad. Esto es lo que explica el cómo y el por qué se movilizan recursos para conservarlo y exponerlo.⁵⁰¹

En relació al nostre objecte d'estudi, els testimonis i històries de vida, constatem que entre els museòlegs consultats hi ha una percepció gairebé unànime de què aquestes fonts orals són, i han de ser considerades, com a Patrimoni cultural. Tal i com afirma Peter Bartis, responsable del *Veterans History Project* de la *Library of Congress*:⁵⁰²

Oral sources and life stories not only document personal recollection; as part of an oral history program, they sustain and preserve the collective memory of cultures and civilizations. To that end, oral biographical narration should be included among the major forms of Intangible Heritage.⁵⁰³

Aquesta museologia, més centrada en les persones que en els objectes, troba en els records i els testimonis un instrument fonamental d'interacció emocional amb els visitants. Fer sentir les veus dels protagonistes d'allò que es relata es la manera de crear llaços empàtics amb el públic visitant. S'apel·laria així a sentiments com els de pertinença, nostàlgia o identitat i la transmissió de coneixement es faria de forma vivencial. La conservadora Anni Turnbull ens explica com l'ús d'aquestes narracions va convertir una exposició temporal del museu en una experiència emocional intensa pel visitant:

---

⁵⁰⁰ Caulton, op.cit. p.134

⁵⁰¹ Prats, Llorenç (1997). *Antropologia y Patrimonio*. Barcelona: Ariel Antropologia, p.22

⁵⁰² Vegeu 4.4.1.2.2. *Veterans History Project*, p. 246

⁵⁰³ Resposta de Peter Bartis, *Veterans History Project*, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 19/07/07 Vegeu annex 10.37,p. 619

[...] the most effective and haunting experience for visitors to that precinct was the voice of Ranger Attwood's daughter telling her stories of life inside the Dairy Cottage. [...] Her words take us back to a child's fear. She describes her fear of the dark cold place her brother locked her in.⁵⁰⁴

Així, l'aplicació de la interactivitat tàctil dels museus de ciències es formula dins d'uns altres paràmetres que incideixen en la interactivitat cultural i emocional amb el visitant (*hearts-on*)

5.1.3. Museus i TIC

En les darreres pàgines hem revisat les grans transformacions que han viscut els museus en els darrers temps, tant en l'àmbit museològic com en el museogràfic. De totes elles, una de les de més repercussió ha estat la incorporació d'Internet a les dinàmiques museogràfiques i de gestió de la institució.

Des dels seus orígens, Internet ha viscut una evolució rapidíssima que ha anat transformant completament els seus usos i característiques. Els museus, en tan usuaris i generadors de continguts a Internet, no han estat aliens a aquesta transformació. A continuació analitzarem quines han estat les etapes que han viscut els museus a Internet i quines són les tendències de futur.

5.1.3.1. La evolució dels museus en línia

Internet ha evolucionat amb una gran rapidesa i en quinze anys s'han viscut profundes transformacions tècniques i conceptuals. Per tant, en relació a la implantació d'Internet als museus, podríem clarament parlar de tres etapes tecnològiques:

La primera abastaria entre 1990 i 1997 i correspondria al que s'anomena Web 1.0. És el model més simple i consisteix en un lloc web estàtic construït sobre una tecnologia HTML i imatges en format GIF. Les actualitzacions s'havien de fer manualment i generalment només es proporcionava la informació bàsica de la institució. El mecanisme d'interacció més habitual si no l'únic (quan existia) era el correu electrònic.

En aquest mateix període es va iniciar la incorporació d'aplicacions *off-line* (recursos tecnològics accessibles només des de la seu física del museu) per a millorar la documentació i gestió de les col·leccions o per complementar les exposicions permanents o temporals. Aquestes aplicacions consistien en punts de consulta *in situ* o l'accés al catàleg digitalitzat de la institució.

---

⁵⁰⁴ Turnbull, op.cit

The Shoah Visual History Foundation, which has recorded 51.721 video testimonies of Holocaust survivors and witnesses, as well as providing analogue copies to the countries where the interviews were conducted, is developing digital interactive systems that will allow researchers to call up by computer extracts of digitized video testimonies on indexed subjects.⁵⁰⁵

El segon període es va començar a implantar el 1997 i es va consolidar fins l'any 2003. És el que s'anomena Web 1.5 i la principal millora és que les pàgines web es construïen dinàmicament a partir d'una o vàries bases de dades (gestors de continguts). En el cas de les aplicacions tecnològiques *off line* es van començar a introduir dispositius mòbils per a visites guiades (PDA's), audiovisuals immersius i altres recursos tecnològics per a la difusió i la recerca.

Esquema del univers Web 2.0 de Markus Angermeier traduïda al castellà per Josep M. Ganyet

El darrer període es va iniciar l'any 2003 i és el que s'anomena Web 2.0. El principal canvi és que el web esdevé una plataforma que permet una construcció col·laborativa de continguts per part dels usuaris. De fet Internet es constitueix com un ecosistema informatiu a partir de múltiples aplicacions: Google, eMule, Wikipedia, EBay, YouTube, Skype, Blogger, Twitter, Flickr, Del.icio.us...

En l'actualitat ja s'està desenvolupant un nou model tecnològic al web, anomenat web 3.0 que es caracteritza per afegir significat al web i que a proposta de Tim

⁵⁰⁵ Douglas Greenberg, Director, Personal Communication a Reading, Anna (2003). "Digital interactivity in public memory institutions: the uses of new technologies in Holocaust museums". At *Media, Culture & Society*. Vol 25, núm 1: 67-85. London, Thousand Oaks and New Delhi: SAGE Publications, p.67

Berners-Lee, el creador de la *World Wide Web*, s'anomena Web Semàntica⁵⁰⁶. En aquest terme no tothom està d'acord, especialment quines són les maneres per afegir significat al web. El que sí que està clar és que el web 3.0 es basa en l'aplicació de llenguatges de programació universals que permetran als usuaris buscar, compartir i integrar informació de forma més ràpida i senzilla. Així, mentre que el web 1.0 es podria concebre com una sèrie de persones que es connectava a Internet, i el web 2.0 com persones que es connecten amb altres persones, creant xarxes socials per mitjà d'Internet, el web 3.0 consisteix en aplicacions web connectant-se a aplicacions web per millorar l'experiència de les persones.

En el món del Patrimoni cultural, tot just s'ha entrat en el model web 2.0 i de forma encara molt incipient. La majoria de centres analitzats encara estan concebuts sobre el model web 1.0 i 1.5 i només puntualment els museus estan incorporant elements que permeten l'ús social de la xarxa, fet que cal valorar relacionant-lo amb un canvi de mentalitat.

Una dada important a l'hora d'analitzar els projectes és la data en què van ser dissenyats i publicats, quina tecnologia van utilitzar i si han viscut alguna mena de remodelació tecnològica posterior a la seva creació original. Cal advertir que el fet que un web es publiqui en un període determinat no significa necessàriament que incorpori tots els avenços tecnològics de l'etapa. Molts dels webs publicats mes tard del 2003 no incorporaren cap mena de tecnologia social. No obstant, aquesta divisió ens ajuda a emmarcar el context tecnològic en què han crescut els projectes.

Si observem en detall el quadre cronològic següent veurem que les institucions més pioneres són arxius i biblioteques nacionals, les quals disposaven d'una important feina prèvia de indexació i catalogació dels seus fons per mitjà de bases de dades digitals accessibles *in situ*. No obstant, això no significa que la seva presència a la xarxa sigui la més completa i innovadora, sinó que partien d'una cultura de digitalització dels fons que els portava a disposar de catàlegs digitalitzats, però no necessàriament adreçats als públic en general sinó a especialistes i investigadors.

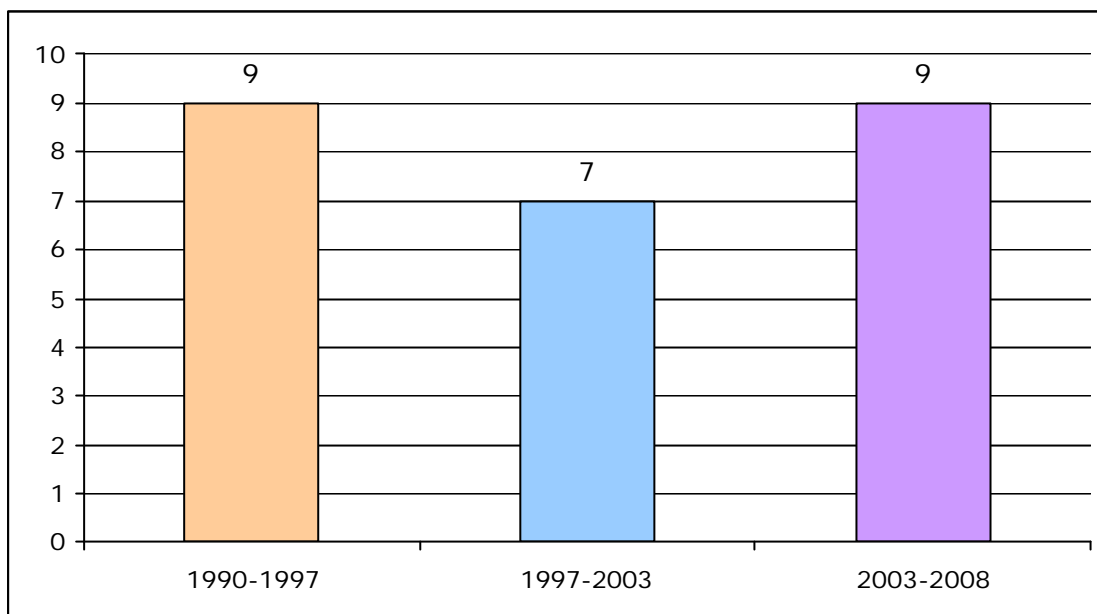
---

⁵⁰⁶ Per ampliar informació veieu Carvin, Andy (2005) "Tim Berners-Lee: Weaving a Semantic Web" a *Digital Divide Network*
<<http://www.digitaldivide.net/articles/view.php?ArticleID=20>>

Quadre cronològic de publicació dels llocs web dels estudis de cas.

Institució	any publicació	Context tecnològic
Library of Congress	1990	Web 1.0
United States Holocaust Memorial Museum	1993	
Libraries and Archives of Canada	1994	
Roho. University of California	1995	
Museo da Pessoa. Brasil	1996	
Rutgers University	1996	
British Library	1997	
Imperial War Museum	1997	
Yad Vashem	1997	
Center for Columbia River History	1998	Web 1.5
Migration Heritage Center	1998	
Basque Museum	2000	
Museo da Pessoa. Portugal	2000	
Museum of Person. Indiana	2002	
<i>Med Voices</i>	2003	
<i>Moving Here</i>	2003	
Fortunoff Video Archive	2004	Web 2.0
Museu d'Historia de la Immigració de Catalunya	2004	
Cité Nationale de l'Histoire de l'Immigration	2006	
Imagining Ourselves. IMOW	2006	
Katrina's Jewish Voices. JWA	2006	
Musée de la personne. Montreal	2006	
Roca Umbert, fàbrica de les Arts	2006	
Memory net . Tyne & Wear Museums	2006	
USC Shoah Foundation	2006	

La gràfica següent indica el nombre de webs publicades en cada període per part de les institucions analitzades.

5.1.3.2. El museu 2.0

Tot i que les primeres tecnologies socials web 2.0 es van iniciar l'any 2003, no va ser fins l'any 2005 que es van començar a introduir en entorns de museus en línia. Nina Simon, en el seu blog *Museum 2.0*⁵⁰⁷, i juntament amb David Klevan del USHMM explica que és el Web 2.0 aplicat als museus i com es poden aplicar aquestes tecnologies a les exposicions en línia. En destacarem els punts més interessants de la seva presentació

Per a Nina Simon, existeixen quatre elements clau del web 2.0 aplicat als museus:

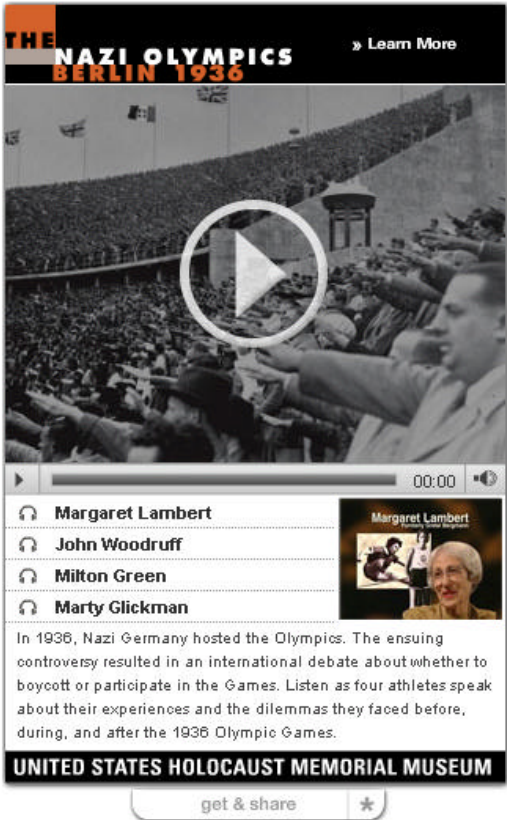
1. El lloc web està concebut com una plataforma de continguts, no com a proveïdor de continguts. Això significa que el lloc web facilita que es produeixin i comparteixin continguts generats pels usuaris. Segons aquest criteri les exposicions poden actuar també com a plataforma de continguts, permetent que siguin els propis visitants els qui aporten informació (i per tant, contribueixin a la creació de la col·lecció del museu).
2. El web 2.0 ofereix una arquitectura participativa que permet construir una veritable xarxa social entre individus.
3. Tècnicament, el concepte web 2.0 està constantment en construcció i per tant en evolució contínua. Cada nova aportació obre noves maneres de crear xarxa.

⁵⁰⁷<http://museumtwo.blogspot.com>

4. És un suport flexible i modular que permet un creixement escalonat. També permet que els continguts es distribueixen de forma senzilla en altres plataformes, per mitjà de la sindicació de continguts, els RSS i altres aplicatius.

[Return to the Nazi Olympics Home Page »](#)

The Nazi Olympics: Berlin 1936 - Audio Gallery

Nazi Olympics Audio Widget
You can add the Nazi Olympics Audio Widget to your blog or home page by clicking on the "get & share" tab beneath the widget to the left.

Podcasts

Susan Bachrach
» Listen to Podcast

Margaret Lambert
» Listen to Podcast

1.

Exemple d'incorporació de *widets* i ús de *podcasts* a l'exposició *The Nazi Olympics: Berlin 1936*, del USHMM

Un exemple concret de com es poden aplicar aquesta tecnologia a les activitats en línia d'un museu ens l'ofereix David Klevan, Cap del servei educatiu del *USHMM*:

1. Creació de continguts per part dels usuaris, tant afegint comentaris a qualsevol de les entrades de l'Enciclopèdia de l'Holocaust com contribuint a construir la col·lecció en una exposició en línia, com seria el cas de l'exposició en línia *Children of the Lodz Ghetto*.⁵⁰⁸
2. Introducció de noves eines com *podcasts*, *blogs*, *widets*⁵⁰⁹ d'àudio i creació d'un canal específic a *YouTube*.⁵¹⁰

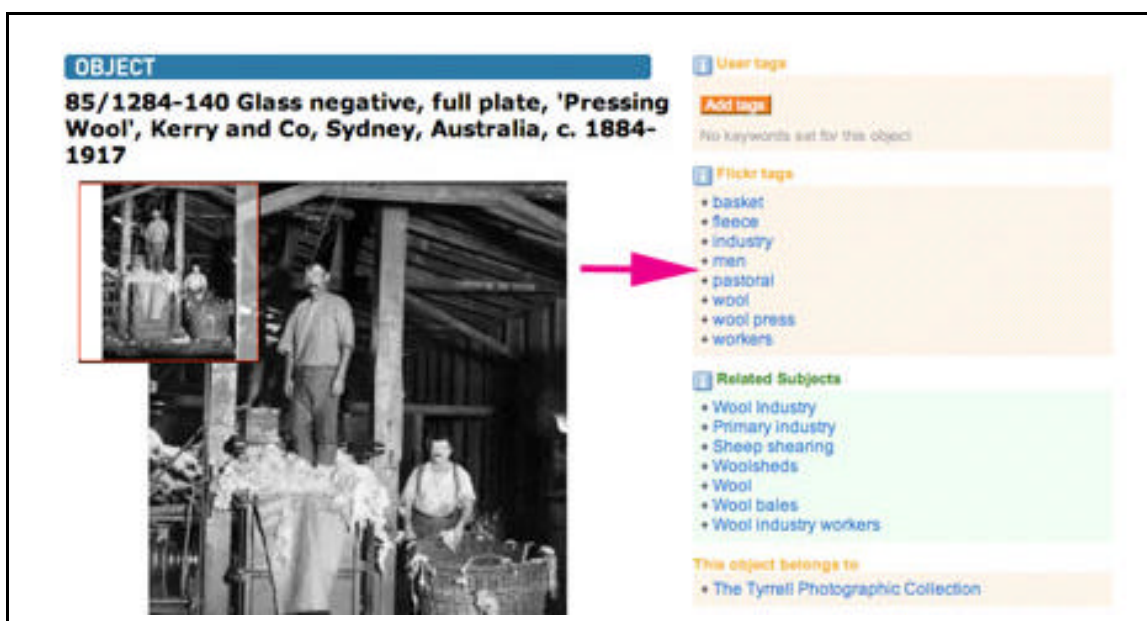
⁵⁰⁸ <<http://www.ushmm.org/museum/exhibit/online/lodz/>>

⁵⁰⁹ Els *widets* son petites aplicacions que permeten que l'usuari pugui interactuar amb altres serveis i informació distribuïda a Internet

3. Distribució de continguts a altres xarxes socials per mitjà d'eines com *Del.icio.us*, *Digg* o *Facebook*.

D'altra banda, el lloc web del *Powerhouse Museum* de Sydney disposa del blog "fresh+new(er), discussion of issues around digital media and museums"⁵¹¹, impulsat per Sebastian Chan, responsable dels serveis web del museu i que té com objectiu actuar com a repositori i "sounding board" per discussions sobre els mitjans digitals i el seu ús en els museus. El Powerhouse Museum ha desenvolupat un sistema d'etiquetatge col·laboratiu de les seves col·leccions, i posteriorment ha posat les imatges a Flickr on s'han enriquit amb noves etiquetes que han bolcat de nou al catàleg del museu.

Imatge provinent del catàleg del Powerhouse Museum tal i com es veu a Flickr. Les etiquetes són les mateixes.

Tota aquesta transformació ens permet de parlar d'un nou model de museu en línia, el museu 2.0, que estaria orientat a la creació de xarxes socials i a la interacció amb l'usuari. Ho resumiríem en paraules de Nina Simon:

I believe that museums have the potential to undergo a similar (r)evolution as that on the web, to transform from static content authorities to dynamic platforms for content generation and sharing. I believe that visitors can become users, and museums central to social interactions. Web 2.0 opens up opportunity, but it also demonstrates where museums are lacking.⁵¹²

⁵¹⁰ <<http://www.youtube.com/user/ushmm>>

⁵¹¹ <<http://www.powerhousemuseum.com/dmsblog/>>

⁵¹² Nina Simon. Blog *Museum 2.0* <<http://museumtwo.blogspot.com/2006/12/what-is-museum-20.html>>

5.1.3.3. La *cibermuseologia*

Totes aquestes transformacions ocasionades per la incorporació de les TIC als museus han donat lloc a nous camps d'especialització i estudi tan des de l'àmbit museològic com museogràfic. Encara que en el món anglosaxó existeix una disciplina acadèmica reconeguda, els *Museum Studies*,⁵¹³ en el nostre país, tot i estar reconeguda "de facto", encara no gaudeix d'un reconeixement oficial en els plans d'estudis universitaris.

Quan el camp d'estudi se centra en les transformacions viscudes pels museus amb la introducció de les TIC no disposem ni tan sols d'un terme comunament acceptat per denominar-les. No obstant, des de la producció científica de diversos investigadors que treballen aquest tema ha sorgit el neologisme "*cibermuseologia*" que és el que emprarem en aquest treball. No existeix una definició tancada del que és i a què es dedica aquesta disciplina, entre altre motius perquè el propi concepte de "museologia" i "museografia" està evolucionant amb molta rapidesa. Podríem definir com a *cibermuseologia* "l'estudi dels plantejaments teòrics que guien el disseny, la planificació i construcció dels museus en línia i les seves activitats". La *cibermuseografia* seria "l'activitat que, a través de les Tecnologies de la Informació i la Comunicació, fa comprensible un element del museu a un públic, mitjançant l'adequació i el disseny d'un espai i de les qüestions materials o físiques relatives al contingut".⁵¹⁴

The communication and interaction possibilities offered by the web to layer information and to allow the exploration of multiples meanings are only started to be exploited. In this context, cybermuseumology is known as a practice that is knowledge driven rather than object driven and its main goal is to disseminate knowledge using the interaction possibilities of ICT.⁵¹⁵

Existeixi o no una col·lecció física al darrera, el que la *cibermuseologia* qüestiona són els conceptes de "fons", "col·lecció" i fins i tot de "museu", permetent l'existència d'institucions en línia que de vegades ni tant sols disposen d'una col·lecció pròpia.⁵¹⁶ En conseqüència per a la cibermuseografia les necessitats i les demandes dels visitants són fonamentals i dedica tot els seus esforços a incorporar noves formes d'interacció amb ells.

How people use technologies within museum spaces is by following established memory tropes that are essentially people- and story-centred. This indicates that museums could do well to critically explore other ways in which they could use new

⁵¹³ Vegeu nota 202, p.99

⁵¹⁴ Roca, Beatriu (2008) "La cibermuseografia". A *DigitHum* <<http://dighum.uoc.edu/>>

⁵¹⁵ Langlais, Dominique (2005). *Cybermuseumology and intangible cultural heritage*.

Intersection conference 2005, York University, Toronto. pp 73-74

<<http://www.yorku.ca/topia/docs/conference/Langlais.pdf>>

⁵¹⁶ Com seria el *Migration Heritage Center* o l'*International Museum of Women*

technologies within public institutions, which would place greater emphasis on agency and the relationship between the user's identity in relation to learning history and developing socially inherited memories.⁵¹⁷

La principal producció teòrica sobre la relació entre museus i TIC prové del congrés anual internacional *Museums & the Web*⁵¹⁸, que sorgeix com una iniciativa del sector professional per a compartir i debatre els reptes que la introducció de les TIC esta produint en els museus. La primera conferència internacional *Museums & the Web* va tenir lloc el mes de març de 1997 a Los Angeles (Califòrnia) i des de llavors s'ha anat celebrant anualment i posant a disposició dels professionals una importantíssima documentació fruit de les ponències i comunicacions fetes pels professionals més innovadors del món del patrimoni i que són de lliure accés a la xarxa.

---

⁵¹⁷ Reading, Anna (2003). "Digital interactivity in public memory institutions: the uses of new technologies in Holocaust museums". At *Media, Culture & Society*. Vol 25, núm 1: 67-85. London, Thousand Oaks and New Dehli: SAGE Publications, p. 68

⁵¹⁸ Vegeu a nnex 10.48. Conferències *Museum & the Web*, p.701.
<<http://www.archimuse.com>>.

5.2. Els productes en línia

Tots els centres analitzats elaboren productes en línia de tipologia diversa. Per a tots ells, Internet ofereix una sèrie d'avantatges a l'hora d'acomplir la seva missió, però també planteja un seguit de limitacions. Entre els principals avantatges que destaquen està l'accés a nous públics que, per raons diverses, no accedeixen als continguts del museu presencial. Les estratègies de captació de nous públics que permet la xarxa seran analitzades tot seguit. Parlarem també de les dues principals produccions en línia que generen els museus: les exposicions i els recursos educatius.

5.2.1. La cara i la creu d'Internet en els projectes de Patrimoni oral

Abans de començar l'anàlisi dels principals usos i aportacions que permet Internet als museus que conserven testimonis orals, hem volgut saber quina era l'opinió dels seus responsables. A partir de les respostes del qüestionari enviat⁵¹⁹ hem pogut sintetitzar set grans avantatges i set grans limitacions a l'hora d'aplicar recursos digitals al patrimoni oral.

5.2.1.1. Els avantatges

Els avantatges destacats es poden agrupar en tres àmbits: de difusió, de gestió i conceptuals.

- En l'àmbit de la **difusió**, tots els professionals consultats coincideixen que el principal avantatge que ofereix Internet és la possibilitat d'accés als continguts del museu per part de nous públics que estan exclosos per motius geogràfics o d'altra índole de la visita física. Internet permet arribar a diferents tipus de públic (especialista, escolar, general) independentment de la seva disponibilitat horària i de la seva localització física.

El segon avantatge que destaquen és l'obertura de nous canals de difusió, amb el consegüent augment de la visibilitat i difusió del projecte. Evidentment aquest punt està directament relacionat amb l'anterior i enllaça amb el tercer avantatge, present en molts dels projectes analitzats: la capacitat de donar veu a les comunitats, actuant com a pont entre la dimensió local i la global.

- En relació als avantatges de **gestió**, tothom coincideix també a destacar els costos més econòmics dels projectes en línia en relació als projectes presencials i els avantatges que suposa no haver d'adaptar l'exhibició dels fons a les limitacions d'espai d'una seu física.

---

⁵¹⁹ Vegeu annexos 10.26 a 10.38, pp. 589-621

- Finalment, en l'àmbit **conceptual**, s'apunten dues grans tendències que es van consolidant a mida que passa el temps. En primer lloc, Internet permet una aproximació multidisciplinar als projectes, on el coneixement expert està distribuït entre els diversos agents que interactuen i on poden conuiu les mirades dels coordinadors dels projectes, els tecnòlegs, els protagonistes de les històries, els acadèmics i els visitants en general. En segon lloc Internet és un mitjà interactiu que permet la participació del visitant, donant pas a una nova forma de narrativa museogràfica on el paper dels visitants agafa un rol ben protagonista.

5.2.1.2. Les limitacions

En l'àmbit de les limitacions i problemàtiques que genera la incorporació d'Internet podem determinar dos grans grups de reptes. El primer grup inclou els problemes de gestió, mentre que el segon grup s'ocupa dels problemes conceptuals i ètics que la incorporació de les TIC provoca.

- Dins dels problemes de **gestió**, cal destacar que a l'hora de posar en marxa un projecte digital, per a moltes institucions el cost econòmic, en temps i en recursos humans que suposa l'organització, catalogació i digitalització dels continguts és inassumible.⁵²⁰

En relació a la sostenibilitat i el manteniment del web, també és molt costós, en termes de dedicació en temps del personal, l'actualització i el manteniment dels continguts del web i la gestió de les consultes dels usuaris. En aquest punt s'afegeixen altres reptes, com el manteniment tècnic dels llocs webs (la tecnologia evoluciona tan depressa que en pocs anys els projectes queden tècnicament desfassats), el cost econòmic del manteniment (el qual no acostuma a ser contemplat en el pressupost de posada en marxa) i, en el cas dels projectes en línia que depenen d'un projecte presencial temporal, "l'envelliment" dels continguts i la desaparició dels projectes que no han estat concebuts per tenir entitat pròpia a la xarxa.

Un altre problema sorgeix de l'aplicació literal al web de discursos museogràfics pensats per un entorn no virtual. En aquest cas es produeixen problemes de disseny i usabilitat ja que el web resulta un fulletó en línia que no aprofita les possibilitats de l'hipertext. Un dels reptes pendents és la creació d'una nova manera de narrar a Internet, una museografia específica per als projectes en línia

---

⁵²⁰ Vegeu nota 317, p. 172

- En relació als problemes conceptuals i ètics, tots els professionals consultats coincideixen a assenyalar que el principal perill recau en l'exclusió digital. Hi ha principalment tres motius d'exclusió digital. El primer i més conegut és l'exclusió per motius econòmics, tant perquè la persona pertany a grups marginals en societats desenvolupades o perquè la societat en la que es mou restringeix o simplement no es pot permetre un accés universal a la xarxa (països subdesenvolupats, o països amb censura informativa). El segon motiu d'exclusió digital en les societats desenvolupades ve relacionat amb les característiques de la persona: edat avançada o manca de capacitat digital.

Un segon aspecte és la manca d'objectius ben delimitats. En algunes ocasions, alguns museus es van plantejar tenir presència a la xarxa Però sense tenir molt clar el per què. En aquests casos es va tractar l'espai virtual com un canal més de difusió del museu i les seves activitats, sense afrontar la necessària reflexió que suposava concebre el projecte en línia. Es coincideix en la constatació de la importància d'Internet en el món actual, però l'evolució és tan accelerada que molts professionals tenen dificultats en canviar els esquemes mentals per aconseguir les màximes prestacions de la xarxa.

Alguns professionals, especialment del món dels arxius i biblioteques, destaquen les dificultats legals per poder donar difusió a aquesta mena de patrimoni i els problemes ètics i morals que això genera (consentiment escrit, possible ús descontextualitzat del testimoni, respecte a la privacitat).

Finalment alguns museus destaquen el perill de la pèrdua de la interacció presencial entre els testimonis i el museu. Reivindiquen la necessitat del contacte personal per evitar precisament l'exclusió digital.

Percebemos, ao longo do tempo, que o contato presencial entre seres humanos (tanto para coletar histórias quanto para ouvi-las) é insubstituível. Muitas vezes, o impacto produzido por um processo de histórias oral presencial (narrar histórias em círculos compartilhando as narrativas, relatar sua história para entrevistadores e/ou ouvir uma histórias de vida) é insubstituível. A internet jamais poderá preencher essa lacuna.⁵²¹

---

⁵²¹ Resposta de Karen Worcman, Directora del *Museu da Pessoa, Brasil*, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 9/01/07. Vegeu annex 10.27, p.591

5.2.2. Nous públics

Com ja hem vist, un dels principals motius adduïts pels museus a l'hora de fer el salt a la xarxa o simplement plantejar-se un projecte en clau digital és la possibilitat d'ampliar la seva audiència, tant a nivell geogràfic, com a nivell cultural. Els projectes digitals permeten arribar a grups de públics que no visiten els museus o que ho fan de forma molt esporàdica.

Par son accessibilité, mais aussi par l'efficacité des langages multimédia, Internet permet de toucher des catégories de publics qui ne viendraient pas spontanément dans le lieu physique. L'augmentation constante du nombre de particuliers disposant de matériel informatique et d'une connexion Internet haut-débit ainsi que les chiffres de fréquentation des portails culturels sont autant de faits qui incitent à mobiliser des moyens pour mener une politique active d'édition en ligne de contenus patrimoniaux, historiques et culturels.⁵²²

De fet, la incorporació de novetats tecnològiques, especialment aquelles relacionades amb la tecnologia social del web 2.0, es pot interpretar com un intent per part d'algunes institucions d'arribar a públics joves avesats a aquest tipus de comunicació i que eviten formats més tradicionals de difusió. Aquest és un dels motius adduïts per *l'United States Holocaust Memorial Museum*:

Focus on Youth: Expanding Our Reach through Technology

Online social networks and Web sites provide opportunities for the Museum to engage this most important audience in how the lessons of the Holocaust are tied to some of the most challenging questions we face today—and to our future. From Facebook to YouTube, from Second Life to Wikipedia, iTunes and the Museum's own rapidly expanding Web site, the Museum is investing heavily in reaching a growing global network of young people on the issues of antisemitism, hatred and genocide.⁵²³

5.2.2.1. Els públics objectius

Els museus no acostumen a aplicar tècniques avaluatives i d'estudi de públic al tràfic que genera el seu espai web i, per tant, es mouen generalment per percepcions intuïtives sobre qui és el seu públic i quines són les seves motivacions. No obstant, analitzant les respostes als qüestionaris enviats⁵²⁴ emergeixen clarament quatre tipologies de públic usuari del seus recursos en línia.

- Molts museus manifesten que no tenen un públic definit i per tant que el seu projecte està adreçat al públic en general. Tanmateix, dins d'aquests grups, els museus de memòria destaquen el seu interès en arribar als grups de

⁵²² *Le projet scientifique et culturel de la Cité nationale de l'histoire de l'immigration*, pp 15-16. <http://www.histoire-immigration.fr/upload/file/ext_media_fichier_245_psc_cite.pdf>

⁵²³ United States Holocaust Memorial Museum 2006-2007 Annual Report <<http://www.ushmm.org/museum/press/annualreport/2007/report.pdf>>

⁵²⁴ Vegeu annexos del 10.26 a 10.38, pp. 589-621

gent gran, als grups marginals i als grups culturals diferents a la cultura hegemònica de la societat d'acollida, tant com a emissors de testimonis com a receptors dels mateixos.

Nous développons cependant des créneaux spéciaux auprès des jeunes et des communautés culturelles. Nous travaillons aussi avec les personnes âgées et les jeunes. Nous avons aussi travaillé avec des individus marginalisés tel que d'ex-détenus (prisonniers).⁵²⁵

- Un segon grup que destaquen de forma preferent alguns museus és el públic escolar, tant professors com alumnes. Aquest fet va lògicament molt lligat a la funció educativa del museu i a l'ús de la memòria oral com a instrument docent

Sabíamos que o nosso conteúdo sempre foi muito utilizado por professores e alunos de escolas de ensino fundamental. Uma pesquisa efetuada em 2003 comprova que o nosso maior público é formado por professores. No início de 2006 resolvemos privilegiar o público escolar (professores e alunos) como um público a ser atingido preferencialmente.⁵²⁶

- El tercer grup que emergeix de forma notable, especialment en arxius que conserven fons orals o museus amb arxius sonors, és el del públic investigador. L'accés, si més no del catàleg per mitjà de la xarxa, facilita molt la feina de localització de les fonts. El que encara no està resolt és la consulta del text / audio complet a la xarxa i la majoria d'arxius obliguen a la consulta *in situ* dels testimonis (gravacions o transcripcions). Un altre subgrup de públic que fa recerca són els particulars interessats en genealogia familiar, a les quals Internet els permet accedir a dades de difícil accés sobre els seus avantpassats.
- Finalment, i de forma incipient, algun museu ha apuntat la voluntat d'arribar a públics corporatius (empreses i institucions) ajudant a conservar la seva història mitjançant projectes de recuperació de la memòria empresarial. Seria el cas del projecte *Les veus de la fàbrica*⁵²⁷ de RocaUmbert o el projecte *Vidas Galp*⁵²⁸ impulsat pel *Museu da Pessoa* de Portugal i on es recull la història, les imatges i els testimonis dels treballadors de la companyia petrolera portuguesa Galp.

⁵²⁵ Resposta de Marc Andrè Delorme, Director del *Musée de la Personne, Montreal* qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 21/04/07. Vegeu annex 10.29, p.598

⁵²⁶ Resposta de Karen Worcman, Directora del *Museu da Pessoa, Brasil*, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 9/01/07. Vegeu annex 10.27, p.591

⁵²⁷ <<http://www.fabricadelesarts.cat/cat/LlistaEntrevistes.php>>

⁵²⁸ <<http://vidas.galpenergia.com/>>

5.2.2.2. Les estratègies de captació

En el cas dels museus de memòria, les vies per captar nous públics són variades. Una d'elles es produeix per la implicació emocional dels testimonis potencials en el projecte. Les persones que aporten les seves vivències desitgen veure-les recollides i veure també les vivències de persones amb experiències similars a les seves. Si el treball de recollida es fa sobre comunitats, és tota la comunitat que es veu involucrada en el projecte i fàcilment es vincula a altres continguts del museu. Aquests tipus d'accions tenen un efecte multiplicador sobre l'entorn dels testimonis -família i amics- tant propers com distanciat geogràficament i que consulten el web per llegir la història del seu conegut. Per exemple, el treball fet al projecte *Moving Here* amb el *Luton Irish Forum* i el *Museu de Luton* va suposar un fort estímul participatiu i la creació d'un fort sentiment empàtic:

I've been emailing my family in the States about the site so they can look at my story. They were very impressed. There was also pride in the fact that the Luton Irish Community were finally able to tell their experiences as part of the whole of Luton's history after «keeping heir heads down for so long».⁵²⁹

La segona estratègia va adreçada a un públic jove acostumat a buscar informació a Internet i que es troba més interessat per una narrativa interactiva audiovisual que no pas lineal. Al mateix temps en moltes ocasions aquest públic sent interès per la recuperació de la memòria històrica dels seus antecessors (transmissió intergeneracional de memòria). En aquest cas, l'ús de noves formes narratives i de elements interactius del web 2.0 estimula la participació d'un col·lectiu jove que troba a Internet una forma d'expressió i de funcionament en la que se sent còmode.

Finalment, l'estratègia més eficaç per captar nous públics és la dialèctica local/global que es manifesta en la combinació d'activitats presencials locals amb la publicació a Internet dels resultats del projecte.

Anem a Aules d'Informàtica de Gent Gran, un dia substituïm al professor i els hi ensenyem a omplir aquest qüestionari i enviar-ho, els hi ensenyem la pàgina web i moltes vegades els hi ensenyem a vincular aquest qüestionari a objectes que ells porten. Ells ens porten les fotos, uns contractes de treball, el que sigui, i nosaltres els hi digitalitzem i els hi ensenyem a enganxar en un text una imatge.⁵³⁰

---

⁵²⁹ Geser, Wood, op. cit. pp. 33-34

⁵³⁰ Entrevista realitzada per Laura Solanilla a Imma Boj, directora del *Museu d'Història de la Immigració de Catalunya* el 05/02/2007. Veure annex 10.47, p.635

5.2.2.3. El multilingüisme

Un dels principals problemes als quals s'enfronten els museus a Internet a l'hora d'arribar a nous públics és l'idioma en el que vehicularan la seva proposta.⁵³¹ Generalment, els museus d'entorn anglosaxó tenen clar que l'anglès és una mena de "lingua franca" del món contemporani i no esmercen cap recurs en traduir els seus productes a una altra llengua que no sigui l'anglès.

Most Museum Web sites -and for that matter most the Web sites in the United States- offer very little in languages other than English. This is understandable. Our main audience is English speaking.⁵³²

Els museus que estan situats en països amb dos idiomes oficials (com Canadà) o que el seu idioma oficial no és l'anglès, acostumen a plantejar-se l'edició de versions bilingües del lloc web. Els costos que suposen les traduccions i la construcció de rèpliques del web en altres idiomes és força elevat i només s'aborda si el museu té un especial interès a arribar a públics que parlen un altre idioma de forma prioritària. En tots els casos, hi ha una voluntat explícita d'augmentar audiències i donar un caire internacional al projecte. En podem veure tres casos amb finalitats ben diverses:

Un primer cas el trobem a la versió àrab dels continguts sobre l'Holocaust al web del *Yad Vashem*.⁵³³ Es va prendre aquesta iniciativa com a resposta de les declaracions negacionistes del president iraní Mahmud Ahmadineyad⁵³⁴ i amb l'objectiu d'arribar al públic islamista no radical, que no té accés a informació sobre l'Holocaust a través de l'escola. Avner Shalev, President del *Yad Vashem* ens explica els motius:

The power of the internet is that it enables users to circumvent the authorities. If openly reading a book on the Holocaust in a Muslim country can cause problems, the internet is an open space that defies borders.[...] Moderate Islam is displaying awareness of the subject and understanding that Holocaust denial does not serve its interests. It is for this very reason, that we see it as important to lend a hand to (moderate Muslims) who are interested, to aid in the expansion of knowledge and to give them the information and tools for dealing with Holocaust denial.⁵³⁵

---

⁵³¹ El multilingüisme és un dels principals reptes que es plantejen per a la difusió de projectes a Internet. Per aprofundir sobre la qüestió, vegeu els treballs desenvolupats per la Càtedra de Multilingüisme Linguamón de la Universitat Oberta de Catalunya.

<<http://in3.uoc.edu/opencms/opencms/webs/projectes/multiling/CA/>

⁵³² Swiader, Lawrence (2002). *The First W—A Web Site for Non-English Speaking Audiences*. At Museum & the Web 2002. Boston, USA.

<<http://www.archimuse.com/mw2002/papers/swiader/swiader.html>>

⁵³³ Vegeu apartat 4.1.1. *Yad Vashem. The Holocaust Martyrs' and Heroes' Remembrance Authority*, p.133

⁵³⁴ Conferència celebrada a Teheran el 11, 12 i 13 de desembre de 2006

⁵³⁵ Yudilovitch, Merav (2007) "Defying borders". A *Ynetnews*.

<<http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3470706,00.html>>

La versió àrab conté imatges d' Auschwitz que documenten tots els moments que passaven els presoners jueus des de la seva arribada fins a la selecció que els portava a les càmares de gas. També inclou testimonis de musulmans albanesos que van salvar jueus durant l'Holocaust. Dana Porath, responsable del continguts del lloc web assenyala que:

We wanted to eschew sensationalism. While many portions of the Hebrew webpage will not immediately find their way into the Arabic one, *Yad Vashem* has placed an emphasis on the historical aspects of the tragedy in order to avoid politics.⁵³⁶

Tanmateix, tot i negar que la seva intenció sigui política, és impossible no interpretar aquesta mena d'accions dins l'entorn del conflicte de l'Orient mitjà com una acció de contrapropaganda, amb la finalitat de canviar l'imatge pública dels àrabs moderats en relació a l'Estat d'Israel.

Un segon cas és l'exposició en línia del *United States Holocaust Memorial Museum* "Holocaust Era in Croatia: Jasenovac 1941-1945"⁵³⁷ sobre el camp de concentració de Jasenovac a Croàcia establert per regim dels Ustaša entre 1941 i 1945. En el moment d'analitzar el segment de públic a qui es dirigia aquesta exposició, el museu se'n va adonar que existia una part molt important de públic internacional que no tenia l'anglès com a llengua vehicular:

That segment of our target audience was later defined as those people currently living in Croatia, Yugoslavia, and the former Yugoslav republics that speak and read the Serbian and Croatian languages. We felt the best way to reach this new audience was to speak their language.⁵³⁸

Per aquest motiu el museu es va plantejar la traducció de la major part dels continguts de l'exposició a serbi i croat, amb la dificultat afegida que el serbi treballa amb l'alfabet ciríl·lic i el croat té accents diacrítics. No obstant, i malgrat les dificultats tècniques, el museu va valorar l'experiència de forma molt positiva:

The site is available in three languages: Serbian (in the Cyrillic alphabet), Croatian (in the Latin alphabet), and English. It is this characteristic of the Web site that is perhaps its most important as well as its most difficult to achieve. The mission of the USHMM describes an audience that is "national." The Web site, however, has consistently attracted an audience of internationals. Nearly ten percent of the average 300,000 visitors the Web site attracts each month come from countries other than the United States.⁵³⁹

---

⁵³⁶ Morrison, Sarah (2007) "Yad Vashem Combats Holocaust Denial With Arabic Website". A *Arutz Seva, Israel National News*

<<http://www.israelnationalnews.com/News/News.aspx/125128>>

⁵³⁷Veure apartat 4.1.2.3.1. Les exposicions virtuals, p. 150

⁵³⁸Swiader, op.cit

⁵³⁹Swiader, op.cit

A partir d'aquesta experiència, el museu es va plantejar la traducció del recurs central del web del museu (el *Learning Center*) al castellà per arribar a la nombrosa població hispana dels Estats Units i als milions de castellanoparlants de Llatinoamèrica. En un primer moment es van traduir els articles més rellevants i es va anar buscant finançament per a procedir a la traducció dels altres articles. Tot i la seva posició d'hegemonia mundial, els Estats Units es van adonant de la importància d'arribar a audiències més internacionals i de la pròpia composició de la població nordamericana, la qual cosa els obliga a prendre en consideració, cada cop més, la necessitat de traduir projectes a altres llengües.

Un tercer cas el planteja l'exposició "Imagining Ourselves: a Global Generation of Women".⁵⁴⁰ En el disseny d'aquesta exposició es partia de la premissa d'arribar a una audiència global a través de la xarxa. En aquest cas, el multilingüisme necessari per tirar endavant el projecte es va fer palès de bon principi i va obligar a traduir completament el web a quatre idiomes.

[...] the team made the entire online exhibit, including the thousands of stories contained therein, available in four languages (English, Spanish, French and Arabic), leveraging *pro bono* donations from translation agencies in order to afford this. It is largely due to the support of the Arabic version of the website that the museum received high traffic and participation from the Middle East.⁵⁴¹

Per a assumir els costos van establir acords de mecenatge amb empreses diverses, tant en aportacions monetàries directes, com en espècie, és a dir, mitjançant el treball a baix cost d'empreses de traducció (per exemple, *101 Translations*⁵⁴² que és qui ha traduït el projecte).

Tanmateix, el tema del multilingüisme a la xarxa és encara un tema sense resoldre, on els principals entrebancs són de tipus econòmic però també conceptual. Abans de la introducció d'Internet, el museu es plantejava incidir només sobre aquells visitants que, per localització geogràfica o per visita turística, tenien accés als continguts de la seva seu física. En el moment en què Internet es configura com un espai global de comunicació, els museus se n'adonen de què tenen la capacitat d'arribar a noves audiències, però que en molts casos aquest fet els suposa uns alts costos que no estan en condicions d'assumir. En altres casos, els museus parteixen d'un posicionament anglocèntric i per tant, no fan cap esforç per assumir les traduccions a altres llengües. En el cas de museus de parla no anglesa, la problemàtica és diferent i força als museus a plantejar-se, com a mínim, la traducció a l'anglès.

---

⁵⁴⁰ Vegeu 4.2.5.1. *Imagining Ourselves: a Global Generation of Women*, p. 206

⁵⁴¹ Goldman, op.cit. pp. 84-85

⁵⁴² <<http://www.101translations.com>>

Una casuística especial es produeix si l'idioma original que parlen els testimonis és diferent de l'idioma vehicular del museu. En moltes ocasions, especialment en el cas dels supervivents de l'Holocaust, l'idioma mare del testimoni és el polac, el romanès, l'hongarès, l'alemany o qualsevol altre idioma de l'Europa en guerra. En aquestes ocasions es tendeix a treballar o bé amb traduccions o bé, en el cas d'audiovisuals, amb subtítols en anglès.

5.2.3. Les exposicions en línia

Les exposicions són l'acció de difusió principal en qualsevol museu i al mateix temps són una de les seves activitats més complexes i amb més implicacions conceptuals, tècniques i avaluatives. En un museu presencial, les exposicions temporals són les accions que generalment vertebreren les activitats del museu i la resta d'activitats associades (conferències, visites guiades, tallers didàctics) acostumen a anar lligades al programa d'exposicions temporals.

Quan els museus es plantegen la realització d'una exposició en línia poden optar entre dos models. En primer lloc les exposicions e-musealitzades, que són aquelles que tenen un paral·lel presencial. Amb freqüència les exposicions e-musealitzades són una translació a la pantalla de l'estructura i concepte que segueix l'exposició presencial, esdevenint una rèplica del que el museu oferta en la seu presencial. De vegades, en l'exposició en línia s'oferten continguts no accessibles en la visita física, esdevenint així un bon complement de la exposició presencial.

En segon lloc, es poden plantejar exposicions exclusivament en línia sense que existeixi un paral·lel presencial. Tan en un cas com en un altre, les exposicions en línia permeten superar una sèrie de limitacions que comporten les exposicions presencials temporals que estan construïdes en un espai precís i durant un temps limitat.

Nevertheless, one of the main problems of real Museums turns up when displaying and making accessible those testimonies in a exhibition. Generally texts, images, audios or video clips are showed creating a scenography effect, but never in all their extension except when consulting archives. That is why a virtual exhibition brings together a series of advantages, since it can display complete testimony records, link them and even, allow the own actors to register their records on-line.⁵⁴³

Per una banda, les exposicions en línia permeten superar les limitacions de l'espai i del temps expositiu:

- Permeten allargar indefinidament la durada d'una exposició temporal.

---

⁵⁴³ Carreras, Cèsar; Ferran, Núria (2004). "Preserving memories on-line: the exhibition "Memories of our childhood" and the Catalan Immigration History Museum", pp.4-5. <http://www.archimuse.com/publishing/ichim04/0049_CarrerasFerran.pdf>

- Permeten prescindir de la distribució i mida d'unes sales determinades i per tant alliberar el discurs expositiu de tota mena de condicionants.
- Poden reunir en l'espai virtual peces geogràficament allunyades.
- Permeten mostrar fons habitualment no exposats per manca d'espai o de recursos.
- Permeten la creació de discursos expositius diferents dels que s'ofereixen a la seu física amb la possibilitat d'oferir itineraris personalitzats.

Per l'altra, les exposicions en línia augmenten el grau d'interactivitat entre el museu i el seus visitants per mitjà d'eines diverses (fòrums, eines d'enviament de continguts, *blogs*...) fins arribar, en algunes ocasions, a permetre la coautoria dels continguts del web.⁵⁴⁴

Finalment, les exposicions en línia permeten oferir de forma simultània diversos itineraris de sentit, que es poden seguir de forma paral·lela o transversal. És aquesta possibilitat d'ordenar els continguts segons una estructura reticular el que permet l'usuari de triar el discurs i, en conseqüència, de personalitzar el seu procés d'aprenentatge no formal.

En el nostre camp d'estudi, les exposicions en línia acostumen a seguir un model comú que anomenarem "model memòria". A continuació n'analitzarem els trets més significatius.

5.2.3.1. El *model memòria*

Anomenem *model-memòria*⁵⁴⁵ aquell model d'exposició en línia que utilitza els testimonis de les persones com a nucli central de l'exposició. Aquests testimonis poden estar fixats indistintament en suport text o en arxiu d'àudio i/o vídeo. Aquesta tipologia d'exposicions presenta les característiques següents:

- a) Els testimonis constitueixen l'eix central del discurs expositiu i els altres apartats (documentació, imatges, cronologies...) serveixen per contextualitzar les narracions.
- b) L'estructura narrativa no és lineal sinó que es construeix en forma de mosaic de veus. En algunes ocasions els testimonis s'agrupen en subtemes per a facilitar la navegació

---

⁵⁴⁴ Vegeu apartat 5.5.1.2. Els continguts generats pels usuaris, p.373

⁵⁴⁵ El terme "model memòria" va estat creat i utilitzat per primer cop en la definició de l'exposició en línia "Memòries de la nostra infantesa: Els nens de la guerra" a Carreras, Cèsar; Ferran, Núria (2004). "Preserving memories on-line: the exhibition "Memories of our childhood" and the Catalan Immigration History Museum". <http://www.archimuse.com/publishing/ichim04/0049_CarrerasFerran.pdf> L'hem pres com a punt de partida per construir la nostra pròpia defició.

- c) Al contrari que en els projectes biogràfics, no existeix una veu dominant, sinó que s'ofereix una narració coral, on el resultat sorgeix de la juxtaposició de testimonis.
- d) La seva estratègia narrativa és comunicar-se de forma emocional amb el visitant i provocar així una reacció empàtica. La interactivitat racional ve proporcionada per l'exposició de dades factuais que acompanyen i "legitimen" el discurs emocional.
- e) Generalment disposen de mecanismes interactius per a què el visitant pugui incorporar els seus comentaris o afegir les seves pròpies vivències relacionades, amb la qual cosa es pot considerar que són exposicions obertes en el temps.
- f) Els testimonis exhibits acostumen a ser fragments seleccionats pels conservadors. Per motius tècnics, difícilment es pot penjar el testimoni sencer a Internet encara que en alguns casos es permet l'accés al testimoni complet (per descàrrega d'arxiu de so o vídeo o per transcripció de l'entrevista).

En els estudis de cas analitzats veiem que el model d'exposició en línia que ofereixen segueix majoritàriament el model-memòria esmentat. Veurem a continuació quatre exemples d'institucions que treballen amb aquest model.

5.2.3.2. Yad Vashem

El *Yad Vashem* elabora exposicions que temàticament es poden emmarcar en tres grups. Les primeres estan directament relacionades amb el tema del *Dia del Record* d'aquell any. Un segon grup inclou aquelles exposicions que, tot i no estar directament relacionades amb el Dia del Record, mantenen la intenció d'homenatge a les víctimes i supervivents. Moltes d'elles estan concebudes com a recurs educatiu, específicament dissenyat per a escoles. I finalment, el tercer grup d'exposicions virtuals recullen l'activitat ordinària del museu.⁵⁴⁶

En les que recullen testimonis més antics s'empren transcripcions, mentre que en reculls més recents, el vídeo és el format més emprat. Se segueix de forma fidedigna el model-memòria definit anteriorment i la seva finalitat és, de forma molt explícita, l'homenatge a les víctimes. Alhora es vol fer-les properes i commoure el visitant. Molts dels testimonis orals s'expressen en hebreu i per arribar a una audiència global s'ha obtat per subtitular les narracions a l'anglès.

La majoria d'exposicions ofereixen material documental complementari (diaris, fotografies, documentació personal de tota mena, publicacions clandestines,

---

⁵⁴⁶ Per a veure'n la descripció detallada, vegeu apartat 4.1.1.2.3. Les exposicions virtuals, p.141

monografies, cartes i altres tipologies de documents) que contextualitzen i complementen les narracions. Ara bé, és clar que la finalitat és estimular la interactivitat emocional amb l'usuari.

5.2.3.3. United States Holocaust Memorial Museum

Les exposicions en línia del USHMM són exposicions concebudes estrictament en suport virtual que segueixen de forma clara el model-memòria analitzat. En elles s'utilitzen molt sovint fragments de veus en suports diversos (transcripció, àudio, vídeo...). El banc de testimonis de supervivents de l'Holocaust és una bona font, però no l'única. L'elecció d'utilitzar aquest recurs és una tria conscient per part dels conservadors per connectar de forma emocional amb el visitant. Adele O'Dowd, directora creativa dels projectes en línia del museu ens ho explica:

And while the Web cannot bring the physical building to visitors accessing our site from their homes, we can try to create an intimate and experiential environment for sharing the stories of the Holocaust. We want visitors to *feel* the stories they watch, or read, or hear. We want to try to engage them, to offer a sensory experience that is more than just an informational resource. One of our ways to accomplish this is to use "voices" as our guides into the story. We have found that by focusing on the first person experience, we are able to better present these stories. There are definitely times that call for an omniscient narrator, but success in translating these highly emotional and raw experiences comes from the first person voice, giving commonality into the lives of our users.⁵⁴⁷

D'altra banda, Lawrence Swiader, director executiu del Departament de Tecnologia i David Klevan, del Departament Educatiu, analitzen de quines formes s'utilitzen els testimonis orals en les exposicions en línia del museu:

In *The Voyage of the St. Louis* exhibition⁵⁴⁸, memory is excavated and assembled to enhance the visitor's retention of the knowledge and understanding of the history. [...] We hope that the element of memory as a power of the mind plays a role in the visitor remembering and learning through experience. In the *Jewish Displaced Persons* website,⁵⁴⁹ the Museum employs personal remembrances in the form of oral testimonies to enhance the primary narrative of the exhibition. Statistics show that the oral testimonies are generally the first media visited and most frequently accessed. Given the important role of the oral tradition in our personal and collective memories of past events, how best can museums exploit this tradition in their on-line components. Last, in the *Kristallnacht* website⁵⁵⁰ we look at the Remembrances section of the site. This is a memorial space in which visitors are invited to leave

---

⁵⁴⁷ Goldblum, Josh; O'Dowd, Adele, Sym, Tracy (2007) "Considerations and Strategies for Creating Interactive Narratives". At *Museums & the Web 2007*. San Francisco. US
<http://www.archimuse.com/mw2007/papers/goldblum/goldblum.html>

⁵⁴⁸ <<http://www.ushmm.org/museum/exhibit/online/stlouis/>>

⁵⁴⁹ <<http://www.ushmm.org/museum/exhibit/online/dp/>>

⁵⁵⁰ <<http://www.ushmm.org/museum/exhibit/online/kristallnacht/>>

remembrances. Its popularity with visitors raises the question of how to provide memorial spaces for visitor expression and social interaction online.⁵⁵¹

A continuació, veurem tres exemples d'exposicions on s'apliquen els criteris esmentats.⁵⁵² En primer lloc, l'exposició *Life after Holocaust*⁵⁵³ en la que cal destacar com la combinació entre imatge i so i la fragmentació dels arxius permet dotar l'exposició d'una narrativa interactiva i de diversos nivells d'informació per a poder arribar a públics diversos. L'exposició presenta tres nivells d'aprofundiment. En el primer, es mostren els testimonis organitzats per tema. En el segon, l'usuari pot aprofundir i accedir a un arxiu d'entre 30 i 60 segons àudio relacionat amb el tema. Cada clip àudio esta relacionat amb una animació de base fotogràfica que inclou fotografies històriques proporcionades pel testimoni. El tercer nivell dona accés a l'entrevista completa (30 minuts) i també a un àlbum fotogràfic del testimoni. Aquestes entrevistes es poden descarregar en format MP3.

La segona exposició és *Holocaust Era in Croatia: Jasenovac 1941-1945*.⁵⁵⁴ El web es construeix sobre tres eixos que utilitzen tres modes diferents d'interactivitat. La part del Memorial utilitza sons, paraules i imatges per a produir interactivitat emocional (*heart-on*) amb el visitant. El menú de la Col·lecció proporciona accés als arxius, establint així una interactivitat mental (*minds on*) amb els visitants. Finalment, el menú Història té una clara finalitat educativa i utilitza també recursos d'història oral (transcripcions en anglès i àudio en l'idioma original). Aquestes tres experiències interactives es corresponen amb les tres missions del USHMM: recordar, educar i conscienciar.

Finalment, la tercera exposició analitzada és *Ripples of Genocide: Journey Through Eastern Congo*⁵⁵⁵ que, al contrari de les altres dues, no tracta de forma específica un tema relacionat amb l'Holocaust sinó que s'ocupa d'una situació de genocidi actual. En aquest cas, el museu es va plantejar que encara que generalment el millor punt de vista és el de la víctima, en aquest cas, es privilegiaria la mirada del testimoni. I en aquest cas, es comptava amb dos: el testimoni vivencial de l'actriu Angelina Jolie, embaixadora de bona voluntat de les Nacions Unides i el testimoni objectiu (amb dades) que aportava John Prendergast, activista i expert en Drets Humans. Angelina Jolie va accedir a gravar la lectura de fragments del seu diari de viatge al Congo mentre que Prendergast afegia elements d'anàlisi. Així la història es narra des de dos punts de vista paral·lels: el vivencial i el factual.

---

⁵⁵¹Klevan, David; Swiader, Lawrence; Kramer, Arnold. (2000) *(Re)constructing Memory: Online Exhibitions at the United States Holocaust Memorial Museum*. At Museum & the Web 2000. Minneapolis, USA.

<http://www.archimuse.com/mw2000/abstracts/prg_85000246.html

⁵⁵² Per a veure detall, consulteu 4.1.2.3.1. Les exposicions virtuals, p.150

⁵⁵³ <http://www.ushmm.org/museum/exhibit/online/life_after_holocaust/>

⁵⁵⁴ <<http://www.ushmm.org/jasenovac>>

⁵⁵⁵ <<http://www.ushmm.org/museum/exhibit/online/congojournal>>

En aquests tres exemples hem vist com el museu no conserva les històries només amb finalitats d'arxiu, sinó que per a ells són una de les bases de la col·lecció i per tant, clarament ítems patrimonials que cal exhibir i difondre i poden ser utilitzats com a eina educativa. Joan Ringelheim, directora del Departament de Fonts Orals, ho explica:

You know, when the Museum was in process, they were doing two things. They were creating— producing interviews in order to create an archive as well as to be able to use interviews in exhibitions, because I think that the Museum felt that it was very important to have individual stories not simply to have a grander picture of the Holocaust or the way the historian tells the story, but rather how individual people tell the story, because they felt that individuals coming to the Museum would need to hear the individual story, that would make the Holocaust more understandable.⁵⁵⁶

5.2.3.4. Imperial War Museum

Les exposicions en línia del *Imperial War Museum*⁵⁵⁷ pertanyen a les dues categories d'exposicions e-musealitzades i d'exposicions estrictament en línia. En el primer cas, les exposicions en línia estan relacionades amb exposicions temporals i estan fetes amb el propòsit d'augmentar la difusió, arribar a nous públics i incentivar la visita. Una de les col·leccions del museu que s'utilitza per a la realització d'exposicions en línia és la de les entrevistes del *Sound Archive*. Generalment, els clips àudio serveixen per a complementar altres recursos, com fotografies, objectes o cartes i diaris. Podríem destacar-ne dues: *Spanish Civil War: Dreams and Nigthmares* i l'exposició *Women at War*. Ambdues van exhibir-se físicament a la seu del IWM i van utilitzar fragments d'entrevistes del *Sound Archive* en forma de petits clips d'àudio que servien per a complementar altres recursos, com fotografies, objectes, cartes i diaris. També era possible accedir a transcripcions textuais de fragments dels testimonis.

El museu també organitza exposicions estrictament virtuals generalment impulsades pel *Sound Archive* amb la finalitat de donar a conèixer les seves col·leccions. Normalment al darrera de les exposicions existeix un projecte d'abast més ampli que mostra una petita part al públic a través d'aquest mitjà. Aquestes exposicions mostren una estructura força similar ja que treballen sobre un col·lectiu ben determinat, s'explica la seva història i funció en l'entorn bèl·lic i s'ofereixen clips àudio i petites transcripcions.

---

⁵⁵⁶ Ringelheim, Joan; Ellis, Neenah (2004) "Life after the Holocaust. Stories of Holocaust Survivors after the War"

<http://www.ushmm.org/museum/exhibit/online/life_after_holocaust/transcript.pdf>

⁵⁵⁷ Per a veure detall, consulteu 4.1.4.3.1. Les exposicions en línia, p.164

Cal destacar que *l'Imperial War Museum* fa un ús força conservador dels seus testimonis orals. Els utilitza com a tast del que atresora en el seu arxiu físic i com a complement a la informació oferta. Per això, en aquest cas el "model-memòria" s'aplicaria de forma molt restringida.

5.2.3.5. Migration Heritage Center

El darrer cas que analitzarem és el de les exposicions⁵⁵⁸ fetes per una institució estrictament virtual com el *Migration Heritage Center* de Sidney. Com ja hem comentat anteriorment⁵⁵⁹ un dels principals productes que produeix el MHC són les exposicions en línia, sempre produïdes en col·laboració amb la seva xarxa d'institucions culturals, educatives, governamentals i comunitats associades.

Generalment són exposicions estrictament virtuals, encara que algunes s'exposen físicament en el local dels centres associats al projecte o en la *Australian Communities Gallery* del Powerhouse Museum de Sydney. En tot cas, el que cal destacar és que el museu fa un ús elevat de les memòries personals, tant en suport transcripció com en fragment sonor i/o de vídeo.

Segons el projecte, varia la complexitat tècnica. El model més simple ofereix arxius sonors i transcripcions textuais. Les exposicions més recents mostren les històries utilitzant una narració en àudio sobre un conjunt d'imatges que van canviant i que simula una interfície de vídeo. Aquest model permet l'aparició de subtítols en anglès, que faciliten la comprensió de les narracions.

5.2.4. Els recursos educatius

Una de les principals missions del museu és intervenir en els processos educatius no formals. En aquest sentit, absolutament totes les accions de difusió del museu es podrien considerar sota aquest punt de vista. No obstant, en aquest apartat i seguint el mateix criteri que l'apartat anterior, revisarem aquells recursos per a l'educació per la comunitat escolar que utilitzin històries de vida en qualsevol format (transcripcions, àudios, vídeos).

5.2.4.1. Les exposicions en línia com a recurs educatiu

Un dels principals recursos educatius elaborats pels museus són les exposicions en línia adreçades específicament al sector educatiu. Aquestes exposicions es caracteritzen per haver estat dissenyades des del servei educatiu del museu i haver

---

⁵⁵⁸ Per a veure detall, consulteu 4.2.2.2.2. Les exposicions en línia, p.188

⁵⁵⁹ Vegeu apartat 4.2.2. *Migration Heritage Center*, p.185

tingut molt en compte el currículum i nivell de cada cicle escolar. A més, disposen de molta informació i molts recursos pedagògics per a què els continguts es puguin treballar a l'espai-aula. La principal diferència amb les exposicions en línia no específicament educatives és l'existència d'un menú directament adreçat als educadors (*Teacher's Pages*) on s'indica a quin nivell educatiu va adreçat el recurs i es proporciona documentació amb activitats didàctiques per poder treballar el material ofert des de cada aula

5.2.4.2. Altres recursos educatius: *blogs* i *podcast*

La introducció progressiva de les eines del *web 2.0* ha obert noves possibilitats en l'àmbit educatiu dels museus. Entre totes les eines que emergeixen, en destacarem dues que molt sovint van relacionades. Ens referim als *blogs* i als *podcast* com a recurs educatiu. Els museus les utilitzen principalment de dues maneres.

Una primera manera d'actuar és de forma unidireccional, on el museu que és qui custodia els fons, els elabora i serveix als usuaris, especialment de la comunitat educativa, per a facilitar la interpretació i poder treballar els continguts de forma deslocalitzada en relació al museu. En aquest cas el museu prepara un contingut determinat per a ser descarregat i treballat a les escoles. Seria el cas dels *podcasts*⁵⁶⁰ del *United States Holocaust Memorial Museum* que ofereixen material molt divers relacionat amb els continguts i objectius del museu: història de l'Holocaust, prevenció del genocidi de Darfur, antisemitisme... Entre el material ofert trobem també articles acadèmics, entrevistes a experts, testimonis, filmacions de vídeo i materials didàctics. Constitueix així un importantíssim banc de recursos en línia pensat específicament per a ser treballat des dels centres educatius. Cal fer notar que en aquest cas l'ús d'arxius de testimonis és un dels més utilitzats, tant en format audio com en vídeo.

Una segona manera d'utilitzar aquests recursos amb finalitat educativa és afavorir el treball col·laboratiu entre els alumnes i el museu. Un exemple el trobaríem al projecte *Moving Minds*,⁵⁶¹ que té com a finalitat animar els joves a utilitzar les col·leccions del museu i formes experimentals d'aprenentatge i establir connexions entre museus nacionals i locals.

En aquest segon cas, l'ús del *podcast* i els *blogs* és molt més interactiu, ja que són els propis alumnes els qui elaboren els continguts que s'oferiran. El museu no "interpreta" els continguts, sinó que dóna accés als fons de manera que són els joves i els seus mestres qui elaboren el discurs. En aquest sentit, es tracta d'un

---

⁵⁶⁰ <<http://www.ushmm.org/podcast/itunes/>>

⁵⁶¹ Vegeu la descripció a l'apartat 5.5.1.2.2. Els blogs, p.375 i 5.5.3.3.2. Els podcast com a eines educatives, p. 391

recurs molt més proactiu i col·laboratiu entre els diferents agents implicats que combina recursos del web 2.0, com el propi *podcasting* i el *blogging*.

5.3. Les relacions

No es pot realitzar una anàlisi aïllada dels productes que generen els museus i dels seus usos a Internet. És tan important el producte i la funció com les relacions que estableixen. Aquestes relacions es mouen principalment en dues direccions. La primera relaciona les accions i productes a Internet amb les activitats homònimes presencials, el que definiríem com a dinàmica *in situ*/en línia.⁵⁶² Aquesta relació es pot analitzar en relació al temps (les accions en línia han estat prèvies, simultànies o posteriors a l'activitat homònima presencial) o als continguts (els continguts en línia són un resum dels accessibles en el centre presencial, són complementaris o existeixen només a Internet).

La segona vessant d'anàlisi es detura a tipificar les diverses relacions que s'estableixen dins la pròpia xarxa i les diferencia entre xarxes institucionals, xarxes socials i la relació entre els projectes locals i la globalitat pròpia d'Internet.

5.3.1. Relació projecte en línia, productes *in situ*

En gairebé tots els projectes i centres analitzats existeixen productes i activitats presencials que es relacionen de diverses formes amb els projectes en línia. Aquesta relació es pot valorar des de dues perspectives: en relació als continguts i en relació amb el moment de publicació del web.

5.3.1.1. En relació als continguts

En aquesta relació, és fonamental considerar si existeix una institució presencial (*Brick and mortar museum*⁵⁶³) o si és un projecte concebut estrictament per a ser desenvolupat en entorn virtual. Tot i així, comprovarem que la frontera és més difusa del que sembla a primera vista. En conjunt, trobem tres tipus de situacions: webs que ofereixen una versió resumida dels continguts del museu presencial, webs que ofereixen continguts complementaris i webs els continguts dels quals només es pot trobar a Internet.

5.3.1.1.1. Versió resumida dels continguts

En aquest primer cas, el web ofereix una versió resumida i parcial dels continguts als quals es pot accedir en el propi museu. Internet actuaria com un canal de difusió de les activitats del museu, tal i com ens explica el director del *Musée de la Personne* a Montréal:

---

⁵⁶² Vegeu 8. Glossari, p. 457

⁵⁶³ Vegeu nota 230, p. 133

Le projet en-ligne n'est qu'une petite vitrine sur le travail que nous effectuons dans les communautés. Nous réalisons des projets qui impliquent de l'animation culturelle, de la formation et dont le processus dans la communauté n'apparaît pas en-ligne. Je dirais que le site internet est l'endroit où apparaît une partie de notre collection, constitué de témoignages, photos, documents, vidéos, etc.⁵⁶⁴

En moltes ocasions el problema és de capacitat de digitalització dels fons. La intenció seria posar a l'abast del visitant la col·lecció sencera del museu, però és un procés llarg i costós que demana el seu temps i una forta inversió econòmica:

The on-line database aims to include every contribution, but only about 3.500 interviews are available on-line at this point. Over 50.000 have been received, and several hundred come in each week. Researchers who come here can access any of the interviews that have been processed.⁵⁶⁵

Aquesta oferta parcial es pot deure a dues situacions. Una d'elles contempla en el futur la digitalització total dels fons, encara que a dia d'avui només es pugui oferir una part en la consulta en línia. L'altra situació correspon a institucions que tot i tenir la seva col·lecció completament digitalitzada opten per mostrar-ne només una part. Aquesta decisió ve provocada generalment o bé amb la intenció d'incentivar la visita presencial o per bé per qüestions de capacitat del servidor.

The on-line project is similar to the project on-site. An on-line visitor could see a couple of digital photos, listen to a brief audio clip, read a summary of the recording, and print out a copy of the complete interview summary. An on-site visitor could review the interview summary and listen to the complete audio recording of the interview. [...] We have many oral histories in our archives that are not part of the on-line project.⁵⁶⁶

5.3.1.1.2. Complementarietat de continguts

Entenem per complementarietat de continguts aquell lloc web que ofereix recursos addicionals i/o diferenciats d'aquells que es poden veure en la visita a la seu presencial. En aquest cas, el lloc web està concebut com un espai més del museu, fins i tot amb una programació pròpia i ben diferenciada. De vegades, es produeixen dues dinàmiques que es complementen, com seria el cas del *Museu da Pessoa* al Brasil.

---

⁵⁶⁴ Resposta de Marc André Delorme, Director del *Musée de la Personne, Montreal* qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 21/04/07 Vegeu annex 10.29, p. 598

⁵⁶⁵ Resposta de Judith Gray, *American Folklife Center*, per correu electrònic. Data de resposta: 18/07/07 Vegeu annex 10.42, p. 627

⁵⁶⁶ Resposta de Patty A. Miller, Directora del *Basque Museum*, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 11/06/07. Vegeu annex 10.26, p.589

Existe uma relação entre os projetos que estão online e os projetos que estão sendo desenvolvidos fisicamente. No entanto, nem todo projeto que o Museu da Pessoa desenvolve possui componentes virtuais. Alguns projetos são de livros, exposições físicas e não há uma divulgação de todo o conteúdo produzido através da internet. [...] Desenvolvemos também captação de histórias em vídeo em cabines itinerantes de depoimentos.⁵⁶⁷

Altres vegades, especialment en els casos de museus que treballen amb comunitats locals (*Center for Columbia River History*, *Projecte Memorynet*, *Migration Heritage Center*), és més important l'activitat mostrada al web, que no pas a la presencialitat, ja que el conjunt dels fons està en línia, mentre que puntualment es realitzen petites exposicions parcials en les seus de les comunitats:

Most of our exhibits are strictly on-line but some are based on on-site exhibits. The ones based on on-site exhibits were remarkably similar but also extended beyond the original scope of the exhibit.⁵⁶⁸

Some are online/web exhibitions others are online/web exhibitions produced from physical exhibitions at museums and other venues across NSW. Others document heritage places and/or in situ collections, privately and publicly owned.⁵⁶⁹

Memorynet is an online project. However, we did have a small temporary exhibition to launch it. This exhibition used images and audio and was simply presented through an AV projection and text from the oral history interviews displayed in vinyl lettering underneath collected images.⁵⁷⁰

Finalment, existeixen situacions que encara que tenen com a finalitat principal la construcció d'un recurs en línia (com seria el cas del projecte *MedVoices*⁵⁷¹) generen paral·lelament multitud d'activitats i continguts presencials:

The off-line project includes a photo-book, 2 documentaries, an academic article, a migrants' book and an exhibition.⁵⁷²

Well the relationship is open but to an extent it should also be a reflection of the project as a whole. It also serves to act as a virtual archive of the work we have

---

⁵⁶⁷Resposta de Karen Worcman, Directora del *Museu da Pessoa, Brasil*, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 9/01/07. Vegeu annex 10.27, p.591

⁵⁶⁸Resposta de Katrine Barber, Directora del *Center for Columbia River History*, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 21/03/07. Vegeu annex 10.38, p.621

⁵⁶⁹ Resposta de John Petersen, *Migration Heritage Center*, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 5/06/07. Vegeu annex 10.30, p.601

⁵⁷⁰ Resposta de Carl Greenwood, *Tyne & Wear Museums*, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 25/04/07. Vegeu annex 10.35, p.612

⁵⁷¹Vegeu apartat 4.3.1. *Mediterranean Voices: Oral History and Cultural Practice in Mediterranean Cities*, p.212 i annex 10.22 Productes resultants del projecte *MedVoices*, p.562

⁵⁷²Resposta de Costas Constantinou, *IMCS Intercollege Ltd. Cyprus*, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 26/01/07. Vegeu annex 10.31, p. 603

collected (a small part of it in reality), since we upload relatively "raw" data onto the database.⁵⁷³

5.3.1.1.3. Continguts estrictament digitals

Com hem pogut observar, fins i tot aquells projectes que es defineixen com estrictament virtuals, com els *Museus da Pessoa* o *Memorynet*, acostumen a produir alguna mena de producte presencial, com una exposició temporal *in situ* o la publicació d'un llibre o CD-rom. La principal diferència en aquests casos és la importància i el volum del producte en línia en relació amb els presencials. Per tant, no acostumen a existir continguts estrictament digitals sinó una relació de proporcions variables entre els productes virtuals i presencials.

Alguns dels projectes analitzats tenen una producció presencial tan residual que els podríem considerar estrictament virtuals. Seria el cas del projecte *Katrina's Jewish Voices*⁵⁷⁴ o de l'exposició col·lectiva *Imagining Ourselves*⁵⁷⁵ que encara que hagin editat un llibre o CD-rom han estat concebudes de forma completament virtual.

Així doncs, podem afirmar que en les relacions entre continguts virtuals i presencials no existeixen situacions estanques sinó que emergeixen diversos nivells de relació on un entorn o l'altre tenen més pes.

5.3.1.2. En relació al temps

Un altre aspecte a considerar és la relació en el temps entre la creació del museu i la publicació de la pàgina web. Com comprovem en els quadres que es mostren a continuació, no hi ha pàgines web anteriors a 1990, data a partir de la qual es va començar a popularitzar l'ús d'Internet. No obstant, no totes les institucions van fer el pas a la xarxa al mateix temps i creiem interessant revisar la cronologia de publicació. Trobem tres situacions: museu presencial previ a la publicació del web, museu i web publicats de forma simultània i museu inaugurat posteriorment a la seva pàgina web.

5.3.1.2.1. Previ

Aquest és el cas més habitual en les institucions presencials tradicionals. El museu o arxiu es va fundar en un moment històric determinat (de fet, el centre més antic és la Biblioteca del Congrés americà⁵⁷⁶). Com podem observar, els centres es van

---

⁵⁷³ Resposta de Rachel Radmilli, *University of Malta*, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 1/02/07. Vegeu annex 10.33, p.607

⁵⁷⁴ Vegeu apartat 4.4.1.4. *Jewish Women's Archive*, p.251

⁵⁷⁵ Vegeu apartat 4.3.1. *Mediterranean Voices: Oral History and Cultural Practice in Mediterranean Cities*, p.212

⁵⁷⁶ La data de fundació de la Biblioteca és el 24 d'abril de 1800 a partir d'un ordre del President John Adams que traslladava la seu del govern a Filadèlfia a la nova capital

plantejar la creació del seu web dins un arc temporal entre 1990 i 2000. Els dos casos que la publicació del web ha estat posterior a l'any 2000⁵⁷⁷ són casos especials de centres que custodien els testimonis en format vídeo i que han hagut d'esperar a poder disposar d'un desenvolupament tècnic que els permetés mostrar vídeo en web de forma sostenible.

Museu presencial previ a web	seu física	web
Library of Congress	1850	1990
Imperial War Museum	1917	1997
Yad Vashem	1953	1997
Libraries and Archives of Canada	1953	1994
ROHO. Univ. California	1954	1985
British Library	1973	1997
Fortunoff Video Archive	1979	2004
Basque Museum	1985	2000
Center for Columbia River History	1990	1998
USC. Shoah Foundation Institute	1994	2006
Rutgers Oral History Archives	1994	1996

Aquesta situació en la que existeix un decalatge entre el projecte presencial i la publicació posterior del web no només existeix en institucions sinó que també es dona en projectes. En moltes ocasions es fa tota una feina prèvia presencial de recollida de dades i processament de les entrevistes (com per exemple en el projecte *Med-Voices*⁵⁷⁸) i posteriorment es publiquen els resultats de la recerca a Internet.

Projectes presencials previs a la publicació del web	projecte	web
Museum of Person. Indiana (US)	2000	2002
<i>Moving Here</i> . National Archives UK and Wales	2001	2003
<i>MedVoices</i> .	2003	2004
<i>Imagining Ourselves</i> . International Museum of Women	2005	2006
<i>Katrina's Jewish Voices</i> . Jewish Women's Archive	2005	2006

Washington. Al principi allotjava sobretot fons relacionats amb legislació i jurisprudència. El gener de l'any 1815, el president Thomas Jefferson va donar la seva col·lecció privada (6.487 llibres) contribuint decisivament a la formació dels fons de la Biblioteca.

⁵⁷⁷ Fortunoff Video Archive i USC Shoah Foundation Institute

⁵⁷⁸ Vegeu apartat 4.3.2. *Memorynet*, p.225

The on line project came from a previous project off line. We collect data, conduct interviews, then process the material technically and analytically and finally the material is out online.⁵⁷⁹

5.3.1.2.2. Simultani

La situació en què es publica simultàniament el web i s'inaugura el museu físic és molt poc freqüent. De tots els nostres estudis de cas només s'ha produït en el *United States Holocaust Museum*. Tanmateix, és força lògic que sigui així, ja que en un projecte de gran dimensió és molt més operatiu escalonar esforços.

Museu i web simultanis	seu física	web
United States Holocaust Memorial Museum	1993	1993

Una altra situació es dona en aquells projectes virtuals que tenen una dimensió presencial. En aquest cas es pot donar una situació de retroalimentació dels continguts i la presència simultània del producte presencial i en línia.

Projectes presencials i en línia simultanis	seu física	Web
Museu da Pessoa. Brasil	no	1996
Migration Heritage Center. Sydney	no	1998
Musée de la Personne. Montreal	no	2006
<i>Memory net</i> . Tyne & Wear Museums	no	2006

Parfois le projet en-ligne découle d'un projet sur le terrain et à d'autres moments, il est en temps réel avec la collection sur le terrain. [...] le projet Marie Enfant, une histoire au pluriel, nous intégrons le matériel récolté au sur le terrain tout de suit après la collecte afin que les gens du projet puissent en suivre l'évolution et ainsi encourager la participation lors de nos activités ultérieures.⁵⁸⁰

5.3.1.2.3. Posterior

No es gaire freqüent que el web de la institució sigui previ a la creació de la institució pròpiament dita. No obstant, existeix una situació temporal que es dona en aquelles institucions que parteixen d'un projecte museològic i museogràfic presencial que suposa una forta inversió en temps i diners. En aquest cas no és rar que mentre el projecte es desplega i executa, el museu neixi de forma únicament virtual amb la voluntat de conviure en el futur amb la seu i les activitats

⁵⁷⁹ Resposta de Yasser Aref, Biblioteca d'Alexandria, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 2/02/07. Vegeu annex 10.32, p. 605
⁵⁸⁰ Resposta de Marc André Delorme, Director del *Musée de la Personne, Montreal* qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 21/04/07. Vegeu annex 10.29, p.598

presencials. Seria el cas del *Museu d'Història de la Immigració de Catalunya*, la *Tèrmica* de Roca Umbert o el que va ser fins la seva inauguració, l'octubre de 2007, la *Cité Nationale de la Histoire de l'immigration* a París.

Museu presencial posterior a projecte on line	seu física	Web
Museu da Pessoa. Portugal	----	1999
Museu d'Historia de la Immigració de Catalunya	---	2004
Cité Nationale de l'Histoire de l'Immigration	2007	2006
Roca Umbert, Fàbrica de les Arts	2009 (?)	2006

La web va ser el primer de tot. [...] Per tant, l'espai de la xarxa per nosaltres era definitiu, perquè era la possibilitat de posar en marxa experiències que no implicaven un compromís econòmic, de tenir un espai per fer coses, però que sí que ens ajudava a veure quines eren les lectures que s'estaven fent i les vies que teníem de treball.⁵⁸¹

---

⁵⁸¹ Entrevista realitzada per Laura Solanilla a Imma Boj, directora del *Museu d'Història de la Immigració de Catalunya* el 05/02/2007. Veure annex 10.47, p.635

5.3.2. Internet com espai-xarxa

Una altra característica d'Internet és el seu paper com a instrument que afavoreix la creació de xarxes i sinèrgies entre diferents agents. Aquestes xarxes pertanyen bàsicament a dues categories: les xarxes institucionals i les xarxes socials.

5.3.2.1. Xarxes institucionals

La pròpia estructura d'Internet afavoreix la creació de xarxes entre museus i altres institucions. Aquestes xarxes poden tenir finalitats i usos diversos. A continuació veurem els tres tipus més habituals.

Un primer tipus de xarxa són les xarxes professionals entre institucions, no obertes al públic en general. Aquestes xarxes, construïdes en forma d'intranet, proporcionen un espai de treball comú on compartir experiències, solucionar problemes i gestionar recursos. Generalment són xarxes on cal accedir per mitjà d'una contrasenya i que donen accés a un fòrum de discussió. Un exemple d'aquesta mena de xarxa seria *Livelink!*, una intranet que connectava als 13 socis del projecte *Mediterranean Voices* i que proporcionava un fòrum de discussió en línia. La intranet estava creada i mantinguda per la London Metropolitan University, que era la institució coordinadora del projecte. *Livelink!* també proporcionava un accés senzill a la documentació relacionada amb el projecte (models d'informe, pressupostos, estructura de catalogació de la base de dades...). Els participants han valorat molt positivament l'existència d'aquest recurs, no només en l'aspecte operatiu (resolució de problemes de gestió o de recerca, accés a notícies i novetats, etc.) sinó també en l'aspecte relacional entre els participants:

Livelink! ha estat útil en varies etapes. Hi ha hagut etapes de silenci, però en molts de moments ha estat molt útil. A part de ser útil pel debat ha sigut útil perquè és un lloc on sabies segur que tenies el formulari de tal cosa. I va anar molt bé també per crear grup. I això ha enfortit molt els vincles amb sa gent. Ha creat lligams de carinyo...⁵⁸²

També la *Xarxa de Museus de Persona* (Brasil, Portugal, US, Canada) s'ha construït una eina de comunicació entre professionals. Des de l'any 2005, els quatre museus membres utilitzen eines com Skype o MSN per crear una veritable "oficina virtual" on intercanviar experiències, compartir contactes locals i internacionals i discutir projectes comuns.

---

⁵⁸² Entrevista realitzada per Laura Solanilla a Marc Morell i Jaume Franquesa, Projecte Med-Voices. Universitat de les Illes Balears, el 08/02/2007. Vegeu annex 10.47, p.662

L'internet nous permet dans un premier temps une communication instantanée, j'ai plus d'échanges professionnels avec mes collègues du Brésil que certains de mes collègues de bureau à Montréal.⁵⁸³

En alguns projectes concrets s'utilitza Internet com a eina de comunicació entre els participants. Un exemple seria el projecte *Brazil, Memoria en Rede*⁵⁸⁴, liderat pel *Museu da Pessoa* del Brasil, que vol ser una xarxa nacional d'institucions i persones que consideren l'ús de la memòria com una eina de desenvolupament social i cultural. En aquest cas, Internet actua com a instrument per l'articulació de la comunicació virtual entre els participants.⁵⁸⁵

Alguns projetos, como por exemplo, o *Brasil Memória em Rede* o uso da internet é importante durante o processo de desenvolvimento do projeto porque pressupõe o uso de ferramentas de comunicação entre os membros da rede. É impossível realizar encontros presenciais com pessoas de todo o Brasil regularmente e pela internet é possível criar fóruns de discussão que podem gerar ações coletivas.⁵⁸⁶

Un segon tipus de xarxa són les xarxes temàtiques que enllacen institucions amb un tema comú. En molts casos actuen com a directoris temàtics que proporcionen les dades bàsiques i enllacen amb el lloc web de cada institució. En alguns casos estan impulsades per una organització internacional, com seria el cas del *Migration Museums Network*,⁵⁸⁷ creada l'any 2007 per la UNESCO a través de la seva *Agencia Internacional per a les Migracions* (IOM).⁵⁸⁸ Aquesta xarxa agrupa 23 museus de migració de tot el món⁵⁸⁹ i té la finalitat de crear una comunitat virtual per a la xarxa de museus de migració d'arreu del món. Segons consta a la seva pàgina web:

This website will offer the interactive and editorial tools useful to create a web community of the migration museums. At a first step, the website will be addressed mainly at professionals and experts. At a second step, it has to be hoped that the website will reach a broader targets including migrants and the general public.⁵⁹⁰

A vegades són les mateixes organitzacions qui s'organitzen en xarxa. En aquest sentit destacaríem la "*Topographie des Terrors Foundation*",⁵⁹¹ que ha creat el *Memorial Museums Database* de les institucions que treballen sobre l'Holocaust

⁵⁸³ Resposta de Marc André Delorme, Director del *Musée de la Personne, Montreal* qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solaniilla, 2007). Data de resposta: 21/04/07. Vegeu annex 10.29, p. 598

⁵⁸⁴ <<http://www.brasilmemoriaemrede.org.br/>>

⁵⁸⁵ Vegeu annex 10.17. Llistat de membres de *Brazil Memoria em rede*, p.543

⁵⁸⁶ Resposta de Karen Worcman, Directora del *Museu da Pessoa, Brasil*, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solaniilla, 2007). Data de resposta: 9/01/07. Vegeu annex 10.27, p.591

⁵⁸⁷ <<http://www.migrationmuseums.org>>

⁵⁸⁸ <<http://www.iom.int/jahia/jsp/index.jsp>>

⁵⁸⁹ A data 23/04/2008

⁵⁹⁰ <<http://www.migrationmuseums.org/web/index.php?page=Community>>

⁵⁹¹ <<http://www.gedenkstaetten-uebersicht.de>>

arreu del món: 36 països dels cinc continents. Aquest recull està parcialment finançat per la *Foundation Memorial to the Murdered Jews of Europe* i s'hi pot accedir tant des d'una adreça pròpia com des de la pàgina web de l'ICOM. Actua com a directori temàtic i ofereix les dades bàsiques de més de 384 institucions, incloent memorials, museus memorials i altres no exclusivament dedicats a l'Holocaust però que inclouen fons relacionats dins les seves col·leccions.

El tercer tipus de xarxa que es pot trobar entre institucions serien les xarxes per projecte, on diverses institucions s'associen per a realitzar i difondre un projecte determinat. Internet permet la creació de projectes complexos que involucren la participació d'institucions de la memòria de tipologies diverses (museus, arxius, biblioteques i altres organitzacions socials). A partir d'un nexa temàtic comú es pot construir un projecte en línia independentment de la localització geogràfica de les organitzacions participants.

Hi ha múltiples exemples d'aquest treball col·laboratiu, però entre tots els casos analitzats en destacaríem tres. Un dels casos més clars seria el anteriorment mencionat projecte *Mediterranean Voices: Oral History and Cultural Practice in Mediterranean Cities*,⁵⁹² es va concebre com una recerca sobre les pràctiques culturals a tretze ciutats de l'arc mediterrani per mitjà de testimonis orals dels seus habitants. El principal resultat d'aquest projecte era la creació d'una base de dades multimèdia en línia sobre patrimoni oral a la Mediterrània. Els equips multidisciplinars van utilitzar les entrevistes i l'observació participant per aconseguir recursos multimèdia (imatges, filmacions, transcripcions...) que posteriorment van ser editats, traduïts a l'anglès i incorporats a la base de dades en línia.

El projecte també volia potenciar la creació de xarxes d'experts locals en col·laboració amb els museus locals, les escoles, les universitats i els ajuntaments de manera que aquest projecte servís per a la dinamització turística i cultural de la ciutat.

El segon projecte que destacaríem és el projecte *Moving Here: 200 Years of Migration to England*.⁵⁹³ Aquest projecte, iniciat l'any 2003 per *The National Archive of England and Wales*, ha viscut dues fases ben diferenciades. No obstant en cadascuna d'elles ha estat el producte del treball en xarxa d'una sèrie d'institucions de tot el territori. En la primera fase (2003 al 2005), es va plantejar un projecte de digitalització de fons relacionats amb la immigració a Anglaterra gràcies al finançament proporcionat pel *Big Lottery Fund*. En aquesta fase es va crear un consorci liderat per *The National Archives* on participaven trenta arxius,

---

⁵⁹² <<http://www.med-voices.org>>. Vegeu apartat 4.3.1. *Mediterranean Voices: Oral History and Cultural Practices in Mediterranean Cities*, p.212

⁵⁹³ <<http://www.movinghere.org.uk>> Vegeu apartat 4.3.3. *Moving Here: 200 Years of Migration to England*, p. 230

biblioteques i museus de tota Anglaterra, amb el propòsit de recopilar informació dispersa i fragmentada en les diverses institucions.⁵⁹⁴ Es va focalitzar sobre quatre de les principals comunitats migrants a Anglaterra: la jueva, la irlandesa, la caribenya i la sud asiàtica. Aquesta fase va aconseguir digitalitzar més de 200.000 ítems entre testimonis, imatges i documents. Físicament els fons se seguien conservant en les institucions d'origen, però a Internet es va crear un repositori comú i únic que en permetia el fàcil accés.

En la segona etapa (a partir de 2005) i un cop digitalitzats els fons, el projecte va entrar en una fase d'apertura a noves comunitats migrants i al treball en l'àmbit local. Per a fer-ho, *The National Archives* es va associar amb quatre xarxes regionals patrimonials (*Museum Hubs*) i la xarxa de museus nacionals de Liverpool.⁵⁹⁵ Al seu torn, aquestes xarxes relacionaven setze associacions d'àmbit local. Així, en aquesta etapa es va construir una xarxa de xarxes que permetia fer el pont entre un repositori únic global i el treball de cada entitat a nivell local. Per exemple, l'associació amb el *London Museums Hub* (que inclou el *Hackney Museum* i el *Redbridge Museum*, entre altres) ha donat lloc a una sèrie de projectes sobre el patrimoni i la memòria dels refugiats, fets conjuntament amb les associacions (*Halkevi community group* i *Ariana group*) i que han aportat nova informació a la pàgina web del projecte.

El tercer projecte seria l'exposició en línia *Imagining Ourselves: A Global Generation of Women* impulsada per *The International Museum of Women*.⁵⁹⁶ En cadascun dels temes proposats (dotze en total) s'ha treballat amb grups i organitzacions de dones d'arreu del món. Algunes d'aquestes organitzacions són d'àmbit mundial (com *Amnistia Internacional* o el *World YWCA*) però altres són petites organitzacions locals. També s'ha contactat amb xarxes regionals o nacionals. Aquest treball a partir de xarxes pre-existents permet arribar a col·lectius de dones que altrament haguessin estat excloses de la participació en el projecte.

Our experience has taught us that by leveraging existing networks (both in the form of established organisations and online networks), it is possible to draw together a huge global audience for meaningful discussions about the status of women worldwide.⁵⁹⁷

---

⁵⁹⁴ Vegeu annex 10.23. *Moving Here*. Aliances i projectes amb museus regionals, p.581

⁵⁹⁵ MLA Yorkshire, West Midlands Museums Hub, East Midlands Museums Hub, London Museums Hub i National Museums Liverpool

⁵⁹⁶ Vegeu apartat 4.2.5. *The International Museum of Women*, p. 206

⁵⁹⁷ Goldman, Paula (2007) "Imagining Ourselves": Cultural Activism for Women through Technology and New Media". *A Museum International*. Núm 235. Desembre 2007. p. 87. "Gender perspectives on Cultural Heritage and Museums". UNESCO: Paris

5.3.2.2. Xarxes socials

El segon tipus de xarxa és la que es genera entre els museus i els agents socials no institucionals (grups, associacions, col·lectius...). En aquest cas, el museu duu a terme una clara funció social i educativa.

Els darrers anys les xarxes socials s'han desenvolupat de forma molt ràpida. Internet ens ofereix multitud d'exemples de xarxes entre individus (Facebook, Flickr, del.icio.us, LinkedIn...). Però el que ens interessa són les xarxes que s'estableixen entre les institucions de la memòria i els grups i comunitats del tipus que sigui: comunitats d'immigrants, gent de la tercera edat recollint les seves experiències vitals, històries de família i personals, memòries de treballadors d'una empresa determinada, grups d'ex-combatents, associacions... En aquest tipus de xarxa el rol que pot jugar el museu és doble. En primer lloc pot liderar la recollida i disseminació del saber vivencial d'aquestes comunitats. En aquest cas el museu serviria per a "donar veu" i per promoure la visibilitat de comunitats i grups minoritaris que no tenen accés als mitjans de comunicació tradicionals.

En un article sobre la participació de la Universitat de Las Palmas de Gran Canaria en el projecte *Mediterranean Voices*, Margaret Hart Robertson deia explícitament:

[Mediterranean Voices] was an attempt to let 'muted' voices be heard, the voices of the ordinary people, talking about how they make sense of their past and their present. It was an attempt to consolidate the intangible heritage of who we are and where we come from, the 'roots' and the 'routes' [of the migrants and their migrations] in order to fortify local self-esteem and help others understand the 'true' historical memory of the places involved, as opposed to what is said or left unsaid in the official history books.⁵⁹⁸

En la mateixa línia es manifesta el projecte *Moving Here: 200 Years of Migration to England*:

Moving Here aims to overcome barriers to the direct involvement of minority ethnic groups in recording and documenting their own history of migration, and to ensure this history is passed on to the next generation through schools. The promoters considered that it was crucial to work with minority ethnic groups to ensure that the voices of different immigrants were heard.⁵⁹⁹

En segon lloc, si el museu treballa amb grups marginals, poden utilitzar Internet com a mecanisme per a la inclusió social, oferint un espai on acollir tant les narratives personals com les accions d'activisme social. Una de les principals dificultats que pateixen aquesta mena de grups per aconseguir visibilitat és l'esclatxa digital, tant econòmica com cultural. En aquest sentit molts museus

⁵⁹⁸Hart Robertson, Margaret (2006). "The Difficulties of Interpreting Mediterranean Voices: Exhibing Intangibles using New Technologies" at *International Journal of Intangible Heritage*. Vol. 01, 2006. < http://www.nfm.go.kr/downloadfile/ijih_w11_volumes/2006_chapter02.pdf>

⁵⁹⁹<<http://www.movinghere.org.uk>>

destaquen la importància d'un treball complementari en l'esfera presencial i en la virtual. Katrine Barber, directora del *Center for Columbia River History* insisteix en aquest punt:

The internet can be a very good way of disseminating the products that result from these kinds of partnerships but the partnerships must be fostered in real time and face to face.⁶⁰⁰

Entre els nostres estudis de cas tenim dos exemples molt clars de com es pot treballar amb les comunitats locals. El primer és el projecte *Memorynet*,⁶⁰¹ impulsat pels *Tyne & Wear Museums*. Aquí trobem un model de xarxa institucional que impulsa un projecte de xarxa social a nivell local i territorial. El *Tyne & Wear Museums* és una federació d'onze museus i galeries d'art situats en cinc localitats al nord-est d'Anglaterra. Tot i constituir en ell mateix una xarxa, lidera *The North East Regional Museums Hub*, que és una altre xarxa creada l'any 2003 entre el *Tyne & Wear Museums*, *Beamish: the North of England Open Air Museum*, *The Bowes Museum* i *Hartlepool Museums*. Tots els socis treballen en estreta col·laboració amb la MLA North East. (*Museums, Libraries and Archives* del Nord Est d'Anglaterra).

Com a objectius es planteja incidir de forma positiva en la vida de les persones i en la percepció que aquestes persones tenen de la seva herència i patrimoni, és a dir, ajudar-les a ser conscients de la seva pròpia identitat. També volen animar la gent a descobrir el seu món i buscar nous horitzons, ser una poderosa eina educativa per a persones de totes les edats i condicions i actuar com un agent de desenvolupament econòmic i social del territori, donant suport a les comunitats locals. Dins d'aquest marc cal encabir el projecte *Memorynet*, que tenia la finalitat de recollir les vivències de les comunitats relacionades amb el mar en aquella zona, tant les tradicionals (mariners, pescadors, vigilants de costa) com les més recents (submarinistes, surfistes, constructors de vaixells...)⁶⁰².

Internet va ser la plataforma on es van mostrar els resultats del projecte, però evidentment es va treballar tan a nivell presencial com virtual. En relació a la xarxa construïda el museu va actuar a dos nivells. En una primera etapa (de recollida d'informació) el museu va actuar com a impulsor, posant-se en contacte amb els grups i realitzant les entrevistes, digitalitzant el material aportat i construint el lloc web. Paral·lelament el museu va treballar en la definició d'una metodologia de treball i en l'adquisició d'eines (grabadores digitals, càmeres de vídeo, etc). En una segona fase, amb el projecte ja consolidat, el museu va treballar com a mitjancer

---

⁶⁰⁰Resposta de Katrine Barber, Directora del *Center for Columbia River History*, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 21/03/07. Vegeu annex 10.38, p.621

⁶⁰¹<<http://www.twmuseums.org.uk/memorynet>>

⁶⁰² Per aprofundir sobre el projecte, consulteu apartat 4.3.2. *Memorynet*, p. 206

amb les comunitats, formant-los en la metodologia de recollida de testimonis i cedint els *kits* tècnics per ampliar el projecte des de l'iniciativa dels grups.

És molt important destacar l'aparició del rol de mediador entre grups per part de les institucions, perquè significa que el paper del museu ja no es circumscriu a ser emissor del coneixement consolidat i oficial sinó que actua com a formador (en l'àmbit de l'educació no formal) i facilitador amb la finalitat que les comunitats generin el seu propi coneixement de forma autònoma. Aquí es fa palesa aquesta funció social i col·laborativa del museu que hem apuntat com un dels trets més característics d'aquest nou model conceptual i de gestió. En aquest sentit voldríem destacar la metodologia emprada pel *Museu d'Història de la Immigració de Catalunya* que afavoreix l'aparició de xarxes intergeneracionals entre grups d'edat que conserven experiències vitals molt diferenciades:

Busquem que l'entrevista estigui feta per gent molt diversa. Per tant, hi ha un treball científic fet per antropòlegs però també hi ha un treball fet per persones que s'entrevisten entre elles: nens que entrevisten els seus avis, des de les escoles, gent gran que explica la seva història a través d'Internet o a través de les Aules d'Informàtica de Gent Gran.⁶⁰³

Un segon exemple de bona pràctica en aquesta línia és el *Migration Heritage Center*,⁶⁰⁴ que depèn del *Powerhouse Museum* de Sydney. El centre té com a finalitat investigar i difondre la contribució dels immigrants a l'Estat de Nova Gal·les del Sud (Austràlia).⁶⁰⁵ Es va optar per crear una institució virtual sense fons propis, que actués establint xarxes amb comunitats i organitzacions locals per estimular projectes de recuperació de la memòria històrica. Per al MHC, són els immigrants qui han de custodiar i protegir el seu propi patrimoni i la funció del centre és actuar com a facilitador, impulsant sinèrgies i projectes col·laboratius entre els diversos agents i el museu.

Aquesta tasca de mitjancer es concreta en quatre funcions relacionades amb quatre objectius:

- proporcionar assessorament expert a l'hora d'identificar, enregistrar, conservar i interpretar el patrimoni.
- actuar com a agent d'innovació proporcionant mètodes i maneres de difondre el patrimoni de les comunitats.
- educar les comunitats en la valoració del seu propi patrimoni.
- construir un lloc comú virtual on aplegar els diferents projectes i iniciatives sobre el patrimoni migratori de l'Estat.

---

⁶⁰³ Entrevista realitzada per Laura Solanilla a Imma Boj, directora del *Museu d'Història de la Immigració de Catalunya* el 05/02/2007. Veure annex 10.47, p.635

⁶⁰⁴ <<http://www.migrationheritage.nsw.gov.au>>

⁶⁰⁵ Per ampliar informació, vegeu apartat 4.2.2. Migration Heritage Center, p.185

En paraules del seu director, John Petersen, el Centre actua con un agent social actiu, creant comunitat i teixint vincles intergeneracionals :

It helps families pass stories on to the present generation. The Centre brokers and initiates a diverse range of heritage partnership projects across Sydney and rural and regional NSW to help communities identify and conserve migration heritage places and collections and associated memories.⁶⁰⁶

5.3.2.3. La relació entre l'espai local i el global

És precisament gràcies a aquesta estructura de col·laboració en xarxa que els museus en línia poden servir com a frontissa entre les memòries personals, que al ser relats vivencials ancorats en un temps i un espai específic tenen un fort component local i la memòria col·lectiva, entesa com a interpretació i difusió global de l'experiència vivencial d'un grup humà. En aquest moment, el relat deixa de ser una anècdota particular per a esdevenir model universal de vivència humana.

La digitalització de les memòries a Internet permet de compartir universalment vivències personals i en mateix temps ofereix un clar element d'identitat a un grup local. La seva difusió a través de la xarxa provoca processos transnacionals i mimètics, en què sorgeixen punts de contacte i espais d'empatia quan el visitant descobreix relats d'experiences vitals que, tot i ser diferents, comparteixen molts trets comuns.

El relat dels supervivents de l'Holocaust pertany a un espai geogràfic i a un moment històric concret, però la col·lecció de narracions de supervivents esdevé un model de com es narraran a partir d'aquell moment altres memòries traumàtiques. L'Holocaust, en singular, ha esdevingut un model de altres narracions que ha impregnat l'imaginari col·lectiu de la segona meitat del segle XX.⁶⁰⁷

Pel seu significat, l'Holocaust ha esdevingut el model memorístic per excel·lència de tots els altres genocidis posteriors. I fins i tot en aspectes més formals s'ha creat una estètica testimonial, una manera de presentar els testimonis (fons de color llis, testimoni assegut i lleugerament girat mirant la càmera...) que té les seves arrels en la recollida sistemàtica i difusió dels testimonis dels supervivents a partir dels anys noranta.

Aquest efecte mirall es produeix en moltes situacions que Internet ajuda a popularitzar. La neteja ètnica als Balcans els anys 90 troba paral·lels amb la Shoah

---

⁶⁰⁶ Barret, Jennifer; Petersen, John (2007) *The museum, democracy and domesticity: who's in whose web?*. A Museums Australia National Conference "Museums in a Changing Climate". Canberra, 17-20 de maig de 2007.
<http://www.museumsaustralia.org.au/UserFiles/File/National%20Conference/2007/barrett_petersen_ConferencePaper07.pdf>

⁶⁰⁷ Vegeu apartat 2.1.1.2. La universalització de l'Holocaust, p. 30

del poble jueu de la II Guerra Mundial. Les experiències migratòries dels nouvinguts dels països subsaharians a les costes espanyoles dels darrers anys s'enmiralla amb les experiències dels emigrants europeus cap a Sudamèrica que van tenir lloc entre finals del segle XIX i principis del XX. Els exil·lis polítics dels republicans espanyols després de la Guerra civil cap a Mèxic, troben el seu retorn en els exil·lis cap a Espanya dels ciutadans xilens i argentins durant la dictadura militar.

Fins fa unes dècades, totes aquestes memòries personals, locals, completament vinculades a un moment històric concret i un espai geogràfic delimitat tenien un ressó també local. L'aparició de l'interès per la memòria com a signe d'identitat i la implantació dels nous *media*, entre els quals Internet juga un paper destacadíssim, ha permès que el discurs de la memòria esdevingui global.

Pels museus que treballen sobre aquest patrimoni, Internet constitueix una oportunitat molt potent per redimensionar els seus projectes i arribar a una audiència molt més àmplia.

*[The main advantage of Internet is] The ability to make a small scale local heritage project accessible to a global audience. Many participants mentioned having friends and family visit the site from around the country and abroad. Likewise much interest has come from abroad (ex-patriots, etc).*⁶⁰⁸

També els permet de combinar fàcilment el nivell local i el global, el presencial i el virtual, l'identitari i l'universal. Internet és la clau de volta que permet articular un dels processos de pas entre les memòries individuals i la memòria col·lectiva.

---

⁶⁰⁸ Resposta de Carl Greenwood, *Tyne & Wear Museums*, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solaniella, 2007). Data de resposta: 25/04/07. Vegeu annex 10.35, p.612

5.4. Les funcions de la memòria

Després d'haver analitzat els diversos estudis de cas⁶⁰⁹, hem delimitat les principals funcions que exerceixen els museus que treballen amb patrimoni oral autobiogràfic. Generalment una mateixa institució exerceix més d'una funció, encara que no totes emfatitzen les mateixes. Algunes prioritzen la funció memorial i altres la d'agent de transformació social, per exemple.

Segons la definició de "museu" dels estatuts de l'ICOM, les funcions d'un museu són adquirir; inventariar i documentar; conservar i restaurar; difondre i educar. A més d'aquestes funcions comunes a tots els museus, els que treballen amb patrimoni oral autobiogràfic en desenvolupen d'específiques que resumiríem en recordar, construir identitats col·lectives, actuar sobre l'entorn, esdevenir un mediador social creant i estimulants les relacions en xarxes i educar. Cadascuna d'aquestes grans funcions es pot desglossar en una sèrie de subfuncions específiques que, a més, s'entrecreuen l'una amb l'altra, es reforcen i es complementen. Les analitzarem tot seguit.

5.4.1 Recordar: el museu memorial

Una de les principals tipologies de museu que hem anat trobant en el decurs de la nostra recerca és l'anomenada "museu memorial". Per a definir de què s'ocupa aquests tipus de museus, ens remetrem a la definició oferta per l'ICMEMO⁶¹⁰ :

The purpose of these Memorial Museums is to commemorate victims of State, socially determined and ideologically motivated crimes. The institutions are frequently located at the original historical sites, or at places chosen by survivors of such crimes for the purposes of commemoration.⁶¹¹

En algunes ocasions, com en la *Topographie des Terrors Foundation*⁶¹², el terme "museu memorial" s'utilitza com a sinònim de museu, monument o centre d'interpretació relacionat amb l'Holocaust a Alemanya i a arreu del món. En aquesta accepció els museus memorials conmemoren la memòria de les víctimes del règim nazi. En alguns casos estan situats en llocs de forta càrrega simbòlica (p.ex. camps de concentració). Cal diferenciar els museus memorials dels memorial, que són monuments commemoratius erigits en homenatge a víctimes d'un fet traumàtic. No exerceixen funcions de museu, encara que en poden formar part.

---

⁶⁰⁹ Vegeu apartat 4. Descripció dels estudis de cas, p. 131

⁶¹⁰ *International Committee of Memorial Museums in Remembrance of the Victims of Public Crimes* de l'ICOM

⁶¹¹ <<http://icom.museum/international/icmemo.html>>

⁶¹² <<http://www.gedenkstaetten-uebersicht.de/>>

Els museus d'història, els museus militars i els museus de l'Holocaust poden formar part d'aquesta categoria de museu memorial, sempre i quan recullin la història d'un fet traumàtic sobre un grup de població, sigui un estat de represi3 pol3tica, un genocidi, o una guerra d'abast territorial m3s o menys ampli.

Alguns investigadors relacionats amb l'estudi de l'Holocaust afirmen que els museus memorials constitueixen una tipologia espec3fica de museu, diferent de la dels museus d'hist3ria. Per exemple, la investigadora argentina Claudia Jakobson, afirma:

[...] los museos de la memoria se caracterizan por ser testimoniales y/o simb3licos. Yad Vashem, en su primera construcci3n, se caracteriza por ser simb3lico, mientras que la segunda parte -inaugurada en 2005- es fundamentalmente testimonial, con el fin de conocer y entender a cada una de las v3ctimas y victimarios con su historia, ya nunca m3s como un simple n3mero.⁶¹³

Jakobson sost3 que existeix una gran difer3ncia entre els museus d'hist3ria que s3n la representaci3 d'un passat (m3s o menys dolor3s i conflictiu) i els museus memorials que a m3s de mostrar aquest passat tenen la voluntat de generar consci3ncies reflexives i educar en la toler3ncia com a arma en la lluita contra el racisme, la discriminaci3 i la defensa dels drets humans.

Nosaltres dissentim d'aquesta diferenciaci3 ja que creiem que presenta una visi3 reduccionista del paper dels museus d'hist3ria contemporanis. Molts museus d'hist3ria reuneixen les caracter3stiques que defineixen els museus memorials ja que volen homenatjar les v3ctimes, remoure consci3ncies i transformar la societat del seu entorn. Les dues categories (museu d'hist3ria / museu de mem3ria) no s3n excloents encara que des d'alguns sectors es traslladi el debat hist3ria *versus* mem3ria que ja hem presentat anteriorment.⁶¹⁴ El que s3 que creiem 3s que els museus memorials (siguin d'hist3ria, militars o de guerra) es caracteritzen per expressar el seu posicionament pol3tic i ideol3gic de forma m3s expl3cita que en altres centres on es preten mostrar una suposada neutralitat ideol3gica.

En relaci3 amb la mem3ria oral, la majoria atresora testimonis de les persones que van viure el fet que expliquen: ex-combatents, v3ctimes de l'Holocaust, poblaci3 civil afectada... Els fons acostumen a combinar aquests testimonis orals amb objectes, documentaci3 i imatges del mateix per3ode. Destacar3em tres funcions principals: mantenir viva la mem3ria, honorar les v3ctimes i supervivents i legitimar una versi3 oficial de la hist3ria.

---

⁶¹³ Jakobson, Claudia (2007) "Los museos de la memoria". A la revista *Nuestra memoria*, n3m 28. Fundacion Memoria del Holocausto. Buenos Aires, Argentina.
<[http://www.fmh.org.ar/revista/28/Nuestra Memoria 2811.pdf](http://www.fmh.org.ar/revista/28/Nuestra%20Memoria%202811.pdf)>

⁶¹⁴ Vegeu 2.1.1.4. La mem3ria com a font per a la investigaci3 hist3rica, p. 38

5.4.1.1. Mantenir viva la memòria

Recordar a aquells que ja no poden parlar per ells mateixos és una de les principals missions dels museus memorials i el punt on es concreta la seva funció testimonial. En la primera pàgina de la *Central Database of Shoah Victims' Names*⁶¹⁵ del *Yad Vashem* podem llegir: "...I should like someone to remember that there once lives a person named David Berger".⁶¹⁶

L'any 2005, amb la inauguració del nou *Yad Vashem* a Jerusalem els responsables es van haver de plantejar el repte de preservar la memòria de l'Holocaust en un moment on els testimonis directes anaven envellint i morint. Avner Shalev, el president de *Yad Vashem* afirmava que "Yad Vashem tiene que aprender cómo funcionar en un mundo sin supervivientes"⁶¹⁷ per a evitar que l'Holocaust esdevingui un esdeveniment abstracte.

Es importante ver la difícil tarea a la que los museos de la memoria quedan expuestos: ellos son los responsables de que la memoria de los pueblos no se extinga y que las generaciones venideras, aquellas que no vivieron los hechos, ni estuvieron allí, sepan tanto y conozcan como los verdaderos sobrevivientes.⁶¹⁸

Aquest salt entre el moment en què existeixen testimonis directes i la necessitat del museu a preservar-los quan el pas del temps els faci desaparèixer és un dels principals arguments per tirar endavant els programes de recollida de testimonis. Yehudit Inbar, directora del *Yad Vashem* afirma que:

Los fundadores de *Yad Vashem* eran supervivientes del Holocausto. Sabían su historia. No necesitaban mostrar su historia. Necesitaban mostrar qué hicieron los nazis. Nosotros vinimos muchos años más tarde y necesitamos mostrar las dos caras, la historia del nazismo y dentro de ella la historia judía [...] Dimos a las víctimas una identidad. Les dimos una voz. Les dimos una cara. Hicimos lo mismo con los nazis (...) Mostramos quién es cada uno. Que no eran monstruos sino personas que hicieron cosas monstruosas.⁶¹⁹

Així, la intenció primera de la recollida de testimonis és, per sobre de tot, mantenir viva la memòria dels protagonismes dels fets, que en moltes ocasions han estat silenciats i apartats dels canals de comunicació oficials. Per a poder acomplir aquesta funció, la majoria d'institucions analitzades s'han dotat d'un departament específic (com l' *Oral History Department* i la *Survivor's Office Affairs* del USHMM,

⁶¹⁵ <http://www.yadvashem.org/wps/portal/IY_HON_Entrance>

⁶¹⁶ Testimoni de David Berger en la seva darrera carta. Vilna, 1941.

⁶¹⁷ Goldin, Megan(2005) "El nuevo museo del Holocausto en Israel mantiene viva la memoria" (13/03/05)

<<http://www.20minutos.es/noticia/10675/0/ISRAEL/MUSEO/HOLOCAUSO>>

⁶¹⁸ Claudia Jakubson (2006) "La Shoá a través del arte". Al *Congreso Latinoamericano para el aprendizaje y la enseñanza del Holocausto Shoá. Políticas de la Memoria y Pedagogía de la Transmisión*. Del 24 al 27 d'Octubre de 2006. Buenos Aires, Argentina

<<http://www.fmh.org.ar/actividades/congreso/diariodelcongreso.htm>>

⁶¹⁹Goldin (2005) op. cit

o el *Sound Archive* del IWM) i d'una sèrie d'eines, especialment bases de dades però també formularis de recollida d'informació o programes de filmació en vídeo per a recollir aquestes memòries. Per tant, aquesta acció de recollida de la memòria es lliga a una acció de reparació històrica que es vincula a una altra funció: la d'homenatge a les víctimes.

5.4.1.2. Honorar les víctimes

El record i l'homenatge a les víctimes és, sens dubte, una de les funcions més rellevants d'aquest tipus d'institucions. Els museus memorials fan de la tasca de reconeixement públic del valor i el coratge de les víctimes el seu eix central de funcionament. Les activitats es construeixen al voltant d'aquesta funció i es concreten sobretot en accions simbòliques, que són de dos tipus: la celebració d'actes commemoratius i la construcció de memorials.

Ceremònia inaugural del Yom Hashoah 2008, que commemorava el 60è aniversari de la fundació de l'Estat d'Israel. A la esquerra, Zvi Unger, un dels "torchlighters", encen la torxa a la cerimònia. A la dreta, soldats formant. Fotos. Yossi Ben David

Days of Remembrance a la Rotonda del Capitoli. United States Holocaust Memorial Museum. Foto: David Propis

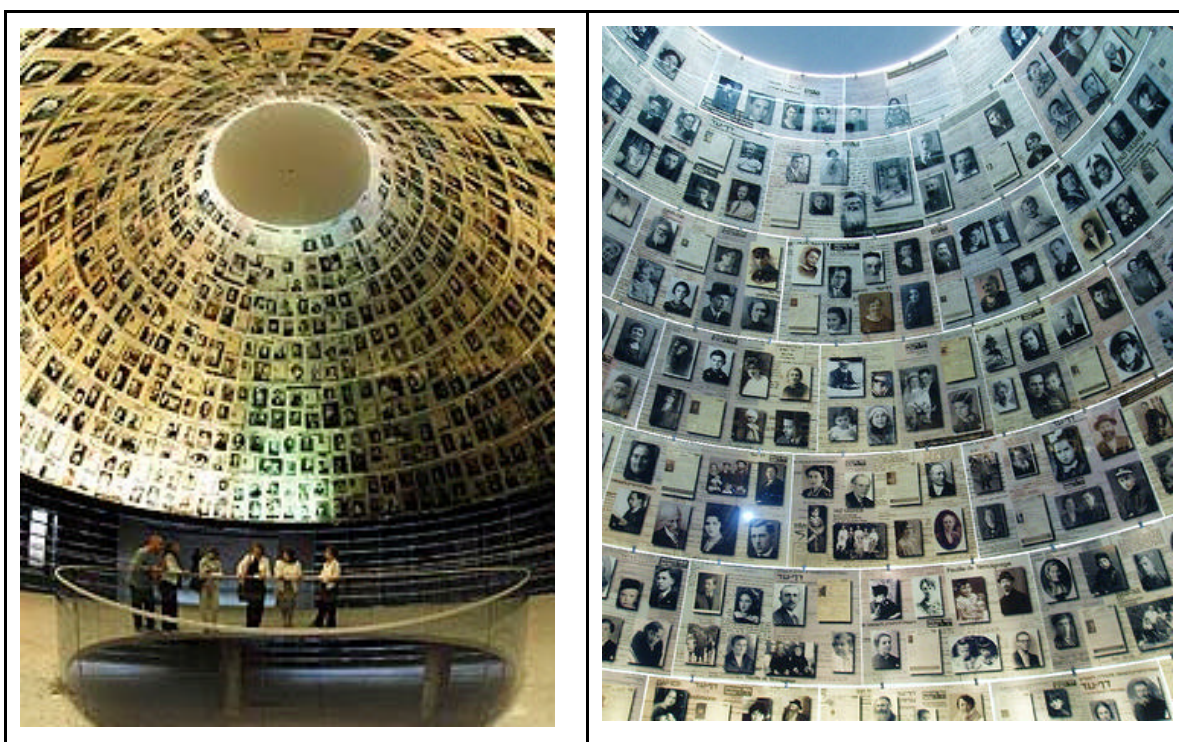
Celebració del National Veterans' Day a l'Imperial War Museum de Londres. Foto: BBC

Dins la celebració d'actes commemoratius podem citar el *Yom Hashoah*,⁶²⁰ l'elecció dels *Torchlighters*⁶²¹ al *Yad Vashem Museum*, els *Days of Remembrance* del *USHMM*, i la celebració del 60è aniversari del final de la II Guerra Mundial (2005) o el *Armistice Day* (11 de novembre) al *Imperial War Museum* de Londres.

Aquests actes van lligats a aniversaris amb una forta càrrega simbòlica que renoven els llaços comunals entre els grups:

Las fechas y aniversarios son coyunturas en las que las memorias son producidas y activadas. Son ocasiones públicas, espacios abiertos, para expresar y actuar los diversos sentidos que se le otorga al pasado, reforzando algunos, ampliando y cambiando otros.⁶²²

La segona categoria es la construcció de monuments o escultures commemoratives (memorials). Entre les més coneguts podem destacar la *Sala dels Noms*⁶²³ al *Yad Vashem Museum*, en la que es mostren fotografies i noms de 3.000.000 de jueus morts durant l'Holocaust, el *Memorial for the murdered Jews of Europe*⁶²⁴ a Berlín, el *Memorial en record als desapareguts de la Dictadura xilena* o el *Mur memorial en memòria del soldats morts al Vietnam* a Washington.

Sala dels Noms. Yad Vashem, Jerusalem. Arquitecte: Moshe Safdie

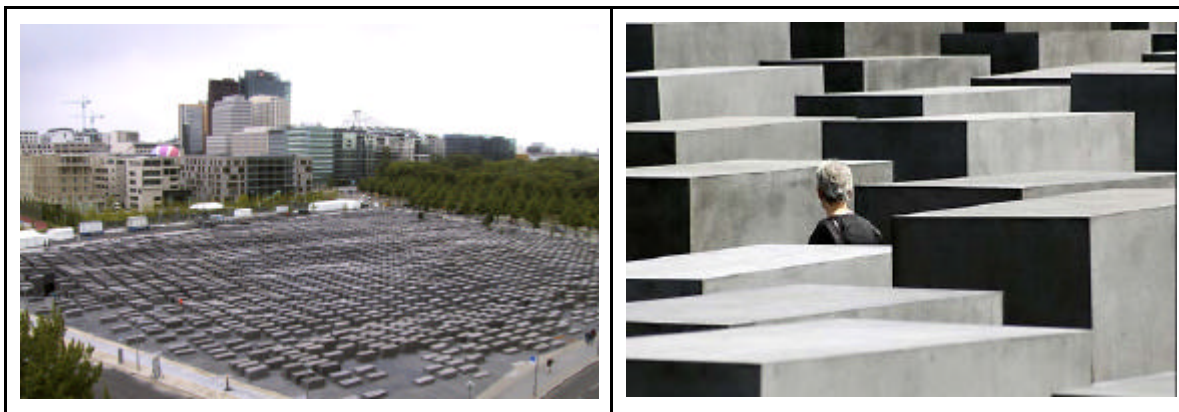
⁶²⁰ Dia del Record dels Màrtirs i Herois de l'Holocaust al Yad Vashem Museum

⁶²¹ Vegeu apartat 4.1.1.2.2. El Dia del Record: els *Torchlighters*, p. 140

⁶²² Jelin, Elizabeth.[comp.] (2002). *Las conmemoraciones: Las disputas en las fechas "infelices"*. Madrid: Siglo XXI editores, p. 245

⁶²³ <http://yad-vashem.org.il/remembrance/names/hall_of_names.html>

⁶²⁴ <<http://www.holocaust-mahnmal.de/en>>

Memorial for the murdered Jews of Europe (2005). Berlin. Arquitecte: Peter Eisenman

Totes aquests monuments tenen com a finalitat commoure el visitant i donar mesura de l'enormitat de la tragèdia soferta per aquell grup de persones. Honorar les víctimes per mitjà de l'enumeració dels seus noms és una manera de personalitzar les víctimes i humanitzar la tragèdia.

5.4.1.3. Legitimar una versió oficial de la història

"There is no political power without control over archives, without control over memory".⁶²⁵

Els museus, en tant que institucions socials, actuen sobre l'imaginari col·lectiu, afavorint la creació d'un discurs determinat. Aquesta acció es fa especialment intensa en els museus d'història i en els museus memorials que contribueixen, juntament amb els mitjans de comunicació, a crear un estat públic d'opinió sobre un tema determinat

Sempre que, de la manera que sigui, s'intervé sobre el patrimoni se'n fa una utilització social, és a dir, s'utilitza com un mitjà per incidir sobre la societat; cal, però, considerar quin és el model de societat que, des de determinades utilitzacions del patrimoni, es contribueix a legitimar.⁶²⁶

Després d'un fet traumàtic viscut per una comunitat es poden produir una sèrie de situacions. Si la comunitat afectada té el suport social dels seus coetanis, es construeixen amb molta immediatesa museus i monuments memorials i es tracta les víctimes i supervivents com a herois nacionals. Un exemple d'aquesta situació es produiria en relació als ex-combatents de la II Guerra Mundial o amb les víctimes dels atemptats del 11 de setembre de 2001. Esdevenen models a seguir per tota la comunitat i ajuden a sustentar els discursos oficials promoguts pels mitjans i els *lobbys* de poder. En aquest cas, el perill es caure en un reduccionisme

⁶²⁵ Derrida, Jacques (1995) *Mal d'Archive*. Éditions Galilée. Paris

⁶²⁶ Vicente Guitart, Carles. (2001) "Museus, patrimoni i territori". A *Barcelona Metròpolis Mediterrànea* n° 55 (abril-juny 2001)
<http://www.bcn.es/publicacions/bmm/55/ct_qc07.htm>

de la història i en la creació d'estereotips que no permeten cap mena de divergència del model fixat.⁶²⁷

Una segona situació es produeix quan la versió oficial dels fets ignora la mirada dels vençuts. Aquesta situació es donaria en casos de genocidis, dictadures i enfrontaments entre faccions, on existeix un bàndol clarament guanyador i un bàndol perdedor i on existeixen polítiques de repressió sistemàtiques. Els exemples són múltiples (Guerra Civil espanyola, Holocaust, Guerra dels Balcans, dictadures argentina i xilena, genocidi armeni, genocidi a Darfur...). En aquest cas, es produeix una demora més o menys llarga entre el moment en que es produeixen els fets i el moment en que la societat està preparada per assumir el seu passat. De vegades, com en el cas espanyol, han hagut de passar més de 75 anys⁶²⁸ per a què l'opinió pública demandés una reivindicació pública dels represaliats per franquisme. Fins a dia d'avui (octubre de 2008) no ha existit una iniciativa judicial, liderada pel jutge Garzón, per a localitzar les fosses comunes i inhumar les restes. Aquesta iniciativa ha generat una forta pol·lemica en la societat civil que es reflecteix als mitjans, un exemple de la qual és la negativa de la família del poeta Federico Garcia Lorca a obrir la fossa on està enterrat.

En alguns entorns, el debat sobre la manera d'assumir el passat de la nació és motiu de forta controvèrsia. Alemanya és un exemple clar de la fractura entre la versió que ha estat considerada oficial durant molt de temps i l'emergència de noves veus i noves mirades a partir de nous esdeveniments polítics com la caiguda del Mur de Berlín, però també és un exemple d'assimilació i acceptació del seu passat recent:

The memory of the crimes committed during the Nazi regime and the Holocaust is omnipresent in Germany. The omnipresence of the past manifests itself in controversial public debates about responsibility and guilt, historical interpretation and the culture of remembrance. After the fall of the Berlin Wall in 1989, National Socialism was equated with Stalinism, and the national discussions about the Germans being the victims became more and more the focus of public statements and debates.⁶²⁹

En aquest sentit, el principal obstacle a vèncer no és tant la versió oficial sinó el silenci. Els perdedors esdevenen els "sense veu" i la seva narració, que s'oposa al relat acceptat dels fets, s'ignora o es malinterpreta.

---

⁶²⁷ En aquest sentit és exemplar la pel·lícula *Banderas de nuestros padres* (2006), dirigida per Clint Eastwood que tracta de la manipulació de la mítica fotografia de soldats nordamericans posant la bandera a Iwo Jima el març de 1945.

⁶²⁸ La dictadura franquista va abastar des de l'any 1939 fins la mort del dictador, el 1975. Però la constitució de la primera *Associació per a la Recuperació de la Memòria Històrica* no es va inscriure al registre d'associacions fins a finals de l'any 2000.

⁶²⁹ Eryilmaz, Aytac (2007) "The Political and Social Significance of a Museum of Migration in Germany". A *Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 131

Per això, quan un museu memorial es crea per acollir les veus d'aquests testimonis, assumeix una forta càrrega d'activisme polític. Els museus es posicionen clarament de la banda de les víctimes i actuen com a amplificador de moviments socials que tenen altres objectius no patrimonials, com l'obertura de processos judicials, la creació de comissions de veritat o el pagament de compensacions econòmiques a les víctimes

5.4.2. Construir identitats: els museus d'històries de vida

Els darrers anys ha començat a aparèixer una nova tipologia de museu que s'anomena museu "d'històries de vida" (*Life Stories Museum*) o museu de persona. Aquests nous centres es caracteritzen per considerar les narracions autobiogràfiques com a ítem patrimonial i per tant, digne de ser recollides, conservades i difoses. A vegades, les històries de vida són el nucli de la seva col·lecció i si conserven altres objectes són per a completar-les i contextualitzar-les.

L'objecte és la persona que ho explica i la seva història... Una única història per una persona. [...] Moltes vegades, aquesta història va acompanyada d'altres materials, com són les cartes que s'enviaven entre ells; els resguards de remeses econòmiques; els bitllets de trens o d'avió o del mitjà de transport en el que vinguessin; els contractes de treball; els contractes d'habitatge i les fotografies. Tot això configura una "peça" envoltada de tota la seva història. [...] I cadascuna d'aquestes històries de vida és una peça de museu.⁶³⁰

Un museu d'històries de vida no és una categoria exclusiva sinó que existeixen altres tipologies de museu que també conserven històries de vida, però que pertanyen a tipologies diverses: museus etnogràfics, museus de migració, museus industrials o d'empresa, museus locals... L'ICME⁶³¹ (*International Committee for Museums of Ethnography*) afirma que la característica principal dels museus etnogràfics és que el seu àmbit de protecció patrimonial són les diverses cultures i societats del món més que els objectes singulars descontextualitzats:

Some of the museums are dealing with cultures from far away, some with their own cultures, and some both. Some work for indigenous peoples, some for immigrants, some for minorities, some for majorities. Some are concerned with the history, others with the present. Some focus on small societies, others on continents or the whole world. What these museums usually have in common is that they are about

---

⁶³⁰ Entrevista realitzada per Laura Solanilla a Imma Boj, directora del *Museu d'Història de la Immigració de Catalunya* el 05/02/2007. Veure annex 10.47, p.635

⁶³¹ L'ICME és un comitè internacional de l'ICOM que inclou museus anomenats de forma diversa: museus d'etnografia, etnologia, antropologia, museus "folk", museus de cultura popular...

whole societies or cultures and their objects, rather than solely a specific class of objects.⁶³²

Ni tots els museus de etnogràfics tracten les històries de vida com a nucli de les seves col·leccions, ni tots els museus que treballen amb històries de vida són etnogràfics. Per això, proposem l'ús del terme "museu d'històries de vida" per denominar aquells centres que compleixen les condicions següents:

- Consideren les històries de vida com un ítem central de la seva col·lecció.
- Acostumen a recollir els testimonis de gent corrent, donant així valor a la vida quotidiana.
- Utilitzen les històries com a recursos museogràfics dirigits a incentivar l'empatia del visitant i apel·lar a les seves emocions.
- Volen actuar sobre el seu entorn social treballant pel respecte a la diversitat cultural i a favor de la inclusió social.

La principal funció d'aquests museus és contribuir a la construcció d'identitats col·lectives dels grups i col·lectius amb els que treballa. Per a fer-ho, l'estratègia principal és reforçar el sentiment de pertinença a una comunitat determinada.

[...] the role of the museum as an "activator" of memory and a centre for discussion and promotion of community identity, sense of place and belonging as opposed to its modernist conception as an educator of the 'uncultured' masses and archive of encyclopaedic wisdom.⁶³³

Per mitjà del patrimoni cultural i, específicament a partir de les memòries heretades és com els museus construeixen aquesta identitat:

El patrimoni és la forma com es materialitza l'herència cultural i pot ser assumit per la societat com a referent de la seva identitat i com a element de conscienciació social.⁶³⁴

Les narratives, és a dir la forma com les persones expliquen la seva vida i la selecció del que consideren records significatius i el que no, es construeix dins d'un sistema de valors que aporta el grup al qual pertany l'individu. Seria el que Maurice Halbachs va anomenar "marcs socials de la memòria".⁶³⁵

Nossa história é formada então por aqui lo que selecionamos como importante ao longo de nossa vida. Não é um puro reflexo do que vivemos, mas sim uma construção do que consideramos significativo para nossa vida. É, com certeza, uma narrativa construída.⁶³⁶

⁶³² <<http://museumsnett.no/icme/about.html>>

⁶³³ Hart Robertson, Margaret (2006). "The Difficulties of Interpreting Mediterranean Voices: Exhibing Intangibles using New Technologies" at *International Journal of Intangible Heritage*. Vol. 01, 2006. <http://www.nfm.go.kr/downfile/ijih_w11_volumes/2006_chapter02.pdf>

⁶³⁴ Vicente Guitart, Carles. (2001) "Museus, patrimoni i territori". A *Barcelona Metropolis Mediterrànea* n° 55 (abril-juny 2001)

<http://www.bcn.es/publicacions/bmm/55/ct_qc07.htm>

⁶³⁵ Vegeu apartat 2.1.1.1. Maurice Halbwachs i els quadres socials de la memòria, p.27

⁶³⁶ Worcman (1999), op.cit. p.6

Per tant, és especialment en la construcció d'identitats col·lectives on la relació entre la memòria individual i aquella modelada pel grup es fa més evident:

Narratives of past events provide the building blocks of a life story. It is as individuals create narratives of specific experiences that are then linked together through time and evaluative frameworks that individuals construct an overarching life narrative that defines self.⁶³⁷

Aquesta recollida sistemàtica d'històries de vida i la seva valoració com a patrimoni fa sentir als membres de la comunitat⁶³⁸ que comparteixen experiències amb altres membres del mateix grup, entenent per a grup qualsevol mena de nexes col·lectiu: grup de treballadors d'una empresa determinada, habitants d'una localitat concreta, socis i jugadors d'un club de futbol...

De fet, aquesta construcció identitària grupal apel·la als sentiments dels individus. La valoració dels seus records com a patrimoni els fa sentir orgullosos de les seves vides. Al considerar com a patrimoni aquests relats, les persones se n'adonen que el que han viscut té un valor no només per a ells i per als seus contemporanis, sinó de cara a generacions futures.

És en aquest sentit que el museu treballa amb estratègies museogràfiques adreçades a crear empatia entre els testimonis i els visitants que poden compartir o no el mateix marc cultural de referència. L'ús d'aquests mecanismes (narracions en primera persona, apropament del testimoni al visitant per mitjà d'imatges en vídeo, etc.) afavoreix la identificació del visitant amb la història narrada i el sentiment de pertinença a un grup comú amb el narrador:

The way memories are showed in an exhibit always attempt that visitors should be in the narrator's feet. For instance, in the Holocaust Museum of Jerusalem names and ages of all the victims are called, whereas each visitor receives in the National Museum of Australia an identity card with the name of an Australian immigrant with similar surname to the visitor's one.⁶³⁹

Els museus que tenen com a missió principal la construcció d'identitats col·lectives comparteixen interès per les històries de vida de gent ordinària com a instrument per incrementar la tolerància, protegir la diversitat cultural i actuar sobre el seu entorn, estimulants transformacions socials.⁶⁴⁰

---

⁶³⁷Fivush, Robyn (2008) "Remembering and reminiscing: How individual lives are constructed in family narratives". A *Memory Studies* 2008, Vol 1. Los Angeles, London, New Delhi and Singapore: SAGE publications. p. 51

⁶³⁸ Vegeu la definició del terme "comunitat" a 8. Glossari, p. 457

⁶³⁹ Carreras, Cèsar; Ferran, Núria (2004). "Preserving memories on-line: the exhibition "Memories of our childhood" and the Catalan Immigration History Museum". <http://www.archimuse.com/publishing/ichim04/0049_CarrerasFerran.pdf>

⁶⁴⁰ Vegeu l'apartat. 5.4.3. Actuar: el museu com motor de canvi social, p. 340

Entre tots els possibles museus que entrarien en aquesta categoria de "museus d'històries de vida" analitzarem tres tipus: els museus de la vida quotidiana, els museus de migració i els museus relacionats amb el treball.

5.4.2.1. Donar valor a la vida quotidiana

La recollida d'històries que recullen els aspectes més quotidians de la vida de persones ordinàries és una pràctica de llarga trajectòria en els projectes d'història oral liderats per diverses institucions com arxius i centres de recerca universitaris. Les *National Life Stories* és un projecte de la British Library que té com a finalitat "to record first-hand experiences of as wide a cross-section of present-day society as possible."⁶⁴¹ La missió principal d'aquest projecte és servir com a font principalment de recerca acadèmica i el seu destinatari és el públic acadèmic:

You've just finished a recording with somebody who has described valuable experiences in a vivid and reflective way. As you pack the tapes away, you know they are going to make a wonderful contribution to the archive. At this point your interviewee turns the tables by springing a question on you. 'Who,' they ask, 'is actually going to listen to this?' Researchers, you say. Historians of the book trade or the world of art or crafts, the food or wine or oil industry, the circus or the Post Office, or whichever specialist area you are working on. [...] Our listeners are equally diverse and in time will be as numerous.⁶⁴²

Les històries de vida s'utilitzen en aquest cas (i en la majoria de projectes liderats per arxius) com a font informativa i observem que la principal preocupació d'aquestes institucions és la conservació dels enregistraments per sobre de la difusió al gran públic. No obstant, voldríem destacar un projecte, liderat per la *British Library*, que tenia un objectiu divulgatiu molt important. El *Millenium Memory Bank* va ser un projecte que va iniciar la *British Library* amb la xarxa d'emissores locals de la BBC. Consistia en la realització de 16 programes setmanals que es van emetre en les emissores locals de la BBC. Per a fer-los es van dur a terme aproximadament 6.000 entrevistes que van combinar dues metodologies ben diverses: la dels realitzadors dels programes de ràdio i la dels especialistes en història oral de l'arxiu.

La temàtica que vertebrava aquests programes i coincidint amb el canvi de mil·lenni, era la reflexió sobre els canvis produïts durant l'arc temporal de la vida d'una persona. Es volia abastar la màxima amplitud geogràfica, social i cronològica possible i per tant es van entrevistar joves i ancians, rodamóns, immigrants, mestresses de casa... Es van triar setze temes sobre els que es construïen els

---

⁶⁴¹ Pàgina de presentació de les *National Life Stories*. <<http://www.bl.uk/collections/sound-archive/nlsc.html>>

⁶⁴² Bradley, Sue (2005) "Gold Dust: Mining the Archive" At *NLSC Newsletter*. <<http://www.bl.uk/collections/sound-archive/pdf/nls/nlscnewsletter10.pdf>>

corresponents programes de ràdio, i es van descartar temes que ja havien estat treballats anteriorment, com la guerra o el treball.

Desde el comienzo del proyecto resolvimos que no queríamos hacer otra historia narrativa "normal" de los sucesos del siglo XX, en parte porque este tipo de relatos fueron los que predominaron en la radiodifusión británica a fines de los años noventa, però además porque ese criterio tendía a destacar la imagen general, lo nacional o lo internacional, en detrimento de lo local y lo cotidiano⁶⁴³

Val a dir que només es va utilitzar una part fragmentària de les 6.000 entrevistes per a la realització dels programes de ràdio i que les entrevistes completes estan guardades en el *Sound Archive* de la British Library, on poden ser consultades per investigadors. El web, com ja s'ha comentat anteriorment,⁶⁴⁴ només ofereix la consulta del catàleg i petits clips d'àudio com a mostra dels continguts de l'arxiu. Així, ens trobem davant d'una institució que avantposa la conservació de les històries a la difusió massiva i extensiva de les mateixes.

Un segon exemple de projecte d'història oral sobre vida quotidiana el trobem a *Mediterranean Voices*. D'entrada aquest projecte on hi participaven 13 institucions col·laboradores es va plantejar com una recerca etnogràfica simultània en 13 ciutats històriques de l'àrea mediterrània a través de la recollida de testimonis orals que narressin les pràctiques culturals de persones que vivien en barris de ciutats històriques de la Mediterrània.⁶⁴⁵ Tot i ser plantejat com un projecte únic, cada equip participant va utilitzar les històries de vida de forma diversa, especialment en la producció d'activitats i productes *in situ*.

El seu objectiu primer era construir una base de dades etnogràfica sobre el patrimoni oral de la Mediterrània com a resultat d'una recerca acadèmica de la qual se'n faria difusió posteriorment. Alguns equips van respectar aquest objectiu original però per altres equips el projecte estava clarament vinculat a la realització d'accions de promoció turística i de desenvolupament econòmic de la zona. Fins i tot, alguns equips, especialment aquells situats en zones de conflicte, com Betlem o Nicosia, volien utilitzar el projecte amb finalitat d'inclusió social en societats políticament molt convulses.

Dins l'àmbit estrictament museològic voldríem destacar l'aparició relativament recent del concepte "museu de persona". La idea va sorgir d'un grup de treball sobre el fotògraf José de Medeiros liderat per la historiadora Karen Worcman a Sao Paulo l'any 1991. El projecte es va anar perfilant i evolucionant fins agafar cos i

---

⁶⁴³ Perks, Rob. (2000). "Habla el siglo: un proyecto de historia oral del Milenio" a *Historia, Antropología y Fuentes Orales*, núm 24. p. 108

⁶⁴⁴ Vegeu apartat 4.4.1.3. *The British Library. Sound Archive*. p. 247

⁶⁴⁵ Vegeu apartat 4.3.2. *Mediterranean Voices: Oral History and Cultural Practice in Mediterranean Cities*. p.212

convertir-se en una institució en línia, la missió de la qual és registrar, preservar i transformar en informació històries de vida de qualsevol persona de la societat, promovent canvis socials per mitja de la reflexió sobre la identitat i la valoració d'individus i comunitats. A aquesta iniciativa es van anar afegint museus d'altres països, constituint una xarxa de museus de persona que actualment (2008) està constituïda pel *Museu da Pessoa* (Sao Paulo, Brasil), el *Museu da Pessoa* (Portugal), el *Museum of Person* (Indiana, US) i el *Musée de la Personne* (Montréal, Canada).⁶⁴⁶

El model de museu que planteja és tan innovador que reclama una explicació i justificació que ells mateixos ofereixen:

But why Museums of the Person? What characterizes our activities that allows us to call them museums, and, more precisely, virtual museum? Why have we not chosen memory centers or mere oral history archives? A museum of the history of people is a museum whose museological goals are stories themselves and those people's worldviews.⁶⁴⁷

Val a dir que aquesta denominació no està consolidada en l'entorn museològic. En la pàgina dels Comitès internacionals de l'ICOM no consta cap epígraf que reculli el concepte de "museu de persona" o "museus d'història de vida". El plantejament museològic que fan comporta la revisió d'alguns paradigmes museològics. En primer lloc, enlloc de conservar objectes singulars amb significat simbòlic, es dedica a les històries i objectes de gent corrent. En segon lloc, el paper del conservador es transforma per esdevenir un mediador cultural, ja que el seu objectiu és animar a les persones i a les comunitats a que es responsabilitzin en la recollida i conservació de la seva pròpia memòria com a grup. Finalment, s'opta per la construcció d'una col·lecció digital sense que existeixi necessàriament una contrapartida física. Només són les accions i activitats de recollida les que es desenvolupen més enllà del domini digital.

Des de la xarxa de museus de persona s'està treballant per a ser reconeguts dins de l'àmbit del patrimoni cultural i anar consolidant aquesta nova tipologia de museu. Un exemple d'acció en aquest sentit va ser la celebració del *Dia Internacional de les històries de vida*⁶⁴⁸ el 16 de maig de 2008, en la qual van participar més d'un centenar d'organitzacions de 15 països⁶⁴⁹ i es van dur a terme més de 300 activitats de tot tipus (relacionades amb l'alfabetització de la gent gran,

---

⁶⁴⁶ Per aprofundir sobre la història de la construcció de la xarxa i les seves característiques consulteu apartat 4.2.1. Xarxa de *Museus de Persona*, p. 174

⁶⁴⁷ Worcman, Karen, et al. (2005) " Identity and Representation: Social Justice and Community Building Through The Museums Of The Person", in J. Trant and D. Bearman (eds.). *Museums and the Web 2005: Proceedings*, Toronto: Archives & Museum Informatics, published March 31, 2005 at <<http://www.archimuse.com/mw2005/papers/worcman/worcman.html>>

⁶⁴⁸ <<http://internationaldayblog.storycenter.org/>>

⁶⁴⁹ <<http://www.ausculti.org/endorsements.html>>

amb escoles, amb ex-presos polítics...). Aquest acte va estar liderat i coordinat per la *Xarxa de Museus de Persona* i el *Center for Digital Storytelling* (Berkeley, Califòrnia). Els seus promotors van declarar en un comunicat de premsa :

Our two organizations see the movement to share life stories as a critical part of the democratic process," states Joe Lambert, founder and director of the *Center for Digital Storytelling*. [...] "What has been lacking is a common call to celebrate all these different practices," adds Karen Worcman, founder and director of the *Museum of the Person*. "Whether it is helping to collect a local oral history, encouraging new learners to share their life in writing, producing stories using analog or digital media, or exhibition of life stories online or through mobile technologies, we felt we needed a day to bring all these different practices – different roads to the same destination – together.⁶⁵⁰

Aquest plantejament fa molt difícil de classificar temàticament els projectes. Per exemple, si mirem el llistat⁶⁵¹ de projectes duts a terme pel Museu da Pessoa (Brazil) veurem que s'hi inclouen projectes lligats a la memòria de treballadors de empreses (p.ex, Companyia Farmaceutica *Aché*, Companyia energètica *Petrobras*), projectes sobre localitats (p.ex. *Sao Paulo, 450 años, Històries da nossa terra*), programes per recuperar la memòria de gent gran (p.ex. *Projecto Oldnet* o *Agentes da Història*), sobre joves, sobre dones, sobre grups marginals (p.ex, *Espaço cultural Beija-Flor* que treballa amb *meninos da rua*), sobre clubs de futbol, sindicalistes, immigrants...

5.4.2.2. La memòria del treball

Un tipus de projecte que mereix un tractament específic és aquell que conserva històries de vida relacionades amb el treball. Fins fa pocs anys, es considerava com a patrimoni del treball els edificis industrials, la maquinària i les eines, tant en un entorn industrial com artesanal⁶⁵². Els processos es reproduïen a partir d'imatges fotogràfiques, grabats i documents variats. En molt poques ocasions es recollia el testimoni dels treballadors i si es feia, s'utilitzava per a contextualitzar l'objecte patrimonial.

Amb la incorporació del concepte de Patrimoni immaterial, els museus cada cop són més conscients de la importància patrimonial dels records vinculats no només a processos de treball o utilització d'eines i maquinària, sinó també a les formes de vida producte de l'exercici d'oficis -pescadors, miners, llenyataires, pastors, obrers tèxtils- destacant com la forma de subsistència tenia una importància capital en la definició de l'estil de vida que tenia la comunitat.

---

⁶⁵⁰ <<http://www.ausculiti.org/images/jan15press.pdf>>

⁶⁵¹ Vegeu annex 10.16. Llista de projectes desenvolupats pel *Museu da Pessoa* (Bz), p. 535

⁶⁵² Com a exemple, mencionariem la quantitat de museus d'eines de pagès que existeixen per tot Catalunya.

En aquest sentit, podem distingir clarament entre dos tipus de memòria. La primera vinculada a les empreses o grans indústries i l'altra relacionada amb oficis i professions a escala més petita.

En el cas de la memòria corporativa, un exemple clar ens l'ofereix el *Museu da Pessoa* del Brasil amb el seu programa d'activitat *Memoria Institucional*, que des de 1991 ha realitzar gairebé un centenar de projectes de memòria amb institucions diverses.⁶⁵³ El seu objectiu és preservar i difondre la memòria de les corporacions brasilenyes mitjançant els records i les aportacions dels homes i les dones que hi han treballat. La majoria d'empreses, quan es plantegen donar a conèixer la seva història i trajectòria, acostumen a utilitzar recursos documentals (fotografies i documents) i l'exposició de les màquines i edificis on s'ubiquen les seus fabrils. En el camp biogràfic, si apareix, es limiten a resenyar la biografia del fundador. En canvi, en el *Museu da Pessoa* es defensa que la història de les empreses i de les persones que hi treballen és fonamental per donar cohesió identitària als treballadors i la societat on es desenvolupa l'activitat empresarial.

[...] um grupo precisa garantir de maneira ainda mais precisa sua coesão. Isso porque se cada uma das pessoas que o integram simplesmente "descobrisse" uma nova história a cada dia, evidentemente não haveria o grupo. [...] Uma empresa é obviamente um grupo. E, como todos os grupos, possui uma memória que garante sua coesão e identidade. Resta-nos saber em que medida as empresas hoje utilizam sua história como fator de união entre seus integrantes e, ainda, como fator de criação de identidade perante o resto da sociedade.⁶⁵⁴

Per ells, recuperar la memòria dels treballadors no és només un deure històric sinó que pot servir també com a estratègia de comunicació entre la empresa i els seus treballadors i dóna sentit al paper de l'empresa dins del seu entorn social:

O Museu da Pessoa acredita que a história não deve ser pensada apenas como resgate do passado, mas sim utilizada como marco referencial a partir do qual as pessoas redescobrem valores e experiências, reforçam vínculos presentes, criam empatia com a trajetória da empresa e podem refletir sobre as expectativas dos planos futuros.[...] Esta visão implica a compreensão de que a história de uma empresa transcende a preservação física de documentos e de monumentos.⁶⁵⁵

---

⁶⁵³ Entre els quals podem citar com a exemple: *Memoria dos trabalhadores da Petrobras*. <<http://memoria.petrobras.com.br/internauta/index.jsp>> ,

Memórias do trabalho. <<http://www.museudapessoa.net/hotsites/mtrab/home.htm>>

Histórias do Aché. <<http://www.museudapessoa.net/hotsites/ache/index.html>> ,

Museu Virtual VidasGalp. <<http://vidas.galpenergia.com>> (Museu da Pessoa, Portugal)

⁶⁵⁴ Worcman, Karen (1999) " A historia na empresa: identidades e oportunidades" , p. 3 <http://www.museudapessoa.net/oquee/biblioteca/karen_worcman_a_historia_na_empresa.pdf>

⁶⁵⁵ Worcman (1999) op. cit, pp. 6-7

Així, una empresa pot esdevenir un referent identitari per tota una comunitat. Moltes vegades a totes les famílies d'una localitat hi ha com a mínim un membre que ha treballat en l'empresa i el fet de haver-hi treballat durant generacions és el que dota de segell distintiu a aquell grup social.

Isto porque é na possibilidade de criação de um passado comum que os integrantes de um grupo estabelecem sua identidade. E, na medida que o passado de uma empresa passa a resultar da história de cada um de seus integrantes – assim como da história da comunidade com a qual ela interage – é que a história volta a poder cumprir sua missão maior: a de preservar, integrar e dar identidade a um grupo social.⁶⁵⁶

Que la fàbrica esdevengui un referent identitari en la comunitat ho veiem també en el cas de la fàbrica Roca Umbert:⁶⁵⁷

Que aquest és un lloc on tothom té un cosí o un avi o un tiet avi que ha treballat en aquesta fàbrica...⁶⁵⁸

D'altra banda, a escala més petita, el treball humà també ha vertebrat la vida de les comunitats i les ha dotat d'identitat pròpia. En aquest sentit i dins dels nostres casos d'estudi, el més rellevant és el projecte *Memorynet*⁶⁵⁹ dels *Tyne & Wear Museums*. Aquí la federació de museus del territori entre els rius Tyne i Wear va iniciar aquest projecte amb la finalitat d'explorar i recollir, entre altres, les formes de treball de les comunitats i els canvis en les relacions de les persones amb el mar. De les comunitats entrevistades destaquem:

- *The Fishermen's Mission*, entitat que dona suport material i espiritual als pescadors i les seves famílies des de 1899.
- El grup de salvament marítim de Cullercoats.
- Grup de comerciants relacionats amb la indústria pesquera.
- La *Coble and Keelboat Society* (fundada el 1987) a la qual pertanyen pescadors, constructors de vaixells, historiadors i altres persones interessades en preservar el patrimoni naval de la zona.
- la *Doxford Engine Friends Association* (fundada el 2001) amb la missió de conservar i difondre la història del *Doxford Engine Works* a Sunderland que proporcionava energia per a les drassanes i la construcció de vaixells.

Com veiem, els oficis relacionats amb la mar tenen gran importància a l'hora de definir la pertinença i vinculació amb la comunitat. Un dels temes transversal a totes les comunitats és precisament el treball i és fàcil comprovar consultant el

---

⁶⁵⁶ Worcman (1999) op. cit, p. 8

⁶⁵⁷ Vegeu apartat 4.2.4. Roca Umbert, Fàbrica de les Arts. p.199

⁶⁵⁸ Entrevista realitzada per Laura Solanilla a Ester Prats, tècnica d'activitats i patrimoni de Roca Umbert, Fàbrica de les Arts (Granollers). el 26/04/2007. Vegeu annex 10.47, p.654

⁶⁵⁹ Vegeu apartat 4.3.2. *Memorynet* p. 225

menú de testimonis⁶⁶⁰ en relació a aquest tema, que és central en la vida de les persones de la zona.

Finalment, un darrer exemple de memòria del treball és el dut a terme pel *Center for Columbia River Story*, que per mitjà del seu programa amb les comunitats locals, recull relats de formes de vida relacionades amb oficis tradicionals, com el projecte *Women and Timber*⁶⁶¹ que tracta de la vida de les dones (mares, filles, germanes i esposes) dels llenyataires de la zona del Pacific Northwest.

En tots aquests casos el treball és un element que determina la vida quotidiana de les persones i esdevé un element central en la seva presa de consciència identitària.

5.4.2.3. Els museus de migració i la diversitat cultural

Finalment, un tercer tipus de museu que en moltes ocasions fonamenta el seu discurs sobre les històries de vida és el museu de migració. Entenem per museus de migració aquells museus que s'ocupen tant de les comunitats immigrants (en el país d'acollida) com d'aquelles comunitats i països que han viscut importants diàspores migratòries (museus d'emigració). En ambdós casos es produeix un fenomen de pèrdua de referents identitàris, especialment en la comunitat immigrant, i una transformació cultural en la societat d'acollida que afavori l'emergència d'identitats híbrides que incorporin trets culturals d'ambdós móns.

[*Els museus d'immigració*] Són museus que encara no estan definits com a tal, que no tenen un reconeixement des de l'ICOM com a museu, ni des de l'ICOM ni des de les institucions. Es a dir, que a més a més tenen un debat polític interessant: Cal fer un museu d'aquests o no cal? Amb el treball que s'ha estat fent a les biblioteques, a les associacions de veïns a les escoles... no n'hi ha prou? Clar, això es una opinió política. Hi haurà qui digui que sí i haurà qui digui que estem duplicant la feina.⁶⁶²

Els museus de migració són importants en la nostra recerca perquè els desplaçaments produeixen la pèrdua de referents culturals i en conseqüència la vivència de desarrelament i pèrdua d'identitat, tant personal com col·lectiva.

The question of memory, and its ties to history, is at the heart of contemporary questions on identities and their construction. Immigration itself touches on the question of identity, and notably on national identity.⁶⁶³

---

⁶⁶⁰<<http://www.twmuseums.org.uk/memorynet/explore/themes/theme.php?t=Work>>

⁶⁶¹<<http://www.ccrh.org/oral/women&timber/index.htm>>

⁶⁶²Entrevista realitzada per Laura Solanilla a Imma Boj, directora del *Museu d'Història de la Immigració de Catalunya* el 05/02/2007. Veure annex 10.47, p.635

⁶⁶³Heraud, Nathalie (2007) "The Cité nationale de l'histoire de l'immigration: site of transmission and public education. A *Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 107

La percepció social del que suposa el fet migratori varia substancialment segons la història de la formació nacional de cada país d'acollida. En aquelles societats que es van formar per l'arribada massiva d'onades migratòries (Estats Units, Austràlia, Sudamèrica) els emigrants es perceben com una aportació positiva a la riquesa cultural i econòmica del país. Però en societats tradicionalment acollidores, com en molts països d'Europa, les migracions s'han començat a percebre com una amenaça a les tradicions culturals, com a font de delinqüència i com a competència pels llocs de treball de les classes socials menys qualificades:

Queda palès que la representació de la memòria migratòria és diferent depenent de territori on es produeix. La concepció de la immigració a Amèrica és totalment diferent a la d'Europa. El continent americà ha potenciat la memòria migratòria des de l'àmbit cultural i educatiu de forma tradicional. En aquest sentit equipaments com el de Sao Paulo i el de Quebec, tenen en comú (salvant les distàncies) una aproximació a la representació del ciutadà, on el seu passat migratori és motiu d'orgull. [...] La representació de la memòria migratòria a Europa és una preocupació recent.⁶⁶⁴

Les onades migratòries representen un repte perquè en definitiva el que qüestionen són les identitats nacionals dels països d'acollida, al mateix temps que posen en crisi les seves identitats culturals d'origen. Els immigrants de segona generació, ja nascuts en els països d'acollida, no tenen clars els seus referents identitaris ni en relació a la seva societat d'origen, de la qual no se'n senten part, ni en relació amb la seva societat d'acollida, que els rebutja i els estigmatitza com a "estranys".

En aquest context, el paper que poden jugar els museus d'immigració contemporanis pot ser fonamental. Es proposen quatre objectius principals: afavorir la integració, reconèixer i valorar la riquesa cultural i econòmica que aporten els immigrants, modificar la percepció social negativa sobre la immigració i proporcionar un espai per al desenvolupament i la comprensió de les cultures híbrides, sorgides de la interacció entre la cultura immigrant i la del país d'acollida.

Aquesta tasca és especialment important amb les segones generacions, nascudes ja en el país d'acollida, que han perdut els referents culturals dels seus països d'origen i tampoc se senten acceptats en la societat en la que viuen:

There is an urgent need to give migrants and second generation migrants a voice, in order to foster cultural diversity as one of the basic principles of integration policies [...] Migration museums may contribute to migrant integration and to cultural diversity in the host countries [...] Listening to their parents' stories and discovering the wealth

---

⁶⁶⁴ Imma Boj. MHI. Congrés Mundial Drets Humans i Migració
http://www.barcelona2004.org/esp/banco_del_conocimiento/docs/CO_44_CA_MEMORIA.pdf

of their cultures of origin can help second generations of migrants to increase self-esteem and improve the way they find a place in society.⁶⁶⁵

Els museus de migració s'han consolidat com a espais de trobada entre la població immigrant i la local, i a través de la presentació de les històries personals faciliten la transferència cultural entre diferents generacions i diferents col·lectius. Com es pot llegir en la pàgina de presentació del *Migration Museums Network*:

Los museos de la migración deben afrontar retos comunes debido a que no solo están proyectados para ser lugares de conservación y exhibición, sino sobretodo para ser un punto de encuentro. De la misma manera, el desafío principal no es atraer un público de intelectuales, académicos, investigadores, historiadores y los visitantes tradicionales de museos, es más ese público general de personas con prejuicios sobre la inmigración y los emigrantes mismos, al cual apuntan estos museos.⁶⁶⁶

L'educació en valors es concreta en una tasca de conscienciació social sobre els esdeveniments que han portat els immigrants (i particularment els refugiats) a deixar els seus països, afavorint el desenvolupament d'empatia en la població d'acollida i com a resultat, destruir els estereotips sobre la immigració.

Heritage sites (lieux de mémoire) can tell individual and communal stories of people on the move, in particular explaining the reasons for refugees or forced migrants to leave their country and as such developing empathy among the host population [...] Providing information on the history of migration can also help in deconstructing stereotypes on immigration.⁶⁶⁷

We agree with the *United Nations High Commission for Refugees* (UNHCR), that the media are often responsible for spreading negative stereotypes of migrants and refugees and for stocking racist and xenophobic feelings. Such media include fictional films that misrepresent and distort reality, misinform society about the role of migrants in their host countries.⁶⁶⁸

En definitiva, el paper del museus de migració en la integració social dels immigrants es revela crucial afavoreix el naixement d'una nova cultura híbrida que incorpora i elabora elements de les dues cultures.

Integration functions like a fusion process, never like an amputation. There only exists durable integration if nourished by the construction of an identity by addition, and not per caesura, even less by censorship.⁶⁶⁹

---

⁶⁶⁵ UNESCO (2006) Expert Meeting on Migration Museums. Final Report. 23-25 d'octubre de 2006. Roma.
<http://portal.unesco.org/shs/es/files/10466/11664566841Final_report_En.pdf/Final%2Breport_En.pdf>

⁶⁶⁶ <<http://www.migrationmuseums.org/web/index.php?page=la-iniciativa>>

⁶⁶⁷ UNESCO (2006). op, cit.

⁶⁶⁸ Costa Leitão Vieira, Ana Maria da (2007) "The São Paulo Immigrants' Memorial: fields of research and challenges in the twenty-first century". A *Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 125

⁶⁶⁹ Olivier Rousselle, director of the FASILD (*Action and Support Fund for Integration and the Fight Against Discrimination*), A UNESCO (2006) Expert Meeting on Migration Museums.

5.4.3. Actuar: el museu com motor de canvi social

L'assumpció progressiva de la idea de museu com a institució al servei de la societat i el desplaçament del centre d'interès basat en l'objecte a centre d'interès centrat en les persones, ha fet que alguns museus incorporin en la seva missió de forma explícita l'obligació d'actuar i transformar la societat del seu entorn. Aquesta actuació és pot dur a terme de formes molt diverses: encapçalant campanyes, donant suport a organitzacions que treballen pels drets humans i civils, donant veu als col·lectius tradicionalment exclosos per raons d'ètnia, gènere, classe social o edat, o promovent accions per a la inclusió social de grups marginals.

Les institucions i projectes que treballen sobre la memòria de les persones acostumen a incloure aquesta dimensió d'activisme social a les seves iniciatives. Així, combinen la seva funció de conservació i transmissió del patrimoni amb la d'agent social actiu, com veiem en aquest exemple que prové del *United States Holocaust Memorial Museum*:

The Museum joined with Google in spring 2007 to launch an unprecedented online mapping initiative on the genocide in Darfur. Today, whenever any of the 250 million users of Google Earth view Africa, the destruction in the Darfur region of Sudan is highlighted, and users are linked to the Museum's Web site for more information. [...] "Crisis in Darfur" is the first project of the *Museum's Genocide Prevention Mapping Initiative*, which brings to the world critical information on genocidal threats using new mapping technology.⁶⁷⁰

5.4.3.1. Promoure l'activisme social

Tal com hem explicat, els museus d'Holocaust de segona generació⁶⁷¹ són aquells museus que, a més de recollir el testimoni de totes les víctimes de l'Holocaust (jueus, presos polítics, homosexuals i gitanos), amplien el seu centre d'interès a d'altres situacions i conflictes on es violen els Drets humans. En aquest sentit, l'Holocaust deixa de ser un fet singular i esdevé símbol i paradigma de situacions de vulneració dels drets fonamentals de les persones. L'exemple més clar d'aquest posicionament és el *United States Holocaust Memorial Museum* (USHMM) que, des dels seus inicis, s'ha pronunciat activament a favor de minories en conflicte i ha denunciat, entre altres, la repressió de la minoria kurda sota el règim iraquí (1991) i les accions del govern serbi i els crims de guerra a Bòsnia-Herzegovina

---

Final Report. 23-25 d'octubre de 2006. Roma, p.4
<http://portal.unesco.org/shs/es/files/10466/11664566841Final_report_En.pdf/Final%2Breport_En.pdf>

⁶⁷⁰ *United States Holocaust Memorial Museum 2006-2007 Annual Report*
<<http://www.ushmm.org/museum/press/annualreport/2007/report.pdf>>

⁶⁷¹ Vegeu apartat 4.1.2.2. El USHMM com a model de museu de l'Holocaust de segona generació, p. 149

(1992). Actualment encapçala una campanya contra el genocidi a Darfur, sense oblidar altres punts "calents" del món: Kènia, el Congo o el Txad.⁶⁷²

Per a posar en marxa aquestes campanyes el museu ha creat un *Comitè de Consciència*, la missió del qual es donar ressó a conflictes d'arreu del món i proposar accions de manera que els ciutadans puguin involucrar-se activament en la lluita contra la vulneració dels Drets humans. Com a exemple, la darrera campanya del museu contra el genocidi a la regió de Darfur proposa les accions següents:

- Unir-se a la *Comunitat de consciència* del museu, subscriuint-se a un butlletí electrònic i al *podcast, Voices on Genocide prevention*.
- Contactar amb els mitjans de comunicació i exigir una major cobertura de les zones de conflicte, per mitjà de les seves pàgines web, trucades telefòniques, o enviament de correus electrònics.
- Pressionar les institucions que poden prendre decisions sobre la necessitat de proporcionar ajut humanitari, protegir la població civil, deturar la violència i promoure solucions a la crisi.
- Involucrar a les persones del seu entorn i explicar el que s'ha après a la família, als amics, als membres d'organitzacions a les que pertanyi, a les escoles, les esglésies, les sinagogues...
- Ajudar financerament les accions que duu a terme el museu i les organitzacions que treballen sobre el terreny.

La justificació de per què un museu de l'Holocaust ha d'involucrar-se de forma tan activa en altres conflictes, ens la proporciona Elie Wiesel, supervivent de l'Holocaust i president del *Comitè de Consciència* del museu:

It is because of that tragedy [the Holocaust] that we must defend victims of other injustices, of other tragedies, of other catastrophes. It is because, but I cannot say that the other tragedies are *like*—why say that? We do not have to say that. Each tragedy and each victim have the right to be taken for what they are, and therefore, they command us to be involved.⁶⁷³

Un segon exemple d'activisme social el duu a terme el *International Museum of Women* (IMOW). En concret, l'exposició *Imagining Ourselves: a Global Generation of Women*⁶⁷⁴ vol animar dones d'arreu del món a fer canvis positius en les seves vides, tant de forma individual com mitjançant el treball amb organitzacions de dones locals o internacionals.

⁶⁷² <<http://www.ushmm.org/conscience>>

⁶⁷³ Entrevista a Elie Wiesel . *Voices on Genocide Prevention*, podcasting of USHMM

<http://www.ushmm.org/conscience/analysis/details.php?content=2006-02-03>

⁶⁷⁴ Vegeu apartat 4.2.5.1. *Imagining Ourselves: a Global Generation of Women*, p.206

Cadascun dels temes⁶⁷⁵ que proposa el museu va acompanyat d'una sèrie de propostes d'actuació, tant individuals com de suport a un projecte ja existent. Entre les accions proposades podríem citar a tall d'exemple una selecció de les del tema "Imatge i identitat" (juliol 2007):⁶⁷⁶

Autoestima para niñas y adolescentes <http://www.worldywca.org>

Ayude al YWCA Mundial a crear mujeres líderes en todo el mundo.

SIDA: La mayor emergencia mundial para las niñas

http://www.worldywca.info/index.php/ywca/world_ywca/our_priorities/health_hiv_and_aids

Ayude al YWCA Mundial a reducir el índice de infección de HIV entre las jóvenes y las niñas.

HOPE: Por el cambio en el trato de los desórdenes alimenticios en Croacia

<http://www.hope.hr/>

Ayude a una pequeña organización sin fines de lucro, una de las únicas tres de este tipo en Croacia, a dar asistencia a personas con desórdenes alimenticios. Inspire al gobierno croata a considerar la gravedad de los desórdenes alimenticios y a financiar expertos y clínicas especializadas. Inspire al municipio de Zagreb a darle a HOPE la oficina que desesperadamente necesitan.

Promueva los derechos humanos de las minorías sexuales en Namibia

Apoye al Proyecto Rainbow en su esfuerzo por defender y promover los derechos humanos y los derechos de las minorías sexuales (LGBT) en Namibia.

IDEA empodera a mujeres con lepra <http://www.idealeprosydignity.org/>

Ayude a IDEA a luchar por derechos igualitarios, justicia y aceptación social para las personas que enfrentan los desafíos de la lepra (Mal de Hansen). Apoye a esta organización sin fines de lucro dirigida por y para gente que vive con lepra. ¡Escuche su Proyecto de Historias Orales y vea cómo puede ayudarlos!

Ayude a las víctimas de quemaduras por ácido en Pakistán

<http://www.cmarket.com/catalog/landingPage.do?vhost=azra>

Únase a la Operación Azra y a 20 fotógrafos mundialmente reconocidos en una muestra y subasta online para reunir fondos para ayudar a las víctimas de quemaduras de ácido. Se utilizarán procedimientos originales para realizarle una cirugía reconstructiva a Azra Latif, una mujer de 33 años que fue víctima de la ira de su cuñado.

Com es pot observar, s'ofereix una àmplia varietat de maneres d'actuar sobre la realitat i d'emprendre accions per a transformar el món. Com manifesta la creadora del projecte, Paula Goldman:

Since 2001, I have talked with thousands of young women in every corner of the globe, and have been stunned by the courage and accomplishments of our generation. We are not only participating in record numbers in the workforce and educational

⁶⁷⁵ Vegeu 4.2.5.1.2. L'estructura temàtica i el funcionament, p. 209

⁶⁷⁶ <<http://imaginingourselves.imow.org/pb/TakeAction.aspx?lang=3#>>

arenas. We are also charting new paths in our families and in our personal lives-- and contributing positive solutions to the most serious problems facing our communities.⁶⁷⁷

5.4.3.2. Donar veu als silenciats

Molts dels museus que treballen amb testimonis manifesten de forma explícita en les seves missions que un dels seus objectius és donar veu a aquells col·lectius que per raons d'ètnia, gènere o condició social han estat exclosos dels canals de comunicació tradicionals i que, en conseqüència, mai no han pogut donar la seva versió de la història. En aquest grup s'inclouen tots aquells col·lectius marginats per motius molt diversos: socials, culturals i econòmics. Però en aquest primer apartat ens deturarem a analitzar el tractament que fan els museus de la memòria de les dones, com a col·lectiu que ha estat reclòs en l'espai privat i domèstic i per tant, exclòs de la versió "oficial" de la història.

La consideració de la memòria de les dones com un dels discursos silenciats no és una plantejament nou. En una societat de base patriarcal i durant segles, la història ha estat explicada per homes segons la seva pròpia visió del món i les dones han estat excloses del discurs oficial:

[...] the story of the development of human society has been told largely through male agency; and the identification of men with "humanity" has resulted for the most part in the disappearance of women from the record of the past... Women were... forgotten or ignored, hidden from history...⁶⁷⁸

The images of Aboriginal women in domestic service feature in many photographs in the ethno-historical photographic collections of both the Queensland Museum and the State Library of Queensland. The imagery is both beautiful and disturbing. [...] The photographs give a presence to Aboriginal women in major collections and while they significantly undervalue their contribution, they assist in countering the male dominance that is evident in most historical collections in Australia.⁶⁷⁹

En el moment que les dones comencen a narrar la seva pròpia història apareix una història diferent de l'acceptada per consens social i s'introdueix una pluralitat de punts de vista que no sempre cohabituen còmodament. Aquesta crítica de les visions dominants que porten implícites les veus femenines: "[...] puede llevar eventualmente a una transformación del contenido y marco de la memoria social en la medida en que puede significar una redefinición de la esfera pública misma,

⁶⁷⁷ <<http://imaginingourselves.imow.org/pb/About.aspx?lang=1>>

⁶⁷⁸ Scott, Joan W. (1992) *The Problem of invisibility, in Retrieving Women's History. Changing Perceptions of the Role of Women in Politics and Society*. Ed. Kleinberg, S.Jay (UNESCO 1992), pp.5-6

⁶⁷⁹ Robinson, Olivia; Barnard, Trish (2007) "Thanks, But We'll Take It from Here: Australian Aboriginal and Torres Strait Islander Women Influencing the Collection of Tangible and Intangible Heritage" *A Museum International*. Núm 236 Vol. 59. Diciembre 2007, "Gender Perspectives on Cultural Heritage and Museums". UNESCO: Paris, pp. 35-36

antes que la incorporación (siempre subordinada) de voces no escuchadas en una esfera pública definida de antemano".⁶⁸⁰

Aquesta situació de silenci per raons de gènere no és privativa d'un règim social i polític en concret, sinó que apareix en tot tipus de situacions històriques. L'antropòloga ucraïnesa Oksana Kis, que ha estudiat les condicions de vida de les dones ucraïneses sota el règim soviètic, (què en teoria garantia la igualtat de drets entre homes i dones), afirma:

For decades, the soviet regime deprived people –especially women- of their individual voices and memories. As a result, women today find it difficult to state clearly and openly their sense of the past [...] But women's experiences of this historical changes (*Rights obtained for women during the 20th Century*) have not been studied properly, inasmuch as the official version of history usually marginalized the part of social reality associated with women.⁶⁸¹

A partir de la dècada del cinquanta del segle XX i com a resultat d'una confluència d'interessos entre els estudis sociològics sobre gènere, la psicoanàlisi i la construcció de la teoria feminista, van començar a aparèixer els estudis de gènere com a disciplina acadèmica.

Sociology picked a new way of conceiving difference between sexes was required, and the term "gender" was introduced. The term originated in the United States; the term was borrowed from grammar as much as from sociological studies. Social connotations of the term contrasted with the physical connotations of the word "sex". In fact, in this process it was possible to move forward from the universal, non-historical and essentialist 'woman' concept taking into consideration the complexity of inter-relations (for example: class, ethnic background) to arrive at the concept of "gender" as a cultural and social construction which refers to the historical nature of power-based relations between men and women.⁶⁸²

En relació amb l'anàlisi dels nostres estudis de cas, constatem l'existència de tres situacions ben diferenciades: projectes d'història oral sobre dones, exposicions virtuals sobre dones en museus de temàtica més àmplia i museus específicament de dones.

En primer lloc, i com a resultat de la consolidació dels estudis de gènere en l'àmbit acadèmic, van aparèixer multitud de projectes d'història oral sobre dones liderats per centres de recerca acadèmica i arxius. Gairebé tots els arxius vinculats amb

---

⁶⁸⁰ Leydesdorff, Selma; Passerini, Luisa; Thompson, Paul (eds.) (1996) *Gender and Memory*. Oxford: Oxford University Press

⁶⁸¹ Kis, Oksana (2005) "Telling the Untold: Representations of Ethnic and Regional identities in Ukrainian Women's Autobiographies" At *Writing about Talking: Orality and Literacy in Contemporary Scholarship*, ed. by Keith Carlson, Natalia Shostak and Kristina Fagan. Toronto: University of Toronto Press, p.3

⁶⁸² Tejero Coni, Graciela (2007) "Why Create a Museum on Women?" *A Museum International*. Núm 236 Vol. 59. Diciembre 2007, "Gender Perspectives on Cultural Heritage and Museums". UNESCO: Paris, p. 63

universitats disposen d'un o més d'un projecte de recerca en aquest àmbit com l'*International Center of Women's Memories*⁶⁸³ o el *Black Women del Virginia Tech Oral History Project* (Universitat de Virginia).⁶⁸⁴

No obstant, la gran majoria de d'aquests projectes d'història oral sobre dones liderats per arxius i centres de recerca universitaris tenen com a objectiu principal la conservació dels testimonis per actuar com a fonts primàries per a la recerca acadèmica. Els usos que es fan d'aquests testimonis són, en la seva gran majoria, publicacions científiques, i el gruix dels testimonis queda atresorat als arxius, a l'espera que un altre investigador els pugui necessitar. Se'n fa una difusió molt limitada i Internet, com a la majoria d'arxius, s'utilitza com a expositor del catàleg de la col·lecció, que cal anar a consultar *in situ*.

No existeix encara una reflexió aprofundida de la relació entre els estudis de gènere i patrimoni i quin és el paper que han de jugar els museus en aquest àmbit. Una primera i recent iniciativa en aquest sentit la va encapçalar la revista *Museum International* el desembre de 2007, dedicant un monogràfic al tema "Gender Perspectives on Cultural Heritage and Museums".⁶⁸⁵ En l'editorial, la museòloga Isabelle Vinson afirmava:

A preferred discipline in Social Sciences, gender studies, through their transfer into the heritage field, should not entail a simplistic reification nor oscillate between some studies on women as heritage actors and others on women as heritage contributors. However, despite the risks of questioning notions that fall outside current heritage debates, *Museum International*, as an international institutional publication, has a duty to review major strategies and programs that foster heritage and culture sharing policies under the United Nations system. [...] to promote gender equality and empower women, provided us with a clear framework for exploring gender studies in cultural heritage.⁶⁸⁶

En aquest sentit, s'introdueix la idea que la mirada de gènere en el món del patrimoni és una obligació de les institucions culturals. La seva finalitat d'incorporar aquesta mirada de gènere és donar veu a les dones (com a col·lectiu històricament silenciats) amb la voluntat de contribuir a l'assoliment d'una igualtat social real. Tanmateix, aquest és encara un tema pendent en la majoria de polítiques culturals i del patrimoni, tant en el nostre país com en l'àmbit internacional:

---

⁶⁸³ Projecte liderat per la professora Natàlia Fernández de la Universitat Internacional de Catalunya. <<http://www.internationalcenterofwomen.org>>

⁶⁸⁴ <<http://spec.lib.vt.edu/blackwom>>

⁶⁸⁵ *Museum International*. Núm 236 Vol. 59. Diciembre 2007, "Gender Perspectives on Cultural Heritage and Museums". UNESCO: Paris.

<http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=2356&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html>

⁶⁸⁶ Vinson, Isabelle (2007) "Editorial" *A Museum International*. Núm 236 Vol. 59. Diciembre 2007, "Gender Perspectives on Cultural Heritage and Museums". UNESCO: Paris, p. 4

It should be stated in conclusion that the relationships between gender equality and heritage still suffer from a lack of visibility and understanding among new heritage policy makers.⁶⁸⁷

Segons aquest prisma, les iniciatives dutes a terme per alguns museus en aquest àmbit s'han d'emmarcar dins d'un moviment d'activisme social, ja que el seu paper donant veu a la cultura conservada i transmesa per dones és una manera de transformar el món. En aquest sentit val la pena també ressaltar el paper de les dones en la conservació del patrimoni cultural immaterial de les seves comunitats.

From the perspective of gender equality, the consequences (of Convention for Safeguarding Intangible Cultural Heritage) could be positive or negative for women. One of the experts noted that storytelling is widely regarded as a feminine practice and therefore marginalized. If such intangible art became recognized internationally and received financial and other support, this would empower the women who practice the art. On the other hand, the stories could lose their 'mystery' or be copied and plagiarized.⁶⁸⁸

En segon lloc, comprovem que moltes dels museus analitzats disposen de projectes específics sobre dones que combinen amb el seu centre d'interès principal. Com a exemple podríem citar l'exposició virtual *Women and War*⁶⁸⁹ del *Imperial War Museum* (dones i guerra), l'exposició virtual *Getting Married. A celebration of love, life and culture in Australia today*⁶⁹⁰ del *Migration Heritage Center* (dones i migració) o l'exposició en línia *Women and Timber*⁶⁹¹ del *Center for Columbia River History* (dones i comunitats de treball). Tot i que els museus no disposen d'un programa específic sobre gènere, sí que inclouen col·lectius de dones entre els seus objectes d'atenció. En moltes ocasions no es fa un tractament específic de les històries de dones (per exemple al projecte *Memorynet* del Tyne & Wear Museums els testimonis de les dones estan barrejats amb els dels homes) sinó que la divisió de les tasques laborals condiciona el sentit del seu testimoni:

Quan tu vols saber un procés de la fàbrica no cal que vagis a buscar una dona perquè (havien) 400 filatures i un capatàs, clar. Les dones eren o teixidores o filadores. No tens gaire cosa més... Clar que et serveix per conèixer altres històries de la fàbrica. Però a nivell tècnic... En canvi, quan vols parlar de la *Casa-cuna* has de parlar amb les

---

⁶⁸⁷ Vinson, op. cit, p. 5

⁶⁸⁸ Moghadam, Valentine; Bagheritari, Manilee (2007) "Cultures, Conventions, and the Human Rights of Women: Examining the Convention for Safeguarding Intangible Cultural Heritage, and the Declaration on Cultural Diversity" *A Museum International*. Núm 236 Vol. 59. Diciembre 2007, "Gender Perspectives on Cultural Heritage and Museums". UNESCO: Paris, p. 14

⁶⁸⁹ <<http://www.iwm.org.uk/upload/package/41/women/index.htm>>

⁶⁹⁰ <<http://www.migrationheritage.nsw.gov.au/exhibitions/gettingmarried/index.html>>

⁶⁹¹ <<http://www.ccrh.org/oral/women&timber/index.htm>>

dones. La *Casa-cuna* era l'espai que proporcionava la pròpia fàbrica per tenir els nens de les treballadores ...de LES treballadores...⁶⁹²

Generalment, en aquest tipus d'iniciatives, les dones apareixen com a protagonistes d'espais domèstics o en tasques relacionades amb els seus rols tradicionals: maternitat, família, matrimoni... En molt poques ocasions la memòria de les dones s'exposa relacionada amb temes que pertanyen a l'esfera "masculina" i, si és així, es fa per destacar la seva excepcionalitat (seria el cas de l'exposició "Dona i guerra").

En tercer lloc, en la darrera dècada, aquest interès per la mirada de gènere sobre el Patrimoni cultural s'ha concretat amb l'aparició d'un nou tipus de museu dedicat a les dones. Per exemple el *Jewish Women Archives* (1995)⁶⁹³, l'*International Museum of Women* (1998)⁶⁹⁴, o el *Museo de la Mujer* de Buenos Aires (2006).

Tots aquests museus comparteixen la voluntat d'actuar i transformar la societat del seu entorn i contribuir a l'assoliment d'una igualtat de gènere en les seves societats. Són institucions eminentment actives, que utilitzen la seva col·lecció com a eina de canvi social.

The aim of museums devoted to women is to harness heritage in order to control and manage this capital. That is why these museums are becoming the new battle-fields on which to fight for gender equality.⁶⁹⁵

El seu objecte de protecció és el coneixement generat, conservat i trasmès per dones i la mirada de les dones sobre els esdeveniments històrics i socials. En totes les missions d'aquests museus s'especifica amb claredat:

The Archive's mission is to "uncover, chronicle, and transmit the rich history of American Jewish women." That includes a commitment to documenting Jewish women from all walks of life, and to reaching out to the general public, as well as to scholars.⁶⁹⁶

The mission of the *International Museum of Women*, is to value the lives of women around the world.⁶⁹⁷

Però aquest coneixement és un ítem intangible, una manera de fer i d'interpretar l'entorn. Per això és tan important en aquests tipus de museus els testimonis i narracions (*storytelling*) de les dones sobre qualsevol aspecte de la seva vida i

⁶⁹² Entrevista realizada per Laura Solanilla a Ester Prats, tècnica d'activitats i patrimoni de *Roca Umbert, Fàbrica de les Arts* (Granollers) el 26/04/2007. Vegeu annex 10.47, p. 654

⁶⁹³ <<http://www.jwa.org/>>

⁶⁹⁴ <<http://www.imow.org/>>

⁶⁹⁵ Vinson, op. cit, p. 5

⁶⁹⁶ Davidow, Ari (2007) From Casual History to Digital Preservation. In J. Trant and D. Bearman (eds). *Museums and the Web 2007: Proceedings*. Toronto: Archives & Museum Informatics, published March 31, 2007 at <<http://www.archimuse.com/mw2007/papers/davidow/davidow.html>>

⁶⁹⁷ IMOW. *Museum Goals and Principles* <<http://www.imow.org/about/index>>

experiència i per això existeixen estrets vincles entre les dones com a portadores de patrimoni i el patrimoni immaterial:

In the spirit of UNESCO, IMOW endorses the importance of preserving memories of intangible cultural heritage that are fully gendered, but with certain caveats concerning injustice toward or abusive treatment of women.⁶⁹⁸

Aquest coneixement es valora en tant que permet iniciar accions de conscienciació pública o de transformació social en relació al rol de les dones.

Museums are channels for spreading collective communication. Their mission is to inform and to educate, thereby making them agents of social change. Our aim is to make the *Museo de la Mujer* an instrument for positive action, a place to gather knowledge and resources to make visible what still remains invisible.⁶⁹⁹

Finalment, una darrera característica compartida per moltes d'aquestes institucions és que tot i disposar d'una seu física, la major part de la seva activitat i l'accés a les col·leccions és a Internet. Així, l'espai central de la institució és en línia, encara que apliquen un treball en xarxa que permet fer accions locals presencials:

IMOW is not your 'old-fashioned' museum, featuring physical objects in glass cases. Instead, through the use of state-of-the-art virtual technology and the Internet, as well as through creative on-the-ground programming and exhibition, IMOW aspires to reformulate the boundaries of the concept 'museum' in order to make IMOW a dynamic, inspirational centre as well as an educational one – a centre with a global membership and participatory audience [...] IMOW's plans do include a physical site in San Francisco, and we also encourage the establishment of complementary sites and activities all around the world.⁷⁰⁰

Uniquely, JWA does not maintain physical archives. Rather, from its inception, the commitment has been to present information on-line, available at any time to anyone with access to the Internet.⁷⁰¹

---

⁶⁹⁸ Offen, Colton, op. cit, p. 25

⁶⁹⁹ Tejero Coni, Graciela (2007) "Why Create a Museum on Women?" *A Museum International*. Núm 236 Vol. 59. Diciembre 2007, "Gender Perspectives on Cultural Heritage and Museums". UNESCO: Paris, p. 63

⁷⁰⁰ Offen, Colton, op. cit, pp. 19-20

⁷⁰¹ Davidow, op.cit

5.4.3.3. Treballar per a la inclusió social

Tal i com hem comentat en el punt anterior, en aquest apartat analitzarem el paper que juguen els museus d'històries de vida en relació als col·lectius marginats per qüestions socials i econòmiques. En algunes ocasions aquesta voluntat d'actuar sobre la societat del seu entorn que manifesten alguns museus s'enfoca cap als segments socials més desfavorits de la pròpia societat. En aquest cas, el museu manifesta l'objectiu explícit d'utilitzar la xarxa com a via d'inclusió de grups socials marginats per diversos motius i que no tenen accés a plataformes de comunicació convencionals.

Un tipus de museu que té l'objectiu de la inclusió social com a fita fonamental, és el museu de persona:

A finalidade principal do nosso trabalho é a preservação e divulgação das histórias de vida, mas também temos trabalhado para que estas histórias possam ser utilizadas como ferramenta de mudança social. Atualmente o nosso trabalho está voltado para três ações: trabalhar para que qualquer pessoa tenha oportunidade de contar sua história de vida, promover novo olhar sobre a construção da memória social e colocar as histórias de vida a serviço de causas sociais⁷⁰²

We were particularly interested in making this virtual space available for people marginalized by poverty, disability, age, and other forms of difference. There was really no "institutional" decision to do this, other than the fact that individuals with an interest had institutional affiliations of various kinds – some academic, some citizen activists.⁷⁰³

Le principal objectif derrière ce projet d'ordre social. Nous avons mis sur pied un Musée de la Personne à Montréal afin de préserver la mémoire mais surtout pour démocratiser celle-ci, comme vous avez pu en prendre conscience dans notre mission, vision et objectifs. Des objectifs d'ordre plus muséologiques (collecte, préservation et diffusion) sont aussi à la base de notre action bien sur.⁷⁰⁴

No obstant, aquest posicionament del museu per actuar com a eina d'inclusió social no es circumscriu únicament a la Xarxa de museus de persona. Moltes altres institucions comparteixen aquest enfocament, que considera que la recollida, conservació i difusió d'històries de vida és un procés crític que té l'objectiu de democratitzar la cultura i promoure el canvi social, especialment entre les comunitats més desfavorides. I aquest procés d'inclusió social es produeix perquè, d'una banda, es dóna valor a les memòries d'aquelles persones que no disposen

⁷⁰² Resposta de Karen Worcman, Directora del *Museu da Pessoa, Brasil*, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 9/01/07. Vegeu annex 10.27, p.591

⁷⁰³ Resposta de Phil Sttafford, Museum of Person. Indiana, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 22/01/07. Vegeu annex 10.28, p.596

⁷⁰⁴ Resposta de Marc André Delorme, Director del Musée de la Personne, Montreal qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 21/04/07 Vegeu annex 10.29, p.598

d'accés a plataformes de comunicació o de registre de records (i, per tant, que la seva memòria com a col·lectiu està condemnada a l'oblit) i d'altra banda, perquè el museu s'obre a aquests nous col·lectius, actuant com una xarrel·la entre la cultura oficial i aquella dels que n'estan exclosos:

Aquesta estratègia es duu a terme per mitjà del treball amb les comunitats locals i el museu esdevé un node fonamental per donar visibilitat als exclosos i permetre que ells mateixos dotin de significat la seva memòria:

Així, cal adonar-se que aquesta cultura que no té veu és precisament la cultura dels que no tenen veu (els exclosos, els marginats, les dones, els nins, els perdedors, els orals, etc.), és a dir, d'aquells que han mantingut una posició de subordinació respecte a les elits i la seva cultura oficial i dominant. Per tant, el procés de construcció del patrimoni reclamat només serà possible reconeixent a aquests sense veu el dret a decidir sobre la seva pròpia memòria: la interpretació que es faci de la seva vida ha de ser la seva interpretació, només així els donarem la veu.⁷⁰⁵

Segons Karen Worcman, directora del *Museu da Pessoa* a Brasil, els projectes que integren memòria, comunitats i tecnologia digital tenen un fort impacte social que es pot mesurar en tres direccions:

1. Per l'oportunitat que ofereix a les comunitats marginals d'enregistrar i conservar les seves històries, esdevenint una forma d'augmentar l'autoestima com a grup i com a part fonamental de la seva conquesta de la ciutadania. Inasmuch as the members of these communities acquire this technology, they themselves can also become producers and keepers of their own history, integrating it or not with the social history of other communities. It is in this sense that we can think about how socially excluded communities (indigenous and others) can use digital technology and the Internet as forms of social and cultural inclusion.⁷⁰⁶
2. Per la possibilitat de conèixer aspectes socials poc treballats i que serveixen com a font d'evidència de polítiques de desenvolupament amb comunitats marginals.

Experiences such as the project conducted by the NGO *Save The Children* in Somalia which uncovered from interviews with women the reasons why they do not let their children participate in the official vaccination program, showed how important a project of oral memory can be as a way of hearing and understanding the values of these people and groups.⁷⁰⁷

3. Per afavorir la inclusió social i digital de les comunitats.

⁷⁰⁵ Franquesa, Jaume; Morell, Marc (2006) "Patrimoni: questions de posició" *A Tribuna de la Mediterrània*

<http://www.tribunadelmediterraneo.com/entrada_cat.php3?temas=true&codigo=8>

⁷⁰⁶ Worcman, Karen (2002). "Digital division is cultural exclusion. But is digital inclusion cultural inclusion?" At meeting *Digital Collectives in Indigenous Cultures and Communities* in Hilo, Hawaii. At D-Lib Magazine. March 2002. Volume 8 Number 3.

<<http://www.dlib.org/dlib/march02/worcman/03worcman.html>>

⁷⁰⁷ Worcman (2002), op.cit

Ara bé, la pròpia Karen Workman adverteix que ni la simple digitalització de les històries ni la distribució d'equipament informàtic entre les comunitats garanteix la inclusió social, sinó que cal una tasca de capacitació digital perquè les comunitats se'n puguin fer responsables i una voluntat explícita de fer-se conèixer.

5.4.4. Crear i impulsar xarxes

En l'apartat "Internet com espai-xarxa",⁷⁰⁸ hem vist que els museus poden impulsar xarxes institucionals i socials; i també hem reflexionat sobre la relació entre l'activitat local i global que genera la institució. En aquest revisarem, a partir de l'anàlisi de casos concrets, la funció del museu com a node d'intersecció social, i com impulsor d'estratègies de col·laboració, parant un especial esment als museus locals. A grans trets, aquests museus poden actuar en tres direccions: relacionant-se amb d'altres agents socials; inserint-se dins del teixit social i actuant sobre el seu entorn; i promocionant el territori col·laborant amb iniciatives de turisme cultural.

A continuació revisarem tres tipus de xarxes establertes pels museus en funció dels seus interlocutors.

5.4.4.1. Amb les comunitats locals

Una de les relacions més substantives que estableixen els museus és amb els grups socials i comunitats que existeixen en el seu territori d'actuació. En el cas dels museus que ens ocupen, pel seu posicionament conceptual i també pel seu objecte de protecció, la relació amb les comunitats configura i condiona el seu funcionament. En molts casos, l'actuació és tan local que es podrien definir com a "museus de territori", tot i que en molts casos l'abast territorial té un caràcter nacional (*Musée de la Personne* de Canadà o *Cité National de la Histoire de la Migration* a França). Però en altres ocasions, els museus tenen voluntat de ser una institució territorialment arrelada, d'abast local, i sobre aquests treball amb les comunitats locals aixequen el seu discurs museològic:

[...] el museu de territori només té sentit allà on és. Treballa sobre un territori de límits més difosos administrativament, de caràcter més biològic, geogràfic o cultural. I, sobretot, treballa per a una comunitat molt més recognoscible, amb noms i cognoms. [...] Els museus de territori representen un model de centre cultural basat en la proximitat als interessos i motivacions dels seus ciutadans i en la utilitat que poden

---

⁷⁰⁸ Vegeu apartat 5.3.2. Internet com espai-xarxa, p.312

tenir per a la seva comunitat. Els museus de territori han de ser útils socialment i culturalment.”⁷⁰⁹

Un museu que vertebrava la seva activitat sobre el treball en xarxa amb les comunitats locals és el *Migration Heritage Center*⁷¹⁰ de Nova Gal·les del Sud (Austràlia). Per entendre'n el sentit cal tenir present la enorme importància de la immigració a Austràlia des de 1788, amb successives onades migratòries d'orígens diversos. És important destacar la política d'incentius a la vinguda d'immigrants duta a terme pel govern després de la II Guerra Mundial. A Austràlia, la immigració no es viu com un problema, com passa a altres zones del món, sinó com una font de creixement i enriquiment de la població. La nació s'ha construït sobre la immigració, que s'organitza al voltant de comunitats locals.

A mida que van sorgint noves generacions ja nascudes a Austràlia, es constata la urgència i la necessitat de conservar la cultura d'origen i de valorar quina ha estat l'aportació d'una comunitat o grup migrant concret a la construcció comuna de la cultura i la vida australiana. Són les comunitats les que proporcionen als seus membres els elements de la seva doble identitat: com a originaris d'un lloc determinat i, de forma simultània, com a membres de ple dret de la societat d'acollida.

No ha estat fins els darrers anys que els museus australians han pres consciència del paper que podien jugar com a instruments de cohesió social i de reconeixement identitari. Anni Turnbull, conservadora del *Powerhouse Museum* de Sydney, ho manifesta clarament:

As well as the roles of collecting and interpreting, museums are also public places serving as landmarks and destinations and giving shape to urban space: they are informal gathering spaces and homes for collective memories. Museums can reflect a community back to itself and give voice to stories that may lie latent in the archives and collections.⁷¹¹

Pel museu és tan important que les comunitats locals se sentin involucrades en la gestió del patrimoni, que el *Powerhouse Museum* disposa un espai d'exposició específic, la *Australian Communities Gallery*, que cedeix a les comunitats locals per què puguin exhibir els resultats dels seus projectes. El *Migration Heritage Center* comparteix aquest plantejament que defineix tot el programa museològic i museogràfic de la institució. Des del Centre es considera que aquest model de

---

⁷⁰⁹ Vicente Guitart, Carles. (2001) "Museus, patrimoni i territori". A *Barcelona Metròpolis Mediterrànea* nº 55 (abril-juny 2001)

<http://www.bcn.es/publicacions/bmm/55/ct_qc07.htm>

⁷¹⁰ Vegeu apartat 4.2.2. Migration Heritage Center, p. 185

⁷¹¹ Turnbull, Anni (2005) "So what!: Community stories matter" At *Museums Australia National Conference: Politics and Posicioning*. 1-4 may 2005. Sydney, Australia

funcionament, per a una institució pública com la seva, els democratitza i els fa més propers a la ciutadania.

We now consider if, and how, this model of working amongst communities in the home and across museums brings “the public museum” closer to its stated aims in relation to democracy. We examine how culturally appropriate heritage practices foster community participation in heritage identification, preservation and interpretation of *in situ* personal and family owned collections.⁷¹²

El *Migration Heritage Center* vertebrava la seva activitat sobre projectes temàtics de patrimoni local, que la museòloga australiana Kylie Winkworth defineix com:

[...] as a survey and comparative assessment of heritage items related to a particular historic theme or subject. It is designed to develop an understanding of the significant objects, collections or heritage items associated with the theme. It helps museums to identify and document significant objects, identify conservation needs and improve the interpretation of objects and the theme. A thematic study might cover an industry like timber or wheat, certain categories of objects such as quilts or colonial furniture, a trade like blacksmithing, a region or an aspect of daily life.⁷¹³

En resum, focalitzar el treball en patrimoni local afavoreix la construcció de teixit social i proporciona als grups les eines i els coneixements per a identificar, conservar i interpretar les col·leccions de patrimoni local.

Aquest treball de base amb les comunitats el trobem també en altres projectes ja analitzats, com *Mediterranean Voices*⁷¹⁴ o *Memorynet*⁷¹⁵ del *Tyne & Wear Museums*. En tot cas, veiem que aquesta relació no s'esten només a comunitats immigrants sinó que abasta tota mena de grups socials, que es relacionen per treball, religió o lloc de residència. Veiem a continuació dos exemples sorgits del projecte *Mediterranean Voices*:

In Chania, the local project has established a strong relationship with the Etz Hayyim synagogue project, which has restored the city's synagogue, abandoned since the extermination of the city's Jewish population during WWII, and recreated a multi-faith and multi-national community centred on the maintenance of the building, and the memories and practices associated with it. [...] In Istanbul, the project has opened up dialogue with widely diverse communities in different districts of the city.⁷¹⁶

Finalment, voldríem destacar la tasca duta a terme pel *Center for Columbia River Story*⁷¹⁷ que disposa d'un programa específic, el *Community History Program*, el qual desenvolupa projectes duts a terme de forma conjunta amb comunitats i

⁷¹² Barret; Petersen, op.cit

⁷¹³ Barret; Petersen, op.cit

⁷¹⁴ Vegeu apartat 4.3.1. *Mediterranean Voices: Oral History and Cultural Practice in Mediterranean Cities*, p.212

⁷¹⁵ Vegeu apartat 4.3.2. *Memorynet*, p.225

⁷¹⁶ *Med-Voices. Final report*

⁷¹⁷ Vegeu apartat 4.4.2.4. *Center for Columbia River History*, p.258

museus locals de la zona amb l'ajuda d'estudiants graduats i postgraduats de la *Portland State University* i de la *Washington State University*. El projecte investiga sobre vuit comunitats diferents localitzades a la conca del riu Columbia des de la construcció de les preses i embassaments del riu a principis dels anys 30. La pràctica totalitat d'aquests projectes es mostren en forma d'exposició virtual i inclouen, de forma destacada, testimonis de les persones involucrades.

Un exemple és el projecte comunitari de Camas (Washington). Des de 1887 el molí paperer situat a Camas va donar treball a centenars de persones de la zona. El projecte mostra com el molí va condicionar la vida i la història de les persones d'aquesta comunitat, situada a la vora del riu Columbia entre Vancouver, Washington, i la presa de Bonneville.

5.4.4.2. Amb altres museus

En l'apartat anterior ja hem analitzat les relacions entre els museus i les comunitats. Però un segon tipus de xarxa que coexisteix amb l'anterior és les interrelacions que estableixen grups de museus per assolir objectius de més ampli abast. Entre els diversos exemples que apareixen als nostres estudis de cas, en destacarem tres.

En primer lloc, una xarxa de museus locals, el *Tyne & Wear Museums*⁷¹⁸. Com ja hem explicat anteriorment⁷¹⁹, és una federació regional d'onze museus i galeries d'art⁷²⁰ situades en cinc localitats del Nord-Est d'Anglaterra (Tyneside i Wearside). De titularitat pública, està dirigit per un patronat de 23 membres electes.⁷²¹ Al ser una institució pública es finança especialment amb pressupostos estatals, encara que també rep donacions particulars i d'empreses.

Com a federació d'àmbit regional que treballa amb museus locals, la seva missió va molt dirigida a donar servei a les comunitats del seu territori d'actuació. Així, ells mateixos afirmen que la seva missió és:

[...] to help people determine their place in the world and define their identities, so enhancing their self-respect and their respect for others.⁷²²

---

⁷¹⁸ <<http://www.twmuseums.org.uk>>

⁷¹⁹ Vegeu apartat 4.3.2. *Memorynet*, p.225

⁷²⁰ Shipley Art Gallery (1917), Discovery Museum (1934), Hancock Museum (1829), Laing Art Gallery (1901), Segedunum Roman Fort, Baths & Museum (2000), Stephenson Railway Museum (1986), Arbeia Roman Fort & Museum (1953), South Shields Museum & Art Gallery (1876), Monkwearmouth Station Museum (1973), Sunderland Museum & Winter Gardens (1846) i Washington 'F' Pit (1976)

⁷²¹ Sis de Newcastle, cinc de Sunderland, quatre de Gateshead, quatre de North Tyneside i quatre de South Tyneside.

⁷²² <<http://www.twmuseums.org.uk/about/ourmission>>

Per aquest motiu, posen l'èmfasi en l'accessibilitat per a tothom dels seus projectes i col·leccions, tant tècnicament com conceptualment. En conseqüència, la seva aposta per utilitzar la xarxa és una estratègia per garantir aquest accés universal de tots els membres de les comunitats i per oferir un lloc de trobada comú.

En segon lloc el *Migration Heritage Network*, xarxa internacional fundada el 2007 per iniciativa de la UNESCO i de la IOM ⁷²³ (*International Organisation for Migration*). Aquesta xarxa va sorgir com a resposta a l'aparició i desenvolupament de museus dedicats al fenomen migratori arreu del món i també als reptes que la societat globalitzada planteja a nivell d'identitat, dret a la diversitat cultural i inclusió social dels immigrants. La UNESCO i la IOM van decidir treballar conjuntament per a promoure l'intercanvi d'informació, d'estratègies i de bones pràctiques entre els museus d'immigració de països diversos. Per aconseguir-ho, han construït dues menes d'instruments. D'una banda, la creació del lloc web⁷²⁴ que permet que els museus facin difusió de les seves activitats, comparteixin recursos, disposin d'una agenda d'activitats internacional i constitueixin una comunitat virtual on els museus i els experts puguin relacionar-se de forma senzilla.

El segon tipus d'instrument és la convocatòria de reunions periòdiques internacionals on els museus poden compartir experiències i informacions. El primer *Expert Meeting on Migration Museums* va tenir lloc a Roma entre el 23 i el 25 d'octubre de 2006, però a partir d'aquesta data han tingut lloc i estan previstes la celebració d'altres trobades que focalitzen sobre aspectos diversos del fet migratori, com la *Inclusive Museum Conference 2008* que ha tingut lloc al *National Museum of Ethnology* a Leyden (Països Baixos) entre el 8 i l'11 de juny de 2008.

Finalment parlarem d'una altra xarxa internacional, la *Xarxa de Museus de Persona*, la qual ja hem mencionat anteriorment.⁷²⁵ En tot cas, ara ens deturarem a analitzar aquesta iniciativa des del punt de vista del seu funcionament com a xarxa. Tot i estar compostat de quatre nuclis principals (els quatre museus de persona al Brasil, Portugal, Estats Units i Canadà), cadascun d'ells enllaça amb un seguit d'empreses, institucions i grups locals. Els quatre nuclis comparteixen la convicció que cada història individual de vida té valor i mereix formar part de la memòria social, que escoltar els altres és una manera d'oferir respecte i tractar-los com iguals, que cada persona juga un paper com a agent de canvi històric i com a protagonista de la història, que la memòria és un instrument per al desenvolupament social i cultural i que la comprensió dels altres per mitjà de l'intercanvi és un camí per la pau.

---

⁷²³ <<http://www.iom.int>>

⁷²⁴ <<http://www.migrationmuseums.org>>

⁷²⁵ Vegeu apartat 4.2.1. Xarxa de *Museus de Persona*, p. 174

El seu objectiu és contribuir a un món més just i democràtic construït sobre la memòria de persones de tots els segments de la societat. Per a aconseguir-ho, han optat per la construcció d'una xarxa oberta i activa de narradors i oients d'històries de vida de comunitats de tot el món en entorn virtual.

Els seus reptes són tan conceptuals com tècnics i metodològics. En primer lloc, es vol definir els millors usos de les col·leccions d'històries de vida per a promoure accions encaminades a la comprensió, l'educació, les polítiques públiques positives, la construcció comunitària i la justícia social. En segon lloc es vol crear la infraestructura i les solucions tecnològiques que permetin l'ús de les col·leccions en la més àmplia varietat d'accions per la més àmplia varietat de grups, independentment de les diferències. En tercer lloc, es vol crear una xarxa global amb un únic portal d'accés al mateix temps que es permet la independència de cada nucli. Finalment, es vol continuar expandint la xarxa global i impulsant noves iniciatives al mateix temps que amplien el treball local en cada país.

La xarxa està oberta a la incorporació de nous membres i s'anima a les persones, grups, organitzacions, ONG's, empreses o administracions que engeguin un nou nucli en el seu país. Es demana només que es comparteixi metodologia, que es garanteixi la sostenibilitat del projecte i la recollida i conservació de les històries de vida en una plataforma virtual compartida i que es co-responsabilitzin de la dinàmica col·laborativa.

Així , podríem resumir els objectius de la xarxa de museus de persona en quatre punts:

1. Expandir-se i ampliar els àmbits de treball desenvolupats localment en cada país.
2. Impulsar noves iniciatives
3. Connectar i relacionar la informació produïda
4. Compartir les històries de vida amb l'objectiu de permetre un ús global de les mateixes.

5.4.4.3. Amb altres agents

Els museus no només estableixen xarxes col·laboratives amb comunitats o altres museus sino que, en tant que institució social, es vinculen de forma clara a altres agents. En molts casos es formen xarxes mixtes que combinen museus, comunitats, empreses i administracions locals, com seria el cas del projecte *Brasil Memória em Rede*.

L'any 2003 el *Museu da Pessoa* va organitzar el Fòrum "Memória, rede e Mudança Social" on es va plantejar per primer cop la creació d'una xarxa nacional de

memòria. Els primers agents implicats van ser el *Museo da Pessoa*, la UNESCO, el Ministeri de Cultura del Brasil, l'empresa Petrobras i altres institucions del país. El juny de 2004, durant el Ier Fòrum Cultural Mundial a Sao Paulo, es va realitzar una primera trobada entre institucions per a identificar interessos i definir objectius comuns per a formar la xarxa *Brasil Memória em Rede*⁷²⁶. L'objectiu del projecte era crear una xarxa nacional d'institucions de tots els sectors de la societat (agències governamentals, ONG's, Universitats, empreses...) per desenvolupar iniciatives comunes per utilitzar la memòria com a instrument de desenvolupaments social i cultural. La idea era connectar institucions, sobretot ONG's, que ja estan utilitzant la memòria com a instrument de desenvolupament social i posar-les en contacte amb altres ONG's, empreses, universitats i altres institucions que no tenen una metodologia per a fer-ho i ajudar-les a canviar i a produir projectes col·lectius.

A partir d'aquesta trobada es va crear un grup de treball que va anar avançant en la definició del projecte. L'any 2005 la iniciativa va rebre el vist i plau de Unesco Brasil i el mateix any el projecte va ser enquadrat en la Llei d'Incentius Fiscals (*Llei Rouanet*).

L'any 2006, la iniciativa va començar a comptar amb el suport de Petrobras i així va ser possible posar en pràctica les primeres accions de la xarxa. El grup de treball, representat per 20 institucions públiques i privades va organitzar la primera acció col·lectiva: el *I Fòrum Brasil Memória em Rede*. (6-7 de desembre de 2006). El Fòrum va reunir prop de 110 representants d'organismes governamentals, organitzacions de societat civil, iniciativa privada i acadèmica que van planejar accions estratègiques de la xarxa, que es van començar a desenvolupar a partir de 2007. El *II Fòrum Brasil Memória em Rede*, és va celebrar entre el 12 i el 14 d'agost de 2008, i va ser un espai de debat i d'intercanvi d'experiències entre els membres de la xarxa a més de presentar vuit nous pols regionals i l'exposició *Expedição do Redescobrimto: Um novo jeito de conhecer o Brasil*, que mostrava el resultat d'alguna de les accions promogudes per la xarxa l'any 2007.

Actualment, uns 200 representants ⁷²⁷ dels diversos sectors de la societat brasilera componen *Brasil Memória em Rede*. La xarxa és oberta a la participació de qualsevol institució o persona que acrediti l'ús de la memòria com a instrument de transformació social. Els participants en aquesta iniciativa estan dividits en grups temàtics conforme a l'àrea d'actuació dels mateixos: educació, comunicació i cultura, desenvolupament comunitari i memòria institucional.

---

⁷²⁶ <<http://www.bmr.utopia.com.br>>

⁷²⁷ Vegeu annex 10.17. Llistat de membres de *Brazil Memoria em rede*, p.544

En altres ocasions, les aliances es fan de forma més sectorial. En aquest sentit, destacaríem quatre grups d'agents preferents a l'hora d'establir aliances. En primer lloc, amb els mitjans de comunicació (ràdio, televisió i premsa escrita) amb els quals existeix una llarga tradició de col·laboració a l'hora de realitzar productes audiovisuals, on el museu actua de vegades com a proveïdor de continguts i sempre com a receptor del producte editat. Com a exemple podríem citar la col·laboració entre la *British Library* i la BBC per a la realització del projecte *Millenium Memory Bank*⁷²⁸; entre el *Museu d'Historia de la Immigració a Catalunya* i diverses emissores de ràdio (Ràdio Canal i Ràdio 4 RNE) i televisions locals (TV Nou Barris) per a la realització de programes i documentals sobre immigració⁷²⁹; o els diferents convenis de col·laboració establerts entre la *Cité National de la Histoire de l'Immigration* i la cadena de televisió France 5, el diari *Le Parisien* i la cadena d'emissores de ràdio RTL per a la realització de documentals i per a la inclusió de la història i la memòria de l'immigració en la seva programació.

Un altre grup d'agents són les empreses i corporacions per mitjà dels seus programes de patrocini i mecenatge. En algunes ocasions les empreses poden ser font de continguts (programes de memòria sobre treballadors, accés a arxius empresarials), però generalment financen projectes o esdevenen agents de suport econòmic de la institució en general :

Les projets de mécénat peuvent être, au sein de la Cité, extrêmement nombreux et divers, de la restauration des bureaux de Paul Reynaud et du maréchal Lyautey à une contribution à la numérisation des archives, en passant par le financement d'artistes en résidence, l'achat d'oeuvres ou le soutien aux éditions.⁷³⁰

En altres ocasions una empresa es vincula a un projecte concret com seria el cas de la multinacional AVON en el projecte *Memória dos Brasileiros*⁷³¹ o el de la Fundació W.K. Kellogg pel projecte *Um Milhão de Histórias de Jovens*⁷³², ambdós liderats pel *Museu da Pessoa* del Brasil.

El tercer grup d'agents és relaciona amb projectes de recerca i s'estableix entre els museus i les universitats i institucions culturals. Els exemples són nombrosos, però entre altres podem citar l'associació entre la *Bibliothèque nationale de France* i la Mediateca de la *Cité* (CNHI), entre el *Basque Museum* i la *Basque Studies Library* de la Universitat de Reno (Nevada) o el projecte *Moving Here*, del *National Archives of England and Wales* que associa museus, arxius i biblioteques relacionats amb la immigració i situats en tot el territori anglès.

---

⁷²⁸ Vegeu apartat 4.4.1.3.2. El treball amb els ràdios: *Millennium Memory Bank*, p. 249

⁷²⁹ Vegeu apartat 4.2.3.4. La col·laboració amb ràdios i els documentals, p. 196

⁷³⁰ Le projet scientifique et culturel de la Cité nationale de l'histoire de l'immigration, p.31
<http://www.histoire-immigration.fr/upload/file/ext_media_fichier_245_psc_cite.pdf>

⁷³¹ <<http://www.museudapessoa.net/memoriadosbrasileiros/index.htm>>

⁷³² <<http://www.museudapessoa.net/ummilhao>>

Finalment el quart grup de socis que acostumen a treballar els museus són les administracions públiques, tan a nivell local com a nivell regional i estatal. Moltes són les col·laboracions establertes però en destacaríem tres com a model de les relacions que es poden produir. La relació amb els ajuntaments de les ciutats receptores al projecte *Med-Voices*, com a Betlem o Palma de Mallorca, va permetre la utilització del projecte per impulsar polítiques de desenvolupament local i la creació de xarxes d'experts (museus locals, escoles, universitats...) que es comunicaven amb xarxes homònimes en altres ciutats per a compartir experiències.

La subvenció concedida l'any 2001 dins del marc del projecte Urazandi⁷³³ pel Govern Autonòmic Basc al *Basque Museum* de Idaho és un exemple de cooperació internacional que també relaciona els museus i les administracions, en aquest cas autonòmiques.

La col·laboració entre el *IWM North* i dos ministeris (el Departament d'Educació i el Departament de Cultura, Mitjans i Esports) va permetre la posada en marxa del projecte *Moving Minds* dins del marc dels *Strategic Commissioning Projects*, que es un projecte d'actuació local amb les escoles de la zona.

Veiem, doncs, com la col·laboració entre els museus i les administracions es pot fer a nivells molt diversos i per moltes vies, que inclouen des de subvencions a la cogestió de programes de desenvolupament local.

---

⁷³³ El Projecte Urazandi, impulsat per Govern Autonòmic Basc té com a objectiu la recollida de testimonis d'emigrants bascos arreu del món.
<http://www.lehendakaritza.ejgv.euskadi.net/r48-3872/es/contenidos/informacion/urazandi/es_712/urazandi_c.html>

5.4.5. Educar

Una de les principals funcions que exerceix qualsevol museu és l'educativa. Aquesta funció educativa de tots els museus és concreta, en el nostre camp d'estudi a tres nivells: les accions per a l'educació no formal, l'educació en valors al llarg de la vida i la recerca acadèmica. Tres públics ben diferenciats, amb tres necessitats ben diverses i pels quals les històries de vida constitueixen un element educatiu de primera magnitud. En primer lloc, ens referirem a l'educació no formal i als mecanismes emprats pels museus per arribar a les escoles. En segon lloc, veurem els usos en l'educació no formal i com el museu actua com a transformador de valors sobre el conjunt de la societat. Finalment, analitzarem els usos per a la recerca acadèmica que proporcionen les històries de vida.

5.4.5.1. Transmetre els coneixements a les noves generacions.

La necessitat d'educar a les noves generacions és una de les principals missions dels museus. Per aconseguir-ho, el museu utilitza un ampli ventall d'estratègies que van des de l'el·laboració de recursos educatius específics per a escoles adaptats al currículum escolar a l'ús d'altres elements multimèdia, acostats al llenguatge dels nens i joves. En el nostre cas, ens interessen els recursos educatius en línia amb contingut de patrimoni cultural que definim com:

[...] aquella activitat o material a Internet creat a partir de patrimoni cultural de tipus material i/o immaterial que cerca el desenvolupament personal i la socialització de l'entorn social i cultural dels alumnes. Aquests recursos educatius tenen com a objectiu proveir els alumnes amb diverses competències, és a dir, habilitats i coneixements i, d'altra banda, cerquen l'apropament i la sensibilització dels alumnes vers una realitat social i cultural local en un marc global.⁷³⁴

Els museus, en els seus llocs web, poden oferir recursos educatius com per exemple materials de primera mà (documents, àudios, vídeos), mòduls didàctics o treballs resultants d'activitats d'interpretació i, activitats com *webquests*, jocs interactius, projectes col·laboratius, etc. Els materials didàctics es poden classificar segons els seus continguts o millor dit, segons el tipus de contingut que presenten els objectius d'aprenentatge, com per exemple aprenentatge de conceptes i sistemes conceptuals, aprenentatge de procediments o aprenentatge actitudinal. No obstant, la majoria d'activitats en línia que estan dirigides a la comunitat escolar no presenten objectius d'aprenentatge específics, i no tant sols cerquen l'assoliment de coneixements d'una o diverses matèries curriculars, sinó també el desenvolupament de certes habilitats o l'adquisició de valors. Per tant, i

---

⁷³⁴ Sprünker, Janine (2008). *Xarxes d'aprenentatge i recursos educatius en línia per a l'educació en el patrimoni cultural*. Projecte de tesi inscrita al Programa de doctorat Societat de la Informació i el Coneixement de la UOC, no publicat

normalment, les activitats impliquen combinar diverses competències.⁷³⁵ Els continguts, i especialment la forma de presentar-los també varia segons el nivell educatiu al qual s'adreça:

El públic escolar de més edat (a Secundària) troba activitats (normalment projectes o *webquests*) que els condueixen a recursos de primera mà on el coneixement està menys tractat o interpretat i no tant relacionat o contextualitzat dins d'un o diversos temes de matèria curricular.⁷³⁶

El que cal tenir en compte és que el públic d'aquest segment generacional és un públic captiu que visita el museu com a activitat escolar. Però encara que el públic sigui captiu se cerca d'apropar-lo al patrimoni i que assumeixi coneixements a través d'estratègies immerses en materials i recursos. Un recurs eficaç és utilitzar els propis testimonis com a guies de la visita. D'aquesta manera s'integren els testimonis en la dinàmica del museu com a "memòria viva" al mateix temps que s'apel·len a mecanismes d'identificació, proximitat i empatia per part de l'alumne.

Igual que un visitant d'un museu mostra una millor comprensió dels missatges si se li ofereix de submergir-se en una determinada realitat de la qual procedeix el patrimoni i el coneixement que es pretén difondre, els alumnes assumeixen determinats continguts curriculars mitjançant elements reals (testimonis).

Altres vegades, el museu actua com a mediador intergeneracional entre la memòria vivencial i la memòria heretada, proporcionant un canal de comunicació entre aquells que van viure els processos en primera persona i els que només disposen d'accés a la història oficial d'un esdeveniment determinat. En alguns projectes, aquesta transmissió del sentiment d'identitat és el que dona sentit al concepte de patrimoni: quelcom de valuós que es conserva i traspasa a les noves generacions:

We decided to write our history for ourselves, and because we believe in family and want to leave to our descendants something to be remembered. [...] There will always be something in common in the various generations. Our descendants are our ancestral heritage. We have children and grandchildren who are our hope of immortality. Thus, for those who succeed us, there remain the records of the events of our lives and of our ideals. (Neuza de Carvalho – mestra nascuda el 1930).⁷³⁷

Aquest coneixement es pot transmetre de forma informal entre avis / pares / fills seguint una cadena generacional, o per mitjà d'un mecanisme socialitzador com és l'escola.

---

⁷³⁵ Hi ha competències bàsiques, transversals, específiques.

⁷³⁶ Munilla, Glòria.; Sprünker, Janine. (en premsa) *Museus, Web i Educació*. Col·lecció Didactic's. Barcelona: EdiUOC.

⁷³⁷ Worcman, Karen; Santos Matos, José; Henriques, Rosali. (1999). "Museum of the Person: a Brazilian Experience of Virtual Museum". Museu da Pessoa, Brazil. in J. Trant and D. Bearman (eds.). *Museums and the Web 1999: Proceedings*, Toronto: Archives & Museum Informatics at <<http://www.archimuse.com/mw99/papers/worcman/worcman.html>>

En relació als nostres estudis de cas voldríem destacar dues iniciatives. En primer lloc, la col·laboració entre *Roca Umbert, Fàbrica de les Arts* i els centres de secundària de la zona de Granollers i en segon lloc el recurs educatiu en línia *Moving Here School Site*.

El programa de recuperació de la memòria de Roca Umbert tenia com a objectiu la implicació de la societat civil de la ciutat. No es volia circumscriure la recollida d'històries als professionals de l'equip de la fàbrica, sinó que es creia necessària la implicació del sector educatiu en el projecte.

Per aquest motiu es va iniciar una línia de projectes de recerca de Batxillerat, relacionats amb l'estudi de diversos aspectes de la Fàbrica Roca Umbert. Aquests treballs, a més de tenir una temàtica comuna, havien de compartir una metodologia de treball basada en la història oral. Es volia potenciar la realització de projectes intergeneracionals per conèixer el passat industrial.

El programa es va iniciar el curs 2005-2006 amb la col·laboració d'alguns centres de secundària de Granollers i l'assessorament del professor Enric Alegre, que ja havia iniciat de forma individual projectes d'aquesta mena :

L'origen d'aquest projecte està en els professors. Hi ha un professor que es diu Enric Alegre, que a més té un llibre, "Història viscuda", i una pàgina web on va començar a fer aquest projecte. D'aquí va anar derivant tot lo altre. [...] Però la gràcia justament és arribar a les escoles que no fan servir aquest tipus de recurs...⁷³⁸

Aquest projecte es realitza en coordinació amb el Servei d'Educació de la Generalitat de Catalunya, i es desenvolupa en cada curs lectiu, dins l'itinerari curricular del Batxillerat Humanístic i de Ciències Socials. El projecte ha rebut el suport del Departament de Recerca, Universitats i Societat de la Informació de la Generalitat de Catalunya a través dels Ajuts per al finançament d'actuacions en l'àmbit de la comunicació i de la divulgació científica de l'any 2005.

Els objectius del projecte són aprofundir en el coneixement de la història a partir de les fonts orals, promoure la investigació entre joves estudiants, apropar l'alumnat i els antics treballadors a la història local, accedir a la microhistòria recent a partir dels seus protagonistes i facilitar el treball intergeneracional.

Roca Umbert facilita als alumnes les eines tècniques i metodològiques per a poder desenvolupar els projectes. Es duen a terme una sèrie de sessions de formació presencials (20 hores) impartides per professors i tècnics del centre, que treballen tres tipus de continguts:

---

⁷³⁸ Entrevista realizada per Laura Solanilla a Ester Prats, tècnica d'activitats i patrimoni de *Roca Umbert, Fàbrica de les Arts* (Granollers) el 26/04/2007. Vegeu annex 10.47, p. 654

- Formació en tècniques d'investigació social i especialment en tècniques de recollida i tractament de memòria oral.
- Formació teòrica sobre la Revolució industrial i concretament a Granollers.
- Formació sobre la història de la fàbrica Roca Umbert.

La recerca fase que desenvolupen els alumnes es concreta un conjunt d'entrevistes a antics treballadors de Roca Umbert (seleccionats segons els objectius del treball) gravades en vídeo que, un cop transcrites i analitzades, serveixen de base per elaborar i redactar unes conclusions finals de la recerca. Un cop acabat el projecte, l'entrevista passa a nodrir l'arxiu d'entrevistes i el treball es publica en un espai específic del lloc web.

La primera edició es va convocar el curs 2005-2006 i es segueix ampliant l'oferta en cada curs lectiu. En les dues primeres edicions es van realitzar vuit treballs de recerca sobre temes tan diversos com el paper dels sindicats a l'empresa durant el període 1970-1991, o l'anàlisi de la funció de la "Casa-Cuna" de la fàbrica.⁷³⁹ A l'edició del curs 2005-2006 es van entrevistar 16 ex-treballadors i van participar 12 alumnes de tres centres.

El projecte té una bona acollida pel fort arrelament que tenia la fàbrica en la vida i societat de Granollers. Com diu Carol Palop, responsable del programa educatiu de RocaUmbert:

Que es una fàbrica que tothom te un cosí o un avi o un tiet avi que ha treballat en aquesta fàbrica. Que està molt implicat. El que passa és que dóna moltíssima feina de seguiment. (...) en aquest cas l'alumne te dos tutors. El de l'escola i el nostre.⁷⁴⁰

En el cas del *Moving Here School Site*⁷⁴¹, el projecte va dissenyar un lloc web amb recursos especialment adreçats a mestres de primària i secundària. El lloc web inclou jocs per nens i recursos sobre quatre temes: els *Victorians* (creat pel Museu de Londres i el West Yorkshire Archives Service), *Gran Bretanya des de 1948* (creat pels National Archives), *l'Holocaust* (creat pel Museu Jueu) i *Llocs i Persones* (creat per la Royal Geographical Society). Cadascuna d'aquestes organitzacions ha dissenyat tallers, activitats i recursos que s'han testejat en classes reals per a comprovar-ne l'eficàcia. Aquest és un fet innovador ja que generalment els recursos educatius s'acostumen a testejar fora de l'entorn escolar i llavors és difícil determinar el que realment funciona a classe o no:

In fact, sometimes the issues that came up during classroom testing directly opposed what teachers had told us in initial user testing sessions. For example, during user

---

⁷³⁹ Vegeu annex 10.21. Llistat de projectes de recerca de Batxillerat. Roca Umbert, Fàbrica de les Arts, p.560

⁷⁴⁰ Entrevista realitzada per Laura Solanilla a Ester Prats, tècnica d'activitats i patrimoni de Roca Umbert, Fàbrica de les Arts (Granollers) el 26/04/2007. Vegeu annex 10.47, p. 654

⁷⁴¹ <<http://www.teachingmigration.com/>>

testing teachers had said that the breadcrumb trails were easy to use and helped with navigation, but when they began using the site in the classroom, they found that this was not always the case. Teachers needed to try out the site with their pupils to see what really worked.⁷⁴²

Moltes altres de les institucions analitzades disposen de programes específics per a ser desenvolupats a les escoles, com seria el programa *Moving Minds*⁷⁴³ del Imperial War Museum North o el *Programa de Formação*⁷⁴⁴ del Museu da Pessoa de Brasil. En tots ells el que es preten és fer que els nens i nenes aprenguin la història d'un país o grup apel·lant a les emocions, amb la doble finalitat de captar el seu interès i desenvolupar l'empatia envers els protagonistes de les històries narrades.

Un model molt ben desenvolupat ens l'ofereix el *USC Shoah Institute for Visual History and Education*⁷⁴⁵. Dins el seu menú "Educació", ofereix dos tipus de recursos. D'una banda exposicions en línia concebudes com a recurs educatiu, de manera que en totes elles es pot accedir amb un perfil d'educador o d'alumne i disposen de elements didàctics com mapes, cronogrames. A principis de l'any 2008 en té tres disponibles: *Surviving Auschwitz: Five Personal Journeys*⁷⁴⁶, *Voices of the Holocaust: Children Speak*⁷⁴⁷ i *Survivors: Testimonies of the Holocaust*⁷⁴⁸.

En segon lloc, aporta també productes educatius en CD Rom i el recurs en vídeo *Segments for the Classroom* que consisteix en un conjunt de 7 clips de vídeo que es poden descarregar a qualsevol ordinador que contenen fragments de testimonis i que tracten de temes diversos. Cada clip s'acompanya d'un sumari en pdf que també es pot descarregar i treballar a l'aula.

La Fundació és especialment sensible amb el multilingüisme ja que dins dels seus arxius existeixen testimonis en 32 idiomes diferents. Per això, ofereix productes educatius en diverses llengües, 11 documentals subtitulats en 28 idiomes i sessions de formació per al professorat per ajudar-los a introduir l'Holocaust en les seves classes. Finalment, ofereix un banc de recursos educatius en línia sobre l'Holocaust fets per altres institucions, com el USHMM i el *Yad Vashem* de Jerusalem.

---

⁷⁴² Arbach, Nadia; Bazley, Martin; Boyd; Nicky (2007) "Bringing User Testing Into the Classroom: The Moving Here In-Class Evaluation Programme". In J. Trant and D. Bearman (eds). *Museums and the Web 2007: Proceedings*. Toronto: Archives & Museum Informatics, published March 31, 2007 at

<<http://www.archimuse.com/mw2007/papers/arbach/arbach.html>>

⁷⁴³ Vegeu apartat 4.1.4.3.3. Desenvolupant xarxes, p. 168

⁷⁴⁴ Vegeu apartat 4.2.1.2.3. Programa de Formació, p. 182

⁷⁴⁵ Vegeu apartat 4.4.2.5. Shoah Foundation Institute for Visual History and Education, p. 260

⁷⁴⁶ <<http://college.usc.edu/vhi/survivingauschwitz/vhfmain.htm>>

⁷⁴⁷ <<http://college.usc.edu/vhi/childrenspeak/vhfmain.htm>>

⁷⁴⁸ <<http://college.usc.edu/vhi/survivorexhibit/vhfmain.htm>>

5.4.5.2. Educar vers la reflexió

Una segona línia educativa que desenvolupen els museus va adreçada al públic adult. Aquest públic no és captiu i el museu ha d'esmerçar esforços per captar-ne l'atenció i realitzar la seva missió. A més, es demana capacitat d'abstracció i de reflexió per part del receptor, ja que el missatge que és transmet és més complex.

Des de fa molt temps els museus tenien clar el seu paper educador amb els nens i els joves, però alhora i potser de forma més recent, assumeixen també l'educació en valors de la societat. Aquesta dimensió educativa, fora de l'agent socialitzador que suposa l'escola, no per això menys rellevant. El museu, com ja hem mostrat a bastament, pot contribuir (i ho fa en moltes ocasions) a modificar estereotips, apropar i fer comprensible les mirades dels "altres" (siguin immigrants, vençuts o simplement desconeguts) per la via de destacar-ne la ciutadania, el que ens apropa com a éssers humans i no el que ens fa diferents.

M'interessen perquè l'objectiu del museu és explicar la ciutadania en clau de diversitat però no com a diferència. Perquè tampoc som tan diferents, no? I si ho som, ja hi ha molts recursos per explicar-ho, però no hi han recursos actualment per explicar les similituds. Es terrible que t'estan explicant contínuament coses que fan un cop a l'any ! No m'expliquis el Ramadàn que això ho fas un cop l'any. Explica'm que fas cada dia, on vas a comprar.⁷⁴⁹

En aquest sentit, el museu esdevé una institució educadora adreçada a tot tipus de visitant i de qualsevol edat. Perquè més enllà de transmetre coneixement, pel que serveixen les històries és per involucrar emocionalment el visitant, i modificar la seva percepció a priorística d'aquell episodi de la història o d'aquell grup social:

The main purpose (*Center of Columbia River History*) is to connect people to and involve them with telling narrative histories of their own places. It is educational, but public and directed at adults.⁷⁵⁰

Així doncs, el museu té una responsabilitat social molt important ja que pot contribuir a crear nous estereotips socials o a modificar-ne d'existents. Aquest fet és especialment rellevant en el nostre àmbit d'estudi, ja que hem vist com els testimonis, entesos com a Patrimoni, són el resultat d'una construcció cultural. En la mesura que el museu els tracti com a elements valuosos i exhibeixi altres discursos diferents de l'oficial, està contribuïnt decididament a fer la societat més tolerant amb la diversitat cultural i ajudant a la convivència en situacions de multiculturalitat.

---

⁷⁴⁹ Entrevista realitzada per Laura Solanilla a Imma Boj, directora del *Museu d'Història de la Immigració de Catalunya* el 05/02/2007. Veure annex 10.47, p.635

⁷⁵⁰ Resposta de Katrine Barber, Directora del *Center for Columbia River History*, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 21/03/07. Vegeu annex 10.38, p.621

5.4.5.3. La recerca acadèmica

Algunes de les institucions analitzades creuen que l'objectiu principal a l'hora de recollir testimonis és utilitzar-los com a font primària per a la recerca acadèmica. Generalment són arxius o centres de recerca vinculats a biblioteques universitàries i les presentacions dels testimonis s'acostumen a realitzar en format de publicació científica: articles de revista o informes de recerca.

Vinculat a l'ús dels testimonis com a font primària per a la recerca⁷⁵¹, aquestes institucions assumeixen prioritàriament la tasca de conservació i protecció d'aquest patrimoni oral. És un cop recollides i conservades quan es plantegen altres usos, com l'educatiu. Per exemple, Patti A. Miller, del *Basque Museum* afirma que:

The primary reason for collecting the stories was for the purpose of preservation, but with the goal of being able to use them for educational and research purposes.⁷⁵²

Però tot i que moltes vegades la recollida de testimonis és el resultat d'un treball de recerca, el que també tenen clares les institucions és que un cop catalogats i preservats, els testimonis han de posar-se a disposició de recerques posteriors. Per exemple, al *Veterans History Project* de la Library of Congress manifesta de forma explícita que els seus objectius són:

1) to honor the service of America's wartime veterans; 2) to sustain their recollections for the benefit of current and future generations; and 3) to serve as a resource for historians, researchers and scholars.⁷⁵³

---

⁷⁵¹ Vegeu apartat 2.1.1.4. La memòria com a font per a la investigació històrica, p.38

⁷⁵² Resposta de Patty A. Miller, Directora executiva del *Basque Museum*, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 11/06/07. Vegeu annex 10.26, p.589

⁷⁵³ Resposta de Peter Bartis, *Veterans History Project*, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 19/07/07. Vegeu annex 10.37, p.619

5.5. Les eines tecnològiques

Abans d'entrar en detall en aquest capítol, cal fer una precisió, que no per òbvia sempre es té en consideració. La incorporació d'eines tecnològiques als museus no sempre s'ha traduït en una major presència o ús de les mateixes a Internet. Els museus fa temps que tenen digitalitzades i catalogades les fitxes de les seves col·leccions, la qual cosa no significa que els seus fons estiguin oberts a la xarxa. Generalment, el primer pas que adopten els museus en aquest sentit és la incorporació d'aplicatius tecnològics en la seu del museu (audiovisuals, punts de consulta *in situ*, base de dades catalògràfica de les col·leccions, PDA's i edició de CD Roms i DVD's)

Quan es parteix d'una col·lecció prèvia que cal digitalitzar, Internet s'utilitza generalment com una mostrari dels fons que allotja la institució i es reserva la consulta completa dels fons a la visita presencial al centre. Per a les institucions presencials, la seu central acostuma a ser l'edifici del museu i Internet és, encara, un canal de difusió més de les activitats presencials que es realitzen al centre.

Poc a poc, algunes institucions ja estan produint recursos i elements específics per a la xarxa que no tenen paral·lel en les activitats presencials i conviuen amb projectes i museus estrictament virtuals. Tanmateix, encara a dia d'avui molts dels recursos digitals del museu són accessibles *off-line*⁷⁵⁴. Per tant, es important distingir entre la naturalesa del recurs i la manera d'accedir-hi. Un arxiu de vídeo pot estar en suport digital, però no necessàriament accessible a través del web de la institució.

The Registry of Holocaust Survivors is available on touch-screen computers on the second floor of the USHMM, or in published form (either as a book or CD-ROM) at Holocaust centers, libraries and universities around the world. Neither the Survivors Registry nor the majority of collections used in research are on-line.⁷⁵⁵

Per tant, a l'hora de analitzar un ítem patrimonial custodiat per un museu podem trobar diverses disposicions en funció de si els fons estan o no digitalitzats, si el catàleg es o no és accessible a través d'Internet o si es mostra la col·lecció a la xarxa de forma fragmentada o completa. En el quadre resum que veurem a continuació es resembeixen les diverses opcions:

---

⁷⁵⁴ Entenem per recurs *off line* aquell recurs digital que només és accessible a través de dispositius situats a la seu física del museu: ordinadors, punts de consulta del catàleg... i que no estan penjats a la xarxa

⁷⁵⁵ Lewis, Megan. (2002) "Whaddya Mean That's Not On The Web?" *Using Your Web Site to Provide Acces to Your Undigitized Collections*. At Museum & the Web 2002. Boston, USA. <<http://www.archimuse.com/mw2002/papers/lewis/lewis.html>>

nivell 1	nivell 2	nivell 3	nivell 4	nivell 5
L'ítem es conserva sobre un suport anàlogic	L'ítem es conserva sobre un suport anàlogic	L'ítem està digitalitzat, Però no es mostra a Internet	Es mostren fragments de fons digitalitzats	Es mostra tota la col·lecció digitalitzada
El catàleg és manual	El catàleg es digital però no és accessible a Internet	El catàleg és accessible a Internet	El catàleg és accessible a Internet	El catàleg és accessible a Internet

En aquest estudi analitzarem situacions que corresponen al nivell 3, 4 i 5, tot i que aquesta darrera és pràcticament inexistent, a menys que parlem de projectes digitals que no estan sustentats per una institució física al darrera.

Tot seguit analitzarem les eines tecnològiques emprades pels museus a Internet en relació a la recollida, catalogació i presentació de les històries personals.

5.5.1. Les eines de recollida de testimonis

Una de les primeres funcions d'un museu és l'adquisició de peces. En el nostre cas, els ítems patrimonials no existeixen de forma autònoma sino que cal recollir-los. Així, el procés de recollida de testimonis comporta una sèrie d'accions, com la cerca i selecció dels informants, el disseny d'un guió per a conduir l'entrevista, la realització de l'entrevista pròpiament dita i l'enregistrament de la mateixa (en àudio, vídeo o a partir de notes preses per l'entrevistador). Altres vegades, el museu recull testimonis per vies molt diverses i amb un procés més informal. A continuació veurem les eines més habituals emprades en cada situació.

5.5.1.1. Els continguts recollits per la institució

En aquest apartat veurem en quins professionals deleguen les institucions la recollida d'històries de vida i com es fixen sobre un suport determinat (transcripció, audio, vídeo). Tradicionalment han estat els experts (antropòlegs, historiadors...) que realitzaven les entrevistes i eren els tècnics de la institució (museòlegs i arxivers) qui les transcribien, codificaven i catalogaven en la institució. Per a molts, és indispensable l'acció del professional per que el relat compleixi els requisits acadèmics i formals necessaris i pugui ser incorporada com a peça de la col·lecció i gestionada de forma adequada.

Algunes veus creuen que l'acció del professional tendeix a estructurar les entrevistes segons un model pre configurat, la qual cosa els resta espontaneïtat i fins i tot pot desviar el significat del seu propòsit inicial:

Sabemos, sin embargo, que el testimonio es una narrativa construida en la interacción de la entrevista, y la relación de poder con el entrevistador (sea en un juzgado, en una entrevista de prensa, o en una organización de apoyo) lleva a adecuar el relato a lo que "se espera".⁷⁵⁶

Per això, algunes institucions com el *Museu d'Història de la Immigració de Catalunya* opten per incorporar altres agents socials a la recollida de dades:

Fugint una mica d'aquest aspecte terriblement historiogràfic i predeterminat que li donem els antropòlegs quan fem l'entrevista, busquem que l'entrevista estigui feta per gent molt diversa. Per tant, hi ha un treball científic fet per antropòlegs però també hi ha un treball fet per persones que s'entrevisten entre elles: nens que entrevisten als seus avis, des de les escoles, gent gran que explica la seva història a través d'Internet o a través de les Aules d'Informàtica de Gent Gran.⁷⁵⁷

Aquest debat sobre l'equilibri entre l'expert i els portadors del patrimoni no es limita a la recollida de dades sinó també en la fixació de les mateixes. D'una banda, els defensors de la postura "tradicional" defensen que ha de ser el professional-expert qui codifiqui i classifiqui les memòries per garantir rigorositat i coherència al procés. D'altra banda, hi han veus que creuen que aquesta intervenció de l'expert despulla les memòries de les seves característiques com a patrimoni immaterial i les manipula. L'antropòleg Jack Goody creu que "the code used by someone outside of the studied society imposes particular cognitive and mental structures on the subject using it. Therefore the codification process is neither neutral nor objective"⁷⁵⁸

El museòleg Dominique Langlais introdueix al debat la noció de "poder" ja que qui decideix que és o no és patrimoni i sota quin epígraf es classifica és també qui te capacitat d'imposar la seva mirada i fer esdevenir-la memòria oficial d'un relat determinat:

A virtual museum is a construction, a code in itself, which is encoded technically by the website developer and socially by the curator. [...] Just like in a traditional museum, curators are responsible for what is included, and what is excluded from a body of knowledge. The source of control is pyramidal and represents the dominant ideology about a certain body of knowledge.⁷⁵⁹

---

⁷⁵⁶ Jelin, op.cit. p.112

⁷⁵⁷ Entrevista realitzada per Laura Solanilla a Imma Boj, directora del *Museu d'Història de la Immigració de Catalunya* el 05/02/2007. Veure annex 10.47, p.635

⁷⁵⁸ Goody, Jack (2004). "La Transcripción del Patrimonio Oral" a *Museum International*. Núm 221-222. May 2004, "Miradas y visiones de lo inmaterial"

⁷⁵⁹ Langlais, op.cit. p.75

Per evitar aquest perill, alguns museòlegs consideren que cal oferir el relat sense elaboració posterior, tot i que altres afirmen que el sol fet de gravar-lo, preconfigura la forma en que es mostra:

The oral history is not a refined record. A memoir is very refined. There's also something very raw about the oral history, which I think also makes it compelling. As much as memoirs are very compelling, the refinement of the writing and the editing of the writing is very different than what you will see on the screen or listen when you hear an oral history.⁷⁶⁰

En definitiva, el que subjau darrera aquest debat és el paper de les institucions i dels experts que hi treballen en l'adquisició, documentació i catalogació d'aquest patrimoni tan singular, especialment fràgil a la intervenció externa. Actualment existeixen forces veus que demanen que no siguin només els especialistes qui treballin amb el Patrimoni i que altres agents socials també hi tinguin accés. Raymond Montpetit subratlla que:

[...] the democratisation of museums as institutions has raised questions about whether only professionals should interpret heritage. The discourse produced by "experts" becomes the criteria of truth and beauty and is based on disciplinary knowledge which is often an old construction.⁷⁶¹

En aquest sentit, Internet és una gran plataforma d'interacció social on moltes de les iniciatives de la memòria no estan liderades per institucions.

5.5.1.1.1. Les eines en línia

Si analitzem l'origen de les col·leccions de fons orals dels nostres estudis de cas, observem ràpidament que existeixen dues situacions de partida ben diferenciades. D'una banda, aquelles institucions que disposen de col·leccions orals prèvies a la creació del web. Són museus i institucions amb seu presencial i que han estat fundats fa més de 10 anys. En aquest cas, existeix un fons format per entrevistes recollides de forma presencial i segons el moment en que es va dur a terme el projecte (o van arribar els fons per vies diverses al museu) es conserven en suports diversos. Molts d'ells són el resultat específic de projectes d'història oral impulsats pel museu, en sol·litari o amb la col·laboració de socis i agents locals.

El cas més antic dels analitzats és el *Federal Writer's Project* (1936-1940) de la *Library of Congress* on les entrevistes es fixaven mitjançant notes manuscrites dels entrevistadors. Més endavant els mitjans de fixació eren l'audio i el vídeo analògic.

---

⁷⁶⁰ Ringelheim, Joan; Ellis, Neenah (2004) "Life after the Holocaust. Stories of Holocaust Survivors after the War"
<http://www.ushmm.org/museum/exhibit/online/life_after_holocaust/transcript.pdf>

⁷⁶¹ Montpetit, Raymond.(2002) "Les musées: générateurs d'un patrimoine pour aujourd'hui. " *Patrimoine et identités*. Québec: Éditions Multimonde, pp. 13-33.

En els darrers temps, algunes institucions han recollit els testimonis directament en suports digitals, de manera que eviten la feina i els costos de la digitalització.

L'altra situació, completament diferent, és la d'aquelles institucions que formen la seva col·lecció *ex-novo* a partir de la seva existència a Internet. Són museus i institucions estrictament virtuals que, encara que puguin aconseguir entrevistes per mitjà de projectes orals de funcionament presencial, també permeten que l'usuari pugui aportar el seu testimoni mitjançant el lloc web. Contempla diversos nivells de sofisticació tècnica.

En un primer nivell es poden enviar històries per correu electrònic al webmàster, que les incorporarà el web o que passaran a formar part de l'arxiu:

institucio	data	recollida testimonis en línia
Yad Vashem	1997	- Enviament <i>Testimonies Page</i> per correu electrònic
Museum of Person. Indiana. US	2002	- Permet enviar textos i imatges al correu electrònic del webmaster - Cal omplir un petit formulari amb dades personals

En un segon nivell, les institucions desenvolupen eines específiques (gestors de continguts) per tal que els usuaris aportin la seva experiència per mitjà de la xarxa. L'estructura d'aquests aplicatius és força intuïtiva i consisteix en un formulari amb una sèrie de camps obligatoris i camps de text lliure on poder escriure la història. En alguns casos permet incorporar imatges, àudios i vídeos, encara que marca limitacions en nombre i pes dels arxius.

institucio	data	recollida testimonis en línia
Museu da Pessoa. Brasil	1996	Eina en línia - Registre previ - Formulari que permet incloure text, àudio, imatges, vídeo - Permet triar idiomes (11)
Moving Here	2001	Eina en línia - Formulari que permet incloure textos i imatges - Es demanen dades personals
Musée de Personne. Canada	2006	Eina en línia - Registre previ - Formulari que permet incloure text, àudio, imatges, vídeo - Permet triar idiomes (2)
Museu Història Immigració Catalunya	2006	Eina en línia - Formulari que permet incloure només text - No permet imatges ni altres arxius

The International Museum of Women	2006	Eina en línia - Registre previ - Formulari que permet incloure text, àudio, imatges, vídeo
Jewish Women Archive	2006	Eina en línia - Registre previ - Formulari que permet incloure text, àudio, imatges, vídeo

En el cas del *Museu d'Història de l'Immigració de Catalunya* i després del fracàs en la implantació tècnica de l'eina del projecte Coiné,⁷⁶² el museu va optar per crear un formulari a partir de software lliure on es reproduïx literalment el guió d'entrevista dissenyat pel museu, sense cap possibilitat d'incorporar arxius d'àudio i/o vídeo.

No obstant, en l'actualitat, aquesta mena d'eines en línia tenen un ús residual i com a màxim complementen altres vies de recollida de testimonis. Conceptualment és molt difícil que un usuari s'entretengui a escriure i aportar els seus records de forma espontània si no està inscrit en un programa més ampli de dinamització i participació col·lectiva.⁷⁶³ La directora del MHIC ens comenta la poca eficàcia d'aquesta eina:

Una altra de les metodologies (de recollida de testimonis) es tenir penjat el qüestionari a la pagina web. T'haig de dir que no respon ningú. No sé quin és el problema. Amb els informàtics, amb la gent que treballem el tema del qüestionari hem valorat que potser començar per la petició de dades personals no dóna massa seguretat a l'entrevistat i per tant no vol enviar les seves dades personals a través de la xarxa. Nosaltres, de forma espontània, hem tingut molts pocs qüestionaris de gent que entri a la pagina web i que digui: Ostres, vaig a deixar la meva història! D'això en tenim molt pocs.⁷⁶⁴

5.5.1.2. Els continguts generats pels usuaris

Si considerem les eines analitzades com a eines de participació observem, especialment en els projectes més recents, l'aparició d'un ventall d'eines basades en tecnologia web 2.0 (*blogs* o etiquetatge col·laboratiu) o d'eines més habituals (fòrums, llibres de visites, xats) que indirectament també poden actuar com a font de recollida de testimonis. Els darrers anys l'aparició de les eines web 2.0⁷⁶⁵ i la

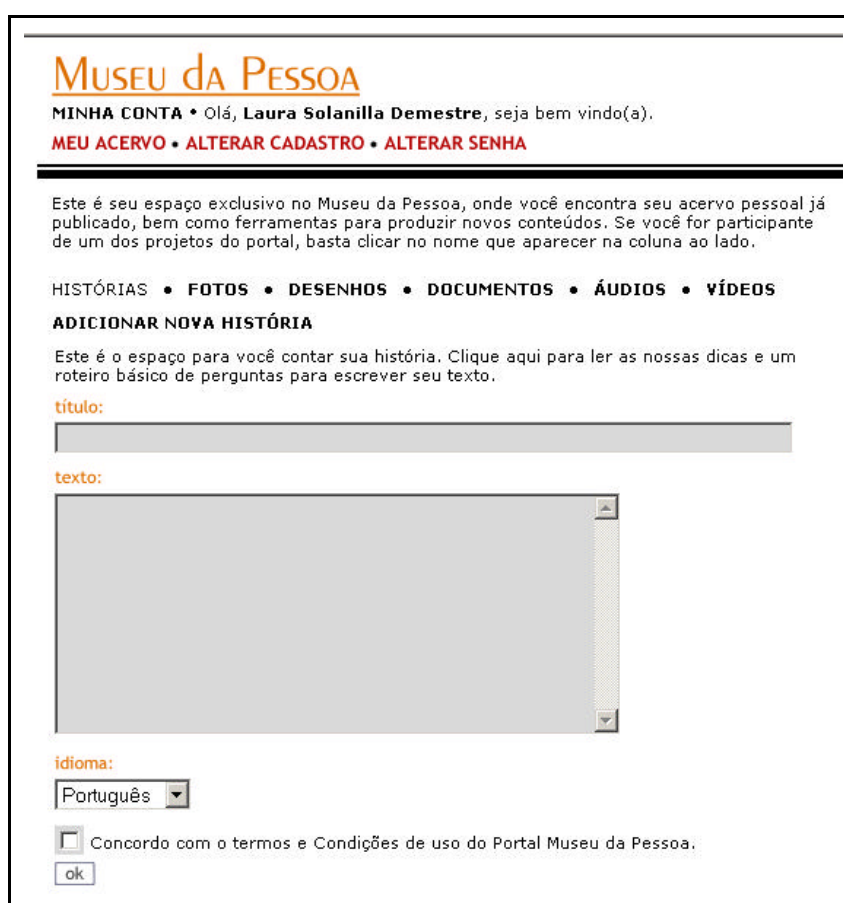
⁷⁶² Vegeu apartat 4.2.3.2.1. Primera etapa (2004-2007): el projecte Coiné, p. 193

⁷⁶³ Treball amb grups locals i escoles, aules d'informàtica per a gent gran...

⁷⁶⁴ Entrevista realitzada per Laura Solanilla a Imma Boj, directora del *Museu d'Història de la Immigració de Catalunya* el 05/02/2007. Veure annex 10.47, p.635

⁷⁶⁵ El terme Web 2.0 va ser inventat l'any 2004 per l'editorial nordamericana O'Reilly Media i es refereix a una segona generació de webs basades en comunitats d'usuaris i una gama especial de serveix que inclouen les xarxes socials, els blogs, les wikis o l'etiquetatge col·laboratiu. Vegeu apartat 5.1.3.2. El museu 2.0, p. 282

seva capacitat per a dotar l'usuari d'un paper actiu pot permetre transformar la relació entre el museu en línia i els seus visitants. Es tracta de un canvi de posició del visitant que passa d'una contemplació passiva a una implicació activa en la gènesi de continguts del projecte. Alguns museòlegs són fermes defensors d'aquesta mena d'instruments perquè afavoreixen el paper social del museu i la vinculació directa amb el visitants de forma que es pot arribar a crear una veritable comunitat en línia: "On-line collaboration tools – such as those for blogging, podcasting and image sharing – are transforming museum visitors into active on-line contributors".⁷⁶⁶

MUSEU DA PESSOA

MINHA CONTA • Olá, **Laura Solanilla Demestre**, seja bem vindo(a).

MEU ACERVO • **ALTERAR CADASTRO** • **ALTERAR SENHA**

Este é seu espaço exclusivo no Museu da Pessoa, onde você encontra seu acervo pessoal já publicado, bem como ferramentas para produzir novos conteúdos. Se você for participante de um dos projetos do portal, basta clicar no nome que aparecer na coluna ao lado.

HISTÓRIAS • **FOTOS** • **DESENHOS** • **DOCUMENTOS** • **ÁUDIOS** • **VÍDEOS**

ADICIONAR NOVA HISTÓRIA

Este é o espaço para você contar sua história. Clique aqui para ler as nossas dicas e um roteiro básico de perguntas para escrever seu texto.

título:

texto:

idioma:

Português

Concordo com o termos e Condições de uso do Portal Museu da Pessoa.

ok

D'altra banda, els detractors d'aquesta mena d'utilitats consideren que d'una banda els continguts proporcionats pels usuaris són de qualitat inferior a aquells proporcionats per professionals i que al no sotmetre's a cap mena d'organització o pauta prèvia, dificulten la indexació i catalogació dels testimonis, impeding en moltes ocasions que es puguin considerar com a part del fons del museu.

⁷⁶⁶ Fisher, Matthew; Twiss-Garrity, Beth A. (2007) "Remixing Exhibits: Constructing Participatory Narratives With On-Line Tools To Augment Museum Experiences". In J. Trant and D. Bearman (eds). *Museums and the Web 2007: Proceedings*. Toronto: Archives & Museum Informatics, published March 31, 2007 at <<http://www.archimuse.com/mw2007/papers/fisher/fisher.html>>

Per poder treballar amb aquests testimonis, aquelles institucions que incorporen eines de participació (siguin fòrums, siguin *blogs*) acostumen també a dotar de mecanismes de moderació per evitar aportacions desviades del propòsit general o ofensives. Seria un model mixt que es podria anomenar "curated, user-generated content".⁷⁶⁷

Existeixen diferents tipus de continguts generats per usuaris: fòrums de discussió, *blogs*, webs de xarxes socials, espais d'intercanvi d'enllaços (del.icio.us) o d'imatges (Flickr) i jocs. En relació als museus analitzarem dos dels instruments més rellevants: els fòrums i els *blogs*.

5.5.1.2.1. Els fòrums

Els fòrum de discussió són més antics que els aplicatius web 2.0 i van començar a aparèixer al web en la dècada dels 90. En el cas dels museus en línia, la seva implantació va ser desigual i generalment complementava alguna exposició virtual. Els fòrums serveixen per compartir informació i poden arribar a crear una comunitat al voltant d'un tema determinat. Les discussions acostumen a ser moderades per un coordinador de la institució, que introdueix la temàtica, formula la primera qüestió, dinamitza el debat i sintetitza allò exposat abans de tancar la discussió.

La principal diferència amb les *wikis* és que els usuaris no poden modificar aportacions fetes per altres persones (només ho pot fer l'administrador i només s'acostuma a fer-ho si el missatge no aconsegueix uns criteris de respecte i convivència). La diferència entre fòrums i *blogs* és que els fòrums són discussions col·lectives que permeten diversos fils de discussió, mentre que els *blogs* equivaldrien a diaris personals que accepten comentaris d'altres usuaris.

Entre els nostres estudis de cas hem trobat de fet només dos projectes que utilitzen de forma activa aquesta eina. Un és el *Museu da Pessoa* de Brasil i l'altre és el projecte "Imagining Ourselves" de l'*International Museum of Women*.

En el primer cas, el *Museu da Pessoa* disposa de fòrums molt actius relacionats amb alguns dels seus projectes. D'una banda, el fòrum "Histórias da Nossa Terra" és un espai de treball restringit als professors participants al projecte i on poden compartir experiències docents i buscar solucions a problemes pedagògics. D'altra banda, el fòrum "Atividades com memória oral" està obert a qualsevol usuari, encara que per a poder participar cal que es registri gratuïtament al web. Aquesta mesura permet, d'una banda, la selecció d'usuaris interessats i descarta l'aparició d'*spam*, anuncis comercials o simplement d'aportacions que no es corresponen als

---

⁷⁶⁷ Vegeu apartat 4.2.5.1.1. *Be Inspired, Get Involved, Take Action*, p. 207

objectius del museu. D'altra banda, permet formar comunitat virtual entre el museu i els participants.

En la mateixa línia cal inscriure la combinació de recursos que ofereix el *International Museum of Women* en el seu projecte *Imagining Ourselves*. Aquí també trobem una combinació d'eines, que permeten tant aportar testimonis i experiències en diversos formats com contribuir a la discussió generada a partir del tema vertebrador. En aquest cas, el fòrum s'utilitza per afegir comentaris a les històries enviades:

[...] completely agree with you and respect you for your "color blind" eyes. I have always felt that love is indiscriminate and cannot be bound. The generational differences are hard to even begin to adjust, but we must cherish and fight for each small step.⁷⁶⁸

En dos casos més, no existeix una eina de fòrum, però sí alguna petita utilitat per poder intervenir, tant enviant comentaris per correu electrònic (esdevé així una comunicació privada entre el visitant i el museu) com per mitjà d'un llibre de visites (en el *Museu d'Història de la Immigració de Catalunya*) que encara no és actiu, però que permet que l'usuari s'expressi de forma menys dirigida que en un fòrum.

Institució	data	Fòrum
Memory Net	2006	Es poden enviar comentaris per mitjà d'un formulari
MHIC	2004	Existeix l'eina <i>Llibre de visites</i> . No està en funcionament
Museu da Pessoa Brasil	1996	Fórum "Histórias da Nossa Terra". Restringit als professors participants al projecte Fórum "Atividades com memória oral". Obert amb registre previ
The International Museum of Women	2006	Fórum relacionat amb cadascun dels temes de discussió proposats pel museu

5.5.1.2.2. Els *blogs*

La recent aparició de les eines web 2.0 fa que en primer lloc s'hagin popularitzat entre agents no institucionals. Però, mica a mica, els *blogs* estan arribant als museus, encara que de forma molt minoritària:

The first informal survey of museum blogs in March of 2006 revealed around 30 museum blogs at a time when there were around 30 million blogs. It was noted then

⁷⁶⁸<<http://imaginingourselves.imow.org/pb/Story.aspx?G=1&C=0&id=111&lang=1>>

that museum blogs were “literally one in a million.” Today museum blogs are effectively 1 in 500,000, still a rarity in the larger blogosphere.⁷⁶⁹

En els nostres estudis de cas, hem identificat quatre institucions que utilitzaven l'eina de *blogs*, i que en la majoria de casos, coincidia amb la presència de *podcasts* en els mateixos projectes, sobretot si aquests es movien en l'àmbit educatiu. Per tant, tot fa pensar que aquestes dues eines actuen de forma complementària. Una altra dada a considerar és que en tots els casos són projectes posats en marxa entre l'any 2005 i el 2006.

Institució	data	Blog	Podcast
IWM. North	2005	Projecte “Moving Minds”	Projecte “Moving Minds”
Museu Història Immigració Catalunya	2005	Creació de <i>blogs</i> relacionats amb el treball a les escoles	Creació de <i>podcasts</i> relacionats escoles i ràdios
US Holocaust MM	2005	Relacionats amb el programa “Voices on Genocide Prevention”	Materials educatius. Itunes “Voices on Genocide Prevention”
Jewish Women Archive	2006	És una de les maneres d'aportar experiències al web	No existeixen <i>podcast</i>

Si analitzem el tipus de finalitat d'aquests projectes que utilitzen *blogs*, veiem que destaquen amb claredat, dues línies de treball. D'una banda, aquelles relacionades amb els projectes educatius del museu. D'altra banda, aquells projectes relacionats amb accions d'activisme social i conscienciació.

Com a exemple d'usos educatius de *blogs* destacarien el projecte *Moving Minds*⁷⁷⁰ i el projecte *Fem un Museu*. A *Moving Minds* cada estudiant disposa d'un *blog*, que pot ser actualitzat tant per mitjà del web com a través de telèfons mòbils. Aquest fet permet que els estudiants publiquin les seves experiències de forma sencilla i immediata i converteix la participació en una experiència d'aprenentatge:

This is a presentation on world war II and the horrific effects and ordeals people and children were put through.

This story reflects our visit to the Imperial War Museum North and the impact it had on my fellow editor Jade and I! We have tried to put ourselves in the place of young

⁷⁶⁹ Spadaccini, Jim; Chan; Sebastian (2007) “Radical Trust: The State of the Museum Blogosphere”. In J. Trant and D. Bearman (eds). *Museums and the Web 2007: Proceedings*. Toronto: Archives & Museum Informatics, published March 31, 2007 at <<http://www.archimuse.com/mw2007/papers/spadaccini/spadaccini.html>>

⁷⁷⁰ Vegeu apartat 4.1.4.3. The IWM en línia, p. 164

children who were evacuated in the war due to the bombing of London that was known as the Blitz.⁷⁷¹

En la mateixa línia, els *blogs* desenvolupats pel *Museu d'Història de la Immigració de Catalunya* van lligats al programa escolar "Fem un museu. Jo també he estat immigrant".⁷⁷² El blog permet que els estudiants comparteixin el seu treball de recerca sobre les experiències migratòries de les seves famílies. Veiem-ne un exemple:

Meritxell Ruiz Perabá entrevista a la seva àvia materna la Manolita Vega de 59 anys.

Em dic Meritxell Ruiz Perabá i faig tercer de primària i la història que he escollit per fer per el treball sobre la immigració és la de la meva àvia Manolita. La Manolita va néixer en un poble de Jaén que es diu Campillo de Arenas. Va marxar d'allà l'any 1965 quan tenia 16 anys.⁷⁷³

En el segon cas, veiem dues iniciatives que mostren un cert paral·lelisme. L'*United States Holocaust Memorial Museum* combina l'eina de *blogs* amb els *podcast* i permet construir un poderós instrument de participació i conscienciació a favor de les campanyes promogudes pel museu. Observem com l'USHMM utilitza la bateria d'eines lligades amb el web 2.0 (del.icio.us, Facebook, Digg, Flickr, tags) per a construir un poderós recurs d'activisme social que inclou els *podcast* d'un programa setmanal d'entrevistes amb els comentaris dels usuaris. Tal i com s'explica en la pàgina web:

The *United States Holocaust Memorial Museum* presents a weekly interview program, hosted by Jerry Fowler, that brings you the voices you don't always hear in mainstream media from human rights defenders to experts to advocates to government officials. Vital voices addressing one of humanities most vital issues. Subscribe and listen to the show as a weekly podcast, or listen to individual programs online, and post your comments about the interviews on the blog.⁷⁷⁴

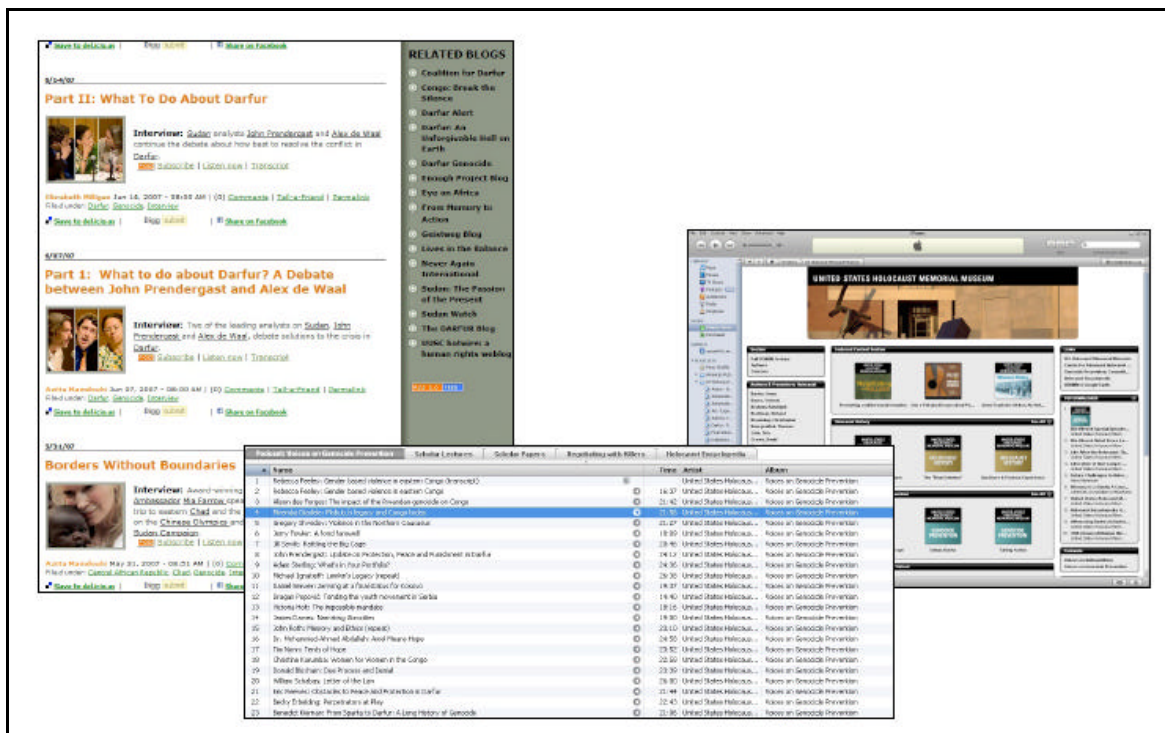
---

⁷⁷¹ <<http://www.radiowaves.co.uk/story.aspx?lngStoryID=2943>>

⁷⁷² <http://oliba.uoc.edu/mhic_joomla/webs/>

⁷⁷³ <http://oliba.uoc.edu/mhic_joomla/webs/femunmuseu3/2008/03/26/manolita-vega/>

⁷⁷⁴ <<http://blogs.ushmm.org/COC2/C12/P0/>>

L'altra institució és el *Jewish Women's Archive*, que utilitza l'eina de *blog* per afegir informació al web. En aquest cas, tota l'arquitectura del web està concebuda sobre el sistema web 2.0 i per tant, l'eina més intuïtiva i més natural per fer que els visitants aportin informació és el *blog*. Podem llegir com la pròpia pàgina web descriu els *blogs*: "A resource containing frequent and chronological comments and thoughts published on the web".⁷⁷⁵

5.5.2. Les eines de catalogació

Un cop recollits les històries de vida i els testimonis, el museu els ha de catalogar i indexar d'alguna manera o una altra per a poder-los recuperar i fer-ne servei. Els catàlegs fets sobre una base de dades fa temps que s'utilitzen en la majoria de museus. El que no és tan habitual és que la consulta del catàleg es pugui fer a través d'Internet. En altres ocasions algunes institucions estan introduint noves formes de classificació més participatives. Ho analitzarem tot seguit.

5.5.2.1. Les bases de dades i els catàlegs en línia

Com ja hem comentat a l'apartat anterior, i en relació a les històries de vida, els punts de partida de les institucions són ben diferents. O bé la institució parteix d'una col·lecció preexistent conservada sobre un suport analògic o bé forma una nova col·lecció enregistrada directament sobre suport digital. En el primer cas, la situació més freqüent és la necessitat de digitalitzar els fons, sobretot per a

⁷⁷⁵<http://katrina.jwa.org/types/>

garantir-ne la conservació, ja que els suports digitals són molt més resistents que els analògics, que estan sotmesos als perills de la degradació material (fongs, humitats, descomposició del paper o de les cintes de vinil...).

En aquesta tesitura, el gran problema per la majoria d'aquestes institucions és disposar dels recursos humans i econòmics necessaris per a digitalitzar i emmagatzemar els fons antics. Per exemple, el *Yad Vashem Museum* disposa de 4.000.000 de pàgines de testimonis de víctimes de l'Holocaust que vol digitalitzar,⁷⁷⁶ i el *Sound Archive* del *Imperial War Museum* disposa de més de 21.000 registres sonors. Aquest no és un problema menor ja que el volum de dades que genera la digitalització dels fons obliga a una inversió econòmica molt important en relació al seu accés i emmagatzemament, fins i tot si la consulta es fa *off-line*.

Però del que gairebé tots els museus disposen és d'una (o més) bases de dades que cataloguen i indexen els registres, encara que aquests estiguin sobre suport analògic. Cal tenir present que la ràpida evolució tecnològica pot fer que el sistema emprat quedi obsolet amb una certa rapidesa, però també es cert que es el millor sistema per permetre la fàcil localització dels recursos. L'ús de bases de dades per indexar els registres comporta també la creació d'una taxonomia de classificació que ordena però també encorseta les classificacions. La manca d'estandards comuns també fa difícil la connexió entre sistemes diversos de bases de dades:

The lack of a set of cross-national standards for marking up and archiving texts/sounds/images will be a factor that limits true universalization of the information encoded in the various data bases associated with these kinds of on line museums.⁷⁷⁷

A l'hora de catalogar els fons existeixen tres nivells de descripció que es corresponen a diversos nivells d'organització dels fons. En primer lloc, la guia de la col·lecció que descriu de forma genèrica els continguts de l'arxiu. En segon lloc, l'inventari que és una descripció global i sistemàtica de cadascun dels sub-grups que componen les col·leccions i que permet saber-ne el seu volum, rellevància i abast cronològic. Finalment, el tercer nivell correspon al del catàleg que descriu de forma individual cadascun dels ítems de la col·lecció i proporciona informació exhaustiva sobre el registre.

Amb l'aparició d'Internet la gran qüestió que les institucions es plantegen és si donen accés lliure als seus fons a través d'Internet o bé proporcionen accés al catàleg i obliguen a la consulta física en les institucions d'origen. La majoria d'arxius i biblioteques opten per oferir la consulta del catàleg dels fons i eviten

---

⁷⁷⁶ Vegeu apartat 4.1.1.2.4. Els nous reptes del museu, p.143

⁷⁷⁷ Resposta de Phil Stafford, Museum of Person. Indiana, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solaniella, 2007). Data de resposta: 22/01/07. Vegeu annex 10.28, p. 596

mostrar els continguts pròpiament dits mentre que en el cas dels museus, s'acostumen a oferir fragments dels testimonis, generalment com a part del discurs expositiu d'una exposició en línia o d'un recurs educatiu. Només en alguns casos es planteja la possibilitat de vincular l'exhibició dels fons al catàleg, esdevenint així una eina de cerca dins del propi web:

No entanto, processar uma entrevista para que ela seja acessada por temas, por categorias e poder cur'za-la com outras entrevistas é também uma forma importante para ela seja de fato consultada e utilizada para diversos fins. Assim a melhor maneira é conjugar todas as mídias possíveis, ou seja, a criação de uma base de dados que possa conter transcrições textuais, arquivos de áudio e de vídeo.⁷⁷⁸

Els motius pels quals els museus decideixen no posar els seus fons en la xarxa són ètics i de gestió. Entre els motius ètics, destaca la preocupació per a protegir la privacitat dels testimonis. Les entrevistes narren vivències personals i són temes molt sensibles pel donant. Per exemple, en el cas dels testimonis de supervivents de l'Holocaust que conserva el *Registry of Holocaust Survivors* del USHMM⁷⁷⁹ el museu vetlla perquè no puguin ser fàcilment identificats per moviments negacionistes de l'Holocaust (que podrien prendre represàlies) o simplement per desaprensius que tindrien al seu abast una base de gent de la tercera edat a qui poder estafar (els més joves actualment tenen més de 60 anys).

Un segon motiu ètic és que una entrevista que s'ha fet en unes condicions determinades i amb un propòsit determinat pot ser fàcilment manipulable per qualsevol sense cap mena de possible control.

Un tercer aspecte ètic a considerar és que Internet permet fer un mal ús d'entrevistes ja existents prèvies a la construcció del projecte digital, especialment quan no existeix el permís explícit del testimoni. En aquest cas es viola el dret del narrador a decidir el nivell d'accés a les seves paraules (a qui va dirigit el seu testimoni? Investigadors, aparell judicial, públic en general?). Al mateix temps, una entrevista descontextualitzada pot esdevenir simplement un objecte virtual, amb la qual cosa es produiria una reificació dels testimonis.

Finalment, per acabar de recollir els principals problemes ètics als quals s'encaren les institucions amb la digitalització i lliure accés dels seus fons, cal mencionar la facilitat que proporciona Internet per a publicar qualsevol mena d'informació per part de qualsevol individu, sense que existeixi cap mena de control sobre la seva veracitat, ètica o fiabilitat.

---

⁷⁷⁸ Resposta de Karen Worcman, Directora del *Museu da Pessoa, Brasil*, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 9/01/07. Vegeu annex 10.27. p.591

⁷⁷⁹ És una base de dades que conserva informació sobre uns 120.000 supervivents de l'Holocaust. Vegeu apartat 4.1.2.1.1. Recordar. p. 146

En relació amb els problemes de gestió, es concreten en tres grans punts. En primer lloc, el cost molt elevat de digitalitzar col·leccions ja existents, la qual cosa dissuadeix molts museus de posar les seves col·leccions en línia. En segon lloc i lligat amb el punt anterior, la manca de personal per poder digitalitzar, protocolitzar i introduir les dades o en el seu defecte, poder contractar una empresa externa que assumeixi la feina. Finalment, en algunes ocasions (sobretot en registres nominals) es parteix de llibres publicats, bases de dades creades per altres institucions o còpies de documents guardats en arxius arreu del món dels quals, molt sovint, no es disposa dels permisos per posar aquestes fonts a Internet o els costos de pagament dels drets d'autor són molt elevats.

De vegades també s'argumenta que així com els museus físics tampoc mostren tota la seva col·lecció a les sales d'exposició i existeix una gran part del fons a la sala de reserva, també Internet es considera com una sala d'exhibició més i on, per tant, els fons es mostren de forma parcial i prèviament seleccionada pels conservadors. No obstant, aquest argument no s'aplica a aquells projectes estrictament virtuals que posen tota la seva col·lecció a l'abast dels usuaris.

Rob Perks, conservador de *l'Arxiu Sonor* de la *British Library* fa notar que l'aparició d'Internet ha fet posar en crisi la relació de poder dels conservadors sobre les col·leccions:

But until recently we - as archivists and academics and 'keepers' of the material - have more or less continued to exercise control over access to those interviews. We have largely decided who we will allow into public reading rooms and libraries; we have chosen which extracts from the interview data we wish to present in a lecture or publish in a book or broadcast as a radio programme.⁷⁸⁰

Per tant, la negativa a posar en línia els continguts també es recolza en motius ideològics. L'aparició d'Internet està fent trontollar el rol tradicional dels conservadors i obligar a revisar les seves competències i funcions. En el moment present, la situació a la xarxa està en un moment de transformació i conviuen diverses postures a l'hora d'aplicar els diversos instruments tecnològics al web.

Si analitzem els nostres estudis de cas, observem que molts d'ells disposen d'un aplicatiu que indexa d'una manera o una altra els registres. El grau de complexitat i la tria d'eina varia segons el tipus d'institució que el genera. Així trobem quatre grans grups:

- a) Catàlegs d'entrevistes que són part de sistemes de catalogació més amplis. Pertanyen a arxius i biblioteques nacionals.

---

⁷⁸⁰ Perks, Rob. (2006). "Web acces to archival Oral History in Britain". At *Dancing with memory: oral history and its audiences*. 14th International Oral History Conference. 12-16 July. Sydney, Australia.

- b) Bases de dades que apleguen les fitxes de cada registre. Generalment corresponen a projectes en concret.
- c) Cercadors sobre diversos camps: nom propi, nom projecte, entitat col·laboradora, paraula clau, localització, tipus de recurs o idioma. Acostumen a correspondre a projectes en línia sense seu física. Els fons són digitals.
- d) Llistat-inventari de les col·leccions. Pas previ a la realització del catàleg.

Resum de les eines de catalogació emprades

	institució		catàleg en línia
a)	IWM. Sound Archive	1997	IWM Collections Online database.
	Library and Archives Canada	1994	Archivia. Net
	Library of Congress	1990	Catàleg en línia
	British Library	1997	Catàleg en línia
	Fortunoff Video Archive	2004	Orbis (obert) / Woldcat (només a Campus Yale)
b)	Yad Vashem	1997	Central Database of Shoah Victims' Names
	US Holocaust MM	1993	Holocaust Survivors Registry
	Rutgers Oral History Archives	1996	Bdd de fitxes amb informació bàsica de l'entrevista
	USC Shoah Foundation	2006	Testimony Catalogue. Bdd de fitxes amb informació bàsica de l'entrevista
c)	Musée de Personne. Canada	2006	Cercador per paraula clau, nom, perfil, imatges, àudio, vídeo
	Medvoices	2003	Cercador de la base de dades per tema, localització, tipus de recurs, i idioma (9)
	Memory Net	2006	Cercador de la base de dades per paraula clau, grups participants i temes
	Moving Here	2001	Cercador per persona, projecte, format, entitat col·laboradora o secció del web
d)	ROHO. California	1985	Inventari de les col·leccions

5.5.1.2. L'etiquetatge col·laboratiu

L'etiquetatge col·laboratiu (també anomenat "classificació social", "indexació social" o "folksonomia"⁷⁸¹) és un mètode de classificació i categorització de continguts per mitjà de paraules-clau (*tags*). Al contrari que els sistemes de taxonomies tradicionals, on les categories venen prèviament determinades per experts, en l'etiquetatge col·laboratiu les paraules clau són determinades i assignades pels creadors i consumidors dels continguts.

Aquesta mena de classificacions es van començar a popularitzar a partir de l'any 2004 amb l'aparició del context del web 2.0. ja que facilitava molt la participació dels usuaris i proporcionava maneres més intuïtives de buscar informació i associar-la. Una de les maneres més habituals de visualitzar aquestes relacions entre paraules clau són els *tag clouds* on les paraules estan agrupades i tenen mides diferents segons el nombre de vegades que han estat utilitzades.

La gràcia d'aquesta mena de classificacions és que són socialment compartides i permeten l'usuari moure's pel grup d'etiquetes que ha aportat un altre usuari, amb la qual cosa augmenta la capacitat de l'usuari de trobar continguts relacionats (*pivot browsing*). Ideològicament és una manera de refusar les eines de cerca que ofereix Internet (creades i categoritzades per experts) i deixar les associacions en mans de la comunitat.

La principal crítica que rep aquesta mena de classificacions és que no segueixen cap mena de protocol ni d'indexació amb la qual cosa no existeix cap tipus de control terminològic i els resultats de cerca obtinguts són completament subjectius i poc fiables. Amb facilitat es poden produir situacions de sinonímia (diverses etiquetes per denominar el mateix concepte), homonímia (una sola etiqueta utilitzada amb significats diferents) i polisèmia (una mateixa etiqueta que correspon a significats relacionats).

Alguns museus estan començant a incorporar aquesta mena d'etiquetatges col·laboratius per mostrar les seves col·leccions. Un exemple clar el lidera el *Powerhouse Museum* de Sydney que l'any 2006 va posar en marxa una nova manera de buscar en les seves col·leccions a través del seu web.⁷⁸² El projecte s'anomenava OPAC 2.0 (*On-line Public Acces Catalogue*) i la idea era aconseguir posar a consulta pública les més de 40.000 peces que componen la seva col·lecció i que per motius obvis no poden ser exposades en la seu física del museu. La finalitat era combinar una indexació i unes eines de cerca sobre la base de dades del catàleg amb una cerca per mitjà de paraules clau introduïdes pels usuaris per a

⁷⁸¹ El terme "folksonomia" s'atribueix a Thomas Vander Wal i es una barreja de les paraules "folk" (company, paio) i "taxonomia". Es refereix específicament als sistemes d'indexació creats a les comunitats virtuals a Internet. Vegeu Vegeu 8. Glossari, p. 461

⁷⁸² <<http://www.powerhousemuseum.com/collection/database>>

etiquetar les peces. Les associacions fetes per diversos usuaris que etiqueten amb el mateix terme objectes diferents, proporciona nous recorreguts a les col·leccions. Per a completar la utilitat el museu ha implementat un sistema de subscripció de continguts (RSS) que indica quan s'afegeixen nous objectes de l'àrea d'interès que hagi manifestat el subscriptor:

In addition to search engine optimisation, the Museum's collection is now directly searchable using the Opensearch protocol. Opensearch allows Internet users to search the collection through their browsers or a search aggregator such as A9.com without visiting the Museum's site. Search results are available as an RSS feed, allowing users to 'subscribe' to be notified automatically of new objects in their area of interest, as indicated by their search term. ⁷⁸³

La importància d'aquesta mena de classificació social és que proporciona molta informació rellevant als museus sobre que és el que els seus usuaris consideren interessant i transforma la missió del museu, que passa d'actuar com a grup d'experts que conserven el coneixement i que el seleccionen i l'interpreten per fer-lo arribar al visitant, a oferir els seus fons per a què els visitants construeixin el seu propi discurs.

Social Tagging (the collective assignment of keywords to resources) and its resulting Folksonomy (the assemblage of concepts expressed in such a cooperatively developed system of classification) offer ways for (art) museums to engage with their communities and to understand what users of on-line museum collections see as important. ⁷⁸⁴

Aquest és un sistema innovador en el camp de la museologia i pràcticament encara no s'aplica a les col·leccions dels museus. De tots els casos analitzats, només un, el *Woman's Jewish Archive* ha aplicat eines d'etiquetatge col·laboratiu al seu projecte *Katrina's Jewish Voice*.

En aquest cas, es tractava de "construir" una col·lecció a partir de les aportacions dels membres de la comunitat jueva que havien patit els efectes de l'huracà Katrina. En aquest projecte la primera assignació de paraules clau era proporcionada per la persona que proporcionava els continguts, afavorint així la creació de relacions entre diversos ítems d'un mateix origen i /o tipologia. Però també ho podien fer els visitants i el propi personal de l'arxiu:

For this project, they added the ability to categorize items using folksonomic tags. The tags could be added by the original item contributors, by registered users on the site,

---

⁷⁸³ Chan, Sebastian (2007) . Tagging and Searching – Serendipity and museum collection databases. In J. Trant and D. Bearman (eds). *Museums and the Web 2007: Proceedings*. Toronto: Archives & Museum Informatics, published March 31, 2007 at <<http://www.archimuse.com/mw2007/papers/chan/chan.html> >

⁷⁸⁴ Trant, J. (2006). "Exploring the potential for social tagging and folksonomy in art museums: Proof of concept." *New Review of Hypermedia and Multimedia*, Vol 12, No 1, June 2006. Also available: <http://www.archimuse.com/papers/steve-nrhm-0605preprint.pdf>

5.5.3.1. Les transcripcions

La solució tècnicament més sencilla per difondre una entrevista és, evidentment, la transcripció. És la forma en la que tradicionalment s'han explotat aquests fons. La majoria d'institucions (museus i arxius) que ja disposaven d'una col·lecció prèvia fa servir les transcripcions a dos nivells. Un primer nivell exposa fragments (clips) de les entrevistes per il·lustrar exposicions en línia del museu. En aquest cas, l'accés a la totalitat de l'entrevista es reserva per a la consulta *in situ* i acostuma a ser utilitzada per investigadors i públic especialista.

Un segon nivell d'accés consisteix a penjar la transcripció completa de l'entrevista al web. En aquestes ocasions les transcripcions acostumen a ser el resultat d'un projecte de recerca en història oral i el format triat sol ser el *pdf*, per evitar manipulacions del contingut.

No tothom coincideix en la utilitat de transcriure les entrevistes. Alguns recels són de tipus conceptual, com el que manifesta l'antropòleg Jack Goody:

La paradoja de la situación es que, al grabar el patrimonio inmaterial, en un intento de comunicarlo a una mayor audiencia que ya no está presente, tenemos que hacer que deje de ser oral para que pase a ser escrito (y en algunos casos grabado), lo que altera su naturaleza esencial. Pero la transcripción no es un hecho neutral. Si se hace, como ocurría en la mayoría de los casos antes de 1950 y desde luego antes de 1900, por medio de un papel y un lápiz, es probable que se haya alterado en ese mismo proceso. Y también existe ese peligro si se emplea una grabadora aunque desde luego la transcripción sea más fiable.⁷⁸⁶

Altres objeccions són de caràcter pràctic. La transcripció és un procés lent que demana molt esforç i moltes hores de dedicació per part dels editors de l'entrevista. Per aquest motiu, moltes institucions han optat per transcriure un petit extracte que afegixen al catàleg i deixen la consulta de l'arxiu sonor original sota demanda i en la pròpia institució.

Quan les entrevistes estan en suport àudio i/o vídeo es plantegen altres funcions de les transcripcions. Els arxius d'àudio i/o vídeo són molt pesants i no permeten penjar l'entrevista completa a Internet. Per tant, de vegades s'opta per mostrar clips i complementar-los amb la transcripció de l'entrevista sencera o amb el fragment que correspon al clip. Amb la combinació dels dos formats (text i àudio/vídeo) s'evita la pèrdua del context gestual que acompanya el testimoni i que proporciona molta informació sobre la intencionalitat i el significat del que l'informant explica.

---

⁷⁸⁶ Goody, Jack (2004) "La Transcripción del Patrimonio Oral". A *Museum International*. Núm 221-222. Mayo 2004, "Miradas y visiones de lo inmaterial" . UNESCO: Paris, pp. 93-97 <<http://portal.unesco.org/culture/es/files/23944/11005338865MUSEUM221222.pdf/MUSEUM221222.pdf>

Finalment, una darrera dificultat es relaciona amb els diferents idiomes en què s'expressen els testimonis. En aquest cas caldrà una feina posterior d'edició que pot decantar-se per la traducció (la qual cosa fa perdre la veu original) o bé la incorporació de subtítols o transcripcions en l'idioma vehicular del web, que en aquest cas esdevé una eina fonamental de comprensió.

Alguns museus apunten que val la pena esperar que la tecnologia evolucioni per a fer una transcripció automàtica a partir del reconeixement de veu:

Nosaltres no hem fet transcripcions escrites d'aquest material... Ens ho vam estar plantejant Però ens suposava una inversió impressionant i no hi trobàvem un avantatge especial. I a més, ens vam estar informant de tot aquest tema de digitalització d'àudios, i ens van dir que, si no teníem pressa, ens esperéssim deu anys i la cinta es transcriurà sola.⁷⁸⁷

5.5.3.2. Els arxius d'àudio i vídeo

La decisió sobre si enregistrar les entrevistes en àudio o vídeo tampoc està exempta de consideracions. Si bé és cert que les expressions facials de l'entrevistat aporten molta riquesa i emotivitat al testimoni, també cal tenir en compte que la gravació és més invasiva per a l'entrevistat (no és el mateix una càmera de vídeo i uns focus que una petita grabadora sobre la taula) i que pot restar espontaneïtat al testimoni. D'altra banda, la filmació en vídeo permet enregistrar no només la persona sinó objectes relacionats amb la història que el testimoni pugui anar aportant durant la conversa ⁷⁸⁸.

Un cop enregistrades, existeix el problema tècnic del pes dels arxius i com això fa impossible penjar l'entrevista en la seva totalitat a l'entorn web, per dos motius: capacitat d'emmagatzemament del servidor i ampla de banda per l'accés dels usuaris.

5.5.3.2.1. La distribució

El sistema més freqüent de distribució d'arxius de vídeo a Internet és l'*streaming*. Aquest sistema emet de dues formes: sota demanda (*on demand*) o en directe (*live*). En el primer cas (*on demand streams*) els vídeos estan emmagatzemats en el servidor des de fa temps i estan disponibles per a ser transmesos sota demanda de l'usuari. En el segon cas (*live streams*) els vídeos només són accessibles en un moment determinat i puntual (per exemple en la retransmissió d'una conferència).

---

⁷⁸⁷ Entrevista realizada per Laura Solanilla a Ester Prats, tècnica d'activitats i patrimoni de *Roca Umbert, Fàbrica de les Arts* (Granollers). el 26/04/2007. Vegeu annex 10.47, p. 654

⁷⁸⁸ Vegeu l'exposició *Belongings: Post-WW2 Memories of Migration del Migration heritage Center a* <<http://www.migrationheritage.nsw.gov.au/exhibitions/belongings/>>. Consulteu apartat 4.2.2.2.2. Les exposicions en línia, p. 188

Per tant, per garantir la qualitat de l'emissió entren en joc diversos factors, com l'ample de banda; i la qualitat de la càmera i de l'àudio.

Our first experiments with the FlashCom server led us to conclude that the most important components in achieving a high quality production are the amount of bandwidth you have connecting to the Internet, the amount of bandwidth your users have, the camera quality, and the audio quality.⁷⁸⁹

Incorporar aquestes tecnologies és un camí per arribar a noves audiències, però també és una forma d'ampliar la fractura digital. Alguns museòlegs, com Tilly Blyth, conservadora del *Computing Science Museum* de Londres defensen decididament la primera opció:

But whilst technological roll-out and diffusion is important, the real question surrounding broadband Internet use, and specifically its role for museums, is how broadband may change the opportunity for relationships with audiences, and whether in turn it requires new skills for curators. [...] Museums need to use all the tools available - technology, information, debate - to excite, inspire and motivate the minds of their visitors and justify the expense of public funding. Broadband provides one more way to reach these audiences, but it also offers new opportunities for creating a participative dialogue with an engaging experience.⁷⁹⁰

En canvi, altres museòlegs són més prudents a l'hora d'incorporar aquesta mena de innovacions tècniques per evitar la dificultat d'accés dels usuaris que tenen una xarxa de comunicació més obsoleta. John Petersen, director del *Migration Heritage Center* considera que aquest és un element de decisió a tenir en compte quan es dissenya el web del centre:

Depends on the limitations of technology – many of our rural and regional audiences are on dial up and copper cable so we have produced the website with this in mind.⁷⁹¹

L'*streaming* presenta també altres problemes pels museus, un dels quals és el cost de la contractació de la banda ampla. En l'entrevista amb els responsables del projecte de *Les veus de la fàbrica* (Roca Umbert) se'ns va comentar explícitament les dificultats econòmiques que els genera la descàrrega d'entrevistes a càrrec dels usuaris.

Ens esta pujant el pressupost per culpa de les descàrregues !!! Sort que, quan vam començar, no ho sabíem. El cost de la descàrrega va a compte de qui paga el servidor.

---

⁷⁸⁹ Jacobson, Greg; Swiader, Lawrence (2003). *Integrating Real Time Communications Applications In a Museum's Website*. At Museums & the Web 2003. Atlanta, USA. <http://www.archimuse.com/mw2003/papers/jacobson/jacobson.html>

⁷⁹⁰ Blyth, Tilly. (2005) "Curating for Broadband" *Museums and the Web 2005*. Toronto: Archives & Museum Informatics. <<http://www.archimuse.com/mw2005/papers/blyth/blyth.html>>

⁷⁹¹ Resposta de John Petersen, Migration Heritage Center, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 5/06/07. Vegeu annex 10.30, p.601

Havíem comprat 2 Gigas cada mes i la gent s'està descarregant 6 ó 7 gigues. I és clar, aquestes gigues de més les hem de pagar nosaltres.⁷⁹²

Per evitar aquestes qüestions, molts centres utilitzen sistemes de visualització de vídeos que no impliquen la descàrrega dels mateixos. En aquest cas, el que s'ofereix no és un vídeo de llarga durada, sino fragments (clips) de durada curta (màxim 2 o 3 minuts). Per a visualitzar-los generalment cal que l'usuari tingui instal·lat aplicatius com Media Windows, Apple Quick Time, Flash 8 Player, Real Audio/Video d'accés gratuït a la xarxa o en el propi sistema operatiu.

Una altra solució tècnica és la proposada per la *USC Shoah Foundation*, que ha desenvolupat un sistema, el *Video viewer*, que permet la visualització en línia sense necessitat d'instal·lar cap aplicatiu. Fins i tot, algunes institucions (com el *Musée de Personne* al Canadà) utilitzen un canal propi a *You Tube*, on mostren algunes de les seves activitats (p. ex. el *Rendez-vous 2007 Montréal Métropole Culturelle*)

5.5.3.3. Els *podcast* i *videocast*

Un *podcast* és un arxiu de àudio que es pot descarregar i escoltar des de l'ordinador o des d'un reproductor d'àudio. Si l'arxiu és de vídeo, s'anomena *videocast*. Sorgeix de la combinació de les paraules "Ipod" i "broadcast" (emissió de ràdio o tv) i és un neologisme que va proposar el periodista Ben Hammersley en el diari britànic *The Guardian* el 12 de febrer de 2004 per a descriure la possibilitat d'escoltar àudio en reproductors portàtils. Generalment utilitza el format mp3, encara que de vegades pot estar codificat com a arxiu AAC o WMA per disposar de millors possibilitats a l'hora d'oferir opcions a l'usuari.

El que fa diferent els *podcast* dels arxius d'àudio normals és que es distribueix per mitjà d'un arxiu RSS (*Really Simple Syndication*) que és un arxiu de text que recull el nom de l'arxiu *podcast*, l'autor, la data, el tema i altres informacions bàsiques. El que fa aquest arxiu es permetre que un cop l'usuari es subscriu al *podcast*, aquest es descarregui automàticament a l'ordinador del visitant cada cop que apareix un de nou. Es tracta doncs d'un sistema de subscrició de continguts. Evita que l'usuari hagi de tornar periòdicament al lloc web original per buscar nous arxius i descarregar-los manualment. Per tant, quan algú es subscriu als *podcast* d'un web determinat, el programa revisarà automàticament si han aparegut nous *podcasts*, i en cas afirmatiu els descarregarà en el gestor d'arxius d'àudio de l'usuari (generalment l'iTunes).

---

⁷⁹² Entrevista realizada per Laura Solanilla a Ester Prats, tècnica d'activitats i patrimoni de *Roca Umbert, Fàbrica de les Arts* (Granollers). el 26/04/2007. Vegeu annex 10.47, p.654

Així, cal considerar el *podcasting* com un mecanisme revolucionari per distribuir continguts des del proveïdor (el museu) al client (el visitant). Al contrari que els arxius en *streaming* o les descàrregues directes, els *podcast* permeten l'usuari de subscriure's de forma simultània a diverses fonts proveïdores.

Els museus estan descobrint les possibilitats educatives d'aquesta nova eina, però també la seva utilitat per a contactar amb audiències cada cop més àmplies. Ho fan mitjançant programes de ràdio, entrevistes o materials especialment dissenyats. Ken Dickson, del *Ontario Science Center* (Canadà) ens explica com fan servir els *podcast* en els seu museu:

At the Ontario Science Centre, we've chosen to start podcasting by creating a weekly five-minute "question and answer" show. Truth be told, even before we started encouraging visitors to send in questions, they were anyway. In the past, a staff scientist would research and prepare an answer and email it back to the visitor. On The RedShift Report we take those same questions, but instead of e-mailing back answers, we now bring the scientist and a host together and record a short interview between them where the question and its answer are explained. Basically, without a lot of additional work, we're doing much the same as we did in the past. Only now, it's to an audience of thousands, instead of one-to-one.⁷⁹³

Els *podcasts* són una potent eina de distribució de continguts que els museus comencen a utilitzar de diferents maneres i que cada cop estan entrant amb més força. En veurem els exemples més significatius a continuació.

5.5.3.3.1. Els *podcast* com a eines de difusió

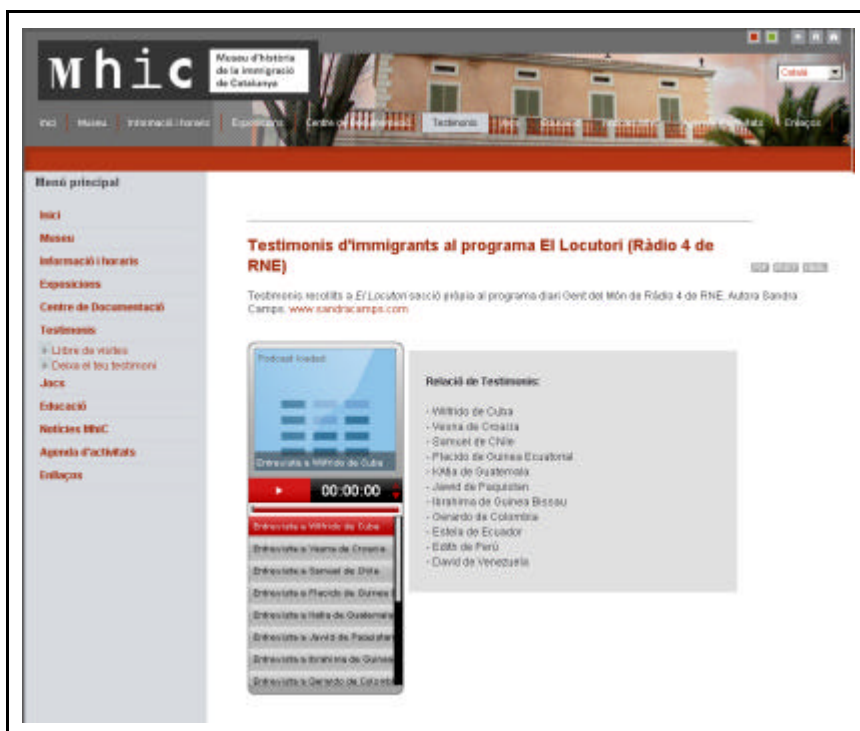
Molts museus que conserven històries de vida i testimonis han establert col·laboracions amb emissores de ràdio i televisió. Aquestes col·laboracions s'han establert amb dos finalitats. Una primera línia de treball és la difusió de les seves col·leccions. Seria el cas de la col·lecció del *Imperial War Museum, Forgotten Voices*⁷⁹⁴ que recull una àmplia col·lecció d'entrevistes de persones que han patit les guerres del segle XX. Aquesta col·lecció es va utilitzar per a la realització d'una sèrie de programes de ràdio i televisió.⁷⁹⁵

---

⁷⁹³ Dickson K. (2006) , Podcasting 101, in J. Trant and D. Bearman (eds.). *Museums and the Web 2006: Proceedings*, Toronto: Archives & Museum Informatics, published March 1, 2006 at <<http://www.archimuse.com/mw2006/papers/dickson/dickson.html>>

⁷⁹⁴ <<http://www.forgottenvoices.co.uk>>

⁷⁹⁵ The World at War (1973) < <http://www.randomhouse.co.uk/worldatwar/>>

Una segona línia de treball es desenvoluparia per augmentar els fons del museu. Evidentment aquesta línia es promou en museus de creació recent i que no parteixen d'una col·lecció pre-existent, com seria el cas del *Museu de la Història de la Immigració de Catalunya*. En aquest cas, aquesta col·laboració es traduirà en la recollida i conservació d'entrevistes fetes per a la realització de programes de ràdio i televisió i en l'oferta en forma de *podcast* al seu web.

A més de les accions de difusió o d'augment de les col·leccions, els museus també utilitzen els *podcast* com a via de difusió de les diverses activitats del museu: entrevistes amb especialistes o conferències relacionades amb les activitats del museu. La idea és que els *podcast* són una manera senzilla i eficaç de distribuir continguts en audio i / o vídeo i al mateix temps serveixen per a fidelitzar una audiència i tenir-la contínuament informada de les activitats del museu.

5.5.3.3.2. Els *podcast* com a eines educatives

Un altre dels usos que els museus donen als *podcast* és el de recurs educatiu. Aquests *podcasts* funcionen de dues maneres. En la primera el museu prepara un contingut determinat per a ser descarregat i treballat a les escoles. Seria el cas dels *podcasts*⁷⁹⁶ del *United States Holocaust Memorial Museum* que ofereixen material molt divers relacionat amb els continguts i objectius del museu: història de l'Holocaust, prevenció del genocidi de Darfur, antisemitisme...

⁷⁹⁶<<http://www.ushmm.org/podcast/itunes/>>

Ofereix també accés a articles acadèmics, entrevistes a experts, testimonis, filmacions de vídeo i materials didàctics. Constitueix així un importantíssim banc de recursos en línia pensat específicament per a ser treballat des dels centres educatius.

La combinació de *podcast* i *blogs* permet que el web del museu esdevingui un espai de treball per a les escoles. Aquestes eines permeten l'aparició de processos d'aprenentatge impulsats per les pròpies escoles, en els quals el museu juga el rol de mitjancer entre els alumnes i els continguts. Un exemple clar d'aquesta situació és la que ha impulsat l'*Imperial War Museum North* a través del projecte *Moving Minds*.⁷⁹⁷

La seu del IWM North va iniciar un projecte en col·laboració amb *Radiowaves*⁷⁹⁸ i diversos centres educatius de la zona de Manchester. *Radiowaves* és un projecte en línia que proporciona a les escoles les eines necessàries per fer radio i vídeo per Internet, *podcasting* i *blogging* dins d'un entorn educatiu. Tot i ser un recurs de pagament, ofereix preus molt assequibles⁷⁹⁹ que permeten que els centres es puguin afegir al projecte sense limitacions.

⁷⁹⁷ <<http://www.radiowaves.co.uk/movingminds>>. Vegeu apartat 4.1.4. *Imperial War Museum*, p. 162

⁷⁹⁸ <<http://www.radiowaves.co.uk/>>

⁷⁹⁹ 42 lliures al més per a tota l'escola que ho contracti

Moving Minds es planteja treballar sobre temes d'identitat (personal i de grup) utilitzant els testimonis dels veterans de la Guerra de les Maldives (Falklands) enregistrades i guardades al *Sound Archive* del IWM. A partir del treball amb aquests registres i de trobades amb alguns d'aquests veterans els joves han elaborat les seves pròpies narracions i històries que prenen forma d'entrevistes de ràdio i que són accessibles en forma de *podcasts* al web.

5.5.4. Línies de futur

La ràpida evolució tecnològica de les eines digitals i d'Internet, fa que la realitat analitzada sigui molt inestable. Podem preveure que moltes de les idees que s'apuntaven de forma incipient es consolidaran i superaran en els propers anys. El món del Patrimoni cultural també viu aquesta acceleració tecnològica i s'està incorporant com a membre de ple dret a la comunitat digital.

El desenvolupament del nou entorn web 3.0⁸⁰⁰ fa pensar que properament els museus també modificaran la manera de crear, conservar i difondre les seves col·leccions en entorns digitals. No obstant, els museus digitals del futur hauran d'encarar dos reptes fonamentals: l'elecció de les millors eines per a dur a terme la seva missió amb eficàcia i eficiència; i l'accessibilitat dels projectes per a tota mena de públic.

⁸⁰⁰ Vegeu apartat 5.1.3. Museus i TIC, p.278

5.5.4.1. La convivència de formats

Tot i que no és el nostre propòsit fer una anàlisi tècnica exhaustiva de les eines emprades a Internet per a la museologia de la memòria, aquest breu repàs a les eines més habituals ens indica quines tendències s'estan imposant entre les institucions que treballen aquest tipus de patrimoni a Internet.

En primer lloc, en relació al tipus de suport millor per conservar i difondre aquesta memòria a través de la xarxa, existeix un consens unànim en que la millor solució és la que permet la convivència de diversos formats, encara que destaquen l'eficàcia comunicativa del vídeo:

Cependant, nous nous apercevons que l'écrit demeure plutôt statique et que peu de gens s'attardent à lire les entrevues dans leur ensemble. C'est pourquoi nous optons pour un mélange des genres. Il est bien sur que la vidéo représente un moyen simple et efficace pour diffuser largement ces entrevues.⁸⁰¹

I think that Medvoices website is a good model because it combines short texts with either audio or (and) video making the material more interactive and thus memorable.⁸⁰²

Els projectes més modestos tecnològicament, com el realitzats pel *Basque Museum* o pel *Center for Columbia River History*, coincideixen a afirmar que és interessant la utilització conjunta de text i àudio:

It utilizes both audio and visual senses – sight (read the text/see the photographs); audio (listen to the clips).⁸⁰³

[*what is the best technical way to provide access to the interviews?*] In text and as an audio file, ideally.⁸⁰⁴

L'elecció concreta del tipus de suport depèn de molts factors: econòmics, de capacitat de servidors, de disponibilitat de personal o fins i tot conceptuals. Algunes institucions manifesten la seva preocupació per que la tecnologia no sigui una barrera per accedir als continguts:

Technological requirements are normally one of the major obstacles to overcome, as well as linguistic and dialectical barriers [...] Nowadays technological change happens quite rapidly so the sustainability of a website or the internet or particular technology

---

⁸⁰¹ Resposta de Marc André Delorme, Director del Musée de la Personne, Montreal qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 21/04/07 Vegeu annex 10.29, p.598

⁸⁰² Resposta de Costas Constantinou. South Nicosia Intercollege Ltd, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 26/01/07. Vegeu annex 10.31, p. 603

⁸⁰³ Resposta de Patty A. Miller, Directora executiva del *Basque Museum*, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 11/06/07 Vegeu annex 10.26, p.589

⁸⁰⁴ Resposta de Katrine Barber, Directora del Center for Columbia River History, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 21/03/07. Vegeu annex 10.38, p.621

has to be taken into account not to make all that work obsolete and inaccessible in a few years time. On the other hand, internet does prove to be a useful and 'safe' repository for this material in the event of some kind of disaster that can otherwise destroy other formats (eg fire hazards or water leakages for archives).⁸⁰⁵

Aquesta preocupació enllaça directament amb una altra de les assignatures pendents en bona part dels museus en línia: l'accessibilitat de l'usuari tan per evitar l'esclatxa digital com per atendre aquells usuaris amb necessitats especials

5.5.4.2. L'accessibilitat dels projectes

Les noves tendències a Internet amb la incorporació d'eines web 2.0 s'orienten a oferir una interfície amigable i completament accessible per a tothom que disposi d'una connexió a la xarxa. En aquest aspecte, la xarxa és cada cop més propera i intuïtiva i combina amb molta facilitat eines i opcions que fins fa poc no convivien.

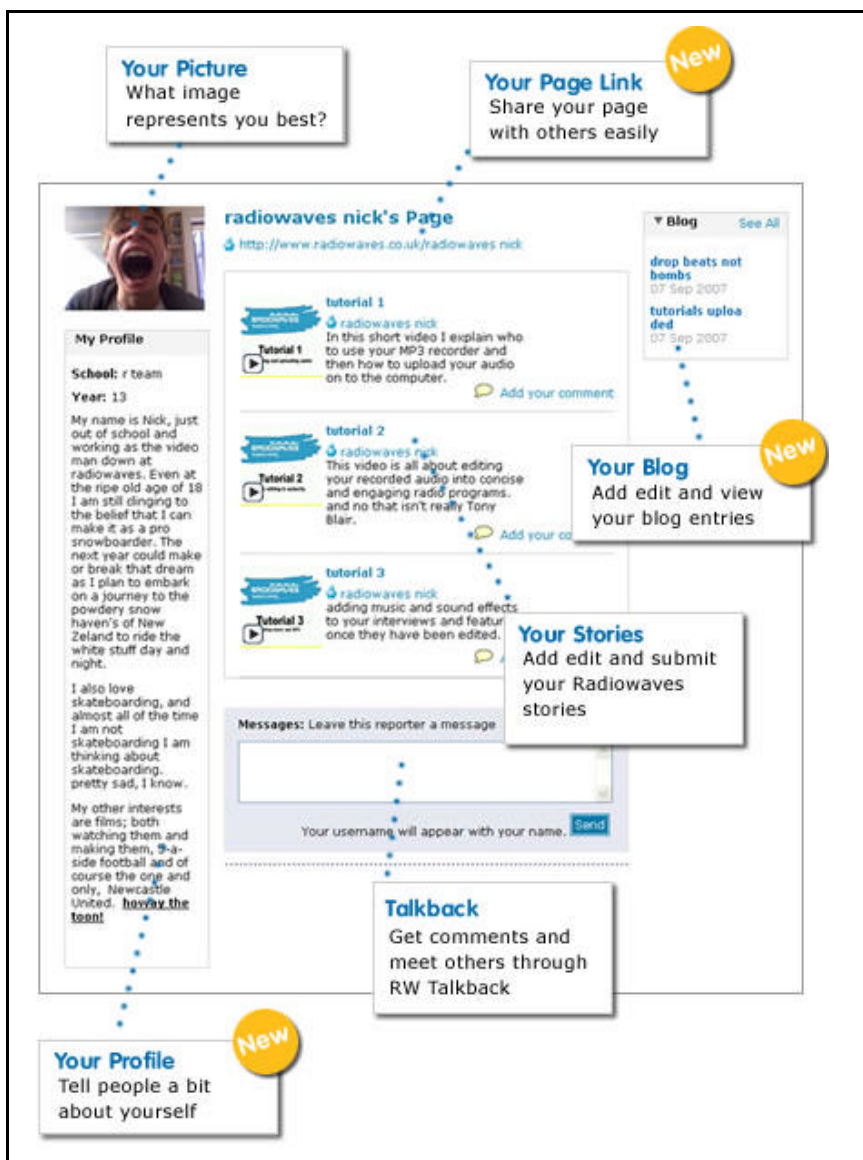
En la pàgina següent mostrem un gràfic⁸⁰⁶ que explica les diverses opcions de que pot disposar l'alumne en el projecte *Moving Minds* i que inclouen incorporar imatges, textos, vídeos, àudios, syndicar la pàgina amb altres pàgines de participants, poder comentar aportacions d'altres i recollir les que es fan sobre la nostra pàgina, construir un *blog* personal i produir *podcasts*. De fet, el que es va veient és que existeix una tendència imparable cap a la creació de xarxes socials i que alguns museus s'estan adonant de l'oportunitat que aquest fet els proporciona a l'hora d'obrir-se a nous públics.

---

⁸⁰⁵ Resposta de Rachel Radmilli, University of Malta, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 1/02/07. Vegeu annex 10.33, p.607

⁸⁰⁶ <<http://www.radiowaves.co.uk/marketing/blogs.aspx>>

En relació amb l'atenció a persones amb discapacitats físiques (visuals i/o auditives) de tots els casos analitzats només n'hem trobat un en el qual s'han pres mesures específiques d'accessibilitat. Es tracta del projecte *Memorynet*,⁸⁰⁷ impulsat per la xarxa de *Tyne&Wear Museums*. Aquest projecte és molt sensible als aspectes relacionats amb l'accessibilitat tècnica. El lloc web ha estat dissenyat i realitzat seguint les recomanacions de la *W3C Web Accessibility Initiative*⁸⁰⁸, i ofereix una sèrie d'opcions per a garantir accés universal als seus continguts.

For *Memorynet* we have provided audio excerpts, transcripts, key word search and themes. There is also British Sign Language interpretation available for selected audio and introductions. If a visitor doesn't have the required Flash player they are directed to a site to download it. By having a transcript we hope the site is accessible in one format or another. We were keen not to have too many options for the media player

⁸⁰⁷ Vegeu apartat 4.3.2.*Memorynet*, p.225

⁸⁰⁸ <<http://www.w3.org/wai>>

(Windows, Real, etc) as this takes up space, is complicated and not as consistent as the Flash player.⁸⁰⁹

En primer lloc, ofereix opcions de text que permeten que els usuaris que utilitzen un navegador gràfic puguin ampliar el cos de lletra. També es pot navegar pel lloc web utilitzant només el teclat de l'ordinador, encara que aquesta opció no és possible en tots els navegadors. Aquestes opcions afavoreixen l'accés a les persones amb disminució visual.

El web permet també accés als continguts per mitjà del llenguatge de signes per a sord-muts.⁸¹⁰ A la pàgina hi ha un vídeo clip que introdueix cadascuna de les pàgines principals; una presentació de cada grup i membre participant i dos fragments d'àudio per cada testimoni.

Dos moments de l'explicació en llenguatge de signes accessible des del web de *Memorynet*

Tant l'àudio com els vídeo clips en llenguatge de signes (BSL) es construeixen sobre una plataforma de Flash Media Player dissenyada pel propi museu i que no necessita que l'usuari descarregui cap mena d'aplicatiu. El motiu per haver desenvolupat un aplicatiu propi va ser assegurar que el lloc web era tan accessible com fos possible, sense obligar l'usuari a haver de triar el programa amb el que hauria de reproduir els arxius. El museu no tenia manera de garantir que l'usuari triés un reproductor determinat i pel tant els arxius s'haguessin hagut d'oferir en formats diferents. El reproductor de *Memorynet* està integrat al lloc web d'una forma consistent i accessible. La interfície està dissenyada per quedar visualment integrada en el disseny general i els controls són senzills i clars.

Com hem vist, no es tracta només de dotar el projecte d'aplicatius específics, sino concebre'l tècnicament de manera que la gran majoria d'usuaris no tinguin cap problema en l'accés ni tècnic ni de capacitat digital.

⁸⁰⁹ Resposta de Carl Greenwood, Tyne & Wear Museums, al qüestionari elaborat i enviat per correu electrònic. (Solanilla, 2007). Data de resposta: 25/04/07. Vegeu annex 10.35, p. 612

⁸¹⁰ British Sign Language (BSL)

Presoners alemanys capturats per tropes canadenques a la batalla de *Vimy Ridge* (1917).
National Archives of Canada

6. Conclusions

Tal i com hem dit a la *Presentació* d'aquesta tesi, en aquesta recerca ens hem mogut dins d'un triangle conceptual que ha anant posant fites al nostre procés de recerca. Aquest triangle el delimiten tres eixos: els museus i la ciència que se n'ocupa (la museologia); les històries de vida considerades com a casos particulars de patrimoni immaterial i Internet, entès no tant com a artefacte tecnològic sinó com un espai de relació social entre agents diversos. Per resumir la nostre recerca direm que ens hem centrat en l'anàlisi de les accions que els museus desenvolupen a la xarxa per a gestionar aquest tipus de Patrimoni.

En aquest capítol, exposarem les conclusions principals del resultat de la recerca. Com a fil conductor respondrem les preguntes inicials que formulàvem al capítol de metodologia i valorarem si el nostre treball ha validat les quatre hipòtesis inicials, que recordarem tot seguit.

La primera hipòtesi afirmava que *els relats autobiogràfics eren, i havien de ser considerats, béns de Patrimoni cultural immaterial*. Aquest reconeixement implica que la seva protecció és competència directa de les institucions de la memòria d'un Estat i que han de gaudir del mateix tractament i règim legal de protecció que els béns culturals materials.

La segona hipòtesi constata que *la introducció de les TIC al món dels museus ha suposat una transformació profunda en el sector que ha afectat tots els àmbits del museu* (els plantejaments museològics, els recursos museogràfics, el perfil professional dels tècnics, les missions...) i plantejava la necessitat d'establir una museologia i una museografia específica a Internet per a gestionar aquest patrimoni singular.

La tercera hipòtesi plantejava que Internet és un espai social amb un funcionament independent del que passa a la societat presencial. En conseqüència *els museus a Internet han hagut de desenvolupar estratègies museològiques i eines museogràfiques específiques* per documentar, conservar i difondre aquest tipus de patrimoni oral, donant pas a l'emergència d'una nova disciplina acadèmica que anomenariem *cibermuseologia*.

La quarta hipòtesi afirmava que *els museus no són els únics agents que conserven i difonen històries de vida a Internet i que han de conviure amb agents socials no institucionals* (associacions, partits polítics, grups...). Això comporta que els museus hagin de trobar formes de relacionar-se i treballar amb aquests agents. I demostra que Internet és un instrument molt poderós per aquest tipus d'aliances.

Finalment, apuntarem algunes futures línies de treball que han sorgit d'aquesta tesi. En destacarem cinc: l'anàlisi quantitatiu dels enllaços entre institucions a la xarxa, l'estudi del paper dels mitjans de comunicació de masses en la construcció de models memorialístics, les relacions entre gènere, memòria i patrimoni, l'estudi de l'art com a eina de recuperació i difusió de la memòria i l'emergència del museu 2.0.

6.1. Un nou tipus de patrimoni: les històries de vida

Com ja hem dit, la nostra primera hipòtesi afirmava que, més enllà del seu valor instrumental com a fonts informatives, els testimonis orals autobiogràfics tenien valor patrimonial per si mateixos i constituïen una nova tipologia de Patrimoni cultural immaterial.

Si rellegim de nou la definició de patrimoni cultural immaterial veurem que no inclou de forma explícita les narracions autobiogràfiques de gent corrent. Tanmateix, podem inferir aquesta categorització, ja que les històries de vida de gent corrent que expliquen situacions, esdeveniments, experiències o accions realitzades pels protagonistes i que s'anomenen de forma diversa (fonts orals, testimonis, històries de vida o memòries) segons la disciplina que se'n ocupa, s'ajusten clarament a la definició de la *Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial* que diu, de forma explícita: "[...] expressions, knowledge, [...] that communities, groups and, in some cases, individuals recognize as part of their cultural heritage."⁸¹¹

Els testimonis orals autobiogràfics plantegen una problemàtica específica a l'hora de ser considerats com a Patrimoni cultural. En primer lloc, la seva naturalesa immaterial (independent del suport en el qual s'hagin fixat); en segon lloc el seu ús instrumental com a font primària en la recerca; i en tercer lloc la seva relació amb persones sense rellevància social.

Des de l'any 2003 disposem d'instruments normatius per a protegir el Patrimoni cultural immaterial. Tant des de la museologia contemporània com des de l'actual pràctica dels arxius i biblioteques, les memòries personals i els records de tot tipus es comencen a reconèixer com a part significativa del patrimoni cultural immaterial, dins del qual l'experiència individual forma part de les memòries comunes i compartides que construeixen la identitat d'una comunitat, tant si s'identifica en termes socials, ètnics o de gènere.

No obstant, el procés de desplegament i consolidació d'aquest patrimoni dins del món de les institucions encara és incipient. La realitat ens demostra que pocs

---

⁸¹¹ <<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001325/132540e.pdf>>

museus s'han plantejat la recuperació i cura d'aquesta forma de Patrimoni i que no disposen encara d'instruments i estratègies específiques per a conservar-lo i difondre'l.

Estem assistint a un canvi de mentalitat entre els professionals del sector, que estan passant de considerar els testimonis com a simple font d'informació per a la recerca històrica a valorar-los com a ítem patrimonial *per se*. Aquest fet comporta unes conseqüències importantíssimes que afecten tres àmbits:

- a) el legislatiu i normatiu, tan a nivell nacional com internacional
- b) el perfil professional dels museòlegs i les seves funcions
- c) la manera de presentar i interpretar el patrimoni, donant pas a una museografia específica.

Dins l'àmbit legislatiu, sostenir que les memòries personals són manifestacions patrimonials implica que la preservació d'aquest patrimoni té conseqüències que depassen el marc estrictament patrimonial. Un exemple serien les històries dels supervivents de l'Holocaust, dels represaliats de la Guerra Civil espanyola o del genocidi als Balcans. Totes aquestes narracions tenen un component testimonial que s'utilitza socialment com a font de reivindicació política i que ha permès obrir - o reobrir en alguns casos- processos judicials amb conseqüències socials i econòmiques molt importants.

En l'àmbit professional, els museòlegs esdevenen mitjancers entre els qui generen el patrimoni (els portadors de les històries) i els receptors de les mateixes. En aquest sentit els professionals deixen de ser els propietaris del coneixement "expert" i la seva funció es reconfigura com la d'un facilitador que ajuda a que el significat que cada testimoni dona a la seva història sigui compartit pel grup. També contribueix a la cohesió identitària del grup i a la valoració social de les persones, treballant clarament a favor de la inclusió social.

En l'àmbit museogràfic, les característiques singulars d'aquest patrimoni demanen un tractament específic, que es fonamenta en els principis de la museografia interactiva, concretament en la interactivitat emocional (*hearts-on*) i que apel·la als sentiments i emocions dels visitants. Dins d'aquesta museografia, Internet obre un amplí ventall de possibilitats i dona lloc al naixement d'una nova disciplina que anomenem *cibermuseografia*.

6.2. Aparició de nous models institucionals

En la nostra segona hipòtesi afirmàvem que el món dels museus i del Patrimoni s'ha transformat a tots els nivells conceptuals i de gestió per la incorporació cada cop més massiva d'Internet i les TIC. Després de la nostra anàlisi podem afirmar que les transformacions observades no són conseqüència exclusiva de la introducció de les TIC, però sí que aquestes han contribuït en gran manera a que aquestes innovacions es puguin plasmar en realitats concretes. Com a resultat de la nostra anàlisi afirmem que les principals transformacions viscudes pels museus en els darrers anys en relació al model de museu tradicional es concreten en quatre aspectes:

El primer aspecte és el conceptual. Les transformacions més rellevants en relació al concepte de Patrimoni cultural i quin és el paper social de les institucions es focalitzen principalment a prioritzar l'interès del museu pels seus públics per davant de la conservació de les seves col·leccions. Aquest canvi d'enfocament no significa que el museu descuidi la seva tasca de protecció i salvaguarda del patrimoni, però sí que ha augmentat notablement (en relació a un model més tradicional) els esforços i recursos econòmics i humans que dedica a la tasca de difusió i educació de les seves col·leccions. Del què es tracta, en definitiva, es col·locar al visitant en el centre de les activitats del museu. Aquest fet, produeix una sèrie de conseqüències importants. En primer lloc, apareix un interès creixent per arribar al màxim nombre de públics diferents i per a fer-ho, el museu assumeix un rol comú a les societats democràtiques pel qual les institucions culturals es conceben com instruments al servei de la ciutadania i on la cultura es considera un dret que han de gaudir tots els ciutadans.

En el cas de les institucions analitzades en aquesta tesi, que comparteixen la tasca de protecció de testimonis orals autobiogràfics, es fa més evident encara la necessitat de la institució de crear vincles amb els grups i comunitats generadores i portadores d'aquest patrimoni, assumint el rol social de mitjancer entre el patrimoni oral i el públic.

El segon aspecte on es visualitzen aquestes transformacions és el museològic, on la necessitat de gestionar un patrimoni no material juntament amb la seva orientació vers el públic i la seva implicació amb el teixit social del seu entorn ha produït l'aparició de nous museus interdisciplinaris o que es defineixen segons paràmetres diferents de les classificacions temàtiques convencionals. Aquests centres tampoc són homogenis i es caracteritzen precisament per una geometria variable que combina diverses tipologies. Trobem centres multidisciplinaris que combinen mirades que provenen de disciplines diverses. Un exemple d'aquest nou model de

centre el trobem a la *Cité d'Histoire de l'immigration* a París que inclou un plantejament històric, antropològic i artístic.

També estem assistint a l'aparició de museus que prenen com a eix vertebrador de la seva tasca la conservació i transmissió de les identitats individuals i col·lectives. En la nostra recerca han aparegut institucions que es focalitzaven en el relat de les experiències i vivències de persones corrents, amb el propòsit de contribuir a l'acceptació social de la diversitat cultural i treballar de forma activa per la inclusió social i el dret a la diferència: "Listening to individual histories may help to deconstruct stereotypes".⁸¹² D'aquests nous centres els més rellevants pel nostre objecte d'estudi són els museus de persona, els museus d'immigració o els museus de dones. De tots ells, només els museus d'immigració han assolit un reconeixement com a nova tipologia, i ha estat en una data molt recent.⁸¹³ Un cas singular el constitueixen els museus memorial, generalment considerats com un subtipus dels museus d'història, que encara que acostumen a treballar amb testimonis personal, tenen com a objectiu primer el reconeixement i homenatge a les víctimes dels fets traumàtics que relaten.

Finalment, i convivint amb els dos tipus anteriors, assistim també a l'aparició de centres culturals estrictament virtuals que conserven i difonen un patrimoni certament intangible. Un cas exemplar seria el *Migration Heritage Center* de Sydney, que depèn administrativament del *Powerhouse Museum*, però que no disposa de col·lecció pròpia, sinó que gestiona projectes conjuntament amb les comunitats migrants locals que són qui conserven el patrimoni material i immaterial de la immigració a Nova Gal·les del Sud. El seu lloc web és l'espai expositiu del centre i on es mostren tots els seus projectes i recursos, encara que puntualment el centre produeix exposicions presencials que s'exhibeixen en els locals de les comunitats o en dependències del Powerhouse Museum.

El tret comú d'aquests nous models de centre és que el seu interès se centra més en el coneixement que en l'objecte patrimonial en si. Treballar amb intangibles fa que siguin rellevants els significats i els usos que les persones donen als objectes, o fins i tot, que no existeixi una anàlisi de la cultura material sinó una transmissió de sabers i experiències vitals. Una altra característica comuna és la voluntat i la necessitat de treballar amb els grups socials del seu entorn per construir discursos museològics més propers a les persones i amb una voluntat de incidir sobre la realitat social.

---

⁸¹² *Migration Museums Network*

<<http://www.migrationmuseums.org/web/index.php?page=Network>>

⁸¹³ La primera iniciativa oficial en aquest sentit va ser la *Trobada d'experts en Museus de Migració* organitzada per la UNESCO i la IOM i celebrada entre el 23 i 25 d'octubre de 2006 a Roma.

Aquestes transformacions museològiques i conceptuals han repercutit fins i tot en el disseny arquitectònic dels nous centres presencials, que han esdevingut centres multifuncionals on combinen les activitats i funcions pròpies d'un museu amb les d'altres centres culturals (arxiu, centre de documentació, espai d'activitat social i trobada amb els grups i associacions...) Fins i tot, podem considerar que la creació del museu en línia es pot entendre com la construcció d'un espai més del museu, amb característiques i funcions singulars.

El tercer aspecte on les transformacions s'han fet visibles és el museogràfic, en el que aprofundirem a l'apartat següent. No obstant val la pena destacar que l'interès per situar les persones al centre de l'activitat patrimonial, ha comportat la consideració de les persones i grups humans com a generadors de patrimoni cultural. Aquest fet presenta una importància capital, especialment en el cas del patrimoni objecte del nostre estudi ja que les històries de vida i els relats autobiogràfics havien estat considerats simplement com a font de coneixement històric, però no com a patrimoni per si mateix fins la aprovació de la *Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Immaterial* (UNESCO,2003). Aquest fet ha comportat el desenvolupament de tècniques museogràfiques específiques per a la recollida, protecció i difusió d'aquest patrimoni i la creació de nous models expositius i educatius a Internet.

Finalment, el quart aspecte que ha sofert canvis és el relacionat amb el perfil professional dels gestors del patrimoni. Com a conseqüència de les transformacions conceptuals, museològiques i museogràfiques, els museòlegs i conservadors han hagut d'incorporar noves competències i habilitats per a poder executar de forma eficient les seves noves funcions. El tècnic de museus ha hagut de modificar la idea de que ell és l'únic responsable de la protecció patrimonial i l'únic expert capaç de donar significat i interpretar. En l'actualitat el patrimoni oral s'ha de considerar com un coneixement compartit socialment, on el paper dels testimonis és tan rellevant com el dels experts a l'hora de contextualitzar i atribuir significats als ítems. En aquesta nova cultura de relació horitzontal el gestor de museus ha d'assumir el rol de mediador cultural entre el museu i els grups socials, afavorint l'intercanvi entre els productors del patrimoni i els receptors i facilitant la creació de punt de trobada i de dinàmiques col·laboratives entre els diversos membres implicats. Per tant, també ha d'adquirir i aplicar habilitats per a coordinar i dinamitzar equips interdisciplinaris d'experts que ajudin a dur a terme aquestes noves funcions socials.

6.3. Un nou model de gestió del patrimoni immaterial

En l'apartat anterior ja hem apuntat que un dels aspectes on s'han produït les transformacions més significatives ha estat en el museològic i museogràfic. Com en el cas anterior, la incorporació de les TIC al món dels museus no ha estat l'únic factor de transformació, però sí que ha suposat un revulsiu i una gran obertura de possibilitats a l'hora de adquirir, documentar, conservar i difondre el patrimoni immaterial en general i les històries de vida en particular.

A l'inici de la nostra recerca ens preguntàvem com els museus adquirien, conservaven i difonien les seves col·leccions d'històries de vida, és a dir, quines estratègies museològiques empraven i quines eren les principals eines i recursos museogràfics utilitzats. També volíem valorar les principals dificultats i potencialitats que ofereixen les TIC a les institucions de la memòria que aixopluguen aquest patrimoni tan específic. La nostra hipòtesi inicial era que els museus estan desenvolupant eines i estratègies museogràfiques autònomes i innovadores en relació a la museologia presencial, de la qual són cada cop menys dependents.

Hem comprovat que esta emergint un nou camp d'estudi, la *cibermuseologia*, que s'ocupa precisament de com els museus i altres centres patrimonials utilitzen Internet per a gestionar el seu patrimoni. Aquest nou camp d'estudi, dins del qual inscrivim la nostra recerca ha sorgit com a conseqüència de la incorporació progressiva de les TIC al món dels museus, juntament amb les transformacions conceptuals viscudes els darrers anys.

Aquest nou camp d'estudi s'enfronta a una doble dificultat. D'una banda, la manca de tradició al nostre país de considerar la museologia com una disciplina acadèmica, encara que en altres països, especialment els de tradició anglosaxona, els *Museum Studies*⁸¹⁴ ja fa anys que tenen entitat pròpia. D'altra banda, si bé amb la implantació del nou *Espai Europeu d'Educació Superior* s'han començat a oferir a Espanya màsters i postgraus relacionats amb la gestió dels museus i del patrimoni, la especialitat que contempla l'estudi de les transformacions viscudes als museus amb la introducció de les TIC disposa d'un estatus acadèmic encara més precari.

No obstant, i malgrat la dificultat d'adscripció d'aquests estudis a una disciplina acadèmica consolidada, cada cop més es fa evident la necessitat de fer recerca teòrica en aquest àmbit. Des de la professió, però també des de l'Acadèmia, no es poden obviar els reptes i transformacions que provoca Internet en la dinàmica social i per tant en els museus com a institucions inserides en la societat.

---

⁸¹⁴ Entre les Universitats i centres que que destaquen en aquest camp destacaríem la *Universitat de Leicester* (Regne Unit), el *Smithsonian Center for Education and Museum Studies* (SCEMS) a Washington, el *Program in Museum Studies* en la *New York University* o el *Graduate Program in Museum Studies* en la *George Washington University*

Aquesta influència de les TIC sobre els museus no ha anat aïllada d'altres iniciatives museològiques, entre les quals probablement la més innovadora ha estat l'aplicació dels plantejaments i recursos de la museografia interactiva. En el seu origen va sorgir de la necessitat dels museus de ciències d'interactuar amb el seu públic mitjançant la manipulació d'objectes per a facilitar la comprensió dels processos tècnics i científics i es va anomenar museografia "hands-on", ja que al contrari que en els museus tradicionals s'animava els visitants a tocar les peces exhibides.

Aquests plantejaments que cercaven provocar la resposta del usuari es van adaptar a museus que conservaven un altre tipus de patrimoni, que per la seva naturalesa no podia ser manipulat pel visitant, com els museus d'història, d'art o d'antropologia. En aquesta segona situació, el que es cercava era la resposta emocional del visitant, per mitjà de muntatges expositius que apel·lessin als sentiments del públic. Es tractaria del que s'anomena museografia "hearts-on" o d'interactivitat cultural i que té la finalitat d'ajudar a construir identitats col·lectives estimulants els mecanismes d'identificació i pertinença.

Si la funció social del patrimoni es relaciona, entre altres qüestions, amb la construcció d'identitat d'un col·lectiu, és evident que les històries de vida constitueixen un patrimoni singular i molt potent per assolir aquest objectiu. El relat en primera persona d'experiències vivencials dispara mecanismes empàtics amb els visitants que permeten la identificació i la valoració pública del sentiment de pertinença a una comunitat.

Tot i que en els museus presencials s'apliquen aquesta mena de plantejaments, és a Internet on la cerca de la interactivitat cultural es plasma d'una forma més definida, ja que la pròpia evolució del mitjà apunta cap aquesta direcció. Així doncs, a Internet es produeix una sinèrgia entre la intenció dels centres d'arribar a un major nombre de públics possibles i jugar un rol social ben definit i les mateixes eines tecnològiques que afavoreixen l'aparició d'aquest tipus de mecanismes interactius.

La valoració dels propis museus dels avantatges que els hi suposa Internet són clares. El que es valora de forma més unànime és la capacitat d'arribar a nous públics i de diversificar l'oferta segons la tipologia d'usuari. En segon lloc, Internet permet donar visibilitat universal als projectes i permet establir mecanismes interactius amb els visitants.

Un altre de les prestacions d'Internet que els museus valoren molt positivament és la convivència de diversos formats (textos, imatges, sons i imatge en moviment) que afavoreixen la creació de noves narratives expositives. Aquestes noves

narratives tenen el seu màxim exponent en una de les principals accions de difusió que elaborar un museu a Internet: les exposicions en línia.

De la nostra anàlisi ha sorgit que existeixen bàsicament dos models d'exposicions en línia: les e-musealitzades (que són la versió en línia d'exposicions presencials) i les estrictament en línia. Aquestes darreres acostumen a ser utilitzades per exhibir fons que estan a la reserva, construir discursos museogràfics alternatius o donar visibilitat a projectes diversos del museu.

En relació al nostre camp específic d'estudi, les històries de vida, les exposicions en línia acostumen a seguir el que hem anomenat "model-memòria" que consisteix a utilitzar els testimonis en primera persona com a element central i fil conductor del discurs expositiu. Aquests testimonis es poden mostrar en diversos formats (transcripcions, enregistraments d'àudio o vídeo) però sempre constitueixen el nucli central de l'exposició, mentre que els altres possibles elements (documentació, imatges, línies de temps...) complementen els elements narratius.

Aquest "model-memòria" no presenta una arquitectura lineal i consecutiva, sinó que es desplega de forma nodal de manera que el que s'acaba oferint és un conjunt coral de narratives al voltant d'uns eixos temàtics comuns. La seva finalitat principal és commoure el visitant per mitjà de la narració d'esdeveniments i vivències amb els quals es pugui sentir identificat i acostumen a disposar d'elements de "feed-back" on l'usuari pot contribuir amb la seva pròpia experiència a la construcció del discurs col·lectiu.

El segon producte museogràfic en línia que valorem per la seva importància són els recursos educatius adreçats a la comunitat escolar. Els museus consideren que una de les seves principals missions és l'educativa, que inclou tan les accions adreçades als mestres i al públic escolar, com les pròpies de l'educació no formal, adreçada a la ciutadania en general. En relació a la comunitat educativa, els museus disposen de diversos recursos museogràfics pensats per a ser treballats a l'aula. En primer lloc, les exposicions en línia focalitzades vers el públic escolar, que acostumen a estar dissenyades pel departament educatiu del museu i que disposen d'una àmplia varietat de documentació a més d'activitats per a ser realitzades per l'alumnat. Disposen també d'una guia de recursos pel docent. La principal diferència entre una exposició en línia amb finalitat educativa i un "pool" de recursos educatius⁸¹⁵, és que la primera presenta un eix temàtic més precís i una estructura didàctica mentre que el segon consisteix a oferir informació que el mestre pot utilitzar de forma més oberta segons les seves necessitats del moment curricular dels alumnes.

---

⁸¹⁵ Com seria l'Enciclopèdia de l'Holocaust del *United States Holocaust Memorial Museum*

En l'àmbit educatiu també voldríem destacar la utilització recent d'eines tecnològiques relacionades amb el web 2.0 com serien els *blogs* i els *podcast* que permeten el treball col·laboratiu entre els estudiants i el museu.

Per aconseguir realitzar tots aquesta sèrie de recursos museogràfics, els museus de la memòria utilitzen diverses eines tecnològiques que els hi permeten recollir, catalogar, i difondre els seus arxius d'històries de vida. En relació a les eines que els hi permeten recollir testimonis, les més habituals son formularis desenvolupats sobre bases de dades i que ofereixen uns camps més o menys tancats dins dels quals el visitant pot escriure el seu testimoni. En algunes ocasions es permet adjuntar arxius d'imatge. L'avantatge d'aquest sistema és que els testimonis s'encaixen en un esquema prefixat pel museu que facilita la seva cerca i classificació, però en canvi, és un format molt rígid que pot coaccionar el testimoni i que obliga a redactar el relat, la qual cosa pot ser dissuassòria per a gent gran, o amb poca capacitat digital. D'altra banda, el museu també pot recollir testimonis i relats per mitjà de fòrums. És una eina molt més espontània que el formulari, però també fa més difícil la classificació i conservació de les aportacions.

Un cop recollits els testimonis, les institucions s'han de plantejar com documentar-los i catalogar-los. Per això, moltes institucions, sobretot arxius i biblioteques, s'han plantejat donar accés en línia al catàleg de la col·lecció, sense que això impliqui, en la majoria de casos, accés en línia als fons. En el cas dels museus, la majoria de vegades s'acostuma a donar accés a fragments de testimonis que s'utilitzen com a recurs expositiu / educatiu.

El suport en el que es mostren els testimonis pot variar entre la solució tècnicament més simple, les transcripcions, però que demanen una forta inversió en temps per fer-les accessibles a solucions tècnicament més complexes, con els arxius d'àudio i vídeo, que demanen molta menys manipulació, però que presenten problemes d'emmagatzemament al servidor de la institució i d'ampla de banda per part de l'usuari.

Lligat a aquest tema, els museus també es preocupen de l'accessibilitat dels seus projectes en línia a diversos nivells. D'una banda, molts museus procuren aplicar els principis de navegabilitat i usabilitat als seus webs. Només en un cas⁸¹⁶, el projecte anava acompanyat d'arxius de vídeo on es reproduïen els testimonis amb llenguatge de signes per fer accessible el projecte a les persones amb discapacitats auditives. La progressiva incorporació de les eines del web 2.0 s'encamina també en la direcció d'afavorir la participació i l'accessibilitat

---

⁸¹⁶ *Memorynet*, dels *Tyne & Wear Museums*.

No és fins l'any 2005 que es van començar a introduir les eines socials del web 2.0 en l'entorn dels museus en línia. Aquest fet no suposa una simple millora tècnica, sinó que defineix un nou model de museu en línia que podríem anomenar com a *museu 2.0*. Els trets més característics d'aquest nou model de museu en línia son la seva arquitectura participativa que permet la gènesi de continguts per part dels usuaris per mitjà de *blogs* i *podcast*. El museu 2.0 està concebut com una plataforma de continguts on el museu i el seu públic actuen en un pla horitzontal i gestionen el coneixement de forma compartida ja que el museu abandona el rol d'expert que classifica el patrimoni i el categoritza i permet que els visitants introdueixen la seva pròpia classificació, relacionant ítems diversos per mitjà de l'etiquetatge col·laboratiu (*tagging*). El museu passa de ser un proveïdor de continguts a esdevenir un punt de trobada patrimonial, que es reinventa de forma constant i que es basa en una tecnologia flexible i modular que permet compartir continguts amb altres xarxes socials a la xarxa per mitjà de la sindicació de continguts (RSS)

Un altre dels nostres objectius era l'anàlisi de quins eren els principals usos que els museus fan del patrimoni oral a Internet. Després d'analitzar minuciosament cadascun dels projectes, hem vist que existeixen cinc grans funcions que, al seu torn, inclouen una sèrie de finalitats. Així, les cinc funcions principals de les institucions que conserven històries de vida són recordar, construir identitats, actuar, crear i impulsar xarxes i educar.

La funció de recordar és exercida principalment pels museus memorial, es a dir institucions creades amb la finalitat de commemorar les víctimes d'un conflicte armat o un genocidi. En relació al nostre camp d'estudi els museus més habituals són els dedicats a la memòria de les víctimes de l'Holocaust i als combatents de les dues guerres mundials, sense que aquest fet exclouï que puguin dedicar-se també a víctimes d'altres conflictes o genocidis. Aquests museus tracten els testimonis amb una forta càrrega emotiva i simbòlica, ja que acostumen a ser relats de víctimes de la brutalitat o la guerra i que en moltes ocasions no van sobreviure als seus patiments.

Dins d'aquesta funció de recordar, trobem tres finalitats principals. En primer lloc, recordar serveix per a mantenir viva la memòria de les víctimes i supervivents, per donar sentit i continuïtat a la seva vida i rescatar-los de l'oblit al què, com a perdedors, estan sotmesos. En segon lloc, recordar serveix per poder honorar les víctimes i reconèixer públicament el seu valor i la seva importància per a la societat que els honra, com a exemple de superació i de valors a imitar. Aquesta commemoració pública es realitza per mitjà de la celebració d'actes d'homenatge i amb la construcció de monuments memorial. En tercer lloc, recordar té una clara

funció política i serveix per a legitimar i imposar una determinada versió de la història, en detriment d'altres versions que no són les oficialment acceptades.

La segona funció que exerceixen els museus que conserven històries de vida és la d'ajudar a construir identitats col·lectives. En aquest cas generalment són museus etnogràfics o bé una nova tipologia de museus, els museus de persona o "life story museums". El que els caracteritza és que el seu focus temàtic és l'estudi de les cultures i els grups humans per sobre de l'objecte patrimonial aïllat. La diferència entre els dos models de museus és que en el cas del museu etnològic les històries de vida serveixen per a contextualitzar els artefactes culturals, mentre que en els "life story museum" constitueixen el nucli central de la col·lecció. De tota manera, en aquest cas no hi ha una descripció clara i són molts els tipus de museus que inclouen històries de vida dins les seves col·leccions: museus de migració, museus locals, museus del treball...

Per a col·laborar a construir identitats col·lectives, els museus reforcen el sentiment de pertinença a una comunitat determinada mostrant un patrimoni cultural comú i uns valors culturals compartits que es transmeten per mitjà dels relats personals. El fet que el museu consideri que les històries de vida tenen un valor patrimonial que mereix ser conservat, incentiva l'orgull de pertànyer a una comunitat determinada. Així doncs, en la seva funció constructora d'identitats els museus emprenen una sèrie d'accions. En primer lloc, donen valor a la vida quotidiana de les persones corrents. Aquest fet els hi permet donar significat als valors culturals de la comunitat a la qual pertanyen aquestes persones i contribueix a reforçar el sentiment de pertinença d'altres membres per mitjà de mecanismes d'empatia.

Aquestes comunitats es poden definir per paràmetres molt diversos: barriades, treball a la mateixa empresa, grups immigrants, grups culturals, religiosos o ètnics... Però tots ells es caracteritzen per recollir les experiències i els records de persones anònimes i utilitzar-lo per enfortir els trets identitaris del grup.

Un cas significatiu ens el proporciona els museus de migració, generalment creats en les societats d'acollida que tenen quatre objectius principals. En primer lloc, afavorir la integració dels immigrants a la cultura d'acollida programant accions per establir punts de trobada entre ambdues comunitats i estimulant el respecte a la diversitat cultural. El segon objectiu consisteix a donar valor a la cultura aportada pels immigrants i visualitzar la seva contribució econòmica al país d'acollida. Aquests dos objectius en porten implícit un tercer objectiu que consisteix a modificar els prejudicis i estereotips contra la immigració de la societat acollidora. I finalment, el museu es constitueix com un espai de visibilització de la cultura híbrida sorgida del contacte entre la cultura dels nousvinguts i la de la societat d'acollida.

La tercera funció que hem detectat en els museus que conserven històries de vida i testimonis és la d'actuar sobre la societat del seu entorn i esdevenir motor de canvi social. Molts museus, assumint de forma coherent la seva funció social i a partir del desplaçament del seu centre d'interès dels objectes a les persones, manifesten de forma explícita en les seves missions què volen actuar sobre la societat del seu entorn per a transformar-la i millorar-la. Aquesta dimensió d'activisme social es compartida per molts dels museus que treballen amb històries de vida. Els testimonis de persones que han viscut situacions de conflicte és utilitzat com a revulsiu per a remoure consciències i fer que les persones prenguin part activa i s'involucrin en accions destinades a transformar la realitat present, com pot ser la campanya contra el genocidi a Darfur, liderada per l'*United States Holocaust Memorial Museum*, o les diverses campanyes pels drets de les dones arreu del món a les quals l'*International Museum of Women* dona suport.

Una altra manera d'actuar sobre l'entorn es donar veu a aquells grups que tradicionalment han estat exclosos dels mitjans de comunicació, per motius de gènere, edat o classe social. D'alguna manera és també una forma d'activisme social que es focalitza sobre un col·lectiu socialment silenciats.

També es pot actuar sobre la societat promovent la inclusió social dels grups més desfavorits. Per a fer-ho, el museu treballa juntament amb col·lectius amb la finalitat de donar valor a les memòries d'aquestes persones i apropar-les al museu, a través d'activitats variades. Aquesta oportunitat que brinda el museu a les comunitats més marginals serveix per augmentar l'autoestima dels seus membres (la societat valora la seva experiència i records) i en conseqüència els incorpora a l'arena social amb un rol ben definit.

La quarta funció identificada és la creació i l'impuls de xarxes entre diversos agents socials. En aquestes xarxes els museus poden relacionar-se amb diversos tipus d'agents. Entre els més significatius destacaríem les xarxes establertes amb comunitats locals, les xarxes amb altres museus i altre tipus de xarxes mixtes que apleguen agents de tipologia diversa. Ho analitzarem en detall a l'apartat següent sobre el paper dels museus a Internet i la relació amb altres agents socials.

Finalment, la darrera funció bàsica que manifesten absolutament tots els museus que treballen amb històries de vida és l'educativa. Aquesta funció didàctica va adreçada a tota mena de públic, encara que el museu prepara productes específics per a cada col·lectiu. Un dels objectius és transmetre els coneixements i els valors culturals inclosos a les històries de vida a les noves generacions. Per a fer-ho, desenvolupa un ampli programa de suport a les escoles, tan per mitjà de la creació d'exposicions en línia amb finalitats educatives com amb l'oferta d'un banc de

recursos per a ser utilitzats pel docent. Aquesta línia, doncs, aniria lligada a l'educació formal i utilitzaria les dinàmiques escolars per arribar a la mainada.

Un altre objectiu és educar en valors a la societat i en aquesta clau cal entendre la majoria d'activitats que es duen a terme, tan presencialment com en línia. Seria una línia lligada a l'educació no formal i adreçada al públic general.

El darrer objectiu és proporcionar una font d'informació per a la recerca acadèmica. En aquest sentit, la tasca que poden fer les institucions és clau per ajudar a millorar el nostre coneixement sobre un període històric o un col·lectiu determinat.

6.4. Els museus a la xarxa i les xarxes de museus

L'anàlisi dels nostres estudis de cas ens ha fet evident que un projecte a Internet no pot ser analitzat de forma aïllada, ja que els projectes i les institucions es despleguen i relacionen amb altres projectes –tant virtuals com presencials– construint veritables xarxes de significat amb les seves interaccions mútues. Trobem doncs, dos nivells de relació: la relació presencialitat/virtualitat i la relació que estableixen amb altres agents a Internet.

En relació al primer nivell (relació entre presencialitat i virtualitat) ens plantejàvem a les preguntes de recerca si els museus a Internet es comportaven de forma homòloga a les institucions presencials o que pel contrari, presentaven una dinàmica virtual específica. I també ens interrogàvem sobre la mena de relacions que s'establien entre l'una i l'altre. La nostra recerca ens ha demostrat que no podem establir paral·lelismes simples entre un i altre nivell i que les relacions són força més complexes que una simple adaptació de continguts en un o altre mitjà.

La relació que s'estableix entre els productes presencials i els virtuals es pot valorar segons dos paràmetres diferents: el tipus de continguts i el temps de publicació. En relació als continguts, la majoria de projectes en línia tenen alguna mena de relació amb activitats o continguts presencials. Si existeix una institució física al darrera del projecte, la vinculació amb l'oferta presencial és més intensa. Existeixen tres tipus de situacions. En la primera, els continguts en línia són una versió reduïda del que existeix a la seu física i Internet actua com a canal de difusió de l'activitat presencial. En la segona, existeix una complementarietat de continguts entre el que ofereix el lloc web i el museu presencial, existint fons que o bé només són accessibles en línia o bé només ho són a la seu física del museu. En la tercera situació, típica dels projectes estrictament virtuals, gairebé tota la informació només és accessible en xarxa. Tot i així, és habitual fer alguna mena d'acció presencial com la publicació d'un llibre o d'un CD Rom.

En relació al temps de publicació també es donen tres situacions entre la

inauguració de la seu física i la publicació del lloc web. En les institucions presencials tradicionals la situació més habitual és que la publicació del lloc web sigui posterior en el temps a la inauguració del museu. Hem de tenir present que cap dels llocs webs analitzats es va publicar abans de 1990. No obstant, en els museus més recents es dona la inauguració del museu i la publicació simultània del seu lloc web. Finalment, en algunes ocasions, el projecte museològic comença a Internet pels costos més assequibles que suposa, mentre es treballa en el projecte arquitectònic del centre, més lent i costós. Cal ressaltar l'aparició de projectes i institucions estrictament virtuals que es construeixen sobre uns supòsits diferents de les institucions presencials i que tenen en la interacció amb els visitants la seva principal raó de ser.

Si parlem de les relacions establertes amb altres agents a Internet, els museus en línia aprofiten a fons una de les característiques més significatives d'Internet per assolir els seus objectius. Ens referim, naturalment, al treball en xarxa i a la capacitat de associar-se amb agents socials ben diversos per construir accions no limitades per factors de sincronia temporal o geogràfics. Els museus testimonials han de conviure a la xarxa amb altres agents, institucionals o no, que recullen, conserven i difonen històries de vida. I per assolir aquesta convivència, en molts casos els museus estableixen dos tipus de xarxes: les institucionals i les socials.

Les xarxes institucionals són aquelles que es teixeixen entre museus o bé entre museus i altres institucions socials. Les podem dividir en tres tipus. El primer serien les xarxes professionals entre institucions, a les que no tenen accés el públic en general, i que es constitueixen com un espai de treball en línia on els museus intercanvien experiències, comparteixen recursos i discuteixen temes professionals. En ocasions aquestes xarxes adopten la forma d'Intranet accés restringit als participants. Els membres no han de ser exclusivament museus sinó que poden conviure amb altres institucions, com administracions públiques o escoles.

Un segon tipus de xarxa institucional serien les xarxes temàtiques que reuneixen a Internet institucions diverses amb un mateix objectiu (museus d'immigració, museus de l'Holocaust...). De vegades són creades per organitzacions suprainternacionals (com la UNESCO o l'ICOM) , però altres vegades sorgeixen com una iniciativa dels propis museus

El tercer tipus serien les xarxes per projecte, en les quals diverses institucions s'associen per tirar endavant un projecte determinat. L'avantatge d'aquestes xarxes és que tenen un espai comú i compartit que els hi permet tenir més visibilitat internacional, ampliar els destinataris, i tirar endavant projectes conjunts entre institucions disperses geogràficament.

El segon model de xarxa que estableixen els museus testimonials són les xarxes socials. Son xarxes que es construeixen entre els museus i els agents socials no institucionals (grups, associacions, comunitats...). Cal fer notar l'interès dels projectes en línia per a les comunitats locals, ja que mitjançant el museu, un projecte puntual i assentat en unes coordenades espai-temps determinades pren una dimensió global i serveix per crear punt de contactes amb altres comunitats disperses geogràficament. Però no només es tracta d'ampliar la difusió del projecte sinó que també Internet es pot utilitzar com a mecanisme d'inclusió social, especialment quan es treballa amb comunitats desfavorides.

Com a xarxa social també incloem les associacions freqüents entre els museus testimonials i els mitjans de comunicació (ràdio i televisió) amb els quals es produeixen fructíferes aliances a l'hora de recollir i difondre testimonis d'un esdeveniment en concret.

És precisament per aquesta estructura de col·laboració en xarxa que els museus poden assolir un paper capdal en la recuperació, conservació i difusió d'aquest patrimoni intangible, desenvolupant el seu potencial a Internet. El nou rol social dels museus testimonials a Internet seria el d'actuar com a mitjancer entre les institucions i els productors de memòries, entre les comunitats i les administracions, entre la cultura d'arribada i la d'acollida.

La visualització de les històries de vida a la xarxa permet que un patrimoni local i que serveix en primer terme per construir identitats col·lectives, esdevingui un referent global per altres grups i altres cultures que poden prendre referents de vivències similars en altres temps i altres espais. Així doncs, estem en un moment on Internet i els museus testimonials poden crear models memorístics que sense perdre la seves característiques singulars, esdevinguin models universals.

6.5. Futures línies de treball

En qualsevol treball de recerca es construeix un discurs que necessàriament aprofundeix en una direcció mentre que, al mateix temps apunta altres línies de treball molt interessants que es deriven de la recerca desenvolupada. De forma conscient en aquesta tesi, hem aprofundit en les línies relacionades amb la museologia i la gestió del Patrimoni, apuntant altres possibilitats de recerca que s'allunyaven disciplinàriament del nostre posicionament teòric. No obstant, no volíem cloure aquesta recapitulació sense destacar cinc possibles àmbits de treball futur apareguts a rel de la nostra investigació. Aquestes no són les úniques línies de continuïtat i complementarietat de la nostra recerca, però pel seu potencial i interès creiem que val la pena exposar-les.

Una primera línia de treball a explorar és l'anàlisi quantitativ dels estudis de cas que ens aportarà dades mesurades segons diversos paràmetres. En primer lloc, podem obtenir informació estadística sobre el lloc web del projecte o institució que ens proporcionaria informació sobre el nombre d'accessos, la procedència geogràfica de les visites, les vies accés al projecte (per cercadors o per enllaç des d'altres pàgines) i la distribució temporal de les visites: hores del dia, dies de la setmana, mesos...

Aquestes mesures ens permeten determinar dos paràmetres: la popularitat i la visibilitat d'un lloc web. Entenem la *popularitat* d'un lloc web com la suma del nombre d'usuaris que visiten un lloc web determinat i el nombre de pàgines visualitzades i es mesura per mitjà del *Traffic Rank*. La *visibilitat* es mesura per mitjà del *Page Rank*, que indica el nombre i qualitat d'enllaços que rep una pàgina web i que és una utilitat oferta per Google.

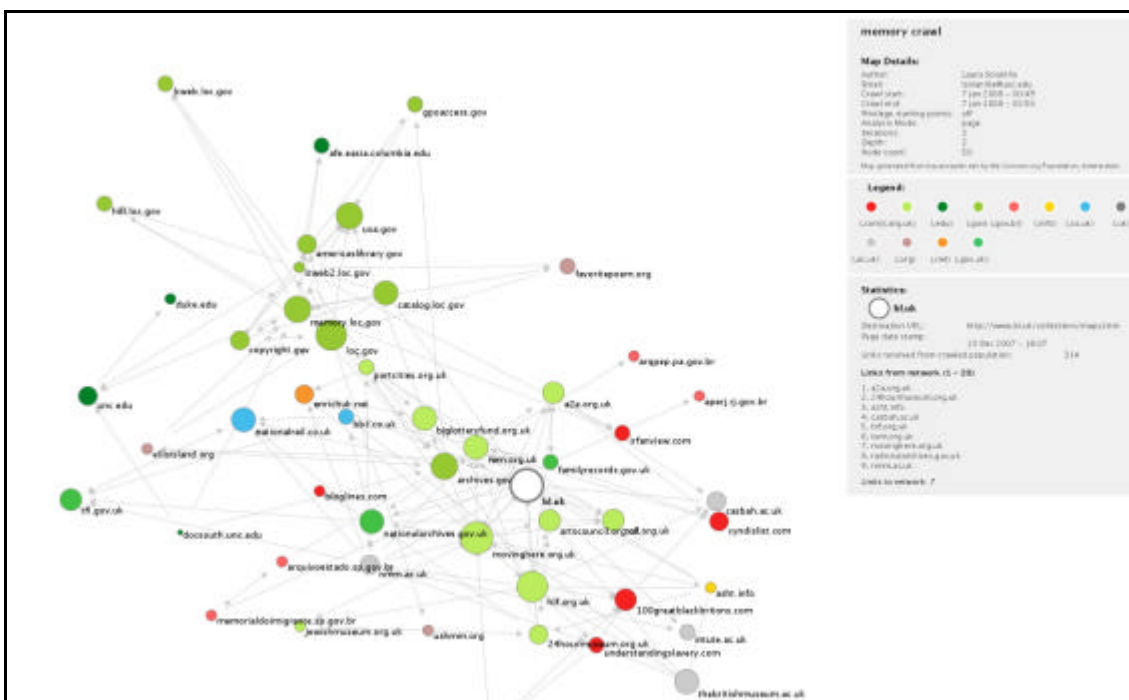
La visibilitat del projecte obtinguda pel *Page Rank* ens dona pas a un segon tipus d'informació que ens sembla de gran interès: informació relacional. Aquesta informació inclouria l'anàlisi dels enllaços explícits de la pàgina però també de la xarxa de relacions conceptuals que anem dibuixant a partir de la informació obtinguda.

Les principals eines que es poden emprar són, a més del *Page Rank* de Google, el que s'anomenen programes mapejadors. La principal funció d'aquests programes és verificar els enllaços, però permeten també detectar errors temporals de xarxa, detectar les URL's que redireccionen a una altra, construir mapes de navegació i generar informes quantitativs dels objectes informàtics que componen el lloc web (html, gif, jpeg, text, pdf, postscript). El seu funcionament és senzill ja que és un programa que analitza una seu web recurrent-la a través dels seus enllaços, és a dir, segueix l'arbre hipertextual dins de la pàgina d'inici. El principal inconvenient

d'aquest tipus de programes és que actuen en el servidor on està allotjat el lloc web, amb la qual cosa dificulten accés a les dades pels investigadors externs.

Per superar aquesta dificultat, cal utilitzar el programa *Issue Crawler* (recol·lector de resultats).⁸¹⁷ Aquest programa és un localitzador i visualitzador de xarxes a Internet compost d'un "recol·lector" (*crawler*), un motor d'anàlisi de enllaços i tres mòduls de visualització (mapes circulars, mapes de xarxa i mapes geogràfics). El propòsit d'aquest programa es localitzar i visualitzar xarxes i relacions entre organitzacions de la mateixa àrea temàtica. Es fonamenta en l'anàlisi de coenllaços, i en les tècniques de cibermetria que es basen en l'anàlisi de citacions.

Tota aquesta informació ens permet dibuixar un mapa topogràfic i relacional de cada projecte que el contextualitzi i insereixi a Internet i que ens mostri els enllaços entre institucions a la xarxa, de manera que es pot establir un "mapa" de les institucions de la memòria a Internet, i aprofundir com es configuren els nodes de la xarxa. Aquestes representacions gràfiques dels projectes i les seves interrelacions les anomenem "cibertopografies". Aquesta línia de recerca, ben clarament interdisciplinària, hauria de contemplar la recerca feta per les disciplines de documentació, arxivística i biblioteconomia a més d'incloure models d'anàlisi propis de les ciències socials.

Exemple de cibertopografia feta amb el programa *Issue Crawler* (Solanilla, 2008)

⁸¹⁷ <<http://www.issuecrawler.net>>

Actualment existeixen programes a Internet⁸¹⁸ que permeten la visualització automàtica dels enllaços entre projectes. No obstant, les relacions que mostren són molt imprecises i no reflecteixen la complexitat ni la intensitat de les xarxes establertes., com veiem en la imatge anterior

Una segona línia a explorar és la influència dels mitjans de comunicació en la construcció dels models memorialístics vigents en un moment determinat⁸¹⁹. Aquest ha estat un tema que ha sorgit de forma insistent en les entrevistes i que pel seu interès mereix una recerca més específica.

Quan s'estudia la manera en que s'exposen les històries de vida s'observa clarament que s'acostumen a ajustar a uns models que varien segons el moment històric i les pautes de comunicació. Així podem observar com des de fa uns anys s'ha imposat a Catalunya el model "Escribano"⁸²⁰ per narrar experiències relacionades amb la Guerra Civil espanyola. A partir de l'emissió a TV3 de programes de recuperació de la memòria, moltes de les experiències i realitzacions posteriors seguien el mateix esquema: posició dels testimonis, enquadrament de la càmera, fons d'un mateix color...

Existeixen altres models narratius entre els quals destacaríem, sens dubte, el model "Holocaust". No és estrany que testimonis de supervivents de l'Holocaust residents a llocs geogràficament molt dispersos segueixin una pauta formal comuna a l'hora de narrar els seus records. De vegades, conflictes esdevinguts en entorns molt diversos segueixen pautes comunicatives comunes. Altres vegades, es creen nous models, propiciats generalment per l'exhibició de pel·lícules o de programes televisius. Aquests models abasten no només els aspectes formals, sinó que provoquen una selecció dels continguts, de manera que es narra allò que es considera socialment rellevant i s'ometen altres mirades que en aquell moment històric no s'ajusten al paradigma imperant.

Per tant, podem afirmar que existeixen uns models construïts culturalment que condicionen el testimoni i que el paper dels mitjans, especialment els audiovisuals juga un paper fonamentals.

Aquesta és una línia de recerca prometedora que tot just s'ha insinuat en aquesta tesi. Es proposaria una anàlisi sistemàtica dels elements comunicatius que han general l'aparició de models memorials, quines característiques defineixen cada

---

⁸¹⁸ *TouchGraph Google Browser* <<http://www.touchgraph.com/TGGoogleBrowser.html>> o *Issue Crawler*<<http://www.issuecrawler.net>>

⁸¹⁹ Vegeu apartat 2.3.3.2.Els mitjans de comunicació, p.91

⁸²⁰ Anomenem model "Escribano" aquelles pautes de comunicació que van sorgir a Televisió de Catalunya en la realització de programes que volien recuperar la memòria històrica de la Guerra Civil i que van tenir un fort ressó popular. El nom prové del realitzador d'aquells programes i director de TV3, Francesc Escribano.

model i quina evolució sofreixen i per quins motius i quina incidència presenten en l'aparició de nous models.

Una altra vessant d'aquesta línia seria l'anàlisi quantitatiu de la presència de termes clau relacionats amb la memòria col·lectiva en els mitjans de comunicació i com el nombre i la freqüència varien segons la ideologia dels mitjans i els esdeveniments polítics del moment.

En tercer lloc, la recerca ha fet emergir un aspecte que, tot i no haver estat plantejat d'entrada, ha mostrat la seva importància i centralitat a l'hora d'analitzar la recollida, la conservació i el tractament de la memòria col·lectiva per part de les institucions. Ens referim a les relacions entre gènere i memòria, que tot i haver estat tractades en el marc teòric d'aquesta tesi⁸²¹ proporcionen un nou enfocament en l'anàlisi de la construcció de la memòria col·lectiva a la xarxa.

En aquest sentit, la majoria de museus no han incorporat el discurs de gènere en el tractament i difusió de les seves col·leccions. De fet, fins el desembre de 2007 no va aparèixer un monogràfic sobre aquest tema a la revista *Museum International*.⁸²²

Des de les organitzacions culturals internacionals, com la UNESCO, s'encoratja la promoció de polítiques culturals i la incorporació de la mirada de gènere en el Patrimoni amb l'objectiu de promoure la igualtat de gènere i donar poder (i veu) a les dones.

Si el paper de les dones en el discurs museogràfic ha acostumat a estar relegat a un paper anecdòtic, no cal dir que el discurs sobre altres mirades de gènere (homosexualitat masculina i femenina, transexualitat, noves masculinitats...) ha estat pràcticament inexistent.

En conseqüència, aquest és un camp a explorar, a analitzar casos i projectes singulars i incorporar plantejaments analítics de gènere als discursos de les institucions de la memòria, al mateix temps que es proposa la construcció d'una museografia específica dels projectes de gènere i memòria a Internet. L'aproximació hauria de ser interdisciplinària, combinant els supòsits teòrics i les eines analítiques pròpies dels estudis de gènere dins les ciències socials amb la metodologia pròpia de l'anàlisi museològic a Internet.

Un altre tema emergent sorgit de la nostra recerca ha estat la relació entre creació artística, memòria col·lectiva i museus. En alguns dels centres de nova creació

---

⁸²¹ Vegeu apartat 2.1.2.4. Gènere i memòria, p.53

⁸²² *Museum International*. Núm 236. Desembre 2007. "Gender perspectives on Cultural Heritage and Museums"

s'està incorporant la mirada artística com un dels eixos sobre els quals sustentat el discurs sobre la memòria col·lectiva.

L'art permet l'expressió d'un element simbòlic que complementa perfectament la interactivitat emocional que volen provocar els museus testimonials. La incorporació del discurs artístic permet que la presència i la expressió de les percepcions dels individus combini l'expressió oral amb altres formes d'experimentació.

La creació artística permet no només expressar sentiments i percepcions i transmetre-les al públic, sinó que també pot actuar reforçant la funció memorial, mantenint viva la memòria i honorant les víctimes d'una situació determinada. L'art pot també exercir una funció social i conscienciar el públic sobre determinats esdeveniments que han caigut en l'oblit.

L'aprofundiment en la relació que s'estableix entre la creació artística i la memòria col·lectiva obre un camp d'estudi que suposa l'aplicació de tècniques d'anàlisi formal, semiòtic i comunicatiu que s'han de relacionar amb noves formes de museografia tan presencials com en línia. El repte obre un nou món de possibilitats que inclouen l'anàlisi de les noves formes d'expressió artística en línia, la creació digital i el paper de l'art en relació a les transformacions de la societat contemporània.

Finalment, és especialment suggerent l'anàlisi del *museu 2.0*, producte de les aplicacions de l'arquitectura i els aplicatius del web 2.0 als llocs web de museus. Aquestes tecnologies participatives i l'aplicació de les eines col·laboratives obren un amplí ventall de possibilitats museològiques i museogràfiques que poden transformar la pròpia essència i funcions del museu. Dins d'aquest mateix àmbit, la revisió d'alguns blogs de museus (Museum 2.0, fresh+new(er), AWM blog...) que actuen com a plataforma de discussió entre els professionals ens permet analitzar les tendències i possibilitats de l'aplicació d'aquestes eines en el món del patrimoni cultural.

6.6. Cloenda

Aquesta tesi proposa les bases per l'establiment d'una museologia i museografia específica pel tractament de la memòria oral autobiogràfica a Internet i -per extensió- per altra tipologia de patrimoni cultural immaterial.

Considerem demostrat que Internet és un medi idoni per a la musealització d'aquest patrimoni per la seva pròpia naturalesa que es concreta en la seva capacitat de crear ponts entre l'acció local i la difusió global, la capacitat d'establir xarxes de col·laboració entre diferents agents socials i la capacitat d'arribar a nous

públics i esdevenir una eina eficaç de respecte a la diversitat cultural, d'inclusió social i d'acció cívica.

En la redefinició de la funció social dels museus de cara al segle XXI la *cibermuseologia* està jugant un paper fonamental. Internet és un instrument poderós per encarar els reptes socials d'aquest segle: les accelerades transformacions socials, els processos de globalització i la pèrdua de referents identitaris, la construcció d'una societat diversa i multicultural i la revalorització de l'individu enfront els processos homogeneïtzadors.

D'altra banda, la recuperació de la memòria col·lectiva de les persones se'ns demostra com un instrument de justícia i cohesió social en una societat cada cop més fragmentada. Els processos identitaris són cada cop més necessaris per a que les persones trobin el seu lloc en el món. I en aquest procés els museus tenen un paper extraordinàriament important a jugar, actuant de forma local sobre el territori i projectant a tot el món les identitats particulars que per identificació amb situacions similars, esdevenen universals.

Els museus, cada cop més, estan abandonant el seu paper de conservadors d'un reducte de coneixement que preserven per al gaudi de generacions futures i esdevenen mediadors culturals entre els productors i els receptors del Patrimoni. El tractament singular que demana el Patrimoni immaterial reforça completament aquest enfocament i obre un seguit de potencialitats que s'aniran desenvolupant en un futur proper.

Amb força rapidesa, els elements d'anàlisi tècnica que hem utilitzat en aquest treball quedaran obsolets. El futur adveniment de la *Web Semàntica* (3.0) capgirarà encara més les possibilitats que s'oferiran als museus contemporanis. Tanmateix, l'anàlisi de funcions socials i estratègies museogràfiques està per damunt de l'anècdota tecnològica. Esperem que properament es conformin moltes de les tendències apuntades en aquesta recerca i que l'àmbit acadèmic de la *cibermuseologia* esdevingui reconegut i consolidat al nostre país.

Laura Solanilla Demestre

Octubre de 2008

7. Bibliografia

- Acosta Bono, Gonzalo (2006) La memoria como patrimonio: Los proyectos BAMSA y Todos los Nombres. Sevilla, IAPH, 2006. p. 120-122, illus. (PH: Boletín del Instituto Andaluz del Patrimonio Histórico., 58)
<http://www.juntadeandalucia.es/cultura/iaph/Patrimonio_Historico/cd/ficheros/161/ph%2058-120.pdf>
- Adorno, Theodor W. (1966) "Éduquer après Auschwitz" a *Modèles critiques*, Paris: Payot, (1984)
- Adorno, Theodor W. (1989) *Dialéctica Negativa*, Madrid: Taurus
- Adorno, Theodor W.; Horkheimer, Max (1994) *Dialéctica de la Ilustración*, Madrid: Trotta
- Adsit, M; Barger, C.; Helal, D.; Royal, J. *Learning@Whitney: Developing a useful teaching tool* [en línea]. In J. Trant and D. Bearman (eds). *Museums and the Web 2007: Proceedings*. Toronto: Archives & Museum Informatics, published March 31, 2007 at
<<http://www.archimuse.com/mw2007/papers/adsit/adsit.html>>
- Aikawa; Noriko (2004) "Visión Histórica de la Preparación de la Convención Internacional de la UNESCO para la Salvaguardia del Patrimonio Cultural Inmaterial". A *Museum International*. Núm 221-222. Mayo 2004, "Miradas y visiones de lo inmaterial" . UNESCO: Paris
- Agudo Torrico, Juan (2005) "Patrimonio Etnológico y recreación de identidades" A *Patrimonio inmaterial y Gestión de la Diversidad*. PH Cuadernos, 17. Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Cultura, IAPH.
- Aguilar, Paloma. (1996). *Memoria y olvido de la guerra civil española*. Madrid: Alianza Editorial
- Aguilar, Paloma (1996). *Aproximaciones teóricas y analíticas al concepto de memoria histórica. La memoria histórica de la Guerra Civil española (1936-1939)*. Documentos de trabajo (Instituto Universitario Ortega y Gasset). Seminario de historia contemporánea; 0196. Madrid : Instituto Universitario Ortega y Gasset
- Alain, Angèle; Foggett, Michele (2007)"Towards Community Contribution: Empowering community voices on-line". In J. Trant and D. Bearman (eds). *Museums and the Web 2007: Proceedings*. Toronto: Archives & Museum Informatics, published March 31, 2007 at
<<http://www.archimuse.com/mw2007/papers/alain/alain.html>>
- Albano, Caterina (2007) "Displaying lives: the narrative of objects in biographical exhibitions". A *Museum and Society*, March 2007.5 pp 15-28.
<<http://www.le.ac.uk/ms/museumsociety.html>>
- Albert Llorca, Marlène (2003) "La memoria de las narraciones de tradición oral, una rememoración creadora" A *Historia, Antropología y Fuentes Orales, Memoria rerum*(30), pp

119-132. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona

Alderoqui, S.S; Alderoqui, H. (1996) *Museos y escuelas. Socios para educar*. Buenos Aires: Paidós

Aliende Urtasun, Ana (2005) "Diversidad cultural e identidad. Una aproximación desde la República Dominicana". A *Patrimonio inmaterial y Gestión de la Diversidad*. PH Cuadernos, 17. Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Cultura, IAPH.

Alonso Carballés, Jesús J. (1998). "La construcción de una memoria colectiva del éxodo infantil vasco". A la revista *Ayer*, num 32, p.163-193. Madrid: Marcial Pons

Alonso Fernandez, Luis. (1999) *Introducción a la nueva museología*. Madrid: Alianza, cop.

Amelang, James (1995). "L'autobiografía popular" a *L'Avenç*, núm 188, pp.10-15

Análítico (2001) "Las tecnologías de la memoria". A *Baquia.com knowledge center*. <<http://www.baquia.com/noticias.php?id=9056>>

Anderson, David. (1999) *A common Wealth. Museums in the Learning Age*. London: Department for Culture, Media and Sport. <<http://www.culture.gov.uk/pdf/master.pdf>>

Andreassi, Alejandro (1998) "Internet, un nou camí per a la història". A *L'Avenç*, num 229. octubre 1998, pp 64-67. Barcelona: L'Avenç.

Andreassi, Alejandro (1998) "No els oblidarem: l'Holocaust a Internet". A *L'Avenç*, num 231. desembre 1998, pp 86-89. Barcelona: L'Avenç.

Arbach, Nadia; Bazley, Martin; Boyd; Nicky (2007) "Bringing User Testing Into the Classroom: The Moving Here In-Class Evaluation Programme". In J. Trant and D. Bearman (eds). *Museums and the Web 2007: Proceedings*. Toronto: Archives & Museum Informatics, published March 31, 2007 at <<http://www.archimuse.com/mw2007/papers/arbach/arbach.html>>

Arendt, Hannah (1987) *Los orígenes del totalitarismo*. Madrid : Alianza

Arendt, Hannah (1999) *Eichmann en Jerusalem: un estudio sobre la banalidad del mal*. Barcelona : Lumen

Arizpe, Lourdes (2004) "El patrimonio cultural inmaterial, la diversidad y la coherencia". A *Museum International*. Núm 221-222. Mayo 2004, "Miradas y visiones de lo inmaterial" . UNESCO: Paris

Armengou, Montse; Belis, Ricard. (2004). *Les fosses del silenci*. Barcelona: Rosa dels Vents

Arquez-Roth, Agnès (2007) "The Cité nationale de l'histoire de l'immigration: a place for partnering and networking" A *Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 85-96

Asensio, M. ; Pol, E. (2002) *Nuevos escenarios en educación: aprendizaje informal sobre el patrimonio, los museos y la ciudad*. Buenos Aires: Ed. Aique

Associació Catalana d'Expresos Polítics. (2001) *Notícia de la negra nit. Vides i veus a les presons franquistes (1936-1959)*. Barcelona: Diputació de Barcelona

Baghli, Sid Ahmed (2004) "The Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage and New Perspectives for the Museum" ICOM News 4, 2004. Special Issue. Seoul "Museums and Intangible Heritage" <http://icom.museum/pdf/E_news2004/p15_2004-4.pdf>

Bakhurst, David; Middleton, David; Edwards, Derek [comp.] (1992) *Memoria compartida : la naturaleza social del recuerdo y del olvido*. Barcelona: Paidós

Balcells, Albert (2007) "La memoria històrica i els seus instruments de transmissió". A la *Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya*, Reflexions sobre la memòria històrica. Febrer 2007, núm 127, pp. 11-17. Barcelona: Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya

Barret, Jennifer; Petersen, John (2007) *The museum, democracy and domesticity: who's in whose web?*. A Museums Australia National Conference "Museums in a Changing Climate". Canberra, 17-20 de maig de 2007. <http://www.museumsofaustralia.org.au/UserFiles/File/National%20Conference/2007/barrett_petersen_ConferencePaper07.pdf>

Barthes, Roland (1989) *La cámara lúcida. Nota sobre la fotografía*. Paidós: Barcelona

Bartosek, Karel (1998). "Los regímenes postcomunistas y la memoria del tiempo presente". A la revista *Ayer*, num 32, p.105-118. Madrid: Marcial Pons

Bedjaoui, Mohammed (2004) La Convención para la Salvaguardia del Patrimonio Cultural Inmaterial : marco jurídico y principios universalmente reconocidos. A *Museum International*. Núm 221-222. Mayo 2004, "Miradas y visiones de lo inmaterial" . UNESCO: Paris

Bellido Gant, Maria Luisa. (2001). *Arte, museos y nuevas tecnologías*. Gijón: Trea, S.L

Belcher, Michael. (1994). *Organización y diseño de exposiciones. Su relación con el museo*. Gijón: Trea, S.L

Belhoste, Jean-François (2005) "Patrimoine industriel et memoire du travail" p. 63-67. A *ICOMOS Scientific Symposium: Place-memory-meaning: preserving intangible values in monuments and sites* <<http://www.international.icomos.org/victoriafalls2003/papers/A1-7 - Belhoste + photos.pdf>>

Bendoly, Laura M; Smith, Mary Anne (2003). *Documenting Stories: World War II and Civil Rights Oral Histories*. The Atlanta History Center, USA. Museums and the Web 2003. <<http://www.archimuse.com/mw2003/papers/bendoly/bendoly.html>>

Bennett, Tony. (2000). *The Birth of the Museum. History, theory, politics*. London & New York: Routledge

Bergeron, Yves (2003) "Intangible Heritage at the Musée de la Civilisation of Quebec" ICOM news 4. Vol 56, 2003. ICOM news. <http://icom.museum/pdf/E_news2003/p8_2003-4.pdf>

Bergson, Henri (1968). *Mémoire et vie. Henry Bergson, textes choisis par Gilles Deleuze*. Paris: Presses Universitaires de France

Bianchi, Raoul. (2005). "Patrimonio inmaterial y urbanismo Cosmopolita en el Mediterraneo: una visión crítica desde el Proyecto *Mediterranean Voices*". A *Patrimonio inmaterial y Gestión de la Diversidad*. PH Cuadernos, 17. Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Cultura, IAPH.

Blain, Jean (2003). "Entrevista a Paul Ricoeur". A *Historia, Antropología y Fuentes Orales, Memoria rerum*(30), pp 23-40. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona

Blyth, Tilly. "Curating for Broadband." *Museums and the Web 2005*. 2005. Toronto: Archives & Museum Informatics. Nov. 2004.
<<http://www.archimuse.com/mw2005/papers/blyth/blyth.html>>.

Bodoque Puerta, Yolanda (2003) "Encarar-se a la vida dels altres: peripècies metodològiques en la construcció de relats autobiogràfics". Al Dossier "Vida, memòria i oblit" a la *Revista d'Etnologia de Catalunya*, Novembre de 2003, núm 23. pp. 36-45. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Centre de Promoció de la Cultura Tradicional i Popular

Boj, Imma (2005) "Un motiu per fer un museu. El Museu d'història de la immigració a Catalunya". A *l'Avenç*, num. 298. *Dossier: Immigració a Catalunya. Els anys del franquisme*. Gener 2005. pp.50-52

Bolaños, Maria (ed). (2002). *La memoria del mundo. Cien años de museología 1900-2000*. pp. 299-323. Gijón: Trea, S.L

Bordac, Sarah; Brucken, Carolyn; Blanshay; Linda, Geft, Liebe, Samuels, Elana (2003). "Developing Online Teacher's Resources At The Museum of Tolerance: A Case Study In Innovation, An Evolution". At *Museums & the Web 2003*.
<<http://www.archimuse.com/mw2003/papers/bordac/bordac.html>>

Bouchenaki, Mounir (2004). "Editorial" At ICOM News 4, 2004. Special Issue. Seoul "Museums and Intangible Heritage". <http://icom.museum/pdf/E_news2004/p5_2004-4.pdf>

Bouchenaki, Mounir. (2005) "The interdependency of the tangible and intangible cultural heritage". Communication inaugurale/Keynote address. Paris, ICOMOS, 2005. p.13-17. In: "ICOMOS Scientific Symposium: Place-memory-meaning: preserving intangible values in monuments and sites" <<http://www.international.icomos.org/victoriafalls2003/papers/2 - Allocution Bouchenaki.pdf>>

Bowen, Jonathan, Mike Houghton and Roxane Bernier. "Online Museum Discussion Forums: What do we have? What do we need?" *Museums and the Web 2003*. 2003. Toronto: Archives & Museum Informatics. Dec, 2004
<<http://www.archimuse.com/mw2003/papers/bowen/bowen.html>>.

Boylan, Patrick J. (2004) *The ICOM Curricula Guidelines for Museum Professional Development and the extension of ICOM's official role into the Living Intangible Heritage*. ICME Papers from the ICOM 2004 General Conference, Seoul, Korea, October 2-8, 2004. <<http://museumsnett.no/icme/icme2004/boylan.pdf>>

Boylan, Patrick J. (2006). "Intangible Heritage: a Challenge and an Opportunity for Museums and Museum Professional Training" at International Journal of Intangible Heritage. Vol. 01, 2006. <http://www.nfm.go.kr/downloadfile/ijih_w11_volumes/2006_chapter05.pdf>

Bradley, Sue (2005) "Gold Dust: Mining the Archive" At *NLSC Newsletter*. <<http://www.bl.uk/collections/sound-archive/pdf/nls/nlscnewsletter10.pdf>>

Bredenkamp, Henry C. Jatti (2004) "Transforming representations of Intangible Heritage at Iziko Museums, SA" . ICME Papers from the ICOM 2004 General Conference, Seoul, Korea, October 2-8, 2004. <<http://museumsnett.no/icme/icme2004/bredenkamp.html>>

Brewster, Karen (2000). "Internet Access to Oral Recordings: Finding the Issues". Oral History Program, Elmer E. Rasmuson Library . University of Alaska Fairbanks. <<http://www.uaf.edu/library/oralhistory/brewster1/index.html>>

British Library. (2006) *National Life stories. Annual Report and Accounts 2005/2006*. British Library. <<http://www.bl.uk/collections/sound-archive/pdf/nlsreport.pdf>>

Britton, Diane F. (1998). "Historia pública y memoria pública". A la revista *Ayer*, num 32, p. 147-162. Madrid: Marcial Pons

Brugman, Fernando (2005). "La Convención para la Salvaguarda del Patrimonio Inmaterial". A *Patrimonio inmaterial y Gestión de la Diversidad*. PH Cuadernos, 17. Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Cultura, IAPH.

Brunelle-Lavoie, Louise (2001) « Vers une politique québécoise de la commémoration » At ICOMOS Canada Bulletin. 9,1 Ottawa, ICOMOS Canada p. 12-14.

Buckley, Kristal; Deacon, Janette; Gonçalves, Aimé; Pikirayi, Innocent; Truscott, Marilyn (2005) General Report of the Scientific Symposium on "Place - Memory - Meaning: preserving intangible values in monuments and sites". 28-31. October 2003. p.405-412. A *ICOMOS Scientific Symposium: Place-memory-meaning: preserving intangible values in monuments and sites*. Victoria Falls, Zimbabwe, 27-31 October 2003. <<http://www.international.icomos.org/victoriafalls2003/finalreport-rapporteurs.pdf>>

Bumbaru, Dinu (2003) "World heritage, intangible heritage and cultural diversity" Madrid, San Marcos, UNESCO, 2004. p.22-23 at World Heritage Review, 34

Caillet, Élisabeth. (1995). *À l'Approche du Musée, la Mediation Culturelle*. Lyon: Presses Universitaires de Lyon

Cameron, Fiona. (2003) "The Next Generation – 'Knowledge Environments' and Digital Collections." *Museums and the Web 2003*. 2003. Toronto: Archives & Museum Informatics. December 2004 <<http://www.archimuse.com/mw2003/papers/cameron/cameron.html>>.

Cameron, Fiona (2008) *Object-Orientated Democracies: Contradictions, Challenges And Opportunities*. In J. Trant and D. Bearman (eds.). *Museums and the Web 2008: Proceedings*, Toronto: Archives & Museum Informatics. Published March 31, 2008.

<<http://www.archimuse.com/mw2008/papers/cameron/cameron.html>>

Carrera Díaz, Gema (2005). "La evolución del Patrimonio (inter) Cultural: políticas culturales para la diversidad". A *Patrimonio inmaterial y Gestión de la Diversidad*. PH Cuadernos, 17. Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Cultura, IAPH.

Carreras, Cèsar. (2000) "Museos e Internet: una nueva frontera por descubrir". En Tecnoart - Jornadas Técnicas. Las nuevas tecnologías: Museos y Patrimonio Cultural. Barcelona, 19-20 de Maig 2000 (Actas en CD-ROM).

<http://oliba.uoc.edu/images/stories/documents/publicacions/2000_tecnoart.pdf>

Carreras, Cèsar. 2000 "Virtual exhibitions: extending Museum potential". *Cultivate interactive 2* <<http://www.cultivate-int.org/issue2/virtual>>

Carreras, Cèsar. 2001 "Initial thoughts for setting up a virtual exhibition". En *Proceedings of the Internacional Cultural Heritage Informatics Meeting (ICHIM-01)* vol.II, Milano, 93-104.

Carreras, Cèsar; Munilla, Glòria (2001). "Els Museus Virtuals, una fórmula per apropar el patrimoni al gran públic". IN3/UOC. <<http://www.uoc.edu/in3/noticies/noticia010711.html>>

Carreras, Cèsar; Munilla, Glòria (2002) "Tecnologías de la Información y Comunicación aplicadas a los proyectos museográficos. Grupo Òliba. Balance de investigación 1999-2002". *Culturtec 2002*, Madrid (CD-ROM).

Carreras, Cèsar; Munilla, Glòria; Solanilla, Laura (2003) "Museos on-line: nuevas prácticas en el mundo de la cultura". En *Patrimonio y tecnologías de la información: bits de cultura*. PH 46, diciembre 2003, 68-77

Carreras, Cèsar; Munilla, Glòria (2003) "Tic, Heritage and Museums. Oliba research. oliba.uoc.edu". EVA 2003 Florence: Electroning Imaging & Visual Arts, 24-28 March 2003.

Carreras, Cèsar; Ferran, Núria (2004). "Preserving memories on-line: the exhibition "Memories of our childhood" and the Catalan Immigration History Museum". <http://www.archimuse.com/publishing/ichim04/0049_CarrerasFerran.pdf>

Carreras, César; Munilla, Glòria. (2005). *Patrimonio digital* Barcelona: Ediuoc

Carmichael, Patrick (2003) "The Internet, Information Architecture and Community Memory". *Journal of Computer Mediated Communication*, 8 (2). January 2003. <<http://jcmc.indiana.edu/vol8/issue2/carmichael.html>>

Caruth, N.; Berstein, S. (2007) *Building an On-line Community at the Brooklyn Museum: A Timeline* [en línia]. In J. Trant and D. Bearman (eds). *Museums and the Web 2007: Proceedings*. Toronto: Archives & Museum Informatics, published March 31, 2007 at <<http://www.archimuse.com/mw2007/papers/caruth/caruth.html>>

Casas Culla, Maria Rosa (2005). «Recordant...»: projecte de la Biblioteca Ferrer i Guàrdia d'Allella, recopilació de la memòria històrica local». *BiD: textos universitaris de*

biblioteconomia i documentació, desembre, núm. 15.

<http://www2.ub.edu/bid/consulta_articulos.php?fichero=15casas.htm>

Castells, Manuel (1998). *La era de la informació. Economía, Sociedad y Cultura*. Vol. 2. *El poder de la identidad*. Madrid: Alianza Editorial

Castells, Manuel (2002). *La Galàxia Internet. Reflexions sobre Internet, empresa i societat*. Barcelona: Rosa dels Vents

Castells, Manuel (2002). "La dimensió cultural d'Internet". A *Cultura XXI, Sessió 1: cultura i societat del coneixement*. Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona.
<<http://www.uoc.edu/culturaxxi/cat/articulos/castells0502/castells0502.html>>

Caulton, Tim. (2002). *Hands-on exhibitions: managing interactive museums and science centres*. New York: Routledge.

Cerulli, Cristina. (1999). *Exploiting the Potential of 3D Navigable Virtual Exhibition Spaces*. Ponència a *Museums & The Web*, New Orleans, USA, 1999.
<<http://www.archimuse.com/mw99/papers/cerulli/cerulli.html>>

Chan, Sebastian (2007). *Tagging and Searching – Serendipity and museum collection databases*. In J. Trant and D. Bearman (eds). *Museums and the Web 2007: Proceedings*. Toronto: Archives & Museum Informatics, published March 31, 2007 at
<<http://www.archimuse.com/mw2007/papers/chan/chan.html> >

Chiu, Ann Shu-ju (2005) "Historical Memory, Ethnic Identity and The Internet That Connects the Chinese Transmigrants to Their Home". At "People on the Move" The Transnational Flow of Chinese Human Capital. 20-22 Octubre 2005. Center on China's Transnational Relations. The Hong Kong University of Science & Technology
<http://www.cctr.ust.hk/conference/papers/Chiu,AnnShuJu_paper.pdf>

Cid, Daniel (2000). "André Malraux. El museu imaginari". A *L'Avenç*, núm 252, novembre de 2000. pp.58-60. Barcelona: L'Avenç

Colmeiro, Jose F. (2005) *Memoria histórica e identidad cultural de la posguerra a la posmodernidad*. Rubí: Anthropos

Condominas, Georges (2004) "Investigación y Salvaguardia del Patrimonio Inmaterial". A *Museum International*. Núm 221-222. Mayo 2004, "Miradas y visiones de lo inmaterial" . UNESCO: Paris

Costa Leitão Vieira, Ana Maria da (2007) "The São Paulo Immigrants' Memorial: fields of research and challenges in the twenty-first century". A *Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 117-126

Cuesta Bustillo, Josefina (1998). "La memoria del horror, despues de la II Guerra Mundial". A la revista *Ayer*, núm. 32, p. 81-104. Madrid: Marcial Pons

Cuesta Bustillo, Josefina. (1998). "Memoria e historia. Un estado de la cuestion". A la revista *Ayer*, num 32, p.203-246. Madrid: Marcial Pons

Cuesta Bustillo, Josefina. (2003) "Los componentes del testimonio, según Paul Ricoeur". A *Historia, Antropología y Fuentes Orales, Memoria rerum*(30), pp 41-52. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona.

Crane, Susan A. (1997). "Memory, distortion and History in the Museum" a *History and Theory* 36 (4). <www.historyandtheory.org/archives/archives8.html>
<<http://www.jstor.org/view/00182656/di000828/00p0015p/0>>

Dakhli, Jocelyne (1998). "De África a Francia, ida y vuelta: ¿una especificidad francesa de la memoria?". A la revista *Ayer*, num 32, p.69-80. Madrid: Marcial Pons

Dantas, Camila G. (2005). *O passado em bits: questões sobre a reelaboração da memória social na Internet*. Anais do VI Cinform-Encontro Nacional de ciência da informação. Salvador-Ba. 14-17 Junho de 2005.
<http://www.cinform.ufba.br/vi_anais/docs/CamilaDantas.pdf>

Dantas, Camila G. (2006). El pasado en la red: Notas sobre un acierto digital. III Congreso Online Observatorio de la Cibersociedad. 20 de noviembre a 3 de diciembre de 2006.
<<http://www.cibersociedad.net/congres2006/gts/comunicacio.php?id=809>>

Das, A.K. (2004). *Intangible Heritage: Dynamics of Conservation in Museum of Living History*. ICTOP Annual Conference Papers. 5 octubre 2004.
<<http://www.city.ac.uk/ictop/das-2004.html>>

Davidow, Ari (2007) From Casual History to Digital Preservation. In J. Trant and D. Bearman (eds). *Museums and the Web 2007: Proceedings*. Toronto: Archives & Museum Informatics, published March 31, 2007 at
<<http://www.archimuse.com/mw2007/papers/davidow/davidow.html>>

Davis, Ann. (2004) "Museology and the Intangible Heritage of Learning." *Museology and Intangible Heritage II*. 2004. ICOM International Symposium.

DD.AA (1992). *Vagues. Une anthologie de la Nouvelle Museologie*. Mâcon: Editions W i M.N.E.S.

DDAA. (2000). Dossier « Memòries en conflicte: els museus i la història ». A *l'Avenç*, num 247, maig 2000. pp 26-56. Barcelona : L'Avenç

DDAA. (2006). Dossier « El dret a la memòria ». A *l'Avenç*, num 314, juny 2006. pp 21-43. Barcelona : L'Avenç

DD.AA. (2002) *Exilio*. Catàleg de l'exposició celebrada al Palaciu de Cristal del Parque del Retiro. Del 17 de septiembre al 28 de octubre de 2002. Madrid: Fundación Pablo Iglesias

DD.AA. (2002) *The DigiCULT Report. Technological landscapes for tomorrow's cultural economy. Unlocking the value of cultural heritage*. Salzburg: European Comission. Directorate -General for the Information Society

DD.AA. (2005) Proyectos de e-learning: Mujeres y género en America Latina. Instituto de Estudios Latinoamericanos. Universidad Libre de Berlin. *Entrevista a Elizabeth Jelin*.

<http://www.lai.fu-berlin.de/es/e-learning/projekte/frauen_konzepte/projektseiten/frauenbereich/jelin/transcrip/transcrip2.html>.

Deacon, Harriet (2005) Legal and financial instruments for safeguarding our intangible heritage.. [Paris], [ICOMOS], [2005]. p.349-385. In: "ICOMOS Scientific Symposium: Place-memory-meaning: preserving intangible values in monuments and sites" <<http://www.international.icomos.org/victoriafalls2003/papers/C3-2%20-%20Deacon.pdf>>

Demotte, Rudy (2004) "Las políticas nacionales en materia de patrimonio cultural inmaterial: El caso de la comunidad francesa de Bélgica". A *Museum International*. Núm 221-222. Mayo 2004, "Miradas y visiones de lo inmaterial" . UNESCO: Paris

Dempsey, Lorcan (2000). "Scientific, Industrial and Cultural heritage: a shared approach: a research framework for digital libraries, museums and archives". At Ariadne. Issue 22. January 2000. <<http://www.ariadne.ac.uk/issue22/dempsey/intro.html>>

Deloche, Bernard (2002). *El museo virtual*. Gijón: Ediciones Trea

Devine, James; Welland, Ray. (2000). "La informática al servicio de la cultura: el empleo de los medios digitales interactivos". A *Museum International*, núm. 205 (pp 32-35). Paris: UNESCO

Dickson K.(2006) , *Podcasting 101*, in J. Trant and D. Bearman (eds.). *Museums and the Web 2006: Proceedings*, Toronto: Archives & Museum Informatics, published March 1, 2006 <<http://www.archimuse.com/mw2006/papers/dickson/dickson.html>>

Dietz, Gunther (2005) "Del multiculturalismo a la interculturalidad: perspectiva y evolución". A *Patrimonio inmaterial y Gestión de la Diversidad*. PH Cuadernos, 17. Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Cultura, IAPH.

Dickson K.(2006) , *Podcasting 101*, in J. Trant and D. Bearman (eds.). *Museums and the Web 2006: Proceedings*, Toronto: Archives & Museum Informatics, published March 1, 2006 <<http://www.archimuse.com/mw2006/papers/dickson/dickson.html>>

Donahue, Paul F. (2004) "Reevaluating the ICOM Definition of the Museum". A *ICOM News* , núm 2, 1994 *The Definition of a Museum*. <http://icom.museum/pdf/E_news2004/p4_2004-2.pdf>

Duffy, Terence (1977). "The Holocaust museum concept". A *Museum International*, num 193, Vol 49. Paris: UNESCO

Eryilmaz, Aytac (2007) "The Political and Social Significance of a Museum of Migration in Germany". A *Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 127-136

Falk J.; Dierking, L.(2000) *Learning form museums: visitor experience and the making of meaning*. Walnut Creek: Altamira Press, cop.

Farro, Dolors. (1985). *Museus d'Història. Propostes per a un programa*. Barcelona: Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya

Farrugia, Francis (2004) "Síndrome narrativo y reconstrucción del pasado". A *Historia, Antropología y Fuentes Orales, Entre fabula y memoria*(32), pp 133-150. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona

Fernandez Buey, Francisco(1998). "Democracia y memoria historica". A la revista *Ayer*, num 32, p.195-202. Madrid: Marcial Pons

Ferrandis, Francisco (200X). "La memoria de los vencidos de la Guerra Civil. El impacto de las exhumaciones de fosas comunes en la España contemporanea". A *Las políticas de la memoria en los sistemas democráticos: Poder, cultura y mercado*. Sevilla: XI Congreso de Antropología.

Fèrriz, Teresa; Munilla, Glòria; Báscones, Pedro; Carreras, Cèsar. (2003). "Memorias virtuales: la exposición "Memorias de nuestra infancia: los niños de la guerra". Revista de Museología 26

<http://oliba.uoc.edu/images/stories/documents/publicacions/ninos_guerra_2003.pdf>

Figueras, Josep M. (2007) "Periodisme i mitjans de comunicació en la recuperació recent de la memòria històrica". A la *Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya*, Reflexions sobre la memòria històrica. Febrer 2007, núm 127, pp. 18-27. Barcelona: Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya

Fisher, Matthew; Twiss-Garrity, Beth A. (2007) "Remixing Exhibits: Constructing Participatory Narratives With On-Line Tools To Augment Museum Experiences". In J. Trant and D. Bearman (eds). *Museums and the Web 2007: Proceedings*. Toronto: Archives & Museum Informatics, published March 31, 2007

<<http://www.archimuse.com/mw2007/papers/fisher/fisher.html>>

Fivush, Robyn (2008) "Remembering and reminiscing: How individual lives are constructed in family narratives". A *Memory Studies* 2008, Vol 1. Los Angeles, London, New Delhi and Singapore: SAGE publications. pp. 49-58.

Fleury, Laurent (2004) "Una sociologia de las emociones". A *Historia, Antropología y Fuentes Orales, Entre fabula y memoria*(32), pp 99-123. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona

Fons Vilardell, Ramon (2005) "Memòria viva: La historia local desde la memòria dels seus protagonistes" Berga, *Ambit de Recerques del Berguedá a L'Erol*: Revista cultural del Berguedá. pp. 86-87

Fontal, O. (2003) *La educación patrimonial. Teoría y práctica en el aula, el museo e internet*. Gijón: Trea

Fontana, Josep (1996). "Memòria històrica: convocar el record de coses passades". A *Plecs d'Història Local*, núm. 64. A *L'Avenç*, núm. 205, juliol-agost de 1996. Barcelona: L'Avenç

Fontana, Josep (2005) *La construcció de la identitat: reflexions sobre el passat i sobre el present*. Barcelona: Base

Fontana, Josep (2006). "¿Para qué sirve la "memoria histórica? ". A *Clio, revista de historia*. Año 3. Núm 6, noviembre de 2006. Barcelona: Clio

Forty, Adrian; Küchler, Susanne (ed). (2001). *The art of forgetting*. Oxford, New York: Berg

Franquesa, Jaume; Morell, Marc (2006) "Patrimoni: qüestions de posició" A *Tribuna de la Mediterrània*.

<http://www.tribunadelmediterraneo.com/entrada_cat.php3?temas=true&codigo=8>

Franzé Mudanó, Adela (2005) "Discurso experto, educación intercultural y la patrimonialización de la "cultura de origen". A *Patrimonio inmaterial y Gestión de la Diversidad*. PH Cuadernos, 17. Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Cultura, IAPH.

Galla, Amar. (2003) "Frequently Asqued Questions about Intangible Heritage". ICOM news 4. Vol 56, 2003. ICOM news. <http://icom.museum/pdf/E_news2003/p4_2003-4.pdf>

García, David ; Munilla, Glòria. (2001) "Museo virtual y museo presencial. Tecnologías de la Información y la Comunicación y estudio de público". *3rd. International Congress on Science and Technology for the safeguard of Cultural Heritage in the Mediterranean basin*. Madrid, 2001.

García Jorba, Juan Manuel (2003) "Biografía, recerca i credibilitat: implicacions socials del rol probatori del testimoniatge biogràfic". Al Dossier "Vida, memòria i oblit" a la *Revista d'Etnologia de Catalunya*, Novembre de 2003, núm 23. pp.46-57. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Centre de Promoció de la Cultura Tradicional i Popular

Geertz, Clifford (1994). *Conocimiento local. Ensayo sobre la interpretación de las culturas*. Barcelona: Paidós Básica

Geertz, Clifford (2001). *La interpretación de las culturas*. Barcelona: Gedisa

Geser, Guntram; Wood, Helen (2004) "Moving Here – Migration Records and Experiences". a *DigiCult* núm 5. gener 2004. pp. 25-35.

<http://www.digicult.info/downloads/digicult_thematicissue5_january_2004.pdf>

Giaccardi, Elisa (2004). "Memory and Territory: New Forms of Virtuality For The Museum" *Museums and the Web 2004*. 2004. Toronto: Archives & Museum Informatics. December 2005 URL<<http://www.archimuse.com/mw2004/papers/giaccardi/giaccardi.html>>.

Gillespie, Thom (1999) "Brazil's Museum of the Person"

<<http://www.indiana.edu/~slizzard/museum/article.html>>

Ginzburg, Carlo (2004) "Memoria y globalización". A *Historia, Antropología y Fuentes Orales, Entre fabula y memoria*(32), pp 29-40. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona

González Alcantud, José Antonio. (2004). Memorias plurales. Introducción. *Historia, Antropología y Fuentes Orales*, , p. 61-64.

Goldblum, Josh; O'Dowd, Adele, Sym, Tracy (2007) "Considerations and Strategies for Creating Interactive Narratives". At *Museums & the Web 2007*. San Francisco. US
<<http://www.archimuse.com/mw2007/papers/goldblum/goldblum.html>>

Golding, Viv (2004). "Inspiration Africa! Using Tangible and Intangible Heritage to Promote Social Inclusion Amongst Young People with Disabilities". ICME Papers from the ICOM 2004 General Conference, Seoul, Korea, October 2-8, 2004.
<<http://museumsnett.no/icme/icme2004/golding.html>>

Golding, Viv (2006). "Inspiration Africa! Using Tangible and Intangible Heritage to Promote Social Inclusion Amongst Young People with Disabilities" at *International Journal of Intangible Heritage*. Vol. 01, 2006.
<http://www.nfm.go.kr/download/ijih_w11_volumes/2006_chapter08.pdf>

Goldman, Paula (2007) "Imagining Ourselves": Cultural Activism for Women through Technology and New Media". A *Museum International*. Núm 236. Desembre 2007. "Gender perspectives on Cultural Heritage and Museums" . UNESCO: Paris, pp 80-87

Goldstein, Leah (2005) "The Voice of the Individual: The New Holocaust History Museum". A *Yad Vashem Magazine*, num. 36. Hivern 2005.
<http://www1.yadvashem.org.il/about_yad/magazine/magazine_new/mag_36/Voice.html>

Goody, Jack (2004) "La Transcripción del Patrimonio Oral". A *Museum International*. Núm 221-222. Mayo 2004, "Miradas y visiones de lo inmaterial" . UNESCO: Paris

Greef, Mardé; Lalioti, Vali. (2001). *Interactives Cultural Experiences using Virtual Identities*. [en CD-Rom]. Ponència a *ICHIM 01*, Milano, italia.

Grognet, Fabrice (2007) "How to Reconcile the Irreconcilable: the place of ethnology in the Museum of the Cité nationale de l'histoire de l'immigration" A *Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 48-55

Grove-White, Elizabeth (2006). "Collective memory. Memory, Identity and Archive". At *The Shamrock and the Maple Leaf*. Library and Archives of Canada.
<<http://www.collectionscanada.ca/ireland/021019-1100-e.html>>

Hakey, Roy (2006). *Learning with Digital Technologies in Museums, Science Centres and Galleries* [en línea]. REPORT 9: FUTURELAB SERIES. London: King's Collage.
<http://www.futurelab.org.uk/resources/documents/lit_reviews/Museums_Galleries_Review.pdf>

Hamma, Kenneth. (2004) "The Role Of Museums In Online Teaching, Learning And Research." *First Monday* 9.5 (November 2004):
<http://www.firstmonday.org/issues/issue9_5/hamma/index.html>.

Hamman, Robin (ed). (1999). *Cybersociology*. London: Hypermedia Research Centre, University of Westminster. URL< <http://www.cybersociology.com>> [Consulta el 04/12/2002]

- Halbwachs, Maurice (2004). *Los marcos sociales de la memoria*. Barcelona: Anthropos Editorial
- Halbwachs, Maurice (2004) *La memoria colectiva*. Zaragoza: Prensas Universitarias de Zaragoza
- Hart Robertson, Margaret (2004). "The Difficulties of Interpreting Mediterranean Voices: Exhibiting Intangibles Using New Technologies". ICME Papers from the ICOM 2004 General Conference, Seoul, Korea, October 2-8, 2004.
<<http://museumsnett.no/icme/icme2004/robertson.html>>
- Hart Robertson, Margaret (2006). "The Difficulties of Interpreting Mediterranean Voices: Exhibing Intangibles using New Technologies" at International Journal of Intangible Heritage. Vol. 01, 2006. <http://www.nfm.go.kr/downloadfile/ijih_w11_volumes/2006_chapter02.pdf>
- Hauenschild, Andrea; Lemieux, Andrée; Tari, Katy (2000) " Musées et Millénaire : une virtuelle aventure. Des réseaux au service d'un réseau". A *La Lettre de l'OCIM*, n° 70, 2000, p. 14-19
- Hauschild, Thomas; Kottmann, Sina Lucia; Zillinger, Martin (2005) "Mas allá de la política. Experiencias estáticas, fetichismo y el "choque de las civilizaciones" en el Mediterraneo". A *Patrimonio inmaterial y Gestión de la Diversidad*. PH Cuadernos, 17. Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Cultura, IAPH.
- Hein, George E. (1998) *Learning in the museum*. London: Edition Routledge
- Henriques, Rosali (2004). "Museus virtuais e cibermuseus: a Internet e os museus". Mestrado en Museologia . "Memória, museologia e virtualidade: um estudo sobre o Museu da Pessoa", defendida Universidade Lusófona de Humanidades e Tecnologia, de Lisboa.
- Henriques, Rosali (2004) "História do Museu da Pessoa" Mestrado en Museologia . "Memória, museologia e virtualidade: um estudo sobre o Museu da Pessoa", defendida Universidade Lusófona de Humanidades e Tecnologia, de Lisboa.
- Henriques, Rosali (2004) "Portal Museo da Pessoa.net. Análisi do publico" Mestrado en Museologia . "Memória, museologia e virtualidade: um estudo sobre o Museu da Pessoa", defendida Universidade Lusófona de Humanidades e Tecnologia, de Lisboa.
- Heraud, Nathalie (2007) "The Cité nationale de l'histoire de l'immigration: site of transmission and public education. A *Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 103-109
- Hobsbawm, Eric J.; Ranger, Terence. (1988). *L'invent de la tradició*. Vic: Eumo Editorial
- Hobsbawm, Eric J. (1989). *La era del Imperio (1875-1914)*. Barcelona: Labor Universitaria
- Hooper-Greenhill, Eilean. (1994). *Los museos y sus visitantes*. Gijón : Trea, S.L
- Hooper-Greenhill, Eilean. (1999). *The educational role of the Museum*. London & New York: Routledge.
- Hooper-Greenhill, Eilean (ed) (2004). *Museum, Media, Message*. London & New York: Routledge.

Horkheimer, Max (1976). *Sociedad en Transición: Estudios de Filosofía Social*. Madrid: Ediciones Península.

Horwitz, Rachel; Internam, Carol (2007) *We Are Your Audience* [en línea] In J. Trant and D. Bearman (eds). *Museums and the Web 2007: Proceedings*. Toronto: Archives & Museum Informatics, published March 31, 2007 at
<<http://www.archimuse.com/mw2007/papers/horwitz/horwitz.html>>

Huete Machado, Lola. "Thomas Buergenthal, el juez que fue víctima". *El País Semanal* . 07/06/2007. pp. 12-17.
<http://www.elpais.com/articulo/paginas/Thomas/Buergenthal/juez/fue/victima/elpepusoccep/20070610elpepspag_2/Tes?-session=pp_sc:42F948CB112a305CC7MoV1E83BB0>

Huysen, Andreas(2000). "En busca del tiempo futuro" A la revista Puentes, Año 1, núm2. (medios, política y memoria). pp 12-29. <<http://cholonautas.edu.pe/memoria/Huysen.pdf>>

ICOM. (2003) *Noticias del ICOM*. Museos y Patrimonio inmaterial. Boletín del Consejo Internacional de Museos. Vol 56. 2003: Núm 4

ICOM (2003) ICOM News 2003, núm. 4. ICOM 2004 Seoul "Museums and Intangible Heritage"

ICOM (2004) ICOM News 2004. Special Issue. "Museums and Intangible Heritage"

ICOM (2004) Resolutions adopted by ICOM's General Assembly 2004. 21th General Assembly of ICOM Seoul, Korea, Friday 8 October 2004.
<<http://icom.museum/resolutions/eres04.html>>

ICOM (2006) Bibliography : Museums and Intangible Heritage.
<http://www.museum.or.jp/icom-J/biblio_intangible.html>

ICOMOS (2005) Report on the workshop held from 24-26 October in Kimberley, South Africa, prior to the Zimbabwe General Assembly: towards a declaration on intangible heritage and monuments and sites. ICOMOS. [Paris], [ICOMOS], [2005]. p.423-433. In: "ICOMOS Scientific Symposium: Place-memory-meaning: preserving intangible values in monuments and sites" <http://www.international.icomos.org/victoriafalls2003/kimberley.pdf>.

Iriarte, Mairer (2003) *El exilio en la pantalla: Internet, identidad y refugiados*. Programa de Doctorado. Universitat Oberta de Catalunya.
<<http://cv.uoc.edu/~ddoctorat/treballs/2003/cbk/miriarte.pdf>>

Jacobson, Greg; Swiader, Lawrence (2003). *Integrating Real Time Communications Applications In a Museum's Website*. At Museums & the Web 2003. Atlanta, USA.
URL<<http://www.archimuse.com/mw2003/papers/jacobson/jacobson.html>>

Jakubson, Claudia (2007) "Los museos de la memoria". A la revista *Nuestra memoria*, núm 28. Fundación Memoria del Holocausto. Buenos Aires, Argentina.
<[http://www.fmh.org.ar/revista/28/Nuestra Memoria 2811.pdf](http://www.fmh.org.ar/revista/28/Nuestra%20Memoria%202811.pdf)>

Jarrassé, Dominique (2007) "The Former Palace of the Colonies: the burden of heritage". A *Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 56-65

Jatti Bredekamp, Henry C.(2006). "Transforming Representations of Intangible Heritage at Iziko [National] Museums, South Africa" at International Journal of Intangible Heritage. Vol. 01, 2006. <http://www.nfm.go.kr/downfile/ijih_w11_volumes/2006_chapter07.pdf>

Jelin, Elizabeth (2002). *Los trabajos de la memoria*. Madrid: Siglo XXI de España Editores

Jelin, Elizabeth.[comp.] (2002). *Las conmemoraciones: Las disputas en las fechas "infelices"*. Madrid: Siglo XXI editores

Jewish Women's Archive (2007) "Annual Report " <<http://jwa.org/aboutjwa/annualreport/>>

Jones, Billie J. (2004). "Visitor Interactivity Becomes Museum Exhibit". At Museums & the Web 2004. <<http://www.archimuse.com/mw2004/papers/jones/jones.html>>

Karp, Cary (2002) *Born Digital. Identifying Intangible Museums*. A Nobel Symposium "Virtual Museums and Public Understanding of Science and Culture". Maig 2002, Estocolm, Suecia. <<http://nobelprize.org/nobel/foundation/symposia/interdisciplinary/ns120/lectures/karp.pdf>>

Karp, Cary (2003) *Museum Involvement in Insuring the Future of Digital Memory and Cultural Heritage* a The Future of Digital Memory and Cultural Heritage Florence, 16-17 October 2003 <http://www.iccu.sbn.it/PDF/Karp_eng.pdf>

Karp, Cary (2004) "El patrimonio digital de los museos en línea". A *Museum International*. Núm 221-222. Mayo 2004, "Miradas y visiones de lo inmaterial" . UNESCO: Paris

Karp, Cary (2004). "Digitising Identity: The Museum Community Meets the Net" a DigiCult núm 5. gener 2004. <http://www.digicult.info/downloads/digicult_thematicissue5_january_2004.pdf>

Kavanagh, Gaynor. (2000). *Dream Spaces. Memory and the Museum*. London & New York: Leicester University Press

Kim, Hongnam (2004) "Intangible Heritage and Museum Actions" ICOM News 4, 2004. Special Issue. Seoul "Museums and Intangible Heritage". <http://icom.museum/pdf/E_news2004/p18_2004-4.pdf>

Kis, Oksana (2005) "Telling the Untold: Representations of Ethnic and Regional identities in Ukrainian Women's Autobiographies" At *Writing about Talking: Orality and Literacy in Contemporary Scholarship*, ed. by Keith Carlson, Natalia Shostak and Kristina Fagan. Toronto: University of Toronto Press.

Kirshenblatt-Gimblett, Barbara (2004) "El patrimonio inmaterial como producción metacultural". A *Museum International*. Núm 221-222. Mayo 2004, "Miradas y visiones de lo inmaterial" . UNESCO: Paris

Klevan, David; Kramer, Arnold. (1999) *Creating an Interactive Student medium for Learning About the Holocaust*. At Museum & the Web 1999. New Orleans; USA <<http://www.archimuse.com/mw99/papers/klevan/klevan.html> >

Klevan, David; Swiader, Lawrence; Kramer, Arnold. (2000) *(Re)constructing Memory: Online Exhibitions at the United States Holocaust Memorial Museum*. At Museum & the Web 2000. Minneapolis, USA. URL: <http://www.archimuse.com/mw2000/abstracts/prg_85000246.html> (abstract)

Kolgen, Stefan; Laenen, Ann (2004) *How to open up our intangible cultural heritage in a digital age?* <<http://www.kandl.be/archief/mayo.doc>>

Kotler, Neil; Kotler, Philip (2001). *Estrategias y marketing de museos*. Barcelona: Ariel

Kurin, Richard; López, Asbel (2001) *Immatériel, mais bien réel*. Paris, UNESCO, 2001. p.41-43, illus. (Le Courier UNESCO. September 2001)

Kurin, Richard (2004) "Museums and Intangible Heritage: Culture Dead or Alive?" ICOM News 4, 2004. Special Issue. Seoul "Museums and Intangible Heritage". <http://icom.museum/pdf/E_news2004/p7_2004-4.pdf>

Kurin, Richard (2004) "La salvaguardia del patrimonio cultural inmaterial en la Convención de la UNESCO de 2003: una valoración crítica". A *Museum International*. Núm 221-222. Mayo 2004, "Miradas y visiones de lo inmaterial" . UNESCO: Paris

Kyø Hermansen, Catherine; Møller, Thomas Abel (2007) "The Danish Immigration Museum of Furesø: the history of immigration and the collecting of memories". A *Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 137-144

LaCapra, Dominick (1984). *History and Memory after Auschwitz*. Nova York: Cornell University Press

Lafont-Couturier, Hélène (2007) "The Musée National de l'Histoire de l'Immigration: a museum without a collection" A *Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 41-47

Landow, George P. (1996). *Teoría del hipertexto*. Barcelona: Paidós

Langlais, Dominique (2005). *Cybermuseumology and intangible cultural heritage*. Intersection conference 2005, York University, Toronto <<http://www.yorku.ca/topia/docs/conference/Langlais.pdf>>

Le Goff, Jacques(1991). *El orden de la memòria*. Barcelona: Paidós.

Leal, Eusebio; Rodríguez Alomà, Patricia. (2005) "Patrimonio tangible e intangible dos ópticas, un mismo reto". Al 8º Coloquio Mundial de la OCPM. Cusco, Perú. <<http://urbo.ovpm.org/index.php?module=pagesetter&func=viewpub&tid=4&pid=28&newlang=fra&newlang=spa>>

Lévy, Pierre. (1998). *¿Qué es lo virtual?*. Barcelona: Paidós

Lévy, Pierre. (1999). *La cibercultura, el segon diluvi*. Barcelona: Ediuoc

Lévy, Pierre (2003) *Inteligencia colectiva. Por una antropología del ciberespacio*. Biblioteca Virtual en Salud. Organización Panamericana de la Salud y Centro Latinoamericano y del Caribe de Información en Ciencias de la Salud (BIREME).

<<http://inteligenciacolectiva.bvsalud.org/channel.php?lang=es&channel=8>>

Levi, Primo; Debenedetti, Leonardo (2005). "Auschwitz, informe higienico" *A Lateral*, revista de cultura- Año XII. Septiembre 2005.

Lewis, Megan. (2002) "*Whaddya Mean That's Not On The Web?*" *Using Your Web Site to Provide Acces to Your Undigitized Collections*. At Museum & the Web 2002. Boston, USA.

<<http://www.archimuse.com/mw2002/papers/lewis/lewis.html>>

Leydesdorff, Selma; Passerini, Luisa; Thompson, Paul (eds.) (1996) *Gender and Memory*. Oxford: Oxford University Press

Lincoln, Margaret. (2006). *The On-line and the On-site Holocaust Museum Exhibition as an Informational Resource*, in J. Trant and D. Bearman (eds.). *Museums and the Web 2006: Proceedings*, Toronto: Archives & Museum Informatics, published March 1, 2006

<<http://www.archimuse.com/mw2006/papers/lincoln/lincoln.html>>

Llobera, Josep R. (1996). "Memòria col·lectiva, memòria històrica i identitat nacional". A *Plecs d'Història Local*, núm. 64. A *L'Avenç*, núm. 205, juliol-agost de 1996. Barcelona: L'Avenç

Llobera, Josep R (1999) . *Antropologia social*. Barcelona: Ed. UOC

Londrés, Cecilia (2004) "El registro del patrimonio inmaterial: la experiencia brasileña". A *Museum International*. Núm 221-222. Mayo 2004, "Miradas y visiones de lo inmaterial" . UNESCO: Paris

Lord, Barry; Lord, Gail Dexter. (1998). *Manual de gestión de museos*. Barcelona: Ariel

Lowenthal , David. (1998). *El pasado es un país extraño*. Madrid: Akal Universitaria

Lucas Martín, Javier de (2005) "Los derechos humanis en las políticas de la gestión de la diversidad" A *Patrimonio inmaterial y Gestión de la Diversidad*. PH Cuadernos, 17. Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Cultura, IAPH.

McLean, Fiona (1997). *Marketing the Museum*. London: Routledge

Mahina-Tuai, Kolokesa Uafa (2004) *Museum of New Zealand Te Papa Tongarewa: The Case of the Intangible Heritage*. ICME Papers from the ICOM 2004 General Conference, Seoul, Korea, October 2-8, 2004. <<http://museumsnett.no/icme/icme2004/mahina.html>>

Mahina-Tuai, Kolokesa Uafa (2006). "Intangible Heritage: A Pacific Case Study at the Museum of New Zealand Te Papa Tongarewa" at *International Journal of Intangible Heritage*. Vol. 01, 2006. <http://www.nfm.go.kr/downloadfile/ijih_w11_volumes/2006_chapter01.pdf>

Mannheim, Karl (1952). *Essays on the Sociology of Knowledge*. London: Routledge & Kegan Paul

- Marable, Bart (1999). "Once Upon a Time: Using New Narratives in Educational Web Sites". At Museums & the Web 1999.
<<http://www.archimuse.com/mw99/papers/marable/marable.html>>
- Marlow, C., M. Naaman, D. Boyd, & M. Davis (2006). "HT06: Tagging Paper, Taxonomy, Flickr, Academic Article, ToRead". *Proceedings of Hypertext 2006*. New York: ACM Press. Also available at <<http://www.danah.org/papers/Hypertext2006.pdf>>
- Martín Díaz, Emma (2005) "La diversidad cultural: ¿problema o solución? migraciones, derechos y culturas en la Andalucía de la globalización. A *Patrimonio inmaterial y Gestión de la Diversidad*. PH Cuadernos, 17. Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Cultura, IAPH.
- Mattelart, Armand (200xx) "Entre el Nuevo Orden Mundial de la Información y la Comunicación y la "Cumbre Mundial sobre la Sociedad de la Información". A la revista *Telos*, cuadernos de comunicacion, tecnologia y sociedad. Num. 67. (faltan dades)
- Mateos, Abdón (1998) "Historia, memoria, tiempo presente". Revista *Hispania Nova*. Núm 1 (1998-2000) <<http://hispanianova.rediris.es/general/articulo/004/art004.htm>>
- Matsuzono, Makio (2004) "Museums, Intangible Cultural Heritage and the Spirit of Humanity. ICOM News 4, 2004. Special Issue. Seoul "Museums and Intangible Heritage". <http://icom.museum/pdf/E_news2004/p13_2004-4.pdf>
- Michonneau, Stéphane. (2002). *Barcelona: memòria i identitat. Monuments, commemoracions i mites*. Vic: Eumo Editorial
- Mikula, Maja. (2003) "Virtual Landscapes of memory". *Information, Communication & Society*, 6:2 2003. pp 169-186.
- Mitchell, William L; Economou, Daphne. "The Internet and Virtual Environments in Heritage Education: more than just a technical problem".
<http://www.doc.mmu.ac.uk/RESEARCH/virtual-museum/Pubs/caa98/book.html>. Manchester Metropolitan University. Comunicació presentada a la 26th *Computer Applications in Archaeology*, Barcelona, 24-28 març de 1998. [23 d'abril de 2001]
- Moghadam, Valentine; Bagheritari, Manilee (2007) "Cultures, Conventions, and the Human Rights of Women: Examining the Convention for Safeguarding Intangible Cultural Heritage, and the Declaration on Cultural Diversity" *A Museum International*. Núm 236 Vol. 59. Diciembre 2007, "Gender Perspectives on Cultural Heritage and Museums". UNESCO: Paris, p. 9-18
- Moncusí Ferré, Albert. (2006) "Testimonios personales: fuentes orales del patrimonio: el Arxiu de la Memòria Oral Valenciana. Museu de la Paraula" . A *PH: Boletín del Instituto Andaluz del Patrimonio Histórico*, núm 58. Sevilla: IAPH, pp. 115-116. <http://www.juntadeandalucia.es/cultura/iaph/Patrimonio_Historico/cd/ficheros/161/ph%2058-115.pdf>
- Monge, Peter R.; Contractor; Noshir S. (2003) *Theories of communication network*. Oxford: Oxford University Press
- Montpetit, Raymond.(2002) "Les musées: générateurs d'un patrimoine pour aujourd'hui. " *Patrimoine et identités*. Québec: Éditions Multimonde, 2002. pp. 13-33.

Moral, Félix (2001). *Veinticinco años después: la memoria del franquismo y de la transición a la democracia en los españoles del año 2000*. Madrid : Centro de Investigaciones Sociológicas

Moreras Palenzuela, Jordi (2005) "El patrimonio en un contexto urbano multicultural: el caso de Ciutat Vella de Barcelona. A *Patrimonio inmaterial y Gestión de la Diversidad*. PH Cuadernos, 17. Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Cultura, IAPH.

Moore, Kevin (ed.). (1998). *La gestión del museo*. Gijón: Trea, S.L

Morrison, Sarah (2007) "Yad Vashem Combats Holocaust Denial With Arabic Website". A Arutz Seva, Israel National news. Com
<<http://www.israelnationalnews.com/News/News.aspx/125128>>

Munilla, G. 2000. "Noves Tecnologies a Internet per la difusió del Patrimoni. Tecnoart". En Jornades Tècniques Internacionals sobre Les Noves Tecnologies, Museus i Patrimoni Cultural. Barcelona, 19-20 de Maig 2000 (Actas en CD-ROM).

Munilla, Glòria. (2000). "Història on-line. Els museus d'història a la xarxa". A *L'Avenç*, núm. 247. Maig 2000. (pp 60-63). Barcelona: L'Avenç, S.L

Munilla, Glòria. 2000. "Viure en una cultura tecnològica: la societat virtual. Accés al Patrimoni Cultural". Universitat d'Estiu Prada. Juliol, 2002.

Munilla, Glòria. 2001. ICOM Barcelona 2001: el domini <museum>
<<http://www.uoc.edu/humfil/articles/cat/munilla0302/munilla0302.html>>

Munilla, Glòria. 2001 "Evaluación de la efectividad de las Nuevas Tecnologías en la difusión y documentación del Patrimonio Cultural: proyecto Òliba". Culturtec 2000. II Jornadas europeas sobre Patrimonio Cultural, Educación i Tecnologías en la Sociedad de la Información. Madrid. (CD-ROM)

Munilla, Glòria; García, David.; (2001). Museo virtual y museo presencial. Tecnologías de la Información y la Comunicación y estudio de público. 3rd. *International Congress on Science and Technology for the safeguard of Cultural Heritage in the Mediterranean basin*. Madrid.

Munilla, Glòria (2001) "Difusió, patrimoni i museus". En J.M.Gurt, F.Gracia, C.Carreras i G.Munilla (ed.) *Jornades d'Arqueologia i Tecnologies de la Informació i la Comunicació: Recerca, Docència i Difusió*. Arqueomediterrània 7. Barcelona, 149-156.

Munilla, Glòria (2001) "Los museos virtuales, complementos de las exposiciones reales". *Los Museos ante el Siglo XXI: ¿Crisis o Desafío?* Asociación Española de Museólogos, MEC y Museo de América. Madrid, Diciembre 2001.

Munilla, Glòria. (2002) "Patrimoni i Tecnologies de la Informació i la Comunicació" Talaia, nº 8. <<http://virtual.upc.es/atalaia2/cat/portada.asp?num=8>>

Munilla, Glòria. (2002). *La producció de continguts culturals (2): art, patrimoni, canals de difusió*. Intervenció al *Cicle de Debats Cultura XXI*, Barcelona.
<<http://www.uoc.edu/culturaxxi/cat/articles/munilla0602/munilla0602.html>>

Munilla, Glòria; Garcia, David; Solanilla, Laura (2003). *TIC i Patrimoni: seguiment, avaluació i estudi de públic. Museu virtual i Museu presencial*. Informes IN3. Barcelona. <<http://www.uoc.edu/in3/dt/20092/20092.pdf>>

Munilla, Glòria; Carreras, Cèsar (2003) "Tecnologías de la Información y la Comunicación, museos y patrimonio. Grupo ÒLIBA" *Revista de Museología* 24 y 25, 44-60

Munilla, Glòria; Ferro, Elena; García, David (2004) *Seguimiento y evaluación de plataformas virtuales para la difusión, documentación y comunicación de instituciones culturales y del patrimonio* (Òliba, 2002-2003). <<http://www.uoc.edu/in3/dt/20408/index.html>>

Munjeri, Dawson (2004) "Patrimonio Material e Inmaterial : de la Diferencia a la Convergencia" *A Museum International*. Núm 221-222. Mayo 2004, "Miradas y visiones de lo inmaterial" . UNESCO: Paris

Murphy, Bernice (2005) "Memoria, Historia y Museos". *A Museum Internacional*. Diversidad Cultural y Patrimonio, núm 227. (Volum 57, núm 3). Paris: UNESCO

Murphy, Maureen (2007) "A Realm of Memory for a Cité d'histoire" *A Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 66-72

Museu da Pessoa (2007) *Guia didactica Histórias da Nossa Terra*. <<http://www.museudapessoa.net/oquee/biblioteca/Guiamemoriallocal.pdf>>

Nair, Karthika (2007) "A Crucible for Questions" *A Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 80-84

Namer, Gérard (1998) "Antifascismo y La memòria de los músicos de Halbwachs (1938)". A la revista *Ayer*, núm. 32, p. 35-56. Madrid: Marcial Pons

Namer, Gérard (2004). "La sociologia del tiempo". *A Historia, Antropologia y Fuentes Orales, Entre fabula y memoria*(32), pp 91-98. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona

Nandrin, Jean-Pierre (2006) "Politique, memoire et histoire: trio infernal". A *Politique*, revue de débats. Núm47. Decembre 2006. Bruxelles: Politique

Narine, Aril (2007) *Technologies of memory: Interactive Media and Holocaust Museums*. Working paper.

Negroponte, Nicolas. (2000). *El mundo digital. El futuro que ha llegado*. Barcelona: Ed.B

Nerone, John (1989) "Professional History and Social Memory" en *Communication*, Vol 11. pp 89-104

Nettleford, Rex (2004) "Migración, transmisión y mantenimiento del patrimonio inmaterial". *A Museum International*. Núm 221-222. Mayo 2004, "Miradas y visiones de lo inmaterial" . UNESCO: Paris

Niedzwienska, Agnieszka (2003) "Gender differences in vivid memories - autobiographical memory and self identity". A *Sex Roles: A Journal of Research*, Oct, 2003. Springer Netherlands. <http://findarticles.com/p/articles/mi_m2294/is_7-8_49/ai_109355376>

Niethammer, Lutz (2004) "Intervenir en la memòria". A *Historia, Antropologia y Fuentes Orales, Entre fabula y memoria*(32), pp 41-48. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona

Nikocevic, Lidija (2004) "The Intangibility of Multiculturalism". ICME Papers from the *ICOM 2004 General Conference*, Seoul, Korea, October 2-8, 2004. <<http://museumsnett.no/icme/icme2004/nikocevic.html>>

Noiriel, Gérard (2007) "The Historian in the Cité: how to reconcile history and memory of immigration". A *Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 13-17

Nora, Pierre (dir). (1984-1993). *Les lieux de mémoire*. T.I: La République, T.II: La Nation, T.III: La France. Paris: Gallimard

Nora, Pierre (1998). "La aventura de *Les Lieux de mémoire*". A la revista *Ayer*, núm. 32, p. 17-34. Madrid: Marcial Pons

Offen, Karen; Colton, Elizabeth L. (2007) "The International Museum of Women". A *Museum International*. Núm 235. Desembre 2007. "Gender perspectives on Cultural Heritage and Museums". UNESCO: Paris, pp.19-25

Olick, Jeffrey K. (1998). "Memòria colectiva y diferenciación cronológica: historicidad y ámbito público". A la revista *Ayer*, núm. 32, p. 119-145. Madrid: Marcial Pons

Opheim, Bente (1997). *Old Memories in new Media. Oral History on the Web*. Universitat de Bergen, Noruega. <<http://www.hist.uib.no/bomb/oralweb.htm>>

Ormières, Jean-Louis (2003) "Las fuentes orales: ¿instrumentos de comprensión del pasado o de lo vivido?". A *Historia, Antropologia y Fuentes Orales, Memoria rerum*(30), pp 119-132. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona

Pagès, Pelai (2007) "Guerra Civil i memòria històrica". A la *Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya*, Reflexions sobre la memòria històrica. Febrer 2007, núm 127, pp. 28-35. Barcelona: Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya

Panyella, Imma (2007) "La memòria històrica a TV3". A la *Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya*, Reflexions sobre la memòria històrica. Febrer 2007, núm 127, pp. 48-50. Barcelona: Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya

Parte, Isabel de la (2003) "Vides migrades: expressions identitàries del canvi a Andorra". Al Dossier "Vida, memòria i oblit" a la *Revista d'Etnologia de Catalunya*, Novembre de 2003, núm 23. pp.58-69. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Centre de Promoció de la Cultura Tradicional i Popular

Pastor Makhurane, Juanita (2005) "Robben Island - Developing an integrated environmental and heritage management system". In *ICOMOS Scientific Symposium: Place-memory-meaning: preserving intangible values in monuments and sites*. Paris pp.295-298. <<http://www.international.icomos.org/victoriafalls2003/papers/C2-1 - Pastor.pdf>>

Payeur, Pascal; Elhadad, Lydia (2007) "Landmarks - A Permanent Exhibition: 200 years of immigration". A *Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 73-79

Peacock, Darren, Derek Ellis, and John Doolan. "Searching For Meaning: Not just Records." *Museums and the web 2004*. 2004. Toronto: Archives & Museum Informatics. Jan. 2005 <<http://www.archimuse.com/mw2004/papers/peacock/peacock.html>>.

Pennebaker, James W; Paez, Dario; Rimé, Bernard (ed) (1997) *Collective memories of political events: social psychological perspectives*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates

Pérez Garzón, Juan Sisinio, et. al. (2000). *La gestión de la memoria. La historia de España al servicio del poder*. Barcelona: Crítica Contrastes

Péquignot, Bruno. (2004) "Tiempo, memoria y emoción". A *Historia, Antropología y Fuentes Orales, Entre fabula y memoria*(32), pp 91-98. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona

Péquignot, Bruno. (2004) "Memoria, arte y sociedad". A *Historia, Antropología y Fuentes Orales, Entre fabula y memoria*(32), pp 161-175. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona

Perks, Rob. (2000). "Habla el siglo: un proyecto de historia oral del Milenio" a *Historia, Antropología y Fuentes Orales*, núm 24. pp 107-111

Perks, Rob. (2006). "Web acces to archival Oral History in Britain". At *Dancing with memory: oral history ans its audiences*. 14th International Oral History Conference. 12-16 July. Sydney, Australia.

Pilatowsky, Mauricio (2004). *Derrida, Yerushalmi y el "Moisés de Freud"*. Identidad, memoria e historia. Madrid: Instituto de Filosofía, CSIC. <<http://www.ifs.csic.es/holocaust/textos/pila02.pdf> >

Pinna, Giovanni (2003). "Intangible Heritage and Museums". *Museums and Intangible heritage*. ICOM news 4. Vol 56, 2003. ICOM news. <http://icom.museum/pdf/E_news2003/p3_2003-4.pdf>

Poncelet, Etienne. (2005) "Memoires de guerre". In *ICOMOS Scientific Symposium: Place-memory-meaning: preserving intangible values in monuments and sites*. Paris, pp.181-188 <<http://www.international.icomos.org/victoriafalls2003/papers/B1-6 - Poncelet + photos.pdf>>

Portelli, Alessandro.(1989) "Historia y memoria: La muerte de Luigi Trastulli". A *Història, Antropologia y Fuentes orales*. num. 1. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona.

Portelli, Alessandro (1991) "What Makes Oral History Different" a Portelli, A. *The Death of Luigi Trastulli, and Other Stories. Form and Meaning in Oral History*. New York: State University of New York Press

Prat i Carós, Joan (2003)"La producció del discurs autobiogràfic: contextos, enfocaments i disciplines". Al Dossier "Vida, memòria i oblit" a la *Revista d'Etnologia de Catalunya*, Novembre de 2003, núm 23.pp.14-23. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Centre de Promoció de la Cultura Tradicional i Popular

Prats, Llorenç (1997). *Antropologia y Patrimonio*. Barcelona: Ariel Antropologia

Prott; Lyndell (2001) "La definición del concepto de "Patrimonio intangible": retos y perspectivas" A *Informe mundial sobre la cultura 2000-2001. Diversidad cultural, conflicto, pluralismo*. Barcelona: UNESCO y Ediciones Mundi-Prensa

Quintero Moron, Victoria; Hernández, Elodia. (2002) "La documentación del Patrimonio Intangible: propuestas para una base de datos". Sevilla, IAPH, 2002. p. 214-221 A PH: Boletín del Instituto Andaluz del Patrimonio Histórico. 40/41)
<http://www.juntadeandalucia.es/cultura/iaph/Patrimonio_Historico/cd/ficheros/47/ph4041-214.pdf>

Quintero Moron, Victoria (2005). "El patrimonio intangible como instrumento para la diversidad cultural ¿una alternativa possible?". A *Patrimonio inmaterial y Gestión de la Diversidad*. PH Cuadernos, 17. Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Cultura, IAPH.

Ramonet, Ignacio (ed). (1998). *Internet, el mundo que llega. Los nuevos caminos de la comunicación*. Madrid: Alianza Editorial, S.A.

Reading, Anna (2003). "Digital interactivity in public memory institutions: the uses of new technologies in Holocaust museums". At *Media, Culture & Society*. Vol 25, núm 1: 67-85. London, Thousand Oaks and New Dehli: SAGE Publications

Rekdal, Per B. (2004) "Living Intangible Heritage" ICOM News 4, 2004. Special Issue. Seoul "Museums and Intangible Heritage". <http://icom.museum/pdf/E_news2004/p21_2004-4.pdf>

Rémond, René (2006). *Quan l'État se mêle de l'Histoire*. Les essais. Paris: Éditions Stock

Renaud, Alain (2002) "Le mémoire et le digital: quelques pistes philosophiques pour penser de nouvelles pratiques de mémoire a l'ère informationelle", in *Museum International* , 215 setembre 2002. pp. 8-18

Reuben Holo, Selma (1999) *Más allá del Prado. Museos e identidad en la España democrática*. Madrid: Ediciones Akal

Reynolds; Dwight (2005). "La música andalusí como patrimonio cultural Circum_Mediterráneo". A *Patrimonio inmaterial y Gestión de la Diversidad*. PH Cuadernos, 17. Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Cultura, IAPH.

Ricoeur, Paul (2003). *La memoria, la historia y el olvido*. Madrid: Trotta

Ringelheim, Joan; Ellis, Neenah (2004) "Life after the Holocaust. Stories of Holocaust Survivors after the War"

<http://www.ushmm.org/museum/exhibit/online/life_after_holocaust/transcript.pdf>

Río Sánchez, Angel del (2005) "Los alcances del movimiento social de recuperación de la memoria histórica: apuntes de la experiencia andaluza". A *Las políticas de la memoria en los sistemas democráticos: Poder, cultura y mercad*. Sevilla: XI Congreso de Antropología.

Rioja López, Concha; Plata García, Fuensanta (2005) "El efecto dominó en el patrimonio etnológico". A *Patrimonio inmaterial y Gestión de la Diversidad*. PH Cuadernos, 17. Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Cultura, IAPH.

Rivière, Georges Henri (1989) *La Muséologie. Cours de Muséologie/Textes et témoignages*. Paris: Ed. Dunod

Robinson, Olivia; Barnard, Trish (2007) "Thanks, But We'll Take It from Here: Australian Aboriginal and Torres Strait Islander Women Influencing the Collection of Tangible and Intangible Heritage" A *Museum International*. Núm 236 Vol. 59. Diciembre 2007, "Gender Perspectives on Cultural Heritage and Museums". UNESCO: Paris, pp.34-45

Roca i Girona, Jordi (2003) "En temps de la (des)memoria: les biografies (post)industrials i les seves metàfores". Al Dossier "Vida, memòria i oblit" a la *Revista d'Etnologia de Catalunya*, Novembre de 2003, núm 23.pp.24-35. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Centre de Promoció de la Cultura Tradicional i Popular

Roca, Francesc (2007) "Política, memòria i explicació històrica". A la *Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya*, Reflexions sobre la memòria històrica. Febrer 2007, núm 127, pp. 36-41. Barcelona: Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya

Rocha-Trindade, Maria Beatriz; Monteiro, Miguel (2007) "Museums Devoted to Migration: the Portuguese Emigration Museum" A *Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 145-150

Rodriguez, Mercedes (2003). "Memories preserved. Web site collects details of living and of life from residents here and across the world". At *Herald Times Online.com* <<http://www.bloomington.in.us/~mop-i/htarticlebennet04.html>>

Rosón Llorente, Javier (2005) "Diferencias culturales y patrimonios compartidos: la "Toma de Granada" y la Mezquita Mayor del Albaycín". A *Patrimonio inmaterial y Gestión de la Diversidad*. PH Cuadernos, 17. Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Cultura, IAPH.

Rössler, Mechtild (2003) "Enhancing global heritage conservation: links between the tangible and intangible" Madrid, San Marcos, UNESCO, 2003. p.64-67 at World Heritage Review, 32

Rovira, Marta; Vázquez, Félix. [coord].(2004). *Polítiques de la memòria. La transició a Catalunya*. Els Juliol. Biblioteca Universitària. Barcelona: Pòrtic.

Rudof, Joanne W. (2007) *A Yale University and New Haven Community Project: from local to global*. <http://www.library.yale.edu/testimonies/about/Local_to_global.pdf>

Ruiz Ballesteros, Esteban (2005) "Memoria y conocimiento social" A *Las políticas de la memoria en los sistemas democráticos: Poder, cultura y mercad*. Sevilla: XI Congreso de Antropología.

Sàdaba, Igor; Baer, Alejandro (2003) "Tecnologías de la memoria: la transformación del recuerdo colectivo en la sociedad de la información", *Cuaderno de Realidades Sociales*, nº 61/62 (Enero 2003), pp. 163-184. Instituto de Sociología Aplicada, Madrid

Samis, Peter; Pau, Stephanie, (2006) 'Artcasting' at SFMOMA: First-Year Lessons, Future Challenges for Museum Podcasters broad audience of use, in J. Trant and D. Bearman (eds.). *Museums and the Web 2006: Proceedings*, Toronto: Archives & Museum Informatics, published March 1, 2006 at <<http://www.archimuse.com/mw2006/papers/samis.html>>

Samis, Peter (2008) . *Who has the responsibility for saying what we see? Mashing up Museum and Visitor voices, on-site and online* [en línea]. In J. Trant and D. Bearman (eds). *Museums and the Web 2007: Proceedings*. Toronto: Archives & Museum Informatics, published March 31, 2007 at <<http://www.archimuse.com/mw2008/papers/samis/samis.html>>

Sandell, Richard. (2002). *Museums, Society, Inequality*. London & New York: Routledge

Santamaría Buitrago, Yolanda (2004) *Los itinerarios del Exilio. Una experiencia de colaboración entre el Instituto Cervantes y la Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes*. Alicante: Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes <<http://descargas.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/12818304326711506654435/013047.pdf?incr=1>>

Santacana, Joan; Serrat, Núria (coord) (2005). *Museografía didáctica*. Barcelona: Ariel

Santacana, Joan; Hernández, F. Xavier (2006). *Museología crítica*. Gijón: Trea, S.L

Santacana, Joan; Llonch Molina, Nayra (2008). *Museo local. La cenicienta de la cultura*. Gijón: Trea, S.L

Saphinaz-Armal Naguib (ed.) *The intangible Heritage of the Mediterranean, Transmission, Adaptation and Innovation*, Occasional Paper nº3, Department of Culture Studies, University of Oslo, Actes du Colloque "Transmission, Adaptation and Innovation in the Mediterranean Countries", The Norwegian Institute (Athens), 2002, pp.213-229

Sauri, Carme (2004a). "Eixos i polèmiques del debat sobre comunitats virtuals - l'exemple de l'Asociación para la Recuperación de la Memòria Històrica". Doctorat Interdisciplinari Societat de la informació. Barcelona: IN3-Universitat Oberta de Catalunya

Sauri, Carme (2004b). "La recuperació de la memòria col·lectiva a la xarxa. Una anàlisi des de l'enfocament de l'estudi de les pràctiques culturals". Doctorat Interdisciplinari Societat de la informació. Barcelona: IN3-Universitat Oberta de Catalunya

Sauri, Carme (2007). "Cibernauts de la memòria. La construcció de la memòria col·lectiva de la Guerra Civil espanyola a través de la participació en espais virtuals de comunicació. El cas de la llista de distribució "Guerra Civil Espanyola". Seminari de recerca sobre e-cultures. Doctorat Interdisciplinari sobre Societat de la Informació. Barcelona: IN3-Universitat Oberta de Catalunya

Scott, John. (2000) *Social Network Analysis. A Handbook*. London: Sage

Scott, Julie (2005). "Imagining the Mediterranean" At *Journal of Mediterranean Studies*, Vol. 15, No. 2. La Valleta: Mediterranean Institute, University of Malta

Scott, Julie (2005) "Mediterranean Voices: Oral History and Cultural Practices in Mediterranean Cities. Final Technical Report". Internal document

Sebastian, Padmini (2007) "Mobilizing Communities and Sharing Stories: the role of the Immigration Museum in one of the most culturally diverse cities in the world" *A Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 151-159

Segura, Antoni (2007) "Transició i memòria històrica". A la *Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya*, Reflexions sobre la memòria històrica. Febrer 2007, núm 127, pp. 42-47. Barcelona: Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya

Semprun, Jorge (1995). *La escritura o la vida*. Barcelona: Tusquets editores

Sennet, Richard (2000). *La corrosión del carácter*. Barcelona: Anagrama

Servole, Fanny (2007) "The Cité nationale de l'histoire de l'immigration and its Public: images, perceptions and evolutions" *A Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 110-116

Serra, Daniel; Serra, Jaume (2004). *L'exili dels republicans. El somni derrotat*. Barcelona: Columna idees

Simonnet, Stéphane (2006). "Los archivos orales en el Memorial de Caen". A *Historia, Antropología y Fuentes Orales*, núm 35. pp 175-179

Singer, Silvia (2006). "Preserving the Ephemeral: the International Museums Day 2004 in Mexico" at *International Journal of Intangible Heritage*. Vol. 01, 2006. <http://www.nfm.go.kr/download/ijih_w11_volumes/2006_chapter06.pdf>

Smeets, Rieks (2004) "La Lengua, Vehículo del Patrimonio Cultural". *A Museum International*. Núm 221-222. Mayo 2004, "Miradas y visiones de lo inmaterial" . UNESCO: Paris

Solanilla Demestre, Laura. (2002). *Què volem dir quan parlem d'interactivitat? El cas dels webs dels museus d'història i arqueologia*. A Digit-Hvm, revista digital d'Humanitats, núm. 4. <<http://www.uoc.es/humfil/articulos/cat/solanilla0302/solanilla0302.html>>

Solanilla Demestre, Laura (2004) "Digitalitzant el record. La memòria de la Guerra Civil Espanyola a Internet". Comunicació al *II Congrés ONLINE OCS*. Barcelona, novembre 2004.

Solanilla Demestre, Laura (2004). *Digitalitzant el record. La història invencible*. Seminari de recerca –DEA. Doctorat Interdisciplinari sobre la Societat de la Informació. IN3-Universitat Oberta de Catalunya. Barcelona

Solanilla Demestre, Laura. (2006). "Digitalitzant el record". Dossier *El dret a la memòria a l'Avenç* núm. 314, juny 2006. Barcelona: l'Avenç.

Solanilla Demestre, Laura (2008) "Internet as a tool for for Communicating Life Stories: a New Challenge for Memory Institutions". Al *International Journal of Intangible Heritage*, 2008 <http://210.204.213.135/ijih_upload/ijih_w11_volumes/LauraSolaniilla.pdf>

Sontag, Susan (1980). *Sobre la fotografia*. Barcelona: Edhasa

Spadaccini, Jim, Chan, Sebastian (2007) Radical Trust: The State of the Museum Blogosphere. In J. Trant and D. Bearman (eds). *Museums and the Web 2007: Proceedings*. Toronto: Archives & Museum Informatics, published March 31, 2007 at <<http://www.archimuse.com/mw2007/papers/spadaccini/spadaccini.html>>

Spadone, Pierre-Louis (2004) "Construir un espacio de la memoria". A *Historia, Antropología y Fuentes Orales, Entre fabula y memoria*(32), pp 151-160. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona

Sprünker, Janine (2006). *Creativitat, comunicació i difusió per a noves aplicacions*. Congrés Cibersocietat 2006. <<http://www.cibersociedad.net/congres2006/gts/comunicacio.php?&id=823>>

Sprünker, Janine; Munilla, Glòria (2007) "Contenidos digitales fiables y comunidades educativas virtuales para el aprendizaje". *IV Congreso de Educared organizado por Fundación Telefónica*. 29 – 31 de octubre 2007, Madrid

Sprünker, Janine (2008) "Museums and Heritage Institutions working in network. The case: Territorial System of Museu Nacional de la Ciència I de la Tècnica de Catalunya" *Museums and the Web 2008*. Montreal, 9-12 abril 2008

Steinback, Daniel; Pieken, Gorch (2006) "Jewish Life in Germany 1914-2004: One Multimedia Application-Three Ways of Acces". At *Museums & the Web 2006*. <<http://www.archimuse.com/mw2006/papers/steinbach/steinbach.html>>

Sumption, Kevin. (2001). *Beyond museum walls -- A critical analysis of emerging approaches to museum web-based education*. [en línia]. Ponència a *Museums & the Web*, Seattle, USA, 2001.

<<http://www.archimuse.com/mw2001/papers/sumption/sumption.html>>

Svensson, Tom G. (2004) Knowledge and context - the social life of objects. ICME Papers from the ICOM 2004 General Conference, Seoul, Korea, October 2-8, 2004.

<<http://museumsnett.no/icme/icme2004/svensson.html>>

Swiader, Lawrence (2002). *The First W—A Web Site for Non-English Speaking Audiences*. At Museum & the Web 2002. Boston, USA.

<<http://www.archimuse.com/mw2002/papers/swiader/swiader.html>>

Tejero Coni, Graciela (2007) "Why Create a Museum on Women?" *A Museum International*. Núm 236 Vol. 59. Diciembre 2007, "Gender Perspectives on Cultural Heritage and Museums". UNESCO: Paris, pp. 63-69

Témime, Émile (2007) "The Maghrébin,¹ or North African Culture in Marseilles, France: between the visible and the invisible; between acceptance and repression". *A Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 18-23

Thompson, Paul. (1988). *La voz del pasado. Historia oral*. Valencia: Edicions Alfons el Magnànim

Tirefort, Claire (2007) "Documenting Immigration: from resource centre to media library" *A Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 97-102

Todorov, Tzvetan (2000) *Los abusos de la memoria*. Barcelona: Paidós, cop

Toubon, Jacques (2007) "The Political Genesis of the Cité nationale de l'histoire de l'immigration". *A Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 8-12

Trant, Jennifer. (2006). "Social Classification and Folksonomy in Art Museums: early data from the steve.museum tagger prototype". ASIST-CR Social Classification Workshop, Austin, TX, USA. Nov 4, 2006. Also available <<http://www.archimuse.com/papers/asist-CR-steve-0611.pdf>>

Trant, Jennifer. (2006). "Exploring the potential for social tagging and folksonomy in art museums: Proof of concept." *New Review of Hypermedia and Multimedia*, Vol 12, No 1, June 2006. Also available: <<http://www.archimuse.com/papers/steve-nrhm-0605preprint.pdf>>

Traverso, Enzo. (2006). *Els usos del passat. Història, memòria, política*. València: Universitat de València

Turnbull, Anni (2005) "So what!: Community stories matter" At *Museums Australia National Conference: Politics and Posicioning*. 1-4 may 2005. Sydney, Australia

Turnbull, Anni (2006). "People's stories of place: how does oral history work within exhibitions that are specific to place?". At *Dancing with memory: oral history and its audiences*. 14th International Oral History Conference. 12-16 July. Sydney, Australia.

UNESCO (1998) Regional Seminar for Cultural Personnel in Asia and the Pacific: Preservation and Promotion of the Intangible Cultural Heritage. Tokio, Japan 24 February-2 March 1998. <http://www.accu.or.jp/ich/en/pdf/1998_Tokyo.pdf>

UNESCO (1999) Regional Seminar for Cultural Personnel in Asia and the Pacific: Preservation and Promotion of Traditional/Folk Performing Arts. Bangkok, Thailand. 23-26 February 1999. <http://www.accu.or.jp/ich/en/pdf/1999_Bangkok.pdf>

UNESCO (2000) Regional Seminar for Cultural Personnel in Asia and the Pacific: Building a Network for Preservation and Promotion of Traditional/Folk Performing Arts. Tokio, Japan. 8-12 February 2000. <http://www.accu.or.jp/ich/en/pdf/2000_Tokyo.pdf>

UNESCO (2001) National Workshop on the Documentation and Promotion of the Intangible Cultural Heritage in India. New Delhi. 4-13 January 2001. <http://www.accu.or.jp/ich/en/pdf/2001_NewDelhi.pdf>

UNESCO (2002). Regional Workshop for Cultural Personnel in Asia and the Pacific: Promotion of the "Proclamation of Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity" Tokio, Japan. 12-16 March 2002. <http://www.accu.or.jp/ich/en/pdf/2002_Tokyo.pdf>

UNESCO. (2002) *Museum international*. "Les usages du patrimoine dans la société de la information". Septembre 2002, núm 215

UNESCO. (2002) *Museum international*. "Les usages du patrimoine dans la société de la information" (2). Desembre 2002, núm 216

UNESCO (2003). *Convention for the safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*. <<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001325/132540e.pdf>> (anglès)
<<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001325/132540s.pdf>> (espanyol)

UNESCO (2003). The Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. Information kit. <<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001412/141247S.pdf>>

UNESCO (2003) . *Carta para la preservacion del Patrimonio digital* . <http://portal.unesco.org/ci/en/files/13367/10676067825Charter_es.pdf/Charter_es.pdf>

UNESCO (2004) "Cultural Diversity." *Intangible Heritage*. 2001. UNESCO. Nov.2004 <http://www.unesco.org/bpi/intangible_heritage/indexf.htm>

UNESCO (2004) "Cultural Diversity." *Intangible Heritage*. 2001. UNESCO. Nov.2004 <http://www.unesco.org/bpi/intangible_heritage/indexf.htm>

UNESCO (2004) Museum International. Núm 221-222. May 2004, Views and Visions of the Intangible <http://portal.unesco.org/culture/admin/file_download.php/MUSEUM221222.pdf?URL_ID=23944&filename=11005338865MUSEUM221222.pdf&filetype=application%2Fpdf&filesize=1639867&name=MUSEUM221222.pdf&location=user-S/>

UNESCO (2004) Workshop on Inventory-making for Intangible Cultural Heritage Management. Tokio, 6-11 December 2004. <http://www.accu.or.jp/ich/en/pdf/2004_Tokyo.pdf>

UNESCO (2005) Report of the Expert Meeting on Inventorying Intangible Cultural Heritage, 17-18 March 2005 .

<http://portal.unesco.org/culture/en/file_download.php/89cf68e84379e9e753d10577e6520d4drepexp03-2005_en.pdf>

UNESCO (2005) Sub-Regional Experts Meeting in Asia on Intangible Cultural Heritage: Safeguarding and Inventory-Making Methodologies. Bangkok, Thailand, 13-16 December 2005. <http://www.accu.or.jp/ich/en/pdf/b2005subreg_00_cover-tables.pdf
<http://www.accu.or.jp/ich/en/pdf/b2005subreg_01_MeetingOverview.pdf>

UNESCO (2006) Report of the Expert Meeting on Community Involvement in Safeguarding Intangible Cultural Heritage: Towards the Implementation of the 2003 Convention, 13-15 March 2006 . <<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001459/145919E.pdf>>

UNESCO (2006) *Grasping the intangible*. May 2006 issue of The UNESCO Courier. "There Will Be No More Proclamations of Masterpieces" Rieks Smeets, head of UNESCO's Intangible Heritage Section, <http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=32727&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html>

UNESCO (2006) General Assembly of the States Parties to the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage took place from 27 to 29 June 2006 in Room XII at UNESCO Headquarters. <<http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?pg=00027>>

UNESCO (2006) Expert Meeting on Migration Museums. Final Report. 23-25 d'octubre de 2006. Roma.

<http://portal.unesco.org/shs/es/files/10466/11664566841Final_report_En.pdf/Final%2Breport_En.pdf>

UNESCO (2006) El mensajero del Patrimonio Inmaterial 1. Febrero 2006.

<<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001445/144569e.pdf>>

UNESCO (2006) El mensajero del Patrimonio Inmaterial 2. Abril 2006.

<<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001454/145415E.pdf>>

UNESCO (2006) El mensajero del Patrimonio Inmaterial 3, Agosto 2006.

<<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001468/146887s.pdf>>

UNESCO (2006) El mensajero del Patrimonio Inmaterial 4, Septiembre 2006. Special Issue: Endangered Languages. <<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001471/147185s.pdf>>

UNESCO(2007) El mensajero del Patrimonio Inmaterial 5, Febrero 2007

<<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001497/149708s.pdf>>

UNESCO(2007) El mensajero del Patrimonio Inmaterial 6, Mayo 2007

<<http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001506/150671s.pdf>>

UNESCO(2007) El mensajero del Patrimonio Inmaterial 7, Agosto 2007

<<http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/00244-ES.pdf>>

UNESCO(2007) El mensajero del Patrimonio Inmaterial 8, Octubre 2007

<<http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/00256-ES.pdf>>

UNESCO(2007) El mensajero del Patrimonio Inmaterial 9, Junio 2008

< <http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/00384-ES.pdf>>

UNESCO-ACCU (2004) ACCU Regional Meeting in Asia and the Pacific : Promotion of Safeguarding Intangible Cultural Heritage. Osaka, Japan. 26 February-1 March 2004.

<http://www.accu.or.jp/ich/en/pdf/2004_Osaka.pdf>

UNESCO-ACCU (2004) Workshop on inventory-making for intangible cultural Final report. ACCU Programme series on intangible cultural heritage in Asia and the Pacific. Asia/Pacific Cultural Centre for UNESCO (ACCU). Tokyo, Japan, 6-11December 2004.

<http://www.accu.or.jp/ich/en/pdf/2004_Tokyo.pdf>

UNESCO-ACCU (2006) Expert Meeting on Community Involvement in Safeguarding Intangible Cultural Heritage: Towards the Implementation of the UNESCO's 2003 Convention. Tokio, 13-15 March 2006 < <http://www.accu.or.jp/ich/en/pdf/b2006Expert.pdf>>

Valcuende del Rio, J.M.N.M., Susana. (2005). *Las políticas de la memoria en los sistemas democráticos: Poder, cultura y mercado* Sevilla: XI Congreso de Antropología.

Valdés Sagüés, Maria del Carmen (1999). *La difusión cultural en el museo: servicios destinados al gran público*. Gijón: Trea, S.L.

Valensi, Lucette (1998). "Como perdura el recuerdo de los grandes acontecimientos. Autores de la memoria, guardianes del recuerdo, medios nemotécnicos". A la revista *Ayer*, num 32, p.57-68. Madrid: Marcial Pons

Vallverdú, Jaume (2003) "Els negatius de la memòria: les vides (re)compensades". Al Dossier "Vida, memòria i oblit" a la *Revista d'Etnologia de Catalunya*, Novembre de 2003, núm 23. pp.70-81. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Centre de Promoció de la Cultura Tradicional i Popular

Van Huy, Nguyen (2003). "Intangible Cultural Heritage at the Vietnam Museum of Ethnology". ICOM news 4. Vol 56, 2003. ICOM news.

<http://icom.museum/pdf/E_news2003/p4_2003-4.pdf>

Vander Wal, T. (2006.) *Folksonomy to Improve Information Architecture*. Presentation to OZ IA, 30 Sydney, Australia. Sep 2006. Podcast

<<http://podworkx.com/ozia2006/2006/10/18/ThomasVanderWalFolksonomyToImproveIA.aspx>>

Vazquez, Sixto Félix. (2001) *La memoria como acción social: relaciones, significados e imaginario*. Barcelona: Paidós, cop

Vicente Guitart, Carles. (2001) "Museus, patrimoni i territori". A *Barcelona Metròpolis Mediterrànea* n° 55 (abril-juny 2001)

<http://www.bcn.es/publicacions/bmm/55/ct_qc07.htm>

Vicente Sánchez, Manuel; Oliver, Elías (2005) "La formación de mediadores interculturales: la experiencia de la Red Acoge" A *Patrimonio inmaterial y Gestión de la Diversidad*. PH Cuadernos, 17. Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Cultura, IAPH.

Vila, Santi. (2005). *Elogi de la memòria. Records, silencis, oblits i reinencions*. València: Eliseu Climent, editor

Vilanova, Mercedes.(2003). "Rememoracion en la historia". A *Historia, Antropologia y Fuentes Orales, Memoria rerum*(30), pp 23-40. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona

Vinyes, Ricard. (2000). "Un conflicte de memòries: el Museu d'Història de Catalunya". A la revista *L'Avenç*, núm 247, p. 34. Barcelona: Ed. L'Avenç.

Vinson, Isabelle (2000) "Patrimoni i cibercultura: quin contingut cultural per a quina cibercultura?" A Informe mundial sobre la cultura 2000-2001. Diversidad cultural, conflicto, pluralismo. Barcelona: UNESCO y Ediciones Mundi-Prensa

Vinson, Isabelle (2007) "Editorial: The legacy of migrants" A *Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 4-7

Vinson, Isabelle (2007) "Editorial" A *Museum International*. Núm 236 Vol. 59. Diciembre 2007, "Gender Perspectives on Cultural Heritage and Museums". UNESCO: Paris, p. 4-6

Volovitch-Tavares, Marie -Christine; Stoenesco, Dominique (2007) "Portuguese Immigrants and Portuguese Culture in France" A *Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 30-40

Wendland, Wend (2004) "Patrimonio inmaterial y propiedad intelectual: retos y perspectivas". A *Museum International*. Núm 221-222. Mayo 2004, "Miradas y visiones de lo inmaterial" . UNESCO: Paris

Westerman, William (2004) *The Queen City Manifesto: The Potential for Civic Engagement in Local Folklife Museums*. ICME Papers from the ICOM 2004 General Conference, Seoul, Korea, October 2-8, 2004. URL<<http://museumsnett.no/icme/icme2004/westerman.html>>

Wiewiorka, Annette (1992). *Déportation et génocide: entre la mémoire et l'oubli*. Paris: Plon.

Wihtol de Wenden, Catherine (2007) "Immigration and Cultural Rights: political recognition and cultural acceptance". A *Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007, "The Cultural Heritage of Migrants". UNESCO: Paris, p. 24-29

Worcman, Karen; Santos Matos, José; Henriques, Rosali. (1999). "Museum of the Person: a Brazilian Experience of Virtual Museum". Museu da Pessoa, Brazil. in J. Trant and D. Bearman (eds.). *Museums and the Web 1999: Proceedings*, Toronto: Archives & Museum Informatics at <<http://www.archimuse.com/mw99/papers/worcman/worcman.html>>

Worcman, Karen (1999) "A historia na empresa: identidades e oportunidades" <http://www.museudapessoa.net/oquee/biblioteca/karen_worcman_a_historia_na_empresa.pdf>

Worcman, Karen (2002). "Digital division is cultural exclusion. But is digital inclusion cultural inclusion?" At meeting *Digital Collectives in Indigenous Cultures and Communities* in Hilo,

Hawai. At D-Lib Magazine. March 2002. Volume 8 Number 3.

<<http://www.dlib.org/dlib/march02/worcman/03worcman.html>>

Worcman, Karen, et al. (2005) " Identity and Representation: Social Justice and Community Building Through The Museums Of The Person", in J. Trant and D. Bearman (eds.). *Museums and the Web 2005: Proceedings*, Toronto: Archives & Museum Informatics, published March 31, 2005 at <<http://www.archimuse.com/mw2005/papers/worcman/worcman.html>>

Yerkovich, Sally (2006). "Linking the Present with the Past through Intangible Heritage in History Museums" at *International Journal of Intangible Heritage*. Vol. 01, 2006. <http://www.nfm.go.kr/downfile/ijih_w11_volumes/2006_chapter04.pdf>

Yerushalmi, Josef Hayim (2002). *Zajor: la historia judia y la memoria judia*. Rubí: AnthroposMèxico. Fundaci3n Cultural Eduardo Cohen

Yiakoumaki, Vassiliki (2005). "On bureaucratic essentialism: constructing the Mediterranean in European-Union Institutions" (en premsa)

Yim, Dawnhee (2004). "Living Human Treasures and the Protection of Intangible Culture Heritage: Experiences and Challenges" A ICOM News 4, 2004. Special Issue. Seoul "Museums and Intangible Heritage. <http://icom.museum/pdf/E_news2004/p10_2004-4.pdf>

Yoshida, Kenji (2004). "El Museo y el Patrimonio Cultural Inmaterial". A *Museum International*. Núm 221-222. Mayo 2004, "Miradas y visiones de lo inmaterial" . UNESCO: Paris

Yudilovitch, Merav (2007) "Defying borders". A *Ynetnews*. <<http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3470706,00.html>>

Zagala, Stephen (2004). "Dibujos de arena de Vanuatu". A *Museum International*. Núm 221-222. Mayo 2004, "Miradas y visiones de lo inmaterial" . UNESCO: Paris

Zanten, Wim van (2004). "La elaboraci3n de una nueva terminología para el patrimonio cultural inmaterial". A *Museum International*. Núm 221-222. Mayo 2004, "Miradas y visiones de lo inmaterial" . UNESCO: Paris

Zertal, Idith (2005) *Una revisi3n de la historia judía y otros ensayos*. Barcelona, Paid3s, p.150.

Zubimendi, Julián (2003) "Identitat i diferència". Al Dossier "Vida, memòria i oblit" a la *Revista d'Etnologia de Catalunya*, Novembre de 2003, núm 23. pp.114-119. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Centre de Promoci3n de la Cultura Tradicional i Popular

Zubiria Samper, Sergio de (2005). "Diversidad y patrimonio en clave latinoamericana". A *Patrimonio inmaterial y Gestió n de la Diversidad*. PH Cuadernos, 17. Sevilla: Junta de Andalucí a, Consejerí a de Cultura, IAPH.

Metodologia

Alonso Berrocal, Jose Luis; Figueroa, Carlos; Zazo, Angel (2004). *Cibermetria. Nuevas técnicas de estudio aplicables al web*. Gijon: Ediciones Trea

Davis, G. B. P., Clyde A. (1997) *Writing the doctoral dissertation: a systematic approach*. New York: Barron's.

Davis, Kathy (2003) "La biografia como metodologia crítica". A *Historia, Antropologia y Fuentes Orales, Memoria rerum*(30), pp 23-40. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona

Eco, Umberto. (2002) *Como se hace una tesis*. Barcelona: Editorial Gedisa, S.A.

García Santiago, Lola (2003) *Extraer y visualizar información en Internet: el Web Mining*. Gijon: Ediciones Trea

Hewson, Claire; Yule, Peter, Laurent; Dianna; Vogel, Carl. (2003). *Internet Research Methods. A practical guide for the social and behavioural sciences*. London: SAGE Publications

Hine, Christine. (2004). *Etnografia visual*. Barcelona: Editorial UOC.

Hine, Christine. (Ed.) (2005). *Virtual Methods. Issues in Social Research on the Internet*. Oxford: Berg.

Jacobson, Trudy; Cohen, Laura. (2002) *Evaluating Internet Resources*. University of Albany Libraries. URL<<http://library.albany.edu/internet/evaluate.html> > [Consulta el 12/12/2002]

Jones, S (1998) "Measuring Internet Audiences. Patrons of an On-Line Art Museum". At *Doing Internet Research. Critical Issues and Methods for Examining the Net*. London, New Delhi: SAGE Publications

Mann, Chris; Stewart, Fiona. (2000) *Internet Communication and Qualitative Research. A Handbook for Researching Online*. London: SAGE Publications

Palmen, Rachel (2007) IN3 presentation: Application of a Grounded Theory Approach: Participation, Power and Democracy. Internal papers

Rigo, Antonia; Genescà, Gabriel (2000) *Tesis i treballs. Aspectes formals*. Vic: Eumo Editorial

Strauss, Anselm; Corbin, Juliet (1998) *Basics of Qualitative Research. Techniques and procedures for Developing Grounded Theory*. 2nd ed. Thousand Oaks [etc.] : Sage

Taylor, S. J; Bogdan, R. (2000). *Introducción a los metodos cualitativos de investigación*. Barcelona: Paidós Bàsica

TERMCAT (2003). *Societat de la informació. Noves tecnologies i Internet*. Diccionari terminològic. Barcelona: TERMCAT

Quivy, Raymond; Van Campenhoudt, Luc (2001). *Manual de recerca en ciències socials*. Barcelona: Ed.Herder

8. Glossari

Una de les principals dificultats aparegudes a l'hora de realitzar aquesta recerca ha estat la utilització de la terminologia. Ben aviat ens vam adonar que ens movíem en un àmbit de termes imprecisos, on un mateix concepte es denominava de formes diferents o bé la mateixa paraula s'utilitzava per a definir conceptes no completament coincidents. Un segon problema és l'existència d'anglicismes que no disposen d'una traducció precisa al català. Finalment, hem hagut d'inventar termes que no existeixen (o no són reconeguts) per explicar fets i situacions.

Per això hem optat per explicar en aquest glossari la definició d'una sèrie de termes que apareixen en el nostre treball. Aquesta definició no preten ser exhaustiva, sino que només vol deixar clar en quin sentit i amb quines connotacions s'han utilitzat determinats termes. En algunes ocasions, la definició ja ha aparegut com nota a peu de pàgina dins del propi treball. No obstant, ens ha semblat oportú fer una recapitulació final per a facilitar-ne la localització

1. *Bloc / Blog*
2. *Brick and mortar museum.*
3. Ciberactivisme
4. Cibercultura
5. Ciberespai
6. Cibermuseologia / cibermuseografia
7. *Community* (comunitat, col·lectivitat, veïnatge)
8. *Folksonomy* (etiquetatge col·laboratiu)
9. *In situ / fora línia / en línia* (on site/offline/online)
10. Institucions de la memòria
11. Lloc de memòria (*lieux de mémoire*)
12. Memòria
13. Memorial
14. Museu memorial
15. Museu de migració
16. Museu de persona
17. Paradigma memorístic
18. *Parnertship* (associació, col·laboració)
19. Patrimoni tangible / intangible, material / immaterial
20. *Podcast / Videocast*

Bloc/Blog

El TERMCAT ha proposat el terme "bloc" com a traducció normativa al català del mot "blog" i el terme "blocaire" per denominar la persona que l'escriu (*blogger* en anglès). No obstant, aquesta traducció no està gens incorporada encara a la pràctica quotidiana i s'utilitza de forma pràcticament absoluta l'expressió anglesa "blog". Per aquest motiu i tenint en compte que s'han utilitzat altres anglicismes en aquest treball, hem optat per fer servir l'anglicisme "blog" per a facilitar la comprensió del lector.

Brick and mortar museum.

Museu presencial, edifici on s'allotja el museu. El gir idiomàtic "brick and mortar" fa referència a un edifici acabat o construcció. L'emergència d'Internet i l'aparició de llocs web de museus, i fins i tot de museus que només existeixen a la xarxa va fer necessària una diferenciació. El terme *brick and mortar museum* s'utilitza per a denominar la seu física de la institució i diferenciar-la de la seva seu virtual.

Ciberactivisme

Accions col·lectives o de desobediència civil que utilitzen les eines i les Tecnologies de la Informació i Comunicació per aconseguir la movilització ciutadana en campanyes reivindicatives de diversa índole.

Cibercultura

Neologisme que, segons Pierre Lévy, "designa el conjunt de tècniques (materials i intel·lectuals), de pràctiques, d'actituds, de maneres de pensar i de valors que es desenvolupen de manera conjunta en el creixement del ciberespai" [Lévy, Pierre. (1999). *La cibercultura, el segon diluvi*. Barcelona: Ediuoc., p. 15]

Ciberespai

Segons Pierre Lévy, "el ciberespai (també anomenat "xarxa") és el nou mitjà de comunicació que emergeix de la interconnexió mundial dels ordinadors. Aquest terme designa no només la infraestructura material de la comunicació numèrica, sinó també l'univers oceànic d'informacions que conté i els éssers humans que s'hi cabussen i que l'alimenten"

[Lévy, Pierre. (1999). *La cibercultura, el segon diluvi*. Barcelona: Ediuoc, p. 15]

Cibermuseologia / cibermuseografia

Denominem *cibermuseologia* un nou àmbit de coneixement acadèmic que s'ocupa de l'estudi dels plantejaments teòrics que guien el disseny, la planificació i construcció dels museus en línia i les seves activitats virtuals.

En canvi, definim com *cibermuseografia* les tècniques, procediments i recursos emprats a la xarxa pels museus i que utilitzen les TIC per a la gestió i difusió de les col·leccions d'un museu.

Community (comunitat, col·lectivitat, veinatge)

Terme anglès que té un abast més ampli que la seva traducció catalana “comunitat, col·lectivitat, veinatge”. En català és un “grup social que es caracteritza generalment per un vincle territorial i de convivència o per una afinitat d’interessos i de conviccions ideològiques”. En anglès el terme “community” té una accepció més àmplia i col·loquial i significa simplement un grup de persones que comparteixen alguna característica comuna, independentment de la seva localització geogràfica o del tipus d’interacció. En aquest sentit, “community” pot indicar una comunitat d’interessos o un grup ètnic. Les diverses comunitats no són excloents entre si, sinó que, per exemple, una comunitat geogràfica pot incloure diverses comunitats culturals i organitzades.

A grans trets, podem categoritzar tres tipus de comunitats: geogràfiques, culturals i organitzatives.

- a) Comunitats geogràfiques. Són comunitats que es vertebraren pel lloc. Poden incloure des de barris, suburbis, pobles, ciutats, regions, o nacions fins al planeta en general.
- b) Comunitats culturals. Inclouen grups ètnics, religiosos, o de qualsevol altre tipus de tret cultural compartit. Es poden considerar comunitats d’ajuda o identitàries, com amb persones discapacitades o tercera edat.
- c) Comunitats organitzatives. Inclouen xarxes informals com la família o grups d’amics a associacions més formals: associacions professionals partits polítics, associacions econòmiques i/o empresarials a escala local, nacional o internacional.

Folksonomy (etiquetatge col·laboratiu)

El terme “folksonomy” s’atribueix a l’informàtic Thomas Vander Wal i es una barreja de les paraules “folk” (company, paio) i “taxonomia”. Es refereix específicament als sistemes d’indexació creats a les comunitats virtuals a Internet. Es pot reduir com “etiquetatge col·laboratiu”. Per aprofundir, veieu <<http://vanderwal.net/folksonomy.html>>

In situ /fora línia / en línia (on site/offline/online)

- in situ (onsite): Activitat o recurs no digital que es accessible des de la seu física del museu.
- fora línia (offline): Recurs digital que no està connectat a una xarxa de telecomunicacions (Internet). Pot ser accesible a través de dispositius situats a la seu física del museu (ordinadors, punts de consulta del catàleg, PDA’s) o bé per mitjà de suports digitals com els CDs o DVDs

- en línia (online): Recurs digital que és controlat per un ordinador o un sistema informàtic i què és accessible per mitjà d'Internet.

Institucions de la memòria

L'expressió "Institucions de la Memòria o l'acrònim *ALM Sector (Archives, Libraries and Museums)* denomina aquelles institucions encarregades per vetllar pel patrimoni cultural (material i immaterial) de la comunitat a la que serveixen. Aquest concepte va ser proposat per Roland Hjerpe el 1994 com a terme genèric per a denominar un ampli espectre d'institucions culturals patrimonials: biblioteques, museus, arxius, monuments, arxius, llocs patrimonials, jardins botànics i zoològics que vetllaven pel Patrimoni. Mica a mica el concepte es va consolidant entre els especialistes del sector encara que no s'utilitza de forma popular.

Lloc de memòria (*lieux de mémoire*)

Terme proposat per l'historiador francès Pierre Nora, que defineix els punts on s'ancora la memòria col·lectiva. Nora va estudiar els punts simbòlics on cristal·litzava l'herència nacional de França, que abastaven una àmplia topologia de la simbòlica francesa, tan material, com immaterial i ideal. El concepte s'ha intentat aplicar a altres països amb resultats desiguals, ja que la idea de nació no és homogènia arreu.

Memòria

- Memòria autobiogràfica. Segons Halbwachs és la que cadascun dels individus experimenta. Encara que sigui una memòria interna, personal, en el sentit que és memòria viscuda, sempre és col·lectiva, ja que són els referents socials qui la construeixen.
- Memòria històrica. Segons Halbwachs és la memòria "manllevada" d'esdeveniments del passat que el subjecte no ha experimentat personalment. "Hay que distinguir entonces dos memorias que llamaremos, si se quiere, memoria interior o interna y la otra memoria exterior; o bien una memoria personal y una memoria social. Diremos mas exactamente: memoria autobiográfica y memoria histórica"
[Halbwachs, Maurice (2004) *La memoria colectiva*. Zaragoza: Prensas Universitarias de Zaragoza, p. 37]
- Memòria col·lectiva. Memòria d'un grup o societat. En sentit ampli la memòria de la societat nacional que implica totes les societats particulars (memòria autobiogràfica + memòria històrica). Llavors, la memòria col·lectiva d'un grup seria la suma de totes les memòries autobiogràfiques dels seus membres més la memòria històrica.

- Memòria pública. La memòria dominant acostuma a ser la memòria pública (que es genera activament a tres nivells: individual, grupal i social) representada en els mitjans de comunicació. John Nerone afirma que aquesta memòria pot arribar a influir sobre la manera en què la gent remodela el seu propi passat (la memòria personal.)
- Memoria social. Segons John Nerone la memòria social és “La rememoración deliberada que de algunas experiencias hacen ciertos grupos, instituciones o individuos de la sociedad y que se organiza basándose en fuentes escritas conocidas y con una dimension moral concreta.”
[Nerone, John (1989) “Professional History and Social Memory” en *Communication*, Vol 11. p.92]
- Úsos de la memòria. Segons Todorov, “El uso literal, que convierte en insuperable el viejo acontecimiento, desemboca a fin de cuentas en el sometimiento del presente al pasado. El uso ejemplar; por el contrario, permite utilizar el pasado con vistas al presente, aprovechar las lecciones de las injusticias sufridas para luchar contra las que se producen hoy en día, y separarse del yo para ir hacia el otro”
[Todorov, Tzvetan (2000) *Los abusos de la memoria*. Barcelona: Paidós, cop. p.32]

Memorial

Monuments commemoratius erigits en homenatge a víctimes d'un fet traumàtic. No exerceixen funcions de museu, encara que en poden formar part.

Museu memorial

El terme “museu memorial” s'utilitza com a sinònim de museu, monument o centre d'interpretació relacionat amb l'Holocaust a Alemanya i a arreu del món. En aquesta variant els memorials (llocs o museus) són en primer terme llocs on es commemora la memòria de les víctimes del règim nazi. En alguns casos estan situats en llocs de mort i sofriment (p.ex camps de concentració)

Dins d'aquesta tipologia de museus s'inclouen museus de la guerra, museus militars i museus de l'Holocaust. Tots tenen com a denominador comú que recullen la història d'un fet traumàtic sobre un grup de població, sigui un estat de represió política, un genocidi, o una guerra d'abast territorial més o menys ampli.

Museu de migració

Entenem per museus de migració aquells museus que s'ocupen tan de les comunitats immigrants (en el país d'acollida) com d'aquelles comunitats i països que han viscut importants diàspores migratòries (museus d'emigració). En el cas de les comunitats migrants es produeix un fenomen de pèrdua de referents identitaris, mentre que en la societat d'acollida s'instal·len una sèrie d'estereotips sobre els immigrants. El paper dels museus de migració es fonamental a l'hora de modificar

positivament la percepció social de la immigració i afavorir l'emergència d'identitats híbrides que incorporen trets culturals d'ambdós móns.

Museu de persona

Aquesta idea va sorgir d'un grup de treball sobre el fotògraf José de Medeiros liderat per la historiadora Karen Worcman a Sao Paulo l'any 1991. La idea va anar evolucionant fins agafar cos i esdevenir una institució en línia, la missió de la qual és registrar, preservar i transformar en informació històries de vida de qualsevol persona de la societat, promovent canvis socials per mitja de la reflexió sobre la identitat i la valoració d'individus i comunitats. "Philosophically, the purpose we had in mind was to create the possibility of preserving, and turning it into an information source, the life history of each and every person. Our concept of work and method were formed as from the possibilities opened by the oral history stream led by Paul Thompson (1978), which considers oral history an instrument allowing anonymous people to become part of History. For the Museum of the Person there are no narratives with more "historic value" and/or "truthfulness" than others, even if the latter do not be compatible with certain versions of official History. It is in the junction that the various narratives can be compared, enabling the reader to absorb a multiplicity of History visions

[Worcman, Karen; Santos Matos, José; Henriques, Rosali. (1999). "Museum of the Person: a Brazilian Experience of Virtual Museum". Museu da Pessoa, Brazil. in J. Trant and D. Bearman (eds.). *Museums and the Web 1999: Proceedings*, Toronto: Archives & Museum Informatics at <<http://www.archimuse.com/mw99/papers/worcman/worcman.html>>]

A aquesta iniciativa es van anar afegint museus d'altres països, constituint una xarxa de museus de persona que actualment (2008) consta de quatre membres: *Museu da Pessoa* (Sao Paulo, Brasil), *Museu da Pessoa* (Portugal), *Museum of Person* (Indiana, US) i *Musée de la Personne* (Montréal, Canada).

Paradigma memorístic

Conjunt de records acceptats per una comunitat en un moment històric determinat i que passen a formar part de l'imaginari col·lectiu. La construcció d'aquest paradigma memorístic comporta una tasca de selecció de records i omissió d'aquells que s'oposen o contradueixen el discurs dominant. El paradigma memorístic evoluciona i es modifica amb el pas del temps i els canvis socials i polítics, permetent així una recuperació de records que havien desaparegut del discurs oficial.

Partnership (associació, col·laboració)

Un *partnership* és un tipus d'entitat de negocis amb socis (partners) que comparteixen els guanys i les pèrdues del negoci en el que han invertit. En el context de la societat civil, un *partnership* és un contracte entre individus que amb esperit de cooperació es posen d'acord per dur a terme alguna tasca, contribueixen

a ella aportant propietats, coneixements o activitats i comparteixen els seus beneficis.

Patrimoni tangible / intangible, material / immaterial

La primera vegada que apareix el terme "patrimoni immaterial" en un document oficial va ser l'any 1982 a les actes de la *Conferència Mundial de Polítiques Culturals, Mondiacult*. En el món de parla anglesa s'ha imposat l'expressió "tangible / intangible heritage". A les traduccions de documents a llengües llatines es pot trobar indistintament els termes "tangible/ intangible" i "material/immaterial", que s'utilitzen com a sinònims.

Una cerca al diccionari del IEC ens remet a les definicions següents:

tangible 1 adj. Que pot ésser tocat, perceptible al tacte. 2 adj. Constatable, que no es pot posar en dubte.

intangible 1 adj. Que no pot ésser tocat. 2 adj. Que no pot ésser canviat ni modificat.

material 1 adj. Relatiu o pertanyent a la matèria. 2 adj. Format de matèria. 3 adj. Que concerneix la naturalesa física de l'ésser humà, les seves necessitats corporals, interessos, etc. [en aquesta entrada s'han deixat de banda aquelles accepcions que no corresponien a adjectius]

immaterial adj. Que no és material.

Així doncs, la dicotomia "tangible / intangible" en la seva primera accepció ens remet al tacte, mentre que en la segona ens indica una característica d'immutabilitat i de certesa. En canvi, la parella "material/immaterial" és molt més precisa i ens remet directament al concepte de matèria física (o a l'absència d'ella). Per aquest motiu, considerem més pertinent l'ús del binomi "material / Immaterial" per a denominar el tipus de patrimoni objecte del nostre estudi i així ho apliquem en aquesta tesi.

Podcast /Videocast

Arxiu de àudio que es pot descarregar i escoltar des de l'ordinador o des d'un reproductor d'àudio. Si l'arxiu és de vídeo, s'anomena *videocast*. Sorgeix de la combinació de les paraules "Ipod" i "broadcast" (emissió de ràdio o tv) i és un neologisme que va proposar el periodista Ben Hammersley en el diari britànic *The Guardian* el 12 de febrer de 2004 per a descriure la possibilitat d'escoltar àudio en reproductors portàtils. Generalment utilitza el format mp3, encara que de vegades pot estar codificat com a arxiu AAC o WMA per disposar de millors possibilitats a l'hora d'oferir opcions a l'usuari

El que fa diferent els *podcast* dels arxius d'àudio normals és la seva distribució: per mitjà d'un arxiu RSS (*Really Simple Syndication*) que és un arxiu de text que recull

el nom de l'arxiu podcast, l'autor, la data, el tema i altres informacions bàsiques. El que fa aquest arxiu es permetre que un cop l'usuari es subscriu al podcast, aquest es descarregui automàticament a l'ordinador del visitant cada cop que apareix un de nou. Es tracta doncs d'un sistema de subscrició de continguts. Evita que l'usuari hagi de tornar periodicament al lloc web original per buscar nous arxius i descarregar-los manualment. Per tant, quan algú es subscriu als *podcast* d'un web determinat, el programa revisarà automàticament si han aparegut nous *podcasts*, i en cas afirmatiu els descarregarà en el gestor d'arxius d'àudio de l'usuari (generalment l'iTunes) .

9. Cites traduïdes

Capítol 2. Marc teòric i conceptual (pp. 23-96)

p.30, n.10. Fins i tot, la Bíblia hebrea sembla que no te dubtes a l'hora d'ordenar recordar. Les seves crides a recordar són inapel·lables i fins i tot quan no ho mana, el record sempre és central. En total, el verb *zakhar* apareix a la Bíblia no menys de cent seixanta nou vegades en les seves variades accepcions, generalment acompanyant els termes Israel o Déu com a subjectes, ja que la memòria els incumbeix a tots dos. El verb es complementa per el seu contrari: oblidar. Així com s'ordena recordar a Israel, també se'l comina a no oblidar. Ambdós imperatius han ressonat amb efectes permanents sobre els jueus des dels temps bíblics. No obstant, a l'hora d'intentar comprendre la supervivència d'un poble que ha passat la major part de la seva existència en una dispersió global, voldria destacar que la història de la seva memòria, negligida durant molt temps i encara pendent de ser escrita, pot ser una prova de forces conseqüències.

p.41. n.39. La primera cosa que fa diferent la història oral és que ens parla menys d'esdeveniments que del seu *significat*...Les fonts orals no ens expliquen només el que ha fet la gent, sinó el què volien fer, què creien que estaven fent i el que ara pensen que van fer.

p.54, n.83. En aquests estudis, les dones centren típicament les seves narratives autobiogràfiques en temes d'agrupacions, mentre que la majoria de memòries d'homes es focalitzen en experiències relacionades amb mestratge i realitzacions. Les dones generalment inclouen altres persones en les seves descripcions del passat, mentre que els records dels homes presenten una evident manca de detalls sobre altres persones.

p.59, n.101. [*Mediterranean Voices*] va ser un intent de permetre que les veus "silenciades" es poguessin sentir, la veu de la gent corrent parlant de com donen significat al seu passat i al seu present. Es va intentar consolidar el patrimoni immaterial relacionat amb qui som i d'on venim, les "arrels" i els "camins", amb l'objectiu d'enfortir l'auto-estima local i ajudar els altres a comprendre que la "veritable" memòria històrica dels llocs implicats, en oposició a allò que es "dit" o "deixat de dir" en els llibres d'història oficials.

p. 59. n.102. El Patrimoni Immaterial és per definició més orientat a les persones que centrat en els objectes.

p.61. n.108. [La història oral] ajuda als menys privilegiats, i especialment a la gent gran a assolir dignitat i autoestima. Posa en contacte, i en conseqüència ajuda a la comprensió entre classes socials i entre generacions. I en relació amb els historiadors i altres, pot donar un sentit de pertinença a un lloc o a un moment. En resum, ajuda a fer éssers humans més complerts.

p.63. n.110. Com que la llista d'epígrafs llistada en la Convenció no pretén ser completa o exclusiva, els Comitès Intergovernamentals poden ampliar el nombre d'ítems or mencionar de forma explícita subapartats als epígrafs ja establerts. Això podria proposar subapartats com, per exemple, "jocs tradicionals", "tradicions culinàries", "modes de treball amb

animals”, “peregrinacions” o “llocs de memòria”, tots els quals ja s’han utilitzat en un o més inventaris dels Estats membres de la Convenció.

p. 64. n.113. Si no el difonem, soscavem la nostra possessió més preuada, la cosa immaterial que dona sentit al nostre passat tangible i ens guia en el futur tangible: la nostra memòria, el més immaterial dels nostres patrimonis.

p.64, n.115. A Sudàfrica, una de les formes principals de patrimoni immaterial que es commemora a nivell nacional, com a pedra angular del moviment per a construir identitats nacionals post–Apartheid, és la memòria oral d’experiències sota els governs del Apartheid (1948-1994) Aquestes històries s’estenen a través de límits ètnics i nacionals, i a través d’un nombre de comunitats autodefinides (exiliats, presoners polítics, activistes, comunitats locals, etc.

p.87, n.176. [...] podem afirmar que aquest repensar no implica un abandonament total de les qüestions abordades pels estudis d’història de la memòria. Qüestions com la construcció d’identitat per mitjà de la memòria social i les tensions existents entre individus i grups en la construcció de les memòries socials, tan importants en una historiografia de la memòria, també ens semblen rellevants tractant-se d’una “societat en xarxa” connectada a través de xips.

p.89, n.177. Fins i tot si aquests testimonis són més o menys imprecisos, no per això són menys importants ja que ens permeten salvaguardar la memòria d’aquestes persones. Més enllà d’un simple interès personal, les seves narracions pertanyen a la memòria universal. Efectivament, il·lustren els errors del passat i per tant, permeten assimilar millor aquests fracassos a fi de no repetir-los.

p.95, n.197. Fins i tot si les estadístiques estan baixant, és molt significatiu l’avanç del país de parla anglesa en termes de difusió de la cultura digital a tots els sectors de la població, però també la tendència vers l’estandardització de les eines de la comunicació mundial i en conseqüència el risc de que els llenguatges minoritaris caiguin en l’oblit

Capítol 4. Descripció dels estudis de cas (pp. 131-261)

p. 136, n.238. La perspectiva de l’individu és una altra pedra angular del Museu. Així com el visitant avança a través de la narració, les exposicions posen l’accent en les històries humanes úniques de la població jueva a Europa durant aquells anys terribles.

p.136, n. 240. A més, hem inclòs històries personals per tot el museu. Noranta breus referències d’individus concrets s’insereixen dins dels relats, utilitzant qualsevol mètode disponible – pertinences personals (algunes vegades només un botó o una joguina trencada), fotografies, testimonis enregistrats, dibuixos o notes de diaris i cartes que van sobreviure.

p.136, n.241. L’art genera una resposta emocional, i aquest és el motiu de perquè, en aquest museu històric, les obres d’art no només documenten i il·lustren el tema, sinó que també incrementen la implicació emocional del visitant.

p.136, n.242. Hem hagut d'inventar una nova museografia: una museografia amb objectes que són reals però capaços d'expressar-se d'una manera triplement interactiva: manualment interactius ("hand on" en llenguatge especialitzat contemporani), mentalment interactius ("mind on") i culturalment interactius ("hearts on").

p.137, n.243. *Yad Vashem* és un símbol poderós de la importància de l'Holocaust en la vida jueva i la seva aclaparadora centralitat a Israel.[...] *Yad Vashem* representa la perpetuació autoconscient de la memòria de l'Holocaust en la psique de la comunitat jueva en conjunt.

p.138, n.246. La nostra missió és aconseguir informació sobre l'Holocaust per ampliar tan com puguem l'audiència. *Yad Vashem* vol transmetre el què va passar a l'Holocaust a les generacions futures amb eines que siguin interessants per a la gent més jove. Poden mirar vídeos de persones explicant històries sobre els que els hi va passar enlloc de només obtenir els fets pelats.

p.143, n.261. *Yad Vashem* no és una entitat política. Podria ser un terrible error lligar l'Holocaust a la política contemporània, i això faria desviar la discussió i faria sorgir arguments no relacionats pròpiament amb l'Holocaust.

p.144, n.262. Valorem el nostre nou i innovador sistema d'arxiu. La nostra missió és perpetuar el llegat de l'Holocaust per a les generacions futures i el vídeo és una eina educativa clau. Amb el nostre nou sistema d'arxiu, no es perd res i un ampli repositori de material es fàcilment accessible tan als investigadors com al públic.

p.148, n.266. El Museu volia crear un arxiu. Això va ser des del primer moment. És veritat que al començament, moltes d'aquelles entrevistes estaven pensades per a ser utilitzades en exposicions, com sovint fem. Però hem creat potser el segon arxiu més gran d'històries orals del món. tenim uns 8.000 testimonis ara i nosaltres mateixos hem creat i produït unes 1.800 entrevistes. Per tant és un lloc molt important tan per investigadors com per estudiants i realitzadors de pel·lícules, i quan no quedin supervivents, serà aquest tipus d'arxiu el que marcarà la diferència.

p.149, n.271. El Museu no pretén ser un Museu Jueu...van haver milions d'altres víctimes. Les seves històries també han de ser explicades.

p.155, n.280. El dimecres 10 d'octubre, després de quasi vint anys de gestació, la *Cité nationale de l'histoire de l'immigration* (CNHI) obre per fi les seves portes a París. Discretament. Nicolas Sarkozy, qui el 17 de setembre no havia deixat d'inaugurar la *Cité de l'architecture et du patrimoine*, desitjant «resituar l'arquitectura al cor de les nostres opcions polítiques», no ha triat aquest cop d'assenyalar l'esdeveniment. Aquesta nova *Cité*, que consagra l'aportació de la immigració a la història de França, no serà inaugurada ni pel president ni pel ministre d'immigració, Brice Hortefeux.

p. 156, n.282. El tipus de museu dins del qual la CNHI s'inclou pot estar equivocat. No és ni un museu d'arts aplicades, ni un museu d'història en el sentit estricte del terme, ni és un lloc memorial; és un museu de societat o un museu social.

p.156, n.283. Un museu nacional, per tant, però un que no disposa inicialment de col·lecció pròpia, però un museu que recolliria tots els registres materials i immaterials de la història

de la immigració a França durant els passats dos segles. Aquest museu, original tant pel seu tema com pel posicionament que proposa per la conservació, no és només un museu; és un centre nacional que desenvolupa esdeveniments culturals, un centre de recursos, un projecte educatiu així com una xarxa de col·laboradors i socis,

p.156, n.284. L'informe lliurat el 2001 ja subratllava que " identificar el futur centre amb un museu comportaria la patrimonialització de la immigració, com si aquesta pertanyés al passat i no fos actualment un procés en actiu. Aquesta reserva encara aflorava en els resultats d'un estudi més recent. L'ambigüitat és completa: entre totes les persones consultades, els actors locals eren aquells que semblaven d'una banda més desitjosos de millorar la imatge de la immigració per mitjà de la creació d'un museu, mentre que eren els més reticents a la musealització d'aquesta història, que la relegaria a ser un episodi acabat en la història de França.

p.157, n.285. L'establiment públic *Porte Dorée - Cité nationale de l'histoire de l'immigration* és l'encarregat d'aplegar, salvaguardar, posar en valor i fer accessibles els elements relatius a la història de la immigració a França, sobretot a partir del segle XIX, i contribuir així al reconeixement dels itineraris d'integració de les poblacions immigrades dins la societat francesa i fer evolucionar les mirades i les mentalitats sobre la immigració a França.

p.157, n.286. No obstant, havent optat per una "ciutat d'història" i no simplement un museu, aquells responsables d'aquesta nova institució es van esforçar a anar més enllà de la simple promoció del patrimoni immigrant. De fet, el CNHI s'ha dedicat a la tasca de modificar les actituds vers els immigrants, mentre contribuïen a la seva integració dins la societat francesa. En altres paraules, aquest projecte memorial aposta que la cultura pot ser un tipus d'acció cívica.

p.158, n.287. L'informe que vaig fer al govern el 2004 afirma clarament que la Cité necessitarà desenvolupar-se i actuar de forma col·laborativa. Per tant, no serà només un equipament cultural i educatiu, sinó també un lloc de presentació d'activitats i de recerca impulsada per les autoritats locals i feta per les universitats i els centres de recerca, així com per associacions de voluntaris de França i de l'estranger, Els seus socis pertanyeran i treballaran en la xarxa.

p.158, n.288. Per tant, el CNHI ha escollit confrontar diverses qüestions des d'un punt de vista estructural: el significat polític i institucional del projecte, sobretot a través de l'espai donat a la societat civil i a la xarxa de col·laboradors, que estan al cor del projecte; la qüestió de la identitat cultural composta de múltiples vessants, a tots nivells, del local a l'internacional; la necessitat de reconèixer que les mentalitats i representacions predominants en la societat francesa en relació a la immigració i els immigrants necessita ser transformada, ja que França, com molts altres països europeus, està sofrint una crisi de models i valors.

p.159, n.289. En conseqüència el relat testimonial es igualment fonamental; es part constitutiva del registre permanent. Pot tenir una forma directa (un testimoni filmat d'una persona viva), o indirecte (record escrit o un testimoni oral enregistrat); el què importa és el desig de permetre que la memòria s'expressi com a la realitat d'un grup o d'un individu,

encara que la seva relació amb els fets històrics amb els quals aquesta memòria es confronta permanentment.

p.159, n.290. El projecte dona un lloc especial als testimonis d'aquells que havien viscut aquesta història. Per a fer aquestes "veus individuals" fortes i visibles, per ajudar els visitants a relacionar-se amb aquestes memòries completes, hem triat unes versàtils i intel·ligents audio-guies que permeten que els visitants accedeixin a les històries dels testimonis a través del viatge. Això ens permet deixar que la paraula ressoni juntament amb altres mitjans, incloent objectes, imatges, obres d'art tridimensionals i fotos.

p.159, n.292. Gràcies a la seva col·lecció d'objectes i de fragments de memòria oral, el museu està contribuint a la conservació del patrimoni cultural immaterial, tal i com es defineix en la convenció de la UNESCO de 2003.

p. 164, n.295. La nostra missió és permetre que les persones tinguin una comprensió informada sobre la guerra moderna i el seu impacte sobre els individus i la societat:

- Creant experiències d'aprenentatge estimulants i provocant experiències al visitant que són rellevants per als públics del segle XXI i que es fonamenten en col·leccions úniques i expertesa històrica.
- Col·leccionant, estudiant i interpretant objectes, imatges i documents que il·lustren conflictes que impliquin la Gran Bretanya, la Commonwealth i els seus aliats, des de la Primera Guerra mundial fins l'actualitat, i les experiències personals de la gent que ho va viure.
- Proporcionant accés universal a les seves col·leccions i coneixement expert a través de programes de difusió innovadors basats en el web així com en les seves cinc branques.
- Desenvolupant associacions i col·laboracions que estenguin les xarxes de l'Imperial War Museum i complementin el seu estatus com una institució nacional reconeguda internacionalment.

p.168, n.311. L'expansió del programa educatiu també proporciona l'abast per la diversificació i el desenvolupament de les audiències del museu. El Museu ha liderat amb èxit *Inspiring Learning for All*, ha aplicat el marc de treball en el disseny i avaluació dels programes educatius i les exposicions i en la formació d'un ampli conjunt de col·laboracions estratègiques, amb administracions locals, museus, galeries, biblioteques i grups comunitaris,

p.172, n.317. En l'actualitat no disposem de personal o finançament per crear les pàgines web per poder-les tenir totes en línia, ni ha un calendari previst per a fer-ho. Hem de recollir les històries... llavors seran accessibles quan tinguem recursos per fer-les formar part del projecte en línia.

p.173, n.318. Crec que és una gran responsabilitat disposar d'aquestes amplies possibilitats d'accés

p.173, n.319. Crec que seria una bona idea. Qualsevol document històric és com a mínim, una mica subjectiu. Un document primari pot tenir un error de transcripció o una data equivocada o una informació històrica escrita generalment inclou alguna mena de biaix de

l'autor. Les històries orals són, al cap i a la fi, relatades per la font original –l'individu que ho va viure.

p.176, n.323. El nostre primer pas va ser fer un prototip de idea de la base de dades. En aquell moment, Internet no era tan freqüent (com a mínim a Brasil). Per tant, la idea va ser crear una base de dades multimèdia d'accés públic, possiblement en CD Rom o en una cabina. La idea va ser mantenir sempre les històries de vida, incloent-hi vídeo, fotografies, etc. i permetre a qualsevol persona seleccionar-les, una tria per dir alguna cosa important sobre la seva vida. El que volíem mantenir va ser sempre essencialment virtual.

p.176, n.328. Si destaquem el lloc web que ha centrat el màxim interès durant la Conferència, aquest seria el Museu da Pessoa (El Museu de la Persona), un museu virtual que presenta 500 històries de vida de ciutadans brasilers corrents i que en continua afegint cada setmana. Per definició, la web no té cap dificultat a atraure l'atenció de la seva audiència objectiva. "Tothom [a la Conferència] està preguntant com aconseguir que el públic escolti" diu Karen Worcman, la directora del museu. "Aquí, el públic és la col·lecció. Tu no participes en l'exposició. És l'exposició".

p.187, n.346. Al contrari que el model de galeria comunitària tridimensional i centralitzada de maó i ciment, la recerca del Centre culmina principalment en contingut en línia, produint "e-exposicions" que molt sovint no són visibles en espais del museu o en galeries d'alguna banda [...] Quan el Centre produeix versions tridimensionals de les exposicions, no es centralitzen en el museu a Sidney, sinó que generalment s'exposen en la ciutat o poble on viu la comunitat que l'ha produït i llavors una versió en línia la presenta al món exterior.

p.187, n.347. El MHC utilitza el web com ho fan els PC's domèstics, alhora com a punt principal de distribució de les exposicions als públics, i en el cas de l'exposició en línia *Belongings* (Pertinences, com un lloc on documentar *in situ* les col·leccions propietat de persones i famílies i mostrar-les al món exterior).

p.189, n.351. Les memòries migratòries –i per descomptat la cultura material i els llocs significatius associats- són poc representats o ignorats per molts historiadors com a fonts d'evidència en històries administratives de migracions i assentaments. Així com es proporciona mirades internes de les condicions de vida, les memòries – i per descomptat els records personals, quan existeixen- tenen el potencial de contradir els registres governamentals dels centres d'acollida d'immigrants. Poden afegir una perspectiva humana a la nostra comprensió de les històries locals i dels llocs patrimonials, que inclouen paisatges, edificis, habitacions i espais.

p.191, n.354. Els records poden ser apreciades herències familiars, transmeses d'una generació a una altra com àlbums fotogràfics.

p.213, n.396. [...] la diversa, però molt sovint fràgil, fàbrica de memòries i relacions que ajuda a model·lar el significat i el caràcter dels barris urbans mediterranis. Les ciutats i els veïnatsges que formen part del consorci i espais d'activitat no pretenen ser, en cap sentit, representativa d'un "arquetip" urbà mediterrani. No obstant, comparteixen una sèrie de trets de "cultures d'urbanisme", típiques dels barris urbans mediterranis i dels seus entorns, per exemple, la densa co-presència d'una població ètnica i socialment barrejada. A més, aquests

atributs no poden ser entesos sense referències als vincles transmediterranis de comerç i mobilitat, que han nodrit històricament aquestes fluides i cosmopolites ecologies socials urbanes.

p.215, n.399. En primer lloc és un projecte de recerca aplicada, els termes del qual –inclosos l'extensió i la composició de l'àrea mediterrànea - es van establir en gran mesura pels paràmetres del Programa *Euromed Heritage II* de la Comissió Europea.

En segon lloc, és un projecte multilocalitzat que es desenvolupa de forma simultània en 13 ciutats, oferint una rara oportunitat per una recerca comparativa coordinada i, igualment, fent emergir una sèrie de problemes pràctics, epistemològics i metodològics.

En tercer lloc, un element crític en la difusió és la *representació* del Mediterrani –una invitació a participar en una arena dominada per les pràctiques de representació del turisme i els mitjans de masses, presenta el perill de reproduir els mateixos modes de representació, així com el model que considera el Mediterrani com una àrea cultural homogènia, la qual cosa ha estat àmpliament criticada i desacreditada pels antropòlegs els darrers anys.

Finalment, incorpora usos innovadors de les TIC, tant pel treball de comparació, coordinació i comunicació entre els equips de recerca, com per publicar i difondre el treball del projecte mitjançant la creació d'una base de dades en línia multimèdia i multilingüe especialment dissenyada, que produeix una mena de “mediterrani virtual” que suggereix, al cap i a la fi, l'existència d'un anàleg en temps i espai real.

p.216, n.401. Al treballar amb equips multidisciplinars a cada ciutat, l'objectiu principal del projecte era crear una base de dades d'històries orals i pràctiques culturals de les barriades urbanes de les ciutats cosmopolites mediterrànies.

p.229, n.413. *Memorynet* no només ha ajudat als grups i comunitats a reconnectar amb la seva història sinó que els *Tyne & Wear Museums* han pogut recollir els seus records per a futures generacions.

p.230, n.414. *Moving Here* és un pas endavant perquè, per primera vegada, tot aquest material ha estat digitalitzat i per tant tothom el pot veure des de la seva sala d'estar. Els arxius estan canviant la seva imatge “plena de pols i rànquia” posant aquests documents a l'abast de tothom només amb un clic del ratolí.

p.231, n.415. La gent no se n'adona de la quantitat de material sobre les seves comunitats esta arxivat en museus i arxius. Quan he anat a veure els grups i he pogut ensenyar-los imatges dels mariners hindús en els molls i de les sufragistes d'origen asiàtic al lloc web de *Moving Here* s'han emocionat profundament.

p.232, n.416. La decisió de quins continguts s'havien de digitalitzar pel projecte *Moving Here* es va deixar en mans de cada grup o comunitat. No obstant, es van dur a terme diverses reunions per què tothom fos conscient de les contribucions dels altres socis i poder així construir una selecció complementària [...] Tots els textos van ser revisats per acadèmics especialistes dels temes tractats. Aquest procés de revisió va ser molt important. El text accessible en línia representava tots els socis del projecte i per tant, era fonamentals que fos històricament acurat i que representés la realitat de les experiències de les persones.

p.235, n.421. *Moving Here* va identificar un nombre d'obstacles que dificultaven que els participants compartissin les seves històries. Aquestes barreres incloïen una manca de competències informàtiques, de domini de l'anglès i de tècniques d'enregistrament. Utilitzant *Moving Here* com un estímul, els nostres col·laboradors han dissenyat programes per superar aquests obstacles.

p.236, n.422. *Moving Here* anima a què els usuaris comparteixin les seves històries en un format en el qual se sentin còmodes. Els participants dels nostres projectes actuals en col·laboració han contribuït amb obres originals de poesia, art i narrativa. Han enviat fotos, fotos digitals d'objectes, films originals i enregistraments d'àudio.

p.239, n.426. Canada és el primer país que ha integrat completament els serveis i programes de la seva biblioteca nacional i dels seus arxius nacionals. La *Library and Archives Canada* és un nou tipus d'institució del coneixement dissenyada per recollir, preservar i oferir l'accés al patrimoni documental de la nació als canadencs.

p.244, n.435. En les seves entrevistes del *Writers' Project*, Ralph Ellison va començar a experimentar en com captar i reproduir la manera en què parlava de la gent de color i ho va refinar en la seva novel·la *Invisible Man*. "He intentat utilitzar la meua oïda pel diàleg per donar una impressió de com sonen les persones. He desenvolupat una tècnica de transcripció del que sento més que no pas intentar traduir el dialecte per mitjà d'errors ortogràfics. Un mosso d'equipatges de la companyia Pullman que Ellison va entrevistar en un bar de Harlem li va dir: "Estic a Nova York, però Nova York no està en mi", una frase que mes tard va utilitzar en la novel·la *Invisible Man*.

p.244, n.438. L'escriptor del *Federal Writer Project* Stetson Kennedy ajudava a recordar mentre entrevistava persones en les seves cases de Florida davant d'un vas de cervesa. Un cop havia connectat amb ells, els hi deia que "les seves vides eren tan interessants que havien de ser recollides i escrites". Molta gent estava d'acord i quan mes notes prenia, més els hi agradava.

p.246, n.439. La majoria de projectes que hem dut a terme durant aquests anys inclouen clarament entrevistes, però aquestes entrevistes molt sovint no són històries de vida d'individus en un sentit estricte, sinó que són entrevistes focalitzades en la identitat de comunitats o grups ètnics o en mètodes d'ensenyament i aprenentatge de tradicions culturals, etc. No crec que mai disposarem dels recursos suficients per poder publicar totes les nostres històries orals o altres enregistraments en la nostra col·lecció en línia (Generalment no és un problema de requisits tecnològics sinó més aviat un tema de necessitats financeres i de personal; sempre hi han prioritats en conflicte. Hem d'aconseguir finançament per qualsevol col·lecció que vulguem digitalitzar, tan per a la seva conservació com pel seu accés en línia.

p.253, n.455. Quan rebem una contribució en línia, tot el que demanem de la persona que la fa és que ell o ella ens doni un nom, una adreça de correu electrònic verificable i autorització per utilitzar l'objecte(s) El que volem, per suposat, és molt més. Tenim un èxit raonable obtenint aquesta informació dels nostres usuaris en línia, així com d'altres persones que envien ítems per correu electrònic, CD Rom o altres mitjans.

p.254, n.458. En altres paraules, la immensa majoria de creadors de llocs web d'història oral no pretenen donar accés als seus fons –només 33 llocs web ofereixen algun tipus de catàleg amb opció de cerca en línia o una llista d'entrevistes- però utilitzen el web com una vitrina o taulell d'informació de la seva feina.

p.261, n.463. És essencial que veiem les seves cares, escoltem les seves veus i compreguem que els horrors de l'Holocaust han passat a persones com nosaltres.

Capítol 5. Per una museologia de la memòria oral a Internet (pp. 263-398.

p. 269, n.476. D'acord amb l'informe de la Comissió de Planificació, el museu ha optat per una hibridització de mirades. La mirada històrica que es fonamenta en fets d'arxiu seleccionats que van del passat al dia d'avui i permeten una contextualització de 200 anys d'immigració a França. La mirada antropològica contemporània analitza a partir de les paraules dels immigrants del passat, les evolucions del seu concepte d'identitat. La mirada artística proposa una interpretació subjectiva, estètica i fins i tot emocional del fet migratori.

p. 270, n.481. Aquest és, potser, el major repte: crear una institució patrimonial que tingui en compte les necessitats socials i que no sigui simplement el resultat de l'oferta cultural.

p.272, n.487. Per aquesta generació, la informació i les notícies son cada cop més resumides per mitjà de poques fonts formals. L'explícita opinió editorial que apareix en els mitjans de comunicació en línia, o les exhibicions comissariades per museus, estan desapareixent a favor de tipus de mitjans més informals, especialment blogs i xarxes socials en línia.

p.272, n.488. Però els conservadors necessitaran formar nous equips col·laboratius on les seves habilitats com a creadors d'històries i documentalistes pel web s'ampliïn amb productors interactius i mediadors comunitaris

p.273, n.493. La nova iniciativa de l'ICOM que anima els museus a esdevenir llocs responsables de conservar i difondre el patrimoni immaterial ha posat en marxa canvis que afectaran de forma significativa rols institucionals i procediments tradicionals. La iniciativa demanarà al personal de museus la possessió de coneixements habilitats i actituds noves i diferents i com a corol·lari la formació del personal i el desenvolupament professional o les ofertes de programes, es veuran obligats a revisar els seus continguts i metodologia.

p.275, n. 496. Una exposició "mans a sobre" o interactiva té uns clars objectius educatius, els quals animen als individus o als grups a treballar plegats per a comprendre els objectes o fenòmens reals per mitjà de l'exploració física que implica elecció i iniciativa.

p.275, n.497. Aquest factor ajuda a explicar el gran creixement de museus "mans a sobre" i centres de ciència des dels anys seixanta als Estats Units i, des de 1985, al Regne Unit i Europa.

p.276, n.498. Els visitants dels museus ja no estan satisfets simplement mirant exposicions en vitrines. Desitgen estar involucrats de forma activa amb les exposicions, aprendre informalment i entretenir-se de forma simultània.

p.276, n.500. Mentrestant, els museus tradicionals han estat animats a redissenyar exposicions per a emular l'èxit del museus "mans a sobre" i els centres de ciències, amb el doble objectiu d'ajudar a aquests museus a mantenir o incrementar la seva quota en el mercat de visitants i millorar l'eficàcia educativa de les exposicions

p.277, n.503. Les fonts orals i les històries de vida no només documenten els records personals; com a part d'un programa d'història oral, mantenen i conserven la memòria col·lectiva de les cultures i civilitzacions. En aquest sentit, les narracions autobiogràfiques orals haurien de ser incloses com una de les principals formes de Patrimoni Immaterial.

p.278, n.504. L'experiència més eficaç i fantasmal pel visitants d'aquest recinte era la veu de la filla del Ranger Attwood, explicant els seus records dins la Lleteria. [...] Les seves paraules ens retornaven a una por infantil. Ella descrivia la seva por del lloc fosc i fred en al que la va tancar el seu germà.

p. 279, n.505. *La Fundació per a la història visual de l'Holocaust*, que ha enregistrat 51.721 declaracions en vídeo de supervivents i testimonis de l'Holocaust, així com proporcionant còpies analògiques als països on es van realitzar les entrevistes, esta desenvolupant un sistema digital interactiu que permetrà als investigadors consultar per l'ordinador fragments de vídeos digitalitzats de testimonis sobre temes indexats.

p.284, n.512. Jo crec que els museus tenen el potencial de dur a terme una (r)evolució semblant a la que s'ha produït al web, de transformar-se de ser autoritats sobre continguts estàtics a plataformes dinàmiques de generació i compartiment de continguts. Jo crec que els visitants poden esdevenir usuaris i els museus ser centrals en les interaccions socials. El Web 2.0 en obre oportunitats, però també ens demostra on estan fallant els museus.

p.285, n.515. Les possibilitats de comunicació i interacció que ofereix el web d'oferir informació i permetre l'exploració de múltiples significats només ha començat a ser explotada. En aquest context, la cibermuseologia es coneguda com una pràctica que és impulsada pel coneixement més que no per l'objecte i el seu principal objectiu és difondre el coneixements utilitzant les possibilitats interactives de les TIC.

p.285, n.517. La manera com les persones utilitzen les tecnologies dins dels espais del museu segueix uns "tropos" de memòria establerts que son essencialment centrats en les persones i les històries. Això indica que els museus farien bé en explorar críticament altres maneres d'utilitzar les noves tecnologies en les institucions públiques, la qual cosa donaria un major èmfasi en l'agència i en la relació entre la identitat de l'usuari en relació a la història apresada i el desenvolupament de les memòries heretades socialment.

p.289, n.521. A mida que passa el temps, ens adonem que el contacte presencial entre els éssers humans (tant per recollir històries com per escoltar-les. és insubstituïble. Moltes vegades, l'impacte produït per un procés d'històries orals presencials (explicar històries en cercle compartint les narracions, explicar la pròpia història als entrevistadors i/o escoltar unes històries de vida. és insubstituïble. Internet mai podrà omplir aquesta llacuna.

p.290, n.522. Per la seva accessibilitat, però també per l'eficàcia dels llenguatges multimèdia, Internet permet arribar a uns tipus de públic que no vindrien de forma

espontània a la seu física. L'augment constant del nombre de particulars que disposen de material informàtic i d'una connexió d'alta velocitat a Internet així com les xifres de visites als portals culturals són tants fets que inciten a mobilitzar mitjans per dur una política activa d'edició en línia de continguts patrimonials, històrics i culturals.

p.290, n.523. *Focalitzant sobre els joves: expandint el nostre abast per mitjà de la tecnologia.* Les xarxes socials en línia i els llocs web proporcionen oportunitats al museu de vincular la seva audiència més important en com les lliçons de l'Holocaust estan lligades a algunes dels reptes més difícils que encarem avui en dia – i en el nostre futur. Del Facebook al YouTube, de SecondLife a Wikipedia, d'iTunes al web de creixement molt ràpid del museu, el museu està invertint fortament en aconseguir una xarxa global en expansió de joves sobre els resultats de l'antisemitisme, l'odi i el genocidi.

p.291, n.525. No obstant, estem desenvolupant franges horàries especials entre els joves i les comunitats culturals. Treballem també amb les persones grans i els joves. També hem treballat amb persones marginalitzades com ex-empresonats

p.291, n.526. Sabiem que el nostre contingut sempre havia estat molt utilitzat per professors i alumnes de escoles primàries. Una recerca feta l'any 2003 comprovava que el nostre públic majoritari el constituïen professors. A l'inici del 2006 vam decidir considerar el públic escolar (professors i alumnes. com un públic d'atenció preferent.

p.292, n.529. He estat enviant correus electrònics a la meua família dels Estats Units parlant del web i així han pogut veure la meua història. Estaven molt impressionats. També havia orgull pel fet que la comunitat irlandesa de Luton finalment era capaç de explicar la seva experiència com a part de la història general de Luton després de "tenir el cap cot durant massa temps".

p. 293, n.532. Molts llocs web de museus –i pel que ens afecta la majoria de llocs web dels Estats Units- ofereixen molt poc en idiomes diferents de l'anglès. És comprensible. La nostra audiència principal parla en anglès.

p.293, n.535. El poder d'Internet és que permet els usuaris eludir les autoritats. Si llegir un llibre sobre l'Holocaust de forma oberta en un país musulmà pot crear problemes, Internet és un espai obert de desafia fronteres [...] L'Islam moderat és conscient del tema i entén que la negació de l'Holocaust no serveix als seus interessos. És per aquesta raó, que veiem que és important donar una ma als (musulmans moderats. que estiguin interessats, per ajudar a l'expansió del coneixement i per donar-los hi la informació i les eines per tractar amb la negació de l'Holocaust.

p.294, n.536. Volem evitar el sensacionalisme. Encara que moltes parts de la versió hebrea del web no es traduiran immediatament a la versió àrab, el *Yad Vashem* ha posat l'èmfasi en els aspectes històrics de la tragèdia a fi d'evitar la política.

p.294, n.538. Aquest segment del nostre públic objectiu va ser definit posteriorment com aquelles persones que en l'actualitat vivien a Croàcia (Iugoslàvia. i les antigues repúbliques iugoslaves que parlaven i llegien en serbi i croata, Vam creure que la millor manera d'arribar a aquesta nova audiència era parlar el seu idioma.

p. 294, n.539. El web disposa de tres versions d'idioma: serbi (amb alfabet ciríl·lic., croata (amb alfabet llatí) i anglès. És aquesta característica del lloc web el que potser és el més important, però alhora el més difícil d'aconseguir. La missió del USHMM descriu el seu públic com a "nacional". No obstant, el lloc web ha atret notablement una audiència internacional. Gairebé el 10% dels 300.000 visitants mensuals de mitjana provenen de països diferents als Estats Units

p.295, n.541. [...] l'equip va construir totalment l'exposició en línia, inclosos els centenars d'històries que conté i que són accessibles en quatre idiomes (anglès, espanyol, francès i àrab. acceptant col·laboracions desinteressades d'empreses de traducció per a poder-ho assumir. El museu rep un elevat tràfic i participació de l'Orient Mitjà, degut principalment al suport a la versió àrab del web.

p.296, n.543. No obstant, un dels problemes principals dels museus reals apareix quan s'exposen i es fan accessibles aquests testimonis en una exposició. Generalment els textos, imatges, àudios o vídeo clips es mostren creant un efecte escenogràfic, però mai en tota la seva extensió, menys quan es consulten arxius. Això és per que una exposició virtual reuneix una sèrie d'avantatges, ja que pot exhibir enregistraments de testimonis complets, enllaçar-los i fins i tot, permetre que els propis actors enregistren els seus testimonis en línia.

p.299, n.546. I encara que el Web no pot portar l'edifici físic als visitants que accedeixen al nostre web des de les seves cases, podem intentar crear un entorn íntim i experimental per a compartir les històries de l'Holocaust. Volem que els visitants *sentin* les històries que veuen, llegeixen o escolten. Volem intentar que participin, oferir-los una experiència sensorial que sigui més que un simple recurs informatiu,. Una de les maneres per aconseguir-ho és fer servir "veus" com a guies de la història. Hem descobert que centrant-nos en una experiència en primera persona, som capaços de presentar millor les històries. Hi ha moments que demanen un narrador omniscient, però l'èxit traduint aquelles experiències crues i altament emotives ve de la veu en primera persona, aportant quotidianitat en la vida dels nostres usuaris.

p.299, n.551. En l'exposició *El viatge del St. Louis*, la memòria és cercada i ajuntada per a millorar la retenció del coneixement per part dels visitants i la comprensió de la història [...] Desitgem que aquest element de memòria com a habilitat mental jugui un paper en el record del visitant i el seu aprenentatge a través de l'experiència. En el web *Persones jueves desplaçades*, el museu utilitza records personals en forma de testimonis orals per a millorar la narrativa bàsica de l'exposició. Les estadístiques ens mostren que els testimonis orals són en general els primers *media* visitats i els que tenen més accessos. Donant un paper important a la tradició oral en els nostres records personals i col·lectius d'esdeveniments passats, com poden els museus explotar de la millor manera aquesta tradició en els seus recursos en línia. Finalment en el web *La nit dels miralls trencats*, mirem a secció del "record" del web. és un espai memorial en el qual els visitants són convidats a deixar els seus records. La seva popularitat entre els visitants fa aflorar la qüestió de com proporcionar espais memorials per l'expressió del visitant i la interacció social en línia.

p.301, n.556. Ja saps, quan el museu estava en procés, estaven fent dues coses. Estaven creant i produint entrevistes per a poder crear un arxiu així com poder utilitzar les

entrevistes en exposicions, perquè crec que el que el museu sentia era que era important disposar d'històries individuals, i no simplement tenir una visió més àmplia de l'Holocaust o la forma en que els historiadors expliquen la història, enlloc de com les persones individuals expliquen la història, ja que tenien la sensació que els individus que vinguessin al museu necessitarien escoltar la història individual, la qual cosa faria més entenedor l'Holocaust.

p.306, n.564. El projecte en línia no és més que una petita vitrina del treball que fem amb les comunitats. Realitzem projectes que impliquen animació cultural, formació i en què els processos fets amb les comunitats no es mostren en línia. Diria que el lloc d'Internet és l'indret on mostrem una part de la nostra col·lecció, feta de testimonis, fotos, documents, vídeos, etc.

p.306, n.565. Les bases de dades en línia voldrien incorporar totes les contribucions, però només 3.500 entrevistes son accessibles en línia a dia d'avui. S'han rebut més de 50.000 i cada setmana s'incorporen alguns centenars. Els investigadors que vinguin aquí poden accedir a qualsevol entrevista que hagi estat processada

p. 306, n. 566. El projecte en línia és semblant al projecte *in situ*. Un visitant en línia podria veure un parell de fotos digitalitzades, escoltar un breu clip d'àudio, llegir un resum de l'enregistrament i imprimir una còpia del resum complet de l'entrevista. Un visitant *in situ* podria examinar el resum de l'entrevista i escoltar l'enregistrament en àudio de l'entrevista completa [...] Tenim moltes històries orals als nostres arxius que no son part del projecte en línia.

p. 307, n. 567. Existeix una relació entre els projectes que estan en línia i els projectes que es desenvolupen físicament. No obstant, no tots els projectes que desenvolupa el Museu da Pessoa tenen components virtuals. Alguns projectes son de llibres o exposicions físiques i no disposen de difusió de tot el contingut produït a través d'Internet [...] Desenvolupem també una recollida d'històries en vídeo per mitjà de cabines itinerants de testimonis.

p.307, n.568. Moltes de les nostres exposicions són estrictament en línia però altres es basen en exposicions presencials. Les que estan basades en exposicions presencials son notablement semblants, però també van més enllà de l'abast original de l'exposició

p.307, n. 569. Algunes son exposicions en línia, altres son exposicions en línia produïdes a partir d'una exposició física a museus i altres llocs a tota Nova Gal·les del Sud. Altres documenten espais patrimonials i/o col·leccions presencials, de titularitat pública o privada.

p.307, n.570. *Memorynet* és un projecte en línia. No obstant, vàrem tenir una petita exposició temporal en el moment de la publicació. Aquesta exposició utilitzava imatges i àudio i es presentava simplement a través d'una projecció audiovisual i text extrets de les entrevistes d'història oral mostrats en unes lletres sobre vinil a sota de les imatges recollides.

p. 307, n.572. El projecte no virtual inclou un àlbum fotogràfic, dos documentals, un article acadèmic, un llibre dels immigrants i una exposició.

p. 307, n.573. Be, la relació està oberta però en conjunt hauria de ser una reflexió sobre la totalitat del projecte. També serveix com a arxiu virtual del treball que hem recollit (una

petita part en realitat. , des de que vam pujar dades relativament "cruets" (poc elaborades. a la base de dades

p.310, n.579. El projecte en línia prové d'un projecte presencial previ. Vam recollir dades, vam fer entrevistes, vam processar tècnicament i analítica el material i finalment el material es va penjar en línia.

p.310, n. 580. Algunes vegades el projecte en línia prové d'un projecte sobre el terreny i, en altres ocasions, es desplega en temps real amb la recollida sobre el terreny [...] el projecte Marie Enfant, una història col·lectiva, integrem el material recollit sobre el terreny immediatament després de la recollida per tal que les persones que participen al projecte puguin seguir-ne l'evolució i així animar a la participació durant les nostres activitats posteriors.

p.313, n.583. Internet ens permet en primer lloc una comunicació instantània. Tinc més intercanvis professionals amb els meus col·legues de Brasil que amb alguns dels meus companys de despatx a Montreal.

p. 313, n. 586. En alguns projectes, com per exemple a *Brasil Memória em Rede*, l'ús d'Internet és important durant el procés de desenvolupament del projecte perquè pressuposa un ús d'eines de comunicació entre els membres de la xarxa. És impossible realitzar trobades presencials regulars amb persones de tot el territori de Brasil i per Internet és possible crear fòrums de discussió que poden generar accions col·lectives.

p. 313, n.590. Aquest lloc web oferirà les eines interactives i editorials útils per a crear una comunitat virtual de museus de migració. En una primera etapa, el lloc web va dirigit principalment a professionals i experts. En una segona etapa, es voldria que el web arribés a públics més amplis, incloent-hi immigrants i públic en general

p. 315, n.597. La nostra experiència ens ha ensenyat que mobilitzant xarxes existents (tan en la forma d'organitzacions establertes com de xarxes en línia. és possible reunir una àmplia audiència per a debats significatius sobre l'estatut de les dones arreu del món.

p.316, n.598. [*Mediterranean Voices*] va ser un intent de permetre que les veus "mudes" fossin escoltades, les veus de les persones corrents , parlant de com donen sentit al seu passat i al seu present. Va ser un intent de consolidar el patrimoni immaterial sobre qui som i d'on venim, les "arrels" i els "camins" (dels immigrants i de les seves migracions. per a enfortir l'autoestima local i ajudar a altres a comprendre la "vertadera" memòria històrica dels llocs involucrats, al contrari del que es diu o es deixa sense dir en els llibres d'història oficials.

p.316, n.599. *Moving Here* vol superar barreres i involucrar directament grups ètnic minoritaris per que gravin i documentin la seva pròpia història de migració, i assegurar que aquesta història es transmet a les noves generacions per mitjà de l'escola. Els promotors creuen que és crucial treballar amb grups ètnics minoritaris per assegurar que les veus dels diferents immigrants són escoltades.

p.317, n.600. Internet pot ser un molt bon camí per a difondre el producte resultant d'aquesta mena de col·laboracions, però les col·laboracions han de ser fomentades a temps real i cara a cara.

p. 319, n.606. Ajuda a les famílies a passar la història a les generacions actuals. El Centre actua com a mitjancer i impulsor d'un ampli ventall de projectes patrimonials en col·laboració amb grups de Sidney i comunitats rurals e la regió de Nova Gal·les del Sud amb la finalitat d'ajudar les comunitats a identificar i conservar llocs patrimonials, col·leccions i memòries associades relacionats amb la immigració

p.320. n. 608. *[El principal avantatge d'Internet és]* La capacitat per fer accessible a una audiència local un petit projecte de patrimoni a escala local. Molts participants han comentat que tenen amics i familiars que han visitat el web des de tot el país i des de l'estranger. De la mateixa manera, molts visitants de l'estranger han manifestat el seu interès (ex-patriotes, etc.

p. 321, n.611. El propòsit dels museus memorials és commemorar les víctimes dels Estats, de crims ideològicament motivats i socialment determinats. les institucions estan situades amb freqüència en els llocs històrics originals, o a llocs triats pels supervivents d'aquests crims amb el propòsit de commemorar.

p.326, n.625. No hi ha poder polític sense el control sobre els arxius, sense el control sobre la memòria.

p.327, n. 629. El record dels crims comesos durant el règim nazi i l'Holocaust és omnipresent a Alemanya. L'omnipresència del passat es manifesta en les controvèrsies i debats públics sobre la responsabilitat i la culpa, la interpretació històrica i la cultura del record. Després de la caiguda del Mur de Berlín el 1989, el Nacional Socialisme es va equiparar a l'Estalinisme, i les discussions nacionals sobre els alemanys com a víctimes van esdevenir més i més el centre de declaracions públiques i els debats.

p.328, n.632. Alguns dels museus tracten cultures molt llunyanes, altres amb la seva pròpia cultura i alguns ho fan amb les dues, Alguns treballen sobre pobles indígenes, altres sobre immigrants, altres sobre minories, altres sobre majories. Alguns es preocupen per la història, altres pel present. Alguns es centren en societats petites, altres en continents o el món sencer. El que aquests museus tenen generalment en comú és que treballen sobre societats senceres o cultures i els seus objectes, més que solament sobre un tipus d'objecte en particular.

p.329, n. 633. [...] el paper del museu com un "activador" de memòria i com a centre de discussió i promoció de la identitat comunitària, del sentiment d'arrelament i de pertinença oposat a la seva concepció modernista com a educador de les masses "incultes" i arxiu de saviesa enciclopèdica.

p. 329, n.636. La nostra història esta formada per allò que hem seleccionat com important al llarg de la nostra vida. No és un pur reflex del que vivim, sinó una construcció d'allò que considerem significatiu per la nostra vida. És, certament, una narrativa construïda.

p.330, n.637. Les històries sobre fets passats proveeixen els maons d'una història de vida. És de la forma en que els individus creen narratives d'experiències concretes que després s'enllacen a través del temps i dels marc avaluatius per a construir una definició general de la narrativa vital que defineix el jo.

p.330, n.639. La manera en que es mostren les memòries en una exposició sempre intenta que els visitants es posin en la pell del narrador. Per exemple, a l'Holocaust Museum de Jerusalem, es menciona el nom i l'edat de les víctimes, mentre que cada visitant del National Museum d' Austràlia rep un carnet d'identitat amb el nom d'un immigrant a Austràlia que tingui un cognom similar al del visitant.

p.331, n.642. Tu has just acabat un enregistrament amb algú que t'ha explicat una experiència valuosa d'una manera vital i reflexiva. Quan estàs empaquetant les cintes, saps que vas a fer una meravellosa contribució a l'arxiu. En aquest punt, el teu entrevistat canvia les tornes fent-te una pregunta. Qui, pregunten, escoltarà això? Investigadors, dius. Historiadors del llibre o del món de les arts aplicades, o de la indústria del menjar i el vi o el oli, el circ o Correus, o qualsevol àrea d'especialització en la que estigueu treballant [...] Els nostres oients són igualment diversos i amb el tems seran també molt nombrosos.

p. 333, n.647. Però per què Museus de Persona? Que és el què caracteritza les nostres activitats que ens permet anomenar-los museus i, més precisament, museus virtuals? Per què no vam triar centres de memòria o simplement arxius orals? Un museu d'història de la gent és un museu els objectius museològics del qual son les pròpies històries i els punts de vista de les persones.

p. 334, n.650. Les nostres dues organitzacions veuen el moviment per a compartir històries de vida com una part crítica del procés democràtic, afirma Joe Lambert, fundador i director del Centre per la Narració Digital d'Històries [...] "El que ha estat mancant és una crida comuna per a celebrar totes aquestes diferents pràctiques" afegeix Karen Worcman, fundadora i directora del Museu de Persona. "Si això ajuda a recollir històries orals locals, animar a nous aprenents a compartir la seva vida per escrit, produint històries usant mitjans analògics o digitals, o exhibint històries de vida en línia a través de tecnologies mòbils, sentim que ens cal un dia per ajustar totes aquestes pràctiques diferents –diferents camins per un mateix destí.

p. 335, n. 654. [...] un grup necessita garantir de manera encara més precisa la seva cohesió. Això es deu a que si cadascuna de les persones que integren el grup "descobressin" cada dia una nova història, evidentment el grup no existiria [...] Una empresa és òbviament un grup. I, com tots els grups, posseeix una memòria que garanteix la seva cohesió i identitat. Ens cal saber encara fins a quin punt les empreses utilitzen avui en dia la seva història com un factor d'unitat entre els seus membres i també com un factor per a la creació d'identitat davant la resta de la societat.

p. 335, n. 655. El Museu da Pessoa creu que la història no ha de ser considerada només com una recuperació del passat, sinó utilitzada com a marc de referència a partir del qual les persones redescobreixen valors i experiències, reforcen vincles presents, creen empatia amb la trajectòria de l'empresa i poden reflectir les expectatives pels plans de futur [...] Aquesta

visió implica la comprensió que la història d'una empresa va més enllà de la preservació física de documents i edificis.

p.336, n.656. La possibilitat de creació d'un passat comú permet que els integrants d'un grup estableixin la seva identitat. I en la mesura que el passat d'una empresa passa a ser el resultat de la història de cadascun dels seus integrants –així com de la història de la comunitat amb la que interactua- és quan la història pot acomplir la seva missió principal: la de conservar, integrar i donar identitat a un grup social

p.337, n.663. La qüestió de la memòria i els seus lligams amb la història, està al cor mateix de les qüestions contemporànies sobre identitats i les seves construccions. La pròpia immigració toca la qüestió de la identitat i de forma notable, en la identitat nacional.

p. 338, n.665. Hi ha una necessitat urgent de donar veu als immigrants i als immigrants de segona generació per fomentar la diversitat cultural com un dels principis bàsics de les polítiques d'integració [...] Els museus de migració poden contribuir a la integració dels immigrants i a la diversitat cultural en els països d'acollida [...] Escoltar les històries dels seus pares i descobrir la salut de les seves cultures d'origen pot ajudar a la segona generació d'immigrants a millorar la seva auto-estima i a millorar la manera que trobin un lloc a la societat.

p.339, n.667. Els llocs patrimonials (*lieux de mémoire*) poden explicar històries individual i col·lectives de gent desplaçada, particularment explicant les raons dels refugiats o emigrants forçats a deixar el seu país i així desenvolupar empatia entre la població d'acollida. [...] Proporcionar informació sobre la història de la migració pot també ajudar a desmuntar estereotips sobre la immigració.

p.339, n.668. Estem d'acord amb *l'Alt Comissionat pels Refugiats de les Nacions Unides* (UNHCR), que els mitjans de comunicació són sovint responsables d'estendre estereotips negatius sobre els immigrants i els refugiats i per emmagatzemar sentiments racistes i xenòfobs. Aquests mitjans inclouen films de ficció que tergiversen i distorsionen la realitat, malinformant la societat sobre el paper dels immigrants en els seus països d'acollida

p. 339, n.669. La integració funciona com un procés de fusió, mai com una amputació. Només existeix una integració duradora si es nodreix de la construcció d'una identitat per addició, mai per censura.

p. 340, n.670. El Museu es va associar amb Google la primavera de 2007 per llençar una iniciativa cartogràfica en línia sense precedents sobre el genocidi a Darfur. Avui, sempre que qualsevol dels 250 milions d'usuaris de *Google Earth* mira Àfrica, es destaca la destrucció de la regió de Darfur al Sudan, i els usuaris disposen d'enllaços al web del museu per a més informació [...] "Crisis a Darfur" és el primer projecte de la Iniciativa Cartogràfica en la Prevenció de Genocidis del Museu, la qual aporta al món informació crítica sobre amenaces genocides usant la nova tecnologia cartogràfica.

p.341, n.673. És a causa d'aquesta tragèdia (l'Holocaust. que hem de defensar les víctimes d'altres injustícies, d'altres tragèdies, d'altres catàstrofes. És a causa, però jo no puc dir que

les altres tragèdies siguin iguals –perquè dir això? No hem de dir això. cada tragèdia i cada víctima té el dret de set tractada pel que és, i per tant, ens demanen que ens involucrem.

p.342, n.677. Des de 2001, he parlat amb centenars de dones joves en cada racó del món, i he quedat astorada pel coratge i les fites de la nostra generació. No només estem participant de forma notable assolint números record en la força de treball i en les arenes educatives. També estem traçant nous camins en les nostres famílies i en les nostres vides personals- i aportant solucions positives als problemes més seriosos que encaren les nostres comunitats.

p.343, n.678. [...] la història del desenvolupament de la societat humana ha estat llargament explicat per la societat masculina; i la identificació dels homes amb “la humanitat” ha comportat en gran part la desaparició de les dones de registre del passat... Les dones eren... oblidades o ignorades, amagades de la història....

p.343, n.679. Les imatges de les dones aborígens en el servei domèstic són característiques en moltes fotografies de les col·leccions fotogràfiques etno-històriques tant del Museu com de la Biblioteca estatal de Queensland. Les imatges són alhora hermoses i inquietants. [...] Els fotògrafs van donar presència a les dones aborígens en les col·leccions principals i encara que significativament subvaloraven la seva aportació, van ajudar en la lluita contra la dominació masculina evident en la majoria de col·leccions històriques d’Austràlia.

p.344, n.681. Durant dècades, el règim soviètic va privar a les persones –especialment les dones- de les seves veus individuals i dels seus records. Com a resultat, les dones actualment troben difícil manifestar de forma oberta i clarament el seu sentit del passat [...] Però les experiències de les dones d’aquests canvis històrics (*Drets obtinguts per les dones durant el segle XX*. no ha estat estudiat adequadament, en la mesura en què la versió oficial de la història normalment marginalitza la part de la realitat social associada amb les dones.

p.344, n.682. La Sociologia va recollir una nova forma de concebre la diferència entre sexes i es va introduir el terme “gènere”. El terme va aparèixer als Estats Units i es va agafar en préstec tan de la gramàtica com dels estudis sociològics. Les connotacions socials del terme contrasten amb les connotacions físiques de la paraula “sexe”. De fet, en aquest procés va ser possible partir del concepte de “dona” universal, no-històric i essencialista prenent en consideració la complexitat de les interrelacions (per exemple, classe o entorn ètnic) per arribar al concepte de “gènere” com a construcció social i cultural que es refereix a la naturalesa històrica de les relacions basades en el poder entre homes i dones.

p.345, n.686. Una disciplina preferent en les ciències socials, els Estudis de gènere, a partir de la seva aplicació al camp del Patrimoni no hauria d’implicar una reificació simplista ni oscil·lar entre alguns estudis sobre dones com a actors del patrimoni i altres sobre dones com a donants de patrimoni. No obstant, malgrat el risc de posar en qüestió algunes nocions que es mouen fora dels debats actuals sobre patrimoni, *Museum International*, com a publicació internacional institucional, té el deure de recollir les principals estratègies i programes que fomenten el patrimoni i la cultura, compartint polítiques sota el sistema de Nacions Unides [...] per a promoure la igualtat de gènere i enfortir les dones, ens proporciona un clar marc de treball per a explorar els estudis de gènere en el patrimoni cultural.

p.346, n.687. Cal assenyalar en la conclusió que les relacions entre igualtat de gènere i patrimoni encara sofreixen una manca de visibilitat i comprensió entre els realitzadors de les noves polítiques de patrimoni.

p.346, n.688. Des de la perspectiva de la igualtat de gènere, les conseqüències (de la *Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial*) poden ser positives o negatives per les dones. Un dels experts ha fet notar que la narració d'històries és àmpliament considerada com una pràctica femenina i en conseqüència, marginalitzada. Si aquest art immaterial esdevé reconegut internacionalment i rep suport financer i d'altres tipus, pot enfortir les dones que practiquen aquest art. D'altra banda, les històries poden perdre el seu "misteri" o ser copiades o plagiades.

p.347, n.695. El propòsit dels museus dedicats a les dones es aprofitar aquest patrimoni per controlar i gestionar aquest capital, Això és el perquè aquests museus estan esdevenint els nous camps de batalla on lluitar per la igualtat de gènere.

p.347, n.696. La missió de l'Arxiu és "descobrir, relatar i transmetre la rica històries de les dones jueves americanes". Això inclou un compromís per a documentar dones jueves en totes les etapes de la vida, arribant tan als investigadors com al públic en general.

p.347, n.697. La missió del *Museu Internacional de les Dones* és donar valor a les vides de les dones d'arreu del món.

p.348, n.698. Dins l'esperit de la UNESCO, IMOW dona suport a la importància de protegir les memòries del patrimoni cultural immaterial referides a qualsevol gènere, però amb algunes excepcions en relació a les injustícies o tractes abusius vers les dones.

p.348, n.699. Els museus són canals per a disseminar comunicacions col·lectives. La seva missió és informar i educar, fent així d'agents de canvis socials. El nostre propòsit és fer del *Museo de la Mujer*, un instrument d'acció positiva, un lloc on reunir coneixement i recursos per a fer visible allò que encara roman invisible.

p.348, n.700. IMOW no és un museu "passat de moda", que mostra objectes físics en vitrines. Al contrari, per mitja de l'ús de tecnologies d'avantguarda i d'Internet així com a través de programes i exposicions creatives sobre el terreny, IMOW aspira a reformular les fronteres del concepte de "museu" per a fer d'IMOW un centre dinàmic i inspirador, alhora que educatiu- un centre amb un abast mundial i una audiència participativa [...] Els plans de l'IMOW inclouen una seu física a San Francisco i també animem a que es creïn seus complementàries i activitats arreu del món.

p. 348, n.701. De forma única, JWA no manté arxius físics. Pel contrari, des de la seva creació, el seu compromís ha estat presentar la informació en línia, accessible en qualsevol moment per a qualsevol que tingui accés a Internet.

p. 349, n.702. La finalitat principal del nostre treball és la preservació i divulgació d'històries de vida, però també hem treballat per a què aquestes històries puguin ser utilitzades com a eina de canvi social, Actualment el nostre treball s'enfoca a tres accions: treballar per a què qualsevol persona tingui l'oportunitat d'explicar la seva història de vida, promoure una nova

mirada sobre la construcció de la memòria social i posar les històries de vida al servei de les causes socials

p.349, n.703. Estem particularment interessat en fer que aquest espai virtual sigui accessible per persones marginades per la seva pobresa, la seva discapacitat, la seva edat i per altres formes de diferència. Realment no va existir una decisió "institucional" per a fer-ho, més enllà del fet que els individus amb alguna mena d'interès té afiliacions institucionals de diversos tipus- algunes acadèmiques, algunes d'activisme social.

p.349, n.704. El principal objectiu al darrere d'aquest projecte és d'ordre social. Hem creat un Museu de la Persona a Montreal amb la finalitat de preservar la memòria però sobretot per a democratitzar-la, com heu pogut adonar-vos en la nostra missió, visió i objectius. Els objectius d'ordre més museològic (recollida, conservació i difusió. son també, per descomptat, a la base de la nostra actuació

p.350, n.706. En la mida en què els membres d'aquestes comunitats adquireixen aquesta tecnologia, poden esdevenir ells mateixos productors i conservadors de la seva pròpia història, integrant-ho o no amb la història social d'altres comunitats. És en aquest sentit què podem pensar en com comunitats socialment excloses (indígenes i altres) poden utilitzar la tecnologia digital i Internet com a formes d'inclusió social i cultural.

p.350, n. 707. Experiències com el projecte impulsat per l'ONG *Save the Children* a Somàlia que van descobrir a partir d'entrevistes amb dones les raons per les què volien deixar que els seus fills participessin en el programa de vacunació, mostra com pot ser d'important un projecte de memòria oral com un camí per escoltar i comprendre els valors d'aquelles persones i grups.

p.352, n.711. A més de les funcions de recollida i interpretació, els museus són espais públics que serveixen com a fites i destinacions i donen forma a l'espai urbà: son espais de reunió informal i llars per a les memòries col·lectives. Els museus poden reflectir una comunitat i donar veu a les històries que poden romandre latents als arxius i col·leccions

p.353, n.712. Nosaltres considerem de quina manera aquest model de treball amb les comunitats fet a casa seva i fora museu apropa la idea "museu públic" als seus objectius democratitzadors. Examinem com les pràctiques culturals d'apropiació del patrimoni fomenten la participació de la comunitat en la identificació, conservació i interpretació del patrimoni en les col·leccions personals i familiars *in situ*.

p. 353, n.713. [...] com una recerca i una avaluació comparativa d'ítems de patrimoni relacionats amb un tema o moment històric en particular. Ha estat dissenyat per a desenvolupar una comprensió dels objectes, col·leccions o ítems patrimonials significatius associats amb el tema. Ajuda els museus a identificar i documentar objectes rellevants, identificar les necessitats de conservació i millorar la interpretació dels objectes i del tema. Un estudi temàtic pot incloure des d'un tipus d'indústria com la fusta o el blat, algunes categories d'objectes com vànues o mobiliari colonial, un tipus de comerç com les ferreries, una regió o un aspecte de la vida diària.

p. 353, n.716. A Chania, el projecte local va establir una forta relació amb el projecte de la sinagoga de Etz Hayyim, que havia restaurat la sinagoga de la ciutat, abandonada des de l'extermini de la població jueva de la ciutat durant la II Guerra Mundial, i havia recreat una comunitat multinacional i multiconfesional centrada en el manteniment de l'edifici i els records i les pràctiques associades a ell [...] A Estambul, el projecte va iniciar un diàleg amb un ampli nombre de comunitats dels diferents districtes de la ciutat.

p.354, n.722. [...] Ajudar les persones a determinar el seu lloc al món i definir les seves identitats, augmentat el seu auto respecte i el respecte pels altres.

p.358, n.730. Els projectes de mecenatge poden ser, al si de la *Cité*, extremadament nombrosos i diversos, des de la restauració dels despatxos de Paul Reynaud i del mariscal Lyautey a una contribució a la digitalització dels arxius, passant pel finançament d'artistes residents, la compra d'obres o el sosteniment d'edicions

p.361, n.737. Vàrem decidir escriure la nostra història per a nosaltres, i perquè creiem en la família i volem deixar als nostres descendents alguna cosa per a recordar [...] Sempre hi haurà alguna cosa en comú entre les diferents generacions. Els nostres descendents són el nostre patrimoni ancestral. Tenim fills i nets que són la nostra esperança d'immortalitat. D'aquesta manera, per aquells que ens han succeït, es mantenen els testimonis dels fets de les nostres vides i els nostres ideals (Neuza de Carvalho – mestra nascuda el 1930).

p.363, n.742. De fet, alguns dels resultats que apareixen durant les sessions de testeig a les aules s'oposen al que els mestres ens han dit durant les sessions de testeig inicials. Per exemple, en els test d'usuaris els mestres havien dit que els indicadors de posició relativa (*molletes*) eren fàcils d'utilitzar i ajudaven a la navegació, però quan van començar a fer servir el web a l'aula, es van adonar que no sempre era així. Els professors necessitaven provar el web amb els seus alumnes per saber que funcionava realment.

p.365, n.750. El propòsit principal (del *Center of Columbia River History*. és posar en contacte a les persones i involucrar-los en el relat de històries dels seus propis llocs. És educatiu però públic i dirigit als adults.

p.366, n.752. La raó principal per a recollir històries va ser amb la finalitat de conservar-les, però amb l'objectiu de que es puguin utilitzar amb propòsits educatius i de recerca.

p.366, n.753. 1) honrar els veterans de guerra que van servir Amèrica; 2) mantenir els seus records a benefici de les generacions actuals i futures; i 3) servir com a recurs pels historiadors, investigadors i acadèmics.

p.367, n.755. El Registre de Supervivents de l'Holocaust és accessible a través de pantalles tàctils situades en el segon pis del USHMM, o en publicacions (en llibre o CD-Rom. en els centres sobre l'Holocaust, biblioteques i universitats de tot el món. Ni el *Registre de Supervivents* ni la majoria de col·leccions utilitzades en recerca estan en línia.

p.369, n.759. Un museu virtual és una construcció, un codi en si mateix, que està tecnològicament codificat pel desenvolupador del web i socialment codificat pel conservador [...] Així com en els museus tradicionals, els conservadors són responsables del que s'inclou i

del que s'exclou del cos de coneixement. La font de control és piramidal i representa la ideologia dominant sobre un determinat *corpus* de coneixement.

p.370, n.760. La història oral no es un registre polit. Una memòria és molt refinada. Hi ha alguna cosa molt "crua" en la història oral, que jo crec que també la fa irresistible. Així com les memòries són molt atractives, el refinament de la transcripció i la seva edició és molt diferents del que veu s a la pantalla o escoltes quan sents una història oral.

p.370, n.761. [...] La democratització dels museus com institucions ha fet aflorar qüestions sobre si només els professionals haurien d'interpretar el Patrimoni. El discurs produït per "experts" esdevé el criteri de veracitat i de bellesa i es fonamenta en el coneixement disciplinar, el qual és sovint una construcció vella.

p.373, n.766. Les eines de col·laboració en línia – com aquelles que serveixen per fer *blogs*, *podcast* i compartir imatges- estan transformant els visitants de museus en actius contribuents en línia.

p.375, n. 768. [...] estic completament d'acord amb tu i et respecto pels teus ulls "cecs pel color". Sempre he sentit que l'amor és indiscriminat i que no pot ser dirigit. Les diferències generacionals son difícils d'ajustar, però hem de mimar i lluitar per cada petit pas.

p.375, n.769. El primer estudi informal sobre *blogs* de museus fet el març de 2006 mostrava uns 30 *blogs* de museus en un moment en que existien uns 30 milions de *blogs*. Es feia notar que els *blogs* de museus eren, "literalment un entre un milió". Actualment els *blogs* de museus son, efectivament 1 per cada 500.000, encara una raresa en la gran blogosfera.

p. 376, n.771. *Aquesta és una presentació sobre la II Guerra Mundial i les terribles experiències i conseqüències que van sofrir les persones i els nens.* Aquesta història recull la nostra visita al Imperial War Museum North i la impressió que ens va ocasionar a la meva companya d'edició Jade i a mi! Vam intentar posar-nos al lloc dels nens petits que van ser evacuats en la guerra a causa dels bombardejos sobre Londres, coneguts com el "Blitz"

p.377, n.774. El *United States Holocaust Memorial Museum* presenta un programa setmanal de entrevistes, presentat per Jerry Fowler, que porta les veus que no sempre s'escolten en els mitjans de comunicació majoritaris, des de defensors dels drets humans a experts, advocats o càrrecs governamentals. Veus vitals adreçant-se a una de les qüestions humanes més vitals. Subscriviu-vos i escolteu el *show* en forma de *podcast* setmanal, o escolteu cadascun dels programes en línia i pengeu els vostres comentaris sobre les entrevistes al *blog*.

p.378, n.775. Un recurs que conté comentaris i pensaments cronològics i freqüents i que es publica a Internet

p.379, n.777. La manca d'un conjunt de estàndards transnacionals per codificar i arxivar textos, sons i imatges serà un factor que limitarà la universalització de la informació codificada en diverses bases de dades associades amb aquest tipus de museus en línia.

p.380, n. 778. Mentrestant, adequar una entrevista perquè pugui ser accessible per tema, per categoria i poder-la enllaçar amb altres entrevistes és també important per a que pugui ser consultada i utilitzada per a finalitats diverses. Així, la millor manera és combinar tots els

mitjans de comunicació possibles, o sigui, crear una base de dades que pugui contenir les transcripcions textuais, arxius d'àudio i vídeo.

p.381, n.780. Però fins fa poc nosaltres –com arxivers i acadèmics i “guardians” del material– hem seguit, més o menys, controlant l'accés a aquestes entrevistes. Hem decidit en gran part a qui autoritzem l'entrada a les sales de lectura i biblioteques; hem escollit quins extractes de les entrevistes volem presentar en una lectura o publicar en un llibre o emetre en un programa de ràdio.

p.384, n.783. A més de la optimització del motor de cerca, la col·lecció del Museu és ara cercable directament utilitzant el protocol *Openseach*. *Opensearch* permet als usuaris d'Internet buscar a la col·lecció per mitjà dels seus navegadors o d'un agregador de cerca com A9.com sense haver de visitar el lloc web del museu. Els resultats de la cerca s'obtenen per un sindicador de continguts RSS, i permeten que els usuaris es “subscriguin” per tal de ser notificats automàticament quan apareguin nous objectes de la seva àrea d'interès, segons han indicat en la seva paraula de cerca.

p. 384, n.784. L'etiquetatge social (l'assignació col·lectiva de paraules clau als recursos) i la seva “folksonomia” resultant (el conjunt de conceptes sorgits d'aquest sistema de classificació cooperatiu) ofereix camins per a que els museus (d'art) es comprometin amb les seves comunitats i comprenguin que és el què els usuaris de les col·leccions dels museu en línia consideren important.

p.384, n.785. Per aquest projecte, han afegit la possibilitat de categoritzar ítems usant etiquetes col·laboratives. Les etiquetes poden ser incorporades pels donants de l'ítem, per usuaris registrats del lloc web, i pels administradors del JWA que no són visibles. Com en el cas de tots els projectes d'història en línia, una difusió àmplia del projecte és fonamental.

p.388, n.789. Els nostres primers experiments amb el servidor FlashCom ens han conduït a concloure que els components més importants per aconseguir una producció d'alta qualitat són la quantitat d'ample de banda de la connexió a Internet, la quantitat d'ample de banda que tenen els usuaris, la qualitat de la càmera i la qualitat d'àudio.

p.388, n.790. Però encara que la implantació tecnològica i la difusió són importants, la qüestió real al voltant de l'ús d'Internet de banda ampla, i concretament el seu ús pels museus, és com la banda ampla pot canviar les relacions amb les audiències, i en conseqüència quines són les noves habilitats que han de tenir els conservadors. [...] Els museus necessiten fer servir totes les eines disponibles –tecnologia, informació, debats– per estimular, inspirar i motivar les ments dels seus visitants i justificar la despesa de fons públics. La banda ampla proporciona un camí per arribar a aquest públic, però també ofereix noves oportunitats per a crear un diàleg participatiu amb una experiència vinculant.

p.388, n.791. Depèn de les limitacions tecnològiques – molts públics rurals i regionals disposen de connexió telefònica per mòdem i per tant hem dissenyat el lloc web tenint-ho en compte.

p.390, n.793. A l'Ontario Science Centre, hem triat començar amb el *podcasting* creant un programa setmanal de “pregunta-resposta” de cinc minuts de durada. Amb franquesa, fins i

tot abans que animéssim els visitants a enviar-nos preguntes, igualment en teníem. En el passat, el personal científic investigava i preparava una resposta que enviava per correu electrònic al visitant. En el *RedShift Report* agafem aquestes mateixes preguntes, però enlloc de respondre-les per correu electrònic, ajuntem al científic i al convidat i gravem una petita entrevista entre ells on s'exposa la pregunta i es mostra la resposta. Bàsicament, sense massa feina addicional, estem fent el mateix que fèiem abans. Només que ara l'audiència és de centenars de persones enlloc de només una.

p. 394, n.801. No obstant, ens adonem que l'escrit segueix sent més estàtic i que poques persones s'entretenen a llegir senceres les entrevistes. Per això hem optat per una barreja de gèneres. És segur que el vídeo representa un mitjà simple i eficaç per a difondre àmpliament les entrevistes.

p.394, n.802. Crec que el lloc web de *Medvoices* és un bon model perquè combina textos curts amb àudio o/i vídeo, fent el material més interactiu i per tant més memorable.

p.394, n.803. Utilitza tan sentits auditis com visuals – vista (llegir el text/mirar les fotografies. ; oïda (escoltar els fragments. .

p.394, n.804. [*quina és la millor manera tècnica de donar accés a les entrevistes?*] En text i idealment amb un arxiu d'àudio.

p.394, n. 805. Els requeriments tecnològics són normalment un dels majors obstacles a superar, així com les barreres lingüístiques i dialectals [...] Avui en dia el canvi tecnològic es produeix amb força rapidesa i per tant la sostenibilitat d'un lloc web a Internet o una tecnologia particular s'ha de tenir en compte si no volem que tota aquesta feina quedi obsoleta en pocs anys. D'altra banda, Internet ha demostrat ser un repositori útil i "segur" per aquest material en el cas que alguna mena de catàstrofe pugui destruir altres formats (per exemple perill d'incendi o una gotera als arxius.

p.396, n.809. A *Memorynet* hem incorporat fragments d'àudio, transcripcions, cerca per paraules clau i per temes. També hi ha traducció en llenguatge de signes (*British Sign Language*. en alguns àudios seleccionats i a les introduccions. Si el visitant no disposa del reproductor Flash necessari se'l redirecciona a un lloc web on se'l pot descarregar. Com que tenim la transcripció esperem que el lloc web sigui accessible en un format o en un altre. Volem que no hagin masses opcions pel reproductor de mitjans (Windows, Real, etc. ja que necessiten molt espai, són complicats i no tan consistents com el reproductor Flash.

Esclaus d'una plantació de cotó. Fotografia presa el maig de 1862 a Cumberland Landing (Virginia).
Library of Congress

Annex 10.1. Evolució de la definició de “museu” segons els Estatuts de l’ICOM (1946-2007)

2007. Article 3 - Definition of Terms

Whenever used in these Statutes, the following terms, beginning with a capital letter, will bear the meaning defined in this article, without any distinction when used in the singular or the plural

Section 1. Museum. A museum is a non-profit, permanent institution in the service of society and its development, open to the public, which acquires, conserves, researches, communicates and exhibits the tangible and intangible heritage of humanity and its environment for the purposes of education, study and enjoyment.

Section 2. Institutions recognised by ICOM. The Executive Council, after seeking the advice of the Advisory Committee, may recognise other institutions as having some or all of the characteristics of a Museum.

2001. Article II - Definitions

1. A museum is a non-profit making, permanent institution in the service of society and of its development, and open to the public, which acquires, conserves, researches, communicates and exhibits, for purposes of study, education and enjoyment, material evidence of people and their environment.

- a. The above definition of a museum shall be applied without any limitation arising from the nature of the governing body, the territorial character, the functional structure or the orientation of the collections of the institution concerned.
- b. In addition to institutions designated as "museums" the following qualify as museums for the purposes of this definition:
  - i. natural, archaeological and ethnographic monuments and sites and historical monuments and sites of a museum nature that acquire, conserve and communicate material evidence of people and their environment;
  - ii. institutions holding collections of and displaying live specimens of plants and animals, such as botanical and zoological gardens, aquaria and vivaria;
  - iii. science centres and planetaria;
  - iv. non-profit art exhibition galleries;
  - v. nature reserves;
  - vi. international or national or regional or local museum organisations, ministries or departments or public agencies responsible for museums as per the definition given under this article;
  - vii. non-profit institutions or organisations undertaking conservation, research, education, training, documentation and other activities relating to museums and museology;
  - viii. cultural centres and other entities that facilitate the preservation, continuation and management of tangible or intangible heritage resources (living heritage and digital creative activity);

such other institutions as the Executive Council, after seeking the advice of the Advisory Committee, considers as having some or all of the characteristics of a museum, or as supporting museums and professional museum personnel through museological research, education or training.

1995. Article II - Definitions

1. A museum is a non-profit making permanent institution in the service of society and of its development, and open to the public which acquires, conserves, researches, communicates and exhibits, for purposes of study, education and enjoyment, material evidence of people and their environment.

- a. The above definition of a museum shall be applied without any limitation arising from the nature of the governing body, the territorial character, the functional structure or the orientation of the collections of the institution concerned.
- b. In addition to institutions designated as "museums" the following qualify as museums for the purposes of this definition:
  - i. natural, archaeological and ethnographic monuments and sites and historical monuments and sites of a museum nature that acquire, conserve and communicate material evidence of people and their environment;
  - ii. institutions holding collections of and displaying live specimens and plants and animals, such as botanical and zoological gardens, aquaria and vivaria;
  - iii. science centres and planetaria;
  - iv. conservation institutes and exhibition galleries permanently maintained by libraries and archive centres;
  - v. nature reserves;
  - vi. international or national or regional or local museum organisations, ministries or departments or public agencies responsible for museums as per the definition given under this article;
  - vii. non-profit institutions or organisations undertaking research, education, training, documentation and other activities relating to museums and museology;
  - viii. such other institutions as the Executive Council, after seeking the advice of the Advisory Committee, considers as having some or all of the characteristics of a museum, or as supporting museums and professional museum workers through museological research, education or training.

1989. Article 2 - Definitions

1. A museum is a non-profit making, permanent institution in the service of society and its development, and open to the public which acquires, conserves, researches, communicates and exhibits, for purposes of study, education and enjoyment, material evidence of people and their environment.

- a. The above definition of a museum shall be applied without any limitation arising from the nature of the governing body, the territorial character, the functional structure or the orientation of the collections of the institution concerned.

- b. In addition to institutions designated as "museums" the following qualify as museums for the purposes of this definition:
- i. natural, archaeological and ethnographic monuments and sites and historical monuments and sites of a museum nature that acquire, conserve and communicate material evidence of people and their environment;
  - ii. institutions holding collections of and displaying live specimens of plants and animals, such as botanical and zoological gardens, aquaria and vivaria;
  - iii. science centres and planetaria;
  - iv. conservation institutes and exhibition galleries permanently maintained by libraries and archive centres;
  - v. nature reserves;
  - vi. such other institutions as the Executive Council, after seeking the advice of the Advisory Committee, considers as having some or all the characteristics of a museum, or as supporting museums and professional museum workers through museological research, education or training.

1974. Section II – Definitions

Article 3

A museum is a non-profit making, permanent institution in the service of the society and its development, and open to the public, which acquires, conserves, researches, communicates, and exhibits, for purposes of study, education and enjoyment, material evidence of man and his environment.

Article 4

In addition to museums designated as such, ICOM recognizes that the following comply with the above definition:

- a. conservation institutes and exhibition galleries permanently maintained by libraries and archive centres.
- b. natural, archaeological, and ethnographic monuments and sites and historical monuments and sites of a museum nature, for their acquisition, conservation and communication activities.
- c. institutions displaying live specimens, such as botanical and zoological gardens, aquaria, vivaria, etc.
- d. nature reserves.
- e. science centres and planetariums.

1961. Section II - Definition of a museum

Article 3

ICOM shall recognise as a museum any permanent institution which conserves and displays, for purposes of a study, education and enjoyment, collections of objects of cultural or scientific significance.

Article 4

Within this definition fall:

- a. exhibition galleries permanently maintained by public libraries and collections of archives,
- b. historical monuments and parts of historical monuments or their dependencies, such as cathedral treasuries, historical, archaeological and natural sites, which are officially open to the public,
- c. botanical and zoological gardens, aquaria, vivaria, and other institutions which display living specimens,
- d. natural reserves.

1956. Article II - Definition

The word of museum here denotes any permanent establishment, administered in the general interest, for the purpose of preserving, studying, enhancing by various means and, in particular, of exhibiting to the public for its delectation and instruction groups of objects and specimens of cultural value: artistic, historical, scientific and technological collections, botanical and zoological gardens and aquariums. Public libraries and public archival institutions maintaining permanent exhibition rooms shall be considered to be museums.

1946. Article II - Section 2

The word "museums" includes all collections open to the public, of artistic, technical, scientific, historical or archaeological material, including zoos and botanical gardens, but excluding libraries, except in so far as they maintain permanent exhibition rooms.

Font: <http://icom.museum/hist_def_eng.html> i actualització amb la definició vigent <<http://icom.museum/statutes.html>>

Annex 10.2. Cronologia de la Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial

1966 - La Conferència General de la UNESCO adopta la Declaració dels Principis de la Cooperació Cultural Internacional, en la que es posen les bases per al desenvolupament de les polítiques culturals de l'organització.

1970 – Es convoca a Venècia una Conferència Intergovernamental per analitzar els aspectes institucionals, administratius i financers de les polítiques culturals

1972 – Amb motiu de l'adopció de la Convenció per a la Protecció del Patrimoni Mundial Cultural i Natural, diversos Estats Membres manifestes el seu interès en donar importància al que posteriorment s'anomenarà patrimoni immaterial.

1973 - Bolívia proposa un Protocol addicional a la Convenció Universal sobre Drets d'Autor amb l'objectiu de protegir el folklore

1982 – Es celebra a Ciutat de Mèxic la Conferència Mundial sobre les Polítiques Culturals (MONDIACULT), on s'integra per primer cop el terme "patrimoni cultural immaterial" a una nova definició de cultura. La UNESCO crea el Comitè d'Experts Governamentals en la Salvaguarda del Folklore i es crea la Secció de Patrimoni Immaterial de la UNESCO.

1989 - La Conferència General adopta la Recomanació sobre la Salvaguarda de la Cultura Tradicional i Popular

1994 - A rel d'una proposta de Corea, la UNESCO crea el programa de "Tresors Humans Vius"

1996 - La Comissió Mundial de Cultura i Desenvolupament en el seu informe *Nuestra Diversidad Creativa* assenyalava que la Convenció de 1972 no és l'instrument apropiat per a protegir l'artesanía i les formes d'expressió com la dansa i les tradicions orals i demana l'establiment d'altres modalitats de reconeixement del patrimoni cultural.

1997/1998 - La UNESCO inicia el procés que portarà a la primera *Proclamació d'Obres Mestres del Patrimoni Oral i Immaterial de la Humanitat*.

1999 - La UNESCO y la Smithsonian Institution organitzen conjuntament a Washington (US) la Conferència Internacional "Evaluación global de la Recomendación de 1989 sobre la salvaguardia de la cultura tradicional y popular: autonomía local y cooperación internacional"

2001 – El mes de maig es fa pública la primera *Proclamació d'Obres Mestres del Patrimoni Oral i Immaterial de la Humanitat* amb la inscripció de 19 expressions. L'octubre del mateix any, els Estats Membres de la Organització adopten la Declaració Universal sobre la Diversitat Cultural.

2003 - En la seva 32^{ena} reunió, celebrada el mes d'octubre, la Conferència General adopta la *Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial*. El mes de novembre es fa la segona *Proclamació d'Obres Mestres del Patrimoni Oral i Immaterial de la Humanitat* en la qual s'inscriuen 28 obres noves.

2004 - El 15 de març Argèlia diposita el seu instrument d'aprovació a la Convenció i esdevé el primer Estat Membre que l'adopta.

2005 – Es fa la tercera *Proclamació d'Obres Mestres del Patrimoni Oral i Immaterial de la Humanitat* que inclou un total de 90 obres mestres.

2006 - El 20 de abril entra en vigor la *Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial*

Annex 10.3. Instrument emprat i data de implantació de la *Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial* per part dels Estats Membres

	Estat Membre	Data de dipòsit	Tipus d'instrument
1	Argèlia	15/03/2004	Aprovació
2	Maurici	04/06/2004	Ratificació
3	Japó	15/06/2004	Acceptació
4	Gabon	18/06/2004	Acceptació
5	Panamà	20/08/2004	Ratificació
6	Xina	02/12/2004	Ratificació
7	República Centrafricana	07/12/2004	Ratificació
8	Letonia	14/01/2005	Acceptació
9	Lituània	21/01/2005	Ratificació
10	Belarrús	03/02/2005	Aprovació
11	República de Corea	09/02/2005	Acceptació
12	Seychelles	15/02/2005	Ratificació
13	República Arab Síria	11/03/2005	Ratificació
14	Emirats Arabs Units	02/05/2005	Ratificació
15	Malí	03/06/2005	Ratificació
16	Mongòlia	29/06/2005	Ratificació
17	Croàcia	28/07/2005	Ratificació
18	Egipte	03/08/2005	Ratificació
19	Oman	04/08/2005	Ratificació
20	Dominica	05/09/2005	Ratificació
21	Índia	09/09/2005	Ratificació
22	Viet Nam	20/09/2005	Ratificació
23	Perú	23/09/2005	Ratificació
24	Pakistan	07/10/2005	Ratificació
25	Bhután	12/10/2005	Ratificació
26	Nigèria	21/10/2005	Ratificació
27	Islàndia	23/11/2005	Ratificació
28	Mèxic	14/12/2005	Ratificació
29	Senegal	05/01/2006	Ratificació
30	Romania	20/01/2006	Acceptació
31	Estonia	27/01/2006	Aprovació
32	Luxemburg	31/01/2006	Aprovació
33	Nicaragua	14/02/2006	Ratificació

	Estat Membre	Data de dipòsit	Tipus d'instrument
34	Etiòpia	24/02/2006	Ratificació
35	Xipre	24/02/2006	Ratificació
36	Bolívia	28/02/2006	Ratificació
37	Brasil	01/03/2006	Ratificació
38	Bulgària	10/03/2006	Ratificació
39	Hongria	17/03/2006	Ratificació
40	Iran, República Islàmica del	23/03/2006	Ratificació
41	República de Moldova	24/03/2006	Ratificació
42	Eslovaquia	24/03/2006	Ratificació
43	Jordània	24/03/2006	Ratificació
44	Bèlgica	24/03/2006	Acceptació
45	Turquia	27/03/2006	Ratificació
46	Madagascar	31/03/2006	Ratificació
47	Albània	04/04/2006	Ratificació
48	Zàmbia	10/05/2006	Aprovació
49	Armènia	18/05/2006	Acceptació
50	Zimbabwe	30/05/2006	Acceptació
51	Cambotja	13/06/2006	Ratificació
52	Ex República Iugoslava de Macedònia	13/06/2006	Ratificació
53	Marroc	06/07/2006	Ratificació
54	França	11/07/2006	Aprovació
55	Costa d'Ivori	13/07/2006	Ratificació
56	Burkina Faso	21/07/2006	Ratificació
57	Hondures	24/07/2006	Ratificació
58	Tunisia	24/07/2006	Ratificació
59	Santo Tomé i Príncipe	25/07/2006	Ratificació
60	Argentina	09/08/2006	Ratificació
61	Filipinas	18/08/2006	Ratificació
62	Burundi	25/08/2006	Ratificació
63	Paraguai	14/09/2006	Ratificació
64	República Dominicana	02/10/2006	Ratificació
65	Guatemala	25/10/2006	Ratificació
66	Espanya	25/10/2006	Ratificació
67	Kirguistán	06/11/2006	Ratificació
68	Mauritània	15/11/2006	Ratificació

	Estat Membre	Data de dipòsit	Tipus d'instrument
69	Grècia	03/01/2007	Ratificació
70	Líban	08/01/2007	Aceptació
71	Noruega	17/01/2007	Ratificació
72	Azerbaidjany	18/01/2007	Ratificació
73	Uruguai	18/01/2007	Ratificació
74	Santa Lúcia	01/02/2007	Ratificació
75	Costa Rica	23/02/2007	Ratificació
76	Veneçuela	12/04/2007	Aceptació
77	Níger	27/04/2007	Ratificació
78	Cuba	29/05/2007	Ratificació
79	Mònaco	04/06/2007	Aceptació
80	Djibuti	30/08/2007	Ratificació
81	Namíbia	19/09/2007	Ratificació
82	Yemen	08/10/2007	Ratificació
83	Indonèsia	15/10/2007	Aceptació
84	Mozambic	18/10/2007	Ratificació
85	Kenya	24/10/2007	Ratificació
86	Itàlia	30/10/2007	Ratificació
87	Belice	04/12/2007	Ratificació
88	Àrabia Saudita	10/01/2008	Aceptació
89	Uzbekistany	29/01/2008	Ratificació
90	Ecuador	13/02/2008	Ratificació
91	Guinea	20/02/2008	Ratificació
92	Geòrgia	18/03/2008	Ratificació
93	Colòmbia	19/03/2008	Ratificació
94	Sri Lanka	21/04/2008	Aceptació
95	Portugal	21/05/2008	Ratificació
96	Ucraïna	27/05/2008	Ratificació
97	Txad	17/06/2008	Ratificació
98	Sudany	19/06/2008	Ratificació
99	Suïssa	16/07/2008	Ratificació
100	Lesotho	29/07/2008	Ratificació

Font: portal UNESCO. <<http://portal.unesco.org/la/convention.asp?language=S&KO=17116>>

[Data d'actualització 21/08/08]

Annex 10.4. Resposta per correu electrònic de Fernando Brugman, Secció de Patrimoni Inmaterial de la UNESCO

Tema: RE: Peticion de entrevista

Data: 19/02/07 12:39

De: Brugman Fernando

Estimada Laura,

Gracias por su mensaje. Estaré encantado de encontrarla si pasara un día por París para comentar aspectos concretos relativos a la implementación de la Convención. Lamentablemente, estos próximos meses voy a estar muy ocupado con la preparación de las reuniones de nuestro Comité intergubernamental, que se reúne en China en Mayo y en Japón en Septiembre. El Comité será quien decida, a través de unas directrices operativas, cómo se implementará la Convención a partir del 2008. Le aconsejo que consulte regularmente nuestra página de Internet sobre la Convención, que tratamos de actualizar periódicamente (http://www.unesco.org/culture/ich_convention/). En la página del Sector de la Cultura también encontrará información sobre la participación de los museos, además del ICOM, en la salvaguarda del patrimonio inmaterial.

Un cordial saludo,

Fernando

Fernando Brugman

UNESCO Sección de Patrimonio Inmaterial

75015 París, Francia

+33145684168

Annex 10.5. Pregunta formulada i resposta per correu electrònic de Fernando Brugman, Secció de Patrimoni Inmaterial de la UNESCO

Tema: Solo una pregunta

Data: 20/02/07 08:54

De: Laura Solanilla Demestre

A: "f.brugman@unesco.org

Apreciado Sr. Brugman,
muchas gracias por su rápida respuesta. Comprendo perfectamente que tiene usted una agenda muy apretada y por descontento, si viajo a Paris, intentaré contactar con usted como amablemente sugiere.

Sigo regularmente y con mucho interes, las informaciones de su página web sobre la Convención, ya que son una fuente riquísima de información y me permiten estar al día del punto en que se halla el proceso de aplicación de la misma.

Sin embargo, me tomo el atrevimiento de formularle una pregunta mas conceptual, que esta surgiendo en mi investigación y cuya respuesta no esta recogida en los textos expuestos en el web. De hecho, no es tanto una pregunta como pedir su opinion como experto mundial en Patrimonio intangible sobre esta cuestion.

En el listado de ítems recogidos en el Artículo 2 de la Convención para la Salvaguarda del Patrimonio Intangible no se incluyen específicamente Historias de vida y Fuentes orales. De hecho, toda la definicion de Patrimonio intangible ampara todas aquellas manifestaciones de caracter folclorico o etnografico.

Sin embargo, los testimonios orales de una comunidad, que pueden abarcar hechos tan diversos como relatos de supervivientes del Holocausto, represaliados de la Guerra Civil española o historias de vida de emigrantes, los cuales se podrian considerar como la memoria colectiva de una comunidad, son tan patrimonio y forman tan parte de su identidad como colectivo como los edificios, manifestaciones tradicionales o tecnicas artesanas.

En resumen desearia saber que opina de ampliar el concepto de Patrimonio Intangible para que incluya este tipo de narraciones biográficas orales (tanto historias de vida como testimonios políticos). Por qué? En caso afirmativo, cual seria el procedimiento?

Me disculpo por adelantado del tiempo que le pido. Si usted no tiene tiempo de responder y quisiera indicarme otra persona para hacerlo, se lo agradeceria mucho. El idioma no deberia ser problema ya que me comunico con una cierta fluidez con el ingles, el frances, el italiano y el portugues.

Agradeciendo de nuevo su amabilidad, reciba cordiales saludos. Atentamente

Tema: RE: Solo una pregunta

Data: 20/02/07 09:43

De: Brugman Fernando

Estimada Laura,

Sí, hay otras manifestaciones del patrimonio inmaterial que no están incluidas en el artículo 2 de la Convención, tales como los deportes tradicionales o la gastronomía. También hay países que denominan de forma distinta alguno de los ámbitos, o los combinan. En el informe de la reunión de expertos sobre la realización de inventarios, disponible en la página web, se comentan algunas de estas cuestiones. En todo caso, la Convención no tiene como objetivo hacer un inventario del patrimonio inmaterial de la humanidad, sino promover el desarrollo de políticas de salvaguarda en cada uno de los Estados Parte, que son al fin y al cabo los responsables de implementar la Convención. Por ello el artículo 2, en su cláusula segunda, presenta una lista no exhaustiva del patrimonio inmaterial (por utilizar la expresión "en particular"): cada país es libre de utilizar los ámbitos y categorías que más le convengan, tal como recalca el artículo 12.

Por otra parte, en referencia a la memoria histórica, numerosas tradiciones orales (ámbito a del art. 2) incluyen historias de vida y gestas. Éstas pueden ser parte del patrimonio inmaterial de un país, de acuerdo a su propia legislación. Para que sea reconocido por la Convención, cada caso específico deberá cumplir con los criterios recogido en la cláusula 2.1 de la Convención y, en el futuro, por las condiciones o criterios que decida el Comité intergubernamental.

Espero que estas breves notas sean de utilidad para aclarar algunos conceptos.

Un cordial saludo,

Fernando

Annex 10.6. Resultats de la cerca dels estudis de cas segons paraula clau

"holocaust museum" [cerca feta el dia 24/07/07]				
	Google	Altavista	Yahoo	Alltheweb
	2.230.000	7.030.000	7.070.000	6.450.000
1	US Holocaust Memorial Museum	US Holocaust Memorial Museum	US Holocaust Memorial Museum	US Holocaust Memorial Museum
2	Holocaust Museum Houston	Holocaust Museum Houston	Holocaust Museum Houston	Holocaust Museum Houston
3	Florida Holocaust Museum	Yad Vashem The Holocaust Martyrs'and Heroes' Remembrance Authority	The CANDLES Holocaust Museum and Education Center	Yad Vashem The Holocaust Martyrs'and Heroes' Remembrance Authority
4	Dallas Holocaust Museum	The CANDLES Holocaust Museum and Education Center	Virginia Holocaust Museum	The CANDLES Holocaust Museum and Education Center
5	Imperial War Museum (London) Holocaust exhibition	Virginia Holocaust Museum	Florida Holocaust Museum	Virginia Holocaust Museum
6	Jewish Holocaust Museum and Research Center. Melbourne, Australia	Tampa Bay Holocaust Memorial Museum	Yad Vashem The Holocaust Martyrs'and Heroes' Remembrance Authority	Florida Holocaust Museum
7	America's Black Holocaust Museum. Milwaukee, Wisconsin	St. Louis Holocaust Museum and Learning Center	Holocaust Museum and Study Center. Spring Valley. New York	St. Louis Holocaust Museum and Learning Center
8	Yad Vashem The Holocaust Martyrs'and Heroes' Remembrance Authority	Simon Wiesenthal Center. Multimedia Learning Center	Holocaust Memorial Center. Zekelman Family Campus	Simon Wiesenthal Center. Multimedia Learning Center
9	Illinois Holocaust Museum & Education Center	America's Black Holocaust Museum in Milwaukee, Wisconsin	New Mexico Holocaust & Intolerance Museum and Study Center	America's Black Holocaust Museum in Milwaukee, Wisconsin
10	Holocaust Museum and Study Center. Spring Valley. New York	Remember.org (A Cybrary of the Holocaust)	St. Louis Holocaust Museum and Learning Center	Remember.org (A Cybrary of the Holocaust)
11	New Mexico Holocaust & Intolerance Museum and Study Center	Museum of Jewish Heritage. A living Memorial to Holocaust	America's Black Holocaust Museum in Milwaukee, Wisconsin	Museum of Jewish Heritage. A living Memorial to Holocaust
12	Holocaust Museum of Southwest Florida	The Holocaust History Project (web revisionista)	Tampa Bay Holocaust Memorial Museum & Educational Center	The Holocaust History Project (web revisionista)

13	El Paso Holocaust Museum and Study Center	Global Directory of Holocaust Museums. Israel Science and Technology Homepage	Simon Wiesenthal Center	Global Directory of Holocaust Museums. Israel Science and Technology Homepage
14	Museum of the Holocaust	Holocaust Survivors Project	Holocaust Teacher Resource Center. The Holocaust Education Program Resource Guide. Virginia War Museum	Holocaust Survivors Project
15	Museum of Jewish Heritage. A living Memorial to Holocaust	Memorial to the Murdered Jews of Europe	The Museum of Jewish Heritage. A living Memorial to Holocaust	Memorial to the Murdered Jews of Europe
16	The CANDLES Holocaust Museum and Education Center	Montreal Holocaust Memorial Centre and Museum	The Holocaust History Project (web revisionista)	Montreal Holocaust Memorial Centre and Museum
17	Montreal Holocaust Memorial Centre and Museum	Holocaust Memorial Center. Zekelman Family Campus	Dallas Holocaust Museum	Holocaust Memorial Center. Zekelman Family Campus
18	Museum of Tolerance	Dallas Holocaust Museum	The Beth Shalom Web Centre . Laxton, Great Britain	Dallas Holocaust Museum
19	The Beth Shalom Web Centre . Laxton, Great Britain	Imperial War Museum (London) Holocaust exhibition	Remember.org (A Cybrary of the Holocaust)	New Mexico Holocaust & Intolerance Museum and Study Center
20	The Holocaust Education and Resource Center. Pennsylvania	New Mexico Holocaust & Intolerance Museum and Study Center	El Paso Holocaust Museum and Study Center	Illinois Holocaust Museum & Education Center
21	Simon Wiesenthal Center	Jewish Holocaust Museum and Research Centre	Museum of Tolerance	Jewish Holocaust Museum and Research Centre
22	Virginia Holocaust Museum	Memorial and Museum Auschwitz-Birkenau	Memorial and Museum Auschwitz-Birkenau	Memorial and Museum Auschwitz-Birkenau
23	Sydney Jewish Museum	Ghetto Fighters House	The Google Earth / Holocaust Museum Crisis In Sudan project	El Paso Holocaust Museum and Study Center
24	Tokyo Holocaust Education Resource Center	El Paso Holocaust Museum and Study Center	Jewish Holocaust Museum and Research Center. Australia. Sydney	The Beth Shalom Web Centre . Laxton, Great Britain
25	Museo del Holocausto en Second Life. Blog de Pablo Mancini	The Beth Shalom Web Centre . Laxton, Great Britain	New Romanian Holocaust Museum.European Jewish Press	Holocaust Museum and Study Center. Spring Valley. New York
26	The Google Earth /	The Google Earth /	Montreal Holocaust	Sydney Jewish

	Holocaust Museum Crisis In Sudan project	Holocaust Museum Crisis In Sudan project	Memorial Centre and Museum	Museum
27	Holocaust Memorial Museum in Providence, Rhode Island	Sydney Jewish Museum	<i>Tikkun Olam</i> : David Dickerson's Web Site	The Native American Holocaust Museum
28	World's First Online Holocaust Museum (web revisionista)	The Native American Holocaust Museum	Holocaust Memorial Museum in Providence, Rhode Island	Teacher's Guide to the Holocaust
29	Native American Holocaust Museum	Teacher's Guide to the Holocaust	Birmingham Holocaust Education Committee	<i>Tikkun Olam</i> : David Dickerson's Web Site
30	Holocaust Museum at Wansee Villa	Stiftung. Deutsches Holocaust-Museum	Illinois Holocaust Museum & Education Center	The Holocaust Resource Project

"memorial museum" [cerca feta el dia 26/07/07]				
	Google	Altavista	Yahoo	Alltheweb
	19.500.000	27.600.000	27.800.000	25.100.000
1	US. Holocaust Memorial Museum	US. Holocaust Memorial Museum	US. Holocaust Memorial Museum	US. Holocaust Memorial Museum
2	Auckland War Memorial Museum	Coutts Memorial Museum of Art, Kansas	The Veterans Memorial Museum	Auckland War Memorial Museum
3	Texas Memorial Museum	Liberty Memorial. The National World War I Museum	Texas Memorial Museum	Liberty Memorial. The National World War I Museum
4	Conjunto Escultórico Memorial "Comandante Ernesto Che Guevara"	Railroaders Memorial Museum	Liberty Memorial. The National World War I Museum	Railroaders Memorial Museum
5	Kawamura Memorial Museum of Art	Hiroshima Peace Memorial Museum	Oklahoma City National Memorial Foundation	Hiroshima Peace Memorial Museum
6	Memorial museum Passchendaele 1917	Liszt Ferenc Memorial Museum Budapest	Confederate Memorial Hall. New Orleans	Liszt Ferenc Memorial Museum Budapest
7	The Veterans Memorial Museum	The Royal Canadian Air Force Memorial Museum,	Auckland War Memorial Museum	The Royal Canadian Air Force Memorial Museum,
8	The López Memorial Museum. Philipines	Oklahoma City National Memorial & Museum	Gwinnett Veterans Memorial Museum	Oklahoma City National Memorial & Museum
9	Auckland War Memorial Museum	390th Memorial Museum. California	Stauth Memorial Museum. Montezuma, (Ks)	390th Memorial Museum. California
10	Indira Gandhi Memorial Museum	Whitehead Memorial Museum. Del Rio, Texas	Wyoming Pioneer Memorial Museum	Whitehead Memorial Museum. Del Rio, Texas

11	Hiroshima Peace Memorial Museum	Huguenot Memorial Museum (South Africa)	390th Memorial Museum. California	Huguenot Memorial Museum (South Africa)
12	Liberty Memorial. The National World War I Museum	Australian War Memorial	Ormond Memorial Art Museum and Gardens	The Veterans Memorial Museum
13	Memorial and Museum Auschwitz-Birkenau	The USS <i>Arizona</i> Memorial (IIWW). Hawai	Whitehead Memorial Museum. Del Rio, Texas	Texas Memorial Museum
14	The USS <i>Arizona</i> Memorial (IIWW). Hawai	Confederate Memorial Hall. New Orleans	MacArthur Memorial. Norfolk, VA.	The Australian War Memorial
15	Veterans Memorial Museum of Branson	Auckland War Memorial Museum.	Railroaders Memorial Museum	Captain Cook Memorial Museum
16	Meyerhold Memorial Museum	The Google Earth / Holocaust Museum Crisis In Sudan project	Sam Houston Memorial Museum	The USS <i>Arizona</i> Memorial (IIWW). Hawai
17	Oklahoma City National Memorial & Museum	Memorial and Museum Auschwitz-Birkenau	The Dane G. Hansen. Memorial Museum	Confederate Memorial Hall. New Orleans
18	Whitehead Memorial Museum. Del Rio, Texas	Stiftung Brandenburgische Gedenkstätten	Sutter County Museum. Community Memorial Museum	Memorial and Museum Auschwitz-Birkenau
19	Railroaders Memorial Museum	The Ross Memorial Museum	A.R. Bowman Memorial Museum.	Hinkler House Memorial Museum & Research Association
20	390th Memorial Museum. California	Sam Houston Memorial Museum	Auckland War Memorial Museum	Memorial Museum Passchendaele 1917
21	A.R. Bowman Memorial Museum	Le Mémorial de Caen	The Kaiten Memorial Museum	Sam Houston Memorial Museum
22	Tomaquag Indian Memorial Museum. Rhode Island	The Veterans Memorial Museum	John Wesley Powell Memorial Museum	Dunkeswell Memorial Museum
23	Sam Houston Memorial Museum	The Royal Albert Memorial Museum	Tomaquag Indian Memorial Museum	MacArthur Memorial. Norfolk, VA.
24	The Royal Canadian Air Force Memorial Museum	Battleship Missouri Memorial. Pearl Harbor, Hawaii.	Veterans Memorial Museum of Branson	John Wesley Powell Memorial Museum
25	1944. The Battle of Normandie/museums	George S. Patton Memorial Museum	Lima FireFighters Memorial Museum	Ross Memorial Museum
26	The Bradford Brinton Memorial	Captain Cook Memorial Museum	Tuolumne City Memorial Museum	The Historic Aviation Memorial Museum
27	Stauth Memorial Museum. Montezuma, Kansas	Yad Vashem The Holocaust Martyrs'and Heroes' Remembrance Authority	McKinley Memorial Museum	Veterans Memorial Museum of Branson

28	Jim Gatchell Frontier History Museum	The Kaiten Memorial Museum	Huguenot Memorial Museum	White Memorial Nature Museum
29	John Wesley Powell Memorial Museum	The Dr. Seuss National Memorial. Springfield, Massachusetts	Spitfire & Hurricane Memorial Museum at Manston in Kent	Royal Albert Memorial Museum
30	Captain Cook Memorial Museum	Polk County Memorial Museum	The Polk County Memorial Museum	Battleship Missouri Memorial. Pearl Harbor, Hawaii.

"war museum" [cerca feta el dia 15/08/07]				
	Google	Altavista	Yahoo	Alltheweb
	1.740.000	2.300.000	2.320.000	2.040.000
1	Imperial War Museum. London	Canadian War Museum	Imperial War Museum. London	Imperial War Museum. London
2	Canadian War Museum	Virginia War Museum	Canadian War Museum	Canadian War Museum
3	Virginia War Museum	National War Museum of Scotland	Virginia War Museum	Virginia War Museum
4	Australian War Memorial	Imperial War Museum. London	War Eagles Air Museum	National War Museum of Scotland
5	The Cold War Museum	War Eagles Air Museum	The Cold War Museum	War Eagles Air Museum
6	Anglo Boer War Museum Bloemfontein, South Africa,	Auckland War Memorial Museum	National Civil War Museum. Harrisburg, Pennsylvania	Auckland War Memorial Museum
7	Atlanta Cyclorama & Civil War Museum	The Cold War Museum	National War Museum of Scotland	The Cold War Museum
8	South African War Museum	National Civil War Museum, Harrisburg	Admiral Nimitz Museum	The National Museum of the Pacific War
9	National War Museum of Scotland	National Museum of the Pacific War	African American Civil War Memorial Freedom Foundation and Museum	African American Civil War Memorial Freedom Foundation and Museum
10	The National Vietnam War Museum	African American Civil War Memorial Freedom Foundation and Museum	General Sweeny's Museum of Civil War History	General Sweeny's Museum of Civil War History
11	The Al-Alemein War Museum	General Sweeny's Museum of Civil War History	Old Court House Civil War Museum. Winchester	Old Court House Civil War Museum. Winchester
12	National Civil War Museum, Harrisburg	Old Court House Civil War Museum. Winchester	The National World War One Museum. Kansas City	Canadian Warplane Heritage Museum
13	Liberation War Museum – Banglad.	Canadian Warplane Heritage Museum	Civil War Veterans Museum	Civil War Veterans Museum

14	National Museum of the Pacific War	The Civil War and Underground Railroad Museum of Philadelphia	The Civil War and Underground Railroad Museum of Philadelphia	The Civil War and Underground Railroad Museum of Philadelphia
15	Baltimore Civil War Museum	The National War Museum. Malta	Auckland War Memorial Museum	The National War Museum. Malta
16	Civil War Life. The Soldiers' Museum. Virginia	The National Vietnam War Museum	The National Vietnam War Museum	The National Vietnam War Museum
17	Canada's Cold War Museum	The Baltimore Civil War Museum	The Baltimore Civil War Museum	The Baltimore Civil War Museum
18	Korean War National Museum	Oban War and Peace Museum	The Anglo Boer War Museum Bloemfontein, SA.	The Oban War and Peace Museum
19	The Missouri Civil War Museum	The Anglo Boer War Museum Bloemfontein, SA	The National Museum of Civil War Medicine	The Anglo Boer War Museum Bloemfontein, SA
20	Kennesaw Civil War Museum, Georgia	The National World War One Museum. Kansas City	Port Columbus, The National Civil War Museum in Col (G)	The National World War One Museum. Kansas City
21	African American Civil War Memorial Freedom Found 6 Mus.	The National Museum of Civil War Medicine	Canadian Warplane Heritage Museum	The National Museum of Civil War Medicine
22	General Sweeny's - A Museum of Civil War History	Port Columbus, The National Civil War Museum in Col (G)	War Vet Museum - Canfield, Ohio	Port Columbus, The National Civil War Museum in Col (G).
23	New England Civil War Museum	The Australian War Memorial	Civil War Life. The Soldiers' Museum. Virginia	The Australian War Memorial
24	Texas Civil War Museum	The Royal Air Force RAF Museum	The Vermillion County Illinois War Museum	The Southern Museum of Civil War and Locomotive History
25	Port Columbus, The National Civil War Museum in Columbus, Georgia	War Vet Museum - Canfield, Ohio	The Missouri Civil War Museum	The Royal Air Force RAF Museum
26	The Vermillion County Illinois War Museum	Civil War Life. The Soldiers' Museum. Virginia	Texas Civil War Museum	War Vet Museum - Canfield, Ohio
27	Old Court House Civil War Museum. Winchester	New Market Battlefield State Historical Park & Hall of Valor Civil War Museum	Korean War National Museum	Civil War Life. The Soldiers' Museum. Virginia
28	The Colonel Eli Lilly Civil War Museum	Halton Royal British Legion War Museum	Bardstown Civil War Museum	War Museums - Places Of Remembrance TE
29	Drum Barracks Civil War Museum. California	War Museums - Places Of Remembrance TE	Liberation War Museum, Bangladesh	Anti-War-Museum Berlin
30	Canadian Warplane Heritage Museum	Anti-War-Museum Berlin	Colonel Eli Lilly Civil War Museum.	The Vermillion CT Illinois War Mus

"migration or immigration or emigration museum" (cerca feta el 17/09/07)				
	Google	Altavista	Yahoo	Alltheweb
	1.910.000	70.900	70.700	59.000
1	Migration Museums Network	Immigration Museum, Melbourne	Immigration Museum, Melbourne	Immigration Museum, Melbourne
2	Immigration Museum, Melbourne	Migration Museums Network	Migration Museums Network	Migration Museums Network
3	Malta Virtual Emigration Museum	Ulster America Folkpark. Centre for Migration Studies	Overseas Emigration Visas	Overseas Emigration Visas
4	The Irish Centre for Migration Studies. Northern Ireland	Emigration from Finland and Scandinavia	Ulster America Folkpark. Centre for Migration Studies	Immigrants to Canada in XIX Century
5	The Association of European Migration Institutions	Reference Guides. Migration. Archives NZ	Immigrants to Canada in XIX Century	Ulster America Folkpark. Centre for Migration Studies
6	German Immigration and Emigration, Genealogy	Irish Emigration Database	FamilySearch.org	PolishRoots - Immigration & Ships
7	Germany Canada Migration Exhibition. Virtual Museum Canada	German Immigration and Emigration, Genealogy	PolishRoots - Immigration & Ships	Museu da emigração e das comunidades. Portugal
8	Museum of London	Overseas Emigration Visas	DOMIT. Documentation Centre and Museum of Migration. Germany	DOMIT. Documentation Centre and Museum of Migration. Germany
9	The Migration Heritage Centre. Powerhouse Museum	PolishRoots - Immigration & Ships	BallinStadt Hamburg	BallinStadt Hamburg
10	Migration Museum. South Australia	Immigrants to Canada in XIX Century	The Migration Heritage Centre. Powerhouse Museum	Institute of Migration. Finland
11	Lincolnshire Genealogy	Museu da emigração e das comunidades. Portugal	The Association of European Migration Institutions	The Swenson Center - Swedish Immigration and Research
12	Civilization.ca - Online resources for Canadian heritage - Canadian history	The Migration Heritage Centre at the Powerhouse Museum	Cité Nationale de l'Histoire de l'immigration.	The Association of European Migration Institutions
13	Immigrants to Canada in XIX Century	BallinStadt Hamburg	Museu da emigração e das comunidades. Portugal	The Migration Heritage Centre at the Powerhouse Museum
14	DOMIT. Documentation Centre and Museum of Migration. Germany	DOMIT. Documentation Centre and Museum of Migration. Germany	South Australia – Immigration. State Library.	Civilization.ca - Online resources for Canadian heritage - Canadian history

15	BallinStadt Hamburg	Norsk Utvandremuseum	Institute of Migration. Finland	Norsk Utvandremuseum
16	Centre for Migration Studies at the Ulster American Folk Park, Omagh	The Swenson Center - Swedish Immigration and Research	Civilization.ca - Online resources for Canadian heritage - Canadian history	The Belfast Family and Community History
17	Rootsweb.com	The Association of European Migration Institutions	Centre for Migration Studies at the Ulster American Folk Park, Omagh	The Ships List. Canada
18	Lower East Side Tenement Museum	Institute of Migration. Finland	Immigration History Research Center. University of Minnesota	Puke Ariki. Taranaki. New Zealand
19	Le Centre de Documentation sur les Migrations Humaines. Lux.	Immigration History Research Center. University of Minnesota	The Ships List. Canada	National Museums Liverpool
20	Norsk Utvandremuseum	Centre for migration studies. Northern Ireland.	Ancestor Roots Information	Network Migration in Europe
21	Ellis Island immigration Museum	National Museums Liverpool	Migration Online. Research Centre for German Emigration to the USA	Virtual Exhibitions on Emigrant History
22	Migration resources. University College Cork	Ancestor Roots Information	New Zealand Immigration Service	The promise of America. National Library of Norway
23	Institute of Migration. Finland	British and Irish immigration to New Zealand, 1840–1914	Rootsweb.com	Migration Online. Research Centre for German Emigration to the USA
24	The Ships List. Canada	Civilization.ca - Online resources for Canadian heritage - Canadian history	National Museums Liverpool	Lincolnshire Genealogy
25	Network Migration in Europe	Im/migration Resources. Arizona State University	The Belfast Family and Community History	Immigration History Research Center. University of Minnesota
26	Ancestors Roots Information	American Heritage.com	Norsk Utvandremuseum	Rootsweb.com
27	The Cite nationale de l'histoire de l'immigration	Migration Online. Research Centre for German Emigration to the USA	Irish Diaspora Studies	Born in Europe Exhibition
28	Moving Here. National Archives UK	Rootsweb.com	Born in Europe Exhibition	The Norwegian Emigrant Museum
29	Immigration History Research Center. University of Minnesota	The Danish Emigration Archives	Canadian Genealogy and History Links	Cité nationale de l'histoire de l'immigration
30	Pacific Coast Immigration Mus.	New Zealand Immigration Service	The Norwegian Emigrant Museum	Ancestors Roots Information

"oral history" [cerca feta el dia 17/08/07]				
	Google	Altavista	Yahoo	Alltheweb
	1.770.000	7.060.000	7.140.000	6.880.000
1	Oral History Society	Oral History Society	Oral History Association (OHA)	Oral History Society
2	Oral History Association (OHA)	The British Library Sound Archive's Oral History section	Oral History Online	The British Library Sound Archive's Oral History section
3	Asociación Internacional de Historia Oral	Asociación Internacional de Historia Oral	Rutgers Oral History Archives	Asociación Internacional de Historia Oral
4	The British Library Sound Archive's Oral History section	Oral history of Leicestershire UK	Johnson Space Center Oral History Project	Oral history of Leicestershire UK
5	Teacher Lesson Plan - Using Oral History	Oral History Online	Washington Secretary of State - Oral History	Oral History Online
6	CSHM Oral History Techniques	Pennsylvania State Police Oral History	Pennsylvania State Police Oral History	Pennsylvania State Police Oral History
7	Oral History Association of Australia	Washington Secretary of State - Oral History	Oral History Society	Washington Secretary of State - Oral History
8	H-Oralhist: Oral History	Teacher Lesson Plan - Using Oral History	Social Security Administration Oral History	Teacher Lesson Plan - Using Oral History
9	Rutgers Oral History Archives	Johnson Space Center Oral History Project	Teacher Lesson Plan - Using Oral History	Johnson Space Center Oral History Project
10	Oral History Research Office	Rutgers Oral History Archives	Oral History Research Office	Rutgers Oral History Archives
11	National Park Service History: Oral History	Oral History - GCAH	Oral History in the Army	Oral History - GCAH
12	World War II Oral History at Tankbooks.com	University of Connecticut Center for Oral History	The British Library Sound Archive's Oral History	UConn Oral History Office
13	al-Nakba's Oral History Project	Oral History in the Army	Oral History - GCAH	Oral History in the Army
14	Oral History in the Army	Samuel Proctor Oral History Program	UConn Oral History Office	Samuel Proctor Oral History Program
15	Regional Oral History Office (ROHO)	Oral History Association of Australia	Thurgood Marshall Oral History	Thurgood Marshall Oral History
16	LBJ Library Oral History Home Page	Thurgood Marshall Oral History	The Vietnam Center & Archive: Oral History Project	University of Hawaii Center for Oral History
17	Washington Secretary of State - Oral History	University of Hawaii Center for Oral History	Samuel Proctor Oral History Program	Oral History Research Office

18	East Midlands Oral History Archive	Oral History Research Office	Oral History - U.S. Naval Institute	Oral History Project: World War II
19	UCLA Library Center for Oral History Research	Oral History Project: World War II	al-Nakba's Oral History Project	Susquehanna University Oral History Project.
20	Mediterranean Voices: Oral History and Cultural Practice in Mediterranean Voices	Susquehanna University Oral History Project.	University of Hawaii Center for Oral History	al-Nakba's Oral History Project
21	The ACT-UP Oral History Project	al-Nakba's Oral History Project	Oral History Project: World War II	ACT-UP Oral History Project
22	The T. Harry Williams Center for Oral History	ACT-UP Oral History Project	ACT-UP Oral History Project	The Vietnam Center & Archive: Oral History Project
23	Samuel Proctor Oral History Program	The Vietnam Center & Archive: Oral History Project	LBJ Library Oral History Home Page	Oral History Association
24	Oral History Online	Oral History Association (OHA)	Wallace Reichelt Oral History Project, Florida State University	Oral History - U.S. Naval Institute
25	JSTOR: The Oral History Review	Oral History - U.S. Naval Institute	The Oral History Project	The Oral History Project
26	Voice/Vision Holocaust Survivor Oral History Archive	The Oral History Project	"After the Holocaust". USHMM	American Century Project
27	Oral History - GCAH	American Century Project	Mississippi Oral History Project	RTA Oral History Project
28	Civil Rights Oral History Interviews. Washington State University	RTA Oral History Program	Oral History Program. Society of Woman Geographers	Mississippi Oral History Project
29	University of Connecticut Center for Oral History	Mississippi Oral History Project	Tibet Oral History Archive	North East Oral History Network Discussion List
30	Veterans History Project (Library of Congress)	LBJ Library Oral History Home Page	Oral History September 11th 2001 Oral History Narrative and Memory Project	Wallace Reichelt Oral History Project, Florida State University

Annex 10.7. Ordenació dels resultats de la cerca d'estudis de cas segons posició en els cercadors

Els números entre parèntesi indiquen el seu ordre d'aparició en els diversos cercadors: Google, Altavista, Yahoo. Alltheweb. En primer lloc apareixen aquelles webs que surten als quatre cercadors, en segon lloc les que només apareixen en tres, en tercer lloc les que apareixen en dos cercadors i finalment les que només apareixen en un.

"holocaust museum"

- US Holocaust Memorial Museum [1,1,1,1]
- Yad Vashem The Holocaust Martyrs'and Heroes' Remembrance Authority [8,3,6,3]
- Holocaust Museum Houston [2,2,2,2]
- Florida Holocaust Museum [3,0,5,6]
- Dallas Holocaust Museum [4, 18, 17, 18]
- Imperial War Museum (London) Holocaust exhibition [5, 19, 0, 0]
- Jewish Holocaust Museum and Research Center. Melbourne, Australia [6, 21, 24, 21]
- The CANDLES Holocaust Museum and Education Center [16,4,3,4]
- Virginia Holocaust Museum [22, 5,4,5]
- Simon Wiesenthal Center. [21,8,13,8]
- America's Black Holocaust Museum. Milwaukee [7,9, 11,9]
- Museum of Jewish Heritage. A living Memorial to Holocaust [15,11,15,11]
- New Mexico Holocaust & Intolerance Museum and Study Center [11,20,9,19]
- El Paso Holocaust Museum and Study Center [13,24,20,23]
- Montreal Holocaust Memorial Centre and Museum [17,16,26,16]
- The Beth Shalom Web Centre. Laxton, Great Britain [19, 25,18,24]
- The Google Earth / Holocaust Museum Crisis In Sudan project [26,26,23,0]
- Sydney Jewish Museum [23, 27,0,26]
- Native American Holocaust Museum [29,28,0,27]
- Holocaust Memorial Center. Zekelman Family Campus [0,17,8,17]
- Memorial and Museum Auschwitz-Birkenau [0,22,22,22]
- The Holocaust History Project (web revisionista) [0,12,16,12]
- St. Louis Holocaust Museum and Learning Center [0,7,10,7]
- Remember.org (A Cybrary of the Holocaust) [0,10,19,10]
- Illinois Holocaust Museum & Education Center [9,0,30,20]
- Holocaust Museum and Study Center. Spring Valley. New York [10,0,7,25]
- Holocaust Memorial Museum in Providence, Rhode Island [27,0,28,0]
- Teacher's Guide to the Holocaust [0,29,0,28]
- *Tikkun Olam*: David Dickerson's Web Site [0,0,27,29]
- Holocaust Survivors Project [0,14,0,14]
- Memorial to the Murdered Jews of Europe [0,15,0,15]
- Global Directory of Holocaust Museums.[0,13,0,13]

- Museum of Tolerance [18,0,21,0]
- Tampa Bay Holocaust Memorial Museum [0,6,12,0]
- World's First Online Holocaust Museum (web revisionista) [28,0,0,0]
- The Holocaust Resource Project [0,0,0,30]
- New Romanian Holocaust Museum. European Jewish Press [0,0,25,0]
- Birmingham Holocaust Education Committee [0,0,29,0]
- Holocaust Museum at Wansee Villa [30,0,0,0]
- Stiftung. Deutsches Holocaust-Museum [0,30,0,0]
- Museo del Holocausto en Second Life. Blog de Pablo Mancini [25,0,0,0]
- Museum of the Holocaust [14,0,0,0]
- Ghetto Fighters House [0,23,0,0]
- Tokyo Holocaust Education Resource [24,0,0,0]
- The Holocaust Education and Resource Center. Pennsylvania [20,0,0,0]
- Holocaust Teacher Resource Center. The Holocaust Education Program Resource Guide. Virginia War Museum [0,0,14,0]
- Holocaust Museum of Southwest Florida [12,0,0,0]

"memorial museum"

- US. Holocaust Memorial Museum [1,1,1,1]
- Auckland War Memorial Museum [2, 15,7,2]
- Sam Houston Memorial Museum [22, 20,16,21]
- The Veterans Memorial Museum [7,22,2,12]
- Liberty Memorial. The National World War I Museum [11,3,4,3]
- Memorial and Museum Auschwitz-Birkenau [11, 17, 20, 18]
- Railroaders Memorial Museum (18,4,15,4)
- Oklahoma City National Memorial & Museum[16,8,5,8]
- 390th Memorial Museum. California [19, 9,11,9]
- Whitehead Memorial Museum. Del Rio, Texas [17,10,13,10]
- Texas Memorial Museum [3,0,3,13]
- Hiroshima Peace Memorial Museum [10, 5, 0,5]
- The Royal Canadian Air Force Memorial Museum [23, 7, 0,7]
- Confederate Memorial Hall. New Orleans [0,14,6,17]
- Huguenot Memorial Museum (South Africa) [0,11,28,11]
- Australian War Memorial [24,12,0,14]
- The USS *Arizona* Memorial (IIWW). Hawai [13, 13, 0, 16]
- Veterans Memorial Museum of Branson [14, 0, 24, 27]
- John Wesley Powell Memorial Museum [29, 0,22,24]
- Captain Cook Memorial Museum [30, 26, 0,15]
- Stauth Memorial Museum. Montezuma, Kansas [27, 0,9,0]
- The Ross Memorial Museum [0,19, 0,25]
- The Royal Albert Memorial Museum [0, 23, 0,29]
- Battleship Missouri Memorial. Pearl Harbor, Hawaii.[0,24, 0,30]

- The Kaiten Memorial Museum [0, 28, 21,0]
- Polk County Memorial Museum [0, 30, 30,0]
- MacArthur Memorial. Norfolk, VA. [0,0,14,23]
- A.R. Bowman Memorial Museum [20, 0,19,0]
- Tomaquag Indian Memorial Museum. Rhode Island [21, 0,23,0]
- Liszt Ferenc Memorial Museum Budapest [0,6,0,6]
- Memorial Museum Passchendaele 1917 [6,0,0,20]
- The López Memorial Museum. Philipines [8,0,0,0]
- Indira Gandhi Memorial Museum [9,0,0,0]
- Coutts Memorial Museum of Art, Kansas [0,2,0,0]
- Gwinnett Veterans Memorial Museum [0,0,8,0]
- Jim Gatchell Frontier History Museum [28,0,0,0]
- 1944. The Battle of Normandie/museums [25, 0,0,0]
- Meyerhold Memorial Museum [15,0,0,0]
- Wyoming Pioneer Memorial Museum [0,0,10,0]
- Ormond Memorial Art Museum and Gardens [0,0,12,0]
- The Google Earth / Holocaust Museum Crisis In Sudan project [0,16, 0,0]
- Stiftung Brandenburgische Gedenkstätten [0, 18,0,0]
- Le Mémorial de Caen [0,21, 0, 0]
- George S. Patton Memorial Museum [0,25, 0,0]
- Yad Vashem The Holocaust Martyrs'and Heroes' Remembrance Authority [0,27, 0,0]
- The Dr. Seuss National Memorial. Springfield, Massachusetts [0, 29,0,0]
- Conjunto Escultórico Memorial "Comandante Ernesto Che Guevara" [4,0,0,0]
- Kawamura Memorial Museum of Art [5,0,0,0]
- The Dane G. Hansen. Memorial Museum [0,0, 17, 0]
- Sutter County Museum. Community Memorial Museum [0,0,18,0]
- Lima FireFighters Memorial Museum [0,0,25,0]
- Tuolumne City Memorial Museum [0,0,26, 0]
- McKinley Memorial Museum [0,0, 27, 0]
- Spitfire & Hurricane Memorial Museum at Manston in Kent[0,0,29,0]
- Hinkler House Memorial Museum & Research Association [0,0,0,19]
- Dunkeswell Memorial Museum [0,0,0,22]
- The Historic Aviation Memorial Museum [0,0,0,26]
- White Memorial Nature Museum [0,0,0,28]
- The Bradford Brinton Memorial [26 0,0,0]

"war museum"

- Imperial War Museum. London [1, 4,1,1]
- Canadian War Museum [2,1,2, 2]
- Virginia War Museum [3, 2, 3, 3]
- Australian War Memorial [4, 23,0,23]
- The Cold War Museum [5, 7, 5,7]
- The Anglo Boer War Museum [6, 19, 18, 19]

- National War Museum of Scotland [9,3, 7,4]
- The National Vietnam War Museum [10, 16, 16,16]
- National Civil War Museum, Harrisburg [12,8,6,0]
- Baltimore Civil War Museum [15, 17, 17, 17]
- Civil War Life. The Soldiers' Museum. Virginia [16, 26, 23, 27]
- African American Civil War Memorial Freedom Foundation and Museum [21, 10, 9, 9]
- General Sweeny's - A Museum of Civil War History [22, 11, 10, 10]
- Port Columbus, The National Civil War Museum in Columbus, Georgia [25, 22, 20, 22]
- Old Court House Civil War Museum. Winchester [27, 12,11, 11]
- Canadian Warplane Heritage Museum [30, 13, 21, 12]

- The Civil War and Underground Railroad Museum of Philadelphia [0, 14,14,14]
- The National Museum of Civil War Medicine [0, 21, 19, 21]
- The National World War One Museum. Kansas City [0, 20, 12,20]
- War Vet Museum - Canfield, Ohio [0, 25, 22,26]
- National Museum of the Pacific War [14,9, 0,8]
- The Vermilion County Illinois War Museum [26, 0, 24,30]
- War Eagles Air Museum [0, 5,4,5]
- Auckland War Memorial Museum [0, 6,15,6]

- The Royal Air Force RAF Museum [0, 24, 0, 25]
- War Museums - Places Of Remembrance Throughout Europe [0,29,0, 28]
- Anti-War-Museum Berlin [0, 30,0 29]
- Civil War Veterans Museum [0,0,13,13]
- Oban War and Peace Museum [0, 18,0,18]
- The National War Museum. Malta [0, 15,0,15]
- The Colonel Eli Lilly Civil War Museum [28, 0, 30,0]
- Texas Civil War Museum [24, 0, 26, 0]
- Korean War National Museum [18, 0, 27,0]
- The Missouri Civil War Museum [19, 0, 25,0]
- Liberation War Museum – Bangladesh [13, 0,29,0]

- Bardstown Civil War Museum [0,0,28,0]
- The Southern Museum of Civil War and Locomotive History [0,0,0,24]
- Atlanta Cyclorama & Civil War Museum [7,0,0,0]
- South African War Museum [8, 0,0,0]
- The Al-Alemein War Museum [11, 0,0,0]
- Canada's Cold War Museum [17, 0,0,0]
- Drum Barracks Civil War Museum. California [29, 0,0,0]
- New England Civil War Museum [23, 0, 0,0]
- Admiral Nimitz Museum. [0,0,12,0]
- New Market Battlefield State Historical Park & Hall of Valor Civil War Museum [0, 27, 0,0]
- Halton Royal British Legion War Museum [0, 28, 0,0]
- Kennesaw Civil War Museum, Georgia [20, 0,0,0]

“migration or immigration or emigration museum”

- Ancestor Roots Information (26, 22, 20, 30)
- Rootsweb.com (17, 28, 23, 26)
- Immigrants to Canada in XIX Century (13, 10, 5, 4)
- Migration Museums Network (1,2,2,2)
- Civilization.ca - Online resources for Canadian Heritage – Canadian H. (12, 24, 16, 14)
- Ulster America Folkpark. Centre for Migration Studies (10,3,4,5)
- Institute of Migration. Finland (23, 18, 15, 10)
- The Association of European Migration Institutions (5, 17, 11, 12)
- Norsk Utvandremuseum (20, 15, 26,15)
- BallinStadt Hamburg (15, 13, 9, 9)
- Immigration History Research Center. University of Minnesota (29, 19, 18, 25)

- PolishRoots - Immigration & Ships (0,9,7,6)
- The Ships List. Canada (24,0,19, 17)
- Overseas Emigration Visas (0,8,3,3)
- Migration Online. Research Centre for German Emigration to the USA (0,27, 21,23)
- Centre for Migration Studies at the Ulster American Folk Park, Omagh (16,0,17,0)

- German Immigration and Emigration, Genealogy (6,7,0,0)
- Lincolnshire Genealogy (11,0,0,24)
- The Belfast Family and Community History (0,0,25,16)
- New Zealand Immigration Service (0,30,22,0)
- Network Migration in Europe (25,0,0,20)
- The Swenson Center - Swedish Immigration and Research (0, 16, 0, 11)
- Irish Centre for Migration Studies. Northern Ireland. (4, 20, 0,0)
- The Norwegian Emigrant Museum (0,0,30,28)
- Born in Europe Exhibition (0,0,28,27)

- Le Centre de Documentation sur les Migrations Humaines. Luxembourg (19,0,0,0)
- Irish Diaspora Studies (0,0,27,0)
- Lower East Side Tenement Museum (18,0,0,0)
- Pacific Coast Immigration Museum (30,0,0,0)
- Virtual Exhibitions on Emigrant History (0,0,0, 21)
- The promise of America. National Library of Norway (0,0,0,22)
- Germany Canada Migration Exhibition. Virtual Museum Canada (6,0,0,0)
- Puke Ariki. Taranaki. New Zealand (0,0,0,18)
- Malta Virtual Emigration Museum (1,0,0,0)
- FamilySearch.org (0,0, 6, 0)
- Canadian Genealogy and History Links (0,0,29,0)
- Irish Emigration Database (0,6,0,0)
- Emigration from Finland and Scandinavia (0, 4, 0, 0)
- South Australia – Immigration. State Library. (0,0,14,0)

- British and Irish immigration to New Zealand, 1840–1914 (0,23,0,0)
- The Danish Emigration Archives (0,29, 0,0)
- Reference Guides. Migration. Archives NZ (0,5,0,0)
- Migration resources. University College Cork (22,0,0,0)
- Im/migration Resources. Arizona State University (0,25,0,0)
- American Heritage.com (0,26,0,0)

“oral history”

- Oral History Society [1, 1, 7, 1]
- Oral History Association (OHA) [2, 24, 1, 23]
- The British Library Sound Archive's Oral History section [4, 2, 12, 2]
- Teacher Lesson Plan - Using Oral History [5, 8,9,8]
- Rutgers Oral History Archives [9, 10,3,10]
- Oral History Research Office [10,18,10,17]
- Oral History Online [24,5,2,5]
- Washington Secretary of State - Oral History [17,7,5,7]
- Oral History - GCAH [27,11,13,11]
- al-Nakba's Oral History Project [13,21,19,20]
- Oral History in the Army [14, 13,11,13]
- ACT-UP Oral History Project [21,22,22,21]
- Samuel Proctor Oral History Program [23, 14,17,14]

- Asociación Internacional de Historia Oral [3, 3, 0 ,3]
- Pennsylvania State Police Oral History [0,6,6,6]
- Johnson Space Center Oral History Project [0,9,4,9]
- Thurgood Marshall Oral History [0 ,16,15,15]
- The Oral History Project [0,26,25,25]
- Mississippi Oral History Project [0,29,27, 28]
- University of Hawaii Center for Oral History [0,17,20,16]
- LBJ Library Oral History Home Page [16, 30,23,0]
- The Vietnam Center & Archive: Oral History Project [0,23,16,22]
- Oral History Project: World War II [0,19,21,18]
- Oral History - U.S. Naval Institute [0,25,18,24]

- Oral History Association of Australia [7, 15,0,0]
- Oral history of Leicestershire UK [0,4,0,4]
- Oral History Office at the University of Connecticut [29,12,0,0]
- UConn Oral History Office [0,0,14 ,12]
- Susquehanna University Oral History Project. [0,20,0,19]
- American Century Project [0,27, 0,26]
- RTA Oral History Program [0,28,0,27]
- Wallace Reichelt Oral History Project, Florida State University [0,0,24,30]

- CSHM Oral History Techniques [6, 0,0,0]
- H-Oralhist: Oral History [8, 0,0,0]
- National Park Service History: Oral History [11, 0,0,0]
- World War II Oral History at Tankbooks.com [12, 0,0,0]
- Social Security Administration Oral History [0,0,8,0]
- Regional Oral History Office (ROHO) [15,0,0,0]
- East Midlands Oral History Archive [18,0,0,0]
- UCLA Library Center for Oral History Research [19,0,0,0]
- Mediterranean Voices: Oral History and Cultural Practice in Mediterranean Voices [20, 0,0,0]
- The T. Harry Williams Center for Oral History [22, 0,0,0]
- JSTOR: The Oral History Review [25, 0,0,0]
- Voice/Vision Holocaust Survivor Oral History Archive [26,0,0,0]
- Civil Rights Oral History Interviews. Washington State University [28, 0,0,0]
- Veterans History Project (Library of Congress) [30,0,0,0]
- "After the Holocaust". USHMM [0,0,26,0]
- Oral History Program. Society of Woman Geographers [0,0,28,0]
- Tibet Oral History Archive [0,0,29,0]
- Oral History September 11th 2001 Oral History Narrative and Memory Project [0,0,30,0]
- North East Oral History Network Discussion List [0,0,0,29]

Annex 10.8. Museus membres. Migration Museums Web Community

Amèrica del Nord	2	Ellis Island Museum	EE.UU
		Pier 21.	Canada
Amèrica del Sud	1	Memorial do emigrante.	Brasil
Austràlia	2	Immigration Museum. Melbourne	Australia
		Migration Museum. South Australia	Australia
Europa	18	Immigrantmuseet - The Danish Immigration Museum	Dinamarca
		Cité nationale de l'histoire de l'immigration	França
		DOMiT - Dokumentationszentrum. Museum über die Migration in Deutschland	Alemania
		German Emigration Center	Alemania
		Cobn Heritage Centre	Irlanda
		Altre Italie. Fondazione Agnelli	Italia
		Museo Regionale dell' Immigrazione Pietro Conti	Italia
		Kosmopolis - The House of Cultural Dialogue	Paisos Baixos
		Museu da Emigração e das Comunidades	Portugal
		San Marino Study Centre on Emigration - Museum of the Emigrant	San Marino
		Museu Història Immigració de Catalunya	Espanya
		Immigrant-institutet	Suècia
		National Museums of World Culture	Suècia
		The Multicultural Centre	Suècia
		Institute of Migration	Finlandia
		Migrations Museum	Suïssa
		Srpski Muzej rasejanja i seoba. Serbian Migration Museum	Sèrbia
		19 Princelet Street	UK
Orient Mitjà	1	Babylonian Jewry Heritage Center	Israel

(dades actualitzades el 17/06/08)

Annex 10.9. Comparació entre els resultats de la cerca simple i la pertinença al directori del *Migration Museums Web Community*

Els números indiquen la posició en que surt en cada cercador. En la columna del MMWC simplement s'indica si la institució pertany o no a la xarxa.

	G	A	Y	All	MMWC	Projectes
Pier 21.	-	-	-	-	si	Pier 21
D. Museos e Arquivos. Brasil	-	-	-	-	si	Memorial do Emigrante
Immigration Museum. Melbourne	2	1	1	1	si	EV. Hear her voice.
Cité nationale de l'histoire de l'immigration	27	0	12	29	si	Histoires singulieres
Museu da Emigração e das Comunidades	0	11	13	7	si	Museu da Emigração e das Comunidades
Museu Història Immigració de Catalunya	-	-	-	-	si	EV. El Camp de la Bota. EV. Retrats de migració. Testimonis.
The Migration Heritage Centre. Powerhouse Museum	9	12	10	13	no	EV. Real Histories: People & Cultures at Work. EV. Getting Married. EV. The World Cup Dream: EV. Sharing the Lode EV. Gold and Silver EV. From Estonia to Thirlmere EV. Belongings
National M. Liverpool	26	21	24	19	no	Indian presence in Liv.
The Basque Museum.	-	-	-	-	no	Basque Oral History Pr.
Museum of London	8	0	0	0	no	Refugee Stories. Untold London.
Libraries and Archives of Canada.	-	-	-	-	no	Moving Here, Staying Here Immigration rec. 1925-35 (database online)
The National Archives UK and Wales.	28	-	-	-	no	Moving Here

Annex 10.10. Adreces web de les institucions analitzades i detall dels projectes de cada institució

The Basque Museum. <http://www.basquemuseum.com>

Basque Oral History Project. <http://www.basquemuseum.com/oralhistory/index.htm>

The British Library www.bl.uk

Voices of the Holocaust. <http://www.bl.uk/learning/histcitizen/voices/hobcaust.html>
(British Video Archive for Holocaust Testimonies)

Oral History Collection. www.bl.uk/collections/sound-archive/history.html

Millenium Memory Bank. <http://www.bl.uk/collections/sound-archive/millenni.html>

National Life Stories. <http://www.bl.uk/collections/sound-archive/nlsc.html>

Center for Columbia River History. <http://www.ccrh.org>

CHP_Moses Lake: Oral History Archives.

<http://www.ccrh.org/comm/moses/begin.html>

CHP_Sandpoint. <http://www.ccrh.org/comm/sand/begin.htm>

CHP_Camas, Washington. <http://www.ccrh.org/comm/camas/camas.htm>

CHP_Columbia Bassin Native Fishery. <http://www.ccrh.org/comm/river/main.htm>

CHP_Columbia Slough. <http://www.ccrh.org/comm/slough/main.htm>

CHP_Cottage Grove. <http://www.ccrh.org/comm/cottage/main.htm>

CHP_Umatilla, Oregon. <http://www.ccrh.org/comm/umatilla/begin.htm>

OHP_Columbia River Dissenters Series. <http://www.ccrh.org/oral/ohsoh/contents.htm>

OHP_World War II Conscience Objectors OHP. <http://ccrh.org/oral/co.pdf>

Post PhD WP. Women and Timber.

<http://www.ccrh.org/oral/women&timber/index.htm>

Post PhD WP. Celilo Falls Web project. <http://www.ccrh.org/comm/river/celilo.htm>

Cité nationale de l'histoire de l'immigration

Histoires singulieres. [http://www.histoire-](http://www.histoire-immigration.fr/index.php?lg=fr&nav=206&flash=0)

[immigration.fr/index.php?lg=fr&nav=206&flash=0](http://www.histoire-immigration.fr/index.php?lg=fr&nav=206&flash=0)

Imperial War Museum. <http://www.iwm.org.uk>

Oral History Interviews

<http://collections.iwm.org.uk/server/show/nav.00g007>

EV. The Battle of the Somme

<http://www.iwm.org.uk/server/show/nav.00o>

EV. Women and War

<http://www.iwm.org.uk/upload/package/41/women/index.htm>

EV. Greenham Common Women's Peace Camp.

<http://www.iwm.org.uk/upload/package/22/greenham/index.htm>

EV. Korea. Recollections of the Korean War.

<http://www.iwm.org.uk/upload/package/24/korea/koreaintro.htm>

EV. The Battle of Britain Sounds

<http://www.iwm.org.uk/upload/package/28/batbritsound/intro.htm>

EV. Christmas at War

<http://www.iwm.org.uk/upload/package/6/christmas/index.htm>

EV. Spanish Civil War: Dreams and Nighmares

<http://www.iwm.org.uk/upload/package/5/spanish/index.htm>

EV. The War in Burma. 1942-1945

<http://www.iwm.org.uk/upload/package/1/burma/index.htm>

EV. Together: Working for Victory

<http://www.iwm.org.uk/upload/package/11/together/index.htm>

EV. Sinews of War

<http://www.iwm.org.uk/upload/package/13/sinews/intro.htm>

International Museum of Women. <http://www.imow.org>

EV. Imagining Ourselves. <http://imaginingourselves.imow.org/>

EV. Women, Power and Politics. <http://www.imow.org/wpp/index>

Jewish Women's Archive. <http://www.jwa.org/>

Katrina's Jewish Voices. <http://katrina.jwa.org>

Libraries and Archives of Canada. <http://www.collectionscanada.ca>

Oral Histories of WWI. <http://www.collectionscanada.ca/first-world-war/interviews/index-e.html>

Moving Here, Staying Here. <http://www.collectionscanada.ca/immigrants/index-e.html>

Library of Congress. <http://www.loc.gov>

Veterans History Project. <http://www.loc.gov/vets>

American Life Histories, Manuscripts from the FWP.

<http://memory.loc.gov/ammem/wpaintro/wpahome.html>

Born in Slavery: FWP. <http://lcweb2.loc.gov/ammem/snhtml/snhome.html>

London Metropolitan University (+ 12 institucions més)

Mediterranean Voices. <http://www.med-voices.org>

Migration Heritage Center. <http://www.migrationheritage.nsw.gov.au>.

Belongings: Post WW2 Memories of Migration.

<http://www.migrationheritage.nsw.gov.au/exhibitions/belongings/>

EV. Real Histories: People & Cultures at Work.

<http://www.migrationheritage.nsw.gov.au/exhibitions/realstories/home2.html>

EV. Getting Married. A celebration of love, life and culture in Australia today.

<http://www.migrationheritage.nsw.gov.au/exhibitions/gettingmarried/index.html>

EV. The World Cup Dream: stories of Australia soccer mums and dads

<http://www.migrationheritage.nsw.gov.au/exhibitions/worldcup/>

EV. Sharing the Lode

<http://www.migrationheritage.nsw.gov.au/exhibitions/sharingthelode/index.php>

EV. Gold and Silver

<http://www.migrationheritage.nsw.gov.au/exhibitions/goldandsilver>

EV. From Estonia to Thirlmere

<http://www.migrationheritage.nsw.gov.au/exhibitions/fromestonia/index.shtml>

EV. Belongings: Post WW2 Memories of Migration

<http://www.migrationheritage.nsw.gov.au/exhibitions/belongings/>

Museu d'Història de la Immigració de Catalunya. <http://www.mhic.net/>

El Camp de la Bota. <http://www.francescabad.com/campdelabota/portada.html>

Retrats de migració. <http://www.conc.es/arxiu/retratsdemigracio>

Testimonis. <http://www.mhic.net/>

Museu da Pessoa (Brazil). <http://www.museudapessoa.net>

Historias de belo horizonte. <http://www.museudapessoa.net/hotsites/bh/>

Um Milhao de Historias de vida de jovens.

<http://www.museudapessoa.net/ummilhao>

Sao Paulo, 450 años. <http://www.museudapessoa.net/hotsites/450sp/index.htm>

Histórias da nossa terra. <http://www.museudapessoa.net/hotsites/450sp/index.htm>

Memorias da Vila Madalena.

<http://www.museudapessoa.net/hotsites/vmadalena/index.htm>

Historias da Vida de Vila Albertina.

<http://www.museudapessoa.net/hotsites/albertina/index.htm>

Movimento GNT. <http://www.museudapessoa.net/hotsites/gnt/index.htm>

Memórias de Sao Joao del Rei.

<http://www.museudapessoa.net/hotsites/msjdelrei/saoj.htm>

Projeto Imigrantes Westplaza

<http://www.museudapessoa.net/hotsites/imigrantes/index.htm>

Memoria dos trabalhadores da Petrobras.

<http://memoria.petrobras.com.br/internauta/index.jsp>

Memórias do trabalho. <http://www.museudapessoa.net/hotsites/mtrab/home.htm>

Histórias do Aché. <http://www.museudapessoa.net/hotsites/ache/index.html>

Agentes da História. <http://www.museudapessoa.net/hotsites/agentes/index.htm>

Projecto Oldnet. <http://www.museudapessoa.net/hotsites/oldnet/index.htm>

Heliópolis dos sonhos.

<http://www.museudapessoa.net/MuseuVirtual/colecao/colecaoHome.do?action=verHome&key=20>

Espaço cultural Beija-Flor.

<http://www.museudapessoa.net/MuseuVirtual/colecao/colecaoHome.do?action=listarDepoentes&key=18#>

Emprendedores sociais.

<http://www.museudapessoa.net/MuseuVirtual/colecao/colecaoHome.do?action=verHome&key=15>

Museu da Pessoa (Portugal). <http://www.museu-da-pessoa.net> (en construcció. Abril 07)

Museu Virtual VidasGalp. <http://vidas.galpenergia.com/>

Memorias da cidade do Porto.

<http://www.museudapessoa.net/hotsites/mcporto/index.htm>

Projeto Sao Bento-Porto.

<http://www.museudapessoa.net/hotsites/saobento/saobentopt/index.htm>

Museum of the Person (Indiana, US). <http://www.bloomington.in.us/~mop-i/index>

Musée de la Personne (Montreal, Ca). <http://www.museedelapersonne.ca>

The National Archives UK and Wales. <http://www.nationalarchives.gov.uk>

The First World War: sources for History.

<http://www.nationalarchives.gov.uk/pathways/firstworldwar/>

Moving Here. <http://www.movinghere.org.uk/>

Roca Umbert, fàbrica de les Arts. <http://www.rocaumbert.cat>

Les veus de la fàbrica. <http://www.rocaumbert.cat/cat/LlistaEntrevistes.php>,

Rutgers University. <http://www.rutgers.edu/>

Rutgers Oral History Archives. <http://oralhistory.rutgers.edu>

Tyne & Wear Museums. <http://www.twmuseums.org.uk>

Memory. net. <http://www.twmuseums.org.uk/memorynet/>

United States Holocaust Memorial Museum (USHMM). <http://www.ushmm.org>

Hidden History of the Kovno Ghetto. <http://www.ushmm.org/kovno>

Holocaust Era in Croatia 1941-1945.

<http://www.ushmm.org/museum/exhibit/online/jasenovac>

Life after the Holocaust.

http://www.ushmm.org/museum/exhibit/online/life_after_holocaust

Life in Shadows. Hidden Children and the Holocaust.

<http://www.ushmm.org/museum/exhibit/online/hiddenchildren>

Personal Histories. <http://www.ushmm.org/museum/exhibit/online/phistories>

Yad Vashem. <http://www.yadvashem.org/>

Testimonies page.

http://www1.yadvashem.org/Odot/prog/index_before_change_table.asp?gate=4-5

Video Testimonies: In Their Words

http://www1.yadvashem.org/exhibitions/27_Jan/Remembrance_Video.htm

Torchlighters (2005, 2006, 2007)

http://www1.yadvashem.org/remembrance/remembrance_day/remembrance_day_2007/Remembrance_day_2007_Torchlighters.html

EV. Witness to the Holocaust-The Oneg Shabbat Archives

http://www1.yadvashem.org/exhibitions/Ringelblum/Ringelblum_home.htm

EV. On One Clear Day. The Story of Jewish Wolbrom

http://www1.yadvashem.org/exhibitions/Wolbrom/Wolbrom_steiner_before.html

EV. To Live with Honor and to Die with Honor

http://www1.yadvashem.org/remembrance/remembrance_day/remembrance_day_2006/Remembrance_day_2006_Exhibition_home.html

EV. Kristallnacht

http://www1.yadvashem.org/exhibitions/kristallnacht/home_kristallnacht.html

EV. With Sanctity and With Valour

http://www1.yadvashem.org/exhibitions/With_Sanctity_and_Valour/sanctity_home.html

Annex 10.11. Relació de casos agrupats temàticament

Memòria traumàtica

The United States Memorial Holocaust Museum
Yad Vashem
World Trade Center Memorial Museum
Imperial War Museum Sound Archive
Library of Congress. Veterans History project
Library and Archives of Canada. Oral histories of IWW

Memòria i migració

Museu d'Història de la Immigració de Catalunya
Moving Here (National Archives) // Moving Here, Staying Here (LAC)
Cité Nationale de l'Histoire de l'immigration
Migration Heritage Center. Powerhouse Museum (Sydney)
The Basque Museum

Memòria i vida quotidiana

British Library : National Life Stories, Millenium Memory Bank
Xarxa de Museus da Pessoa (Brazil/Portugal/Indiana/Montréal)
Mediterranean Voices
Library of Congress : American Life Stories

Memòria i treball

Roca Umbert, Fàbrica de les Arts
Tyne & Wear Museums
Center for Columbia River Story.
Museu da Pessoa
Museu Virtual VidasGalp.
Memoria dos trabalhadores da Petrobras.
Memórias do trabalho.

Memòria i gènere

Imagining Ourselves: The International Museum of Women
Jewish Women's Archive
Projectes de recerca a les Universitats:

- International center of Women's memories, Biographies and Testimonies
- Women's memory. International project on oral history
- Black Women. University of Virginia

Transversalitats:

- Post PhD WP. Women and Timber.
- IWM: EV.Women and War

Annex 10.12. Model de fitxa de classificació

camp	descripció
número registre	Numeració manual per poder ordenar les fitxes
grau virtualitat	S'ofereixen dues alternatives: "presencial / virtual" o "només virtual"
nom projecte	El nom amb el que s'autodenomina al seu lloc web
institució 1	Nom de la principal institució promotora
institució 2	Optatiu. Per si el projecte és impulsat per més d'una institució
temàtica	barbàries, desplaçaments, vida quotidiana
adreça web	Es recull l'adreça literal del projecte (no la de la home de la institució)
promotor	Es pot triar entre les opcions següents: museu, arxiu, biblioteca, centre de recerca universitari, societat històrica, institució, altres
localitat	En cas de partir d'una institució amb seu presencial, recollir la població on està situada la institució
nacionalitat	En cas de partir d'una institució amb seu presencial, recollir nacionalitat de la institució
idiomes	S'especifiquen els idiomes en que s'ofereixen els continguts del web
data inici projecte	Si consta
data actualització	Si consta
data de consulta	Per assegurar la presència en línia en una data determinada
xarxes	En aquest grup es reflecteix el <u>tipus de recurs</u> que s'ofereix al lloc web. Pot constar més d'un ítem. La tipologia possible és: si el projecte i/o institució pertany a alguna mena de xarxa, si és una exposició virtual, si conté alguna base de dades (de fons diversos, genealògica...), si existeixen fòrums o altres eines d'intercanvi i participació i si té una clara voluntat didàctica.
expo_vt	
bdd	
fòrums	
recurs educatiu	
documents	En aquest bloc, es recull la <u>tipologia del suport</u> de la memòria. Existeixen tres possibilitats que poden conviure: documents, imatges i memòria oral. En aquest darrer cas es pot presentar en tres formes: com a transcripcions (abstrac o text complet), en format àudio i en format vídeo.
imatges	
transcripcions	
audio	
vídeo	
descripció	Aquí es recull una breu descripció del projecte (generalment presa del propi lloc web) i també si existeixen referències bibliogràfiques o altres fonts informatives que parlin del projecte
ref. bibliogràfiques	
altres fonts	
entrevista	En cas que el projecte es consideri adequat per passar a ser un dels nostres estudis de cas, en aquest grup de camps es recullen les dades per establir contacte amb la persona responsable: nom persona contacte, e-mail, telèfon, fax, càrrec, adreça postal.

Annex 10.13. Model de correu electrònic de presentació

Dear xxxxxx,

I'm a PhD researcher and teacher of the Open University in Catalonia (Spain). I've been following with great interest your project "xxxxxx"

The main hypothesis of my research is that oral sources are Heritage, as valuable as church, a painting or a document, and that they are Intangible Heritage, unless in UNESCO definition do not include specifically them, and only collect folklorical activities, as traditional theater, and so on. For instance, I believe that a political testimony (Spanish Civil War, Argentina repression, Balcans war) are more than a simple historical source and deserve to be considered as Heritage of their community, as collective memory.

The other pole of my research is the advantages of the Internet to carry on this kind of oral memory projects and how are memory institutions (museus, archives and libraries) using it. To analyze it, I've been searching study cases that fills some previous criteria (to be impulsed by a institution, to have independent life in Internet, that have elements of oral memory, not only images, etc) and now , I've selected some ones to begin to talk with their responsables.

As Internet is spread over the world and I can't travel around them to talk with all this people (I really would like but I can't), I 've prepared a survey with all the information I've got on your project and with 10 open questions. I ask you to correct everything wrong and to answer the questions. (00_xxxx-survey.rtf). I send you also a document with all the related information I got from activities on site relates to on line project (xxxx_related_info.doc)

I'll be very grateful if you can help me in my PhD research. Thanks in advance for your attention and time.

Sincerely,

Laura Solanilla

Department of Humanities

Lecturer

Universitat Oberta de Catalunya

Av. Tibidabo, 39-43

08035 BARCELONA (Spain)

phone +34 93 253 75 98

fax +34 93 417 64 95

email lsolanilla@uoc.edu

[Curriculum Vitae](#)

Annex 10.14. Model de questionari en anglès**Survey on Uses of Internet by Memory Institutions (AML)
in Oral Biographical Narratives***December 06-February 07*Please return this file, once you have finished, to Isolanilla@uoc.edu

Project
URL
Institution
Person in charge
Role
email

A) Basic data

This is the data I've got through the web or reading other available information about your project. Please check everything is correct or make any necessary corrections.

Brief description of the project	
Project start date	
Last update	
Responsibility	
Ownership of institution	
Project partnership	
Relations with other projects	
Belongs to a network	
Working languages	
Main sources of funding	

In these questions, you can tick more than one check box

Type of resource	☐	Virtual exhibition
	☐	Educational resource
	☐	Life stories
	☐	Catalogue <i>on line</i> (Data bases)
	☐	Forum
	☐	Others (please specify) .....
Digitalization of collection	☐	The collection is fully digitalized
	☐	The collection is partially digitalized
	☐	There are specific funds for digitalizing the collection
Type of archive	☐	Textual transcriptions of oral interview (full text / abstract)
	☐	Photographs and images
	☐	Sound archive (audio)
	☐	Visual archive (video)
	☐	Others (please specify) .....
Technical requirements to access project material	☐	Adobe Acrobat Reader
	☐	Real Player
	☐	Windows Media Player
	☐	Quick Time
	☐	Others (please specify) .....

B) Complementary data

Please feel free to add any other information that you think may be helpful for understanding the project: previous experiences, mission, objectives, concepts behind...

It may be very helpful to be able to understand the complexity of the network of Memory Museums, if you can specify all the projects and activities (on-line and on-site one) that have been produced from the main one and you can provide a person to contact to talk about that projects.

C) (Just) 10 conceptual questions

Feel free to write the answers as you like

1. **Why** did your institution decide to undertake this online project? What were the main reasons?
2. What is the **main purpose** of the project (educational, preservation, research, etc...)?
3. Who is the **target audience** (general, schools, other specific groups...)?
4. In terms of **contents**, what is the relationship between the on-line project and the project on-site, if there is one? (it's complementary (offers additional resources), the online one is a brief version of the off line project, it's a strictly online project...)
5. In terms of **timing**, what is the relationship between the on-line project and the project on-site, if there is one? (the on line project came from a previous project off line, it's simultaneous, the on line project has promoted project/s off line...)
6. How do you evaluate the **real use and effectiveness** of your project? Can you furnish some data?
7. What do you think are the **main advantages and the main limitations** of the Internet in projects on Oral Heritage?
8. In what ways do you think the Internet is or can be a good tool to create **networks** and to promote shared projects between institutions? Can you provide any examples of good practices?
9. In your opinion, what is the **best technical way** to provide access to the interviews? (database catalogue, textual transcription, audio archives, video archives...). Do you believe that certain technological requirements could hinder dissemination of your project?
10. Article 2 of the UNESCO *Convention for Safeguarding of the Intangible Heritage*⁸²³ does not specifically include Life Stories and Oral Sources. What do you think about **extending the concept of Intangible Heritage** so as to include this kind of Oral Biographical narration (Life Stories and Political evidence)? Why?

D) Bibliographical references

Please add any bibliographical references about your project if they exist

Thank you very much for your time and kindness. Your answers will be very useful for my PhD Research and I'm very grateful for it. If you have any doubt or you would like to comment anything, I would be very pleased to answer.

---

⁸²³ 1. The "intangible cultural heritage" means the practices, representations, expressions, knowledge, skills - as well as the instruments, objects, artefacts and cultural spaces associated therewith - that communities, groups and, in some cases, individuals recognize as part of their cultural heritage.
 2. The "intangible cultural heritage", as defined in paragraph 1 above, is manifested inter alia in the following domains: (a) oral traditions and expressions, including language as a vehicle of the intangible cultural heritage; (b) performing arts; (c) social practices, rituals and festive events; (d) knowledge and practices concerning nature and the universe; (e) traditional craftsmanship.

Annex 10.15. Model de qüestionari en castellà**Proyectos de memoria oral en red. Usos por parte de las instituciones de memoria (museos, archivos y bibliotecas)****Diciembre 06-Febrero 07**Por favor, envíe este documento cuando haya acabado a lsolanilla@uoc.edu

Proyecto
URL
Institución
Responsable
Cargo
mail

A) Datos básicos

Estos son los datos que he obtenido a partir del web a partir de otra información disponible sobre su proyecto. Por favor, compruebe que los datos son correctos o haga cualquier corrección que crea oportuna.

Breve descripción del proyecto	
Fecha de inicio	
Última actualización	
Institución responsable	
Titularidad	
Colaboración / partnership	
Relaciones con otros proyectos	
Pertenencia a redes	
Idiomas disponibles	
Principales fuentes de financiación	

En estas preguntas, puede marcar mas de una casilla.

Tipo de recurso	☐	Exposición virtual
	☐	Recurso educativo
	☐	Historias de vida
	☐	Catalogo en línea (bases de datos)
	☐	Foro
	☐	Otros (por favor, detallar).....
Digitalización de la colección	☐	La colección esta digitalizada en su totalidad
	☐	La colección esta parcialmente digitalizada
	☐	Existen fondos específicos para la digitalización
Tipo de archivo	☐	Trascripción textual de una entrevista oral (a texto completo o resumido)
	☐	Fotografías e imágenes
	☐	Archivo de sonido(audio)
	☐	Archivo visual (video)
	☐	Otros (por favor, detallar).....
Requisitos técnicos para poder acceder al los archivos del proyecto	☐	Adobe Acrobat Reader
	☐	Real Player
	☐	Windows Media Player
	☐	Quick Time
	☐	Otros (por favor, detallar).....

B) Datos complementarios

Por favor, añada cualquier otra información que usted considere útil para entender el proyecto: experiencias previas, objetivos, planteamiento conceptual...

Nos interesa especialmente, para poder entender la complejidad de la red de proyectos de memoria en línea, que nos relacione los proyectos y actividades (virtuales y presenciales) derivados del proyecto principal (congresos, exposiciones presenciales, edición de libros o CD ROM...). También agradeceríamos, si lo considera oportuno, que nos indique una persona de contacto para hablar sobre estas actividades derivadas.

C) (Solamente) 10 preguntas conceptuales

Estas preguntas son abiertas. Tómese la libertad de responder como crea oportuno

1. ¿**Por qué** su institución decidió iniciar este proyecto en línea? ¿Cuales son los motivos principales?
2. ¿Cual es la principal **finalidad** del proyecto? (educativa, de conservación y recuperación de la memoria histórica, de investigación, etc...) ?
3. A que **público** va dirigido (público general, escolar, otros colectivos determinados...)?
4. Según los **contenidos**, cual es la relación entre el proyecto virtual y el presencial si la hay? (Es complementaria (ofrece recursos diferentes que en el presencial), el proyecto virtual es una versión reducida del presencial, se trata de un proyecto únicamente virtual...)
5. Según la **temporalidad**, cual es la relación entre el proyecto virtual y el presencial si la hay? (El proyecto virtual derivó de un proyecto previo presencial, se desarrollaron de forma simultánea, el proyecto virtual ha generado acciones presenciales o otros proyectos virtuales derivados...)
6. Que **sistemas de evaluación** utilizan para disponer de datos sobre los usos reales y la eficacia de su proyecto? Puede aportar algún dato?
7. Cuales cree que son las **principales ventajas y las principales limitaciones** de Internet en proyectos de memoria oral?
8. En que sentido opina que Internet es, o puede ser, una buena herramienta para **crear redes** y promover proyectos compartidos entre instituciones? Puede aportar algún ejemplo de buenas practicas en este campo?
9. En su opinión, cual es la **mejor opción técnica** para ofrecer acceso a las entrevistas (catalogo sobre una base de datos, transcripciones textuales, archivos de audio o vídeo...). Cree que algunos requisitos técnicos pueden ser disuasorios para la difusión de su proyecto?
10. En el Artículo 2 de la Convención para la Salvaguarda del Patrimonio Intangible⁸²⁴ no se incluye específicamente Historias de vida y Fuentes orales. Que opina de **ampliar el concepto de Patrimonio Intangible** para que incluya este tipo de narraciones biográficas orales (tanto historias de vida como testimonios políticos). Por qué?

D) Referencias bibliográficas

Por favor, añada cualquier referencia bibliográfica (artículos, ponencias...) sobre su proyecto si existen.

Muchas gracias por su amabilidad y su tiempo. Sus respuestas serán muy útiles un mi investigación doctoral y le estoy muy agradecida por ello. Si tiene cualquier duda o desea comentar algún aspecto, estare encantada de responder.

⁸²⁴ 1. Se entiende por "patrimonio cultural inmaterial" los usos, representaciones, expresiones, conocimientos y técnicas -junto con los instrumentos, objetos, artefactos y espacios culturales que les son inherentes- que las comunidades, los grupos y en algunos casos los individuos reconozcan como parte integrante de su patrimonio cultural.

2. El "patrimonio cultural inmaterial", según se define en el párrafo 1 *supra*, se manifiesta en particular en los ámbitos siguientes: a) tradiciones y expresiones orales, incluido el idioma como vehículo del patrimonio cultural inmaterial; b) artes del espectáculo; c) usos sociales, rituales y actos festivos; d) conocimientos y usos relacionados con e) técnicas artesanales tradicionales.

Annex 10.16. Llista de projectes desenvolupats pel Museu da Pessoa (Brasil)

1. Programa Conte Sua História

Iniciado em 2004, o *Programa Conte Sua História* é responsável pela política de captação de acervo do Museu da Pessoa nos diferentes meios, ampliando e qualificando a coleta de histórias e integrando-as à publicação no portal. O objetivo é que qualquer pessoa tenha oportunidade de contar sua história de vida, por meio da gestão do espaço aberto ao público e de campanhas de captação de histórias no estúdio do Museu, em cabines itinerantes e pela internet. Visa, dessa maneira, articular conteúdos para que mais pessoas e organizações possam preservar sua história.

Além disso, o programa tem como responsabilidade a disponibilização pública de todo o acervo coletado, prioritariamente virtual, mas que deve manter também estrutura de atendimento para consulta ao acervo físico.

– **Ponto de Cultura Museu da Pessoa**

(em parceria com o Programa Cultura Viva do Ministério da Cultura, 2006-2008)

Espaço aberto à comunidade que dispõe de um estúdio de gravação para o registro das histórias de vida, sala de consulta ao acervo com computadores, além de biblioteca e videoteca. É também um disseminador e articulador de iniciativas de memória em ONG's e outros pontos de cultura.

– **Um Milhão de Histórias de Jovens**

(Financiamento da Fundação W.K. Kellogg. Realização em parceria com a Aracati - Agência de Mobilização Social, 2006)

O projeto tem como objetivo valorizar a expressão da juventude, especialmente no nordeste, por meio da articulação de jovens e da divulgação de suas histórias de vida. Inclui ações de formação para que eles se tornem autores de suas próprias histórias e atuem como agentes multiplicadores nas comunidades em que vivem. (coordinated by Carolina Misorelli - movimento@museudapessoa.net)

– **Vou te Contar - Maranhão (2005)**

A diversidade cultural brasileira é o tema do programa Vou te Contar, uma parceria entre o Museu da Pessoa e o canal Futura. Em seis episódios de cinco minutos, personagens simbólicos da região narram causos, lendas e histórias, dando voz à tradição popular. A rica cultura maranhense foi o tema das edições realizadas em dezembro de 2005 e exibidas em maio de 2006.

– **Catadores de Material Reciclável (2005)**

Em dezembro de 2004, o Movimento Nacional de Catadores, a Fundação Avina e o Museu da Pessoa se reuniram para registrar a história dos catadores de materiais recicláveis. A parceria tinha o objetivo de divulgar histórias de vida para a promoção do diálogo do movimento dos catadores com outros setores, valorizando a profissão e o seu papel na sociedade.

– **Vou te Contar – Rio Grande Sul (2004)**

A diversidade cultural brasileira é o tema do programa Vou te Contar, uma parceria entre

o Museu da Pessoa e o canal Futura. Em seis episódios de cinco minutos, personagens da região narram causos, lendas e histórias, dando voz à tradição popular. As primeiras edições do programa foram realizadas no Rio Grande do Sul.

– **São Paulo, Meu! (2004)**

De janeiro a abril de 2004, em comemoração aos 450 anos de São Paulo, o Canal Futura (<http://www.futura.org.br/>) contou histórias anônimas da cidade. 10 personagens do acervo do Museu da Pessoa participaram de programas de 60 segundos, que foram exibidos diariamente.

– **Mundo Cabe Numa Cadeira de Barbeiro (Synapse e Superfilmes, 2001/2002)**

Com roteiro e direção do jornalista José Roberto Torero, o documentário O Mundo Cabe Numa Cadeira de Barbeiro entrelaça a história de vida de seis imigrantes, representantes de diferentes grupos de estrangeiros que chegaram a São Paulo no século XX: espanhóis, italianos, japoneses, portugueses, sírios e bolivianos. Sentados numa cadeira de barbeiro, eles narram episódios e nuances de sua chegada e nova vida na capital paulista.

– Memória dos Brasileiros

2. Programa Memória Institucional

Voltado para a preservação, organização e divulgação da memória das instituições brasileiras de qualquer natureza, o Programa de Memória Institucional tem como objetivo registrar valores presentes nas narrativas individuais. Atua para que o conceito de memória coletiva seja compreendido e utilizado para ampliar reflexões, perceber formas diferentes de articular e vivenciar a realidade. Seus projetos geram recursos que são aplicados no desenvolvimento da atividade-fim em escolas, comunidades e organizações sociais.

O Programa de Memória Institucional acredita que:

- A história das instituições é parte da memória do país, e como tal deve ter valorizada sua preservação e disseminação
- A memória é instrumento para a construção de uma sociedade mais democrática
- A memória desperta o protagonismo histórico dos indivíduos e comunidades
- A memória pode ser utilizada como ferramenta em processos de empoderamento de grupos sociais.

Ao longo de pouco mais de 15 anos, o Museu da Pessoa já realizou cerca de 100 projetos de memória em diferentes instituições.

– **Memória dos Trabalhadores Petrobras**

(Petrobrás, 2007)

Exposição virtual com depoimentos de trabalhadores da Petrobras em 27 países
<http://memoria.petrobras.com.br/internauta/index.jsp>

– **Memória da ABEVD**

(Associação Brasileira de Venda Direta, 2006)

Pesquisa, memória oral e publicação de livro.

- **Memória da Convenção da Diversidade Biológica e da Convenção Sobre Mudança do Clima e Protocolo de Kyoto**
(Em parceria com a Fábio Feldman Consultores, 2006)
Gravação de 45 depoimentos de ambientalistas
- **Projeto 50 anos da Fundação Bradesco**
(Fundação Bradesco, 2006)
Pesquisa, memória oral, gravação de 60 depoimentos e publicação de livro.
- **Projeto Fundação Banco do Brasil**
(Fundação Banco do Brasil, 2006)
Memória oral, pesquisa e publicação de livro. Desenvolvimento de tecnologia de memória aplicada a movimentos sociais.
- **Projeto Museu Nacional da Indústria Têxtil**
(Companhia Industrial Cataguases e Instituto Francisca Souza Peixoto, 2006)
Desenvolvimento de projeto museológico.
- **Projeto Memória Redecard**
(Redecard, 2006)
Pesquisa, memória oral, gravação de 30 depoimentos, análise de valores da empresa, publicação de livro e realização de exposição.
- **Memória da Educação em São Paulo – Escola Pueri Domus – 40 anos**
(Escola Pueri Domus, 2006)
Pesquisa e memória oral
- **Memória do Dieese – 50 anos**
(Departamento Intersindical de Estatística e Estudos Socioeconômicos, 2006)
Pesquisa, memória oral, exposição, publicação e site.
- **Memória da Unimed Brasil – 40 anos**
(Unimed Brasil, 2006)
Pesquisa, memória oral, publicação e documentário em vídeo.
- **Unimed-Rio**
(Unimed-Rio, 2004-2006)
Memória oral, pesquisa, exposição fotográfica, diagnóstico de acervo e site.
- **Memória profissional Nizan Guanaes**
(Agência África, 2005)
Pesquisa, diagnóstico de acervo e levantamento de prêmios.
- **Memória Oral dos Pacientes**
(Doutores da Alegria, 2004)
Memória Oral e site.
- **Museu Clube da Esquina**
(Incentivado pelo Ministério da Cultura com o Patrocínio da Petrobras, 2004/2005).

Memória oral, pesquisa, diagnóstico e organização de acervo, site, projeto museológico e museográfico.

– **Memória Pão de Açúcar**

(Grupo Pão de Açúcar, 2003-2004)

Memória oral, pesquisa, diagnóstico de acervo e exposição.

– **Memória das Comunidades Natura (Natura, 2003-2006)**

Projeto museológico para o espaço Memória Viva.

Projeto Memória das Comunidades Natura: Memória oral, pesquisa e site.

– **Memória Aracruz**

(Aracruz, 2003-2004)

Memória oral, pesquisa e exposição.

– **Memória dos Trabalhadores da Petrobras**

(Petrobras/Sindipetro, 2002-2006)

Publicação, centro de referência virtual e videoteca.

– **Samarco 25 anos**

(Samarco Mineração S.A., 2002-2004)

Pesquisa histórica, diagnóstico de acervo, projeto museológico e videoteca.

– **Centro de Referência Ambev**

(Companhia de Bebidas das Américas, 2001-2006)

Diagnóstico e organização de acervo, pesquisa histórica e guia de acervo.

– **Memórias do Comércio na Cidade do Rio de Janeiro**

(SESC/RJ, 2002-2003)

Publicação, exposição, site e videoteca.

– **Memória Votorantim**

(Grupo Votorantim, 2002-2006)

Pesquisa histórica, diagnóstico, organização de acervo, videoteca e centro de memória virtual.

– **CTBC, Companhia Telefônica do Brasil Central – 50 anos**

(CTBC, 1999/2003/2004)

CD-ROM, publicação, centro de referência, projeto museográfico do Museu do futuro, videoteca, guia de acervo e site.

– **Vale Memória**

(Companhia Vale do Rio Doce, 1999-2003)

Intranet, publicação, 3 documentários em vídeo e videoteca.

– **BNDES 50 anos**

(Banco Nacional de Desenvolvimento Econômico e Social, 2002)

Exposição, banco de dados, documentário em vídeo e videoteca.

- **Memorial do Trabalhador**
(Ecomuseu/Itaipu Binacional, 2002)
Pesquisa histórica, documentário em vídeo e videoteca.
- **Museu do Flamengo**
(Clube de Regatas Flamengo, 2000-2001)
Pesquisa histórica e projetos museográfico e museológico para o Museu do Flamengo.
- **Laboratório Aché - 35 anos: História e Responsabilidade Social**
Laboratório Aché, 2001-2002)
Pesquisa histórica, projetos museológico e museográfico, e videoteca
- **Memórias do Comércio**
(SESC/SP, 1994-2004)
Memórias do Comércio de São Paulo, Memórias do Comércio da Região de São Carlos e Araraquara, Memórias do Comércio da Baixada Santista e Memórias do Comércio do Vale do Paraíba.
Pesquisa histórica, 3 exposições, 4 publicações, CD-ROM, 2 documentários em vídeo, 4 hotspots e videoteca.
- **Imigrantes: Crônicas de Vida**
(Shopping West Plaza, 2001)
Pesquisa histórica, publicação e exposição.
- **Memória nos Bairros – São Paulo nos Trilhos do Tempo: Brás, Liberdade e Itaquera**
(Metrô de São Paulo/Eletropaulo, 2000)
Pesquisa histórica e exposições nas estações de metrô Brás, Liberdade e Itaquera, em São Paulo.
- **Espaço Abril**
(Editora Abril, 1999)
Pesquisa histórica, projetos museológico e museográfico.
- **Museu da Agricultura Brasileira**
(Embrapa, 2000)
Pesquisa histórica, projetos museológico e museográfico.
- **Memória Globo**
(Organizações Globo, 1996-2000)
Pesquisa histórica e gravação de depoimentos para o programa Memória Globo.
Pesquisa de personagens e temas para os programas “Muvuca” e “Brasil Legal”, para a novela “Vila Madalena” e para a minissérie “A Muralha”.
- **História em Multimídia do São Paulo Futebol Clube**
(São Paulo Futebol Clube, 1994-1999)
Memorial do SPFC, estação multimídia, documentário em vídeo e multivisão, e exposições sobre Leônidas da Silva, Adhemar Ferreira da Silva, Éder Jofre e Presidentes.

- **Serviço de Psicologia - Instituto do Coração - 25 Anos de História**
(InCor, 1999)
Pesquisa histórica, publicação e videoteca.
- **Museu do Santos Futebol Clube**
(Santos Futebol Clube, 1998-1999)
Pesquisa histórica e videoteca.
- **Memória da Rhodia Farma: 80 anos de Brasil**
(Rhodia Farma, 1998-1999)
Pesquisa histórica, publicação e videoteca.
- **ABC de Luta - Memória dos Trabalhadores**
(Sindicato dos Metalúrgicos do ABC, 1998-1999)
Centro de referência virtual e videoteca.
- **Odebrecht**
(Construtora Norberto Odebrecht, 1998-1999)
Pesquisa histórica, Núcleo de Memória Odebrecht de Salvador e videoteca.
- **História das Profissões em Extinção**
(Confederação Nacional dos Metalúrgicos de São Paulo e Companhia Brasileira de Mineração e Metalurgia, 1996-1999)
Pesquisa histórica, publicação paradidática, banco de dados e videoteca
- **Abifarma 50 anos: Indústria Farmacêutica e Cidadania**
(Associação Brasileira da Indústria Farmacêutica, 1997)
Pesquisa histórica, publicação e videoteca.
- **História em Multimídia do SENAC-SP**
(SENAC-SP, 1995-1996)
Pesquisa histórica, CD-ROM, exposição e seminário.
- **Farma: Uma Constante Construção – História de Janssen-Cilag Brasil**
(Janssen-Cilag Brasil, divisão farmacêutica da Johnson & Johnson, 1995-1996).
Pesquisa histórica, banco de dados, publicação e videoteca.
- **Memória & Migração**
(Metal Leve, Banco Safra e Casa de Cultura de Israel, 1991)
Evento no Museu da Imagem e do Som, em São Paulo, incluindo: exposição, estação de captação de depoimentos, ciclo de palestras, workshop de Memória Oral, espetáculos de dança e ciclo de filmes na Sala Cinemateca.

3. Programa de Formação

Programa de Formação tem como objetivo capacitar educadores, mediadores de diferentes instituições e integrantes do Museu da Pessoa para o desenvolvimento e implantação de projetos e ações de registro, preservação e divulgação da memória, que envolvam grupos e comunidades de maneira a contribuir para a redução da desigualdade social. Suas ações se dividem em:

- **Sensibilização:** Encontros de curta duração, que possibilitam aos grupos tomar contato com conceitos básicos acerca da memória e da história a partir de atividades focadas na memória individual e coletiva.
- **Formação:** Projetos de longa duração, que integram a sensibilização e a formação continuada de profissionais de diferentes instituições com o objetivo de implantação e/ou continuidade de projetos de registro, preservação e difusão da memória em suas organizações e comunidades.
- **Memória Local na Escola:** É uma ação de formação no tema da memória realizada pelo Museu da Pessoa e o Instituto Avisa Lá. É desenvolvido junto às escolas da rede pública do ensino fundamental de diferentes estados do país, em parceria com secretarias municipais de educação e de assistência social, e estaduais de ensino, e conta com o patrocínio de empresas e institutos privados, alguns por meio da Lei Rouanet. Objetivo do programa *Memória Local na Escola* é registrar a memória de comunidades, envolvendo os alunos no resgate das histórias dos municípios por meio da técnica de memória oral, com metodologia desenvolvida pelo Museu da Pessoa. Ao ouvir, representar, reproduzir e recontar histórias de vida, as crianças têm um aprendizado mais completo, com ênfase em cidadania e na valorização do cidadão comum. Oportunidade para estreitar as relações humanas na comunidade, o desenvolvimento do programa estimula importantes aprendizagens ligadas à leitura, escrita, oralidade, pesquisa na internet e produção de conteúdo.

Veja logo abaixo alguns projetos que foram desenvolvidos ao longo de 2006:

- **Histórias de Campinas**
Criada pelo projeto Historias da Nossa Terra - Campinas em 30/07/2006
Realização: Instituto Algar
Apoio: Hedging-Griffo, Prefeitura da Cidade de Campinas, Secretaria de Estado da Educação, Coordenadoria do Ensino do Interior, Diretoria de Ensino Região de Campinas Leste
- **Histórias de São Miguel**
Criada pelo projeto Memória Local Votorantim - Sao Miguel em 06/07/2006
Realização: Votorantim /Metais e Cia Nitro Química Brasileira, viabilizado pelo Instituto Votorantim e pelo Comitê Local Votorantim São Miguel
Apoio: Ministério da Cultura, Prefeitura da Cidade de São Paulo, SME / Coordenadoria de Educação São Miguel, Supervisão de Assistência Social de São Miguel
- **Histórias de Votorantim**
Criada pelo projeto Memória Local Votorantim - Cidade de Votorantim em 01/09/2006
Realização: Votorantim/Cimentos viabilizado pelo Instituto Votorantim e Comitê Local Votorantim Santa Helena
Apoio: Prefeitura de Votorantim
- **Histórias de Itapeva**
Criada pelo projeto Memória Local Votorantim - Itapeva em 25/08/2006

Realização: Votorantim/Cimentos, Votorantim Celulose e Papel, viabilizado pelo Instituto Votorantim e Comitê Local Votorantim Itapeva

Apoio: Centro de Formação Pedagógica (CFP)

– **Histórias de Ribeirão Preto**

Criada pelo projeto Histórias da Nossa Terra - Ribeirão Preto 2006 em 23/08/2006

Realização: Instituto Algar

Apoio: Hedging-Griffo

– **Trilheiros, uma aventura em Minas**

(Fundação Vale do Rio Doce e Canal Futura, 2006)

– **Encontro de Fellows no Rio de Janeiro**

(Ashoka Empreendedores Sociais, 2006)

– **Projeto Memória da Humanização da Saúde**

(Ministério da Saúde, 2006)

– **Oficina de Memória Cipó**

(Cipó Comunicação Interativa, 2006)

– **Celebrações**

(Aberje, Associação Brasileira de Comunicação Empresarial, 2005-2006)

– **Programa Formação de Multiplicadores**

(Votorantim, 2005)

– **Projeto Memória Votorantim**

(Votorantim, 2004)

– **Realizações**

Memória Local (em parceria com o Instituto Avisa Lá desde 2001).

– **Projeto Memória Local na Escola – Votorantim**

(Viabilizado pelo Instituto Votorantim e pelos comitês Votorantim nas cidades que sediam o projeto, 2006)

Com o apoio das secretarias municipais de educação, o projeto promove a inserção do tema memória oral no cotidiano escolar, a partir da formação contínua de professores e alunos. Atualmente, é desenvolvido no bairro de São Miguel, na capital paulista, e nas cidades de Votorantim e Itapeva, interior do estado.

– **Projeto Histórias da Nossa Terra**

(CTBC, Instituto Algar e Hedging Griffo, desde 2001)

Histórias da Nossa Terra é um projeto que resgata a história de municípios através da técnica de memória oral, refletindo a lembrança dos moradores sobre a própria cidade, suas famílias, infância, trabalho, credo, tradições e origens. Ao ouvir, representar, reproduzir e recontar histórias de vida as crianças têm um aprendizado ainda mais completo, com ênfase em cidadania e na valorização do cidadão comum. Desta forma, visa principalmente a formação de professores, supervisores, monitores e alunos no uso de diferentes recursos tecnológicos no cotidiano escolar, já que o desenvolvimento do

produto final estimula importantes aprendizagens ligadas à leitura, escrita e oralidade. projeto conta sempre com a parceria da Secretaria Municipal de Educação e da Diretoria Regional da Educação, além de ter a participação de técnicos e educadores do ensino público municipal e estadual. Acontece desde 2001 e já foi realizado nas cidades de Belo Horizonte, Uberlândia, Ituituba e Uberaba, em Minas Gerais, e em Franca e Ribeirão Preto, em São Paulo.

– **Projeto Pão de Açúcar faz História**

(Instituto Pão de Açúcar, 2001-2004)

Trabalhar a memória oral junto aos alunos de escolas públicas, resgatando a história de bairros e cidades. Este era o grande objetivo do Programa Pão de Açúcar faz História, desenvolvido pelo Instituto Museu da Pessoa e Instituto Avisa Lá, com o apoio do Instituto Pão de Açúcar. Foi realizado em Vila Isabel, no Rio de Janeiro, e em Santos, São Paulo, com a participação de cerca de 2 mil estudantes. Conheça o site do projeto.

– **Projeto Fundo Desafio**

(em parceria com a Ashoka Empreendedores Sociais do Brasil, 2004-2005)

Oficina de memória oral com empreendedores e profissionais de organizações sociais, como Doutores da Alegria, Lua Nova e Associação Rodrigo Mendes.

– **Programa de Formação de Representantes do Projeto Memória Petrobras**

(em parceria com a Universidade Corporativa Petrobras, 2005)

– **Programa de Formação de Jovens - Heliópolis dos Sonhos**

(Em parceria com Aracati, Agência de Mobilização Social, e Instituto Esporte e Educação. Patrocínio: Instituto Credicard, 2003-2005)

Formação de cerca de 40 jovens em Heliópolis, com o apoio da UNAS, organização dos moradores da comunidade, para fomentar a realização de projetos de mobilização social.

Annex 10.17. Llistat de membres *Brazil Memoria em rede*

Grup de treball “Memòria i educació”

Nome: Adriana Teixeira

Instituição: Instituto Âmbar

Site: <http://www.ambar.org.br>

Nome: Alexandre Santini

Instituição: Instituto Tá na Rua

Site: <http://www.tanarua.com.br>

Nome: Ana Flávia Martins Teixeira

Instituição: Instituto Algar

Site: <http://www.institutoalgar.org.br>

Nome: Carlos Alberto Xavier

Instituição: Ministério da Educação

Site: <http://www.mec.gov.br>

Nome: Cláudia Malbergier Caon

Instituição: UNESCO

Site: <http://www.unesco.org.br>

Nome: Daniel Raviolo

Instituição: Ong Comunicação e Cultura

Site: <http://www.comcultura.org.br>

Nome: Daniel Samy Gorgonho Pereira

Instituição: Canto Jovem

Site: <http://www.cantojovem.org.br>

Nome: Fabiana de Souza Costa

Instituição: Centro de Estudos e Memória da Juventude – CEMJ

Site: <http://www.cemj.org.br>

Nome: Ilona Hertel

Instituição: Sesc-SP

Site: <http://www.sescsp.org.br>

Nome: Juliana Lima de Souza

Instituição: TV Futura

Site: <http://www.futura.org.br>

Nome: Lídia Ivecsson

Instituição: IDÉIAS Consultoria em Educação

Site: <http://www.avina.net>

Nome: Liko Turle

Instituição: Instituto Tá Na Rua Para As Artes, Educação e Cidadania

Site: <http://www.tanarua.com.br>

Nome: Lílian Pacheco

Instituição: Associação Grãos de Luz e Grão

Site: <http://www.graosdeluzegrio.org.br>

Nome: Luis Antônio de Oliveira

Instituição: CEASM - Museu da Maré

Site: <http://www.ceasm.org.br>

Nome: Maria Dalva Cabral Franceschetti

Instituição: Secretaria de educação de São Bernardo

Site: <http://www.educacao.sp.gov.br>

Nome: Maria Rosa Gomes Castaldell

Instituição: Secretaria de educação de São Bernardo

Site: <http://www.educacao.sp.gov.br>

Nome: Maria Salles

Instituição: Centro de Referência em Educação Mario Covas

Site: <http://www.crmariocovas.sp.gov.br>

Nome: Marta Grosbaun

Instituição: IDÉIAS Consultoria em Educação

Site: <http://www.crmariocovas.sp.gov.br>

Nome: Mary Kawauchi

Instituição: Programa Escola da Família

Site: <http://www.programaescoladafamilia.sp.gov.br>

Nome: Paula Bouéri

Instituição: ONG Formação - Centro de Apoio à Educação Básica

Site: <http://www.formacao.org.br>

Nome: Priscila Gonsales

Instituição: CENPEC - Centro de Estudos e Pesquisas em Educação, Cultura e Ação Comunitária

Site: <http://www.educarede.org.br>

Nome: Raquel Pulita

Instituição: Pastoral da Juventude Nacional

Site: <http://www.pjnacional.org.br>

Nome: Regina Abreu

Instituição: Programa de Pós-Graduação em Memória Social - UNIRIO

Site: <http://www.memoriaepatrimonio.pro.br>

Nome: Rosineire Marques

Instituição: Instituto Juventude Contemporânea

Site: <http://www.ijc.org.br>

Nome: Ruth Pereira de Barros

Instituição: IBASE - Instituto Brasileiro de Análises Sociais e Econômicas

Site: <http://www.ibase.org.br>

Nome: Sílvia Carvalho

Instituição: Instituto Avisalá

Site: <http://www.avisala.org.br>

Nome: Sônia Couto

Instituição: Instituto Paulo Freire

Site: <http://www.paulofreire.org>

Nome: Sônia London

Instituição: Museu da Pessoa

Site: <http://www.museudapessoa.net>

Grup de treball “Memòria i desenvolupament comunitari”

Nome: Auta Azevedo

Instituição: Etapas

Site: <http://www.etapas.org.br>

Nome: Ana Miranda

Instituição: Grupo Tortura Nunca Mais

Site: <http://www.torturanuncamais-rj.org.br>

Nome: Antônio Carlos Pinto Vieira

Instituição: CEASM - Museu da Maré

Nome: Célio Turino

Instituição: MinC

Site: <http://www.cultura.gov.br>

Nome: Cecília Zanotti

Instituição: Projeto Bagagem

Site: <http://www.projetobagagem.org>

Nome: Cláudia Vidigal

Instituição: Instituto Fazendo História

Site: <http://www.fazendohistoria.org.br>

Nome: Denísia Martins Borba

Instituição: UFMG (Universidade Federal de Minas Gerais)

Site: <http://www.ufmg.br>

Nome: Elaine Souza da Silva

Instituição: Instituto Aliança

Site: <http://www.institutoalianca.org.br>

Nome: José Araújo Paixão

Instituição: Conselho das Comunidades Afro-descendentes do Amapá

Site: <http://www.ccada.org.br>

Nome: José Roberto Severino

Instituição: Fundação Genésio Miranda Lins

Site: <http://fgml.itajai.sc.gov.br>

Nome: Josefa Maria da Silva

Instituição: Elo Amigo

Site: <http://www.eloamigo.org.br>

Nome: Judith Zuquim

Instituição: Escola do Futuro da USP - Núcleo de Pesquisa das Novas Tecnologias de Comunicação aplicadas à Educação

Site: <http://www.futuro.usp.br>

Nome: Kaká Werá

Instituição: Instituto Arapoty

Site: <http://www.arapoty.org>

Nome: Karen Worcman

Instituição: Museu da Pessoa

Site: <http://www.museudapessoa.net>

Nome: Leinad Carbogim

Instituição: Fundação Brasil Cidadão – FBC

Site: <http://www.brasilcidadao.org.br>

Nome: Lídia Rebouças

Instituição: AVINA Brasil

Site: <http://www.avina.net>

Nome: Lourdes Alves de Souza

Instituição: SENAC – Serviço Nacional de Aprendizagem Comercial

Site: <http://www.sp.senac.br/redesocial>

Nome: Luciana Guimarães

Instituição: Centro da Cidadania da Juventude/ Prefeitura SP

Site: <http://www.centrodajuventude.prefeitura.sp.gov.br>

Nome: Márcia Trezza

Instituição: Museu da Pessoa

Site: <http://www.museudapessoa.net>

Nome: Mauriléa Januário Ribeiro

Instituição: IBASE - Instituto Brasileiro de Análises Sociais e Econômicas

Site: <http://www.ibase.org.br>

Nome: Mônica Santana

Instituição: Cipó

Site: <http://www.cipo.org.br>

Nome: Myrian Sepúlveda dos Santos

Instituição: UERJ

Site: <http://www.uerj.br>

Nome: Nana Girassol

Instituição: Projeto Percepções do Amapá

Nome: Rodrigo de Mello Brito

Instituição: Aliança Empreendedora

Site: <http://www.aliancaempreendedora.org.br>

Nome: Rosiane Limaverde

Instituição: Fundação Casa Grande

Nome: Stella Chebli

Instituição: PNH/ Ministério da Saúde

Site: <http://www.saude.gov.br/humanizadas>

Nome: Tania de Falco

Instituição: Ashoka Empreendedores Sociais

Site: <http://www.ashoka.org.br>

Nome: Valdiane Soares da Silva

Instituição: SERTA – Serviço Tecnológico Alternativo

Site: <http://www.serta.org.br>

Nome: Vanete Almeida

Instituição: Rede de Mulheres Rurais da América Latina e Caribe

Nome: Denise Baena

Instituição: SESC-SP

Site: <http://www.sescsp.org.br>

Grup de treball “Memoria i comunicació”

Nome: Adair Rocha

Instituição: MinC

Site: <http://www.cultura.gov.br>

Nome: Bento Huzak Andreato

Instituição: Almanaque Brasil

Site: <http://www.andreato.com.br>

Nome: Carolina Misorelli

Instituição: Museu da Pessoa

Site: <http://www.museudapessoa.net>

Nome: César Piva

Instituição: Instituto Cidade de Cataguases

Site: <http://www.fabricadofuturo.org.br>

Nome: Ciça Lessa

Instituição: Rede Andi Brasil

Site: <http://www.andi.org.br>

Nome: Cláudio Prado

Instituição: MinC

Site: <http://www.cultura.gov.br>

Nome: Eliana Lobo de Andrade

Instituição: Centro de Memória Audiovisual – Fundação Padre Anchieta (Rádio e TV Cultura)

Site: <http://www.tvcultura.com.br>

Nome: Erick Krulikowski

Instituição: Museu da Pessoa

Site: <http://www.museudapessoa.net>

Nome: Fábio Palácio de Azevedo

Instituição: CEMJ

Site: <http://www.cemj.com.br>

Nome: Gereba (Winston Geraldo G. Barreto)

Instituição: Músico, compositor e arranjador.

Nome: Helena Aragão

Instituição: Overmundo

Site: <http://www.overmundo.com.br>

Nome: José Santos

Instituição: Museu da Pessoa

Site: <http://www.museudapessoa.net>

Nome: Márcio Rangel

Instituição: IPHAN

Site: <http://www.iphan.gov.br>

Nome: Maria Amélia Kuhlmann

Instituição: ACESSA São Paulo

Site: <http://www.acesasaopaulo.sp.gov.br>

Nome: Mauro Malin

Instituição: Observatório da Imprensa

Site: <http://www.observatoriodaimprensa.com.br>

Nome: Michel Brasil

Instituição: AIC – Associação Imagem Comunitária

Site: <http://www.aic.org.br>

Nome: Miguel de Almeida

Instituição: Editora Lazuli

Site: <http://www.lazuli.com.br>

Nome: Patrícia Andrade

Instituição: IPSO – Instituto de Pesquisas e Projetos Sociais e Tecnológicos

Site: <http://www.ipso.org.br>

Nome: Sidênia Freire Pereira

Instituição: Sesc São Paulo

Site: <http://www.sescsp.com.br>

Nome: Tássia Maria Batista de Souza

Instituição: CRIA – Centro de Referência Integral de Adolescentes

Site: <http://www.criando.org.br>

Nome: Vânia Matos

Instituição: Instituto a Na Rua para as artes, educação e cidadania

Site: <http://www.tanarua.com.br>

Nome: Morgana Mazeti

Instituição: Doutores da Alegria

Site: <http://www.doutoresdaalegria.org.br>

Nome: Leonardo Brant

Instituição: Brant Associados

Site: <http://www.brant.com.br>

Nome: Luciana Martinelli

Instituição: Aracati - Agência de Mobilização Social

Site: <http://www.aracati.org.br>

Nome: David Harris

Instituição: Global Lives

Site: <http://www.globallives.org/>

Nome: Rosali Henriques

Instituição: Museu da Pessoa

Site: <http://www.museudapessoa.net>

Nome: Renata Borges

Instituição: Editora Peirópolis

Nome: Oriol Freixa

Instituição: União Européia

Nome: Jorge Gustavo Rocha

Instituição: Museu da Pessoa Portugal

Site: <http://www.museu-da-pessoa.net/>

Grup de treball “Memoria institucional i societat”

Nome: Adriana Leite

Instituição: Fundação Bradesco

Site: <http://www.fundacaobradesco.org.br>

Nome: Ana Ligabue

Instituição: Largo da Memória Projetos em História e Arquivística

Site: <http://www.largodamemoria.com.br>

Nome: Ana Luce Girão

Instituição: Fundação Oswaldo Cruz - Casa de Oswaldo Cruz - Departamento de Arquivo e Documentação

Site: <http://www.coc.fiocruz.br>

Nome: Cláudia Cândido

Instituição: GIFE - Grupo de Institutos, Fundações e Empresas

Site: <http://www.gife.org.br>

Nome: Cláudia Fonseca

Instituição: Museu da Pessoa

Site: <http://www.museudapessoa.net>

Nome: Cláudia Leonor

Instituição: Museu da Pessoa

Site: <http://www.museudapessoa.net>

Nome: Cristianne Lameirinha

Instituição: Sesc-SP

Site: <http://www.sescsp.org.br>

Nome: Cristiane Melitto Valério

Instituição: Unimed do Brasil – Confederação Nacional das Cooperativas Médicas

Site: <http://www.unimed.com.br>

Nome: Daniele Juaçaba

Instituição: Fundação Bunge

Site: www.fundacaobunge.org.br

Nome: Denise Ornellas

Instituição: Editora Abril

Site: <http://www.abril.com.br>

Nome: Elza Maria Vasques La Farina Cabrera

Instituição: Fundação Telefônica

Site: <http://www.fundacaotelefonica.org.br>

Nome: Etelvina Susana

Instituição: Museu da Pessoa de Portugal

Site: <http://www.museu-da-pessoa.net/>

Nome: Fernando Garcia de Faria

Instituição: Centro de Estudos e Memória da Juventude – CEMJ

Site: <http://www.cemj.org.br>

Nome: Flávia Borges Pereira

Instituição: Tempo e Memória

Site: <http://www.tempoememoria.com.br>

Nome: Gisele Pereira de Souza

Instituição: Centro de Memória Aberje

Site: <http://www.aberje.com.br>

Nome: Inês Sadalla

Instituição: Votorantim

Site: <http://www.memoriavotorantim.com.br>

Nome: Isabel Cristina Nascimento

Instituição: Sabesp

Site: <http://www.sabesp.com.br>

Nome: Luiz Márcio Caldas Junior

Instituição: Aberje – Associação Brasileira de Comunicação Empresarial

Site: <http://www.aberje.com.br>

Nome: Márcia Ruiz

Instituição: Museu da Pessoa

Site: <http://www.museu-da-pessoa.net/>

Nome: Miriam Collares Figueiredo

Instituição: Memória Petrobras

Site: <http://www.petrobras.com.br/memoriapetrobras>

Nome: Rosana de Freitas

Instituição: Dieese

Site: <http://www.dieese.org.br>

Nome: Sheilla Regina Sant Anna

Instituição: Memória Petrobras

Site: <http://www.petrobras.com.br/memoriapetrobras>

Nome: Sissi Diksztejn

Instituição: Editora Abril

Site: <http://www.abril.com.br>

Nome: Roberta Kuruzu

Instituição: ABEVD - Associação Brasileira de Empresas de Vendas Diretas

Site: <http://www.abevd.org.br>

Annex 10.18. Projectes *Reading Room*. Migration Heritage Center

El *Reading Room* és la biblioteca en línia del MHC. Mostra el llistat de llibres, CDs i DVDs que es poden consultar *in situ*, permet llegir les transcripcions orals i consultar els informes en el web.

a) Llibres, CDs & DVDs

So Much Sky: Bonegilla Reception And Training Centre 1947 -1971

A new souvenir booklet, written by Bruce Pennay, Charles Sturt University, entitled *So Much Sky: Bonegilla Reception And Training Centre 1947-1971* is for sale at the Albury LibraryMuseum and through Parklands Albury-Wodonga. It is also being distributed by the Bonegilla Migrant Experience Heritage Park, the Heritage Branch, Department of Planning (NSW) and Scheyville National Park.

Fairfield: Evolution Of A Migrant City

It is not well known that over 130 nationalities live in the Fairfield Local Government Area and over three quarters of all residents have overseas ancestry. Fairfield is one of the most culturally diverse areas in Australia. This new history documents the story of migration and settlement in Fairfield from its indigenous beginnings to our present day 'city of migrants'. *Fairfield: Evolution Of A Migrant City* was written by Dr Stephen Gapps MPHA for the NSW Migration Heritage Centre and Fairfield City Museum & Gallery as part of a thematic study.

Fruits Of Our Labour

The central role played by Italians in the economic and cultural development of the Griffith area is a source of much local pride. Griffith's first Italian settlers arrived in 1913. By 1933, one tenth of orchards were owned and managed by Italians and by 1954 at least half. After the Second World War, Griffith's Italian business interests helped create the Murrumbidgee Irrigation Area as a nationally important place for growing and processing rice, grapes and citrus and stone fruits. *Fruits Of Our Labour: The History Of Griffith's Italian Community* was written by Jennifer Cornwall for the Griffith Italian Museum and NSW Migration Heritage Centre.

The Other Side Of The World

With hopes high and families left behind, migrants travelled to the Tweed from the South Sea Islands, China, India, England, Greece and Italy, and many other nations. This illustrated book documents the Tweed's history of migrant labour on banana plantations and sugar cane fields. *The Other Side Of The World: International Migration To The Tweed 1940s to 1960s* was written by Dr Johanna Kijas and the volunteers of the Tweed River Regional Museum.

The Forgotten Children

From 1938 to 1974 thousands of parents were persuaded to sign over legal guardianship of their children to Fairbridge and the Farm School, Molong. Now many of those children have decided to speak out. Physical and sexual abuse was not uncommon. Loneliness was rife. Food was often inedible. The standard of education was appalling. This remarkable book by David Hill is a tribute to the children who were betrayed by a migration scheme that went

terribly awry. Research was supported by the Centre and Heritage Office in the Department of Planning (NSW).

Half A World Away

This richly illustrated new book *Half A World Away: Post-War Migration To The Orange District 1948-1965* by Elisabeth Edwards is a tribute to the hundreds of families from Europe and the United Kingdom who left conflict, uncertainty and economic chaos in the hope of attaining a stable, prosperous lifestyle in the Orange district.

Wing Hing Long & Co Store

A new souvenir booklet written by Stephen Thompson, entitled *Wing Hing Long & Co: Chinese-Australian Rural General Store 1881-1998* is for sale at the Wing Hing Long & Co Store, a volunteer run museum, at Ruby Street, Tingha (26 km south of Inverell). It is also being distributed by the Guyra Shire Council, Guyra Tourism Centre and Heritage Council of NSW, Department of Planning (NSW).

Fields Of Memories

A new souvenir booklet written by Charles Pickett with Anna Williams, entitled *Fields of Memories: The Scheyville Training Farm And Migrant Accommodation Centre 1911-1964* is for sale at Scheyville National Park, Pitt Town.

Zivil Lager (Internment Camp)

A new souvenir booklet written by Stephen Thompson, entitled *Zivil Lager (Internment Camp) World War One Prisoners Of War At Trial Bay Gaol* is for sale at Trial Bay Gaol, Arakoon State Conservation Area, South West Rocks.

History of the Fairbridge Settlement, Molong

A new CD Rom by Ian Bayliff and David Hill documents the history of the Fairbridge settlement and features photographs, plans and drawings.

Lives Lost, Life Regained

In six interminable years of madness their ancestral homes and communities were swept away. *Lives Lost, Life Regained* is an anthology of excerpts from the memoirs of participants from Sydney Jewish Museum's Community Stories Program. *Supported by the Migration Heritage Centre and NSW Ministry for the Arts.*

Canterbury's People

Celebrate the stories and lives of Canterbury's people, a City of Cultural Diversity, located 14 km south-west of Sydney's centre. It is a cosmopolitan hub of cultures, religions, languages and races.

Australians And Greeks Vol. 3

Volume three concludes Hugh Gilchrist's award winning history, covering an age of war and migration - when world crisis brought Greeks and Australians into intimate contact. A Halstead Press publication supported by the NSW Migration Heritage Centre.

Golden Threads

This richly illustrated history by Janis Wilton explores Chinese working lives, hopes and beliefs in regional New South Wales from 1850 to 1950 and the attitudes of a white Australia

which viewed the Chinese at one extreme as a menacing threat and, at the other, an exotic presence.

Sharing The Lode

From Afghan cameleers to Filipino book-keepers, this oral history by Christine Adams is the story of Broken Hill's non-English speaking migrants who arrived in a harsh and alien outback mining town and chose to call it home.

Tune Into Fairfield City

Tune into the local government area with Australia's largest multicultural community, with residents from more than 200 nations. Cruise to the sights and sounds of a multicultural driving tour on cassette or compact disk.

Real Stories: People And Cultures At Work

Read and view, in a book and video, oral histories of Liverpool Health Service's employees, in Sydney's south-west, their wealth of skills and new ideas, as well as their compassion and resilience gained from experiences as migrants and refugees.

b) Històries orals

Canterbury's People is a collection of oral histories of predominant language and culture groups in Canterbury City. <llibre>

Real Stories. Hear stories of staff at Sydney's Liverpool Health Service. Serving one of Australia's most culturally diverse communities, many are themselves migrants and former refugees.

From There To Here. Young people interview a grandparent, older family member or community elder in the language they are learning, in this project of the NSW Community Languages Schools Program in the NSW Department for Education and Training.

<transcripció en el web de MHC>

Getting Married. Wedding stories and photos celebrating love and life and culture in Australia today.

10 Bankstown Stories. City of Bankstown people of different generations and cultures share their experiences of migration and living in Australia. <transcripció en el web de MHC>

Your Stories. The cultural expressions and social contributions communities have made, and continue to make, are important parts of migration heritage. Migration experiences submitted by visitors to the Migration Heritage Centre's website have been added to our story archive. <transcripció en el web de MHC>

Paesani: Bayside Italians. The growth and contribution of the Italian community in the City of Botany Bay including personal stories of migration. <transcripció en el web de MHC>

c) Informes en línia

Wattan The *Wattan* project commenced in 1998 engaging initially the Lebanese, and then more broadly Arabic, speaking communities in strategies to better document and represent

their cultural heritage. In 2004 it culminated in the Beirut to *Baghdad: communities, collecting and culture* exhibition in the Powerhouse Museum's Australian Communities Gallery.

Macedonians In *National Parks and the Macedonian Experience*, historian Martin Thomas, imaginatively explores the relationship between ethnicity and landscape, describing the ways in which different cultural groups perceive Australia's natural environment, focussing on the Macedonian community in Sydney.

MHC Forum 99 A series of papers offered valuable perspectives and useful examples on how communities, cultural organisations and government agencies can work together.

Rich Rewards: Cultural Diversity and Heritage Practice The report is based on workshops in Broken Hill, Albury and Orange to raise awareness and develop skills to identify, assess and protect heritage from communities' own cultural perspectives.

Beyond the Rolling Wave - A Thematic History of Greek Settlement in NSW An outline of Greek history in New South Wales from the 1810s to the present, including references to places and objects

Migration Heritage Toolkit. The Migration Heritage Toolkit assists heritage professionals and migrant communities to work together to identify, assess and manage migration heritage items, places and experiences of importance to those communities.

GENERATE: Youth Culture and Migration Heritage in Western Sydney GENERATE focused on the experiences of Western Sydney's Middle Eastern and Asian youth, the project documented the new popular cultures and identities these young people are generating for themselves in their everyday lives.

Annex 10.19. Llistat d'exposicions en línia. Migration Heritage Center

Packing to Leave: Saris, Suits and Spices

Exposició que recull les narracions migratòries des de Àsia del Sud a Sydney. Es mostren testimonis filmats en vídeo on els immigrants relaten el seu viatge i els seus records i mostren objectes personals. Actualment conté 8 històries, però està previst anar afegint-ne de noves a partir de l'any 2008. Flash 8 player required

The First Wave: Beyond A White Australia

El 12 de març de 1947 el vaixell *Misir* va salpar de Port Said (Egipte) camí d'Austràlia, portant a bord centenars de passagers de més de 15 països. Es considera l'any 1947 com l'any d'inici del programa d'immigració massiva a Austràlia després de la II Guerra Mundial. Conté 10 històries, tan en format vídeo com relats d'experiències fets pels descendents dels immigrants. Realitzada en col·laboració del *Sydney Morning Herald*.

Our New Home Meie Uus Kodu: Estonian-Australian Stories

Aquesta exposició recull les històries d'invasió, despossessió, i assentament en una nova llar, explicat pels immigrants estonians que van arribar a Austràlia com a persones desplaçades després de la II Guerra Mundial. Aquesta exposició va ser realitzada en col·laboració amb la comunitat d'estonis de Sydney, en particular amb els Arxius Estonis i la comunitat Thirlmere, i amb el Wollondilly Heritage Centre. Una versió presencial de la mateixa s'exhibeix a la *Australian Communities Gallery* del Powerhouse Museum entre el 30 de novembre de 2006 i el 20 de juliol de 2008.

Gold And Silver: Vietnamese migration and relationships with environments in Vietnam and Sydney

Gold and Silver mostra els canvis en les relacions amb el seu entorn d'origen i el d'acollida per part dels immigrants i refugiats del Vietnam que han establert noves llars al sud est de Sydney. Aquest projecte, iniciat l'any 2006 i fet en col·laboració amb la Universitat de Tecnologia de Sydney i el Departament de Medi Ambient i Conservació del Govern de Nova Gal·les del Sud ens ofereix el relat de quatre vietnamites que van arribar a Austràlia per motius molt diversos.

The World Cup Dream: Stories Of Australia's Soccer Mums And Dads

Projecte que s'apropa a les famílies de cinc jugadors de futbol de la Selecció australiana i mostra les seves experiències migrants a Austràlia. Es veu com les cares del futbol a Austràlia han canviat després de l'onada migratòria de la II Guerra Mundial. Els orígens de les cinc famílies entrevistades són molt variats: Itàlia, Alemanya, Anglaterra, Croàcia i el Líban i es demostra la diversitat cultural que es reuneix als equips. Els clubs de futbol han jugat un paper molt important en la integració dels immigrants a la societat australiana.

El projecte va generar una exposició, la *World Cup Dream Exhibition* en el *Powerhouse Museum*, del 5 de juny al 23 de juliol de 2006, coincidint amb la celebració de la Copa del Món a Alemanya.

Real Stories: People & Cultures At Work

Aquesta exposició ofereix una sèrie de documentals sobre immigrants que treballen al *Sydney's Liverpool Health Services* on ens relaten els seus èxits i dificultats per assentar-se en un nou país. Les històries s'agrupen sota cinc eixos temàtics (*Project, Culture Shock, Divided Hearth, Family Life* i *Working Life*)

El projecte es va iniciar l'any 2003 com una col·laboració entre el *South Western Sydney Area Health Service* i el *NSW Refugee Health Service* amb el *Migration Heritage Center*. D'aquest projecte ha sorgit l'exposició en línia, un llibre i un vídeo en VHS.

Half A World Away

Orange City Council presents *Half A World Away: PostWar Migration To The Orange District 1948-1965*.

This exhibition showcases the enormous contribution migrants have made to the economy and cultural life of the Central West in New South Wales.

Pai Nai Ma: Thai-Australian Experiences

Pai Nai Ma means 'where have you been?' and is an everyday Thai expression similar to the greeting 'how are you?' in English. This exhibition looks at where Thai migrants 'have been' - through personal possessions and community collections. From the Loy Krathong festival to Buddhist temples, Thai culture has become a part of the Parramatta and wider Australian story.

Our Newspapers Online

Our Newspapers Online features first editions and histories of community newspapers, highlighting their vital role in supporting and informing communities across New South Wales.

Belongings: Post-WW2 Memories Of Migration

Memories, personal mementos and photographs of former migrants who arrived in Australia in the decades after the Second World War. Migration changed their lives and - through the cultures and traditions they brought with them - the lives of all Australians forever.

Objects Through Time

Objects through Time takes you on an online journey to view fascinating objects and explore important chapters, places and events in Australian migration history.

Annex 10.20. Camps en l'eina de recollida de testimonis del MHIC

El llistat de camps que mostra està endreçat per grups temàtics i correspon al guió estàndard d'entrevista que utilitza el museu:

- Dades de contacte : nom, edat, adreça, gènere, telèfon, correu electrònic
- El lloc d'origen : municipi, any de sortida, edat, motiu de la immigració, record associat a la marxa
- El viatge : Nom del municipi de sortida, Mitjà de transport en el que va fer el viatge, Nom de l'estació de partida: (autobús, ferrocarril, port marítim, aeroport), Hores de viatge, Amb qui va fer el viatge, Un breu record del seu viatge
- Lloc d'arribada: Nom del municipi d'arribada, Nom del municipi on viu actualment, Motius pels quals va triar Catalunya per immigrar?, Què sabia d'aquest lloc?, On va dormir la primera nit ?, Tenia algun familiar o persona coneguda?, Un breu record del seu primer dia a Catalunya.
- El treball: Com va trobar la primera feina?, Nom de la primera empresa on va treballar:, Categoria laboral, Any en que va començar a treballar a Catalunya, Quant guanyava a la seva primera feina?, Nom de la última empresa, Categoria laboral, Com ha estat la relació amb companys i caps de feina?, Enviava o envia diners als seus familiars?
- El barri: Quin va ser el primer barri on va viure a Catalunya?, Per què va triar aquest barri per viure?, Quins records té d'aquest barri quan va arribar?, Com és aquell barri actualment?, Ha canviat de barri?, Com es diu el barri on viu ara?, Breu record del barri.
- Habitatge: Com era la primera casa on va viure quan va arribar a Catalunya?, Quantes persones hi vivien?, Quant pagava de lloguer o que li va costar comprar-la?, Com la va trobar?, Com eren els seus veïns?, Ha canviat de casa?, Com és la casa on viu actualment?, ¿Quantes persones hi viuen?, Quant paga de lloguer o que li ha costat comprar-la?, Com l'ha trobat?, Com són els seus veïns?
- Vida quotidiana: Què fa en el seu temps lliure?, Practica alguna religió? quina?, Quines pràctiques culturals o tradicionals manté del seu lloc d'origen?, Freqüenta alguna associació o entitat? Quina?, Quina llengua fa servir habitualment de forma social?, Quina llengua fa servir en l'àmbit familiar i domèstic?, Torna al seu lloc d'origen amb freqüència?, Tornaria a viure allà?, Està content/a de viure aquí? Per què?, Què en pensa de les persones que actualment estan arribant d'altres països?

Tècnicament no permet l'enviament d'imatges, arxius d'àudio o vídeo, ni gravar els testimonis en veu.

Annex 10.21. Llistat de projectes de recerca de Batxillerat. *Roca Umbert, Fàbrica de les Arts*

Curs 2007-2008. En aquesta edició no s'han realitzat projectes de recerca de Batxillerat.

Curs 2006-2007

Roca Umbert durant la Guerra Civil Espanyola.

Marc Casals Yebra

Situació de les indústries de Granollers durant el conflicte bèl·lic

IES Celestí Ballera

Tutor: Eduard Ocón Csefko

Aquest treball és un estudi de la situació de la fàbrica, del tèxtil i de les indústries d'altres sectors de la ciutat de Granollers abans, durant i després de la guerra civil espanyola (1936-1939). L'autor ha enriquit el treball amb les experiències viscudes per antics treballadors com el Sr. Norbert Girbau i el Sr. Francesc Forniers.

Roca Umbert: El sindicalisme.

Els sindicats a l'empresa durant el període 1970-1991

Sònia Angelats Arilla

Escola Pia de Granollers

Aquest treball analitza l'impacte dels diferents sindicats en la protecció dels drets dels treballadors i treballadores de la fàbrica. Els sindicats, per exemple, van tenir un paper molt important en la vaga que es va organitzar l'any 1978.

Per elaborar aquest treball de recerca l'autora ha comptat amb la col·laboració de la Sra. Concepció Garriga, el Sr. Antonio López, el Sr. Enrique Lloret, la Sra. Isabel Ruiz, el Sr. Toni Cornellàs i el Sr. José Morillas

La Casa Cuna de la fàbrica Roca Umbert.

Núria Lancharro

Escola Pia de Granollers

Tutor: Marina Fernández

Aquest treball és un anàlisi dels serveis socials que oferia l'empresa, en concret la Casa Cuna, espai on es tenia cura dels fills de treballadors de forma totalment gratuïta.

Per fer possible l'estudi l'autora ha comptat amb la participació i el testimoni de la Sra. Quimeta Folch, la Sra. Rosa Piqué, la Sra. Isabel Garcia, la Sra. Rosa Gros i la Sra. Isabel Ortega.

Curs 2005-2006

La immigració dels anys 60 a Roca Umbert.

Sara Irazno

IES Celestí Ballera

Tutor: Josep M. Junqueras

Aquest treball estudia el fenomen de la immigració a Catalunya a partir de la dècada dels seixanta. L'autora ha entrevistat persones procedents de diverses regions de l'estat Espanyol que, fa uns anys, van venir a Catalunya per quedar-s'hi a viure.

Una mirada al passat de Roca Umbert

La jerarquitització en l'espai industrial

Mireia Julià Carbonell

Escola Cervetó

Tutora: Inma Bascones

Amb aquest treball l'autora ha investigat les relacions entre els treballadors i les treballadores, i la jerarquia que vertebrava l'activitat de la fàbrica. A partir d'entrevistes a mitja dotzena d'antics treballadors/es, l'estudi revela les diferències laborals entre homes i dones, així com les característiques dels diversos perfils professionals. Per elaborar aquest treball de recerca l'autora ha comptat amb la col·laboració del Sr. Ricard Causa, la Sra. Carme Serra, la Sra. Joana Almirall, la Sra. Pilar Falgàs, el Sr. Josep BLanch i el Sr. Joan Bauxell.

L'acollida de la immigració en el sí de la fàbrica

Dona i immigració

Natàlia Rojas i Laura Revilla

IES Antoni Cumella

Tutor: Eduard Navarro

Les autores han estudiat les relacions entre la dona i la immigració, tot fixant-se en les vivències d'Anna Barbancho, antiga treballadora de Roca Umbert. Anna Barbancho va abandonar la seva terra natal, Extremadura, per traslladar-se a Catalunya. Va arribar amb només 10 anys i, als 12, va entrar a treballar a la fàbrica de Granollers.

La fàbrica Roca Umbert

La Guerra Civil (1936-1939)

Raquel Pérez i Xavier Peña

IES Antoni Cumella

Tutor: Eduard Navarro

Els autors d'aquest treball de recerca han estudiat la història de la fàbrica Roca Umbert, una indústria que va funcionar gràcies a la feina de milers de treballadors i treballadores de la ciutat de Granollers. A partir d'aquí, han investigat de la mà de Norbert Girbau, antic treballador de Roca Umbert, com es va viure des de la fàbrica un dels moments crucials de la nostra història recent: la Guerra Civil (1936-1939) i la repressió franquista, i ens narra la seva estada al front lluitant.

El Comitè d'empresa de Roca Umbert i l'exili

Comitè d'empresa i exili (1936-1939)

Irene Capdevila, Marcos Ruiz i Alba Tinto

IES Antoni Cumella

Tutor: Eduard Navarro

Aquest treball repassa una de les etapes més fosques de la història del nostre país: la Guerra Civil. A partir del testimoni d'Assutzena Bruach, filla d'una de les treballadores de Roca Umbert d'aquells anys, els alumnes han fet un estudi centrat en el comitè d'empresa i l'exili.

Annex 10.22. Productes resultants del Projecte Med-Voices (segons soci)**Alexandria**

1. PUBLICATION: 'Voices from Cosmopolitan Alexandria' [03/2006]
  - 2000 booklets
  - Publicized to Academics, cultural centres, Alex Med newsletter. Bibliotheca Alexandrina and med-voices website.
  - Providing material for researchers and scholars. Foreign community members, cultural centres, Bibliotheca Alexandrina Library, school and university libraries, staff members of universities.
  - Safeguarding & conservation activities/ promoting cultural tourism & local development: Promoting cosmopolitan Alexandria culture, past and present/ Establishing cultural links with foreign and local communities.

2. EXHIBITION: 'Shared Spaces in Times of Crises' [12/2005]
  - Bibliotheca Alexandrina exhibition hall, 3000 visitors
  - 500 brochures
  - Newspapers, posters, invitations, press and media.
  - The exhibition traveled to Beirut, Bethlehem and Ancona as part of the roving exhibition in addition to Oman, and Italy (Turin World Book Capital event, September 2006)
  - Promoting tourism and local development: Promoting cosmo-politan Alexandria culture/ Networking with other Mediterranean cities/ Establishing cultural links/ Linking with local community.

3. DOCUMENTARY: "Shared Spaces in Times of Crises" [12/2005]
  - Bibliotheca Alexandrina exhibition hall, 3000 visitors
  - CD Rom: provided upon request
  - Newspaper, posters, invitations, press and media
  - The documentary was screened in Beirut, Bethlehem and Ancona as part of the roving exhibition in addition to Oman, Final MedVoices Conference (Alexandria), Malta Film Festival and Italy (Turin World Book Capital event, September 2006).
  - Safeguarding and conservation activities: exploring and recording experiences of cosmopolitan Alexandria culture by linking with the local community. Promoting cultural tourism and local development: promoting tourism to Alexandria. Staff benefits: Training for staff on the technicalities of multi-media production.

4. CULTURAL MAPS: Alexandria Cultural Routes (7 maps) [03/2006]
  - 1000 exemplars
  - Newspapers articles, tourism promotion offices, tour operators, cultural centres, tourism exhibitions as Mediterranean Travel Fair, Faculty of Tourism.
  - Tourism promotion offices, tour operators, cultural centres, travel agencies, tourism exhibitions as Mediterranean Travel Fair, Faculty of Tourism
  - Promoting cultural tourism and local development: Links with local authorities for tourism development/ Promoting Alexandria as a tourist destination/Diffusion of

Alexandria's local cultural heritage/ Student training of faculty of Arts/Training of staff and students on GIS and mapping and graphic design.

Bolonia

1. EXHIBITION "Shared Spaces in Times of Crisis: memories of Alexandria, Ancona, Beirut, Bethlehem and Split" [del 06/05/ 2005 al 31/05/2005]

Mole Vanvitelliana, Ancona. 1030 visitors

250 Cd Rom

Brochures, posters, invitations, bookmarks, press releases, newsletter

Capacity of coordination of different groups of subjects and building networks with the stakeholders of territory. Create links with local actors: authorities, schools and cultural associations. The 'Shared Spaces' exhibition travelled to Beirut, Bethlehem and Alexandria as part of the roving exhibition

Safeguarding and conservation activities: Wide spread diffusion of the main themes of the project exploring history of Ancona and its relationship with Split through images; Link with Regional Education Office and with Italian and foreign schools, and shared experience of war and dislocation with other Mediterranean cities

2. EXHIBITION "Mare congiunt – identity and mirror of the Mediterranean Cities; Ancona and Mediterranean Sea" [del 28/10/2005 al 08/11/2005]

Partial restaging of both exhibitions during inter-national congress "Europe and... beyond – Talks about frontiers"

Mole Vanvitelliana, Ancona. 1030 visitors

250 Cd Rom

Brochures, posters, invitations, bookmarks, press releases, newsletter

Capacity of coordination of different groups of subjects and building networks with the stakeholders of territory. Create links with local actors: authorities, schools and cultural associations.

Safeguarding and conservation activities: Wide spread diffusion of the main themes of the project exploring history of Ancona and its relationship with Split through images; Link with Regional Education Office and with Italian and foreign schools

Beirut

1. EXHIBITION "Shared Spaces in Times of Crisis" [del 31/05/05 al 30/06/05]

Goethe Institute/200 attendees

Invitations, local poster campaign, advertising in local radio

Coverage by local TV and radio stations as well as newspapers. The exhibition travelled to Alexandria, Bethlehem and Ancona as part of the roving exhibition.

Safeguarding & conservation activities, using material from oral history research in the neighbourhood. Staff benefitted in their first experience of assisting and liaising in the curation of an exhibition. Promoting cultural tourism and local development: expanding the audience base of the Goethe Institute to include a more representative audience of the different stratas within the community

2. DOCUMENTARY: "Wish You Were Here" [12/11/2005 i 23/02/2006]

A) Bathish Ha II, American University of Beirut-500 viewers.

B) Bibliotheca Alexandrina-200 viewers.

C) Malta Film Festival- 1000 viewers

Invitations, posters, announced on the American University of Beirut bulletin

Publicity of MedVoices project and research in Beirut. 'Wish You Were Here' is now available in CD Theque and Virgin Megastore, Beirut

Safeguarding & conservation activities: using direct quotes from oral history research in the neighbourhood. Promoting cultural tourism and local development: when screened at American university of Beirut, audience consisted of students and academics at the university, which is based in the neighbourhood of Ras Beirut, allowing the audience to reflect on their own locale.

Bethlehem

1. DOCUMENTARY 'Urs Darine' [Darine's Wedding] [01/02/2006; Sept. 2006]

Malta Film Festival; Bethlehem University.

Provided upon request

10 Master DVD's and 100 DVD copies

press release, invites

Public awareness and dissemination of results: DVD's will be distributed to CCHP's network of partners (women's organisations, youth clubs, heritage centres), and screenings inside and outside Bethlehem will be accompanied by a presentation. The film will be offered to local documentary festivals and through them to international ones. Safeguarding and conservation activities: visually exploring marriage practice through the lives and testimonies of couples in Bethlehem. Staff benefits: The documentary was done in its entirety by the Coordinator, the only outsourcing being the technical editing and addition of subtitles. This experience was very rich and can and will be put to use for other documentaries.

2. EXHIBITION "Shared Spaces in Times of Crisis" [20/04/05- 15/04/05]

Bethlehem Peace Center; Sakakini Cultural Center in Ramallah. Two hundred people attended the inauguration, which was shown on local television. Visitors' book has also entries from tourists.

7 panels for the exhibition Brochure (3000 copies)

Documentary film "History Repeating..." (one master copy for each of the English and Arabic versions); video installation "Memories of Bethlehem" (one master CD)

Local newspaper announcements, emails, press releases, an introductory article in a local English monthly magazine, press coverage (including article by Saudi Arabian daily)

The exhibition travelled to Beirut, Alexandria and Ancona as part of the roving exhibition

Staff benefits: The experience of preparing for this exhibition was invaluable for the staff in all its aspects. Experience in concept development, documentary film-making,

event management, etc helped it develop remarkably. Safeguarding & conservation activities: issuing imagery of the Wall in Bethlehem.

3. RADIO PROGRAMMES: Ajial Tatwasal [30/11/04-04/01/05]

14 guest speakers

1000 posters

2 CD's Master Copies

local postercampaign, 3 daily radio announcements throughout the six-week duration, press coverage.

Wide dissemination of local project aims and outputs. The programme also hosted partners from other cities who spoke about their local projects.

Helped consolidate our awareness programme within the community and brought us invitations to partner for many local projects.

4. PUBLICATION: Brochure to accompany the website *Tracking the Mediterranean*

1000 copies and 1000 re-prints

Distributed during the exhibition; distributed at local and international conferences

Explaining and promoting the use of the on-line database med-voices.org

Creta

1. NINE CONCERTS: *Regional Exhibition Music Festival "Medi-Terra : Music between Lands"* [del 2 al 11/09/2005]

Participating Music Groups:

– *L'Ham de Foc* (Valencia, Spain), Rethimno: 2 Sep/ Heraklio: 3 Sep/ Chania: 4 Sep

– *Balkan Journey* (Istanbul, Turkey), Rethymno: 7 Sep/ Heraklio: 6 Sep/ Chania: 8 Sep

– *Dounia* (Catania, Italy), Rethymno: 9 Sep/ Chania: 11 Sep

– *Artas Folklore Center Group* (Centre for Cultural Heritage Preservation, Bethlehem), Heraklio: 10 Sep

Rethimno/1.250

Heraklio/1.050

Chania/650

Different brochures were produced for the different festivals (1000 of each)

Four of the concerts (one of each of the four groups) was videotaped. However, the quality of the recording does not allow the production of any output. A description of the events with accompanying photos is available in a CD form for web page entry local poster campaign and flyers

Links to medvoices website from festival websites; A description of the events with accompanying photos is available in a CD form for web page entry; press reviews, TV coverage

Promoting cultural tourism & local development: Through the nine concerts which were incorporated in the summer festivals of the three municipalities of Crete, the Med Voices project received a great deal of multiple-publics exposure as well as matched funding. Leaflets explaining the various activities of the project were distributed to all those who attended the 9 concerts. Media coverage also helped in publicizing the

project. At the same time, the multi-cultural audience enjoyed the mix of Mediterranean traditions reflected in the music of the groups.

2. DOCUMENTARY: Screening and Open Discussion with Co-directors Vassiliki Yiakoumaki & Hronis Theoharis: '*Etz Hayyim Tree of Life: Voices Surrounding a Synagogue*'

August 2005; 22 May 2006; 7 December 2005

Etz Hayyim Synagogue/65; University of Thessaly/60; University of Crete/17

DVD: 150

Publicised to Med-Terra audiences by leaflet during the summer concert series

Leaflets with the various activities of the project were distributed to all those who attended the 9 concerts. Media coverage also helped in publicizing the documentary.

Safeguarding and conservation activities: capturing oral histories around the synagogue.

3. FILM Production, Screening and Open Discussion with Co-Directors Elia Vardaki & Hronis Theoharis: '*Searching for Home: Immigration and Cultural Initiatives in Chania*'

22 March 2006

Vlisidi Theater, Chania/80

DVD: 150

Publicised to Med-Terra audiences by leaflet during the summer concert series

Informed Web site Announcements

Leaflets with the various activities of the project were distributed to all those who attended the 9 concerts. Media coverage also helped in publicizing the documentary.

Exploration of contemporary cultural initiatives, providing a resource for municipalities creating cultural policy and documenting local responses to growing cultural diversity

4. DOCUMENTARY: Director: Athina Ntousaki: "*Chania: Itineraries in Culture*"

First screening 4 October 2006

10th Cretological Congress, University of Crete (50)

DVD: 150

A leaflet containing all the related information was handed out to each member of the audiences attending the concerts. Informed Web site, Announcements

Leaflets with the various activities of the project were distributed to all those who attended the 9 concerts. Media coverage also helped in publicizing the documentary.

5. CONFERENCE: '*Contentious Politics and the Economic Opportunity Structure: Mediterranean Perspectives*' [17-19 October 2003]

Department of Sociology, University of Crete, Rethimno. Attended by 35, mostly younger experts on historical and cultural issues of Mediterranean Contention as well as students

Professional publicity by publishers of conference proceedings: University of

Cambridge Press and Pinter Publications. Informed Web site Leaflet Distributed at Concerts & other public events

Electronic Posting, websites, academic networks

Early discussion of historical and contemporary issues related to the Med Voices project; dissemination of project to international research network attending conference. Med-Voices strategic contribution to cultural policy in Mediterranean discussed.

6. PUBLICATION: Special Issue of *International Review of Social History* by Tilly, Franzosi & Kousis (eds) mar-06

1.000

Professional publicity by publishers of conference proceedings: University of Cambridge Press and Pinter Publications.

Leaflet Distributed at Concerts & other public events

See 'results'

Dissemination to international academic network

7. PUBLICATION: Edited Volume (Pinter) 'Contention in Mediterranean Culture' by Selwyn & Kousis (eds)

mar-06

200

Professional publicity by publishers of conference proceedings: University of Cambridge Press and Pinter Publications.

Leaflet Distributed at Concerts & other public events

See 'results'

Dissemination to international academic network

Granada

1. EXHIBITION: "Two neighbourhoods, many voices: the multicultural heritage of Albayzin and Sacromonte. Med-Voices in he Albayzín and Sacromonte"

08/11/2004

Andalusian Institute of Cultural Heritage, Seville./500 visitors

CD-ROMs: 250

Leaflets distributed in the neighbourhood associations, schools, community service agencies and interviews.

Led to book publication: *Patrimonio Intangible y Multiculturalidad* (2005)

2. CONFERENCE/ WORKSHOPS: Summer University Course on Intangible Heritage. "Mediterranean voices": intangible heritage, multiculturalism and cultural tourism in historical cities.

13/08/2004

Universidad Internacional de Andalucía. Sede La Cartuja de Sevilla. C/ Américo Vespucio, 2. Monasterio Santa María de las Cuevas. Isla de La Cartuja.

41092 Sevilla.

VISITORS: 45 students of the course, 13 speakers and an indeterminable number of students from other, simultaneously held courses

Announced on web of the Universidad Internacional de Andalucía

Links with the Universidad Internacional de Andalucía & Instituto andaluz de patrimonio histórico. Planning of dissemination activities in the Albayzín and Sacromonte neighbourhood. Monographic publication approved. Links with the Tourism authorities of Sevilla & Granada, representatives of local pilot projects

3. CONFERENCES/WORKSHOPS: Round Table series at Albayzín Centre - linked to exhibition "Two neighbourhoods, many voices: the multicultural heritage of Albayzin and Sacromonte. Med-Voices in the Albayzín and Sacromonte"

08/11/2004

Centro Albayzín de Formación en Artesanía, Restauración y Rehabilitación. Plaza de la Concepción, 1. 18010 Granada.

VISITORS: 50 neighbours, students, NGO representatives , and politicians

Local Diptych, local newspaper advertising, press releases

Leaflets distributed in the neighbourhood associations, schools and community service agencies

Links with Authorities, NGOs and entrepreneurs.

4. CONFERENCES/WORKSHOPS: Round Table on "Intangible Heritage and the Politics of Heritage Promotion"- linked to exhibition "Two neighbourhoods, many voices: the multicultural heritage of Albayzin and Sacromonte. Med-Voices in the Albayzín and Sacromonte"

08/11/2004

Centro Albayzín de Formación en Artesanía, Restauración y Rehabilitación. Plaza de la Concepción, 1. 18010 Granada.

VISITORS: 50 neighbours, students, NGO representatives , and politicians

Local Diptych, local newspaper advertising, press releases

Leaflets distributed in the neighbourhood associations, schools and community service agencies

Links with Representatives of local entrepreneurs in the tourism and cultural heritage sector, NGOs and neighbourhood initiatives in the Albayzin & Sacromonte neighbourhoods, and Granada Govertment - town hall - municipal institute of training and employment.

5. CONFERENCES/WORKSHOPS: Round Table on "Cultural and Religious Diversity in Historical Neighbourhoods"- linked to exhibition "Two neighbourhoods, many voices: the multicultural heritage of Albayzin and Sacromonte. Med-Voices in the Albayzín and Sacromonte"

08/11/2004

Centro Albayzín de Formación en Artesanía, Restauración y Rehabilitación. Plaza de la Concepción, 1. 18010 Granada.

VISITORS: 50 neighbours, students, NGO representatives , and politicians

Local Diptych, local newspaper advertising, press releases

Leaflets distributed in the neighbourhood associations, schools and community service agencies

Links with Representatives of local entrepreneurs in the tourism and cultural heritage sector, NGOs and neighbourhood initiatives in the Albayzin & Sacromonte neighbourhoods, and Granada Government - town hall - municipal institute of training and employment.

6. CONFERENCES/WORKSHOPS: Round Table on "Cultural Tourism in Granada" - linked to exhibition "Two neighbourhoods, many voices: the multicultural heritage of Albayzin and Sacromonte. Med-Voices in the Albayzin and Sacromonte"

08/11/2004

Centro Albayzín de Formación en Artesanía, Restauración y Rehabilitación. Plaza de la Concepción, 1. 18010 Granada. 40 visitors

Local Diptych, local newspaper advertising, press releases

Links with Representatives of local entrepreneurs in the tourism and cultural heritage sector, NGOs and neighbourhood initiatives in the Albayzin & Sacromonte neighbourhoods, and Granada Government - town hall - municipal institute of training and employment.

7. BOOK: Ethnographic monograph on gender, Islam & Christian / Muslim relations in the Albayzín neighbourhood: Dietz, Gunther & Nadia El-Shohoumi (2005) Muslim Women in Southern Spain: Step-Daughters of Al-Andalus. San Diego, CA: Center for Comparative Immigration Studies

01/01/2005

San Diego, CA: Center for Comparative Immigration Studies

Ca.: 1000

Widely announced via major international book distributors

Distributed through the commercial bookseller Lynne Rienner Publishers

Dissemination of project to general and academic readership

Estambul

1. DOCUMENTARY: "Istanbul Reminiscences"

30 March-15 April 2006

History Foundation Darphane-i Amire Exhibition Hall 4-Sultan Ahmet-Istanbul, visitors 2500

VCD (screened as part of exhibition)

Mailing of exhibition bulletin to all local print and TV media. Advertising on History Foundation Web site.

Visitors 2500. The film captures a variety of different migration stories. Some of the interviewees spoke about about internal migration - for example, from Anatolia or Balkania to Istanbul - others spoke about emigration to other countries - for example, from Istanbul to Greece. Many of the viewers remarked on how the documentary demonstrates the effect of international and national policies on people's lives.

2. FILM FESTIVAL: Screening of Medvoices Films

1-2 April 2006

History Foundation Darphane-i Amire Exhibition Hall 7 Sultan Ahmet-Istanbul, visitors 200

Film festival

Advertising on History Foundation Web site and local media

Visitors 200. Viewers remarked that the documentares demonstrate how similar Mediterranean cities are. But many of visitors could not understand the English subtitles

3. EXHIBITION: "Istanbul Reminiscences"

25 May-7June 2006

Moda Sea Club in Moda-Istanbul, visitors 505

Exhibition

The Kadikoy Local Minucipality and The History Foundation sent a bulletin to all of local media. Sent 500 invitation cards to local peoples, schools. We used 500 poster for advertising the exhibition.

Visitors 505. Local people showed enormous interest in the Moda exhibition. As a result, a number of local residents, and in particular the Moda Voluntary Association, are pursuing a project to build a small local museum in Moda.

4. WORKSHOP on oral history methodology in District/Urban Research

27-sep-03

Conference on Oral History in Turkey, History Foundation/12 participants

publicized on foundation website

Media coverage in local and national newspapers, TV and Foundation website.

Participants included academics, researchers and History Foundation members.

5. EXHIBITION: Gaziosmanpasa exhibitions "Our History our Exhibition

3-6 June 2005

Gazi Trade High School, Gaziosmanpasa, visitors 400

Local poster campaign, Advertising on History Foundation Web site, invitation letter to local people

Links with local schools, local government and families. The exhibition has demonstrated successful cooperation between a school and an NGO, strengthened links between local people and school, and enabled the school to develop a new approach to history teaching. As a result, the school management has decided to form a small 'museum' at school.

6. MINI DOCUMENTARY FILM: The making of the "Our History and Our Exhibition" in Gaziosmanpasa

June 2005-November 2005/ February 2006

Screened at Gazi Trade High School, Alexandria Conference, Malta Film Festival

DVD

Demonstrates the important role of oral history in history education. The documenary shows the students preparing for the exhibition and talking about how they benefited from our project in that district

7. Gaziosmanpasa exhibitions "Our History our Exhibition

7-8 August 2005

Gaziosmanpasa Kaymakamligi (Registration office), visitors 600

Exhibition

Local poster campaign, Advertising on History Foundation Web site, invitation letter to local government and local schools

Links with local schools, local office of ministry of education and families. Visitors 600.

8. Gaziosmanpasa exhibitions "Our History our Exhibition"

9-12 June 2005

History Foundation Darphane-i Amire Exhibition Hall-Sultan Ahmet-Istanbul visitors 200

Exhibition

Local poster campaign, Advertising on History Foundation Web site. We send 150 poster to many of school in Istanbul.

The exhibition targeted school groups, but attendance of 200 over four days, was disappointing. It seems that the exhibition dates, coming towards the end of the summer term, were not suitable, and clashed with the schools' end of year activities..

Las Palmas de Gran Canaria

1. EXHIBITION: Mediterranean Voices and Atlantic Echoes

23rd November 2004 - February 28 2005

Casa de Colón, Las Palmas de Gran Canaria. Over 6,000 attended including school parties

2 Catalogues: -1st edition: 360 pages: Spanish (1,500 copies) and English (1,000 copies): 2nd edition (including Turkey) 375 pages. English only 500 copies. 2 leaflets (in Spanish and English) explaining the project.

4 CDs of Powerpoint Presentations (no audio). 3 DVDs of Interview Video presentations (audio and video)

The Island Council (El Cabildo Insular de Gran Canaria) was responsible for the publicity in local newspapers and on the radio and TV.

Public awareness and dissemination of results: Sparked off further interest in the schools for oral history projects and the commission of an oral history archive for the Casa de Colón. Publication (part financed by the Cabildo) available as promotion of the Casa de Colón and the Cabildo work in Cultural matters. Distributed for sale (after project's end) through the Cabildo publication bookshop (1st edition). Second edition and remaining part of 1st edition will be distributed by the General Library of the ULPGC. Sustainability: Existing material will be incorporated into the ULPGC library database called 'Memoria Digital' for general access in all the libraries in the islands and accessible through the main www.ulpgc.es library site.

2. DOCUMENTARY: Making History (Imaginando la Historia) 2006

To be used as part of a documentary festival of all the productions of Med Voices

Beyond lifetime of project: Spanish version of all the DVD productions
First DVD of a projected series on significant figures within the Intangible Heritage of the islands.

The year 2006 is the centenary of the birth of Néstor, the man who 'made history' in the DVD. The DVD will be presented in its English and Spanish versions to the general public to coincide with the presentation of the light opera 'Querido Néstor', to be staged in December/January in Gran Canaria. It has also been presented at various documentary competitions.

Safeguarding and conservation activities: Transcription/translation of the full interviews for 'Making the Intangible, Tangible'. Public awareness and dissemination of results: Pending conversations with the local Autonomous Government to decide upon best distribution strategy, above all, as an educational tool. Local interest (above all, in educational circles) for re-valuing cultural heritage. Most of the benefits still pending since the DVD and other materials are subject to further administrative negotiations at present. Staff benefits: subtitled in Spanish by the students in the Master for Subtitling, Dubbing and Audio-Description at the ULPGC, as part of their practical training

London

1. CD Soundtrack: MED SOUNDS

Sept. 2004

Used as ambient sound track for exhibition "The Mediterranean Between Utopia and Reality"., Photographers Gallery, Leicester Square, London

CD-ROM/500

Use as PR material

distributed at all MedVoices events since production, including Website launch, Final Conference and all partners meetings

Publicity for Med-Voices project and website in high profile, high visibility venue in central London

2. EXHIBITION: 'Lebanese Photographer Al Madani'

15 October – 28 November 2004

Photographers' Gallery/41, 712 visitors

Collaboration with Photographers Gallery over production of photo-book/800 copies

The event was listed and reviewed in magazines, newspapers and websites in the UK, Turkey, France, Italy, Belgium and the Middle East, including the Gallery's own newsletter.

photo-books distributed in cultural foundations and libraries in Lebanon and the UK.

The book is also available at the Photographers' Gallery bookshop.

Collaboration with London's foremost photographic gallery as well as Fondation Arabe Pour L'image in Beirut to make the photographs of Al Madani available to an international public

3. EXHIBITION: Fragments from the Past

3 - 10 Dec 2004

ca.200 visitors

Publication of book 'Fragments of the Past' with photo portraits, interview extracts, and introduction by Turkish Film Maker Unal Unal (2000 copies)

DVD 'Fragments from the Past' (200 copies)

Advertised in 2 local Turkish-language newspapers and in publicity for 12th London Turkish Film Festival

Continuous dissemination and awareness raising of the project. Publicity of project among the Turkish community in England. Exhibition hosted opening reception of 12th London Turkish Film Festival

Eight large sized photo portraits by internationally renowned photographers Barbara and Zafer Baran of interviewees in London Project: cinema in the lives of London's Turkish-speaking population - for permanent exhibition at London Metropolitan University

4. DOCUMENTARY: Fragments from the Past

Screened Dec. 04; 1 Nov 05; Feb 06; 10 & 16 March 2006

Screenings: 1. London Exhibition (150); 2. Bibliotheca Alexandrina (200); 3. Malta Med Voices Film Festival; 4. 13th London Turkish Film Festival

(<http://www.riocinema.ndirect.co.uk/tff05/documentaries.htm>)

200 copies

Screening at public events (e.g. London Turkish Film Festival), thus benefitting from wider event publicity; publicity through MedVoices website and Fragments from the Past book

Lively and accessible account of disappearing phase in the story of Turkish speaking community in London. Also connects with current international interest in Turkish cinema, and growing popularity of Turkish film amongst younger generation and non-Turkish speaking public

5. BOOK: Fragments from the Past

Sept. 2006

2000 (see 3, above)

Publicity through London Turkish speaking community, cinemas, website, e-lists. Will be officially launched with inauguration of permanent portrait exhibition

Dissemination/sale through cinema and photographers gallery bookshops, conferences, festivals and websites

Will disseminate project to a range of publics with interests in London, history of Turkish communities, history of cinema, world cinema, and photography

6. MEDITERRANEAN VOICES SEMINAR SERIES

Feb-March 2006

Weekly seminar at London Metropolitan University hosted by IICTD. Ca 30 per week attended

Advertised through IICTD website and via mailing lists and University newsletter

Colleagues from local projects in London, Bethlehem, Chania, LPdGC, Beirut and London presented the project to invited guests from inside and outside London Metropolitan University. Strengthened internal and external knowledge of and support for Mediterranean Voices, and introduced intangible heritage concept to specialist audience of academics and practitioners

7. WEBSITE LAUNCH: Mediterranean Voices Past, Present and Future

29/03/2006

London Metropolitan University. Postgraduate centre/70 people

Mediterranean Voices brochure/2000

By invitation only to funding bodies and other similarly-inclined organizations

Distribution of project brochures to all participants as well as all invitees. Display of selected MedVoices exhibitions (Beirut, Nicosia, Marseille, Bethlehem) and screening of MedVoices documentary films. Panel discussion and presentation of project with participation of partners from Istanbul, Chania, Nicosia, Bethlehem

Links with local, national and international organizations, leading to further intangible heritage collaboration, and invitations to present MedVoices project at national conferences of Black Environment Network and English Heritage.

8. PUBLICATION: Mediterranean Voices brochure

mar-06

2.000

distributed at Website launch and networking event and posted out to interested parties. Distributed at national and international conferences, and made available for distribution by other partners in consortium

Overall understanding of the various local interpretations of the MedVoices project; listing all documentaries and publications.

Mallorca

1. EXHIBITION + REGIONAL CONFERENCE: 'Heritage of Centres and Margins'

05-may

Town Hall: 50

Exhibition catalogue; 50

local poster campaign

Collaboration and strong contacts with civil society organizations. Opportunity for 4 local artists to display their work. Regional collaboration with partners from Granada and Marseille to speak about their work.

2. WORKSHOP on margined people and historic quarters

05-may

20-30 participants

local poster campaign

Collaboration and strong contacts with civil society organizations. Talks given by Margalida Ferrando (social affairs counsellor of Palma), Carles Riera (sociologist) and Enric Canet I Celia (representative of Social Centre Raval - Barcelona). The attendees

were members of the local community (including local businesses), planning authorities, members of MedVoices network from other cities, and university students and Faculty

3. WORKSHOP: "Sa Gerraria: the Downfall of a neighbourhood"

18-oct

Universitat de les Illes Balears (UIB)/ 100-120

local poster campaign

Forged links with the Mallorca Social Forum; bringing together planning authorities and local residents and users.

4. PHOTOGRAPHY COMPETITION AND EXHIBITION: "Photoall 2"

27 May 2004 (picture taking); 11-18 June (exhibition)

Universitat de les Illes Balears (UIB)/ 200 participants in competition + 600-900 attendants at exhibition

local poster campaign

exhibition promoting the work carried out through MedVoices

This was the second edition of this photographic competition organised by the Centre Social Flassaders (Town Council of Ciutat de Mallorca), this time in collaboration with the MedVoices team of Ciutat de Mallorca. The contest aimed to promote civic participation. Workers and residents of Sa Gerraria were invited to take photographs of the area covering four themes: laughs and smiles, the traditional trades, typical characters and the neighbourhood from above. Besides boosting civic participation, this competition (which offered no monetary rewards), sought to engage residents and workers to reformulate the image of this stigmatised neighbourhood, which is currently undergoing carpet bulldozing.

Marsella

1. EXHIBITION 'Couleurs Belsunce'

11th - 13th November 2005; 29 March 2006

Mediterranean Voices Conference 'Turning Back to the Mediterranean, Bibliotheca Alexandrina' (Alexandria, Egypt); Mediterranean Voices Networking Event

'Mediterranean Voices: Past, Present and Future' (London, UK)

Book publication (see below)

Poster of the exhibition on internet and dissemination through the site of ADAM (Association d'anthropologie méditerranéenne) and also its news letter

Web site dedicated to Belsunce mediterranean voices

<http://adam.mmsh.univ-aix.fr/BelsunceVoices/>

2. BOOK PUBLICATION: 'Couleurs Belsunce' English and French

01/10/2006

1000

via MedVoices and ADAM website

Permanent photographic record of Couleurs Belsunce exhibition

3. CONFERENCE: "Among others: Encounters and Conflicts in European and Mediterranean Societies"

26-30 April 2004

musée national des Arts et Traditions populaires centre d'Ethnologie française

Cross-regional initiative in collaboration with partners in Ciutat de Mallorca and

participation from partners in Granada. [http://adam.mmsch.univ-](http://adam.mmsch.univ-aix.fr/AmongOthers/index_eng.htm)

[aix.fr/AmongOthers/index_eng.htm](http://adam.mmsch.univ-aix.fr/AmongOthers/index_eng.htm)

4. DOCUMENTARY: Le Sanctuaire et La Mosquee

01/03/2006

AIX-EN-PROVENCE, MMSH

CD ROM provided upon request

Nicosia Sud

1. EXHIBITION - 'Pafos Gate'

9 and 10 December, 2005

Municipal Market, Nicosia South' over 1000 visitors

Cultural map; press release; emailing lists; invitations

Extensive participation by local community, including the main schools in the area;

college students etc

2. EXHIBITION - 'The Family Album'

9 and 10 December, 2005

Municipal Market, Nicosia South' over 1000 visitors

Cultural map; press release; emailing lists; invitations

Extensive participation by local community, including the main schools in the area;

college students etc

3. EXHIBITION - 'Nicosia Sounds'

9 and 10 December, 2005

Municipal Market, Nicosia South' over 1000 visitors

Cultural map; press release; emailing lists; invitations

Extensive participation by local community, including the main schools in the area;

college students etc

4. EXHIBITION - Cuisines of Cyprus display

9 and 10 December, 2005

Municipal Market, Nicosia South' over 1000 visitors

Cultural map; press release; emailing lists; invitations

Extensive participation by local community, including the main schools in the area;

college students etc

5. EXHIBITION - 'Limbo - A Portrait of Migrants in Cyprus'

9 and 10 December, 2005

Municipal Market, Nicosia South' over 1000 visitors

Cultural map; press release; emailing lists; invitations

Extensive participation by local community, including the main schools in the area; college students etc

6. PUBLICATION: Cultural/Project Map of Old Nicosia

1st and 2nd week December

Municipal Market, Nicosia South' over 1000 visitors

10,000 copies

The map constitutes a method of publicising the project results

Distributed by hand, inserted in publications, through information points and vis networks

Raised profile of the project and the specific Voices of the Med exhibition in Municipal Market. Of use as a general educational tool in a schools setting

7. PHOTOBOK PUBLICATION - 'Off the Map'

10th December 2005

The Weaving Mill Cultural Centre, 100 participants

1000 copies

Press Release, related exhibition

Bookshops, network distribution, book launch

Used in an educational setting as a teaching tool, disseminates key output of the project

8. PHOTOBOK PUBLICATION - 'Four Workshops in Old Nicosia'

1st and 2nd week December, 2005

Launch: The Weaving Mill Cultural Centre, 100 participants

1000 copies

Press Release, related exhibition

Bookshops, network distribution, book launch

Used in an educational setting as a teaching tool, disseminates key output of the project

9. PHOTOBOK PUBLICATION AND RELATED EXHIBITION - 'Limbo - A Portrait of Migrants in Cyprus'

Feb, 2006

KISA Buildings - Old Nicosia

4,000 copies

Press Release, related exhibition

Bookshops, network distribution, book launch

Used in an educational setting as a teaching tool, disseminates key output of the project

10. CD/DVD - Med Voices in Nicosia south

Feb, 2006

Virtual Launch

3,000 copies

Press Release, related exhibition

Bookshops, network distribution, book launch

Used in an educational setting as a teaching tool, disseminates key output of the project

11. DOCUMENTARY: 'Taktakallas - A Non-Community'. Feb, 2006

23 MAR 06 - SPALL - Strategies for Promoting Adult Immigration Participation to the Life Long Learning - Conference, Limassol, CYPRUS

16 FEB 06 - INTERCOLLEGE, Nicosia, CYPRUS

04 FEB 06 - Mediteranean Voices Film Festival, Valletta, MALTA

09 DEC 05 - The Weaving Mill Film Workshop (NPO), Nicosia, CYPRUS

28 NOV 05 - Barcelona Plus 10 - conference, Barcelona, SPAIN

13 NOV 05 - "Turning back to the Mediterranean" - conference, Alexandria, EGYPT

1000 DVDs

Press Release, related exhibition

Bookshops, network distribution, book launch

Used in an educational setting as a teaching tool, disseminates key output of the project

12. DOCUMENTARY - 'Where Shall I Go'

feb-06

Same as above

1000 DVDs

Press Release, related exhibition

Bookshops, network distribution, book launch

Used in an educational setting as a teaching tool, disseminates key output of the project

Nicosia Nord

1. DOCUMENTARY: (in 5 parts) 'Sweet Scented City of Jasmine'

12/05/2005; 18-19 Nov 2005; 28 August - 8 September, 2006

a) Alexandria Library/200 audience ; b) A Show at the first conference of Cyprus Academic Programme(CAP)/100 MEMBERS. c) The completed episodes of the documentary were shown at Arabahmet Cultural Center in Nicosia on two consecutive nights/ 30 attendants on each night. d) Isik Kitabevi book fair-Genclik Merkezi/200 people over 4 nights.

a) Alexandria library: local poster campaign + hardcopy and electronic invitations; b) CAP has publicised the event through e mail and press coverage. C) Promotion on all the local TV channels and local papers. Local posters campaign

On all occasions, the audience responded positively. As a result, we have been invited to numerous screenings around the country. CAP requested that the film be screened at Intercollege in Nicosia South. Networks were forged with the Mayor who was present at the screening at the Abrahamet Centre. The organizers of the Isik Ketabevi book fair were surprised by the unprecedented number of 200 people attending the

fair every night, and an extra night of screening was added in response to popular demand.

2. WORKSHOPS: Alternative History Lessons. 7, 14, 21, 28 June 2005

Open Air in 4 different locations in Nicosia. 20-30 people at each workshop

TV and interview, press coverage and publicity.

Links forged with the public authorities as a result of their involvement in community discussions. This received media attention.

3. CULTURAL MAP: Walking Trail of Walled Nicosia

April 30th 05, may 30th 2005

Nicosia Trail

1st 5000 copies, 2nd 5000 copies

Maps available to tourists at information points and green line crossing.

The level of interest was so high that a third print is in process. The route is officially marked throughout the old town and is now in public use, and is therefore a self-sustaining product of the project. The municipality of Nicosia has agreed to sponsor this activity. Links with similar map produced by Nicosia south team.

4. EXHIBITION: 'Old and New Photographs and Stories of Nicosia'

sep-04

Open air exhibition moved around several locations in Nicosia including Buyuk Han (recently restored old Ottoman inn) /1600 attendees

The event led to the production of 2000 brochures, 50 posters, t-shirts and caps, Event publicized on 4 billboards in city centre locations and covered by all local TV stations as well as CNN

Press review on different aspects on the pictures of old and new Nicosia

This activity received so much interest that it led to production of the documentary

La Valletta

1. DOCUMENTAL: Ilhna Beltin (Voices of Valletta) (2005)

a) Shown at the Mediterranean Voices Film Festival in Malta

b) MedVoices Course - University of Malta - Tourism Programme for BA (Hons) Tourism Studies Students

c) Shown during Tempus Palestine Classes in Bethlehem

d) Tempus Morocco Classes in Tetouan.

Invitations to Festival: 150 Brochures: 600/Free-standing posters; 2 large newspaper press release'article, interview on EDUCATION 22 TV Station word of mouth, launch of event, course outlines

Shown for 10 consecutive days at the St.James Cavalier Centre for Creativity Cinema in the city centre in Valletta. Free entrance for public. Shown at the University of Malta at a special viewing for discussion.

The production of the film and the Mediterranean Film Festival (SEE BELOW) was a learning experience for the Malta team. The idea for the film grew following the

MedVoices documentary film making workshop held in Beirut, Lebanon. The Malta film (and a selection of other MedVoices Films) has been used in several undergraduate courses and postgraduate courses at the University of Malta, Tetouan, and Palestine. They serve as a clear way to explore the different realities of several cities participating in the MedVoices and enable us to reach a wide audience.

2. MEDITERRANEAN VOICES FILM FESTIVAL and INAUGURAL SEMINAR

04/02/06 - 14/02/06 (04/02/06 was the launch event and seminar)

ST James Cavalier Centre for the Arts, Valletta (600 - 700 visitors)

Invitations to Festival: 150/ Brochures: 600/Free-standing Posters: 2 large

All the films produced by the MedVoices Project were shown over 10 days for free to the public

Interview on Education 22 TV Station

Brochures, Newspaper Article, emails, word of mouth, television interview on culture related programme

Shown for 10 consecutive days at the St.James Cavalier Centre for Creativity Cinema in the city centre in Valletta

The festival was an opportunity for many people to benefit from the outputs produced by the project. The films were screened for free, and the timing was calculated to coincide with two weekends and a public holiday to encourage more people to visit.

Although the number of people is only an estimate, we can safely say that we had 60-70 people attending per day. A seminar was organised for the launch where we brought all the film makers to Malta to speak about their experience while making the film. Following the inaugural seminar we officially launched the Festival.

3. ACADEMIC COURSE on MEDITERRANEAN VOICES

Academic year 2005- 2006

University of Malta, Tourism Studies Programme. This course will run every year and numbers will vary. 2006 attracted a total of 42 students, some of whom were Erasmus exchange students from Finland, Germany, France and the UK.

Advertised on the course catalogue /curriculum for the undergraduate University Course: BA (Hons) Tourism Studies. Course is also published on University website and course catalogues.

Designed new course from scratch based on the key concerns of the project.

Immediate benefit includes students' knowledge and experience at undergraduate level is enhanced. This course also helps inform students specifically about the project and research aided by EU funding. It also creates an awareness of intangible heritage and key concerns in the contemporary Mediterranean. It provided an opportunity to show films produced by MedVoices. Students also provided some very interesting work at the end of the course, as well as some healthy criticism.

Annex 10.23. *Moving Here*. Aliances i projectes amb museus regionals.

Moving Here ran five regional projects with museums, archives and libraries around England during 2005-2007. These projects engaged communities with their history of migration and documented their experiences to enrich the *Moving Here website* and local museum and archive collections.

Films, travelling exhibitions, oral history recordings and school loan boxes were developed for use by communities and heritage organisations locally.

East Midlands Museums Hub

Leicester and Lincolnshire museums worked with the Ugandan-Asian population in Leicester and the Portuguese migrant community in Boston. The aim of the project was to offer an insight into real life experiences of what it has been/is like to migrate to Leicester and Boston from another country.

Leicester City project

Reminiscence sessions at Belgrave Library happened during 2006. Reflections on memories from home, and impressions of life in England were explored. The group enjoyed a visit from an artist, where the group learned artistic techniques.

Lincolnshire Project

The project has completed a series of popular computer training courses at Boston library. Participants were involved in literacy training at Boston Library. The project team also delivered CulturED sessions in Lincolnshire schools.

London Museums Hub

London Museums Hub worked with a number of museums to explore the heritage of *refugee* groups.

Hackney Museum and Halkevi community group

The museum and community group worked together to develop a series of exhibitions at Hackney Museum. The last one was on display at Hackney from 14 July-17 September 2005.

Redbridge Museum and Ariana group

The museum and community group worked together to develop an exhibition featuring Afghani culture. It was on display at Redbridge Museum

National Museums Liverpool

The museum worked with three community groups in the Liverpool area to document their own history and produce stories of their migration to Liverpool.

Somali Umbrella Group

The group were involved in advanced computer training sessions at BBC Radio Merseyside.

Yemeni Group

The community participated in one-on-one oral history skills development. Computer skills sessions took place at BBC Radio Merseyside.

Chinese Pagoda Centre

The group took part in beginner computer training at BBC Radio Merseyside.

West Midlands Museums Hub

West Midlands museums focused on experiences of living in urban and rural settings in home countries and in West Midlands: migrating from rural to urban and vice-versa; changing perceptions of the relationship between town and countryside in the home country and in England. The project worked with many community groups and museums in Stoke-on-Trent, Birmingham, Wolverhampton, Coventry and Shropshire.

Birmingham

Events have included a series of craft and reminiscence sessions at Trident Housing in Balsall Health with the Chinese community and a trip with the Writers without Borders group to the Geffrye Museum and the West Indian Front Room exhibition.

MLA Yorkshire

MLA Yorkshire worked with museums and community groups in Rotherham and Kirklees. In Kirklees, the partnership documented and recorded the development and experience of community festivals brought to Kirklees through the process of migration. In Rotherham, the museum engaged the Yemeni community of Eastwood and Springwell Gardens, and enabled the community to record their migration stories.

Kirklees Community History Service

Participants were involved in a series of ICT training sessions.

Rotherham Museums, Libraries and Archives Council

Annex 10.24. Projectes del Center for Columbia River History

1. Community History Oral Archives

Name of the project	Moses Lake: Oral History Archives
URL	http://www.ccrh.org/comm/moses/begin.html
Brief description ?of the project	This web site extends a project initiated by the Center for Columbia River History and funded by the National Endowment for the Humanities from 1995 through 1997. The project assisted museums in Moses Lake, Washington, and Sandpoint, Idaho, to create <u>traveling exhibits</u> that explored the essence of their community's history since the building of the big dams on the Columbia River.
Project dates	1997-2000
Main aim	Educational purpose
Nature of the project	on line / on site project (travelling exhibitions)
Type of archive included	Text Transcripts (partial)?Audio clips?Documents, photographs, bibliography
Comments	The U.S. Department of Education provided <u>funding</u> to create the web site, adapted from the <u>original exhibit</u> (on site) produced by the Adam East Museum in Moses Lake.

Name of the project	Sandpoint, Idaho Community History Exhibit.
URL	http://www.ccrh.org/comm/sand/begin.htm
Brief description ?of the project	On line exhibition about the effects of dam building on people who lived in Sandpoint, Idaho.
Project dates	1997-2000
Main aim	Educational purpose
Nature of the project	On line exhibition based on an on site exhibition.
Type of archive included	Text Transcripts?Audio samples?Documents, photographs, bibliography

Name of the project	Camas. Washington
URL	http://www.ccrh.org/comm/camas/camas.htm
Brief description ?of the project	This web exhibit is about the history of Camas, Washington. It was produced by Washington State University Vancouver students and

	Center for Columbia River history staff.
Project dates	1997-2000
Main aim	Educational purpose
Type of archive included	Textual transcription (partial)?Audio clips?Documents, photographs, bibliography

Name of the project	Columbia Basin Native Fishery
URL	http://www.ccrh.org/comm/river/main.htm
Brief description ?of the project	From a map it shows the profiles of the indigenous groups in the Columbia Basin that were included in the Northwest Power Planning Council Act passed by the U.S. Congress in 1980
Project dates	1997-2000
Main aim	Educational purpose
Type of archive included	Documents, photographs, bibliography
Comments	There aren't Oral Archives on the web site exhibition

Name of the project	Exploring the Columbia Slough. Oregon
URL	http://www.ccrh.org/comm/slough/main.htm
Brief description ?of the project	The Columbia Slough is part of a system of wetlands, sloughs and lakes, a sixty-mile watershed in the north part of Portland, Oregon. Created, in part, by Portland State University students who worked with professional historians.
Project dates	1997-2000
Main aim	Educational purpose.
Nature of the project	On line exhibition
Type of archive included	Text Transcripts (partial)?Audio clips?Documents, photographs, bibliography

Name of the project	An Oregon Story: Cottage Grove & the Willamette River
URL	http://www.ccrh.org/comm/cottage/main.htm
Brief description ?of the project	Online exhibition about The Willamette River and the Native people who lived there and the white people who settled in the 1830s

Project dates	1997-2000
Main aim	Educational aim
Nature of the project	On line exhibition
Type of archive included	Text Transcripts?Audio clips?Excerpts ?Documents, photographs, bibliography

Name of the project	Umatilla, Oregon: Oral History Archive
URL	http://www.ccrh.org/comm/umatilla/begin.htm
Brief description ?of the project	This Web site, a "virtual exhibit," tells the story of Umatilla, Oregon, since the building of the "big" dams on the Columbia River. Umatilla's history is told through the words of its residents and neighbors, and through photographs, legislation, and historic documents.
Project dates	1997-2000
Main aim	Educational purpose
Nature of the project	On line exhibition
Type of archive included	Written transcripts of interviews?Documents, photographs, bibliography

2. Oral History Program

Name of the project	Columbia River Dissenter Series
URL	http://www.ccrh.org/oral/ohsoh/contents.htm
Brief description of the project	The content of the oral histories highlight "dissent on the Columbia" and include the voices of men and women who have found fault with the way the Columbia River system has been managed and used.
Project start date	1997-2000
Main aim	Research
Partners	Oregon Historical Society with CCRH.
Funds	These interviews are made possible in part by a grant from the U.S. Department of Education.
Type of archive included	Textual transcriptions

Name of the project	World War II Conscience Objectors Oral History project
URL	http://ccrh.org/oral/co.pdf
Brief description of the project	This volume of interviews, with conscientious objectors housed at the Waldport Civilian Public Service Camp 56, amplifies voices of peace. During World War II, 12,000 conscientious objectors did "work of national importance under civilian direction" as part of the Civilian Public Service (CPS) program, an alternative service to military participation
Project start date	2002
Main aim	Reseach
Partners	Siuslaw National Forest & History Department, Portland State Univ.
Type of archive included	Textual transcriptions. Pdf

3. Post-Doctoral Web projects

Name of the project	Women and Timber Oral History Web Project
URL	http://www.ccrh.org/oral/women&timber/index.htm
Person in charge	Debra Sutphen
Brief description of the project	This project pursued the forgotten histories of the mothers, wives, sisters, and daughters of Pacific Northwest loggers from 1920 to 1997, primarily through oral history interviews.
Project dates	Fall 1997 to winter 1998
Main aim	Research
Type of archive included	Textual transcriptions

Name of the project	Celilo Falls Web Project
URL	http://www.ccrh.org/comm/river/celilo.htm
Person in charge	Katrine Barber
Brief description of the project	This project tells about the oldest town in Oregon, with 11.000 years of occupation and thenative people who lived there
Project dates	1999-2000
Main aim	Research
Type of archive included	Textual trancription of interviews, documents, images

Annex 10.25. Tipus d'informació aportada pels centres

Qüestionaris respostos

Center for Columbia River History

Library and Archives of Canada

Library of Congress. Veterans History Project

Mediterranean Voices:

- Centre for Cultural Heritage Preservation. Bethlehem
- IMCS Intercollege Ltd. Cyprus
- Library of Alexandria
- University of Malta

Migration Heritage Center

Musée de la Personne (Montréal, Ca)

Museu da Pessoa (Brazil)

Museum of the Person (Indiana, US)

The Basque Museum

Tyne & Wear Museums

Correus electrònics

Center for Basque Studies (Basque Library)

Museu da Pessoa, Portugal

Powerhouse Museum (Sydney)

American Folklife Center. Library of Congress

Veterans History Project, Library of Congress

Fortunoff Video Archive for Holocaust Testimonies

Woman and Society (Ukraine)

Tramesa d'articles

The British Library

Woman and Society (Ukraine)

Powerhouse Museum

University of Crete

University of Malta

University of London

Library of Alexandria

Entrevistes

Jewish Women's Archive

Libraries and Archives of Canada

Mediterranean Voices:

- Universidad de Granada
- Universitat Illes Balears

Museu d'Historia de la Immigració de Catalunya

Powerhouse Museum

RocaUmbert, Fabrica de les Arts

The National Archives UK and Wales

United States Holocaust Memorial Museum (USHMM)

Universitat Internacional de Catalunya

World Trade Center Memorial Museum

Yad Vashem. The Holocaust Martyrs' and Heroes' Remembrance Authority

[Sense resposta](#)

Imperial War Museum

Mediterranean Voices:

- Youth Center Union. Cyprus / Turkey
- Asoc. Anthropologie Méditerranéene
- Centro per l'Europa CEOB. Univ. Bologna
- American University of Beirut
- Universidad de Las Palmas
- The Ec. & Soc. Hist. Fund. of Turkey

Annex 10.26. Qüestionari respost per Patty A. Miller, directora executiva del Basque Museum

1. Why did your institution decide to undertake this online project? What were the main reasons?

The Basque Museum has always felt that oral histories are a wonderful resource to have as part of its archives. The Basque Government, through its Urazandi Project, was very interested in providing greater access to the oral histories, and as a participant in the project, we felt obliged to work on this component.

2. What is the main purpose of the project (educational, preservation, research, etc...)?

The primary reason for collecting the stories was for the purpose of preservation, but with the goal of being able to use them for educational and research purposes.

3. Who is the target audience (general, schools, other specific groups...)?

There was no pre-determined target audience when the oral histories were established on-line. There are many general searches that pick up on names listed and certainly inquiries and research by family members, etc.

4. In terms of contents, what is the relationship between the on-line project and the project on-site, if there is one? (It's complementary (offers additional resources), the online one is a brief version of the off line project, it's a strictly online project...)

The on-line project is similar to the project on-site. An on-line visitor could see a couple of digital photos, listen to a brief audio clip, read a summary of the recording, and print out a copy of the complete interview summary. An on-site visitor could review the interview summary and listen to the complete audio recording of the interview. The photographs are not with the audio files, so it would be more difficult for them to see those. We have many oral histories in our archives that are not part of the on-line project.

5. In terms of timing, what is the relationship between the on-line project and the project on-site, if there is one? (The on line project came from a previous project off line, it's simultaneous, the on line project has promoted project/s off line...)

We will continue to conduct oral histories as a primary way to preserve the stories of Basque immigrants and their descendants in the United States. We currently do not have the staff or funding to create the webpages to be able to have them all on-line, nor has a timetable been established to do so. You have to collect the stories...then they are available for when you have the resources to make them a part of the on-line project.

6. How do you evaluate the real use and effectiveness of your project? Can you furnish some data?

We do not consistently check the hits to this area of the website, so therefore cannot furnish data as to its use. We do receive emails and phone calls from people who have found individuals on the on-line site, so we know that it's being used.

7. What do you think are the main advantages and the main limitations of the Internet in projects on Oral Heritage?

You have to receive written permission from the interviewers and interviewees to allow access to the public. Their story, then, is in effect open to the whole world. It really is a great responsibility to have such a wide-ranging possibility of accessibility.

8. In what ways do you think the Internet is or can be a good tool to create networks and to promote shared projects between institutions? Can you provide any examples of good practices?

Having links from one institution to another might be helpful for folks doing research. The possibility to “Google” a name and for a researcher to find oral history sources included in their search is also very beneficial.

9. In your opinion, what is the best technical way to provide access to the interviews? (database catalogue, textual transcription, audio archives, video archives...). Do you believe that certain technological requirements could hinder dissemination of your project?

I believe that the webpage created by Lisa Corcostegui at the University of Nevada-Reno that we were able to use is a good one. In fact the oral historian at the Idaho Historical Society adapted the page for use on its site. It utilizes both audio and visual senses – sight (read the text/see the photographs); audio (listen to the clips).

10. Article 2 of the UNESCO Convention for Safeguarding of the Intangible Heritage does not specifically include Life Stories and Oral Sources. What do you think about extending the concept of Intangible Heritage so as to include this kind of Oral Biographical narration (Life Stories and Political evidence)? Why?

I think it would be a good idea. Any historical record is at least a little subjective. A primary document might have a misspelling or an inaccurate date written on it, written historical information generally includes some sort of bias from the author. Oral histories are at least told by the primary source – the individual who experienced it. It helps to tell an individual’s experience of an event, place, etc. Oral histories bring history to life.

Annex 10.27. Questionari respost per Karen Workman, Directora del Museu da Pessoa (Brazil)

1. Why did your institution decide to undertake this online project? What were the main reasons?

O Museu da Pessoa já nasceu com a concepção de ser um museu virtual. Mesmo antes da existência da Internet comercial - que no Brasil surgiu em 1995, já havia a idéia de ser uma rede virtual de histórias de vida. Desde o início O Museu da Pessoa está conceitualmente baseado em 2 pilares: trabalhar para que toda e qualquer pessoa possa registrar, preservar e disseminar sua história de vida e transformar essas histórias em informação que sirvam a usos pedagógicos, culturais, sociais e políticos. No início, antes da Internet, pensávamos em trabalhar com uma base de dados que organizasse as narrativas, fotos e documentos. Essa organização permitiria que, além da preservação das narrativas, pudéssemos cruzar as informações. Assim, de início, organizamos esses dados em CD Roms. Quando a Internet começou a se popularizar, entendemos que era o canal ideal para construir uma rede e dar acesso ao acervo, assim como permitir que as histórias fossem construídas e registradas pelas próprias pessoas. (veja artigo em anexo *História do Museu da Pessoa*).

2. What is the main purpose of the project (educational, preservation, research, etc...)?

A finalidade principal do nosso trabalho é a preservação e divulgação das histórias de vida, mas também temos trabalhado para que estas histórias possam ser utilizadas como ferramenta de mudança social. Atualmente o nosso trabalho está voltado para três ações:

1. Trabalhar para que qualquer pessoa tenha oportunidade de contar sua história de vida.
2. Promover novo olhar sobre a construção da memória social
3. Colocar as histórias de vida a serviço de causas sociais

3. Who is the target audience (general, schools, other specific groups...)?

Quando da criação do site, pensávamos em trabalhar com internautas em geral. Nosso foco estava voltado para pessoas que tivessem desejo de ler e ou contar suas histórias pela Internet. Com o desenrolar do tempo, percebemos o potencial educativo do site, Sabíamos que o nosso conteúdo sempre foi muito utilizado por professores e alunos de escolas de ensino fundamental. Uma pesquisa efetuada em 2003 comprova que o nosso maior público é formado por professores (vide arquivo Análise do Público). No início de 2006 resolvemos privilegiar o público escolar (professores e alunos) como um público a ser atingido preferencialmente. Esse foco está de acordo à nossa bandeira de mudar o olhar sobre a construção da memória social e democratizar a construção das narrativas históricas, pois entendemos que a escola é o canal privilegiado para transformar esse olhar.

4. In terms of contents, what is the relationship between the online project and the project on location, if there is one? (it's complementary (offers additional resources), the online one is a brief version of the off line project, it's a strictly online project...)

Existe uma relação entre os projetos que estão online e os projetos que estão sendo desenvolvidos fisicamente. No entanto, nem todo projeto que o Museu da Pessoa desenvolve

possui componentes virtuais. Alguns projetos são de livros, exposições físicas e não há uma divulgação de todo o conteúdo produzido através da internet. Em projetos educacionais, por exemplo, temos formação presencial de professores e coordenadores pedagógicos que duram de 2 a 3 anos. Tais projetos contemplam escolas públicas de cidades inteiras e envolve técnicos das secretarias de educação de cada município e estado. Projetos como esse transcendem em muito o site online. Desenvolvemos também captação de histórias em vídeo em cabines itinerantes de depoimentos. É um programa denominado Museu que Anda. Muitas vezes, as histórias captadas não estão na internet assim como pesquisas históricas e formação de multiplicadores em instituições. Trabalhamos também com jovens, promovendo círculos de histórias presenciais e, apenas o resultado é colocado na internet (www.ummilhaodehistorias.org.Br)

5. In terms of timing, what is the relationship between the online project and the project on location, if there is one? (the on line project came from a previous project off line, it's simultaneous, the on line project has promoted project/s off line...)

Depende do projeto. Alguns projetos, como por exemplo, o Brasil Memória em Rede (www.brasilmemoriaemrede.org.br), o uso da internet é importante durante o processo de desenvolvimento do projeto porque pressupõe o uso de ferramentas de comunicação entre os membros da rede. Em outros tipos de projetos, a disponibilização do conteúdo na internet só é feita após a conclusão do projeto. Como colocamos acima, por exemplo, o projeto que envolve escolas tem momentos de contato com a Internet. Muitas vezes no entanto, dificuldades dos professores com o mundo digital, falta de computadores, falta de comunicação da escola com a Internet, por exemplo, impedem que o processo online seja feito durante a realização do projeto, sendo o resultado (parcial) do projeto colocado no site após sua execução. Assim, poderíamos dizer que mais de 50% da ação do Museu da Pessoa hoje está fora de sua ação virtual.

6. How do you evaluate the real use and effectiveness of your project? Can you furnish some data?

A prática da avaliação no Museu da Pessoa é recente. Durante muitos anos, entrevistávamos, seja os depoentes, seja os usuários de nosso portal, sobre o que achavam/sentiam de ter registrados suas histórias e tê-las preservado e valorizado para suas famílias, comunidades e para a sociedade de maneira geral.

“Através da “fria” Internet, minha história, divulgada pelo Museu da Pessoa foi capaz de chegar até muito longe no tempo e no espaço. No espaço chegou a Madri e a Estocolmo, onde resgatou amizades adormecidas e ligações professora-aluno muito gratificantes. No tempo, me trouxe de volta amiga de 60 anos que estava perdida no mundo, e cuja recuperação me encheu de alegria e emoção”.

Neuza de Carvalho, professora aposentada, a história de sua família está no site do Museu da Pessoa desde 1997.

Quando iniciamos - em parceria com o Instituto Avisa Lá - um projeto sistemático de atuação em escolas públicas do país - realizado em 8 cidades onde realizamos a formação direta de 164 professores, 88 coordenadores e 26 responsáveis das secretarias de educação e a

formação indireta de 5596 alunos -, percebemos quão fundamental era consolidar nossa prática junto às secretarias de educação, às escolas e aos alunos. Iniciamos com questionários avaliativos durante e ao final do processo, assim como estabelecemos alguns indicadores para entender a aquisição de conhecimento de novas práticas (aplicação de projetos pedagógicos, nova compreensão da história, valorização do próprio saber e da comunidade em que pertence e incremento da leitura e escrita) durante o processo. Como exemplo, citamos alguns desses depoimentos:

“Descobri que as crianças pequenas sabem trabalhar com a memória”.

Tânia Maria F. A. Sansevero, coordenadora da E.M. Noel Rosa, Rio de Janeiro.

“Eu vi e aprendi que Vila Isabel é um lugar legal para se viver”.

Pedro V. da Cunha e Silva, aluno da E.M. Barão Homem de Mello.

“Antes era só um passado, agora reconheço que apesar de ter ocorrido, o passado ocupa o espaço no presente e também ocupará o futuro”.

Silvia Regina Cerqueira, professora da E.M. Friedenrich, Rio de Janeiro.

“Aprendi a me preocupar com os objetivos e a traçar metas de um projeto; socializar informações”.

Maria Elisabete Barbosa da Silva, coordenadora pedagógica da E.M. Barão Homem de Mello, Rio de Janeiro.

Por outro lado, demos início a um processo de avaliação em nossos projetos institucionais quanto a relevância junto aos públicos envolvidos nas ações de Memória. Um dos princípios norteadores dessa avaliação é o de assumir a diversidade organizacional e cultural das instituições em que atuamos de forma a propor diferentes usos da Memória Institucional. Assim, estabelecemos que o indicador principal é o do impacto na instituição: quais os desdobramentos das ações de memória, por quais setores internos são utilizados seus resultados (pesquisa e depoimentos), em que níveis acontecem mobilizações a partir das ações de memória e, fundamentalmente, por quanto tempo um projeto de memória se instala numa instituição. Reconhecemos que ainda temos muito a amadurecer e avançar neste quesito, mas hoje já estamos em processo de sistematização destes princípios, assim como em fase de criação de indicadores a serem utilizados em todas nossas áreas de atuação (desenvolvimento comunitário, memória institucional, educação e pesquisa).

7. What do you think are the main advantages and the main limitations of the Internet in projects on Oral Heritage?

As vantagens:

1. de forma geral, antes da Internet, os projetos de história oral pressupunham a existência de entrevistadores, transcritores e analistas que coletavam as histórias e depois as guardavam em arquivos para produção de seus estudos. A internet permite que tanto o acervo produzido (sua consulta) como a própria produção do acervo seja aberta e disponibilizada ao grande público. DA internet permite que cada usuário seja efetivamente o autor de suas histórias, que se criem relacionamentos entre aqueles que leem e aqueles que contam histórias, que comunidades

organizem suas histórias e registrem esse conteúdo sem, necessariamente, a mediação de pesquisadores. A Internet é o canal fundamental para democratização efetiva da produção e consumo das narrativas de vida.

2. Mais especificamente, porém, poderíamos dizer que o resultado final de um projeto de história oral são depoimentos de história de vida. Nesse caso, a melhor forma de disponibilizar estas histórias para um público mais abrangente é através da internet. Mesmo não podendo disponibilizar grandes trechos de arquivos em áudio e em vídeo, o pesquisador interessado em determinada entrevista pode ter contato com o conteúdo através da leitura do depoimento na internet e solicitar o empréstimo do material original.

Limitações: como em qualquer museu, as limitações são sempre infraestruturais, ou seja, é preciso que todo o conteúdo esteja organizado e catalogado para ser disponibilizado na internet. Este é um processo que custa caro e que necessita de um tempo. Por outro lado, percebemos, ao longo do tempo, que o contato presencial entre seres humanos (tanto para coletar histórias quanto para ouvi-las) é insubstituível. Muitas vezes, o impacto produzido por um processo de histórias oral presencial (narrar histórias em círculos compartilhando as narrativas, relatar sua história para entrevistadores e/ou ouvir uma histórias de vida) é insubstituível. A internet jamais poderá preencher essa lacuna.

*8. In what ways do you think the Internet is or can be a good tool to create **networks** and to promote shared projects between institutions? Can you provide any examples of good practices?*

A Internet é uma importante ferramenta de conexão entre projetos. Um exemplo de como as instituições podem criar redes de projetos interinstitucionais é o projeto desenvolvido em 2000 pelo Museu da Civilização do Canadá (www.mumi.org). Neste projeto, alguns museus de várias partes do mundo foram convidados para montar uma exposição coletiva sobre o novo milênio. (mais informações no artigo em anexo)

No caso do projeto Brasil Memória em Rede, a internet também se mostra como o principal instrumento para articulação e comunicação virtual entre os participantes da rede. É impossível realizar encontros presenciais com pessoas de todo o Brasil regularmente e pela internet é possível criar fóruns de discussão que podem gerar ações coletivas.

9. In your opinion, what is the best technical way to provide access to the interviews? (database catalogue, textual transcription, audio archives, video archives...). Do you believe that certain technological requirements could hinder dissemination of your project?

Certamente a melhor forma de acessar uma entrevista é indo diretamente à forma como ela foi produzida. Se foi em vídeo, vídeo, se foi em áudio, áudio, se foi em texto, texto. No entanto, processar uma entrevista para que ela seja acessada por temas, por categorias e poder cruzá-la com outras entrevistas é também uma forma importante para ela seja de fato consultada e utilizada para diversos fins. Assim a melhor maneira é conjugar todas as mídias possíveis, ou seja, a criação de uma base de dados que possa conter transcrições textuais, arquivos de áudio e de vídeo. Nesse

10. Article 2 of the UNESCO Convention for Safeguarding of the Intangible Heritage does not specifically include Life Stories and Oral Sources. What do you think about extending the concept of Intangible Heritage so as to include this kind of Oral Biographical narration (Life Stories and Political evidence)? Why?

Embora no artigo 2, a história oral e as fontes orais não são citadas como fontes do patrimônio intangível, a essência do que é registrado - a visão de mundo do entrevistado, sua forma de contar sua história, sua trajetória de vida, etc - são abrangidas pelo artigo. Entendemos que tanto a alínea a – língua e tradições orais, quanto a alínea c e d) contém elementos que podem ser registrados e resgatados através da metodologia da história oral. Nesse caso, as fontes orais são consideradas fontes para o registro do patrimônio intangível e não a fonte em si.

Annex 10.28. Questionari respost per Phil Stafford, Museum of Person (Indiana)

1. Why did your institution decide to undertake this online project? What were the main reasons?

We felt the world wide web provided for the possibilities of both authorship and readership of life stories for, by, and with ordinary citizens. We were particularly interested in making this virtual space available for people marginalized by poverty, disability, age, and other forms of difference. There was really no “institutional” decision to do this, other than the fact that individuals with an interest had institutional affiliations of various kinds – some academic, some citizen activists.

2. What is the main purpose of the project (educational, preservation, research, etc...)?

The main purpose of the project is to promote understanding across difference through enabling individuals to share their lifescapes, if you will, with others. We also feel that sustaining community memory is a valuable process that can prevent political oppression and the obliteration of lifestyles, places, and cultural intangibles.

3. Who is the target audience (general, schools, other specific groups...)?

The target audiences include potential authors (virtually anyone who wants to share their life story), with a particular strategy to engage people in poverty, with disability, elders and young people. ...and potential readers – virtually anyone who wants to learn about the lives of others, with a particular strategy to reach our local community here and then the communities of the other three museum nuclei.

4. In terms of contents, what is the relationship between the online project and the project on location, if there is one? (it's complementary (offers additional resources), the online one is a brief version of the off line project, it's a strictly online project...)

The on line “products’ are most often the result of off line activities, especially community based story sharing activities. These have included story tent projects (where we attend a public event to video and audio record people); structured writing projects; community story-sharing events; reminiscing groups; etc. We have found that the process in real time is as important and engaging to people as the eventual on line presence, probably more so. The on line product is, in a way, simply a method through which the actual sharing of stories can be captured and, we hope, re-experienced in a fulfilling way. To date, the experiences have proven richer than the on line products.

5. In terms of timing, what is the relationship between the online project and the project on location, if there is one? (the on line project came from a previous project off line, it's simultaneous, the on line project has promoted project/s off line...)

The on line products often appear well after the events themselves, due to the constraints of funding and available skilled personnel resources.

6. How do you evaluate the real use and effectiveness of your project? Can you furnish some data?

We have not done any authentic evaluation of the effectiveness of our project. We could more aggressively market the site and use analysis of web hits, but haven't. That might be the most effective gauge of impact.

7. What do you think are the main advantages and the main limitations of the Internet in projects on Oral Heritage?

The potential for universality is a main advantage – a global audience. The technical requirements in the face of few resources constitute a main limitation for us. Moreover, a limitation is our own diffuse sense of where this can go. It seems like a great idea, but we can't wrap our heads around what needs to be done to make it advance.

8. In what ways do you think the Internet is or can be a good tool to create networks and to promote shared projects between institutions? Can you provide any examples of good practices?

I think the internet should complement, not displace, other forms of media that can be used to promote understanding across differences. It seems well adapted to advance knowledge, less well adapted to advance feelings. The more that the internet itself can mimic lived experience, the greater its potential.

9. In your opinion, what is the best technical way to provide access to the interviews? (database catalogue, textual transcription, audio archives, video archives...). Do you believe that certain technological requirements could hinder dissemination of your project?

The lack of a set of cross-national standards for marking up and archiving texts/sounds/images will be a factor that limits true universalization of the information encoded in the various data bases associated with these kinds of on line museums. We hope to address this issue among our own network of nuclei this spring when we meet in Canada.

10. Article 2 of the UNESCO Convention for Safeguarding of the Intangible Heritage does not specifically include Life Stories and Oral Sources. What do you think about extending the concept of Intangible Heritage so as to include this kind of Oral Biographical narration (Life Stories and Political evidence)? Why?

We feel strongly that life stories should definitely be included in the definition of intangible cultural heritages. We have explored the idea of a UN-sponsored "international year of the life story", though not very far along with this. In many ways, this perhaps could be considered part of the oral tradition – currently included in the definition. We distinguish, however, between life stories and stories as coded in genre (such as fables, legends, myths, etc.). These are often the work of professional storytellers, albeit professional doesn't mean being paid with money (but could include esteem, status, training, formal recognition, etc.)

Annex 10.29. Questionari respost per Marc-André Delorme, director del Musée de la Personne (Montreal, Canada)

1. Why did your institution decide to undertake this online project? What were the main reasons?

Le Musée de la personne est né de l'initiative du Centre d'histoire de Montréal qui depuis 2000 travail étroitement avec la question du patrimoine immatériel, plus précisément la mémoire et depuis 2003, les histoires de vies. La politique culturelle de la ville de Montréal, dont le directeur du Centre d'histoire de Montréal, Monsieur Leclerc, à participé donne une place toute particulière au patrimoine immatériel. Nous poursuivons donc des objectifs stratégiques de la Ville en plus de bien sur croire que Montréal devait se doter d'un tel outils afin de préserver cette mémoire.

2. What is the main purpose of the project (educational, preservation, research, etc...)?

Le principal objectif derrière ce projet d'ordre social. Nous avons mis sur pied un Musée de la Personne à Montréal afin de préserver la mémoire mais surtout pour démocratiser celle-ci, comme vous avez pu en prendre conscience dans notre mission, vision et objectifs. Des objectifs d'ordre plus muséologiques (collecte, préservation et diffusion) sont aussi à la base de notre action bien sur.

3. Who is the target audience (general, schools, other specific groups...)?

Notre audience est le public en général, nous développons cependant des créneaux spéciaux auprès des jeunes et des communautés culturelles. Nous travaillons aussi avec les personnes âgées et les jeunes. Nous avons aussi travaillé avec des individus marginalisés tel que d'ex-détenus(prisonniers).

Cependant, le Musée est ouvert à tout les publics, nous invitons les individus et les communautés à proposer des projets.

Nous désirons aussi développer des niches au niveau des publics corporatifs, comme les entreprises privées ou publiques.

4. In terms of contents, what is the relationship between the online project and the project on location, if there is one? (it's complementary (offers additional resources), the online one is a brief version of the off line project, it's a strictly online project...)

Le projet en-ligne n'est qu'une petite vitrine sur le travail que nous effectuons dans les communautés. Nous réalisons des projets qui impliquent de l'animation culturelle, de la formation et dont le processus dans la communauté n'apparaît pas en-ligne. Je dirais que le site internet est l'endroit où apparaît une partie de notre collection, constitué de témoignages, photos, documents, vidéos, etc. Cependant, nous avons d'autres modes de diffusion de notre travail tel que : publications, DVD, expositions temporaires, etc.

Le site internet est un moyen de diffusion qui permet de rendre publique les histoires de vie d'une façon qui, avouons-le, est quelque peu statique. Cependant, c'est un engagement que le Musée prend envers les gens avec qui il travail afin de rendre leur histoire publique.

5. In terms of timing, what is the relationship between the online project and the project on location, if there is one? (the on line project came from a previous project off line, it's simultaneous, the on line project has promoted project/s off line...)

Les deux. Parfois le projet en-ligne découle d'un projet sur le terrain et à d'autres moments, il est en temps réel avec la collection sur le terrain. Par exemple, le projet de Clinique de Mémoire de Rosemont est apparu en-ligne une fois le projet terminé tandis que le projet Marie Enfant, une histoire au pluriel, nous intégrons le matériel récolté au sur le terrain tout de suite après la collecte afin que les gens du projet puisse e suivre l'évolution et ainsi encourager la participation lors de nos activités ultérieures.

6. How do you evaluate the real use and effectiveness of your project? Can you furnish some data?

Nous croyons que les retombées sont difficilement quantifiable hormis en terme de visite sur notre site internet. Nous croyons que l'utilité d'un tel projet est plutôt d'ordre qualitatif. Notre travail permet une appropriation et un accompagnement des groupes et individus de leur histoire, nous devenons en soit des co-auteurs de cet histoire. Il permet aussi une valorisation de cette histoire et un imbriquement dans une histoires plus larges.

7. What do you think are the main advantages and the main limitations of the Internet in projects on Oral Heritage?

Avantages

- Les avantages principaux se trouvent au niveaux des coûts. Ceux-ci ont tendance à être moins dispendieux que les mode de diffusion traditionnels.
- Il nous permet de joindre une clientèle différente, plus jeunes, qui peut ne pas s'intéresser aux modes plus traditionnels de diffusion tel que les publications, expositions, etc.
- Nous pouvons nous gérer, à partir d'un site internet dynamique et une base de données, notre contenu. Nous ne sommes pas dépendants d'une tierce partie pour diffuser notre collection et cela
- Il nous permet d'être accessible partout et en tout temps, ce qu'une exposition en musée ne peut faire. Nous permet d'être international à peu de frais.
- S'avère un avantage concurrentiel car habituellement, les modes de diffusions traditionnels sont lourds, coûteux et demande de nombreuses ressources souvent pas disponibles pour les musées.

Désavantages

Malgré que le taux de pénétration d'internet dans les foyers canadiens soit au dela d 50% de la population, nous ne rejoignons pas tout le monde. Il y a l'exclusion digitale partout sur la planète et cela doit être combattu. Cependant, les communautés avec lesquelles nous travaillons sur le terrain bénéficie de retombés à travers le processus dans son ensemble et internet n'est souvent que l'aboutissement du travail, un partie de la diffusion. Nous croyons que les retombées de la formation, des ateliers et de l'interview sont aussi, sinon, plus, important que la diffusion sur le web.

8. In what ways do you think the Internet is or can be a good tool to create networks and to promote shared projects between institutions? Can you provide any examples of good practices?

Les Musées de la Personne (ÉUA, Portugal, Brésil, Canada) travaillent en réseau depuis 2005. Cela nous aide sur plusieurs plans, les voici :

- Échange d'expertise (Méthodologie, expérience terrain, etc)
- Contacts locaux et internationaux
- Projet en communs en cours entre le Brésil, Canada et Portugal.

L'internet nous permet dans un premier temps une communication instantanée, j'ai plus d'échanges professionnels avec mes collègues du Brésil que certains de mes collègues de bureau à Montréal. Avec des outils comme Skype ou MSN, l'internet devient une plateforme de bureau virtuel et nous ne pourrions maintenir de solides liens sans cela.

Au point de vue d'utiliser internet comme terrain pour créer des liens entre les histoires de vies, cela demeure plus difficile. Nous nous penchons présentement sur un projet en ce sens, mais je ne peut vous en dire plus car nous sommes en phase de développement de cette plateforme.

9. In your opinion, what is the best technical way to provide access to the interviews? (database catalogue, textual transcription, audio archives, video archives...). Do you believe that certain technological requirements could hinder dissemination of your project?

À mon avis, il n'y a pas de meilleure façon. Je crois qu'un de tout cela est nécessaire pour répondre aux besoins et goûts des individus. Cependant, nous nous apercevons que l'écrit demeure plutôt statique et que peu de gens s'attardent à lire les entrevues dans leur ensemble. C'est pourquoi nous optons pour un mélange des genres. Il est bien sur que la vidéo représente un moyen simple et efficace pour diffuser largement ces entrevues. Regardons seulement l'attrait de la population pour un outils comme You Tube. Je crois que le Podcasting est en train de faire sa place et que nous devons mettre de l'emphase sur ce mode de diffusion, déjà entamé par nos collègues du Brésil.

10. Article 2 of the UNESCO Convention for Safeguarding of the Intangible Heritage does not specifically include Life Stories and Oral Sources. What do you think about extending the concept of Intangible Heritage so as to include this kind of Oral Biographical narration (Life Stories and Political evidence)? Why?

Je suis d'accord avec l'idée d'étendre la portée de l'article aux histoires de vies. Le réseau des Musées de la personne travaille dans ce sens et vient d'adopter, à Montréal en Mars dernier lors de notre rencontre annuelle, une Journée internationale des histoires de vie. L'objectif derrière cette journée est de sensibiliser le public en général à l'importance des histoires de vie. Nous désirons à moyen terme et prudemment attirer l'attention de l'UNESCO, entre autres, autour de cette thématique.

S'il y a reconnaissance de L'UNESCO à travers cet article, il sera beaucoup plus facile pour nous localement de sensibiliser les autorités, le public, nos partenaires sur l'importance des histoires de vie. Cela aura pour effet de valoriser et officialiser le travail fait par les divers acteurs qui travaillent à la préservation et à la diffusion des histoires de vie.

Annex 10.30. Questionari respost per John Petersen, directord del Migration Heritage Center

1. Why did your institution decide to undertake this online project? What were the main reasons?

The NSW Migration Heritage Centre uses the web as the primary means to mediate historic research. It does not have public access and is not a bricks and mortar museum.

2. What is the main purpose of the project (educational, preservation, research, etc...)?

Research and education, recording memories of ageing migrants and documenting the material culture of migration while the collections are still in living memory.

3. Who is the target audience (general, schools, other specific groups...)?

- Rural and regional audiences as well as Sydney based audiences.
- Ageing migrants and their families
- Life long learners
- Students of Australian History

4. In terms of contents, what is the relationship between the online project and the project on location, if there is one? (it's complementary (offers additional resources), the online one is a brief version of the off line project, it's a strictly online project...)

Some are online/web exhibitions others are online/web exhibitions produced from physical exhibitions at museums and other venues across NSW. Others document heritage places and/or in situ collections, privately and publicly owned.

5. In terms of timing, what is the relationship between the online project and the project on location, if there is one? (the on line project came from a previous project off line, it's simultaneous, the on line project has promoted project/s off line...)

Where a web exhibition is produced from a physical exhibition, the online projects are usually produced to coincide with the physical version but not necessarily – they are two different audiences ie web visitors or foot traffic.

6. How do you evaluate the real use and effectiveness of your project? Can you furnish some data?

The NSW Migration Heritage Centre has performance indicators and information to ensure we are delivering our strategic plan. The strategic plan is on our website. The Centre also monitors website visitors through monthly web trends reports.

7. What do you think are the main advantages and the main limitations of the Internet in projects on Oral Heritage?

I gave a recent conference paper on this subject at the 2007 Museums Australia Conference in Canberra with Dr Jennifer Barrett of Sydney University and will let you know when it is published.

Andrea Fernandes, the Centre's *Belongings* project co-ordinator is giving a conference paper on her research for the online *Belongings* exhibition at Flinders University later this year. We will send you a copy of this paper after the conference.

8. In what ways do you think the Internet is or can be a good tool to create networks and to promote shared projects between institutions? Can you provide any examples of good practices?

-----

9. In your opinion, what is the best technical way to provide access to the interviews? (database catalogue, textual transcription, audio archives, video archives...). Do you believe that certain technological requirements could hinder dissemination of your project?

Depends on the limitations of technology – many of our rural and regional audiences are on dial up and copper cable so we have produced the website with this in mind.

10. Article 2 of the UNESCO Convention for Safeguarding of the Intangible Heritage does not specifically include Life Stories and Oral Sources. What do you think about extending the concept of Intangible Heritage so as to include this kind of Oral Biographical narration (Life Stories and Political evidence)? Why?

I think you are misreading the definition and intent of Article Two. Life stories and oral sources are 2a oral traditions and expressions and they provide historic evidence for (a), (b), (c), (d) and (e).

The actual recordings and transcripts are forms of tangible heritage and likewise the projects they reflect have historic interest.

Annex 10.31. Questionari respost per Costas Constantinou, IMCS Intercollege Ltd. Cyprus. Projecte *Med-voices*

1. Why did your institution decide to undertake this online project? What were the main reasons?

Please website

2. What is the main purpose of the project (educational, preservation, research, etc...)?

Please website

3. Who is the target audience (general, schools, other specific groups...)?

General public

4. In terms of contents, what is the relationship between the online project and the project on location, if there is one? (it's complementary (offers additional resources), the online one is a brief version of the off line project, it's a strictly online project...)

It is complementary. The off-line project includes a photo-book, 2 documentaries, an academic article, a migrants' book and an exhibition.

5. In terms of timing, what is the relationship between the online project and the project on location, if there is one? (the on line project came from a previous project off line, it's simultaneous, the on line project has promoted project/s off line...)

We started with the on-line project and finished with off-line outputs (see point 4).

6. How do you evaluate the real use and effectiveness of your project? Can you furnish some data?

All of the off-line outputs were very well received but I am not in a position to gauge the current situation.

7. What do you think are the main advantages and the main limitations of the Internet in projects on Oral Heritage?

Advantages: Those who have access have the opportunity to learn through the use of interactive material (text, audio, video etc), in their place, without spending much money and without spending much time to find material of their interest. *Disadvantages:* There are many people who do not have access to the internet and they are, in a way, excluded from such databases.

8. In what ways do you think the Internet is or can be a good tool to create networks and to promote shared projects between institutions? Can you provide any examples of good practices?

Internet could be a very useful tool for those who live in remote areas and have difficulties to commute to the main centres of knowledge. This also applies to the communication among experts across Europe due to the large size of EU.

9. In your opinion, what is the best technical way to provide access to the interviews? (database catalogue, textual transcription, audio archives, video archives...). Do you believe that certain technological requirements could hinder dissemination of your project?

I think that medvoices website is a good model because it combines short texts with either audio or (and) video making the material more interactive and thus memorable.

10. Article 2 of the UNESCO Convention for Safeguarding of the Intangible Heritage does not specifically include Life Stories and Oral Sources. What do you think about extending the concept of Intangible Heritage so as to include this kind of Oral Biographical narration (Life Stories and Political evidence)? Why?

Life stories are socio-historical and cultural products and not mere cognitive processes. Therefore, such stories are part of a place's history and should be protected, documented and archived.

Annex 10.32. Questionari respost per Yasser Aref, Library of Alexandria. Projecte Med-voices

1. Why did your institution decide to undertake this online project? What were the main reasons?

Documentation of heritage

2. What is the main purpose of the project (educational, preservation, research, etc...)?

Preservation and a recourse for researchers in oral history and anthropology

3. Who is the target audience (general, schools, other specific groups...)?

Academics, students, historians, researchers

4. In terms of contents, what is the relationship between the online project and the project on location, if there is one? (it's complementary (offers additional resources), the online one is a brief version of the off line project, it's a strictly online project...)

The online data is the main outcome of the project

5. In terms of timing, what is the relationship between the online project and the project on location, if there is one? (the on line project came from a previous project off line, it's simultaneous, the on line project has promoted project/s off line...)

The on line project came from a previous project off line. We collect data, conduct interviews, then process the material technically and analytically and finally the material is out online.

6. How do you evaluate the real use and effectiveness of your project? Can you furnish some data?

-----

7. What do you think are the main advantages and the main limitations of the Internet in projects on Oral Heritage?

Main advantage is dissemination and visibility, wider people can access the project, disadvantages are technical and sustainability, (for how many years the web site of the project remain)

8. In what ways do you think the Internet is or can be a good tool to create networks and to promote shared projects between institutions? Can you provide any examples of good practices?

The internet is an effective tool for communication. This is very helpful in projects with many partners and also in the Mediterranean voices we had our network of communication which is called livelink. Any partner can post a message and the others can comment or discuss etc..

9. *In your opinion, what is the best technical way to provide access to the interviews? (database catalogue, textual transcription, audio archives, video archives...). Do you believe that certain technological requirements could hinder dissemination of your project?*

-----

10. *Article 2 of the UNESCO Convention for Safeguarding of the Intangible Heritage does not specifically include Life Stories and Oral Sources. What do you think about extending the concept of Intangible Heritage so as to include this kind of Oral Biographical narration (Life Stories and Political evidence)? Why?*

I think it is not a bad idea to include this item as it is eventually part of the human --- and also gives information about the socio economic aspects of life at that period.

10.33. Questionari respost per Rachell Radmilli, University of Malta. Projecte *Med-voices*

1. Why did your institution decide to undertake this online project? What were the main reasons?

The coordinators of the team already worked with some other members of the MedVoices consortium on previous projects – namely Prof Tom Selwyn (on MEDCAMPUS), and as a project it was also of interest to us at university for the research opportunities it offered.

2. What is the main purpose of the project (educational, preservation, research, etc...)?

There were a number of different purposes. I cannot really identify one precisely because each local team could work on their own priorities within the general framework of the project. Eg Malta and Mallorca had tourism issues that they could explore while Bethlehem and Beirut clearly had conflict issues as a priority given the current political situation in the area. Consequently, this led to different purposes for each team. However, what was also interesting was that although there were all these different issues, the project also worked well as a whole because it was a reflection of the reality/realities that the Mediterranean is currently facing. So research and group participation was a common denominator, but the outputs then varied to reflect the priorities of each team and their respective institution. Eg for Malta – our 4 main outputs (not counting the database) were the MedVoices course, the Journal of Mediterranean Studies special edition, the Film, and the film festival (including the seminar @ the launch). And then we obviously contributed to the database too which was another major unifying factor for the whole project.

3. Who is the target audience (general, schools, other specific groups...)?

The general public in the case of the film festival; University students (Maltese and international) in the case of the course; academics and libraries in the case of the journal (international and Maltese); and project participants in the case of the seminar launching the festival; and various audiences in the case of the film itself. And the database is open of course.

4. In terms of contents, what is the relationship between the online project and the project on location, if there is one? (it's complementary (offers additional resources), the online one is a brief version of the off line project, it's a strictly online project...)

Well the relationship is open but to an extent it should also be a reflection of the project as a whole. It also serves to act as a virtual archive of the work we have collected (a small part of it in reality), since we upload relatively “raw” data onto the database.

It can also be seen as an extension of the project because it also reaches out to the public who can use the material and who can also contribute to it and to the project in many ways with their own stories and photos should they so wish to do so.

5. In terms of timing, what is the relationship between the online project and the project on location, if there is one? (the on line project came from a previous project off line, it's simultaneous, the on line project has promoted project/s off line...)

The online section is not really a separate project – as I mentioned previously it is an extension of the project as a whole – more like an output which presents the data to the public and which the public can interact with for whatever reason they may wish too. It also provides opportunities to generate more material. Its also an extension because it helps us reach audiences that we would otherwise not have access to.

6. How do you evaluate the real use and effectiveness of your project? Can you furnish some data?

The project touches on many realities around the Mediterranean so the initiatives and activities we organised as well as the research carried out was designed to cater for these needs. Both for the general public as well as the more specialised audiences. To give an idea of numbers, the film festival was possibly more successful than we ever expected. We don't have official figures for attendance because tickets were not sold (attendance was free – we covered all expenses from the project budget), but we calculated that over 500 people went to watch these films over the space of 10 days. And these films are documentaries on the different cities so hopefully we've helped create an awareness on the various realities (migration, gentrification, war, etc.)

In the case of the journal, c400 copies are sold each time (and a few complimentary copies are also circulated)

The medvoices course is an elective course but it is quite popular with students. Last year we had 28 students who successfully completed the course (100%) and this year we have 31 registered.

7. What do you think are the main advantages and the main limitations of the Internet in projects on Oral Heritage?

Main advantage: access to a wider audience; its 'cheaper' and more interesting, fun and interactive. It also employs an interesting multidisciplinary approach – a combination of IT specialists with Social scientists and designers etc.

Limitations: Accessible only to those who are computer literate, and who have access to internet. Plus people using the internet for information tend to have a short attention span so if the material is not presented in a well designed manner you tend to lose your audience. Design is obviously something subjective which could also lead to other issues.

8. In what ways do you think the Internet is or can be a good tool to create networks and to promote shared projects between institutions? Can you provide any examples of good practices?

Livelink! The whole project was connected to an online discussion board provided by London Metropolitan university via which we could all post questions, points for discussion, answers, news etc, so we could all be in touch at the same time (not real time though) on issues

relating directly or indirectly to the project, research and project management. There were several sections/levels where other practical information was also posted, eg budgets, reporting forms, the logical framework etc.

Also emails were a valuable means of communication between the various partners for project purposes and others.

Plus a number of other projects have an internet based component which allows various researchers from other projects to explore other work. The internet gives them more visibility.

Many networking organisations (eg RMSU in Italy: <http://www.euromedheritage.net/en/search/search.php>) are using the internet to post calls for new networks to be created in the implementation stages of new projects to help create new consortia. I don't have any data on how effective this has been to date.

9. In your opinion, what is the best technical way to provide access to the interviews? (database catalogue, textual transcription, audio archives, video archives...). Do you believe that certain technological requirements could hinder dissemination of your project?

Technological requirements are normally one of the major obstacles to overcome, as well as linguistic and dialectical barriers. However, films, audio archives and textual transcriptions are all important. Also a multimedia approaches should also be adopted to avoid the risk of obsolete technologies. Nowadays technological change happens quite rapidly so the sustainability of a website or the internet or particular technology has to be taken into account not to make all that work obsolete and inaccessible in a few years time. On the other hand, internet does prove to be a useful and 'safe' repository for this material in the event of some kind of disaster that can otherwise destroy other formats (eg fire hazards or water leakages for archives)

10. Article 2 of the UNESCO Convention for Safeguarding of the Intangible Heritage does not specifically include Life Stories and Oral Sources. What do you think about extending the concept of Intangible Heritage so as to include this kind of Oral Biographical narration (Life Stories and Political evidence)? Why?

There are pros and cons to specifying specific types of oral history. I'm all for broadening definitions, but the more specific they become, the more exclusive they may also become. Eg if something new emerges in 5 years time that we are not aware of today, it may not be on the specific list. So a more open ended approach would allow for a wider understanding of the forms of intangible heritage of importance today and to the new discoveries of tomorrow. We need to make sure that we always use an inclusive approach.

Annex 10.34. Qüestionari respost per Christiane D. Nasser. Centre for Cultural Heritage Preservation. Bethlehem. Projecte *Med-voices*

1. Why did your institution decide to undertake this online project? What were the main reasons?

My institution (the Centre for Cultural Heritage Preservation) is specialised in the urban development of historic cores of the town and villages of the Bethlehem District and the conservation of important buildings for adaptive reuse. Part of our work involves research of the intangible heritage of the neighbourhoods in which we work because it helps shed light on their underlying value.

2. What is the main purpose of the project (educational, preservation, research, etc...)?

The purpose is a mixture of many things:

1. research: because it helps understand better the built heritage
2. educational: because we work in public awareness about the value of cultural heritage
3. outreach: because it gives an image of Bethlehem that is not commonly known
4. tourism development: it enriches interpretation and contributes to cultural tourism

3. Who is the target audience (general, schools, other specific groups...)?

1. Researchers and practitioners in the field of social anthropology and urban development
2. Schools
3. The larger public

4. In terms of contents, what is the relationship between the online project and the project on location, if there is one? (it's complementary (offers additional resources), the online one is a brief version of the off line project, it's a strictly online project...)

The on-line project is only a fraction of the data base we collected over the three years of the research. For example, the data we collected is still raw material, that is unedited video interviews, footage of events particular to Bethlehem, etc. Future funding could allow extending the on-line database.

5. In terms of timing, what is the relationship between the online project and the project on location, if there is one? (the on line project came from a previous project off line, it's simultaneous, the on line project has promoted project/s off line...)

The on-line project is an output of what was collected on site. The photos and commentary texts, video clips, etc. were uploaded incrementally.

6. How do you evaluate the real use and effectiveness of your project? Can you furnish some data?

The data is available at the Centre and is well archived. Access to it is not readily possible as we do not have the resources to put everything on-line. Researches can have access to it

upon request. It is not very practical but it will remain this way until we get funds to make it readily available.

7. What do you think are the main advantages and the main limitations of the Internet in projects on Oral Heritage?

The main advantages are its accessibility by a large number of people globally; also, the design of the website as a database with thematic search options in nine languages is quite an achievement. The limitations have to do with the search possibilities of the website (which might seem a contradiction). As we proceeded with the up-loading, we discovered many limitations and tried to address the issue through our interaction with the designing company. Many were addressed but not all. Another problem has to do with the researchers. A good researcher is not necessarily a good IT person (as is my case) and vice versa. Ideally is to have on the team a good researcher who is well versed in IT.

8. In what ways do you think the Internet is or can be a good tool to create networks and to promote shared projects between institutions? Can you provide any examples of good practices?

One example is the Medvoices website. Through this website we not only managed to put forth information about the cities, but also cross information between cities on a specific theme. For example practices related to worship can be compared between Mallorca, Valletta and Bethlehem, and so on. Another example that is specific to the project is "Livelink" an on-line tool of communication among the partners that was immensely useful for the project.

9. In your opinion, what is the best technical way to provide access to the interviews? (database catalogue, textual transcription, audio archives, video archives...). Do you believe that certain technological requirements could hinder dissemination of your project?

The best way to give access to the interviews is to upload edited and transcribed versions that could be accessed thematically (through key words search) or by age group or by some other way that can be deemed relevant. A transcribed text alone greatly reduces the value.

10. Article 2 of the UNESCO Convention for Safeguarding of the Intangible Heritage does not specifically include Life Stories and Oral Sources. What do you think about extending the concept of Intangible Heritage so as to include this kind of Oral Biographical narration (Life Stories and Political evidence)? Why?

I believe that UNESCO should include this concept in its convention. (I think that a British colleague of mine is working on that). The nuances that you get from a person telling war stories or anecdotes about growing up in a certain place (however subjective, however inaccurate or tainted by too much nostalgia) are valuable and can bring about interesting results when compared with or off-set by "monumental history".

Annex 10.35. Questionari respost per Carl Greenwood, responsable del projecte *Memory.net*. Tyne & Wear Museums

1. Why did your institution decide to undertake this online project? What were the main reasons?

Memorynet is a web-based project exploring and recording the work, lives and culture of communities along the coastline of North East England. Through oral history recordings, sounds and images *memorynet* charts their relationship with the sea.

For tens of thousands of years the people of the North East have had a close relationship with the sea, as is shown, by recent archaeological finds. More recently the connections to the sea have been particularly strong through salt-making, whaling, fishing, shipbuilding, marine engineering and the offshore industry. The end of shipbuilding on the Tyne and the Wear and the large scale decline of the fishing industry have had significant impact on what were, in many cases, very close-knit communities. In parallel, new groups have developed relationships with the sea including an active surfing scene and diving clubs. This project set out to record the changes in people's relationships with the sea, whilst it was still possible to document the older communities and to look at how the new groups are developing their relationships, bringing together all those with an interest in the sea through an interactive website.

2. What is the main purpose of the project (educational, preservation, research, etc...)?

Memorynet was a collaborative project between Tyne & Wear Museums' Outreach and History teams, with Outreach being the lead team. The main aims of the project were;

- 1) To work with community groups to record their memories and experiences of the sea using digitally born material as identified by the groups (audio, scanned images, film, songs, etc) and use this material to create an interactive website
- 2) To Work with the groups to pass on the necessary skills to carry on this work at a community level
- 3) To develop a set of standards for Tyne & Wear Museums in the collecting of digitally born material

3. Who is the target audience (general, schools, other specific groups...)?

The target audience for the website is general, though I would say many of our visits are made by middle and older age people (this is based on feedback from visitors). Though we have had a lot of interest from people within the heritage sector.

4. In terms of contents, what is the relationship between the online project and the project on location, if there is one? (it's complementary (offers additional resources), the online one is a brief version of the off line project, it's a strictly online project...)

Memorynet is an online project. However, we did have a small temporary exhibition to launch it. This exhibition used images and audio and was simply presented through an AV

projection and text from the oral history interviews displayed in vinyl lettering underneath collected images.

5. In terms of timing, what is the relationship between the online project and the project on location, if there is one? (the on line project came from a previous project off line, it's simultaneous, the on line project has promoted project/s off line...)

The two projects ran side by side, the main outcome was the website.

6. How do you evaluate the real use and effectiveness of your project? Can you furnish some data?

We evaluated the Project with the groups through a two part evaluation session. Each group's participated in a discussion about the benefits to the group in taking part in memorynet, gauging social outcomes and skills brought to the group. This discussion was recorded. The second part was a questionnaire looking at more personal benefits from participation and allowed the individuals to give an anonymous response to providing feedback to the Project.

The website evaluation follows the Tyne & Wear Museums standard format.

For all sites we collect log files that contain information that is recorded whenever someone visits. These files can tell us quite a lot about the site, like where people are coming from, where they went to afterwards and more general information like number of visitors to a certain page.

Alongside this the web team collect performance indicator information containing the number of visits to the site, the average visit length and the number of visitors that have visited more than once.

All web stats are intended as guideline figures that can be used to improve the site for visitors, by finding potential bottlenecks or directing traffic to areas of the site that are not being used quite so much.

Project Targets

Target	Achieved to date	Target in application	Variation
Number of groups engaged to date	12	6	+6
Number of individual Oral History Recordings	73	20	+53
Number of interviews carried out at Tynemouth Surf Championships	18		
Total oral history recordings	91		

Number of interviews conducted at Tall Ships Festival 2005	26	50	-24
Folk songs recorded/acquired	1	20	-19
Film/Video recorded/acquired	0	10	-10
Number of Images	1345	1000	+345

7. What do you think are the main advantages and the main limitations of the Internet in projects on Oral Heritage?

I think the advantages are as follows;

- 1) The ability to make a small scale local heritage project accessible to a global audience. Many participants mentioned having friends and family visit the site from around the country and abroad. Likewise much interest has come from abroad (expatriots, etc)
- 2) To broadcast oral history – difficult in a gallery space and more convenient than making an appointment to research an archive
- 3) No space limitations – most museums don't have the space to support a permanent community exhibition
- 4) Giving a voice to communities

Limitations

- 1) Expertise, sites have to be accessible and easy to use and navigate.
- 2) Rapid changes in technology, ways of interacting with websites making sites look dated very quickly
- 3) Ways of presenting oral histories online – should it be the whole recording or excerpts? How does the user interact with the recording, etc
- 4) Staff time – updating the site and monitoring comments and feedback

8. In what ways do you think the Internet is or can be a good tool to create networks and to promote shared projects between institutions? Can you provide any examples of good practices?

-----

9. In your opinion, what is the best technical way to provide access to the interviews? (database catalogue, textual transcription, audio archives, video archives...). Do you believe that certain technological requirements could hinder dissemination of your project?

For *Memorynet* we have provided audio excerpts, transcripts, key word search and themes. There is also British Sign Language interpretation available for selected audio and introductions. If a visitor doesn't have the required Flash player they are directed to a site to download it. By having a transcript we hope the site is accessible in one format or another.

We were keen not to have too many options for the media player (Windows, Real, etc) as this takes up space, is complicated and not as consistent as the Flash player.

10. Article 2 of the UNESCO Convention for Safeguarding of the Intangible Heritage does not specifically include Life Stories and Oral Sources. What do you think about extending the concept of Intangible Heritage so as to include this kind of Oral Biographical narration (Life Stories and Political evidence)? Why?

Annex 10.36. Qüestionari respost per Gordon Jung, responsable del projecte *Oral Histories of the IWW*. Library and Archives of Canada

1. Why did your institution decide to undertake this online project? What were the main reasons?

Library and Archives Canada (LAC) decided to undertake this project because of the timeliness of events regarding Canadian participation in the First World War. As the 90th anniversary of the Battle of Vimy Ridge approaches (as well as other important battles), which the Canadian Expeditionary Forces (C.E.F.) played a major role in the operations, our country is experiencing the loss of our veterans from that era. There are only two known surviving C.E.F. members at the moment. This signifies a loss of valuable first hand knowledge, experience and insight in regards to the greatest conflict of that time. Fortunately, LAC in partnership with the Canadian Broadcasting Corporation (CBC) and Veterans Affairs Canada (VAC) were able to work together in bringing taped interviews that were used as source material for a CBC radio broadcast from Nov 11, 1964 to Mar 7, 1965. The internet has become a great tool in bringing the voices of Canada's Veterans back to life. Greater public access is achieved, while providing a broader audience the benefit of memories from our veterans. There is a certain level of visceralness that a primary source, such as an actual account of an individual, can bring to education, research, and cultural understanding. One of LAC's mandates is to preserve and make known Canada's documentary heritage. The ability for one to access an oral history provides an intimacy that complements and enhances published research and interpretation.

2. What is the main purpose of the project (educational, preservation, research, etc...)?

- Education of future generations of the experiences and sacrifices made by Canada's C.E.F. Veterans.
- Education of experiences surrounding some of the major events in which the C.E.F. participated
- Education of how C.E.F. involvement in the First World War helped mould Canada into a country.
- Preservation of recordings from reel-to-reel audio tapes to a digitized format.
- Memorial and recognition of Canada's role in the First World War, as well as to support our country's Remembrance Day observances for the war sacrifices that followed.

3. Who is the target audience (general, schools, other specific groups...)?

- General Canadian audience.
- Schools – Canadian school curricula have major sections devoted to the First World War.
- Families of the Veterans – recognize the contribution that their ancestor to the history of Canada.

4. In terms of contents, I realized that you have the catalogue on line, but to consult the testimonies you have to do it on site. Which are the main reasons not to put the whole contents on the net ? (privacy of survivors, copyrigh terms, economical costs...)

Combination of all the above reasons:

- Copyright of CBC over the recordings
- Family estate moral rights permissions
- Search for family estates is quite time consuming
- Translation of the transcripts into French is quite expensive and time consuming

5. Are your partners institutions in the project putting their catalogues or testimonies on line? May you give me any example?

VAC: <http://www.vac-acc.gc.ca/remembers/sub.cfm?source=collections/hrp>

CBC: http://archives.cbc.ca/IDD-1-71-2425/conflict_war/firstworldwar/

6. How do you evaluate the real use and effectiveness of your project? Can you furnish some data?

LAC uses WebTrends reports. Each exhibition site is set up with a statistical template monitoring visits, pages viewed, on some occasions country of the user. LAC also tracks reference questions/and responses given that come to us regarding a specific site.

7. What do you think are the main advantages and the main limitations of the Internet in projects on Oral Heritage?

Advantages: broader audiences can be reached
oral history as well as the transcripts can be provided at the same time

Limitations: digitization expense
internet accessibility to the widest number of users must be addressed
(Operating systems, type of media players available)
translation if necessary

8. In what ways do you think the Internet is or can be a good tool to create networks and to promote shared projects between institutions? Can you provide any examples of good practices?

The internet acts as a focal point for partnerships, expertise, and knowledge, as well as intellectual permissions to coalesce. The one product becomes the venue to showcase the material, and on a different plane acknowledge the stakeholders and the risk they have engaged in to work in a consortium. It almost becomes a tangible vessel where written content, images, technology and the like are deposited – as the site takes form various puzzle pieces are fit together, which are dependent on defined roles, responsibilities, and expectations within the partnership.

9. In your opinion, what is the best technical way to provide access to the interviews? (database catalogue, textual transcription, audio archives, video archives...). Do you believe that certain technological requirements could hinder dissemination of your project?

Databases pose an interesting question... who will do the indexing (time) – and what is the indexing based upon (appropriateness of description and consistency)? What kind of search functionality will you provide (basic text, limiters, advanced searching)?

I truly believe the best package to provide (if numbers warrant) is a database, along with transcriptions, and audio and video if available. This allows for access, and a breadth of topics to be explored.

Hindrances... modern compression rates and the availability of free media players do away with many technical issues.

However, organizations that choose to use proprietary applications, or plug-ins and or applications that require a lot of maintenance (like Java) can limit the number of users that can utilize and experience oral histories.

10. Article 2 of the UNESCO Convention for Safeguarding of the Intangible Heritage does not specifically include Life Stories and Oral Sources. What do you think about extending the concept of Intangible Heritage so as to include this kind of Oral Biographical narration (Life Stories and Political evidence)? Why?

Extending the concept would be interesting – as there are many cultures that are orally based – such as many of the Aboriginal cultures found in Canada (Cree, Inuit, etc...). It is only in modern times that a written format of communicating these various cultures have been developed. One still has to consider that the oral tradition comes first (not second) when teaching, communicating and perpetuating the cultures/heritage involved. So, the adoption or creation of a written system can be seen as a supplement to the maintenance of a society's heritage. The same goes for cultures that are based in written forms – oral history provides another avenue of documentation and support for the continued understanding of one's culture.

Annex 10.37. Qüestionari respost per Peter Bartis, responsable del Veterans History Project

1. Why did your institution decide to undertake this online project? What were the main reasons?

The United States Congress commissioned the Veterans History Project on October 27, 2000 as part of the American Folklife Center at the Library of Congress. The Project collects and archives the personal recollections of U.S. wartime veterans – and the homefront civilians who supported our Armed Forces – to honor their service and share their stories with current and future generations.

2. What is the main purpose of the project (educational, preservation, research, etc...)?

The Project's aim is: 1) to honor the service of America's wartime veterans; 2) to sustain their recollections for the benefit of current and future generations; and 3) to serve as a resource for historians, researchers and scholars.

3. Who is the target audience (general, schools, other specific groups...)?

Veterans and their families; students; historians; researchers; scholars; visitors to the Library of Congress.

4. In terms of contents, what is the relationship between the online project and the project on location, if there is one? (it's complementary (offers additional resources), the online one is a brief version of the off line project, it's a strictly online project...)

Increasingly, the Project's Web site is the primary portal for public information and outreach. Researchers and visitors can access basic data on every individual in the Project. However, the site currently provides access to approximately 10% of the entire collections.

5. In terms of timing, what is the relationship between the online project and the project on location, if there is one? (the on line project came from a previous project off line, it's simultaneous, the on line project has promoted project/s off line...)

The Project was established in October, 2000; its Web site was launched in ____.

6. How do you evaluate the real use and effectiveness of your project? Can you furnish some data?

One measure of effectiveness for The Veterans History Project — named one of the "Top 50" most innovative, results driven government programs by the Ash Institute of Harvard University — is rapid growth. Since its inception, the Veterans History Project has become the largest oral history collection in the nation, with over 50,000 stories in its archives. Another measure is the level of media engagement: currently, the Project is featured in approximately 115 media outlets every month.

7. What do you think are the main advantages and the main limitations of the Internet in projects on Oral Heritage?

Limitations of using Internet-based communications for oral history programs include lack of proficiency, comfort, and trust on the part of older generations; and lessened personal interaction between program officers and their audience. When used as a complimentary component of a larger outreach program, Internet-based communications exponentially widen access and expand visibility.

8. In what ways do you think the Internet is or can be a good tool to create networks and to promote shared projects between institutions? Can you provide any examples of good practices?

While the Veterans History Project does not utilize a listserv to communicate with participants, partners are cross-promoted on respective Web sites, and many partners extend the program's reach via email newsletters, interactive Web pages, and informal email networks.

9. In your opinion, what is the best technical way to provide access to the interviews? (database catalogue, textual transcription, audio archives, video archives...). Do you believe that certain technological requirements could hinder dissemination of your project?

I haven't given this enough thought to make useful comments...

10. Article 2 of the UNESCO Convention for Safeguarding of the Intangible Heritage does not specifically include Life Stories and Oral Sources. What do you think about extending the concept of Intangible Heritage so as to include this kind of Oral Biographical narration (Life Stories and Political evidence)? Why?

Oral sources and life stories not only document personal recollection; as part of an oral history program, they sustain and preserve the collective memory of cultures and civilizations. To that end, oral biographical narration should be included among the major forms of Intangible Heritage.

Annex 10.38. Questionari respost per Katrine Barber, directora del Center for Columbia River History

1. Why did your institution decide to undertake this online project? What were the main reasons?

We are a small organization (right now with two staff members) and on-line exhibits are less expensive than on-site exhibits and potentially reach a larger audience.

2. What is the main purpose of the project (educational, preservation, research, etc...)?

The main purpose is to connect people to and involve them with telling narrative histories of their own places. It is educational, but public and directed at adults.

3. Who is the target audience (general, schools, other specific groups...)?

The target audience is the adult public living in the Columbia River Basin although we also know that students and teachers use our sites. Researchers would fall somewhere below the public, educators, and students.

4. In terms of contents, what is the relationship between the online project and the project on location, if there is one? (it's complementary (offers additional resources), the online one is a brief version of the off line project, it's a strictly online project...)

Most of our exhibits are strictly on-line but some are based on on-site exhibits. The ones based on on-site exhibits were remarkably similar but also extended beyond the original scope of the exhibit.

5. In terms of timing, what is the relationship between the online project and the project on location, if there is one? (the on line project came from a previous project off line, it's simultaneous, the on line project has promoted project/s off line...)

The on-line exhibits came after the on-site exhibits as a way of extending their lives.

6. How do you evaluate the real use and effectiveness of your project? Can you furnish some data?

We do not measure the effectiveness of our sites by collecting data (we periodically review number of hits) but primarily through the feedback we get from visitors.

7. What do you think are the main advantages and the main limitations of the Internet in projects on Oral Heritage?

Main advantage - access. Main limitation - cost of keeping sites up after the initial outlay of (usually grant)funds.

8. In what ways do you think the Internet is or can be a good tool to create networks and to promote shared projects between institutions? Can you provide any examples of good practices?

The separate sites that make up the on-line exhibits of the Columbia River Basin Project

were based upon many partnerships - between CCRH and the various communities whose stories we told and between the communities themselves who shared their stories with one another. The internet can be a very good way of disseminating the products that result from these kinds of partnerships but the partnerships must be fostered in real time and face to face.

9. In your opinion, what is the best technical way to provide access to the interviews? (database catalogue, textual transcription, audio archives, video archives...). Do you believe that certain technological requirements could hinder dissemination of your project?

In text and as a n audio file, ideally.

10. Article 2 of the UNESCO Convention for Safeguarding of the Intangible Heritage does not specifically include Life Stories and Oral Sources. What do you think about extending the concept of Intangible Heritage so as to include this kind of Oral Biographical narration (Life Stories and Political evidence)? Why?

Without doing some additional research, I am not in the position to answer this question.

Annex 10.39. Resposta per correu electrònic de Kate Camino, responsable del projecte d'Història Oral del Center for Basque Studies (Basque Library)

Tema: RE: Survey on Center for Basque Studies

Data: 14/06/07 17:53

De: Basque

Dear Laura:

My name is Kate Camino and I was working on our Oral History project along with Joseba Zulaika who was the Center's director at the time. I am preparing to leave for 2 weeks and so don't have time right now to complete the survey. What I can tell you is that our motivation for putting these interviews on-line was simply so that people could access them. As the only Basque Studies Library outside of the Basque Country we have become the repository for many recordings of this kind, and found it a shame that others could not enjoy them. Our project was very ambitious but because of short staff etc. we weren't able to fulfill all of aspects of the project that we had hoped, but we were able to publish most of the interviews that we had on hand.

I hope this helps.

Best of luck,

Kate Camino

Annex 10.40. Resposta per correu electrònic de Jorge Gustavo Rocha, Museu da Pessoa, Portugal

Tema: Re: Opening of Museu da Pessoa, Portugal

Data: 28/11/06 14:10

De: Jorge Gustavo Rocha

Dear Laura,

We already collect a few hundred of life stories and related documents. The amount of data is quite large, so we are rebuilding entirely the web site, and some important enhancements.

Unfortunately, we spend almost of our time developing projects for others. For example, based on life stories, we developed a virtual museum for the Portuguese company Galp, <http://vidas.galpenergia.com>

For our web site, we already created the new design and navigation; we are starting the programming phase. It's scheduled to be online next February.

"Le Musée de la Personne", from Canada, Unched their new web site a few days ago: <http://www.museedelapersonne.ca>

Meanwhile, if you need further information about the initiative, please let me know. Maybe it could be interesting for me to know a little bit more about your research. I'll try to understand your Catalan ;-)

Best regards,

Jorge

Annex 10.41. Resposta per correu electrònic d'Anni Turnbull, Powerhouse Museum (Sydney)

Tema: RE: Oral Heritage in PowerHouse Museum

Data: 05/06/07 07:54

De: "Turnbull, Anni"

Dear Laura

I am finally able to get back to you. I too think that oral histories are important and use them as part of exhibition interpretation and communication. I have worked with a variety of communities in doing this. I think peoples voices, and memories add much more meaning to museums. I work on exhibitions both three dimensional and also virtual. I think the way to bring objects and processes to life is to have them against the background or fabric of peoples lives and experiences. So in the main I use oral histories as a different communication tool to use in these exhibitions. I have rarely done an oral history without it relating to an exhibition I'm curating here. Sometimes objects speak loudly on their own, but say so much more with a voice and a face attached.

The only oral histories I have done not directly linked to an exhibition were a series with five women The battlers for the bush , start of the green bans) instrumental to Australians environmental history. I hope I can put them on the web eventually linking it to Ecologic , another exhibition I worked on. I keep hoping that if we tell the stories of history again and again, people (the public) will see there Is power in belief and protest.

I have worked on my past two exhibitions with the Migration Heritage Centre here. The exhibitions were 'The World Cup dream: Stories of Australia's soccer mum and dads' and "Our new home Meie uus kodu: Australian Estonian Stories".

Each has their own site <<http://www.migrationheritage.nsw.gov.au/exhibitions/worldcup/>> and <<http://www.migrationheritage.nsw.gov.au/exhibitions/ournewhome/>>

I think the great potential for the virtual world is to add more voices and give more people access to stories. Our archivist has stored oral histories done on audio tape over the years, but there is no oral history project as such. A variety of people in the museum are doing interviews, curators for exhibitions and also to add to the background of an object being acquired. Irma Havlicek, our online content coordinator, records lectures and puts the podcasts on the web, and also has interviewed our transport curator plus train volunteers.

I have attached a paper on "So What! Communities matter" working with communities and oral histories I gave for the Museums Australia in 2005 and also the one I gave at the International Oral History Conference last year. I am currently working on paper "Telling stories well" for this years Australian Oral History Conference. I am also curating an exhibition called 'Greening the silver city : seeds of bush regeneration' which will have a website with peoples stories on it.

Hope all this answers some of your queries please email any more questions or comments

Regards

Anni

Assistant curator

Australian history and society/engineering and design

Powerhouse Museum

PO Box K346

Haymarket,

NSW ,1238, Australia

ph 02 9217 0168

Annex 10.42. Respostes per correu electrònic de Judith Gray, Reference Specialist del American Folklife Center. Library of Congress

Tema: RE: Library Question - Answer [Question #2626246]

Data: 18/07/07 18:24

De: Folklife Reading Room

Just to clarify: "American Memory" is not an oral history project. It is the collective title applied to the on-line collections containing U.S. materials that the Library's various curatorial divisions have put on the Web. It's just a name given to that group of materials drawn from different parts of the Library. So it's not what you're looking for.

I'll try to point you to some better oral-history-related sites and to organizations that deal more directly with oral-history presentations.

The International Association of Sound and Audiovisual Archives [IASA] met in Barcelona in Sept. 2005, hosted by the Biblioteca de Catalunya Fonoteca, etc. Almost every IASA annual meeting (and some publications) has included presentations on the use of oral histories by member institutions: e.g., the Australian Institute for Aboriginal and Torres Straits Island Studies (AIATSIS), some of the World War II museums in France (e.g., <<http://www.memorial-caen.fr/fr/index.php> >). (I think it might have been the Caen Memorial that was struggling over whether or not it could gather oral histories from people who had been Nazi collaborators.) There have been presentations on the oral histories collected for the reconciliation hearings over the genocide in Rwanda (many of which have to be safeguarded, because the speakers' lives could be endangered if the information they provide becomes public).

I see that this year's Columbia University Oral History Research Office symposium concerned human rights issues -- <http://www.columbia.edu/cu/lweb/news/libraries/2007/2007-06-27.ohro_institute.html>

Another place that relies, to some extent, on oral histories is the Immigration History Research Center in Minnesota: <<http://www.ihrc.umn.edu/> >

And many individual U.S. state historical societies will mount exhibits that use some oral histories (sometimes transcribed, sometimes as soundtracks in exhibition spaces).

< <http://web.syr.edu/~jryan/infopro/hs.html> > Likewise the Underground Railroad Museum in Cincinnati: < <http://www.freedomcenter.org/learn/> >

Anyway, I will look to see if there are more things related to the American Folklife Center, or to the Library of Congress in general, but my overall sense is that oral histories have not been that prominent until the last few years.

Judith Gray

Tema: Re: Survey on Story Corps Project

Data: 09/08/07 23:27

De: Folklife Reading Room

I was looking again through the information you had compiled on the Folklife Center, etc. Here are a few changes:

Veterans History Project [VHP]:

- 1) You'll probably want to delete Peter Bartis's name as a VeteransvHistory Project contact. While he is one member of the staff, more oftentvthe archival staff will be the people responding to general e-mails, sovthe vohp@loc.gov address is preferable.
- 2) The on-line exhibition changes from time to time. Currently it is notvabout Asian-Americans, but is rather about World War I. But there arevlinks to all of the previous exhibitions on <<http://www.loc.gov/vets/stories/ex-war-wwi.html>>

StoryCorps

- 1) David Taylor is not a contact for StoryCorps, so you can remove his name from that list. You'd want to find someone in New York.
- 2) StoryCorps is a project of a New York-based organization called Sound Portraits. The American Folklife Center is the place where StoryCorps interviews are archived, if interviewees agree to that, but we are not the initiators or the people carrying out the StoryCorps project. We are their partner.
- 3) The language that you quoted in the project description comes from StoryCorps, not from the Library of Congress, so you'd want to make that clear.
- 4) StoryCorps now has a Griot Initiative, a one-year program to collect the stories of African Americans. With participant permissions, copies of these interviews will be placed both here in the American Folklife Center and in the National Museum of African American History and Culture at the Smithsonian Institution.

The Folklife Center's archive is also home to other oral history collections. For example, the National Visionary Leadership Project has donated some interviews.

<<http://www.visionaryproject.org/NVLPmemberTier/index2.asp>>

We're also the home for interviews from the Voices of Civil Rights project:

<<http://www.voicesofcivilrights.org/>>

And so on. These projects again are initiated and carried out by organizations outside of the Library of Congress, and we serve as the repository.

Looking at your 10 questions, therefore, I'm not sure that we're the right place to answer them in most cases. VHP is the exception, because that's really based here, due to a Congressional mandate. Here's the Public Law that created the project:

<http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/useftp.cgi?IPAddress=162.140.64.88&filename=publ380.pdf&directory=/disk3/wais/data/106_cong_public_laws>

Did someone from VHP answer your 10 questions directly? I can answer only parts of a few of your questions.

4. In terms of contents, what is the relationship between the online project and the project on location, if there is one? (it's complementary (offers additional resources), the online one is a brief version of the off line project, it's a strictly online project...)

4) The on-line database aims to include every contribution, but only about 3500 interviews are available on-line at this point. Over 50,000 have been received, and several hundred come in each week. Researchers who come here can access any of the interviews that have been processed.

6. How do you evaluate the real use and effectiveness of your project? Can you furnish some data?

6) We regularly have researchers and families calling, e-mailing, and visiting the Folklife Reading Room to work with VHP materials. The effectiveness of the project is perhaps measured by the number of inquiries we get requesting information on how to participate! Statistics gathered for LC web pages do not show the cumulative numbers of "hits" for all of the subpages within a site: the number of hits on the VHP home page in calendar year 2006, for example, shows up as only 240,343; that's definitely too low. Even the number of hits on the "stories" link -- 525,590 -- still seems low. So I don't know what the overall count would be for the number of people accessing the site.

The American Folklife Center's Archive of Folk Culture is not principally an archive of oral histories, though we are acquiring more every day. The archive started in 1928 as the "Archive of American Folk Song," and most people know us for the music collected by people like Alan Lomax, Frances Densmore, and so on. You might want to look at our overall acquisitions policy to get a sense of the breadth of our work:

<<http://www.loc.gov/acq/devpol/folklife.html> >

The large field projects that we've conducted over the years definitely involve interviews, but these interviews are often not oral histories of individuals in any strict sense, but rather focused interviews on community or ethnic group identity or on methods of learning and teaching cultural traditions, etc.

I don't think we'll ever have sufficient resources to be able to put all of the oral histories or other recordings in our collection on-line. (This is generally not a matter of technological requirements but rather more a matter of financial and personnel needs; there are always competing priorities. We must raise funds for any collection we would like to digitize either for preservation or for on-line access.)

Also for all of the interviews, there are usually questions of intellectual property rights or privacy concerns that must be resolved before the Library would be able to put such a

recording on-line. I imagine you've encountered that with other collections you are surveying.

Our director attends meetings of one group within the World Intellectual Property Rights Organization (WIPO), where these matters are also discussed:

<<http://www.wipo.int/tk/en/>>

<<http://www.wipo.int/tk/en/folklore/culturalheritage/index.html> >

By the way, have you contacted the Oral History Association?

<<http://omega.dickinson.edu/organizations/oha/> >

I think this is all I have to add to your study, apart from sending you our best wishes.

Judith Gray

Head of Reference

American Folklife Center

Library of Congress

Washington DC 20540-4610

Annex 10.43. Resposta per correu electrònic de Peter Bartis, Veterans History Project, Library of Congress

Tema: Re: Survey on Veterans History Project

Data: 17/07/07 19:30

De: Peter T Bartis

Laura: Please call me Peter. I think that your hypothesis is generally correct. Oral history, like storytelling and folksongs, reflect and reinforce family and community culture, particularly where there is an accepted performance tradition. This idea is implicit in the study of cultures and definitely a part in the theory and literature underlying folklife studies. I'm not sure if you know that my PhD is in Folklore and Folklife Studies, U. of Pennsylvania.

Generally speaking, when it comes to the World Wide Web and the subject you address, there are two kinds of relationships. Projects that are born digital and projects that use the Web as an outlet to exhibit the products of the project.

I will get to your questions shortly

Peter Bartis
Senior Program Officer
Veterans History Project
American Folklife Center
Library of Congress
101 Independence Ave. SE
Washington, DC 20540-4615
Tel. (202) 707-4919
FAX (202) 252-2046

Annex 10.44. Resposta per correu electrònic de Joanne Rudof, Bibliotecària del Fortunoff Video Archive for Holocaust Testimonies

Tema: Fwd: Re: Survey on Fortunoff Video Archive

Data: 16/03/07 15:50

De: Joanne Rudof

Dear Ms. Demestre:

I regret that I cannot complete your survey. The nature of the questions would require me to spend many hours on it since we basically are not an Internet project, but a video collection. If you would like to have a phone conversation, I would be more than happy to do so, or if you would like to visit here, you would be most welcome. Although there is an extensive bibliography dealing with our work, the focus is on the contents of the testimonies and our methodology rather than your more technical focus on Internet access.

Please feel free to contact me if I can be of further assistance.

Sincerely yours,

Joanne W. Rudof, Archivist
Fortunoff Video Archive for Holocaust Testimonies
Yale University
P.O. Box 208240
New Haven, CT 06520-8240
203-432-1879

Annex 10.45. Resposta per correu electrònic de Oksana Kis, coordinadora del projecte *Woman and Society*

Tema: Re: Survey on Women's memory

Data: 18/01/07 10:13

De: Oksana Kis

Dear Laura Solanilla

thank you for your interest to my project! I'm really impressed with your ideas about memories as a part of heritage. I'll have a look at your questionnaire, but I'm am very busi at this moment (I'm about to depart for 4-months scholarship abroad), so if your research is not that urgent I'll apreciate you waiting a couple of weeks for my answers. Is that OK?

Best regards,

Oksana Kis

Annex 10.46. Relació entrevistes en suport audio (vegeu CD adjunt)

Nom	Centre	Nom arxiu	Durada	Data	Lloc
Traci Sym	USHMM	sym_ushmm	00:18:52	13/04/2007	M&W 07
Adele O'Down	USHMM	odowd_ushmm	00:26:09	1/04/2007	Skype
Joan Ringelheim	USHMM	ringelheim_ushmm	00:05:53	sense data	arxiu web
Neenah Ellis	USHMM	neenah_ushmm	00:14:21	sense data	arxiu web
S. Chan	Powerhouse Museum	chan_pwh	00:22:41	13/04/2007	M&W 07
Imma Boj	MHIC	boj_1.wav boj_2.wav	01:21:40 00:10:33	05/02/2007	MHIC
Esther Prats	RocaUmbert, Fàbrica de les Arts	rocaumbert_1.wav rocaumbert_2.wav	00:32:41 00:28:01	27/04/2007	Roca Umbert
G.Dietz	UGR Med_Voices	dietz.wav	00:38:02	25/01/2007	Skype
M.Morell J.Franquesa	UIB Med_Voices	morell_franquesa	01:40:34	08/02/2007	CS. UOC
Michelle Fogget	Moving Here The NA.	fogget.wav	01:04:55	13/04/2007	M&W 07
Àngele Alain	Moving Here, Staying Here	alain.wav	00:34:39	13/04/2007	M&W 07
Ari Davidow	Katrina's Jewish Voices	davidow.wav	00:32:07	14/04/2007	M&W 07
Natàlia Fernández	IC of WMBT	fernandez.wav	1:33:28	24/01/2007	CS. UOC

Annex 10.47. Alguns exemples de transcripció d'entrevistes

En totes les entrevistes es feia una petita introducció per contextualitzar el treball que incloïa una presentació del grup de recerca, una explicació del tema de recerca i de l'interès del treball i una revisió als punts claus de la recerca: cibermuseologia, línies de recerca UOC, memòria oral, metodologia, etc.

a) Transcripció de l'entrevista realitzada per Laura Solanilla a Imma Boj, directora del Museu d'Història de la Immigració de Catalunya.

LS: El concepte de la memòria històrica, sembla que en el nostre país, te a veure amb testimonis de supervivents o descendents de represaliats de la Guerra civil. Em pregunto si les memòries dels immigrants dels anys 60 no són memòria històrica. Jo crec que ho són igual. Són tan part de la nostra història com l'altra. I a partir d'aquí la cosa es trenca, perquè si els emigrants la seva memòria és història, també ho són les històries de vida...

IB: ...les històries de les dones, els comportaments escolars, qualsevol qüestió pot ser memòria històrica. Dins d'un context històric, obviament.

LS: I llavors és on jo he fet el trencament de la tesi, jo no m'he anat només als testimonis polítics i ho he obert a altres experiències que tenen a veure amb immigració. que tenen a veure amb dones, que tenen a veure amb altres col·lectius... sempre en el marc d'Internet i sempre amb la presència d'un agent institucional al darrere. A mi m'interessa saber que els fan els museus, els arxius, no tant les associacions. En aquest sentit el triangle de la recerca seria d'una banda museus o altres institucions que s'ocupen de la memòria, com poden ser arxius o algun tipus de biblioteca sobretot al món anglosaxó, Internet i memòria. i finalment he fet un altre salt –es clar tots anem a parar al mateix- en el moment que comences a parlar de Patrimoni, els museus el que conserven és patrimoni. I aquest patrimoni que és? Doncs és un Patrimoni Intangible, és igual on estigui fixat, perquè de fet el que és el Patrimoni és el relat, no tant la cinta, o el vídeo... llavors vas a mirar tot el de Patrimoni Intangible de la UNESCO i descobreixes que totes aquestes coses folclòriques si que estan contemplades per la UNESCO, però que tots aquests relats que jo ara gairebé m'atreveixo a afirmar que són patrimoni d'una comunitat no estan contemplats com a tal. Però una de les tesis que m'agradaria poder demostrar, és que són Patrimoni Intangible i que per tant, haurien de ser contemplats. Que no només el Patrimoni és la Patum de Berga, que està molt bé que sigui...

IB: sino qui la viu, i qui la crea i qui la genera i qui la cuida i qui la...

LS: No només el fet de l'acte etnogràfic i folclòric, o el Misteri d'Elx que està molt bé que ho sigui, però per a mi també és Patrimoni aquests relats. En aquest punt estic. I que he estat fent jo? He estat buscant projectes a Internet que treballen amb testimonis. I n'hi han de tot tipus. Hi han des de testimonis "classics" com Holocaust, guerres... Hi ha molta cosa de museus que en diuen de persona, que són els museus d'història de vida, que te molt a veure amb vosaltres. I dintre d'aquests museus hi han museus molt específics que són museus d'immigració. Hi han molts, per exemple a Austràlia, lògicament als països d'acollida. I d'anar treient, anar treient he fet una petita fitxa (*l'ensenyó*) i així es més fàcil situar-te.

Aquí per exemple tinc un llistat de projectes, en aquest cas són projectes que tenen diferents interlocutors, en aquest cas són una sola institució que té diversos projectes, com vosaltres o l'USHMM. I després hi ha altres projectes que són institució/projecte. Hi ha molta tipologia. Que faig jo amb aquesta gent? Els hi preparo un questionari en el qual els hi recullo tota la informació de que jo disposo sobre el seu projecte –treta del seu web o buscant informació d'on sigui- i llavors aquest questionari els hi envio per correu electrònic. I les respostes són de lo més diverses. Hi ha gent que me'l respon, i gent que diu que no me'l respon perquè no té temps però que m'ho contesta per telèfon...Ja m'està bé. O gent que no em respon per telèfon però m'envia articles que he fet sobre el tema... D'alguna manera vaig recollint molta més informació. [explicació del projecte *Mediterranean Voices* com a exemple, del qual porto documentació] . El que jo estic veient és que els projectes a Internet no són projectes-bolet. Són projectes que es ramifiquen i que s'imbriquen en la vida presencial. em ve molt de gust veure com els projectes es relacionen entre si a Internet i com es...

IB: ... com desenvolupen el projecte directe, presencial.

LS: Voldria crear una mena d'organigrama o esquema de cada projecte (es mostra el mapa de *Mediterranean Voices*) . El projecte és aquest

IB: s'han anat desenvolupant els projectes al voltant d'aquest.

LS. hi han hagut exposicions que han itinerat, conferències, exposicions virtuals, s'han editat CD's.. I això és el que estic fent

IB: És molt xulo, no? T'ho passes bé o que?

LS: No ho sé massa encara. Suposo que sí, però tens la sensació de que potser estàs picant ferro fred. Ara tinc una entrevista amb el delegat de la UNESCO de Patrimoni Inmaterial a Espanya. I quan li expliqui la meua teoria, em dirà que on vaig...

IB: O no. Jo suposo que ells s'ho estan plantejant, des d'ICOM i des de la UNESCO, que és el Patrimoni intangible. I a més amb unes certes dificultats, perquè clar, no qualsevol testimoni serveix. I d'altra banda, tenim un altre problema amb els testimonis. Jo t'ho dic des de la vessant antropològica. Quan tu vas a fer una entrevista a una persona sobre la Guerra Civil, ja li has donat molta informació prèvia. I en certa mida ell sap que t'ha de donar, en quina mida t'està donant el que... El que ens trobem ara quan fem les entrevistes, jo he treballat bastant amb gent que ha fet entrevistes sobre el tema del franquisme, i la repressió del franquisme i de les conseqüències de la guerra civil. Aquestes persones, la lectura que estem fent en els últims 25 anys sobre les conseqüències de la guerra civil és que està ja molt preconcebuda. Per tant exactament estan respondent , si tu mires els programes de TV3 que està fent l'Escribano, ells estan respondent a un patró historiogràfic prèvi que els hi hem donat. Que volem escoltar. Evidentment hi ha qui parla des de la passió més apassionada, des de lo malament que ho va passar i des de no se què i hi ha altres que parlen des de la relació història / testimoni. En temes d'immigració tenim l'avantatge de que no tenim tanta manipulació historiogràfica pel mig i per tant és més fàcil contactar directament amb la història. Però tenim un problema. I és que les històries d'immigració actuals estan molt mediatitzades. Per tant hem vist moltes pasteres, molta gent buscant casa, moltes repercussions urbanes, moltes nosequè. I per tant això també provoca una certa conducta

dins l'entrevista que no sempre acaba amb una visió real de la situació sino amb una visió predeterminada.

Nosaltres a hores d'ara tenim al voltant d'unes 500 , 600 perque estem treballant el tema des de dues vessants diferents, per tant tenim 500, 600 històries. Sempre son el mateix questionari, però ara el questionari s'esta modificant per incorporar-ho a una base de dades de patrimoni tangible. Nosaltres teniem un questionari que s'havia penjat al web i aquest questionari ens permet tenir el que nosaltres... nosaltres quan pensem no volem fer un recorregut històric de la historia de Catalunya perque tornariem a fer un Museu d'Historia. Per tant, busquem una lectura historiogràfica dels comportaments migratoris al llarg de la història pero tambe busquem una lectura personal.

Busquem, trobem aquests ...aquests set eixos temàtics (del questionari) que seran els eixos del museu. Nosaltres partim de la idea que hi ha un lloc d'origen que t'expulsa, es igual el que sigui, quin son els motius perque tu no estas be en un lloc, perque et sents expulsats, perque has de marxar... Son diversos. La gent ens explica aquests motius. El viatge. Que es el viatge pel testimoni? El viatge és d'una banda un espai real, una transició física i geogràfica en l'espai, però a mes és una transició personal. En aquest viatge tu elaboras un personatge, deixes un personatge darrera, i configures un altre personatge que es qui tu voldras ser. El lloc d'arribada. Has de posar en pràctica aquest personatge. Normalment no compleix mai les expectatives, la informació que tens no era suficient, o no era la informació real, totes aquestes històries te les van explicant. Que sabies d'aquest lloc, perque vas arribar aqui i no en un altre lloc, on vas dormir la primera nit, tenies una persona de contacte que es el que ens dona una mica la idea del "efecto llamada"... coses d'aquestes. Despres, feina i barri com espais d'integració i de consolidar el personatge i de crear un nou personatge i de tenir els arguments per d'alguna manera consolidar el ciutadà que seràs o que ja ets. On vas treballar per primer cop, o com vas trobar la primera feina, com eren els teus companys, quan guanyaves...Clar, aquests aspectes son aspectes molt personals. I de cop i volta, el transfons històric i els aspectes predeterminats a l'entrevista desapareixen. Quan algu t'explica el primer dia no m'enterava de res perque no entenia la llengua, perque l'horari no es el que jo estava habituat..d'alguna manera ja no vens amb un argument predeterminat i el que t'expliquen ja esta molt tocant a terra. El barri és el mateix. Com és l'espai on vius o com es l'espai on vas viure per primer cop, com era aquest espai, com et vas sentir acollit, com era el barri, com era la teva casa, com l'havies trobat, quan vas pagar per ella,com eren els teus veïns, i el record que tu tinguis de barri. El record sempre esta vinculat a aspectes associatius, es a dir,quan la gent recorda, recorda la relació que tenia amb els veïns, si havien festes... sempre acaben recordant aspectes associatius que ens donen molt el caracter social d'aquest espai. I com aquest caracter social s'ha transformat en base a la immigració. I en els aspectes quotidians, busquem una mica la relació que hi ha amb el seu lloc d'origen permanent, si torna al seu lloc d'origen amb freqüència, si tornaria a viure allà, siesta content de viure aqui i que en pensa dels que estan arribant ara. Aquesta pregunta li fem igual a un que fa dos mesos que ha arribat que a un que fa cinquanta anys, es igual. tothom te una opinió del que ha vist a la tele fa dos dies que acaba d'arribar. I per tant es interessant. I per tant es interessants si tu et sents reflectic o si ja has marcat una distància o has marcat una distancia... sempre dius "jo no soc igual que aquest". D'una

banda, això. Quina és la metodologia? Fugint una mica d'aquest aspecte terriblement historiogràfic i predeterminat que li donem els antropòlegs quan fem l'entrevista, busquem que l'entrevista estigui feta per gent molt diversa. Per tant, hi ha un treball científic fet per antropòlegs però també hi ha un treball fet per persones que s'entrevistes entre elles: nens que entrevisten als seus avis, des de les escoles, gent gran que explica la seva història a través d'Internet, a través de les Aules d'Informàtica de Gent Gran i després hi ha un treball que fem intergeneracional. És a dir, una persona que fa poc que ha arribat li fa l'entrevista a una persona que va arribar abans. Aquesta entrevista té aquests items temàtics marcats, perquè són els espais del museu. Però quan es fa l'entrevista, el contingut canvia. Preguntem-li coses sobre el lloc d'origen. Nosaltres li donem el questionari, però quan ha passat per l'experiència d'immigrat pot preguntar moltes més coses que a mi no se m'acut pensar i per tant els nanos li pregunten altres coses als seus avis. En lloc de preguntar-li: "como se llamaba tu pueblo y cuantos años tenias" Quan li diu: "tenia 16 años" li diuen: "y tus padres te dejaban viajar solo?" " Suscita una altra història i el resultat és diferent. Aquesta és la metodologia que fem servir.

Perquè per nosaltres això és Patrimoni? Perquè nosaltres estem fent un museu, els museus conserven i difonen el Patrimoni i per tant nosaltres tenim l'obligació de configurar-ho com una peça de museu. Llavors, a través de programa aquests que hem adquirit ara del e-MuseumPlus nosaltres el que estem elaborant és aquesta entrevista adaptada a l'objecte. És a dir, això és un objecte. L'objecte és la persona que ho explica i la seva història.. Una única història per una persona. I això configura l'objecte. I aquesta persona és la que ens configura el que és el fons del museu. Moltes vegades, aquest fons va acompanyat d'altres materials, que són les cartes que s'envien entre ells, els familiars, resguardos de remeses econòmiques, els billets de trens si els han guardat o d'avió o del mitjà de transport en el que vinguessin, els contractes de treball, els contractes d'habitatge...i les fotografies. Tot això configura després el senyor o la senyora és un "pack", és un objecte envoltat de tota la seva història, dels seus objectes personals, de tot aquest material. I així configurem la història de vida. I la història de vida és..cadascuna d'aquestes històries de vida és una peça de museu.

LS: per tant, tot testimoni és Patrimoni?

IB: Per nosaltres, sí

LS: pregunto, perquè tu abans havies dit que potser no tot testimoni pot ser considerat Patrimoni, però tal i com ho estas plantejant, sí que ho és.

IB: En el moment que nosaltres l'introduïm dins d'una metodologia determinada que és aquesta seguint aquest questionari adaptant-lo després al programa informàtic que ens avalua d'alguna manera el fons del museu, això ja forma part del Patrimoni. El Patrimoni no és, o és també, però no és només el seu contracte de treball, sinó que és tot. De la mateixa manera, si tu penses en el museu..., buscaria que no fos un museu de fons artístic, sinó que fos un museu divers, un museu del textíl, per exemple. Tu pots configurar el textíl exclusivament a partir d'una peça que és un vestit. val? I aquest vestit és la peça del museu. En el nostre cas, hem volgut anar més enllà de la peça pensant que aquest vestit sense algu que l'ha portat, algu que l'ha confeccionat, i algu que et explica el perquè de la seva

existència, no te massa sentit. De la mateixa manera que si tu vas al Picasso, no relaciones exclusivament l'obra, tu no veus l'obra, perquè l'obra en si mateixa per tu no te cap valor. El valor la te que l'ha pintat un senyor, en un context històric determinat, amb una història determinada i a tu el quadre t'esta donant tota una lectura que va mes enllà de la propia imatge exclusiva i pura i dura d'una tela dibuixada o pintada. És a dir, contextualitzant jo dins d'una historia, per nosaltres el Patrimoni és imprescindible que estigui vestit de la història. En el nostre cas, obviament encara més. Perque no te sentit veure un contracte de feina si no saps qui l'ha fet, perque l'ha fet, si estava pagat justament o injustament, és a dir, tot el context sera el que ens donarà realment la peça i el valor que te aquesta peça com a Patrimoni. Que es el Patrimoni? El Patrimoni és quelcom que ens explica i qui ens ajuda a entendre qui som i les nostres identitats. Per tant, per nosaltres és molt important que això sigui Patrimoni i no sigui una altra cosa, no és folclore. Aquest senyor ballava. Com ballava, que ens expliquin els passos d'aquell ball, però a més a més perque ballava, no? No que m'expliqui com balla, sino perque balla. perque en un moment donat organitzes una festa d'un caracter determinat on va a parar tot això.

LS: Jo ho veig molt clar, però no és el discurs de la UNESCO

IB: No és el discurs de la UNESCO, però si que es veritat que cada cop més hi ha una demanda en aquest sentit.

LS: Amb tots els professionals d'aquests sectoc que he anat contactant, tots coincidien en aquest sentit...

IB: Perque a mes a mes hem de diferenciar molt clarament el que és l'art del que és el Patrimoni. Tot el Patrimoni no és art. No necessàriament. "Se l'ha de preservar perque és art" Però hi han moltes mes coses que s'han de preservar i que no son art, en aquest cas el Patrimoni intangible. O un Patrimoni intangible no artístic, que és la concepció que no es té. Per mi és molt important, doncs que et dire jo, doncs aquella làmpara. I perque és molt important? Doncs perque va ser el primer objecte que va entrar en aquesta casa, perque aquesta casa és un museu, pel que sigui, es igual... Això es un Patrimoni, i no es un Patrimoni artistic pero es un patrimoni que te una historia, una historia que explica a mes una historia amb conseqüencies socials. Clar, aqui podriem entrar en el debat de si tot te conseqüencies socials, en definitiva si que jo em cordi la sabata primer la dreta o l'esquerra, te conseqüencies socials? Bueno, no ho se. Segurament les te. I aqui entrariem en un altre debat. però es obvi que els museus, o cert tipus de museus, potser ara els puristes dirien "això no es un museu, és un centre d'Interpretació" Bueno, perque? perque es un Centre d'Interpretació i no es un museu? Perque la peça tangible és una peça artistica i forma part del Patrimoni i la història no és una peça artistica i no forma part del Patrimoni. Es un debat clar on hi ha opinions de tot tipus i jo m'he trobat amb opinions de tot tipus. El que passa és que nosaltres com a museu tenim l'obligació de tirar pel dret. I perque som un museu? Perque la ciutat volia un museu i Sant Adrià no en te de museu i han tingut el sentit comú, o la valentia o les ganes o estan tan bojós que han dit : "Anem a invertir en immigració". Per tant jo tinc l'obligació d'aquestes histories convertir-les en Patrimoni i aquest espai convertir-lo en un museu.

LS: Com teniu pensat fer l'exposició permanent del museu? Com penseu mostrar les històries?

IB: Aquest és el gran repte que té aquest museu. No tenim models de referència perquè els models de referència encara no han arribat al discurs del Patrimoni Intangible. Per tant, expliques el Patrimoni intangible a través d'una columna amb uns auriculars que sents la història? Amb això n'hi ha prou? Aquesta història va vestida amb els documents que aquestes persones aportes, i amb això n'hi ha prou? És que no ho sabem. La veritat és que hem parlat amb alguns museòlegs i cadascú té idees molt diferents del tema, amb l'espai això és molt complexe, molt complicat. Nosaltres pensem que el millor d'això és no tancar el discurs museogràfic, si no pensar que de la mateixa manera que les històries canvien cada dia i es generen noves històries amb nous comportaments i amb noves expectatives de quin futur i de quina aplicació social i didàctica tenen aquestes històries, com això ho podem, d'alguna manera no deixar-ho tancat. El típic i tòpic espai de l'exposició permanent que nosaltres dissenyem a partir d'això (*mostra el questionari*) i a partir d'aquí que nosaltres considerem que si que són espais això si que consolida un espai permanent, però el que passa dins d'aquest espai permanent, no és permanent. És a dir cada dia pots escoltar una història diferent. D'arribada, de viatge, de... Cada dia, cada x temps, les històries haurien de canviar, les vitrines, els continguts d'aquestes vitrines, s'hauria de canviar. És a dir consolidar l'espai permanent amb una lectura sempre igual...

LS: ...estable...

IB: en cinc anys, per exemple. Sempre aquesta lectura és la mateixa. Quan tu entres al museu trobaras que hi ha aquest espai, que hi ha el següent, i sempre es el mateix, però el contingut d'aquest espai sempre es diferent i va canviant amb històries amb històries diferents. Per això intentem realment tenir un fons molt potent. Tenir moltes, moltes històries i molts materials molt diversos. És interessant una sabata, és interessant un bot, és interessant un...qualsevol cosa que algú hagi portat en el seu viatge, qualsevol cosa que el vincula aquí, a la primera cosa que et compres, històries que són petites històries que consolida comportaments humans i d'alguna manera evolució dins del procés migratori.

LS: On aneu a buscar les històries?

IB: Nosaltres tenim línies de treball diferent. Una és la que et deia de les escoles. Els nans inicialment de Secundària, però hem fet una petita experiència amb uns cursos de Primària. Fan una actuació que es diu "Fem un museu". Els expliquem que estem fent un museu, els expliquem que és un museu i perquè serveix, dins de les regles de l'ICOM i de la UNESCO, per tant, nosaltres estem consolidant aquest patrimoni. I ells són portadors d'aquest patrimoni i per tant ens haurien d'ajudar a trobar-lo. Els hi passem l'entrevista, i els hi demanem que en un termini de tres mesos facin l'entrevista a una persona propera, un grupet, cada classe fan normalment entre tres i sis entrevistes depenent del perfil dels alumnes. Ells trien a qui li volen fer l'entrevista, l'única condició que hi ha és que sigui una persona que ha passat per una experiència migratòria. Busquem una mica en coordinació amb els professors quan hi ha molta diversitat a la classe que els nans triïn a un company seu que hagi fet el viatge, però també que triïn a familiars seus. Per nosaltres és molt important, és molt didàctic que el nano se n'adoni de que ell té un origen migratori que

vegades no és conscient, no?. Llavors quan va a buscar l'àlbum de família, parla amb els avis o amb els tiets o amb els pares i li expliquen la itinerància migratòria, a partir d'aquí el nano es molt més conscient de la importància, de la transcendència que és el fet migratori en la consolidació de l'espai on viu. Llavors els nanos fan aquestes entrevistes i em porten aquest material. Llavors, d'alguna manera la contrapartida al treball que ens estan fent a nosaltres és muntar una petita exposició molt casolana i convidar a les persones que han participat en això a veure aquests materials. I seguim el procés habitual d'un museu quan adquireix una peça. El nano omple un questionari però a mes a mes omple els permisos d'ús d'aquest material, aquest material forma part del fons del museu... Seguir rigurosament un document formal conforme aquesta història ja és una peça

LS: La grava...

IB: Depen. Hi han alguns que les omplen en paper. L'any passat, l'Institut d'aquí de Sant Adrià va tenir una subvenció del Departament d'Ensenyament per fer aquest treball i ens van donar tot el material digitalitzat. Els nanos a més com que tenien més fons econòmic van fer uns plafons que tenen permanentment exhibits al seu Institut amb les fotos dels seus familiars, els contractes de feina, les nòmines... i tenen un plafó al vestíbul de l'Institut, on tenen aquest material. És seu. Nosaltres tenim la còpia que ens correspon a nosaltres com a fons del museu. I els originals es tornen sempre. Nosaltres no ens quedem cap original fins ara. En un moment donat, quan considerem que el museu necessita tenir l'original, llavors anirem a buscar els originals. És un acord que hem arribat amb les famílies. Però inicialment com que es un material que tampoc té un valor artístic, i a més nosaltres no tenim política de conservació, doncs la nòmina es digitalitza, es guarda... En un format que s'ajusti més al propi format de l'objecte. I ja està. Si que tenim, tot i que és molt reduït, alguns objectes que ens han portat, com maletes, alguns estris de cuina, alguns vestits... però vaja, és un mínim

LS: Audio o vídeo? Normalment audio, no?

IB: Normalment els nanos ho graven en audio. Quan es fa a través d'Internet, que es una altra de les metodologies, a la pàgina web... nosaltres tenim penjat el questionari. T'haig de dir que no respon ningú. No se quin és el problema. Amb els informàtics, que és la UOC, amb la gent que treballem el tema del questionari hem valorat que potser començar per aquí (*petició de dades personals*) no dona massa seguretat a l'entrevistat i per tant no se sent segur d'enviar les seves dades personals a través de la xarxa. Nosaltres, així de forma espontània hem tingut molts pocs questionaris de gent que entri a la pàgina web i que digui: Ostrès vaig a deixar la meua història. D'això en tenim molt pocs.

LS: No pot ser que no sigui només un tema tècnic sinó d'habit. És a dir que la gent no estigui acostumada a sentar-se davant d'una pantalla a redactar.

IB: Això és que em diu la UOC. Que la gent si li fas un blog o una cosa d'aquestes és més espontània a l'hora d'explicar coses però que a través d'un questionari tan marcat no se sent còmoda. Igual comencen però no acaben... és una intuïció que tenim. No sabem perquè però el questionari de forma espontània no funciona. Que fem amb aquest questionari? El passem a l'Aula d'Informàtica de Gent Gran. Anem a Aules d'Informàtica de Gent Gran, un

dia substituïm al profe i els hi ensenyem a omplir aquest questionari i enviar-ho, els hi ensenyem la pàgina web i moltes vegades els hi ensenyem a vincular aquest questionari a objectes que ells porten. Ells ens porten les fotos, uns contractes de treball, el que sigui, i nosaltres els hi digitalitzem i els hi ensenyem a enganxar en un text una imatge. Diguem que la contrapartida és per nosaltres. Signen també els permisos i el material es per nosaltres. Això ho hem fet en una Aula d'Informàtica de gent gran d'aquí de Sant Adrià i el resultat va ser una exposició que els hi vam muntar que es deia "Cuéntame", com la sèrie de la tele. I ells portaven imatges... hi havia una parella gran que anaven tots dos a la classe i explicaven com havien construït la seva casa, vivien en un barri d'autoconstrucció, un altre senyor que explicava doncs la seva preocupació durant la Transició política i havia guardat totes les llistes electorals dels primers anys de la Transició, ens ho va portar com objecte. Ho havia una senyora que ens va explicar el seu viatge, un senyor que havia emigrat just en ple procés de la Guerra Civil i ens va explicar com havia travessat l'Ebre amb la seva família quan era petit i tal, és a dir cadascu explica una història diferent...un senyor d'aquí que havia emigrat primer a Alemanya, i va comprar un pis i després va venir a viure aquí al barri Besos. Ens va portar les seves fotos, les fotos de quan treballava a la mina a Alemanya... en fi cadascu va explicar una mica una història i amb això nosaltres els hi vam muntar una exposició. Son coses molt casolanes, és una exposició de plafons i el material digitalitzat enganxat als plafons i son exposicions molt directes. Venen ells a muntar-les, després porten les seves famílies, es una cosa molt de proximitat i amb una difusió molt concreta. Aquest és un altre dels sistemes de recollir les històries. I després, quan tenim diners, el que fem és encarregar un equip científic que recullin històries. I per tant, tenim les vint-i-cinc històries aquestes, *Histories d'unes veus silenciades*, la pel·lícula està tallada, obviament, però a més a més de la pel·lícula hi han 25 històries gravades en audio i en vídeo les que ells segueixen tota la itinerància migratòria. La pel·lícula dura una hora i mitja. Això està fet per antropòlegs i per documentalistes.

LS: us circumscriu a l'Àrea de Sant Adrià o també aneu a buscar per altres zones? Heu establert contactes amb altres institucions per compartir material? Per exemple, a mi em consta que el Etnològic de Barcelona tenen coses que van fer amb la UB.

IB: No, nosaltres en principi el que estem intentant és elaborar el nostre fons i poder-lo...perquè a més de recursos "zero pata tero". Nosaltres vivim del pressupost municipal i de les subvencions que podem tenir. Però les subvencions ens obliguen a fer una actuació "pública" diguem-ne. I clar, generar una exposició o generar un producte com un documental, porta molt de temps. Coordinar un documental ...vam estar sis mesos per fer *Histories d'unes veus silenciades* que estava finançat per el Memorial Democràtic. Però clar, has de veure totes les entrevistes, que cadascuna dura hora, hora i mitja, a més has d'anar fora perquè estan fetes per tot Catalunya, has de fer tot el muntatge, revisar, demanar permisos i això es un temps que no ens podem permetre habitualment. I fer una exposició igual. Les exposicions les fem amb una planificació d'un any vista. Comporta un temps brutal muntar una cosa així. Nosaltres no es que estem en contacte però mirem metodologies. Les metodologies que fem servir no ens les hem inventat. Les hem vist les que son més efectives i les podem posar en marxa, nosaltres desde l'àmbit més de la quotidianitat. Per tant el de les escoles funciona molt be, perquè tot i que porta molta feina, és molt productiu perquè els

nanos treballen molt, les famílies s'impliquen molt en el projecte i els professors també i a més te una resposta social immediata perquè veus realment el reconeixement del nano davant del fet migratori. Cada un d'aquests nens que ha recollit una història t'està donant una resposta immediata del que ell opina sobre les migracions a partir del treball que hem fet. Per tant és molt positiu, és un treball que recompensa immediatament. Hi ha altres treballs que no són tan...fer una entrevista en audio o vídeo et porta un material que és molt bo a nivell expositiu i a nivell de fons però no tens una resposta tan directa ni tan...socialment no et sents tan útil

LS: Això ve molt al cas amb la meua pregunta de quina és la finalitat principal del projecte, si és purament de difusió, de conservació, educativa...ja se que normalment van totes lligades. Però hi han projectes que de vegades et diuen que bàsicament els interessa recollir testimonis per a investigadors i en segon terme fer productes de divulgació...La meua pregunta és si la vostra principal finalitat és de difusió, divulgació...

IB. A veure. Nosaltres inicialment tenim el compromís de recollir aquestes històries. Després un cop fem la difusió d'aquestes històries, segueixen camins pel seu compte. Nosaltres aquí sí que no li donem continuïtat a l'objecte que nosaltres posem en marxa. I d'alguna manera això és una finalitat del museu. Si tu penges un Picasso el que cadascú s'emporta a casa és molt personal i molt intransferible. Nosaltres busquem això. Per a mi és tan interessant poder difondre la història de la valentia i de l'esforç d'una persona que emigra com la història de la valentia i l'esforç del que acull. De les crítiques que pot fer. Quan nosaltres trobem una persona que diu: *estos emigrantes de ahora que llegan..* y son molt crítics jo tinc l'obligació de difondre aquesta història també. Sense cap voluntat política ni social de manipular aquest testimoni. Aquest testimoni explica el que explica perquè té uns motius per explicar-ho. Evidentment, després ha de ser educatiu quan estas treballant amb col·lectius d'escolars, o quan estas treballant amb col·lectius de nouvinguts o estas treballant amb col·lectius de gent gran. Nosaltres tenim també una obligació educativa des del centre i per tant evidentment això ho fem. Però les històries estan penjades tal qual estan explicades, estan a disposició del públic tal qual estan explicades. El que després cadascú treballi a nivell d'aquestes històries es una qüestió individual de la qual en centre no es fa responsable.

LS: D'alguna feu la missió del museu. Compartiu la missió de la definició del museu. Perquè altres projectes tenen altres finalitats, més polítiques o altres...

IB: En el moment que fem un treball amb col·lectius determinats sí que fem un treball educatiu perquè es una certa obligació que té el centre. Però també és veritat que la línia educativa està definida pel propi col·lectiu. Nosaltres no fem una feina d'integració. Nosaltres fem aquí, associades a les exposicions, al material que rebem fem molt treball de ..fem festes interculturals i tal... però en certa mida és el propi col·lectiu qui defineix el producte. Per exemple, amb UNESCO treballam molt. Un cop l'any fan una Jornada gastronòmica. Nosaltres no els hi posem cap condició, l'única condició es que no hi hagi un únic col·lectiu, perquè un únic col·lectiu com a tal no ens interessa. Nosaltres no som un museu etnogràfic, no expliquem com cuinen els xinesos, no ens interessa. Que ens interessa? Crear una activitat de ciutadania. Per tant, no busqueu un únic col·lectiu, busqueu diversos col·lectius que entre ells s'expliquin els comportaments gastronòmics. I poden compartir aquests

comportaments. Es l'única condició que els hi posem. Ells despres organitzen l'activitat com volen. Nosaltres fem un cop l'any una activitat planificada pel centre, que és *L'Hora del té*, que es una activitat amb dones. L'única condició es que no hi hagi un únic col·lectiu de dones. No son dones magrebines o no son dones xineses o no son dones equatorianes. Son dones amb diversitat cultural queu expliquen comportaments diversos. Es l'única condició que tenim. Llavors una explica l'embaràs, l'altra explica l'educació, aquest any voliem fer un passí de models, de roba, vestits que porten, no se que... però es igual. No busco un vestit típic. No busco una dona que vingui amb un vestit de cerimònia de nouseque. No. Busco una dona que porti el vestit de la seva boda i m'es igual on va es va casar i amb qui i que portava. A partir d'aquí, evidentement, trobarem la dona que porta tot el seu ajuar de quan es va casar a Fez i una altra dona que portarà, jo que se, el que porta ara. Ens trobem que hi han noies magrebines que venen amb la faldilla texana i la caçadora de cuir. Perque es la seva opció. I per tant ens ensenyaran aquesta roba i ens explicaran perque han portat aquesta i no una altra. I es la unica coincidència que tenim. Es una activitat de ciutadania molt mes que de diversitat. Mostrar la diversitat però des de la ciutadania i no la ciutadania des de la diversitat.

LS: Estem parlant, si ho tinc ben entes, en aquest moment existeix un Centre de Documentació...

IB: ...i una sala d'exposicions

LS: ...i una pàgina web.

IB: Si. I la idea es que en un futur x hi hagi un museu. I aquest museu tindrà una sala d'exposicions temporals, una sala d'exposicions permanents i un espai polivalent.

LS: Quan teniu prevista l'obertura del museu?

IB: no tenim previsió. Una mica depen de les decisions institucionals (*riu*) I aquí nosaltres si que no... Ja voldriem...

LS: Et volia demanar si ara podriem parlar una mica del projecte web del teu museu. Jo se que aquesta web va ser previa fins i tot al Centre de Documentació i que va ser una col·laboració amb la UOC, amb el grup Òliba, per ser exactes, i per tant va ser primer la web que no...

IB: La web va ser el primer de tot. Nosaltres entenem que aquest era un projecte molt complicat, entenem que no havien antecedents directes tot i que nosaltres tenim models de referència (44:05) per aquest museu, era un museu prou especial i prou innovador com per haver de buscar un sistema que consolides el projecte del museu sense el compromís de l'espai, de l'espai real, físic. Per tant, l'espai de la xarxa per nosaltres era definitiu, perque era la possibilitat de posar en marxa experiències que no implicaven un compromís econòmic, de tenir un espai per fer coses, pero que si que ens ajudava a veure quines eren les lectures que s'estaven fent i les vies que teniem de treball.

LS: Comenceu a tenir el centre el centre físic en marxa, quina relació a nivell d'eventualitats tenir. A Internet passen coses que no passen aquí, aquí passen coses que no passen a Internet....

IB: Aquí passen coses que no passen a Internet. El que es veu a Internet sempre passa aquí. Però aquí passen coses, que per manca de recursos no passen a Internet. Les experiències, per exemple, les activitats associades a les exposicions, aquestes no hem trobat manera... s'enregistren en vídeo. Però s'han de maquetar i s'han de muntar per poder-les explicar al web. I això no tenim manera encara de fer-ho, no tenim recursos ni humans ni econòmics per fer-ho. Per tant, l'hora del té s'anuncia a diaris, a l'agenda del museu però tu no la pots veure, no tens cap manera de veure-la.

LS: Per tant, el que jo he vist repassant de nou el web, he trobat dos coses interessants. Una, l'eina de gestió per recollir testimonis, que ja m'has comentat que no acaba de funcionar. Però que en principi hi ha un espai on la gent anar a deixar el seu testimoni. I l'altre part he trobat tres, be de fet dos, exposicions en línia i que si que incorporaven testimonis. Una que era la del Camp de la Bota de l'Abad – que falla alguna cosa – i l'altra els Retrats de Migració...

IB: Nosaltres diferenciem el que és el testimoni com a fons del museu, i quan vas a l'apartat Testimonis, tenim alguns testimonis que no són nostres però que els posem perquè són testimonis amb els que nosaltres hem començat a treballar. Abans de recollir els nostres vem buscar quins treballs s'havien fet. Aquest per exemple, és molt bo perquè... (*mostra l'apartat al web i pitja una entrevista en vídeo*). Quan hi ha imatges d'aquestes no, però quan es mostra una pantalla són les persones les que parlen. Per nosaltres això era molt important, això fa tres anys que ho tenim penjat..

LS: Això és de l'any 2000...

IB: Això es de l'any 2004. Per nosaltres era molt interessant incorporar aquests per tenir una línia de treball ja, que es la que nosaltres tenim a partir d'ara. "Veus d'una història silenciada" és un treball molt semblant al que havia fet Project Art. És el mateix. Les persones davant de càmera parlen de la seva experiència. Aquest són elaborats per nosaltres. D'una banda apareixen aquests testimonis, que d'alguna manera apareixi en quina línia estem treballant. D'altra banda estan els de l'Adela Ros, que era la seva tesi doctoral, testimonis fets a l'Hospitalet sobre comportaments migratoris de segona generació. Aquests són els de l'Insti, que són treballs que han fet els nens i aquesta és una altra història, que no m'havia recordat de comentar-te. Nosaltres tenim alguns convenis o treballs així formals amb emissores de ràdio que fan treballs de continguts testimonials sobre immigració. Concretament amb dues ràdios. Amb Ràdio 4 i també en tenim un altre amb un programa que es diu Ona Catalana, que fa un programa setmanal amb testimonis. El treball que fem aquí és d'intercanvi. Nosaltres li facilitem el testimoni i ells ens fan la feina aquesta i ens donen ell material perquè el poguem penjar. Tenim algun també de TV Espanyola, però després és molt més complexe, perquè el tema dret d'autors se'ns en va de les mans. Nosaltres som conscients que el treball que fem nosaltres el fa tothom. Molta gent. Es fa a les escoles, es fa a les emissores de ràdio, a les associacions de veïns... Per tant no tenim tanta intenció de crear nosaltres el nostre propi fons com de recopilar materials que s'estiguin fent, que un cop s'han fet queden amagats en un calaix perquè no torna a sortir. Vale, doncs posem-lo en marxa a través de la pàgina web. També et dic que no tot ho posem a la pàgina web, però clar amb la intenció de tenir un museu no ho podem cremar el

material tot d'entrada. Però per si per gent que te interessos detrmnats ja te aqui materials per treballar.

LS: Per tant a la web i deixant a banda questions economicques, posariu nomes una part de la col·leccio...

IB: Aquí estan les "Veus" però les "Veus" no son totes. I a mes a mes les "Veus" , això es un video de 20 minuts però les "Veus" reals son 25 filmacions d'hora i mitja cada filmacio.

LS: Així si algu ho vol consultar ha de venir al centre de Documentació. I aixi Internet seria una part de la col·leccio...

IB: Es que és una exhibicio. Per nosaltres l'eina és un museu virtual. Es a dir quan tu tens un museu no tens tota la col·leccio, tens al magatzem una part de la col·leccio. Nosaltres fem el mateix. Exhibim aqui com a museu virtual una part dels treballs. A banda d'aquests testimonis estan els testimonis de les exposicions. Aquests estan localitzats exclusivament dins de les exposicions. A "Viatjant vides" hi ha una part que son els testimonis *(ho mostra en pantalla)*

LS: la va inaugurar fa poc...

IB: No aquesta esta ara a Sabadell. S'ha inaugurat aquesta setmana a Sabadell. No sabia dir-te a on... *(segueix navegant per l'exposició virtual "Viatjant Vides")*. Ara no recordo exactament on estan els vídeos...

LS: Aquesta és d'aquest any o del 2006?

IB: Aquesta es del 2006. La vam inaugurar aqui i despres va anar a l'Hospitalet...

LS: però és una exposició fisica amb versio virtual

IB: I l'exposició te penjat un espai virtual...

[Ens interrompen i l'Imma ha de sortir a atendre un visitant]

IB: Doncs igual en aquest no esta incorporats els videos. però bueno, n'hi han altres que si.

LS: Concretament a "Retrats d'Immigració" si que n'hi ha...

IB: Al Camp de la Bota...

LS: ...dona error...

IB: la pàgina web no es nostra. Si hi han testimonis... A "Retrats" si que n'hi havien. Però aquesta pàgina web tampoc es nostra. Es de Comisiones i crec que ells no en van incorporar... "D'immigrants a ciutadans" crec que si que esta. Aquesta si que es nostra la pagina web, l'ha fet la UOC i crec que vam incorporar les històries.

LS: Transcripcions, no? Per a mi el testimoni es tant en video o audio com la transcripcio del relat

IB: Exacte. No necessàriament han d'estar les grabacions.

LS: No estic fent el tall tècnic. El suport tècnic m'importa relativament. És una característica, no la condició. Per a mi, això (*en relació a les transcripcions*) es tan testimoni com el senyor que sortia en vídeo explicant.

IB: I després a l'exposició permanent he fet exactament el mateix. Quan fem l'exposició permanent... la plantejarem des de que nosaltres fem un museu testimonial. Aquells ítems temàtics que jo et parlava, que són els espais, els àmbits físics del museu, s'articulen sempre per testimonis. Aquest, per exemple, és de Lopez Bulla...l'hem tret del llibre. Però sempre són testimonis.

LS: Aquest terme de "museu testimonial" l'utilitzes tu o és un terme més ampli. Jo a vegades tinc problemes per denominar aquest tipus de museu...

IB: Saps que passa? Que si parles de "museu testimonial" hi ha ... a veure... A partir de la II Guerra Mundial aquests elements testimonials i memorials que es van fer en honor als caiguts a la guerra i a l'Holocauste i el no se que, tenen un perfil molt determinat que tampoc és el que nosaltres busquem. Això té una lectura política que nosaltres no tenim. Nosaltres som un museu de la ciutadania. La gent explica com viu, com és, perquè és com és a partir dels moviments humans, però no tenim tampoc un objectiu polític tan contextualitzat en un aspecte històric com són aquests museus. El museu testimonial sempre es vincula a això i per tant...

LS: Sí, però perquè es vincula?

IB: Perquè no hi han antecedents

LS: És que quan vas esbrinant i fent una mica de treball de camp, et trobaves que et deien: "però quin tipus de museus treballes?" I deia, els museus són memorials, però no en el sentit que se li dona, sinó els museus que conserven testimonis i memòria.

IB: Seria més fàcil que et trobis un museu del treball amb molts testimonis de gent que t'explica com està produint, perquè arriba, no se que... o un museu de la indústria, que sigui més testimonial, que no pas un museu d'història. El museu d'història acaba recreant i posant la veu de la reina Isabel la Catòlica... Per tant, la idea és que el testimoni és viu, en aquest cas, que t'està explicant o que ha deixat un testimoni escrit... El recurs que hem fet servir són testimonis escrits de llibres.

LS: És un problema com denominar el que estic fent

IB: Per nosaltres és el mateix. Tens el mateix problema que tenim nosaltres. Són museus que encara no estan definits com a tal, que no tenen un reconeixement des de l'ICOM com a museu, ni des de l'ICOM ni des de les institucions. És a dir, que a més a més tenen un debat polític interessant: Cal fer un museu d'aquests o no cal? Amb el treball que s'està fent a les biblioteques, a les associacions de veïns a les escoles,,, no n'hi ha prou? Clar, això és una opinió política. Hi haurà qui digui que sí i haurà qui digui que estem duplicant la feina. Nosaltres pensem que aquest material és molt bo, que és un material que un cop ... I després, aquí hi ha també materials que són els que es fan des d'escoles...

[sona el mòbil. S'aten breument i es penja]

Aquest la xtec l'ha tret. però aquest si que tenia material testimonial (*en relació als treballs fets per centres escolars lincats al web*). Això son pàgines web que es fan a les escoles...

LS: Aquesta l'havia vist, l'havia trobat...

IB: Aquest si que tenia testimonis que es podien consultar. però aquesta no es pot, l'xtec l'ha treta

LS: Aquest és un altre tema, això de les caducitats... [...] Ja m'has comentat que no feu projectes compartits amb altres institucions.

IB: No. O be fem difusió de coses que han fet els altres, i llavors arribem a acords amb emissores de ràdio, projectes d'associacions de veïns, de projectes diversos, biblioteques... A partir d'aquests projectes nosaltres podem intervenir o fer alguna col·laboració i la contrapartida és que el material passi al fons del museu. Sobretot per poder fer difusió.

LS: I això mateix del Coiné, que havia altra gent implicada, com biblioteques, no us va arribar res?

IB: No. Nosaltres tenim ara dos projectes en marxa, dos projectes internacionals. Un es un projecte organitzat per UNESCO i per ICOM que és la creació d'una xarxa europea de museus de la immigració. I això s'establiria a partir d'una plataforma comú, amb la qual nosaltres fem difusió de metodologies, d'actuacions i fem intercanvi de continguts...

LS: Una plataforma virtual?

IB: Si. No està encara en marxa, pero et passo si vols... Vam tenir una reunió l'octubre a Roma, ens vam reunir...

[*sona el telèfon fixe del despatx. IB s'aixeca a buscar documentació*]

Doncs mira. Això son les conclusions finals (*dona un document*) i lo altre és...

LS: M'has dit que esteu en dos projectes europeus...

IB: Si, l'altre és un que s'esta fent ara a Amsterdam i com que no...

[*segueix buscant documentació*]

LS: Precisament et volia demanar si havia alguna mena de documentació sobre el projecte o sobre el museu...

IB: L'estic fent ara. Aquest és molt antic (*el catàleg*), es del 2004 i a mes no en queden. Aquest es el que esta a la biblioteca nostra. I ara ens estan dissenyant el tríptic i despres farem el llibre, farem un llibret així..

LS: que no haguessis presentat una ponència en algun congres...

IB: Si, als dos. Aquesta és la de Roma (*mostra un document*) i l'altre no la tinc acabada. Faré la mateixa, em sembla. Estic modificant alguna cosa d'aquesta però... (*em dona el document*) Nosaltres en aquest projecte no hi participem directament, anavem com a ...perque de fet comença demà i jo tenia un problema de feina i no podia deixar el despatx. Aquest comença demà i jo presento la ponència... A veure. Això és un programa europeu en el que es demana un asubvencio per a fer uns treball de ..és mes de cultura i proximitat que

de memòria oral. Però bueno. Llavors ens convidavem a participar en el projecte europeu. Jo parlar amb les institucions. Cap de les institucions ni Cooperació de la Diputació estava interessat a recolzar-nos i jo, la veritat, es cque com a museus sols anar a un projecte així a Amsterdam, em deia que no. Llavors vaig dir que no podia participar, queu nosaltres no hi participariem en aquest projecte. perque a mes a mes la proposta ... *(li entren fotocòpies de la documentació i es posa a ordenar-la per donar-me la)*

LS: M'estimo mes llegir-m'ho tot i centrar-ho...

IB: I si vols et faig una fotocòpia de les persones que hi participen...

LS: Puc agafar la teva ponència?

IB: No, aquesta no perque es la que estic preparant...

[es comenten els documents que m'han donat]

LS: Moltes gracies per tot el que m'has donat. Si quan tinguis acabada la ponencia i me la vols passar t'ho agraire molt...

IB: Quan ho tingui...

LS: Si, es clar . Jo ara estic recollint i m'ho haig de llegir amb calma. Suposo que d'aquí uns mesos i vegi que tinc un volum una mica disparat... encara tinc un marge. Vaig procurant anar buscant tota aquesta informació. Es curios. A l'anar parlant amb les diverses persones veig que hi han temes molt diferents i en canvi hi han coses que son igual...

IB: Jo penso ara que hem de filar molt prim amb la metodologia. S'ha de ser molt rigorós i trobar, diversificar les metodologies de recollida de dades. Sobretot per no marcar... A mi em preocupa molt el treball antropológic. Per exemple, les primeres entrevistes les feia jo. I va arribar un moment que ningú em sorprenia. Saps allo que m'estaven dient el que volia. I vaig dir : ni una més! No tornare a fer entrevistes! En certa manera jo estic creant les expectatives de qui m'ha d'explicar que d'un viatge, o qui m'ha d'explicar que d'un moment de marxa, no? I es clar, estic condicionant molt el discurs. Per tant es molt mes productiu trobar tres o quatre metodologies diferents i diversificar la manera de fer les coses. Es a dir, el nen amb l'avi tenen una relacio determinada i s'expliquen coses que a mi un avi mai m'explicaria. Quan s'expliquen entre dues generacions migratòries es molt interessant, perque ara, per exemple, per la propera exposicio es sobre els immigrants en un barri conflictiu de Badalona. Doncs el que han fet aquestes dones es explicar-se les dones gitanes i les dones d'altres orogens, s'expliquen les histories d'arribar al barri, de quins problemes es troben... Clar a mi això m'aporta molt mes que si jo vaig a casa de la dona o la dona ve aquí i m'explica.... Saps? Despres les entrevistes a homes i a dones estan lligades a temes molt diferents. La mateixa història explicada... Aquest es un cas molt clar. Va haver-hi un dia un senyor d'aquí, un conegut sindicalista de Poble Nou, una persona molt activa i molt compromesa políticament, em va dir que havia estat en el museu i que tenia una història migratòria molt interessant i l'he recollida. Despres d'explicar-me la història migratoria em va explicar que se li havia mort un fill i en ple procès a mes a mes amb uns comportaments migrants molt concrets: vivien en barraques, coses així molt... Llavors em va dir, pero digue-li a la meva dona que t'ho explique, que ho farà molt millor. I efectivament. La història de la

dona es completament diferent i te connotacions migratòries molt diferents a les que te ell. Per tant, clar, és molt interessant...

LS: Això ho estic trobant constantment. No expliquen el mateix ni de la mateixa manera ni recorden el mateix els homes i les dones. Aquí hi ha una qüestió de gènere, que jo no m'ho pensava però es molt clar.

[ens interromp de nou la seva ajudant. IB ha de sortir un moment a resoldre un tema. Torna]

IB: Es molt més enriquidor trobar maneres diverses i diverses metodologies. I també es molt interessant el treball que es fa des de fora. Les biblioteques estan fent un treball de memòria oral que també està molt bé. Es un programa que estan fent les biblioteques de la Xarxa de Biblioteques de l'Ajuntament de Barcelona.

LS: parlaré amb ells, doncs.

IB: M'ho van passar l'altre dia (*un fulleto amb el cicle de Converses a Barcelona*) Aquest es el programa amb el qual han ...vols que te'l passi també? Aquesta és la subvenció d'Amsterdam. (*dona un nou document*) .

LS: Si ho fan la gent de Biblioteques de Barcelona, ja els trucaré

IB: "Vivències. La Barcelona que vaig viure". Estan fent entrevistes de persones de 1935 a 1945. Jo he vist una nomen, la vaig veure molt encarrilada a testimonis de TV3, model ciutat i guerra civil. Hi ha una persona que les està seguint totes i sempre t'expliquen el mateix. La Barcelona sitiada per los fascistas, no se que... Es una mica....

LS: nomen ho fan presencialment? No hi ha sortida a Internet?

IB: No. Hi ha un treball previ, i aquest dies son els dies que ho presenten. Mira (*consulta les dates del programa imprès*). Et faig una còpia si vols.

LS: Si, gracies. Tot i que trucaré a la gent de Biblioteques.

[es conversa sobre el nou organigrama de l'ICUB i qui està al front del Consorci de Biblioteques. Es parla dels orígens professionals d'Imma Boj i Laura Solanilla i el pas des de l'ICUB a la UOC]

LS. I jo per acabar ja voldria acabar de parlar d'aquest tema de les pautes. Es a dir d'aquests models de memòria que s'estableixen. Ara s'establert a casa nostra el model de "Memoria històrica", el model Escribano. I llavors tothom t'ho explica de la mateixa manera, amb el mateix to... I ho pots detectar. El model Holocaust també es un model determinat. Es a dir, que hi ha uns models que condicionen el testimoni.

IB: Jo el que trobo és que la concepció de científic, quan el treball no el fan els científics és molt...la gent manté moltes reserves. Quan dius es que el treball dels escolars es molt bo. Si, però no es científic! Nosaltres hem de fer l'opció o d'una proposta d'equipament de proximitat o d'una proposta d'un equipament científic. El camí del mig, que es el que nosaltres intentem no està molt ben valorat. Quan tu demanes una subvenció a una institució i dius. perquè nosaltres li demanem als veïns que facin... Ah, vale, això és proximitat. Si, pero els veïns no poden dir qualsevol cosa. Després avala una història

científica i un recorregut científic del que hi ha. Es aquest debat sobre si es científic o no ho és... Però clar..

LS: La validesa del testimoni...

IB: I després també l'objectiu que té aquest testimoni. Tu no agafes la història d'algú perquè sí. S'ha de tenir un objectiu. En el nostre cas, està molt clar que aquest testimoni ens relata una experiència d'immigració que ens ajuda a entendre la història de les migracions i d'altra banda a més és un document que d'altra banda té per nosaltres un caràcter molt pedagògic, molt d'enteniment de la ciutadania... És una altra versió de com es configura la història d'aquestes ciutats. No és una altra història. És la història de la gent i són les històries de la història. Però clar, hem de tenir molta cura amb com es fa i amb qui es fa, perquè el problema és aquest. Si tu treballaves especialment pel Memorial Democràtic hi ha una història preconcebuda que ja és la que és. Si tu treballaves pel Departament d'Història Oral del Departament d'Ensenyament, que a més a més un àmbit que es diu Historaula i que treballa la memòria oral des de l'escola, passa el mateix. Tenen una metodologia molt marcada. I el testimoni és molt flexible. És a dir, si tu dius, jo soc feminista i m'interessa molt la història de les dones al segle XX, ràpidament totes són víctimes del masclisme, del franquisme... No entrevistaries a cap que digui: "Ui, pues yo me realicé fantásticamente bien". Quan la facis de l'àmbit migratori, les dones s'han resolt fantàsticament bé.: Els anys 70 el meu marit es va quedar a l'atur i jo vaig tirar la meua casa endavant. Vaig muntar una petita empresa o no se que.. Vale? O l'altre dia: jo em vaig separar l'any noseque, em vaig quedar amb els fills i vaig muntar una perruqueria... Totes són... ara si tu vens des de l'altre àmbit: no és que el meu marit, és que em vaig acabar separant perquè... el victimisme, no? És a dir ¿ Quina és la història? És que elles històries són moltes, és la mateixa història. La mateixa dona t'està explicant la història. A nosaltres ens ha passat això. Doncs que han col·laborat en projecte de barri, de la Mina per exemple, i les dones t'expliquen comportament femenins els primers anys que van viure al barri que són uns. Quan a més agafes la vessant migratòria i el trasllat des del Camp de la Bota fins a la Mina, se comieron el mundo. És que elles lo hicieron todo, ellas solas. "Es que entonces los chicos cayeron en la droga, y nosotras montamos una asociación para combatir la droga en el barrio..." tot, tot, tot... tot són responsables, protagonistes d'un munt d'històries, no? Llavors una mica el tema és aquest. Has de mirar cap a on i qui ho fa.

LS: Està claríssim. Doncs escolta, moltes gràcies. Veig que estas molt enfeïnada. Moltes gràcies per tot i pel temps que m'has dedicat.

IB: Gràcies a tu

[boj2.wav]

[Quan l'entrevista es donava per acabada, van començar a sorgir temes que valia la pena enregistrar. Per això existeix un segon arxiu, la transcripció del qual ve a continuació]

IB: La meua tesi és sobre el Pavellon de las Misiones, que era un espai de la migració on es represaliava la immigració els anys 40 i 50 i quan el senyor es posa davant del plafo va i diu: ostras, esto me paso a mí. I llavors el senyor ens explica que vivia en las cuevas en Granada que entre todos los vecinos le consiguieron unos zapatos y un abrigo porque para venir a

Barcelona havia de venir vestido "de viajante". Paraules textuais del senyor. Le dejaron unos zapatos y un abrigo que se había muerto. Ell no s'havia posat mai en sa vida sabates, perquè vivio a Granada i portava alpargates, que se les feia ell. I ell diu que no recorda ni quantes hores de viatge, ni com era el tren, ni si feia fred ni si feia calor...L'únic que recorda es que es va posar les sabates per sortir de casa seva a Granada i no se les va tornar a treure fins que va arribar al Parc de la Ciutadella. I que les sabates li feien un mal horrorós. I es l'únic que recorda del viatge. I tot això perquè la policia a la porta de l'Estació de França no l'agafes i el portes al Pavellon de las Misiones. I després el senyor no va voler omplir el questionari.

LS: El meu sogre explica que ell va emigrar d'Almansa en barco. D'Almansa a València i de València a Barcelona en barco.

IB: Abans de la Guerra civil o després?

LS: Deuria ser el 20 i pico

IB: Abans de la Guerra Civil. Era molt freqüent. Tant des de Múrcia com de València es venia en vaixell, molt més que en la xarxa viària

LS: A mi em fa molta gràcia, però el meu sogre es incapaç de sentar-se davant d'un ordinador a escriure això. I després ens canvia les coses.

IB: Recordo una de les primeres entrevistes que vaig fer va ser un fracàs. perquè la gent de l'Ajuntament havia signat un conveni amb Televisions locals, amb televisió de Badalona. I ens va trucar un noi que ens va dir que treballava en multiformat per Sant Adrià i que podríem passar les pastilles. I que podríem fer alguna cosa de memòria història. Mira que he trobat una senyora –nosaltres també la coneixiem- aquesta senyora va emigrar i a més va tenir una experiència molt dura de la Guerra Civil perquè els feixistes van entrar a casa seva... I li dic: si vols preparo una entrevista i l'ha anem a entrevistar a casa seva. I efectivament. I la senyora ens explica que havien emigrat d'Andalusia a Girona. I ens explica la Batalla de l'Ebre a Girona !! Clar, a mida que anava explicant, a mi no em quadrava res del que ens anava explicant. I intentava recolocar una altra vegada coses que ella ens estava explicant. Perquè llavors des de casa meua jo veia el riu i la gent travessava el riu amb els matalassos... Clar, a Girona sí que hi ha un riu, però perquè la gent travessava el riu a Girona? A mi no em quadrava res del que estava explicant. Vam estar hora i mitja, eh? amb tots els recursos de temps d'un i de l'altre... I quan vam acabar li vaig dir: no montis perquè aquesta entrevista no quadrava. La senyora es molt gran, estava a casa de la seva filla i quan acabem l'entrevista surt la seva filla i pregunta com ha anat. La senyora es encantadora, moltes ganes d'explicar coses i tal. I li vaig dir, mira, jo no se si la teua mare ha tingut un lapsus però m'esta explicant que travessaven el riu a Girona i no em quadrava. Però que t'ha explicat? Li explico el que m'havia explicat. I em diu: "Calla, que ayer se quedo viendo un programa de la Batalla del Ebro". I la senyora s'havia posat de protagonista d'un documental que havia vist dos o tres dies abans. Es clar, evidentment si no tens molts coneixements històrics i vas només com a antropòleg, t'emportes la història i la reproduïxes. Clar jo tampoc no tenia gaires coneixements històrics, no soc una experta en Història contemporània, però sí que es veritat que hi havia coses que es queien per seu propi pes. No

quadrava que ella estigues a la gent a travessar el riu amb els matalassos perquè s'estava produint la batalla allí mateix. Però quina batalla a Girona? Una batalla allà mateix a la porta de casa? És que no em quadrava res del que m'estava explicant. A més amb vaixells, amb unes barcasses... Unos barcos? En el riu en Girona? Unos barcos que atraviesan de un lado al otro? NO quadrava res del que m'estava explicant. Per això et dic que clar, en un moment donat si no li dones els recursos de dir: Bueno esta señora sirve para esto... la gent se sent molt manipulada

LS: I per mi hi ha un tema, aquest tema de la memòria història, està liderat pels periodistes. Periodisme d'investigació i de divulgació. I llavors hi ha un rerafons, que d'una banda està molt bé perquè dona a conèixer coses i difon una part del nostre passat, probablement desconeguda, però es converteix una mica en el testimoni-espectacle.

IB: Això passa molt en immigració. Quan fem les entrevistes als immigrants dels anys 40-50 ens passa. Però quan les fem als d'ara, els d'ara tenen claríssim que han d'explicar el que s'està veient a la tele. Que veuen a la tele? Les diferències, no les similituds. A mi les diferències no m'interessen, perquè és un tema etnogràfic que a mi no m'interessa. A mi no m'interessa com tu prepares el cus-cus perquè ja ho he vist mil vegades a Karakia, el programa aquest, vale? Jo ho he vist moltes vegades. A mi m'interessa que fas a partir de les vuit del matí. Per poder explicar la ciutadania diversa, però no les diferències sino tu com a ciutadà, no? Pues cojo el Metro... M'interessen aquestes coses. M'interessen perquè és l'objectiu del museu, és generar les conductes de diversitat de la ciutadania i explicar la ciutadania en clau de diversitat però no com a diferència. Perquè tampoc som tan diferents, no? I si ho som, ja hi ha molts recursos per explicar-ho, però no hi ha recursos actualment per explicar les similituds. És terrible que t'estan explicant continuament coses que fan un cop a l'any! No m'expliquis el Ramadà que això ho fas un cop l'any. Explica'm que fas cada dia, on vas a comprar. Porque cuando vienen mis familiares me traen productos... Si, però tu cada dia on vas a comprar, al mercado o al súper? Vale, es lo que quiero saber. Encuentras los productos que te gustan en el supermercado? Si, cada vez mas. Esto es lo que quiero saber. No que et porten el te des del teu... Es mas bueno tu te, eso si que esta muy bien que me lo expliques... Però, aquestes diferències que veuen tan marcades als programes de divulgació sobre immigració i sobre diversitat són les que realment estan construint un discurs que no és el discurs de la ciutadania, és el discurs de la diferència. Clar, sempre veiem a l'altre. Quin altre? Això passa a les escoles quan expliquem que passa a les 8 del matí a les cases? A totes passa el mateix. Amb unes hi haurà una tetera, en altres una cafetera posada al foc, i unes altres jo que se que. però tampoc és tan diferent. Tothom escopetejat. Nanos correu que arriben tard a l'escola. Uns van per aquí, altres transport públic... Clar ens interessa saber la transcendència de tot això. M'interessa saber perquè algu ha sortit d'un lloc i ha arribat fins a llevar-se a les 8 del matí...Vale? Però aquestes diferències tan específiques, tan de detall, de les robes diferents, els comportaments diferents...Aquestes es el primer que t'expliquen quan fas una entrevista.

LS: Jo també ho crec. Hem fet un esquema i en aquest sentit els mitjans de comunicació han tingut el seu paper important, a més.

IB: I l'estereotip de l'altre, no se que, esta molt estereotipat. I ells una mica viuen en aquesta consciència. Pero l'altre dia ens passava. Tenim una exposicio de la Mediterrania aqui dalt. I hem tingut moltissimes escoles que han visitat l'exposició. I l'altre dia tenia un grup de Tercer que son molt petits i havia una nena que era de la India. I tota l'estona parlava de coses de la India. I jo li deia, la India no es la Mediterrània. Podem parlar de la India, pero la India no és la Mediterrania. Pero ella continuament explicava...els hi explicava la religió. "Si por que en mi pais tambien hay oratorios ...." Si però ara parlem dels oratoris de la Mediterrània i de les religions de la MEditerrania. Segurament igual la nena era musulmana i jo estav explicant l'Islam i per tant...Pero insistia molt en l'espai geogràfic i abans els hi vaig fer un puzzle que van muntar ells perque veiessin...doncs la nena insistia permanentment. Jo pensaa, es qu ese'ns va la ma, amb això de la diversitat se'ns ha anat la ma, se'ns ha anat del tot. Jo soc diferent. L'ofensa de que tu penses de que l'altre es diferent, pero la teva necessitat de ser diferent. Jo tambe soc diferents. Es clar que si,tots som diferents, però saps allò, aquella insistència molt i està molt mediatitzat. Hem treballat molt el tema de la immigracio des dels mitjans de comunicació. I amb un estereotip molt...el buenismo, el vamos a ... Fer un discurs de normalitat i ciutadania costa molt.

[sona el telefon]

LS: Imma, jo et deixo.

IB: Molt be. Ja m'explicaras com et va. Fins ben aviat.

b) Transcripció de l'entrevista realitzada per Laura Solanilla a Ester Prats, tècnica d'activitats i patrimoni de *Roca Umbert, Fàbrica de les Arts (Granollers)*

LS. Teniu molta informacio a la web

EP: És bo que algu de fora també t'ho vegi. Aquesta era una dèria del coordinador que havia abans que deia: som ajuntament , som una entitat pública. Per tant tota la informació que poguem posar a la pàgina web i que estigui a l'abast de tothom, hi ha de ser. Aquí hi ha una tendència com si hagues una mica de por, com d'anar-ho guardant ...no hio pengis perque t'ho veuran i t'ho copiaran. No, penja -ho perque quan mes t'ho copiin, millor, pèrque llavors vol dir que ets un model, que ets un referent, que ho estas fent bé. No has de tenir por de penjar les coses. No som una empresa privada.

LS. Feu fragments i qui es vulgui descarregar l'entrevista complerta, se la descarrega

EP. Ens esta pujant el pressupost per culpa de les descàrregues ¡!! Sort que quan vam començar no ho sabiem. Pero a mesura que la gent va descarregant, nosaltres tenim unna quota ...

LS. Cobren els servidors les descàrregues?

EP. Si . Va a compte de qui paga el servidor. Havíem comprat 2 Gigas cada mes i la gent s'esta descarregant 6, 7 Gigas. I es clar, aquestes gigues de mes les hem de pagar nosaltres.

EP. Quan vam vendre la idea ningú sabia que això acabaria passant, si no ens haguessin dit...Home !!! I ara que esta fet, és un èxit... Clar ara ningú s'atreveria a retallar un pressupost.

LS. Home, és un bon argument per no tenir la col·lecció digitalitzada. Es el primer cop que me'l diuen. Els arguments generalment són costos de digitalització, privacitat i que si ensenyen tot el que tenen, no anirien al museu.

EP. Mira, amb això del tema privacitat, nosaltres al principi teniem molta por, perquè clar el material que en principi... Les entrevistes tenim sort que com el projecte va començar el 2004, clar, lo primer amb que vam començar va ser comprar una càmera digital ... i vam començar fent tentines...Tampoc sabiem massa com anava la càmera digital... no et pensis que teniem un master... I és clar nosaltres tot el material, desseguida, des del primer moment el vam tenir digitalitzat. Ha sigut molt fàcil. Per això ho hem pogut penjar tot, perquè clàr, no hi havia res abans. I amb el tema de dades particulars, quan la gent vé, nosaltres els hi fem firmar uns documents que ens protegeixen bastant que algú ens pugui dir... Això no és Estats Units que a Estats Units la gent va buscar les pessigolles amb aquest tipus de coses i acaba... aquí la gent no te tanta tradició d'anar als tribunals... a Estats Units ho fan més.

LS. En seu cas (Museu de l'Holocaust) no era tan per anar a Tribunals com per dir: aquesta gent ja l'han marejat prou i els hi fa angunia exposar-se en public, per si hi ha algun sonat...

EP. Aquí tothom es coneix. Fins i tot ho veus en alguna de les entrevistes que hi ha gent que es talla i que diu "jo no dire el nom", pero t'ho diu "off the record" i hi ha gent que no... me'n recordo "te lo voy a decir delante de la cámara...que tu me echaste..." Si, si. Però clar, tu has de donar llibertat, tu reculls unes dades...

LS. Quina metodologia seguïu?

EP. Quan vam inaugurar això que va ser el juliol de l'any passat que es va fer la presentació pública, fins aleshores ho havíem estat fent la Berta, que era una becària que teníem, la Carme n'havia fet una .. Ho havia començat a fer jo i quan vaig començar a tenir més feina va entrar un becari que va seguir el projecte... sort de la Berta perquè ho va tirar ... ho ha acabat de tirar molt endavant.. el contacte directe amb els informàtics i coses d'aquestes. Va ser sobretot ella. Quan ja va estar una mica encarrilat, per saber per on havíem d'anar...

LS. A mi m'agrada molt aquest projecte, aquesta vinculació que teniu amb el projecte de recerca de Batxillerat, em sembla modèlic. (explicació del que fa el Museu d'Immigració). I que apareixia l'efecte "Escribano" i que la gent explicava el que ells creien que volien sentir.

EP. Això ens va passar una vegada amb un senyor de Sant Feliu de Codines. Vam trucar per entrevistar-lo i ens va portar l'entrevista escrita. Però no li havíem donat les preguntes nosaltres. I ell va suposar el que nosaltres volíem saber de la seva vida.

LS. Ella (Imma Boj) em deia això. Que la gent havia assimilat el model del que veia a la tv (model Escribano) i que s'havia adonat que treia respostes més naturals i més sinceres i menys preconfigurades si l'entrevistador no era un tècnic o algu del museu, sino un nano de l'escola... El que feien era donar-los hi una petita pauta de temes a tocar per trencar una mica aquesta... Però ells no tenien muntat era aquesta història tan trabada amb els instituts que teniu vosaltres.

EP. Ara serà la tercera edició que farem. Ja ens ha anat be tenir pocs alumnes, perquè porten una feïnada impressionant, i ara la Carol ho ha agafat més, ha agafat noves escoles, perquè clar sempre tenim una mica els mateixos que a més són els profes... l'origen d'aquest projecte està en els profes. Hi ha un profe que es diu Enric Alegre.. que a més té un llibre, "Història viscuda", i una pàgina web on va començar a fer aquest projecte. D'aquí va anar derivant tot lo altre. El primer que vaig fer quan vaig arribar aquí va ser entrevistar-me amb l'Enric Alegre. L'Enric, el seu col·lega que és l'Eduard Navarro, els profes que tiren més en aquest aspecte, són els primers que van portar alumnes. Però la gràcia justament és arribar a les escoles que no fan servir aquest tipus de recurs...

C: Que es una fàbrica que tothom té un cosí o un avi o un tiet avi que ha treballat en aquesta fàbrica. Que està molt implicat. El que passa es que dona moltíssima feina de seguiment. (...) en aquest cas l'alumne té dos tutors. El de l'escola i el nostre.

EP. Nosaltres amb els nanos també hem après molt. Al principi anàvem molt en tentineshi ha coses que... l'Enric ens ho marcava molt. Els nanos han de saber saludar... L'Enric fins i tot el primer any ens va proposar que els nanos escrivissin una carta, que es presentessin amb una carta... Ho vam suprimir perquè quedava molt artificial. Hem anat polint... Depen de cada alumne

C. Si, ara en tenim un que està tan content que fins i tot ha anat a casa de cada un dels entrevistats i els hi ha dut una còpia en digital i en paper... I és clar, els avis encantats de que vingui a casa a veure'ls

EP. És que a més, no és per tirar-nos pedres a la taulada, però és que tot això és el patrimoni que nosaltres tenim. La Carme després et portara a donar una volta per la fàbrica i es que s'està transformant en una fàbrica de futur. És que només hi ha un espai dedicat al passat, que és la Tèrmica i que té ... crec que uns 800 metres. Vull dir que es una cosa bastant petitona en relació als 20.000 que té la Fàbrica. Per tant, o aquí ens dediquem a explicar les persones o aquí no podem explicar res més. En la Rocaumbert s'explica només el procés de la Tèrmica, però és clar llavors perds...tens les persones. És que tenim 400

persones! Tenim una sort! I a mes encara estan en bastantes bones condicions físiques. Un senyor que ara està treballant amb nosaltres és antic treballador.

LS. Com va començar la iniciativa? Com neix aquest projecte?

EP. El 2004 es crea un jaciment d'ocupació finançat pel Departament de Treball i comencen a treballar 10 persones per tirar endavant el projecte *Rocaumbert, Fàbrica de les Arts*. Dintre d'aquestes persones havia un tècnic en comunicació, com la Montse, una persona més vinculada al disseny, un perfil més de bidell, més d'obrir i tancar, una persona de turisme, la Iolanda, una persona que va entrar molt en el museu... Allo, perfils molt diferents. Un dels perfils era el meu que vinc del grup de recerca d'en Joan Santacana i per tant he viscut una mica tot el tema una mica d'aprop i a més vinc d'història de l'art, o sigui que a mes tot el tema d'art l'anem controlant ... Per on comencem a tirar? Si tu vols tirar endavant tu no pots deixar els avis enrera. Llavors de les primeres coses que es va fer com a projecte de *Rocaumbert Fabrica de les Arts* va ser la trobada amb els antics treballadors. Es va fer abans que inaugurar qualsevol equipament. Es va fer el 19 de març i el 2 d'abril inauguravem la biblioteca. I això va ser l'alcalde que va dir: no podem inaugurar la biblioteca sense haver quedat abans amb els antics treballadors.

LS: per tant el projecte és completament impulsat per l'Ajuntament

EP: si, si . Totalment.. I llavors va començar...i quam vam tenir els 400 treballadors aquí...es clar es que començavemsense tenir cap llista, absolutament res... Sabiem que teniem gent que havia treballat aquí però no teniem res. Vam fer una convocatòria avisant d'aquest esmorzar que fariem, a tots els mitjans, es van anar apuntant i llavors ens va sortir una llista preciosa. I a mes en aquesta llista sabiem si havien treballat a l'assegador, quina feina havien fet, quins anys havien treballat més o menys.. Començavem a enfilar una mica de cara a fer les trucades i les entrevistes. perque, clar, si no vas molt a cegues. A partir d'aquí veus que entrevistar dones es molt més difícil que entrevistar homes...

LS. Això us volia preguntar. Jo no havia contemplat la questio gènere. Però esta sortint de forma recurrent amb tothom que parlo

EP. Estan escrivint la història els homes. Continues posant el micròfon a la boca d'un home perque te mes temps. Les dones no poden venir perque tenen els nets, han d'anar a comprar, no se què... Algunes si que poden, però...

LS. Us expliquen les coses de manera diferent? (Argentina, Museu immigracio...)

EP. Jo potser d'aquí.. jo no havia fet aquesta reflexio però segur que si perque els homes els entrevistem perque tenen càrrecs importants dintre la fàbrica. Quan tu vols saber un procés de la fàbrica no cal que vagis a buscar una dona per què ...400 filatures i un capataç, clar

LS. Havia una distribucio del treball que provocava una jerarquia espectacular...

EP. Les dones erent o teixidores o filadores. No tens gaire cosa més... Clar que et serveix per conèixer altres històries de la fàbrica. Però a nivell tècnic...

LS. Clar, com a memòria del treball hi ha una distribució de tasques que condiciona.. (Memorynet)

EP. Es clar. Aquí quan vols parlar de la Casa-cuna has de parlar amb les dones. La Casa-cuna era l'espai que proporcionava la pròpia fàbrica per tenir els nens de les treballadores ...de LES treballadores...

LS. Això que sembla tan obsolet no fa pas tant que funcionava (Guarderia Olivetti). Mes preguntes. En aquest projecte teniu altres socis? Està relacionat amb la xarxa de museus de la Ciència i la Tècnica de Catalunya?

EP. No estem dintre la Xarxa de Museus de la Ciència i la Tècnica. És una xarxa molt pròpia. Vull dir que encara que tu tinguis iniciatives vinculades al patrimoni industrial, no entres fins que no tens una seu. I no som ni seu ni res. Tot i que hem tingut moltes entrevistes amb l'Eusebi i està molt al cas de la intervenció que estem fent, però serà una mica com a Manlleu. Un cop tinguem tot el tema enllestit llavors podrem entrar a la Xarxa.

LS. Estem treballant amb ells en el tema de Gerri.

EP. Es que el MNACTEC ara mateix és un segell. Però el MNACTEC no valora molt aquest tipus de ... Ho coneixen però...

LS. L'Eusebi és d'artefacte i objecte

EP. Quan va anar a veure la Tèrmica...

*****

LS. Tornem a les preguntes. Son preguntes generals...

EP. Si t'interessa et puc donar, ja t'enviariem el numero de visites, d'on venen, i fins i tot com ens troba la gent..

LS. Esteu fent aquest projecte web i un projecte executiu per musealitzar la Termica...

EP. El concurs hauria de sortir ja. Ja vol dir que ens estem barallant perquè no sabem exactament el pressupost que tenim. La Generalitat paga 30.000 que és el projecte museogràfic, però volem fer museogràfic i arquitectònic alhora. L'arquitectònic puja entre 60 i 70.000. Ara estem mirant si els aconseguim o com ens ho fem. Quan això surti a concurs

acabarem tenint un document que ens dirà on va cada cosa. I a partir d'aquí és arreglar teulada ...

LS. El calendari diu que tenieu previst inaugurar a principis del 2009...

EP. Jo ara ho trobo una mica agosarat posar això... El 2009. Tot depen de les voluntats polítiques, que hi ha un moment que algú diu "aquest pressupost se'n va cap allí o cap allà..." I esta molt clar que això es fa segur i que això tira. Pot trigar mes o menys. La Tèrmica és això. De tota la Fàbrica , de tot Rocaumbert és l'únic espai on s'explicarà la memòria. I a mes a mes com a espai té el seu propi contingut: com es feia el vapor, com es treia l'energia... Pero no ens podem oblidar, que hi ha una part molt important de veus de la fàbrica, que deia la gent, que sentia...

LS. Trobo el nom especialment bonic. Per cert, parlant del projecte web quins mecanismes d'avaluació teniu? Estadístiques, enquestes...

EP. Anem mirant bastant el que ja gent es va descarregant a la web i com que tens molt retorn dels avis, per exemple hi han avis que estan penjats i no s'han trobat. Els hi vam enviar on estaven penjades les seves entrevistes, pero es veu que no hi ha prou. O sigui que ara el que estem començant a el-laborar és un document on pas a pas puguin trobar-se. Els han trobat els nets però ells no saben on son.

LS. Poca capacitacio digital...

CP. Si perque de l'entrevista els hi donem una còpia en DVD, i te'l tornen...nena, que això no em va... Un te un format diferent i els hi tenim que tornar a grabar una còpia... Vull dir que els tenim bastant per aquí els avis.

LS. Vosaltres quins son els principals avantatges i limitacions d'Internet

EP. Els costos i de vegades els propis entrevistats com que son tan grans no saben ni entrar-hi... A nivell intern vam haver d'assegurar-nos com guardàvem les còpies , si ho havíem de cedir a nivell de drets..Per a fer tota aquesta feina vam haver de treballar molt en equip amb la gent de l'Ajuntament, amb l'arxivera municipal que a més a més ha treballat molt i amb els informàtics de la casa, perque encara que tenim una empresa externa, hi ha coses que...

LS. Molt bonic el disseny de la web. S'ha cuida't molt la usabilitat

EP. Es que Internet és un avantatge. Quan fas formació als alumnes de Batxillerat els hi dius, aneu a l'arxiu, a la web i els hi ensenyes allí mateix , us decarregueu aquell excel i coneixereu tot el fons que hi ha allà, despres us mire... Clar, poder accedir des de qualsevol lloc... Per exemple, quan fas les presentacions depen d'on les fas no hi cap *plug in* per poder veure les entrevistes o no arriba la veu dels altaveus. Tens el portàtil, poses el micro i a la

sala ningú sent res. Llavors havíem pensat que si hem d'efor moltes presentacions portar els altaveus perquè com a mínim t'assegures que la primera fila ho sent. Coses d'aquestes que passen.

LS. Fem una mica de ciència ficció. Imaginem-nos que hi ha una sèrie de gent que està treballant amb Patrimoni industrial i que s'estan digitalitzant totes aquestes veus de diferents llocs: els saliners de Gerri, els raiers de no se on... Vosaltres creieu que seria interessant o estariu disposats a jugar en un tema de xarxa?

Ep. I tant !

LS. Però hi ha gent que diu que no, que ja vindran al seu museu...

EP. Es que això és el que hauria de ser el MNACTEC. Una xarxa virtual de museus i d'històries ... que a més del teu espai físic, tu tinguis la Tèrmica acabada o no, hauria d'haver-hi una línia d'ajuts directament dedicada a això...

LS. I fins i tot jo penso que a nivell internacional, perquè penso que aquestes memòries del treball n'hi han en molts idiomes....

EP. El problema és que jo em fico a Anglaterra i miro a tot arreu, però un anglès no vindrà a mirar aquí. Tot i que posi la web en anglès, tots aquells talls...això no ho tenim ni traduït perquè és que no ...

LS. Aquest és un dels grans problemes. Els esforços i costos de les transcripcions

EP. És que nosaltres som molt xulos en això. Nosaltres no hem fet transcripcions escrites d'aquest material... Ens ho vam estar plantejant però ens suposava una inversió impressionant i no hi trobavem un avantatge especial. I a més ens vam estar informant de tot aquest tema de digitalització d'audios, vaig estar parlant amb un arxiver d'aquests superconeguts d'aquí Granollers, Manel no se què, que tira molt en tema de digitalització i tot això, si no tens pressa espera't 10 anys, que posaras la cinta i es transcriurà sola.

LS. Una cosa és el tema tècnic, però jo crec que el pitjor són els prejudicis mentals. I malauradament haig de dir que la majoria dels arxivers (no tothom) acostumen a ser força més conservadors que els museòlegs.

EP. Nosaltres hem tingut molta sort. Hem tingut una arxivera molt oberta. Però és que a més el Fons Rocaumbert, quan nosaltres el vam recollir, no t'explico com estava. Vam fer una feina tots... Va ser als inicis. No ens podem plantejar un treball de memòria sense tenir el fons preparat.

LS. Pregunta 10. Patrimoni intangible.

EP. Patrimoni és el que ens ve dels pares. Etimològicament és el que rebem. Com no coservem la memòria industrial o del treball... no té res a veure com treballava el meu pare esllomant-se tot el dia o aquesta gent d'aquí que feia dos torns amb el treball que tenim ara. No ho podem entendre. Ni el treball ni... ens hem anat més enllà: parlem de democràcia, parlem de treball de les dones ... hem obert molt més el camp de treball

LS. Sembla molt obvi parlant amb vosaltres però no tothom ho veu igual.....La UNESCO diu això jo crec que per una certa cobardia. Politicament és més fàcil moure el Misteri d'Eix o la Patum de Berga que no els testimonis dels represaliats de la Guerra Civil. A la UNESCO els hi es mes comode no mullar-se.

EP. Una cosa que et volia comentar és que al principi la primera vegada que feiem formació amb el Batxillerat , que treballavem molt amb l'Enric Alegre, voliem portar una cinta de video on sortis l'Enric Marco. Perque? Perque nosaltres considerem que es fonamental entendre que per fer recerca oral, recerca de memòria, ha d'estar super ben documentat. Que no s'hi val agafar una grabadora, grabar la veu de cadascu i venga, venga, venga.. Tu, com a historiador has de seguir una metodologia i uns processos. Esta mes que payout. Havia passat feia poc això del Marco i vam contactar amb la Montse Armengou del 33 per conseguir la cinta i passar-la als nanos. I no ens la va deixar. I tenia raó. Ella deia: aquest documental és meu i vull que surti on jo digui. I a mes a mes si heu de projectar aquesta cinta vull tenir una xerrada abans i poder explicar a la gent que és. No ho vull deixar perquè es pot tergiversar molt. I la gent que treballa amb memòria oral i a nosaltres ens ha passat, sobretot a l'inici del projecte –ara no perque com que va be tothom està content- peroal principi te n'adones que els historiadors són molt reacis a aquest tipus de fonts. Per què? Perquè els hi sembla que són molt difícils de comprovar. Però bueno, un paper també pot dir una mentida. Si un paper de la Tèrmica, el senyor que ho va apuntar posa que enlloc de 500 tones de carbó en posa 50 perquè es va equivocar, aquell paper tampoc esta dient la veritat de consum de carbó.

LS. Sempre surt el tema de la veracitat.

EP. En el moment que estableixes un sistema en que periodicament fas passar avis per aquí, detectar mentides és mes facil, tot i que no n'hi han. El propi sistema cobreix. Un avi no vindrà a explicar depen de què si sap que no era veritat perque sap que estem entrevistant a molta més gent. S'autoprotegeix i a mes a mes en una entrevista és molt dificil descobrir si una persona t'ha dit una mentida. Però si entrevistes 10...

LS. Hi han coses que no son exactament mentides sino interpretacions que evolucionen amb el temps.

EP. Fins i tot és el que vam parlar amb la Montse. Ens hem tractat molt i la volem convidar en una altra sessió. Es en un pais normal que passen coses d'aquestes,perque el que vol dir es que s'esta fent be la investigació. A Alemanya el cas de l'Enric Marco no és frequent però

es normal trobar un impostor i descobrir-lo. El que no és normal és no descobrir-lo perquè llavors el que vol dir es que no s'està fent investigació ben feta. Llavors que aquí passi no vol dir que la Montse Armengou estigui fent res malament, ni TV3 sino tot el contrari. Que gràcies a tot això em pogut descobrir i no ho hem descobert d'aquí 20 anys. Que s'ha descobert quan aquest senyor estava a punt d'anar amb el Zapatero i la bandera. I llavors és un problema que també ens hem trobat aquí a nivell local. Ens ha costat trobar historiadors que vulguin ficar-se en aquest projecte. És més perquè han vingut de fora amb en Santacana, bueno si vens amb en Santacana ja vens amb un *pedigree* darrera que ja és diferent, perquè si no haguessim tingut problemes importants, perquè no es considerat com a història pels historiadors i no ho utilitzen com a eines i t'hi posen pegues.... I només els hi va faltar l'Enric Marco ... no, no, lo de l'Enric Marco és normal i és bó que passi. (17:56) Jo ara hauria de marxar.

LS. Workshop Universitat de Vic. Us convidem?

EP. Encantats.

LS. Son poc freqüents aquest projectes aquí.

CP. Si. Jo he aterrat fa quatre mesos i em pensava que hi havien molts més d'aquests projectes.

LS. La gent que treballa amb Patrimoni a Catalunya té com alergia a les TIC. En 10 anys s'ha canviat moltíssim. En aquest sentit és més fàcil que un projecte que comenci de zero com el vostre es plantegi el web com el teniu que no pas reconvertir

CP. Fa més mandra, suposo

LS. Mandra, costos...val diners digitalitzar entrevistes...sobretot mentalitat. La gent que està acostumada a guardar "coses" té la sensació de pèrdua. A més com la memòria té aquest aspecte mutable, encara sembla més que se t'escapa.

CP. Quan fas un llibre també el fixes.

LS. I jo crec que les reticències en aquest tipus de qüestions es per la pèrdua de la materialitat. Els objectes són més fàcils de conservar.

CP. Podem fer la visita a la Tèrmica ara si vols....

c) Transcripció de l'entrevista realitzada per Laura Solanilla a Marc Morell i Jaume Franquesa, *Projecte Med-Voices*. UIB.

LS: Però a mi en el fons m'interessa molt aquesta diversitat de respostes. Gent del vostre projecte que no van respondre el qüestionari, però m'han enviat articles que ells han fet

JF: Com per exemple?

LS: Com per exemple la Julie Scott, la coordinadora del projecte. Aquesta ha fet el desembarcament de documentació. Qui més? La Rachel Radmilli de Malta m'ha enviat coses molt maques, després el Costas Constantinou de Xipre, també. El de l'altre Xipre, el turc, que m'escrui que ja ho farà però que esta..

MM: el Husein...

JF: Si, el Husein...

LS: La que m'ha costat molt de localitzar però ha sigut la Cristiane Dabdoub Nasser que està a ..

MM: esta a Jordània ella ara...

LS: Amb aquesta estem en tractes. Amb el Gunther va ser divertidíssim amb l'Skype, yo te grabo... va ser molt bo. I em sembla que del vostre projecte –ara no ho tinc aquí- sembla que ningú mes. Jo estic obrint altres projectes. Però vaja, déu n'hi do la descàrrega d'informació que tinc.

JF: Jo crec que et convé Canàries. Han treballat molt el tema aquest de memòria...

LS: Us haig de ser sincera i dir que quan vaig trobar el vostre projecte...aquestes coses no es troben al Google, es troben buscant i seguint enllaços...Jo el primer que vaig trobar va ser l'article de la Margaret Hart al *Journal of Intangible Heritage*. I a partir d'aquí va ser on vaig trobar el projecte i tota la llista de *partners*...

JF: Vale

LS: Estirant la corda vaig anar traient tot. Ella no m'ha respost el correu, però es igual: insistiré perquè soc pesadíssima.

MM: És molt guai i t'ajudarà. El problema es que va de crani, com tothom.

LS: Jo ho entenc que la gent no tingui temps. Jo entenc que tothom tenim moltes vides, i moltes tesis i moltes coses...

MM: Però insisteix, eh? Amb un altre te diríem, buff, però amb na Margaret insisteix, perquè ella t'ajudarà...

LS: Estic donant una mica de marge i seguiré insistint. I si cal agafaré el telèfon i la trucaré. I me n'en sortiré.

JF: La Margaret es molt probable que et digui el mateix que el Gunther. Truca'm un dia i en parlem.

LS: Perfecte

MM: Es com nosaltres també. Aprofitant que jo venia...[a *Barcelona*]

LS: Però a mi m'està be. Jo crec que la metodologia és molt interessant per prescindir-ne quan cal. La metodologia serveix per fer coses no per sotmetre-t'hi.

MM. Exactament. I t'obri camins que a lo millor que a lo millor son mes interessants.

LS: Mira, jo envio el qüestionari i provocho respostes diferents. A partir de les respostes, si fem una entrevista, fantàstic. Ja m'espavilaré jo a veure com aquesta informació que estic recollint com me l'organitzo per analitzar-la. Però això es el meu problema. JA he trobat maneres de fer-ho, he trobat un programa de tractament de dades qualitatives, l'Atlas TI, que et permet posar de tot i ..

JF: ...i anar traient resultats...

LS: Això és el que estic. Si voleu, xerrem del vostre projecte. Aquí al qüestionari hi havien com 10 preguntes, però en realitat m'importa més que m'expliqueu una mica... del vostre projecte ja se aquest moment forces coses, ja se les coses generals: que es un projecte europeu, que és una xarxa de 13 ciutats, que la coordinació era a Londres, tot i que anava de ciutats mediterrànies, i doncs que éreu *partners*, i que havien nou idiomes i que tot això es va concretar en una base de dades a Internet, però que després cada ciutat d'alguna manera va fer doncs la seva explotació i el seu ús, en el sentit més lliure del terme, del projecte. I per tant, el que a mi m'interessa no es tant aquesta cosa general sinó la vostra explotació, perquè vosaltres des de la Universitat us va semblar que això podia ser interessant, perquè us hi vau afegir i una mica com va anar, quin resultats en vau obtenir i si vau fer coses, per exemple la Margaret va fer una exposició presencial, els de Granada van fer un CD i una exposició *on line* dels seus resultats... Una mica es això.

MM: Hi han moltíssimes coses. Hi ha una millor abans d'entrar en aquestes coses més en concret que per tant a lo general i que pot ser interessant per tu. Tu saps que aquest projecte esta emmarcat en dins lo que és *Euromed Heritage Programme*. M'imagin que hauràs visitat, i si no ho recomano de fer, els altres projectes que pertanyen a aquest programa. Perquè una de ses clàusules que donen quan tu fas es *bidding* per aquest projecte, és l'aplicació que donen les noves tecnologies en aquests projecte. En el sentit que tot i que no estigui centrat només en això, voras que gairebé tots aquests projectes tenen com a objectiu també ofertar una pàgina web allà on se posen els coneixements. Això com a marc, era una de ses coses que s'havia de fer abans de començar.

JF: De fet, jo començant pel final del que deies, en la nostra primera reunió conjunta, que es podia considerar primera, no la inaugural però la primera, que va ser a Canàries, el tema de la web va suscitar molts problemes... La web havia de ser tal i com estava entès, havia de ser un recurs de visibilització. No era el projecte fer una web. Aquesta era la idea que teníem. Hi havia parts que pensaven que no, que el projecte bàsicament era fer la web i que la web havia no s'entenia com a un suport. Jo crec que bàsicament els problemes eren d'enfocament més acadèmic o menys de la recerca, no de l'aplicació dels resultats de la recerca. De la recerca. Aquest matis crec que és molt important. L'aplicació pot ser acadèmica o no, s'ha de resoldre els problemes, però que la recerca tingui uns criteris de...

LS: ...rigor...

JF: ...de rigor, això es un requisit que... és acadèmic. Sigui acadèmic el que la fa o no. I llavors hi havia, era la majoria i nosaltres ens comptaven en aquests, que ens feia molta por ficar-nos en una cosa sense haver definit abans aquests criteris... I perquè nosaltres enteníem que això era en primer lloc una recerca. I això va ser... I per tant, el tema de la

web va ser sempre un gran problema. Mai no es va definir molt bé. I de fet això no és aliè a la natura difícil de definir del propi concepte de Patrimoni intangible. Perquè de fe, encara que el títol del projecte és *Oral History and ...*

MM: ... Historia oral i practiques culturals a les ciutats mediterrànies...

JF: ...en realitat no es va enfocar gaire així, es va parlar mes de seguida de Patrimoni intangible que no pas d'Història oral

MM: ...de Patrimoni intangible hi havia un altre punt molt important que també era per complir amb sa programa perquè ens donessin el projecte, que era es fet de tenir uns *targets groups*, uns grups destinataris del projecte. Es curiós com sa pàgina web que estava contemplada com un recurs mes, com també ho podien ser els *papers* acadèmics que podíem escriure, els congressos que podíem muntar, exposicions, a Mallorca en vàrem fer en un Seminari que no esta per Internet perquè després no ho pots ficar tot lo que has anat fent, però bueno.. Era una cosa mes. I també entre elles eren els destinataris. Curiosament això dels destinataris tenia molta força això en es principi. S'havia de comptar amb un grups que estaven sobre el terreny, l'investigador havia de fer recerca en aquests grups. Jo crec que això va anar baixant i se va anar erosionant, se va anar fent mes petit, aquesta motivació per treballar amb grups locals i lo que va anar creixent, paral·lelament, va ser l'interès cada vegada creixent en lo que va ser la pàgina web. I crec que te una relació inversament proporcional ses dues. Es a dir, per un costat hi havia aquelles ganas de voler treballar amb uns grups destinataris en concrets, en el nostre cas eren associacions de veïnat i associacions de protecció del patrimoni, en altres casos eren altres grups de recuperació de memòria, estem xerrant de Xipre, Nicòsia, una ciutat dividida, etc. I lo d'Internet era mes bé una cosa on se plasmaria la recerca que s'havia fet i prou. Això ha canviat. Ara curiosament quan escrivim nosaltres sobre com ha estat l'experiència *mediocres*, xerrem més de la pàgina web i del que vam treballar que no de l'experiència amb els grups destinataris del projecte. Jo crec que es una relació important a destacar.

JF: De fet, al principi es parlava de *citizens involvement*, o sigui participació ciutadana com un *output*, com un dels resultats importants del projecte i que enteníem que innovàvem mes nosaltres.. això va ser un tema de discussió diguéssim, aquesta participació, aquesta implicació de diferents grups, aquesta participació ciutadana, aquesta capacitat fins i tot de mirar de trobar canals on la gent es fes propi el patrimoni, etc. Aquest tipus de coses no s'obtenien només a partir dels resultats de la recerca, sinó del procés de recerca en si mateix. Es a dir, aquest va ser, sempre va ...a veure, t'explicaré una petita anècdota que jo crec que reflecteix el problema conceptual també. Es van definir de moment set temes, es veu. Mes enllà de que els temes estiguin mes o menys ben definits, es difícil de tenir temes apropiats per cadascun del set, i mes abans...

LS: Persones, vivint junts, treball, *workshop*...

JF: Això sempre es molt complicat de definir set temes, o vuit o nou o quatre. Sempre és... I mes quan cada ciutat tenia uns interessos diferents, un projecte llarg, que evoluciona, que s'ha de fer abans... en fi. Però una miqueta, el que havia es com equips que pensàvem que mes que haver temes que tanquessin la cosa, que convertissin en producte els ítems que en

un determinat moment es convertien en peces de mèdia que anaven a la web i els encaixonaven dins d'un calaix, que el que feien falta eren tipus, criteris de distribució dels elements que pensessin mes processualment, per entendre'ns. Clar, això mai es va arribar a portar gaire a terme, son converses mes tingudes en reunions d'aquestes de bar que al final no es duen a terme, però pensar, per exemple en possibilitats de blanc/negre, no? Més de jugar amb oposats i combinar oposats que no pas de fer calaixos... I això és un dels problemes que pensàvem que convertir el tema de patrimoni intangible i cosificar-lo fins a tal punt, era d'alguna manera subvertir l'essència del patrimoni intangible.

LS: De fet, el Gunther va dir una cosa que em va...va dir coses molt interessants, però en va dir una que a mi em va copsar, que em va fer adonar-me que no tots els participants buscaven les mateixes finalitats en el projecte. Es a dir, que hi havien ciutats que tenien una clara intenció de recerca o d'activitat més acadèmica i en canvi altres estaven lligades a una promoció del turisme, del desenvolupament turístic, en alguns casos concrets en zones molt de conflicte m'imagino en el cas de Betlem o de Xipre, que fins i tot hi havia un tema com d'inclusió social amb societats políticament molt convulses... Es a dir que hi havien situacions de partida extraordinàriament diferents, finalitats molt diferents i per tant usos i utilitzacions del projecte de forma fins i tot contradictòria, ja que tal i com em va insinuar el Gunther, el problema és que passa ara. Sembla ser que s'està intentant muntar una mena de consorci, i hi ha gent doncs que el que vol és comercialitzar els productes, no? En canvi hi ha altra gent o altres equips que no.

JF: Aquesta intenció, aquesta línia, sempre hi han hagut línies de debat...Ha estat un projecte molt ric en debats, extremadament ric...aquesta línia de possibilitat de comercialitzar va aparèixer a la mateixa reunió de Canàries. Es a dir el problema de la comercialització i els problemes de que es feia amb el patrimoni intangible, el problema metodològic i el problema ètic sempre van anar molt lligats...

MM: ...i molt lligat a l'aplicació de noves tecnologies. Això torna a estar lligat directament. Com a anècdota. En aquesta segona reunió, es la primera on la gent ja tenia coneixement de que estàvem fent, però segona oficial que se fa, a les Palmes de Gran Canària. En aquesta reunió, sa gent que anava a muntar sa pagina web i de fet se va dedicar molt de temps a explicar-nos com seria aquesta pàgina, ja havia una intenció forta de que la pàgina tingués mes presència que altres coses per que nosaltres també havíem apostat. tenia una intenció molt clara a lo millor de poder incloure rutes alternatives de turisme, promocions hoteleres alternatives, etc., per tal de captar... vendre guies inclús...I això ja era a es principi d'es projecte, be feia un any que havia començat però no mos coneixíem encara. I allà ja hi va haver aquesta forta posició. Després, en Gunther t'està comentant això d'es Consorci? Això encara no ho hem discutit tots perquè encara no hem tingut l'ocasió d'estar, però si que hem tingut xerrades a dues bandes i tornem a tenir el mateix. Es a dir. Ha estat bastant a es principi, mentres fèiem feina, com que se va oblidar i tothom va poder fer la seva i ara se torna una altra vegada a empaquetar-ho tot cap aquí. Be, va ser un punt de conflicte, però també hi tenia molt a veure la visibilitat en la web i es aquí on pren força, es aquí on se parlen dels projectes. De fet es gràcies al web que tu mos trobes.

JF: I la importància de les institucions perquè en aquests cas es comença a parlar de Patrimoni intangible perquè la UNESCO esta treballant en el tema de Patrimoni intangible

LS: Lo del Patrimoni intangible, sembla una bestiesa, però em sembla que no si m'he llegit tot el que esta publicat sobre PI però gairebé. Tampoc es tan difícil. No hi ha tant. Haver-s'ho llegit tot es haver-s'hi dedicat una estoneta. Però em sembla que l'únic lloc on jo he trobat el concepte de Patrimoni intangible lligat a aquest tipus d'accions, la primera vegada que ho trobo es a l'article de la Margaret Hart. Escrit. Després, una altra cosa es parlant amb gent que d'alguna manera t'ho diu, t'ho deixa anar, t'ho insinua... Però així, per escrit, algú que ho posa en el titular de l'article, es la primera vegada que jo ho lleigeixo es en l'article de la Margaret Hart. Tal qual.

JF: Això es un concepte que si jo no m'equivoco el *MedVoices* no porta inclòs. Be porta el terme, mes que el concepte, el concepte es va elaborant de manera conflicte a traves dels anys.

LS: però t'asseguro que si tens la paciència de llegir tota la documentació oficial que esta penjada a la pàgina de UNESCO, totes les Convencions, addendes i els llistats i enumeracions de coses que ells diuen que es Patrimoni intangible, això no existeix. Això no hi es.

JF: però el terme si.

MM: però aquesta era la intenció original. En es projecte era això. Fins i tot es volia fer una llista d'ítems per poder-ho enviar a UNESCO. Això a les Palmes també és on se debat. Es aquí on jo també crec que hi ha un punt de trencament tal manco pel lo que fa al nostre equip de recerca local, que son nosaltres dos i no n'hi ha mes. Altres equips van fer també aquesta aposta però va ser individual, cadascú de dir, no això no ho volem fer. Es a dir per un costat se mos estava demanant cercar gent que dugués calçons amb bufes pel centre de Palma, calçons amb bufes son es bombatxos de Ball de Bost. Com les sardanístiques al centre de Ciutat Vella avui en dia, que n'hi deu haver. Però nosaltres trobàvem que d'això ja n'hi havia prou. I es aquí on va entrar la nostra feina particular, local de voler-la definir, que era aquest patrimoni intangible en so context urbà en sa qual nos movíem. Això, aquest exercici, me sembla que el va fer jo crec que tothom, es que mes feina va fer dins del projecte i es que menos va fer dins del projecte. I ho va fer d'una manera molt variopinta que es lo que pots veure. Marsella, per exemple, els interessa molt la mobilitat, temes de mobilitat i tot lo que han estat migracions al nord d'Àfrica i la seva presencia en espais públics ara mateix a Belsunce. Be podien veure que ha passat a cada lloc. Nosaltres vam fer una aposta ferma, perquè aquell moment havia un gran debat públic sobre es Patrimoni tangible que trobàvem que era un debat que era intangible. És a dir, no se pot deslligar d'allò tangible. Per començar, trobam que tot va junt. Que aquesta partició de Patrimoni intangible, patrimoni tangible, es un poc un "cuento" vàrem pensar. I trobam que havia massa presencia de lo que era Patrimoni de pedra però que no era tot el procés de producció d'aquest patrimoni, tot el procés de protesta contra aquest patrimoni, que no estava tocat...

JF: Tampoc es que ens ho haguéssim inventat nosaltres. Es que nosaltres tampoc volem dir "tot es això". El que ens sorprenia es de cop i volta ens arribes i es pogués fer veure que això no existia. Això es el que no compreníem, quan es un projecte en el que, no únicament

però si la major dels que interveníem, érem científics socials. Ja no parlo de gent d'Humanitats, sinó de científics socials. Londres algú és sociòleg, per exemple.

MM: Si, si, la gran majoria son antropòlegs socials, sociòlegs...

LS: Es una situació molt sorprenent. Jo vaig entrar d'una forma molt tímida i pensant que era una cosa molt establerta i em sorprèn molt aquestes contradiccions que existeixen del discurs de la UNESCO no te res a veure amb el que...

JF: Respecte la UNESCO, jo no he treballat específicament el tema però se que també m'hi vaig haver de ficar i te com uns correcció a la definició del 96, te una correcció del 2002 o algo així...

LS: del 2003

JF: Vale. I en aquesta definició certament ells tenen al cap els calçons amb bufes que deies, però hi cap molt mes.

LS: (llegeixo la definició de la UNESCO): "El "patrimonio cultural inmaterial", según se define en el párrafo 1 *supra*, se manifiesta en particular en los ámbitos siguientes:

a) tradiciones y expresiones orales, incluido el idioma como vehículo del patrimonio cultural inmaterial; b) artes del espectáculo; c) usos sociales, rituales y actos festivos; d) conocimientos y usos relacionados con técnicas artesanales tradicionales" No son pantalons amb bufes, però....

JF: el que vull dir-te es que la definició, i de fet el que es modifica respecte la modificació anterior, no es tan afegir alguna sèrie de punts, que es fa , es a dir el llistat te el problema de que parlàvem, que es un llistat. Per tant, es discret. Diu algo així la definició, afegeix com un final o un principi que algo així com: Tot allò que fa possible la salvaguarda dels grups mateixos com a tals. És a dir, això dit en termes de ciències socials, la reproducció social. Es a dir allò que fa possible la reproducció social. Amb lo qual ens estem fument en un "berengenal fort"...

MM...enorme...Cosa que se repeteix en la Llei de Tradició i Cultura Popular del Govern de les Illes Balears del 2002, que ve a ser com voler aplicar a nivell autonòmic l'article de la UNESCO que estem comentant ara.

JF: Quan parlem de reproducció social, clar...ens estem embolicant. Perquè que fa que es reproduueixi...

LS: Ens estem embolicant molt perquè aquí al salt a aquesta famosa cosa que hi ha tanta polèmica sobre la memòria històrica i tu comences a demanar a la gent si te la pot definir, comencen a sortir frases molt curioses que no tenen res a veure. Tothom, en els diaris esta sortint constantment esta sortint la memòria històrica, la memòria històrica, però jo en aquest moment no se definir-te que és la memòria històrica

JF: Això vist amb els anys jo diria, no se si el Marc hi esta d'acord, que potser el 2003 s'hagués plantejat mes en termes de "memòria oral i practiques culturals", lo que posava el titol original, jo crec que potser hi hagués hagut menys embolic i potser s'hagués fet mes feina del projecte.

LS: Vols dir que el terme de patrimoni intangible ho va enredar una mica

JF: Jo diria que sí. Va ser molt ric des d'un punt de vista de discussió i de fins i tot la història de com es va anar movent el grup, es un concepte clau per estudiar com funciona el projecte al llarg del temps, però a l'hora de fer feina...

MM: ningú en xerra de tots aquests ítems. De totes les ciutats que hi ha ningú en xerra

JF: Jo crec això es va perdre

MM: tothom es va escapolir. Un ho va fer xerrant de cosmopolitanisme. Que es una cosa que ja em diràs, aquest tipus de relacions cosmopolites es una cosa que aquí no es recull. Un d'altres ho vàrem fer en tot el que eren moviments socials lligats a les reformes urbanes que se donaven en àmbits patrimonialitzats, com érem naltros, uns altres en temes de mobilitat... Tothom se va escapolir d'aquest llistat. Només en es principi hi va haver qualcú de Xipre de se sud, de Nicòsia sud, que no eren els que al final es van encarregar del projecte, que ell volia estudiar les danses greco-xipriotes. Crec que era s'única vegada que he sentit algo que realment tenia a veure amb aquest llistat que ... D'això no se'n va tornar a xerrar. Ells se van dedicar a la memòria del conflicte que hi va haver, etc., amb el Costas... Tot el tractament de premsa que fa...

JF: tot i que va haver sempre equips mes.. es va generar un consens. Va haver equips que van tirar... Hi havia com dos extrems i els que anaven al mig i anaven fent lo seu

MM: Però ningú ho va acabar fent això altre. Una cosa es que després se va polaritzar en coses que naltros, o que jo personalment trobava molt elitista que era xerrar de cosmopolitanisme, d'aquella Arcàdia feliç on se trobaven tantes cultures diferents amb so sistema colonial que va haver a Beirut a Alexandria, que son temes que tocaven ells... amb temes que vulguis o no estaven mes en boga en ciències socials en aquell moment –i encara ho estan- com podia ser lo que feien els nostres companys a Marsella, lo que fèiem naltros o inclus fins i tot lo que estava fent a les Palmes de Gran Canària la Margaret, per no deixar-nos Granada...

JF: Jo diria que l'article aquell del Mundo, curtet, esta fet després de Canàries, no?

MM: Patrimoni: qüestions de posició. Aquest es el títol de la pagina

JF: aquest el trobaràs a la web

LS: A la web del *Medvoices*.

MM: perquè hi ha molta cosa que no esta ficada. Clar això jo he trobat que hi havia actes, etc. Nosaltres vam organitzar, i això ja es en un altre ordre de coses, un cicle de conferències i xerrades que se deia "Ciutat volguda, ciutat viscuda". Això vam fer varios actes diferents. Es primer de tots va ser una participació en el Fòrum social de Mallorca on vàrem passar un petit documental per a ser discutit. Després el següent acte ja va ser una taula rodona amb experts que havien treballat amb planificació urbana i també prospeccions arqueològiques en es centre històric.

(intentem connectar amb la pagina web, però falla la connexió)

Després vam tenir una tercera i una quarta sessió que analitzava fotografies del segle XIX i segle XX en el centre històric de Palma. I me sembla que en va haver una altra que va ser la Marató fotogràfica que vàrem participar amb el Centre Social Flassaders, on hi havia gent ....

(surto un moment a veure si podem obtenir connexió. Després de diverses gestions no s'aconsegueix)

MM: Mira, t'explico bàsicament on trobaras això. Quan te fiques a ciutats, a Ciutat de Mallorca, trobaras a ma esquerra que cada ciutat te una serie de temes que ha volgut desenvolupar. Uns per temàtica, altres per zones geogràfiques com Estambul i altres una mica com el procés del treball que se presenta. Nosaltres estariem inclosos aquí. I trobes en un moment donat articles o publicacions. Te fiques alla dins i trobaras una serie de coses que van escriure en aquell moment. Unes coses s'han publicat en format llibre, altres no i d'altres estan alla com a textos penjats. I es "Patrimoni, qüestions de posició". Imagino que el trobaras a banda de l'angles en català també. però...

JF: Jo diria que hi ha l'escanner del diari

MM. I si no un text word el trobaras. Estara allà. I si no, mos ho dius i t'ho enviem. Però aquest document es important perquè...

JF: De fet, allà aquest text junt amb aquest que pugui haver-hi a la mateixa web, explicant la recerca o els peces media que tenim dins, nosaltres van triar set o vuit pdf's, no?

MM: O 10

JF: Hi ha una colla de pdf's que intenten ser, alguns mes que altres, que intenten ser ...nosaltres van pensar sempre que hi havia d'haver un punt de contextualització i fins i tot de teorització dins de les peces. El que això havia de servir en tot cas... En fi, vam pensar que era necessari que hi fos, que era la manera de dotar de dinamisme o profunditat...I que aquell text de El Mundo junt amb aquests altres que estic dient son una miqueta programàtics nostres, en el sentit que son fets bastant al principi de la recerca, almenys el de El Mundo practicamente no hem començat recerca nosaltres, hem anat a Canaries i practicamente jo diria que no se si hem començat a cobrar pel projecte.

MM: Comencem a conèixer quatre interlocutors que ni encara...ni observacions fetes..

JF: Allà hi ha una miqueta el que nosaltres entenem que és l'essència del que s'ha de preservar del patrimoni. A partir aquí podem posar-li adjectius, o del patrimoni que aquest projecte preten estudiar. Perquè a mes, un altre terme que ara no es diu però era bàsic al principi, "Silent voices", les veus silenciades o silencioses, perquè en anglès es ambigu. Per nosaltres aquest era el concepte. Si estem parlant de silenciament estem parlant de nocions de poder. Si tenim en compte que parlem de patrimoni monumental com a patrimoni dels rics en relació a una altra cosa o n'op cal que ens hi posem. Per acabar un altre cop un procés per acabar manllevant als pobres la seva memòria que han estat oprimits i com a tal reivindicar-se, no anem enlloc.

MM: Tens raó, aquest es un gran oblidat. Va lligat a lo dels grups destinataris que te deia. Qui podien ser aquests grups destinataris? En principi podien ser qualsevol. Però com es posava tan emfasien aquella memòria perseguida, en aquella memòria marginada, en

aquella memòria gens promocionada, en aquella memòria que no troba canals de difusió, s'havia de treballar amb ella. Qui te aquesta memòria? Obviament, son grups fora del sistema. O que estan dins del sistema però que no tenen recursos que tenen altres grups. És aquí on tu havies de prendre una posició i és aquí on nosaltres vam treballar i apostar molt fort pel que van ser grups destinataris del projecte. Això es desvirtualitza en altres ciutats on per exemple, proposen deu grups destinataris i després no se'n fa cap, per exemple. Nosaltres de fet en vam proposar una serie mes, però al final no hi vam acabar treballant perquè el camp ja era molt gros. Me'n recorde que teníem la intenció de treballar amb la Associació de la Comunitat Gitana que existeix a Palma, no hi vam treballar amb ells al final. Ja en teníem prou amb l'Associació Etnoveïnats...

JF: Nosaltres vam acabar especialitzant per tenir maneres d'acotar al unitat d'anàlisi, vam especialitzar el silenciament. I vam agafar aquelles zones del centre de Palma que mai sortien a la fotografia de Palma. Vam demarcar territorialment més que no a través de persones...agafem l'espai. I de fet, una miqueta ..que son processos molt materials, els que silencien coses i fan intangibles determinades coses. I encara més. Que lo que fa que la Catedral silenciï o tapi una altra cosa que poguem anomenar intangible, molts cops no es la seva materialitat sino el seu pes simbòlic que es profundament intangible. Es a dir que això es el que parlavem avui a Sevilla, de que...nosaltres donavem la volta permanentment. El problema es que no estem relacionant el tangible amb lo intangible adequadament, permanentment. Es a dir no es tracta de separar dos tipus de patrimoni. I amb això que havia set grups i que abans s'havia pensat en fer com una quatrio com de joc positiu/negatiu, seria be silenciada/no silenciada. S'hauria trobat la paraula. Va ser una proposta del Gunther, jo diria fins i tot.

MM. Això seria boníssim

JF: Això seria molt bo. Poder fer aquest joc en que visualment es pogues permetre que sortís el concepte i el proces i aquest joc, mentre que si posavem simplement una nova col·lecció ,, vale ara molt be, ara no son sardanes i tal però son una altra cosa, ara seran grafittis i hip-hop, però estem igual , estem fent una altra col·lecció d'objectes, bossa i la tanquem... Això si que a nosaltres ens va preocupar molt sempre en tot el projecte

LS: A mi m'interessa molt això que estas dient de les relacions entre ..aquesta mania de compartimentar el Patrimoni, compartimentar les coses, Patrimoni tangible, intangible...On acaba la materialitat o immaterialitat de les coses? record una imatge que teniu per aquí, una celebració del funeral d'un bisbe i estaven els turistes i els fidels, no? I era molt maco veure allò perquè pensaves els turistes estan aquí i no entenen res però estan visitant...

MM: això mateix s'esta repetint en el mateix lloc amb l'obra d'en Barceló de manera flagant. Ara mateix se volen posar prohibicions de visitar la capella que ha fet en Barceló en hores de missa. Perquè resulta que hi ha mes gent que esta visitant sa capella d'en Barceló, que no pas...

LS: Es molt divertit quan es barregen dos lògiques o dos discursos... El meu company fa uns mesos va estar a Palerm en un congres i va tenir una estona lliure i se'n va anar a veure les quatre coses amb un arquitecte d'allà que li feia de cicerone. Van arribar a la Catedral de

Palerm i estaven fent un funeral per algú força relacionat amb la màfia. Es clar era un funeral, d'un cappellet o semicappellet d'allà i en Carles es clar de congressista allà al mig i es clar, m'ho explicava, em deia que era una sensació brutal de estar en un lloc on no control·les els codis, t'enteres de la missa la mitad, perquè allà estan passant coses que tu no tens les claus d'entendre-les

JF: I precisament a l'encaixonar perds la possibilitat de fer relacions, per que això on ho poses, a Culte? En aquest cas, parlo del de Palerm.

LS: Clar, no és culte i el fenomen que provoca en Barceló tampoc...

MM: i el des bisbe tampoc es culte o es convivència , "living together"...

JF: I una bandera espanyola al damunt de La Mudaina es culte? Es que precisament ens sabia greu que tantes coses que els antropòlegs hem matxacat tant, els que ens dediquem això, que justament...

MM: Be, però no estavem contents amb aquesta classificació. Encapçatar-ho i no deixar que hi hagues unes coses més fluïdes. Per altra banda. nos van donar sa possibilitat i tu ho has remarcat en es principi, la possibilitat de tenir com espais independents de la resta. Això va ser també un gran caball de batalla. Per un costat les cartes de presentació de cada ciutat s'havia pensat que havien de ser totes uniformes, no? Per començar, la imatge havia de ser un fotocollage. hauras vist que havia una sèrie de ciutats que tenen com un muntatge fotogràfic... Els dos de fet hi vam participar perquè vàrem enviar ses fotos i tal perquè nos ho fessim, després ens vam donar conte que nosaltres també ho podiem fer, però be, això va ser mes endavant. Pues una manifestació, a qui a la Seu. Estavem molt contents. Però va arribar un moment que nosaltres ja no estavem convençuts d'aquest fotocollage. perquè tornavem a lo mateix. Era com voler a dir: Palma va d'això. No. I ens va agafar la vena artística i va ser aquella imatge de Palma que surt com a distorsionada, etc., vas aprenent a fer es Photoshop de fet... Ara, si fem això i això...Collons que queda bé, tu. Això no queda impactant? Si sa gent no veu això a ciutat de Mallorca una pagina de patrimoni no dira que s'esta cuinant aquí a dins? Això per un costat. I a banda de sa imatge a sa banda esquerra hi aquest tema que t'estic explicant. Aquí com que ja existien els grans temes, estan a ma esquerra, a ma dreta trobaras els temes generals, la persona, etc. Però a ma esquerra cada ciutat voras que te pues els seus temes. Aquí també se va ser sa discussio com s'havia de fer això. N'hi havia uns que deien que s'havia de fer per subtemes. L'aplicacio d'aquells altres per subtemes. Jo que se, a mi m'interessa el monumentalisme. Això esta a "Espais" o a "Convivència". Dons interessa a Valleta tocar aquest tema. Pues alla el tindrà. A mi m'interessa a lo millor lo que es la vida quotidiana. Pues ho ficarem alla també. Altres te deien que no. Que com que estudiaven nocom de barris dons volien un *bullet point* per cadascun dels barris. Istanbul per exemple crec que ho fa aixi si no ho ha canviat. I nosaltres vam apostar per lo mateix. Ja que estavem, som uns etnògrafs i ja que estavem fent etnografia, lo que voliem era deixar ses passes de sa recerca ben visibles. De com s'havia el·laborat aquest producte que ara diuen que a lo millor se vol vendre, no ho se. Voliem deixar establert això. Per un costat s'imatge, per s'altre com vàrem aconseguir aquest espai. I després un altre, la base de dades. També va mes discussió encara. perquè la base de dades, originalment jo no se com se tenia pensat, però se tenia pensat com una

col·leccio de fotografies i entrevistes totes amb sa seu tema i subtema i que anessin relacionats. Es a dir, tu podries agafar una foto del bisbe, del enterrament del bisbe Úbeda a Ciutat de Mallorca i com que posa "workship" se podria connectar amb un tio que vol recuperar la Sinagoga a Fania, que esta orant allà.

JF: Perdona. En un primer moment cada tema tenia subtemes. Passa que això es va anar ...

MM: Si, si, cadascun tenia set subtemes. Imagina't . Set per ser, quaranta-nou coses...Aquest era l'interès. A nosaltres això ja ens anava be perquè vulguis o no, si fas un viatge per sa web, cosa que no he tingut massa possibilitat de fer, perquè es difícil, hi ha molt de material...ja es interessant veure aquestes relacions i perquè uns investigadors han ficat això a "Espai" i no a a un altre lloc i nosaltres ho hem ficat aquí... Però lo que nosaltres mos interessava molt era també contar una història i trobàvem que no teníem lloc per contar aquesta història a no ser que fos un article entaforat ves a saber on, i vam pensar que sa base de dades a banda d'oferir el que volia el projecte en general que ara ficar un munt de material allà dins era, una poder comentar cada peça, en la mesura del possible, que s'explicàs. I dues, fora tenir una linia, un argument per si aquella persona que volia quedar atrapada nomès a Ciutat de Mallorca, se pogues quedar atrapada i llegir del 00 al 99 totes ses peces. Sempre la possibilitat de si volia pues fer es viatge a una altre ciutat...

JF: al final es va permetre, però al principi es va dir que no es podia encabir links entre peces...

MM: en efecte...

JF: i llavors al no tenir links entre peces, doncs de quina manera ens saltem aquesta norma que ens han posat i va ser anomenant les peces de tal manera que entre elles confegissin una història.

MM: Es a dir, que tu pots llegir aquesta peça aquí, que no se quin numero es ara, però posa que es la 98, la pots llegir individualment de la 97. Ara be, si t'has mirat abans la 97 que la 98 encara tindrà mes sentit. Ho vàrem idear i se'ns va criticar. Hi ha una ruta. Hi ha unes 40 peces en es principi que te situen en es contexte de centre/centre, marges/marges i després hi ha 50 peces que lo que fan es explicar-te cada zona de Pla especial d'Intramurs que s'ha dut a terme a Ciutat. Això en un principi també se mos va dir, perquè faig això, això ja vindrà en un anàlis posterior que se pugui fer de les imatges, etc., però el que nosaltres pensàvem que si no no tenia sentit, perquè sino seria una col·leccio de fotografies, seria com estar en un museu amb una amfora però sense cap interpretació d'aquella àmfora, primera com s'ha produït i segona com ha arribat en aquell museu. Que ara el que volíem fer naltros. Era no només dir aquesta foto aquí explica això, explica una casa on s'ha fotut fora una senyora per un "espantaviejas" o lo que sigui, sino que a més a més, nosaltres la fem per el posicionament que tenimen el camp, per aquestes dues coses. En es final se va donar molta llibertat, jo supos que era perquè naltros demanvem això i uns altres demanaven unes altres coses...

JF: i perquè vam trobar un sistema que era difícil que se'ns digues que no, perquè al cap i a la fi les peces es numeravem, si el feiem servir la numeració amb un propòsit propi... i llavors ens ho vam passar una miqueta...

MM: I tot això que he explicat posa-ho "guia per utilitzar recursos" o algo així. I com que això s'ha de ficar abans. Això esta a ma esquerra...Tu te fiques a Ciutat de Mallorca, tens sa foto aquesta tan rara que vàrem editar , vas on posa "Explora recursos de la ciutat", però a ma esquerra tens "Introducció", "Treball de camp" o "Recerca", "Publicacions", "Cicle ciutats volgudes, ciutats viscudes" on explicavem tots els actes llevat d'un o dos que vàrem realitzar, una guia per utilitzar...

JF: Hi ha un problema d'actualització també en aquest cas. En un principi s'havia d'haver inaugurat...començar a posar materials em sembla que era febrer de 2004. I s'hauria d'anar fent, afegint histories, no se un cop cada tres mesos, o quatre...diversos lliuraments de materials. Al final es va fer un lliurament que es va anar endarrerint molt, per tant es va demanar que fos mes solid del que en un primer moment es pensava i es va lliurar...era l'estiu allò. Entre una cosa i l'altre va ser el juny del 2004, o el juliol.

MM: però encara quedava un any per acabar es projecte, diguem-ne. Després se va acabar el 2006, s'ha acabat ara.

JF: Segons les previsions inicials quedaven encara obert per acabar el projecte i en aquell any no es van penjar noves peces i no es va tampoc actualitzar lo que son actes, articles, bé...tot allò queu s'hagues fet en paral·lel a la web.

LS: Jo m'estic adonant que d'aquesta web que m'havia mirat força i que m'he perdut moltes coses. Que hi ha moltes mes coses de les que jo he vist que te. I que per tant, aquesta web te un problema d'accessibilitat. Hi han moltes mes coses i molts mes recursos dels que...

JF: I ara encara. S'ha anat fent mes blanqueta amb el temps, mes visible. però al principi era com mes "pintarrajeada". Una cosa...

LS: Es que tot això que esteu dient...jo me l'he estat mirant i amb dedicació. I no ho vist. I per tant la pregunta es si a part de donar visibilitat al projecte hi ha un destinatari objectiu al qual vagi adreçat aquesta web? Per a qui s'ha fet aquesta web? O simplement perquè s'havia de justificar el projecte...

MM: Bueno, i això és una opinio que a lo millor no esta contrastada amb tu, Jaume, però que suposo que ho compartiras, també fa temps que no mos veiem ja perquè aquesta feina la vàrem finiquitar ja fa un temps. Per jo, la web ha estat un gran problema. La web ha llevat temps de feina, molt, pensa que aquí també hi ha hagut una tasca de traducció feta per naltros, després ha hagut una persona que ho ha editat, però això ha llevat molt de temps. Naltros hem estat qui ens hem encarregat de pujar les imatges i de fer-ho tot... Mos ha llevat molt de temps per dues coses. Una, fer recerca que era lo important...

JF: I de paraules. Al web pensa que tenim posades 60.000 paraules...

MM: I dues. Feina que nosaltres pensàvem que era primordial quan se mos va encomanar aquesta tasca, que era treballar amb una grups destinataris que estaven necessitats d'aixecar les seves veus. La nostra funcio era fer de megàfon. I posar-nos al servei pues obviament era una cosa subjectiva si ho vols dir o no, i donar es megafon a qui nosaltres trobàssem que no en tenia.

JF: Que el procés de producció del patrimoni pogues ser una manera a la vegada que es denunciaven altres processos o altres coses, de que es creessin aquests vincles pels quals aquests grups poguessin trobar una veu, diguéssim.

MM: I la pàgina web ha acabat siguent la joia de la corona quan nomès havia de ser un petit diamant. Per mi això es el gran problema. Aquí que s'ha mesclat? Aquí s'ha mesclat que la pagina web ho vol explicar tot. Amb no se quants problemes, suposo que tenen solucions però els mes difícils de'haver de combinar per un costat tota la feina feta per cadascuna de les ciutats que son 14, segonament per voler tenir una base de dades acurada també on estiguin totes les ciutats i que estiguin lligades per temes. Temes que com ja hem vist eren problematics de per si. I la tercera serien els temes en si que també volen explicar... Clar, aquí es diu que els temes enquadren la recerca. Si els temes han sortir mes endavant que aquest tema...

JF: Els set temes? Es plantegen bastant de partida

MM: però es plantegen per la web, no per la recerca

JF: Si, es veritat, Tens raó

LS: però quan tu vas a fer l'entrevista o a parlar amb la gent li planteges aquests temes o deixes...

MM: Per res. Aquí esta el tema. Esta plantejat pèr la web. La web és un món que ha cobrat vida i s'ha anat alimentant molt, molt, molt d'allò que nosaltres inicialment pensàvem que havia de ser.

LS: Així, quan tu vas a parlar amb el de l'Associació de Veïns, tu li dius, a veure i veste com juga o quin espais...

MM: De fet per això tenim el nostre espai on expliquem quines son les motivacions que son una mica les que regien quan anem a fer entrevistes o feiem observació, perquè no tot son entrevistes, o quan prenem imatges, perquè aquestes imatges son preses per naltros dos, càmera en ma tot lo dia i a fer coses. Es a dir, molta, molta feina. Es problema es fer tot aquest software

JF: Que a mes hi ha un problema material de feina...es clar quan tens molta feina a sobre i moltes coses a treure perquè havia informes i mails, pots imaginar-te que hi ha hagut equips i reunions i articles que s'han hagut de fer...

MM: Comptabilitat, economia, tot això...

JF: i erem dos.

MM: bueno, en Jaume encara sap fer quatre coses...

LS: els altres equips erem mes potents en numero de gent?

JF: Hi havia de tot. Nosaltres estaven entre els poc potents...

MM: Però una persona que jo crec que ha treballat meravellosament en aquest projecte que es l'Abdelmajid Aref d'Aix en Provence, que treballava en un barri de Marsella i tot sol.

LS: Aquest no m'ha contestat, be no m'ha fet ni acús de rebuda. Ja m'ho puc imaginar...Jo ja entenc que la gent no està ..per tant insistiré i ho faré fàcil.

MM: Jo de partida crec que has d'insistir. Però aquest home, tot sol. Crec que és l'únic. Després venen equips de dos, que som naltros. Tots els altres ja han estat equips amb mes gent. Clar això ja anar de diferente..tema pressupostos. No tothom ha tingut el mateix pressupost.

LS: ni tothom son grups de recerca universitaris...

JF: No, de fet casi ningu era grupo de recerca...

MM: Grup de recerca universari,? Nosaltres no erem grup de recerca. Nosaltres erem gent fent un projecte, no era un grup

MM: Potser aquí es interessant que t'expliquem una cosa que a mi no em sap gens de greu explicar tampoc. Com arriba aquest projecte a qui arriba? Doncs això arriba per coneixences. Tenim Londres, la Universitat Metropolitana de Londres, que te uns contactes a varios nivells que ha fet amb l'àrea mediterranea, perquè son gent que estan especialitzats en l'àrea mediterranea per temes de turisme i cultura. La gent d'aquest centre, pues a uns a nivell professional, altres els van a cercar aposta com es el cas de Gunther Dietz per Granada, com es en cas d' Abdelmajid a Marsella, a d'altres per experiencies professionals amb turisme com podria ser Samantha o com podria ser Estambul fins i tot, a Nicosia que no es ni lloc academic...es clar no son grups de recerca acadèmics però hi ha molt d'academic, això si. A Nicosia Nord, no. Es una associació de joves. Hi ha uns contactes que se treballen...

LS: A mi la persona que m'ha contestat m'ha signat com a director d'una cadena de televisió...

MM: Perquè ara mateix està com a Ministre de Cultura de Xipre nord. La Xipre turca.

JF: O Secretari General ...

MM: Esta de Ministre de Cultura

JF: el Husayn?

MM: Si. El que estem xerrant aquí el tema escala és molt important. A Nicosia, el Xipre nord, l'escala humana predomina molt, es molt present. Es fet de que sigui es MInistre de Cultura, es un lloc molt petit... Es com a Palma que podem veure el Rei passejant un dia festiu... Pues allà imagina't.

LS: Vosaltres ho sabeu millor que jo, que quan va a buscar dades i va a parlar amb la gent sempre hi ha aquell punt d'una banda de ser prou insistent i prou pertinaç i d'altra banda no ser invasiu, ni maleducat ni molest...Es difícil trobar aquest punt entre ser perseverent i ser una pallissa ! També comprens que la gent te feina i que la gent no perquè tenir les teves prioritats com a primeres i per tant vols ser una mica prudent. I costa trobar el punt, entre molestar i ...

[...]

MM: I a Mallorca arriba perquè jo vaig ser un ex-alumne de la gent que esta montant aquesta història. I segur que ells volien anar omplint els forats a la Mediterrània i van dir: Mallorca seria interessant, Mallorca clar que seria interessant i té un centre històric que déu n'hi do i tot i a mes tot el tema turisme a Mallorca... No havia aquell jove que va fer aquell treball que no se... Se posen en contacte. Jo en aquell moment estic fent estudis de Doctorat en sa Universitat bastant parteny perquè estava fent feina m'interessa es tema perquè puc fer feina d'antropòleg i a mes pots convidar un company de quan vaig estudiar aquí que era en Jaume, i es quan en Jaume s'apunta a sa historia i ve a viure allà. Es a dir i cada ciutat ha tingut histories d'independencia, en diferents moments

LS: Es sorprenent quan mires el mapa, objectivament i deixant a part aquestes coses, trobes a faltar ciutats. Que no hi hagi cap grup de Barcelona, o de Nàpols..

JF: Jo no hi estic d'acord

MM: Jo tampoc estic d'acord. Ara si me dius no hi ha cap ciutat del Magreb, aleshores te dire...

JF: Per a mi sobra Canàries, amb tota la bo a la Margaret...

MM: O de l'Adriàtic, llevat d'Itàlia. De l'est de l'Adriatic no n'hi ha ningú. D'Eslovènia fins a Grècia no hi ha ni Déu. Son dues zones que de fet he sentit que la Julie Scott que ha escrit allo que hem fet una publicació conjunta, ho comenta. Com els dos grans forats, un que ja hem comentat que es el MAGreb i l'altre que es les ex-repúbliques iugoslaves. Això és important. Barcelona perquè no?

JM: Barcelona, Valencia, Roma, Atenes...

MM: Perquè no Valencia? Tenim Marsella...

JM: Palerm...

LS: D'acord, Magrib si, i la gent de l'Adriàtic també

JM: Barcelona hi hauria poder sigut, si, però... hi ha sigut Palma...

LS: Esta be que hagi estat Palma

JM: Jo crec que si (rialles)

LS: Si que veus que el mapa..te vas trobant això, aquest forat

MM: Jo es forat trobo que be precisament perquè vàrem treballar ells en es principi a base de contactes que tenien i de gent que tenien. Suposo que per premura de temps...no tinc punyetera idea. Després si que arriben a altres llocs, via contacte directe, com va ser amb en Gunther Dietz a Granada perquè se'l coneixia de qualque cosa o d'un congres...Aquí està s'errada del Magreb. Això s'intenta suplir amb el fet que el company que esta estudiant es barris de Marsella esta estudiant el que son comunitats magrebines diaspòriques que estan allà. Això, be, es a posteriori. Aquesta construccio i com se defensa a partir de l'equip coordinador del London Med. Però bueno ja serveix per justificar. Però si tu veus aquests forats has d'entendre que se parteix de gent que se coneix. Jo trobo que això podria haver

causat problemes a la llarga però trob que en aquest sentit no hi han hagut problemes, s'ha conseguit sa feina que se pretenia.

JM: Si que hi ha hagut, jo crec, dos...el projecte ha funcionat bastant fracturat entre el Mediterrani oriental i el Mediterrani occidental.

MM: Totalment. Això es un altre tema.

JF: Això si. No se per quin motiu, fracturat, no enemistat, eh? La gent del Mediterrani occidental ha funcionat bastant al marge dels del Mediterrani Oriental.

MM: Tu podies fer congressos o esdeveniments individuals, esdeveniments per tots, esdeveniments...En un moment donat pues ells van tenir una exposició que anava circulant per les seves ciutats i ... Però tampoc es rellevant perquè Estambul que també esta a llevant... i Nicosia Sud tampoc.

JF: Aleshores estem parlant de Nicosia nord, de Betlehem, Beirut, d'Alexandria...De Chania..

MM: Chania si. Però Betlehem es una cosa rara entre tots ells també

LS: També m'han contestat els de Creta. Aquest també ha sigut bastant graciós, tota la relació ha sigut divertida.

MM: Es molt bona gent també.

JF: No hem encara respost la pregunta de aquí anava dirigit això (la web). Es que de fet nosaltres no ens ho vam plantejat perquè mai vam donar la importància al web que havíem de donar, i en tot cas pensàvem ..Nosaltres teníem la sensació que l'èmfasi que es posava.. per nosaltres va ser decisiu que això estigues en català. I no tractar-lo mai com a patrimoni, no vam fer el doble joc amb el tema...

MM: Que es un item que si se reconeix a traves ..que l'idioma...

JF: Va ser algo inconscient. No feiem d'això un tema de pol·lemica ni de res.

MM: No volíem que fos una cosa morta que quedàs com a patrimoni sino com a llengua viva que era no feia falta

JF: Era irrenunciable. La postura que el projecte requeria implicaba que si és català hi aparegués. De fet, també hi ha entrevistes que son en castellà, es a dir que no ...no de manera excloent, però vull dir, la llengua que en Marc i jo fem servir és el català i per tant això te uns certs problemes.. no tots els altres equips ho tenen tan clar...

LS: Si no m'erro, tots els testimonis que teniu aquí son en català...

MM: Llevat d'un a lo millor...

JF: No, hi ha la Pilar i els fills que parlen en castellà i jo diria que hi ha alguna altre

MM: Pot ser. No es una cosa que anessim a cercar

JF: En tot cas, això no va ser. Si que nosaltres el que oferereixen els testimonis ...ho feiem en tant que es parla català...

MM: T'ha passat el que m'ha passat a mi quan intentava contestar lo d'es públic. M'he perdut després xerrant de lo altre. Però havies començat amb públic, després has dit que un tema important va ser aquest de sa llengua catalana, has volgut explicar l'experiència amb això. Ella (Julie Scott) en un principi mos demanava que ho fessim en castella, jo suposo que per una qüestió d'homogeneïtzar una mica ja per blocs, per grups, perquè sempre vam estar en es grups d'Espanya...

JF: Ah si. Però el fet que estigues en català, nosaltres posavem èmfasi també en que el lloc... això no estava destinat a la gent de fora del lloc on es parlava, estava destinat en gran part, sino principalment a la gent de dins. Que era també en relació a dir: "que això sigui un producte de turisme alternatiu per a gent que vingui de fora". En tot cas això no era la nostra prioritat. La nostra prioritat era cap a dins. I en tot cas, en termes acadèmics, era cap a fora, que també ens interessaven els termes acadèmics...

MM: Cap a dins presenta un problema, es clar. Perquè estas jugant amb una eina (Internet) que no va cap endins sino que va cap enfora, explota i no implosiona, i nosaltres treballavem amb uns grups que tenen accés a sa pàgina a Internet...

JF: Però pensar lo dels "target groups" i tal estava a dins. Si s'hi ha de treure una utilitat, amb qui s'ha d'implicar aquest projecte es amb el que passa aquí i ho canalitzem a través de determinades entitats.

MM: Però això ja representa la relació conflictiva que ja deia Jaume des del principi. De com la pàgina web i els "target groups" ha estat com a dos pols en tensió constantment. I un sembla ser que va penjat de l'altre

LS: Jo aquí tinc una pregunta que potser no he acabat d'entendre, però per vosaltres tal i com heu comentat la finalitat principal i fonamental de la vostra feina era fer recerca amb un determinat grup. Per vosaltres era un tema de recerca adreçat a un "target group" determinat però també m'heu comentat que part dels objectius era donar veu als grups silenciats. Jo entenc això de la recerca però un cop vosaltres heu fet aquesta recerca el que no em queda clar és quina aposta feu per d'alguna manera donar veu. Perquè clar si aquestes entrevistes les guardeu en unes cintes i feu un informe acadèmic tampoc estareu donant veu a les persones. Per tant vol dir que vosaltres deveu tenir algun tipus de voluntat de disseminar...

JF: Per començar a nosaltres ja ens estava bé que la web fos en anglès, que per tant unes problemàtiques locals sortissin fora de lo local. Nosaltres mai vam dir que la web fos una eina de recerca, enteníem que era un conjunt de recerques a les que se'ls hi donava difusió i podia servir. Nosaltres ja sabem que el projecte no era pura i simplement recerca, però entenc que havia d'haver-hi una recerca de fons, després organitzem... Per exemple el seminari final que organitzem fem venir, a part de fer una exposició etc., etc., fem venir gent d'entitats ciutadanes allà, per discutir les qüestions. En un altre el que portem és un acte, que va ser multitudinari, el d'ARCA, aquí vam portar tot de tècnics...

MM: i arquitectes que feien un pla especial de reforma, un arqueòleg municipal, un sociòleg especialista en urbanista..

JF: per discutir el tema de com s'estava portant a terme la reforma urbana a Palma, i van venir molta gent d'entitats veïnals i allí es va crear...

MM: Hi ha gent que diu que aquell moment va ser un moment molt important per la seva lluita associacionista perquè allò va activar motors en moltes associacions que s'havien adormit ja feia una sèrie d'anys, no queu no existís abans, existia, però 2001 va començar a, com diria, a acallar-se tot aquest tema de patrimoni amb moviment veïnal, i naltros, com a quatre anys després vàrem venir amb aquest acte i aquest acte, sa feina se debem a n'Alvaro que era es company de l'Associació per a la Rehabilitació de Centres Antics (ARCA) que va col·laborar amb naltros, i va fer una tasca ingent per atreure gent en aquest acte. I a partir d'aquest d'acte hi ha hagut gent que ha vingut després, en Lliberto mateix, que te venen i te diuen: Es queu aquell moment va ser cabdal per lo que va venir després, perquè ja no se tractaca de xerrades de PERIS que ja estaven dats i beneits quen nosaltres vàrem arribar, sino per xerra d'altre sproblemàtiques urbanes que també tenen a veure amb temes patrimonials. Estem xerrant del pont d'es tren amb les noves vies que s'estan fent a us de vistada, estem xerrant d'Antoni Maura amb tota la zona d'aparcaments que és anterior, el temple, la costa d'es Baluart, amb sa Calatrava... una serie de temes que estaven relacionats i que vàrem començar just després d'aquell acte.

JF: I que això pren actualitat. Jo recordo per exemple la manifestació segurament mes gran que s'ha fet mai a Mallorca que es la del 14 de febrer de 2004, allí hi havia molta gent. El Manifest el va llegir l'Antònia Font...

MM: Era el "Yo no voy"...

JF: El "Yo no voy" el va fer la Graciana...

MM: La Maria del Mar Bonet?

JF: L'escriptora, tan és

MM: L'Antonia Font..

LS: L'Antonia Font no es el grup?

JF: Havia l'Antonia Font i l'escriptora... La del ...

MM: La Carme Riera !!

JF: La Carme Riera !, això mateix. Quan llegeixen el Manifest, és la primera manifestació contra el Govern que s'ha creat el 2003, estem parlant de que ha passat casi un any i parlen de desastres ecològics o històries ecològiques, persecució de la llengua, perquè havia una serie de temes en aquell moment, i parlen del tema de Sa Gerreria. Se cita específicament. D'alguna manera, la qüestió, i això no ve a ran de la recerca, en tot cas nosaltres ens hi vam implicar i a lo millor tot suma, no ho se. Però nosaltres ens hi acabem d'alguna manera implicant dins d'un moviment que existeix, que hi ha una crítica, un sentiment de que hi ha problemes a l'illa i que el patrimoni és molt present. El patrimoni, en un sentit de memòria o del que sigui, de que tenim i estem perdent. Això hi és. I nosaltres aquí jo crec que... per exemple la mobilització patrimonial a Palma hagues existit igualment, segur que si. I hagues incorporat el temple sense nosaltres? Jo no ho se. Directament. No ho sé.

MM: És fort això que dius

JF: Però es que es veritat. És una cosa que surt a El País a mes a mes. Que haguessin problemes al Temple, això sí. Ara que això s'hagues incorporat dins la mateixa...això no ho se.

MM: Has de pensar que hi han dos antropòlegs que estan pescant per allà, fent ses preguntes inoportunes o oportunes depen des moment a gent que a lo millor ho donen tot per perdut i després veu que hi ha algu que esta prenent la foto, no? Això ha activat coses, és cert.

LS: Hi ha una de les converses que he tingut amb un projecte que no te res a veure amb el vostre, bueno sii que te que veure, però no es de MedVoices. Una gent que tenen un museu a Brasil i que es un museu que no existeix físicament, només existeix via Internet, que és el Museu de Persona i que es dediquen a fer projectes d'històries de vida doncs de determinats temes, o treballen barris o treballen comunitats o... és un projecte molt complex. Ells parlaven molt, que per a ells es molt important com a eina i com a instrument i com a arma d'inclusió social. I utilitzo la paraula arma perquè també te un punt d'activisme. Ells fan això convençuts que aquesta feina que estan fent de recollir els pensaments, les vivències, els records i la vida de gent en un Brasil amb totes les capes socials i molt desfavorides, els esta ajudant a transformar la societat. Ells ho tenen com molt clar. I veig que el que vosaltres em diueu doncs també m'esteu dient això. Que la recercano es una cosa que està ... aquesta recerca vostra no ha sigut una accio acadèmica que ha seguit una serie de protocols i de procediments...

MM: Ho ha sigut, però ha tingut uns vincles amb els espais socials amb els que ens voliem vincular.

JF: Hem sigut bastant poc invasius, de fet, a l'hora de com ha anat tot plegat. Però que com nosaltres partiem de que... diguéssim que la partida del projecte era que el món estava prenyat de poder, per entendre'ns. I per tant una posicio neutra no era possible. Aquest era el punt de partida. Quan es parla de veu silenciada...

MM: de fet és silenciosa. Nosaltres som els primers que aquí comencem a dir: Alerta. Que les veus son silencioses però també son silenciades. No tota veu silenciosa es una veu silenciada. En canvi al revès sí, una veu silenciada sempre serà silenciosa. Aquí és on nosaltres vam començar a jugar ja amb aquesta...

JF: Com que s'esta parlant del projecte de partida, es parla de diàspores, es parla d'exilis, s'esta parlant de situacions de ...

MM: de contrucció a la Mediterrania...Pensant ja en destins turistics, però perquè no centres històrics de ciutats mediterrànies que estan patint processos de reurbanització ..

JF: El consens és l'horitzo al que hem d'anar, però venim del conflicte, som un conflicte. Aquest és el plantejament i per tant nosaltres l'assumeim. El problema es que a lo millor altres parts del projecte no l'assumeixen. Però això no ens ho inventem nosaltres. Aquest plantejament ens ve donat.

MM: el que passa que nosaltres fem de bons alumnes, ho agafem al peu de la lletra i al final potser vam estar només tres ciutats que hem treballat amb grups destinataris directament, quan era una cosa que havíem de fer els catorze.

JF: A la conferència final a Alexandria nosaltres hi portem un membre de l'Associació de veïns, el president de l'Associació de Rehabilitació dels Centres Antics...

MM: Secretari...

JF: Secretari, perdó tens raó, i una membre que coordina un Centre Social a Palma, un Centre Social públic, municipal, vull dir. I portem aquesta gent. Gent que tenen moltes coses a dir. Nosaltres ho veiem en dos sentits. Aquesta gent te alguna cosa a dir, a oferir també al món acadèmic.

MM: I nosaltres vam participar mes com acadèmics, mentre que ells vulguis o no venien amb un altre format...

JF: Precisament tu vas insistir molt en que havia de ser així, que aquesta gent havia d'anar a aquesta reunió acadèmica, que la reunió final no havia de ser...

MM: Ells ho varen confondre perquè pensaven que havien de ser ells en comptes de naltros. I jo vaig dir : home, a mi m'agradaria mes que fossim tots. Ara, si hem de triar, m'estimo mes que siguin ells, perquè jo tinc sa possibilitat d'escriure un article acadèmic, que a lo millor me costara molt de difondre'l o segons qui que me l'agafi, però tinc aquesta possibilitat. En canvi se que aquest secretari d'aquesta associació de veïnats, be serà un dels grans capítols de la seva vida si te la possibilitat d'anar a Alexandria i mesclar-se amb altra gent que esta en moviments socials similars a en es seu.

LS: Va portar altre gent els altres equips, o no?

JF: Si. No tots, gràcies una miqueta a ran de les pressions que vam fer.

MM: Clar. Estem dient que unes tres ciutats o quatre...

JF: Parlem de nosaltres però no som només l'equip de Palma.

MM: N'hi ha un parell més, però erem pocs. Erem tres o quatre ciutats que realment treballen amb grups destinataris al final. Es a dir allo que era *leiv motiv* en tot el projecte...

JF: Granada... Ens vam entendre molt be

MM: I Las Palmas és una altre. Que de fet creen una associació ells que ...ara no me'n recordo com se diu

LS: A mi em costa entendre perquè les Palmas es vincula a la Mediterrania... [...] I també es interessantíssim i el que diuen esta molt be, però es clar, Las Palmas no esta al Mediterrani. Això es un fet geogràfic

MM: Londres defensen les comunitats xipriotes que tenen, tant turques com gregues, les comunitats gregues, les comunitats turques, i les comunitats malteses. Es a dir cinc comunitats diferents que a vegades els greco-xipriotes no tenen perquè mesclar-se. Que viuen a Londres a que tenen els seus barris que també estan allà. Una altra cosa es que a lo millor potser no van fer tota aquesta recerca que volien fer sobre aquest tema. També es

suportaven en tot el passat que tenien d'enteniment deien ells, però bueno. De colonialisme pur i dur que varen tenir a la Mediterranea. Estem xerrant una altra vagada de Xipre, estem xerrant una altra vegada de Malta, estem xerrant del que va ser el Canal de Suez i lo que va ser per a ells...Estem xerrant de moltes coses...

LS: Estem xerrant de l'Imperi...

MM: En efecte. Aquí es on ja trobo que ja no hi ha una mediterraneïtat sino un British Commowearth en el Mediterrani. Però bueno

JF: I els canaris venen a dir que son això, son la darrera baula. Es a dir hi ha una...

MM: ... porta...

JF:: Si. Quan el Mediterrani s'obre a l'Atlàntic s'obre a través de Canàries. Son la primera conquesta atlàntica o el darrer bastió mediterrani, no?

MM: I aquí ja venen relacions de mallorquins que s'anaven a Canàries, comerciants... Això ho hauras de xerrar amb ells per saber com varen acabar

JF: La seva exposició és diu "Voces y ecos del Mediterraneo" perquè *Mediterranean Voices* però fan també el joc d'ecos, vull dir que a ells els hi arriba mes un eco que no pas una veu.

LS: Esta força be el que han fet i es molt interessant però quan t'ho mires mes detingudament i veus que no quadra gaire, però és igual.

MM: Aquí estem xerrant una altra vegada, avui xerram de temes d'escales i cada vegada mes. Jo sempre me'n recordaré de ... Benson i.. uns autors. Uns geografs que van fer un manual sobre el Mediterrani. Sempre me'n recordaré que el seu gran problema era definir la Mediterrania des d'un punt de vista geogràfic, però geogràfic territorial. I comencen a agafar els estats que tenen mar Mediterrani, però Normandia, que li passa, que no es mediterrani, o Galicia... Aleshores comencen ja per lo que son regions dins de cadascun dels estats, que aquí ja hi ha un poti-poti d'escales, perquè en uns estats les regions son enormes i en altres son molt petites, i acaben ja amb lo que és el perimetre municipal de la Mediterrania. Clar. On comencen i on acaben? Això és com tot.

[...]

JF: Es que si en aquest projecte hagues hagut Lisboa, a la gent li hagues xirriat. Però si algu considera que els portuguesos son mediterranis en relació als alemanys, tothom diria: clar !! Es delicat.

LS: Com a meridional...

MM: Però aleshores venen coses de trencament. Perquè no només ciutat de Londres, que realment no va acabar fent sa recerca que s'havia proposat fer perquè ses tasques de coordinació l'abrumen, però per exemple si te'n vas a ses pàgines de Betlem a Palestina, jo crec que son tres. Ha sortit publicat en publicacions, unes noces d'una palestins cristians a l'Equador, a Llatinoamèrica. Això està allí. I si no està aquí ho hem estat tocant a les veus mediterranees. Es a dir, la Mediterrània pot estar mes enllà dels limits geogràfics territorials, per entendre'ns i estar en uns limits geografico socials...

LS: simbòlics...

MM: culturals, simbòlics.

LS: És el que deies tu. La mediterraneïtat del lituà, és una mediterraneïtat simbòlica

MM: En efecte. I aquí ve demostrat per aquestes noces palestino-cristianes en territori de l'Equador. Be, ja és interessant, no?

LS. I una altre cosa que tenim, que m'agrada del vostre projecte i que és una cosa que a mi m'interessa molt és aquest diàleg entre la localitat i la globalitat. Allò que diuen que Internet és allò, aquella famosa frase de entre el local i el global, però en aquest cas és molt evident. Vosaltres esteu treballant a un nivell extraordinàriament local, els barris...

JF: A nivell etnogràfic..

LS: A nivell etnogràfic. Una barri d'una ciutat d'un lloc concret. Esteu fent micro. I de cop això ho projecteu en una història que es allò, que és accessible des d'Indoxina. I Aquesta dialectica em sembla com molt interessant...

JF: Un plantejament inicial del projecte molt interessant que era dir que els processos que afectaven coses molt petites eren bastant compartits. Encara que fossin diàspores a lo millor si parlessim de fa mes temps, o inclus avui, el turisme de manera evident d'avui en dia. Aquesta era també la gràcia.. Que les similituds no estaven només en el background compartit que teníem sino que estavem davant de processos globals idèntics.

LS: Es divertit, si enlloc de consultar la base de dades per ciutats com he fet ara, ho fas per temes tot i que podem discutir si els temes son els adequats o no, o això hauria d'estar en un tema o en un altre, això es una altra discussió, però si agafes i consultes per temes veuer la diversitat d'origens que nodreixen un mateix tema, és això que estas dient tu, no? Les coses, els processos no son tan diferents. Per tant , jo penso que cada vegada que veus la web , tot i que vosaltres heu dit que us ha fet molta nosa o us ha tret molt de temps o ha sigut...

MM: era necessària. Però nosaltres, i a lo millor equivocadament, no erem especialistes en el camp de les noves tecnologies. I ho veiem mes com una carta de presentació que no com una eina en si indispensable Clar, si nosaltres haguessim estat especialistes en aquest àmbit, segurament t'haguessim dit: no, ha de ser el centre de tot perquè el món camina cap aquí. El que passa es que no vam tenir cap especialista dins l'equip que fos d'aquest perfil.

LS: Quan dius especialista que vols dir? Un informàtic o un arquitecte de la informació?

MM: Estem xerrant ara de dues coses diferents. En els pressupostos se permet queu hagi una persona que sigui especialista informàtic o algo així per tot lo que es tractament d'imatges i per coses que realment podíem fer qualsevol dels dos.

JF: I que vam fer

MM: I que vàrem fer es dos, però que per contracte, pues en Jaume amb sa contracte d'investigador era menor que el meu de coordinador i d'investigació, doncs vam pensar que si ell podia ampliar-ho. El que és interessant, i es una cosa que xerravem avui mentre estavem dinant plegats és que aviat tots aquests projectes europeus demandaran fixo a dins

d'es personal, no nomès tasques de coordinació i tasques d'investigació i tasques d'especialistes en noves tecnologies però des d'una vessant tècnica, sino queu demanaran especialistes en comunicació. Com vendre es projecte i com...

LS: ...com explicar-lo

MM: Aquí vendrà el cavall de batalla aleshores. Perquè per una banda serà com explicar-ho, però per altra vom es vendrà. Lo que es molt gràfic per explicar aquest conflicte que passarà, perquè a mes passarà, el vendre i l'explicar, jo crec que ja t'ho hem explicat abans amb lo de les Palmas de Gran Canaria quan els especialistes en noves tecnologies i en comunicació mos estan dient ue aquí pot haver perfectament itineraris alternatius culturals que se poden vendre, aquí poden participar empreses hoteleres que faran que sa nostra pàgina pugi també en visites, perquè ofertaran es productes... I hi ha gent especialista en comunicació també. Es a dir, si. A favor hem d'explicar però a favor hem de vendre també.

[...]

JF: aquí va haver-hi un problema. Es va fer una mala planificació dels contractes, jo crec. Perquè el problema que va haver-hi és que va fer un contracte amb la gent que van fer la pàgina web molt ràpid i el problema que va haver-hi és que no havia material per posar. Es va estar durant molt temps que jo crec que aquesta gent va estar de braços creuats cobrant els diners que haguessin de cobrar i llavors al final es va haver de pujar dades molt ràpid.

LS: Però fins i tot el que acostuma a passar, no se si en el vostre cas va ser aixi, la gent comet un error de perfil. Busca una empresa d'experts informàtics per fer pàgines webs i no contempla...

JF: No era la idea en principi. Aquesta gent era una genta que havia treballat en temes de ciències socials i tal. Museus... Altra cosa és que...

MM: Això me recorda molt allò que t'explicava de presencia d'artesanía i fundacions públiques i privades i unes arriben mes tard i te foten lo altre, que es l'explicació que te donen. I va pel que ha en Jaume. Aquesta gent se va ficar ja a cobrar perquè segur que per terminis ho havia de fer molt abans que nosaltres ... quan nosaltres encara estavem escrivint les qüestions de posició en el Patrimoni que ens havien de definir les guies de recerca que havien de fer. Estem xerrant de fa tres anys.

LS: No havia de ser facil. A mes teniue una sèrie de servituds marcades pel fet que és un projecte europeu, que son molt complicades...

MM: Son tres anys. I jo crec que s'ha volgut fer massa. Però aquest tècnic en comunicació, per donar-li un nom, primer utilitza aquest nom perquè es el nom que el programa de projectes *Euromed Heritage* que es la unitat de recerca que hi du és el que li dona. Això se farà. I se farà perquè ara mateix aquesta gent a iniciativa de la Unió Europea esta montant cursos per saber com comunicar tot això. Però no comunicar la web nomès. No, com comunicar a traves de totes les publicacions que sigui. Estem xerrant d'un disseny unitari d'edició dels materials, cosa que va haver la intenció però no hi ha hagut de cap manera , llavors cadascu ha acabat fent lo que volia fer. Jo no se fins a quin punt serà necessari o no, però segur que s'inclourà. Fixo.

LS: I no us heu plantejat mai, algu es va plantejar mai utilitzar Internet, utilitzar la web com a instrument de treball entre els diferents equips?

MM: Existeix.

LS: Existeix. Una mena d'Intranet...

MM: Livelings. No se si es un producte d'us propi o es un producte diferent, però es com una intranet és liveling, on tu envies missatges...

LS: I us ha sigut útil això?

JF: Si

MM: En varies etapes. Hi ha hagut etapes de silenci o silenciades (rialles) , hi ha hagut etapes silencioses, però en molts de moments ha estat molt útil

JF: A part de ser útil pel debat ha sigut útil perquè és un lloc on sabies segur que tenies el formulari de tal cosa

MM: se banc de formularis, guies..

LS: Una font de documentació. Es clar, això des de fora no ho puc saber.

MM: Infraexplotat, però. Jo trobo que les possibilitats del Livelings eren molt mes grosses però es clar aquí tothom esta ficat en mil coses. Pot ser que això en principi se paga com a feina de temps parcial, en principi. Una altra cosa es que tu després pues els horaris els vagis amuntegant perquè sigui una feina total en una serie de mesos en comptes de tenir-ho disseminat mentre estas fent classe en sa universitat o mentre estas fent recerca en els teus estudis de Doctorat o lo que sigui. Això perquè ho deia ara?

JF: pel temps del Livelings.

MM: Pel temps del Livelings. Perquè vulguis o no no es una cosa que no estas al 100%. Si estiguessis al 100% el Livelings també el viuries al 100%

LS: Això es una informació que si no m'expliqueu des de fora és impossible saber si en un projecte... Això m'interessa molt saber aquests usos que se li pot donar

MM: I va anar molt be també en àmbits més jocosos, diguem-ne..

JF: Per crear grup.

LS: més relacional.

MM: Si, si. Bromes compartides...

LS. Jo he vist que quan parlaveu d'alguns membres hi havia una certa complicitat...

JF: ens hem fet amics... Jo crec que en general amb casi tots. Sempre hi ha algun aenemistat que pots tenir.. be enemistat no. Però som amics.

MM: Lo bo que hi ha hagut també han estat ses trobades presencials que hem tengut. Per un projecte europeu pel que diuen, déu n'hi do si n'hi ha hagut. I això ha enfortit molt els vincles amb sa gent. Ha cret lligams de carinyo...

JF: Hi ha hagut molt bon rotllo. Hi han persones clau que son sempre més...

LS: Amb el Gunther va ser com si ens coneixessim de tota la vida. Una persona realment...

MM: Clar, es que en Gunther és un solet. Hi ha hagut altres que a lo millor no ho eren tant, mes llunes negres. Però hi ha hagut de tot. Bromes? Jo que se. Com anecdota, estar un hotel a Beirut tots veient un documental que han fet de les Palmas de Gran Canaria on se promociona i erem es catorze alla dins de sa habitació tots mirant i allà es quan en Qunam diu que ja no som el grup "MedVoices" sino que som el grup "MadVoices". I aquestes coses se repeteixen després per es Living mentre estas xerrant d'altres coses de mes importància i de mes pes. Clar, això no se mos ha d'escapar. Això es un tipus de veu que tampoc se veu però que crea aquests lligams que son importants. I son importants de cara a lo millor de cara a aconseguir nous projectes i conseguir feiens comunes...

JF: Jo diria el nivell de confiança que es va crear entre els diferents grups, alguns mes i alguns menys, però en general...

MM: ... bon rotllo..

JF: si, també va ser bastant paral·lel al nivell de conflictes que van arribar a haver, de discussio mes que de conflicte. Que tot això que t'explico hi havia molt bon rotllo però hi havia diferencies importants a l'hora de com encarar el projecte. I eren permanents. Però havia un bon feeling personal, en general

LS: La majoria de gent tenia formació d'antropòleg, psicòleg social...

MM: la majoria si. Hi ha casos que no. A Betlem pues es una escriptora bastant coneguda que ha fet temes de gastronomia, etc.

JF: Canàries, no.

MM: Canàries no. Es una filologa qui ho duia, d'angles, i temes de turisme duia també. Amb lo qual esta molt vinculada a en Santana, a en Agusti Santana que ha dut tot el que es la revista de Patrimonio y Turismo..

JF: Marsella, Granada i Ciutat, antropòlegs totalment.

MM: I Londres també. Dos antropòlegs i un sociòleg

JF: A Creta, antropòlegs, sociòlegs.

LS: La signatura del missatge era antropòleg

JF: A Malta, antropòlegs

MM: A Ancona, ciències polítiques. I a Bolònia

LS: Aquests no han respost

MM: Es un grup bastant fragmentat

LS: Tinc l'oferta del Gunther de posar-me en contacte amb en Bianchini...

JF: Perfecte

LS: De moment m'estimo mes acabar el que he començat... Soc molt insistent...

JF: A Estambul, historiadors?

MM: Historiadors socials

JF: I a Beirut, sociòlegs?

MM: No sabia que dir-te, Estudis culturals..

JF: I a Alexandria...

MM: A Alexandria l'elit, l'intel·ligència elitista que existeix avui en dia...

LS: Es curios perquè els que no he tingut absolutament cap resposta...

MM: Alexandria i Ancona...

LS: Si. Imagino que pel que dieu...Es curios perquè hi ha la gent que et fa l'acús de rebuda i et contesta que l'ha rebut i et contestara quan pugui...

JF: Marsella, que es mes sorprenent jo crec. Però bueno

LS: Però igual també pot haver un tap, que estiguin col·lapsats. Jo m'he trobat en un altre projecte diferent que he estat dos mesos perseguint, perquè era una persona clau. I he contactat de forma indirecta i el que passa es que estava de vacances i no havia obert l'ordinador. I dius, nomès faltaria. Havia desaparegut el mes de desembre i quan ha tornat doncs esta contestant. Però he estat dos mesos enviant-li missatges setmanalment.

MM: I del mon universitari, tothom llevat de Nicòsia Nord i Bethlem. El que passa es que els de Bethlem ja estan dins lo que es una mena de consorci. Que ja se tracta de captar aquest tipus de projectes, perquè se diu *Patrimoni cultural 2000* i se va muntar per tot el que va ser les reformes que se van donar a Betlem pagades per Cooperacion Española i per altres grups a l'any 2000. I creen aquesta Oficina en aquest moment.

LS: Però si no estic errada aquesta oficina o esta desmuntada o passa alguna cosa prque el correu electrònic dona error sistemàticament.. Per mi el deuen tenir desconnectat

MM: no m'extranyaria...

LS: I aconseguixo el correu de la Christiane mitjançant la seva editorial [...]

MM: no m'extranyaria que funcionarà quan tinguin un altre projecte. Se que viuen a base de projectes qu evan arribant i segurament deuen activar contractes quan arriben i desactivar-los quan ja no els tenen. Això que dic, però, es una cosa que m'he muntat jo. Això com altres coses que vas dient son informacions que tens, això es algo que m'he anat pensant. Perquè ho vaig veure. VAig anar allà i vaig veure el funcionament que hi havia. I era ella sola. I no se que mes te pot interessar...

LS: Home, la veritat es que m'heu dit moltíssimes coses, però moltes. A partir aquí puc treure i si tinc mes coses ja us escric. Però tot a ixò s'ha de anar treient...

JF: Informa'ns de qualsevol pas que donis...

MM: Si això no pesa molt, m'encantaria que m'ho poguessis enviar

LS: Et pesara molt. Però ho gravo en un CD i t'ho envio per correu postal. Directament. El problema es que això es un format .wav

MM: En wav ho estas fent?

LS: ho estic gravant en wav i ho guardo després en MP. Però per reproduir-ho i transcriure-ho em va molt millor en wav. Però vol dir que a la que tinc cinc entrevistes les gravo en un CD i les trec de l'ordinador. Però cap problema a enviar-ho.

[s'intercanvien adreces i es concreta la forma de lliurament]

MM: Ho dic perquè de tota sa feina que hem anat fent del projecte *MedVoices*, jo que se sa radio, retalls de premsa, ho hem anat recollint tot. I tot i que hem acabat es projecte trob que això pot ser interessant tenir-ho com a document.

LS: La veritat es que aquestes xerrades que estic fent, mes que entrevistes, deixo que la gent m'expliqui, no el que jo pregunto sino el que la gent em diu, no.. Perqu eem surten coses que jo ni sabia que... La veritat és que estan sortint moltíssimes coses, estan siguent super interessant. En fi, moltíssimes gràcies per tot i ja us enviaré la grabació

d) Transcripció de l'entrevista a Natàlia Fernández, *International Center of Women's memories, Biographies and Testimonies. UIC*

LS: Si és un projecte personal teu, si tu tens una institucio darrera, si hi ha un grup de recerca, quina és la titularitat d'aquest projecte?

NF: Això és una mica complicat. Surt com una iniciativa individual en primera instància. Quan jo havia fet la tesi, que era sobre violència contra les dones i la seva representació en els mitjans de comunicació, doncs clar, ara tenim molt material bibliogràfic, però quan jo vaig començar no hi havia res. No és que no hi havia res , es que et miraven...que estas fent què? És clar, jo estic parlant de l'any 89. I l'any 89 no havia res. Fins i tot l'assetjament sexual no existia com a tal, perque va sortir tres anys despres i els mitjans de comunicacio, per primera vegada aquell any, o sigui que no hi havia res. I em va costar molt recollir tot el material fins i tot parlar amb la gent i sempre vaig pensar: -ostres, quan tingui alguna possibilitat m'agradaria revertir una mica aquesta situació que es tan complicada i es clar ara amb Internet es que ho tens "a huevo"

LS: L'accessibilitat...

NF. La primera intenció va ser que faig , com puc revertir aquesta situació. En segon lloc, de quina manera també puc compensar a tota aquesta gent que tambe ha participat de manera activa en tot aquest proces que va ser força complicat i en tercer lloc fer alguna mena de servei a la gent que vulgui fer recerca i que d'alguna manera es trobi tambe amb les mateixes barreres, amb les mateixes dificultats.

LS: Vaig llegir que el teu public principal son els investigadors. No es una pàgina divulgativa...

NF: A veure. En primera instancia aquesta va ser la idea inicial. El que passa es que despres es la propia realitat la que t'obliga a rectificar d'alguna manera o a ampliar les expectatives o fins i tot a canviar els mètodes de treball i de tot, no? perque el que va passar és que em

vaig veure desbordada amb la quantitat de material...es clar, jo tinc material i vaig ficant aquest material pero de totes maneres em semblaba que s'havia de fer alguna mena de convocatòria per obtenir més testimonis, perque clar, de testimonis si que havia recollit i havia escrit algunes coses però no tenia realment testimonis i si que m'interessava aquesta part testimonial. I es clar el que em vaig trobar, es que per exemple dels països de l'Est, dels Balcanes, les dones que han viscut la guerra i que han patit la guerra, les dones de petites comunitats per exemple d'aquests països ex-sovietics de la part d'Eurasiatica...

[... relat del projecte *Women's memory*. S'ha passat referència]

NF: Elles treballen molt sobretot en qüestions orals. O sigui que no es tant que tinguem recollit el material o que hagin treballat directament sobre el material oral sino que esta transcrit obviament i d'alguna manera ho fan arribar. Una de les opcions de la pàgina web es que hi hagi testimonis orals veritablement. És una de les opcions que tinc. El que passa és fins ara és molt complicat que t'enviïen els testimonis orals, ja que es facil i molt mes accessible sobretot per una persona que no estigui molt connectada tecnologicament.

LS: Jo considerero les transcripcions com a testimonis orals, encara no siguin arxius d'audio..

NF: Vale. Doncs d'això si que en tinc i molt. Israel treballa molt tambe...tu ho has esmentat a mes a mes , que treballen molt amb testimonis orals...

LS: Trobes infinitat de projectes relacionats amb l'Holocaust que es la pedra fundacional de la memòria al segle XX, però en canvi jo no he trobat un sol projecte que tingui a veure ... jo nomès he trobat un sol projecte en el qual alguna part d'Israel estigui implicada i que no parli estrictament d'Holocaust (*Mediterranean Voices*), de vida quotidiana

NF: Doncs si, jo tinc alguna cosa de projectes de reconciliació de dones israelianes i palestines, si que ho ha molt i jo tinc alguna cosa. Et puc passar el contacte de la persona que ho porta. A mes a mes parla castellà, deu de ser argentina, Taufmann em sembla de cognom...

LS: Jo de fet estic practicament treballant en anglès ...

NF: Jo tambe. I a mes a mes he decidit que la pàgina havia de ser anglès si volia arribar mes o menys a un públic més ampli...

LS: T'has plantejat que la pàgina a mes de l'angles tingui un altre idioma...

NF: Ara, d'entrada, he fet la descripció del projecte en castella. Imagino que a la llarga ficare alguna cosa mes en castellà, no se si en un altre llengua, a lo millor en frances perque el que em tronjbo es a veure ...amb el mon anglosaxó no hi ha cap problema , fins i tot amb la gent de l'Est tampoc, en alguna part d'Alemania –jo parlo alemany per a mi no es cap problema la comunicació en alemany, he viscut molt de temps fora. El que passa es que si, per una qüestió de temps moltes vegades el que faig es el mailing tot en anglès i nomès canvio a l'holandes que es com la meva llengua mare,la puc manejar igual que l'anglès, sense cap problema...

LS: Quants idiomes parles?

NF: Doncs em sembla que set o vuit. Per *hobby* n'aprenc de nous. Ara mateix quan acabem vaig a classe de polonès. [...] Soc germanista de punt de partida i vaig viure molt de temps a Austria, Holanda...total setze anys o sigui que es un temps molt llarg i sempre amb temporades llargues a Itàlia ... la veritat és que el segon semestre de l'any el dedico a fer cursos fora, o sigui que... [...] el que passa es que una vegada que parles una llengua... una no, a veure tampoc exagerem, pero un cop tens coneixement d'una llengua llatina, d'una llengua germànica, d'una llengua eslava, aprendre una segona, una tercera doncs es veritat que no costa tant. T'ha d'agradar, això sí. [...] Jo tradueixo, normalment també.

LS: El finançament. No es un tema del qual vulgui sabre una xifra pero d'on surten els diners?

NF: Aquest treball ha sortit d'una manera absolutament voluntaria. Tota la gent que s'ha implicat, com jo, i basicament jo, ho ha fet de manera voluntaria. El que ha passat és que això comença a funcionar ara, pensa que recollint material m'he estat practicamente un any sense ... a veure quan tenia un temps fer contactes i tal i aconseguir mes material ... i despres que tenim la pàgina web no fa un any, de fet quan vaig tenir el primer contacte amb tu encara no estav afeta la pagina web. Em sembla que va començar a funcionar l'abril o el maig de l'any passat (2006) o sigui que no fa encara un any ni de bon tros. I aleshores el que sí que ha passat és que com que una part d'aquest material en els primers contactes m'ho va començar a suminsitrar les Nacions Unides, una delegació de Nacions Unides de les Dones, però de manera espontànea (jo no havia demanat), elles vann veure..Escolta que ens ha arribat una convocatoria que esta recollint aquest material, si no et fa res, et posem com a contacte nostre i t'enviem tot el que vagi sortim. De fet m'arriben al dia 20, 30 coses. Que passa? Dins d'aquestes coses arriben tambe convocatòries. I el que va passar es que una d'aquestes convocatòries dons ha sortit be. A mes ho feia Holanda que es com el meu segon país despres de mes de 12 anys allà i ha sortit a partir d'un forum de feminsime que estan organitzant per l'any vinent. I estant demanant gents, no gent, grups, en realitat grups que estiguin consolidats com es aquest cas que som gent que ja hem treballat en aquests ambits, que en svam coneixer de manera molt diversa...

LS: Sou un grup de recerca consolidat d'una institució o sou un grup consolidat simplement perqu etreballeu juntes?

NF: Som un grup consolidat perque ens vam conèixer per aquestes coses, per aquests atzars i perque ens ocupem de temes molt semblants. Per exemple, una de les noies, una senyora que està implicada, la Lyubov Sirota , es d'Ucraïna i ella es una de les persones, és una victima de Txernobil i a mes a mes es una persona de les que ha liderat la creació d'un arxiu de víctimes de Txernobil que ha fet una reivindicació activa, que a mes a mes publica, és periodista i es una poeta força bona, i que publica molt en aquesta línia reivindicativa, no? Doncs aleshores estem treballant conjuntament, i de fet una part d'aquest arxiu recull molta informació sobre les víctimes, però algunes victimes dones, nenes, de Txernobil.

LS: En el teu article tu comentaves que volies donar la possibilitat que expliquessin tant histories felices com infelices pero que se t'estava decantant cap a la banda del testimoni tràgic...

NF: Si, l'any passat havia presentat –per cert sortira en un llibre ara a Anglaterra- vaig presentar aquest centre a gent que treballa (a lo millor tambe t'interessa com a contacte) dintre del que es la construcció biografica de gent anònima, que es el que a mi m'interessa. Ja se que hi ha gent que es important tambe a la web, m'han escrit per exemple ara fa molt poc una escriptora d'Aràbia Saudí , d'aquestes protegides, com el Salman Rushdie i molt bé o sigui benvinguda tambe, no? Pero la idea es precisament arribar a aquells punts a aquelles dones que ho tenen molt mes complicat si volen contar la seva història, si volen dir...

LS: Hi ha un projecte que tambe estic treballant, el Museu de Pessoa a Brazil, sobre narracions de vida quotidiana de les persones...

NF: Això si que em sona. Hi ha un altre que es diu Museo virtual...

LS: Son quatre museus que fan xarxa: Canadà, Brasil, un que estan preparant a Portugal i un de IndianA, als Estats Units. Ells no focalitzen en dones però ...

NF: Aquesta gent d'Anglaterra també. El que passa és que ..

LS: El concepte de "Historia de vida"

NF: Exactament. Es una mica la intencio d'aquest centre. El que passa es que quan la convocatòria arriba no arriba precisament a la gent que voldries tenir sino que has de tenir sempre intermediaris i clar, si algun d'aquests nivells falla, doncs ja no arriba. El que es queda sempre es entremig, no? O amb la persona queu ho reb directament que es d'un centre o d'una ONG o el que sigui, queu diu, si si, jo et puc enviar la meva història, em sembla perfecte porque tota història es benvinguda, no? Pero la idea es que això pugui arribar mes enllà. Per exemple, només tinc un testimoni d'una noia kosovar que no vol dir el seu nom i que m'ha arribat a traves d'una ONG, pero es molt raro que facin que realment siguin intermediaris, en sentit estricte. Es a dir que es comuniquen amb la gent del carrer que vulgui explicar la seva història que agafin aquesta historia i que la facin arribar. Aquest procès es força complicat. Es molt complicat

LS: El que jo vaig veient del que em vas dient es el tema dels agents. Te n'adones que tot aquest proces que tu estas fent l'estas fent completament al marge del que serien les institucions, que els hi "tocaria" fer-ho. Hi hauria d'haver museus, arxius...I en canvi, tot això esta venint a traves de societat civil: xarxes de dones que s'autorganizen, ONG's que a traves de nosequé.. una escriptora de Bielorussia o d'Ucraina que a traves de l'Associacio de Victimes de Txernobil...m'estas parlant que la societat civil esta fent un paper subsidiari del que els hi pertocaria fer als museus

NF: Si, si realment. Porque la gent que podria tenir un paper molt mes actiu doncs de vegades no .. els hi tocaria. [...] I tambe el que he notat es que és molt mes fàcil que t'enviïn una biografia que no pas un testimoni. I tambe et puc donar fins i tot estadistiques de cooperació de les dones.

LS: perquè creus que és més fàcil donar una biografia? Perquè és en tercera persona? O normalment són autobiografies?

NF: Doncs, clar és que normalment són autobiografies. Aleshores m'imagino que d'una banda ja estan configurades, ja tens .. a veure la majoria de gent que ha enviat una biografia és una dona professional, no és una dona anònima, no se, del Altiplano boliviano...

LS: Jo crec que un dels problemes és aquest. Perquè aquí hi ha una vessant tècnica que també s'ha de pensar que és una mica com es transmet aquest testimoni, perquè clar hi ha un procés tecnològic complicat, és a dir jo recordo el Museu de la Immigració de Santa Coloma que van partir d'un projecte europeu, el Coiné, per intentar fer com una eina virtual on la gent podia donar el seu testimoni, afegir fotos, una mica per recollir i es trobaven que moltes de les persones a les quals ells volien accedir, donar veu (els emigrants que havien arribat) que no tenien competències per escriure el seu testimoni. No tothom és capaç de posar-se davant d'un ordinador i escriure...

NF: I de totes maneres el que m'he trobat també és que de vegades en el mateix missatge ja et donen el testimoni, i després et diuen però jo, clar, uff, m'haig d'asseure i... Però si ja me l'has donat. O sigui que si m'autoritza a que fiqui aquesta informació, per mi ja n'hi ha prou. O sigui con que no es tracta de textos literaris, que a lo millor tenen aquesta idea (voy a elaborarlo bien) te lo voy a hacer bien... No, no si és que no cal que ho facis. Amb el que em dius... A vegades m'han arribat històries absolutament sorprenents resumides en deu línies i que ja n'hi ha prou. Perquè a més a més és igual la extensió que li vulguis donar o sigui que no t'amoinis perquè vols fer...no no, si és que no cal que sigui així. I aleshores et donen un testimoni que és sensacional i després es queden així com "El de verdad ja te lo enviare", no, no si és que no hace falta. Ja m'ho has donat, no. Perquè se senten molt més còmodes en aquest intercanvi espontani que no amb la idea que s'han d'asseure davant d'un ordinador i començar a treure coses de la seva intimitat sense un interlocutor que els hi costa molt. Això és molt complicat.

LS: Hi tot un altre tema que és una cosa que ho fa més fàcil que seria la grabació, una grabadora o un vídeo, però això després és molt costós de preparar-ho per penjar-ho a Internet. Jo em trobo sovint pàgines web que m'expliquen que en la seva seu, a Minneapolis per exemple, tenen 2.000 cintes i que la única cosa que pots consultar per Internet és el catàleg

NF: Sí. Això és molt comú en la majoria d'arxius. Museus és una altra història.

LS: A mi em sembla fantàstic saber que una institució 274 entrevistes amb supervivents de Auschwitz però no les puc sentir. M'haig de desplaçar a Minneapolis. Però això és una cosa que és. Els arxius tendeixen a ser curiosos per proteccionisme.

NF: Sí, sí, sí. És veritat.

LS: És molt curiós una cosa que he vist a la vostra, teva, web. Que tu treballes amb tres canals. Una base de dades de biografies,...

NF: S'ha ampliat, de fet. originàriament eren tres seccions: o sigui biografies, que jo crec que és la més àmplia, conjuntament amb testimonis. I després hi ha una tercera, la primera

aquest atercra i ultima part que ja no es ni tercera ni la ultima, era una mena de genealogia en el sentit, nomes fotografica. Una mena de reconstruccio genealogica d'avantpassats en femení, de dones. D'àvies anònimes, amb la idea de donar...jo he ficat la de la meva àvia. Es l'unic parent que he ficat, perque em feia gracia, perque va ser una dona que tenia interessant, nomes donar un parell de linies. Qui era, que feia, on va viure, quan va viure. I ja està. I una foto. Doncs aquesta part no ha funcionat gaire bé. Jo em sembla que aquesta part es molt mes facil si pots contactar amb la gent personalment perque la gent es molt reacia i en el fons es una copsa tan simple com agafar una foto, escanejarla i... pero això a lo millor es complicat.

LS: Jo penso que aqui es torna a posar en evidencia allo de la fractura digital.

NF: Si, segurament que si. pero de totes maneres tambe està l'alternativa del correu ordinari , pero es que ningú el fa servir. Jo tinc coses d'arxiu de fa uns anys quan jo no pensava fer un arxiu pero que em va venir, de vegades repassant justament aquest material pensava, ostres! material que t'ha enviat una persona que esta a la presó de no se on i a mes a mes t'envia dos fotos i tal, doncs hauries de fer alguna cosa amb tot això

LS: El correu ordinari ha desaparegut i molta gent no ho ha substituït pel correu electrònic

NF: Exactament. S'han quedat entremig

LS: Jo crec que la cosa acabarà amb els mòbils, que seran els mòbils els que acabaren sent ...jo estic veient que tota aquesta gent, dones emigrants llatinoamericanes, que es un colectiu que esta arribant aqui important en nombre i que estan ocupant uns espais importants en la nostra societat –practicament la cura de les persones grans l'esten portant elles, cap d'elles acostuma a tenir un ordinador ni a tocar-lo, però totes, absolutament totes, van amb mòbil. Fins i tot a casa seva no tenen telèfon fixe, tenen el mòbil.

NF: el mobil haura d'impregnar-ho tot

LS: Fins i tot pots enviar una foto per mòbil amb un certa facilitat. En canvi, jo crec que el correu electrònic hi ha gent que li costa mes

NF: I ja no parlem si .. a veure jo tinc algunes coses de països africans, pero molt poc. Que passa? Primer de tot, que la majoria de gent, siguem clars, fins i tot estudiants, fins i tot altre tipus d'institucions no tenen un acces a Internet. En segon lloc, practicament encara que trobi institucions són dos, tres d'aquestes oficials a tots els països: o sigui Naciones Unides. Però clar, per tenir una informacio de NU que la puc trobar a tot arreu això no es una cosa especifica. I a mes a mes, que passa? Es gent que et podria donar un testimoni o el que sigui, estan totalment acaparats per agents dels Estats Units, vull dir, alguna artista que ha sobreviscut a tal historia. Impossible contactar-la directament ! Això es una particularitat d'Àfrica, es una particularitat continental.

LS: Es cert que no tinc ni un sol projecte africà ...

NF: Es complicadissim. Simplement perqu ela gent no funciona amb autonomia. O sigui si hi ha alguna persona amb la qual tu podries establir efectivament un contacte el que et trobes es que per damunt d'aquesta persona hi ha una persona que esta a Anglaterra, normalment

son sempre del mon occidental anglosaxò, podria ser Holanda, Alemanya, pero bàsicament es Anglaterra i Estats Units. Austràlia, també. Però no hi ha manera d'arribar a aquesta persona i tenir un contacte personal i ...

LS: estic pensant l'origen geogràfic dels meus projectes, dels projectes que estic analitzant: Europa, Estats Units, Canadà, alguna cosa de Llatinoamèrica, bàsicament Argentina, Con Sud i Brasil...

NF: Son els mes actius...

LS: i Austràlia. Orient no existeix

NF: Orient és molt complicat, encara que no es tan complicat com Àfrica. I Filipines, per exemple, es relativament accessible. La Xina si que és impossible. Jo he vist que tinc visites de Xina, però mai no m'ha escrit ningú. No tinc absolutament res.

LS: L'idioma pot ser una dificultat?

NF: Jo crec que no, que la gent que esta ficada a Internet te un nivell d'anglès. Estic segura. I el Japó tampoc és molt accessible.

LS: I en canvi el Japó no te problema amb l'anglès.

NF: Absolutament. Quin son els països mes cooperadors? Doncs jo diria dones del Canadà, molt actives. Desseguida es presten, et diuen que és el que vols, t'envio això, aquesta és la meva història, t'envio la de la meva àvia, tal, tal, tal.

LS: A nivell de Patrimoni son capdavanters

NF: Imagino que tambe es una consciencia social, es tambe una manera de veure, una empatia social molt mes desenvolupada, m'imagino que això te molt a veure. A Alemanya tambe, les dones alemanyes son molt participatives, les italianes...no molt. O sigui, jo veig que tinc moltes visites d'Itàlia però això no reverteix en una major comunicació amb italianes. Excepte l'altre dia, una estudiant que em va escriure, que va veure la web, que l'havia agradat, que volia fer un treball de les dones del segle XVI, però que no trobava com arribar a aquesta informació. Li vaig escriure, ella em va contestar...primer em va escriure en anglès i despres en castellà. I li vaig si vols escriure en itàlia, no hi ha cap problema. I malgrat això, tampoc doncs no, no ha dit res res mes. Jo vaig donar alguns contactes, algunes possibilitats. I la veritat es que amb Itàlia la comunicació es molt complicada, molt difícil. Però no es gens difícil, per exemple, amb la gent de l'Est. Bulgària és molt activa, d'Hongria vaig tenir tambe molta col·laboració, de totes aquestes repúbliques, ex-repúbliques soviètiques, no, sigui Ucraïna, Bielorrússia, tinc una col·laboradora que de fet no esta dintre d'aquest equip, pero que si que la he fitxat si fem alguna cosa de cara a aquest projecte europeu. Es una persona que m'interessa. I ella va ser molt activa, també. Ella es la persona amb la qual ha sorgit l'altre projecte paral·lel, o sigui aquest de Bielorrússia, que es un projecte bilateral. Volja Hapiejeva. I amb ella si, va ser molt activa s'hi va implicar molt des del començament a Lituania, perque a treballat a mes a mes amb aquesta noia, amb una lituana a Turquia, vam treballar juntes l'any passat. I aquesta gent és francament molt activa. Tot aquesta gent dels països aquests, d'Uzbekistan, m'ha arribat molt de Georgia...

LS: perque creus això? Es un tema cultural? Es un tema mes polític?

NF: Doncs jo he estat investigant una mica i llegint...ara t'explico. Perque una de les parts noves que he obert a la pàgina és una part de monografies sobre dones. Sobre temes de dones en general. I que no estava pensat al començament. Però, mira, s'ha incorporat. Perque d'evagades t'arribava material que no sabies ben be que fer. Jo el que vaig fer va ser escriure alguna cosa sobre, jo que se, la situació de les dones refugiades.. No es ben be un testimoni, perque clar es un material en realitat especialitzat. Doncs d'aquesta manera hem donat cabuda a aquest tipus de aportació. I mirant de vegades aquestes monografies que m'arriben de l'Est, perqu ealgunes m'arribenn regularment, una que es diu Caucasus, per exemple, doncs..i perque mes a mes estic fent ara un treball sobre violència que sigui amb una dimensio globalitzada. I estic llegint molt de la situació en aquells països. I es molt sorprenent perque d'una banda la dona no significa absolutament res, tant es aixi que en realitat les mateixes dones pensen que no son res. I que això de les reivindicacions no es una qüestió que vagi amb elles, perque "eso son cosas de los occidentales"

LS: En aquest projecte que t'he comentat [Women's Memory] deien que la dona socialista no necessitava implicar-se en el moviment feminista perque ja tenien suposadament tot guanyat.

NF: Exactament. Aquest es el punt de partida i que lo millor que pots fer, si vius una situació de violència, tampoc passa res. La violència es part del país i a mes a mes, hi havia un tio que em sembla que va ser a l'Azerbaijan, Armenia, no recordo, un d'aquests països, un escriptor de començaments del segle XX, a mes va publicar un llibre que es deia aixi "La golpeo porque quiero" una cosa d'aquestes molt suggerents, no? I que deia que si la dona reivindicava, que deixava de ser la dona autèntica del país. I aquesta ideologia encara esta esta molt present. I per això sobta molt, clar m'imagino que esta d'una banda aquesta visió tradicional, però que d'alguna manera ha començat a estar en pugna amb algunes dones que si que han tingut algun contacte exterior o be que han estudiat fora o que han tingut algun tipus de relació, no, amb dones de l'Occident i que per tant tenen una consciència molt clara de quin son els limits de l'abús i de la violència i tot plegat. I que son les que estan fent realment aquests esforços. I m'imagino que en aquest sentit, qualsevol oportunitat d'explicar quina és la situació i de donar a conèixer el món, que es el que fan doncs m'imagino que els hi va be. Crec jo que pot ser una de les raons, una manera de projectar-se. perqu esta en una zona que en realitat està molt aïllada. A veure, nosaltres fins fa quatre dies no sabiem res del Turkmenistan. Per mi era una regió, fins fa molt poc. Quan va morir ara el dictador, van dir que era un país, pero es que fins ara es parlava sempre del territori aquest, el mateix que el Kurdistan. I resulta qu era un país, tenia un dictador i des de fa casi vint anys. I aqui no ens hem assabentat de res. I qui diu aqui diu a la resta d'Occident, o sigui no estem realment assabentats. I m'imagino que ells son molt conscients de tot això. I aprofiten aquestes possibilitats i la veritat es que son generosos, es a dir que quan et donen alguna cosa es posen totalment a la teva disposició i la veritat es qu etenen un sentit de la cooperació que es absolutament increïble. I el mateix puc dir de Bielorrússia o Ukraina. M'imagino que la gent esta molt aïllada en aquestes regions. Potser despres de la caiguda del mur de Berlin, no? Tot tenia un sentit perque estaven tots lligats, havia un gegant que els representava, però ara no hi ha ningú, s'han quedat com desamparats de cop i volta, aïllats,

sense una representació, sense un sentit fins i tot històric i jo crec que estan buscant xarxes, connexions... Jo penso que es una de les raons per les noies , segurament n'hi ha d'altres, pero jo penso pot ser una rao per la qual funcionen amb un cert dinamisme.

LS: El teu projecte (a Internet) forma part de xarxes explícites amb altres projectes a Internet, es a dir altres pagines web amb les quals tu tinguis una col·laboració directa, o son sempre xarmes mes informal, m'arriba, no m'arriba... Tu has establert acords amb altres gent que es pugui assimilar al teu projecte..

NF: Si, amb petites webs en tot cas, de projectes que siguin semblants, per exemple amb aquesta gent de *Women Awakened*, el que vaig fer va ser escriure algunes coses per elles, no, i em van dir , doncs mira fes una presentació tambe del projecte... De fet, com es planteja això del Fòrum Feminista, aquesta col·laboració es a partir de la creació, la idea es incorporar aquestes webs, en realitat clar no incoporen webs sino grups de gent i de dones en aquest cas per fer una xarxa que sigui Forum feminista pero que d'alguna manera aglutini també totes aquestes altres xarxes i una de les condicions es que clar es que nosaltres hem de nodrir tambe la xarxa forum d'ells, o sigui en part es això el treball a banda de preparar un Forum que es un fòrum físic que serà l'any vinent a Polònia.

LS: M'interesen aquest vincles que hi ha entre el teu projecte a Internet i totes aquestes coses que passen.

NF: Això es el que esta sortint ara. Aparentment va be, pero a lo millor al ultim moment diuen no hi ha diners. De moment els tenen i ahir precisament em va arribar una confirmació que si que est atot be, que ens han contactat els que hem passat la pre -fase, la primera fase de seleccio per establir un contacte i veure despres quina es la forma de treball, quina sera la forma de treball a partir de que tot estigui consolidat, no?

LS: Estic mirant el guió i gairebe tot ho hem estat parlant. *[revisem el guio en veu alta]*. Sistemes d'avaluació m'has comentat que teniu, un sistema d'estadístiques...

NF: Estadístiques de pàgina. Veure d'on arriben les visites, quin es el percentatge, el "conteo" aquest...

LS: I tambe hem parlat dels avantsatges i limitacions d'Internet, lo de l'accessibilitat o no... No nomès l'accessibilitat .... A mi em sembla molt interessat jo tenia detectada la dificultat d'accès tècnica, la gent que s'espanta davant l'ordinador, pero tu m'has fet veure que tambe es un tema conceptual, "ja te enviare la buena", no, pero si el que tu m'has enviat ja esta be

NF: Es una qüestió, m'imagino, que tambe emocional. Això s'ha de fer bé. O sigui t'expliquen la història, algunes sorprenents, i et diuen pero jaj t'enviare la història. La historia ya me la has enviado.

LS: Jo havia detectat la limitació tècnica, però no aquesta. I tambe és molt interessant. Aquí s'introdueix un tema tecnic, imagino que això te molt a veure amb el finançament, si transcripcions, si audio o video... Això es un problema de tenir capacitat econòmica de penjar entrevistes... I despres et comentava això del Patrimoni Intangible que potser es una

pregunta potser mes adreçada a gent que es del món dels museus... Quan jo vaig començar a treballar en aquest tema i a fer la meva tesi, un dels principals problemes que em trobava era que no sabia com denominar el meu objecte d'estudi. Perque era molt curios. Si tu llegies llibres des de la Història, parlaves de *fonts orals*, fonts orals/fonts documentals. Si tu parlaves des d'un parlaves des d'un punt de vista més sociològic eren *testimonis*, que sempre te una component molt relacionada amb la Justícia (un testimoni te a veure amb processos judicials...). Si ho miraves des de l'antropologia, o el món etnogràfic, llavors eren *històries de vida*, les *narracions de vida*. I si estaves en un entorn tècnic, llavors et deien un *arxiu sonor*, i tu deies, si, però una polka tambe es un arxiu sonor i no es això.

NF: A menys que tingui un component... perque de vegades això si que passa. El web em permet penjar una part d'audio pero molt limitada. Pero si que m'agradaria ficar unes peces simfòniques d'una compositora bielorussa perque si que tenen un component testimonial, que ella pot justificar, no?

LS: Si però el problema es que et deien, quan fas una tesi has de definir d'entrada el teu objecte d'estudi. i deies...no se.

NF: (rialles) Es que no tengo objeto.

LS: La chica tiene objeto, pero dependiendo de las disciplinas se llamara de manera diferente. Però te a veure amb museus. Però, quin tipus de museu, em deien? I deies, be son els museus que son museus etnografics de vegades, pero no nomes els etnografics, tambe hi ha museus d'històries de vida i els museus memorials i de guerra també...Era horrorós perque jo estic fent una tesi sobre un tema que no te nom...

NF: I és tan interdisciplinari que costa molt i fins i tot... a veure no ho dic perque t'espantis, que la meva tesi per exemple era interdisciplinaria, molt interdisciplinaria i això a l'hora de defensar la tesi també es un problema. Es horrorós. T'arriben els talibans de cada materia i cada taliban tira para su lado... La verita es que jo vaig molta sort en el sentit que vaig tenir un tribunal que va ser molt generos, molt obert... Però si que es veritat que aquesta es una tendència general.

LS: Jo soc llicenciada en Humanitats i per tant crec que ha de ser una tesi molt interdisciplinar. Però l'altre dia estava parlant amb un historiador. I clar, ell el tema de la "memoria històrica" el te molt clar...

NF: Es que es Patrimoni dels historiadors...

LS: I jo li deia, jo em questiono el concepte de memòria historica, perque em sembla que tot és memoria històrica...

[... mirem l'hora per saber quin temps ens queda]

LS: D'entrada li dic: jo, lo de la memoria històrica ho questiono perque clar tot es memòria i llavors que vol dir? La memoria històrica es aquella que els historiadors dieu que es lícita i que es correcta? Em deia, es que tu en realitat estas treballant amb fonts orals. I jo deia, jo crec que anem mes enllà d'una font. Una font es una informació que t'arriba perque tu facis una altra cosa, pero jo crec que la cosa te interes per si mateixa, mes enlla que tu et serveixi per a fer una interpretació històrica. Però per a ells son nomès fonts.

NF: Clar, això de les categories tan estanques, es molt complicat. Però es lo que hay? I algu s'hi havia de ficar.

LS: Hi ha una referència que crec que t'interessaria. Es una sociologa argentina, Elizabeth Jelin...N'has sentit parlar?

NF: No

LS: Es una sociologia argentina que ha coordinat un grup de recerca amb mes de seixanta investigadors per tot el tema de les dictadures...

NF: jelin com s'escriu?

LS: amb J. J de "jamon". Aleshores te un llibre que es molt assequible, facil de trobar, que es diu "Los trabajos de la memoria" que treballa sobre tot aquest concepte de la memòria recuperada, de la Dictadura argentina... Pero te un capítol que te a veure amb gènere i memòria. I es interessantissim porque ella, a partir del cas de la Dictadura argentina, explica molt clarament com recorden els homes, com recorden les dones, les coses diferents que es recorden i quye, com es narren els records en un cas i en l'altre... Fa tot un analisi de genere brutal.

NF: Jo m'imagino que es significatiu i que te un pes molt especific. Pel que jo vaig veure, la tipologia del material que jo he rebut fins ara. Doncs basicament totes les dones han tingut d'una manera o una altre un procès de supervivència, sigui de malaltia, sigui de violència, sigui d'una guerra, sigui d'un exili, sigui del que sigui.

LS: I a mes elles es mouen, en el tema quan es busquen testimonis de la Dictadura els homes que ens molts casos han estat víctimes donen testimoni testimoni en entorns judicials en el qual tambe son homes qui ho recullen...

NF: i normalment sense implicacions emocionals, ... m'imagino que canvia l'objectiu, bàsicament. L'home ho fa per una qüestió judicial "Doy fe"...

LS: Ell narra, però fins i tot la seva narracio com a victima és una narració més objectiva en el sentit d'objecte. En canvi, la dona sempre és...

NF: ...mes empàtica. Esta pensant en una conseqüència que pot tenir en d'altres persones en una situació semblant.

LS: Fins i tot les dones que van ser víctimes en els seus testimonis parles de lo que patien pels fills que s'havien quedat a no se on... Ells solucionen molt la seva vida. [*oferta de passar el capítol fotocopiat. És acceptada*]

NF. Jo tinc un dels links es justament a una pàgina de testimonis de dones que han sobreviscut la Dictadura a l'Uruguay. L'has vist? Esta força bé. I esta vinculat, m'ho ha comentat una companya, una psicologa uruguaia que fa uns anys que viu aqui a Barcelona, em deia que s'havia creat ara una mena de pàgina ben be, o es una part d'una pagina, no ho tinc molt clar porque no conec el site aquest. Però em deia que hi ha una pagina o un link o una part d'una pàgina que esta dedicada als homes son testimonis d'homes, però en relació a dones. Es a dir el mateix que hi ha en aquests grups d'autoconsciencia de violència contra les dones i tal i han creat una mena de grup de consciencia de les dones víctimes de la Dictadura. Es una iniciativa d'homes. I ella em deia que seria interessant que fessis una exploració i tal...

LS: això es molt interessant perquè l'anàlisi que fa ella sobre l'estudi de cas argentí i d'Uruguai, doncs després agafes les idees principals i les extrapoles, funciona en altres situacions, és matemàtic. En el cas de la Guerra Civil espanyola, el mateix.

NF: Tu vas buscant aquestes situacions extremes de conflictes i et trobes un esquema que es repeteix.

LS: Que recorden les dones, com recorden les dones i com expliquen el seu record les dones.. Ella ho feia comparant els dos discursos.

NF. Es que clar, s'ha de partir de la base que una dona sempre es part del botí de guerra. Un home no. Un home es vencedor o perdedor, però la dona no. La dona perd sempre. Aquest es el punt de partida. I dins de que perds sempre, després hi han aquests matisos: que es un botí de guerra, que es la que sofreix les humiliacions...

LS: I qui manté la casa. En els testimonis de la gent represaliada a la Guerra Civil espanyola, les famílies dels afusellats, les dones que no tenien reconeixement de vídues però que seguien tirant endavant la família com fos. Es el reconeixement de a sobre que m'ha matat el marit i no se on el tinc a sobre jo tiro endavant els fills, jo tiro endavant la casa, jo soc la ... son les supervivents. Es claríssim.

NF: Es que es veritat. Es el que jo mirava. Quin tipus de material he rebut fins ara?. Doncs mai no he rebut, per exemple, un testimoni que sigui de un tipus d'aconteixement feliç. Jo vaig comentar amb aquesta primera reunió a Anglaterra, l'any passat, per presentar aquest projecte a un públic de 6, 7 persones, que era gent que realment esta treballant en estudis biogràfics, no? I van veure alguna de les imatges que en aquell moment estavem ficant a la web, i tal. I ells estaven molt sobtats. I em deiem perquè creus que és això?

LS: I no pot ser perquè el fet de donar testimoni no tingui una funció catàrtica i terapèutica?

NF: Si, i te més projecció social que no pas dir "acabo de ser mare i vaig a explicar la meua experiència perquè em sento molt bé amb això"

[...] *[referència a les pàgines personals a Internet que expliquen adopcions i a una web d'adopcions que interessa a la informant]*

NF: De lesbianes sí que hi ha alguna història, lògicament sempre l'episodi reiterat és com vaig sortir de l'armari. I normalment són històries felices. És curiós, eh? Uii, tothom m'ha acceptat, i el meu entorn va reaccionar tan bé i tot és meravellos. [...] Però en general tinc "deficit" d'històries felices...

[...]

NF: I si a més has sobreviscut, encara més. Perquè tens aquesta consciència de sobreviure. Us vaig a explicar que he sobreviscut i com he sobreviscut i animo els demes a que intenten sobreviure. Hi ha de vegades aquest missatge. Explícit o implícit.

LS: Com a colofó d'una entrevista molt interessant, et cito una frase de Paulowsky: *Bien mirado, cuando piensas la alternativa, no està tan mal envejecer !*. Moltes gràcies ;

NF: Moltes gràcies a tu també. Ha sigut un plaer, realment.

Annex 10.48. Conferències *Museum & the Web*

- 1997** 16-19 de març de 1997 a Los Angeles, California, USA
- 1998** 22-25 d'abril de 1998 a Toronto, Canada
- 1999** 11-14 de març de 1999 a New Orleans, LA, USA
- 2000** 16-19 d'abril de 2000 a Mineapolis, MN, USA
- 2001** 14-17 de març de 2001 a Seattle, Washington, USA
- 2002** 17 - 20 d'abril de 2002 a Boston, Massachusetts, USA
- 2003** 19-22 de març de 2003 a Charlotte, North Carolina
- 2004** 31 de març al 3 d'abril de 2004 a Arlington, Virginia / Washington DC
- 2005** 13-17 d'abril de 2005 a Vancouver, British Columbia, Canada
- 2006** 22 - 25 de març de 2006 a Albuquerque, New Mexico, USA
- 2007** 11-14 d'abril de 2007 a San Francisco, California, USA.
- 2008** 8-12 d'abril de 2008 a Montréal, Québec, Canada

- *****
- 2009** 14-18 d'abril de 2009 a India napolis, Indiana, USA
- 2010** 13-17 d'abril de 2010 a Denver, Colorado, USA
- 2011** 6-9 d'abril de 2011 a Philadelphia, Pennsylvania, USA

Annex 10.49. Eines tecnològiques emprades

institucio		recollida test.	catàleg en línia	transcripció	àudio	vídeo	blogs	fòrums	podcasts
Yad Vashem	1997	Enviament <i>Testimonies Page</i> per correu electrònic	Central Database of Shoah Victims' Names	Fragments de testimonis (pdf) (petita mostra) Traducció a l'anglès	Clips d'àudio relacionats amb conferències. Real Audio	Clips de vídeo relacionats amb exposicions virtuals. Windows Media Subtítols en anglès	no	no	Emissió de conferències fetes als museu
US Holocaust MM	1993	No disposa d'una eina en línia per a recollir testimonis	Holocaust Survivors Registry	Fragments de testimonis relacionats amb exposicions virtuals Transcripcions dels clips de vídeo	Clips d'àudio relacionats amb exposicions virtuals Descarrega completa en format mp3	Clips de vídeo relacionats amb exposicions virtuals i històries personals Real Video Subt. angles	Relacionats amb el programa "Voices on Genocide Prevention"	no	Materials educatius. iTunes "Voices on Genocide Prevention"
Cité Nationale Histoire Migration	2006	No disposa d'una eina en línia per a recollir testimonis	No hi ha catàleg en línia Bdd de projectes Bdd documental	Fragments de testimonis relacionats amb "Histoires singulieres"	Clips d'àudio relacionats amb "Histoires singulieres"	no	no	no	Enllaça a les emissions de France Culture
Imperial War Museum. Sound Archive	1997	No disposa d'una eina en línia per a recollir testimonis	IWM Collections Online database Enllaça a 340 clips d'àudio	Fragments de testimonis relacionats amb exposicions virtuals	Clips audio relacionats amb exposicions virtuals	Clips video relacionats amb exposicions virtuals.	Projecte escolar "Moving Minds" IWM North	no	Projecte escolar "Moving Minds" IWM North
Basque Museum	2000	No disposa d'una eina en línia per a recollir testimonis	No hi ha catàleg en línia	Fragments de testimonis	Clip àudio	no	no	no	no

institucio		recollida test.	catàleg en línia	transcripció	àudio	vídeo	blog	fòrums	podcasts
Museu da Pessoa Brasil	1996	Eina en línia - Registre previ - Formulari per incloure text, audio, imatges , video - Permet tria idiomes (11)	No hi ha catàleg en línia Cercador per paraula clau, nom, perfil, imatges, audio, video	Fragments de testimonis Transcripcions completes	Clips àudio (sense traducció)	Clips video	no	Fórum "Histórias da Nossa Terra". Restringit als professors participants al projecte Fórum "Atividades com memória oral". Obert amb registre previ	Radio Museu da Pessoa. Inclou podcasts de diversos projectes
Museum of Person. US	2002	Permet enviar textos i imatges al correu electrònic del webmaster Cal omplir un petit formulari amb dades personals	No hi ha catàleg en línia Index per autors, temes, localitat o projecte	Relat escrit pel propi testimoni Edicio en html	no	no	no	no	no
Musée de Personne. Canada	2006	Eina en línia - Registre previ - Formulari per incloure text, audio, imatges , video - Permet tria idiomes (2)	No hi ha catàleg en línia Cercador per paraula clau, nom, perfil, imatges, audio, video	Transcripció del video	Clips àudio	Clips de video, vinculats a projectes comunitaris Windows Media You Tube. Rendez-vous 2007 Montréal Métropole Culturelle	no	no	no
Migration Heritage Center	1998	No disposa d'una eina en línia per a recollir testimonis	No hi ha catàleg en línia	Fragments de testimonis relacionats amb exposicions virtuals o projectes orals	Clips àudio lligats a expos virtuals o a projectes orals	Clips video lligats a expos virtuals o a projectes orals Flash 8 Player	no	no	no

institucio		recollida test.	catàleg en línia	transcripció	àudio	vídeo	blogs	fòrums	podcasts
Museu Història Immigració Catalunya	2004	Eina en línia: Formulari de text . No permet imatges ni altres arxius	No hi ha catàleg en línia	Fragments	S'ofereixen en format podcast	Clips de vídeo Windows Media	Creació de blogs relacionats amb el treball a les escoles	Existeix l'eina Llibre de visites (buit)	Creació de podcasts relacionats amb el treball a les escoles i ràdios
Roca Umbert	2006	No disposa d'una eina en línia per a recollir testimonis	No hi ha catàleg en línia	Permet descarregar d'entrevistes completes través de fitxers ftp.(TR.Bat x)	no	Clips de vídeo. Format avi. Real Video Descàrrega en streaming	no	no	no
The International Museum of Women	2006	Eina en línia: -registre previ - formulari de text per email	No hi ha catàleg en línia	Narracions escrites pels usuaris	En forma de relats, cançons	Petits vídeos artístics, relats	Relacionat amb el tema de discussió que proposa el museu	Relacionat amb el tema de discussió que proposa el museu	Emissió programa ràdio mensual: conservadors i convidats
Medvoices	2003	No disposa d'una eina en línia per a recollir testimonis	Cercador de la base de dades per tema, localització, tipus de recurs, i idioma (9)	Fragments de transcripció. Transcripció vídeos	Fragments audio de llargada mitjana (8-10?)	Fragments en vídeo de llargada mitjana (8') Windows Media	no	no	no
Memory Net	2006	No disposa d'una eina en línia per a recollir testimonis	Cercador de la base de dades per paraula clau, grups participants i temes	Transcripcions dels clips d'audio	Clips d'audio	no	no	Es poden enviar comentaris per mitjà d'un formulari	no
Moving Here	2001	Formulari per enviar textos (1000 paraules màxim) i imatges. es demanen dades pers.	Cercador per persona, projecte, format, entitat col·laboradora o secció del web	Narracions fetes pels propis usuaris	Audio streaming en format MP3 Window Media Player	Video streaming de programes de la BBC. Window Media Player	no	no	no

institucio		recollida test.	catàleg en línia	transcripció	àudio	vídeo	blogs	fòrums	podcasts
Library and Archives of Canada	1994	No disposa d'una eina en línia per a recollir testimonis	Archivia. net	Fragments de testimonis relacionats amb exposicions virtuals	Clips àudio lligats a expos virtuals	no	no	no	no
Library of Congress	1990	No disposa d'una eina en línia per a recollir testimonis	Catàleg en línia	Fragments de testimonis relacionats amb exposicions virtuals	no	Petits clips (Veterans History Project)	no	no	no
British Library	1997	No disposa d'una eina en línia per a recollir testimonis	Catàleg en línia	Les transcripcions són un servei de pagament. Petits fragments il·lustratius	Clips audio com a exemple de continguts i relacionats amb els recursos educatius	no	no	no	no
Jewish Women Archive	2006	Eina en línia - Registre previ - Formulari per incloure text, audio, imatges , video	Etiquetatge col·laboratiu (tags) No hi ha catàleg	S'estan realitzant 100 entrevistes en profunditat que seran completament accessibles des del web	Actualment no hi ha cap item d'àudio però tècnicament ho permet	Actualment no hi ha cap item d'àudio però tècnicament ho permet	Els blogs son un recurs de participació molt actiu	no	no
Fortunoff Video Archive	2004	No disposa d'una eina en línia per a recollir testimonis	Orbis (obert) Woldcat (nomes en Campus Yale)	9 fragments (9) acompanyant l'àudio i el video	9 petits audio clips Streaming	9 petits video clips Streaming Quick Time	no	no	no

institucio		recollida test.	catalog en línia	transcripció	àudio	vídeo	blogs	fòrums	podcasts
ROHO. California	1985	No disposa d'una eina en línia per a recollir testimonis	Inventari de les col·leccions	Transcripcions d'algunes entrevistes	no	no	no	no	no
Rutgers	1996	No disposa d'una eina en línia per a recollir testimonis	Base de dades de fitxes amb info bàsica de l'entrevista	Transcripcions	no	no	no	no	no
Center Columbia River History	1998	No disposa d'una eina en línia per a recollir testimonis	No hi ha catàleg en línia	Transcripcions extenses en format pdf i relacionades amb exposicions	no	no	no	no	no
USC Shoah Fundation	2006	No disposa d'una eina en línia per a recollir testimonis	Catàleg en línia	Transcripció del vídeo. Traducció a l'anglès	no	Clips de vídeo Video viewer	no	no	no

Annex 10.50. Aplicatius segons museu**Museus presencials**

institucio	T	A	V	exposicions en línia	recursos. edu	blogs	forum	podcasts
Yad Vashem	si	si	si	si	si	no	no	Conferences
US Holocaust MM	si	si	si	si	si	si http://blogs.ushmm.org/	no	Voices on Genocide Prevention
Cité N H Migration	si	si	si	no	si	no	no	enllaça a France Culture
Imperial War Mus.	si	si	si	p/v i nomes virt.	si	si. Moving Minds	no	si Moving Minds
Basque museum	si	si	no	no	no	no	no	no
institucio	T	A	V	Recollida testimonis	catleg en línia	transcripció	audio	video
Yad Vashem	si	si	si	Testimonies Page	si acces a la descripció	fragments entrevista (petita mostra) Traducció a l'anglès	si	si
US Holocaust MM	si	si	si	projectes ordinaris del museu	Registre supervivents	si	si	si
Cité N H Migration	si	si	si	A partir de projectes amb partners locals	no	fragments Histoires singulieres	si	si
Imperial War Mus.	si	si	si	Programa d'història oral	IWM Collections Online database → acces a la descripció del registre	fragments relacionats amb expos v.	clips audio relacionats amb expos v. 340 clips en la bdd	clips video relacionats amb expos v.
Basque museum	si	si	no	Projecte oral	no	fragments sumari entrevista	clip audio	no

Museus virtuals

institucio	T	A	V	exposicions en línia	recursos. edu	blogs	forum	podcasts
Museu Pessoa Br.	no	no	no	No son exactament exposicions en línia sino webs de projecte Llicència Creative Commons	Si. Hi ha una línia de treball específica de creació de productes educatius en línia	no	Fórum "Histórias da Nossa Terra". Restringit als professors participants al projecte Fórum "Atividades com memória oral". Obert amb registre previ	Radio Museu da Pessoa
Museu Pessoa Pt	no	no	no	En construcció				
Museum Pers. US	no	no	no	no	no	no	no	no
Musée Pers. Ca	no	no	no	no	no	no	no	no
Migration Heritage Center	no	no	no	Vertebren tota l'activitat del centre	No específicament	no	no	no
MH Immigració Catalunya	no	no	no	Si. oferta incipient	Oferta didàctica de tallers i exposicions	Si relacionat amb el treball a les escoles	Llibre de visites (buit)	si relacionat amb el treball a les escoles i ràdios
Roca Umbert	no	no	no	no Projecte les veus de la fàbrica	Programa amb escoles de secundària. Publicació dels treballs al web Jocs en línia	no	no	no
The International Museum of Women (Web 2.0)	no	no	no	Imagining ourselves Women, Power and Politics	no	si	si	Tune in every month for conversations between <i>Women, Power and Politics</i> Curator Masum Momaya

institucio	T	A	V	Recollida testimonis	catàleg en línia	transcripció	audio	video
Museu Pessoa Br.	n o	n o	n o	Registre previ Formulari per incloure text, audio, imatges , video Permet tria idiomes (11) També a partir de projectes	Cercador per paraula clau, nom, perfil, imatges, audio, video	fragments accés a testimoni complet	si (clips)	si Petits testimonis (durada curta)
Museu Pessoa Pt	n o	n o	n o	en construcció				
Museum Person US	n o	n o	n o	es pot enviar història i imatges al email del webmaster formulari amb dades	no Index per autors, temes, localitat o projecte	transcripció feta pel propi testimoni edició en html	no	no
Musee personne Ca	n o	n o	n o	Registre previ. Formulari en línia per incloure text, audio, imatges , video Individus réalisés en studio Projets réalisés en collaboration avec des Communautés.	Cercador per paraula clau, nom, perfil, imatges, audio, video	Transcripció edició en html	si	si penjats a You Tube
Migration Heritage Center	n o	n o	n o	A través de projectes comunitaris	no existeix la idea de col·lecció, i per tant de catàleg	fragments. Lligats a expos virtuals o a projectes orals	fragments. Lligats a expos virtuals o a projectes orals	fragments. Lligats a expos virtuals o a projectes orals Flash 8 Player
MH Immigració Cat.	n o	n o	n o	Formulari en línia. text Treball amb aules de gent gran, grups i escoles documentals	no	si	si	si
Roca Umbert	n o	n o	n o	programa antics treballadors	no	no	no	si
The International Museum of Women	n o	n o	n o	Via email registre, i formulari	no	si	si	si

Projectes en xarxa

institucio	T	A	V	expos en línia	recursos. edu	blogs	forum	podcasts
Medvoices				no	no	---	---	---
Memory Net				no	no	---	---	---
Moving Here				no	si	---	---	---
institucio	T	A	V	Recollida testimonis	catleg en línia	transcripció	audio	video
Medvoices				manual	si	si	si	no
Memory Net				manual	si	si	si	si
Moving Here				manual	si	si	si	si

Altres agents

institucio	T	A	V	expos en línia	recursos. edu	blogs	forum	podcasts
LAC	si	si	si	Oral Histories of IWW	no	no	no	no
Library of congress	si	si	si	Voices of Thirties Experiencing War	no	no	no	no
British Library	si	si	si	no	Voices from Holocaust	no	no	no
Jewish Women Archive	arxiu virtual			No. Projectes d'història oral	no	Post son items molt presents	wikis	no
Fortunoff Video Archive	-	-	si	no	no	no	no	no
ROHO. California				no	no	no	no	no
Rutgers				no	no	no	no	no
Center Columbia River				Si →	si	no	no	no
Shoah Fundation				Si →	Banc recursos educatius en línia	no	no	no

institucio	T	A	V	Recollida testimonis	catàleg en línia	transcripció	audio	video
LAC	si	si	si	entrevistes de programes de radio Altres fonts	bdd Archivia net accés a les descripcions del registre	fragments en expos v.	clips audio en expos v.	no
Library of congress	si	si	si	Federal Writers Project Altres fonts	accés a les descripcions del registre	fragments en expos v	no	petits clips (Veterans History Project)
British Library	si	si	si	Conserva còpia de tots els enregistraments sonors fets al Regne Unit Impulsa projectes d'història oral	Catàleg en línia accés a descripcions	es un servei de pagament. No es mostren al web Petits fragments il·lustratius	clips audio com a exemple de continguts i relacionats amb el recurs educatiu	no
Jewish Women Archive (web 2.0)	Arxiu virtual			Registre previ Formulari per incloure text, audio, imatges, video També mitjans convencionals (email, correu postal)	folksonomies no hi ha catàleg st. textos i imatges i posts	Un cop realitzades les entrevistes en profunditat (100) seran totalment accessibles des del web	ho permet. Actualment no hi ha cap recurs	ho permet. Actualment no hi ha cap recurs
Fortunoff Video Archive	-	-	si	per conveni amb altres institucions	bdd Orbis accés a descripcions bdd Woldcat (només en Campus Yale)	fragments (9) acompanyant l'audio i el video	9 petits audio clips (streaming)	9 petits video clips (streaming) Quick Time
ROHO. California	si	si	si	Diverses fonts	Llistat de col·leccions	Transcripcions d'algunes entrevistes	no	no
Rutgers	si	no	no	Recull testimonis d'antics alumnes que van estar en guerra	bdd Fitxa amb les dades bàsiques de l'entrevista	Transcripcions	no	no
Center Columbia River	si	no	no	Programes amb grups locals i escoles	no	llargs fragments . pdf relacionats expos I	no	no
Shoah Fundation	no	no	si	programes propis programes en col· amb altres institucions	catàleg en línia que permet la descripció de tots els registres	transcripció del video. (traducció a l'anglès)	no	fragments de testimonis Video viewer

Capítol 1. Presentació	9
Capítol 2. Marc teòric i conceptual	23
2.1. La memòria com a fenomen social i col·lectiu	27
2.1.1. El caràcter social de la memòria	27
2.1.1.1. Maurice Halbwachs i els quadres socials de la memòria	27
2.1.1.2. La universalització de l'Holocaust	30
2.1.1.3. La memòria com a objecte d'estudi de les ciències socials.....	33
2.1.1.4. La memòria com a font per a la investigació històrica.....	38
2.1.2. Definicions i funcions de la memòria col·lectiva	41
2.1.2.1. Aproximació analítica al concepte de <i>memòria col·lectiva</i>	41
2.1.2.2. Les relacions entre el present i el passat	46
2.1.2.3. Les funcions de la memòria	48
2.1.2.4. Gènere i memòria.....	53
2.2. La memòria col·lectiva com a Patrimoni immaterial	56
2.2.1. La transformació del concepte de Patrimoni a partir de la IWW.....	56
2.2.1.1. Les característiques del Patrimoni cultural immaterial	58
2.2.1.2. Les memòries com a Patrimoni cultural immaterial.....	60
2.2.1.3. La relació entre el patrimoni material i immaterial.....	65
2.2.2. Els instruments normatius.....	67
2.2.2.1. Els precedents a la <i>Convenció</i>	67
2.2.2.1.1. Els inicis.....	67
2.2.2.1.2. L'aparició del terme "patrimoni immaterial"	69
2.2.2.1.3. Cap a la construcció d'un instrument normatiu.....	71
2.2.2.2. La <i>Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Immaterial</i>	73
2.2.2.2.1. El document.....	73
2.2.2.2.2. El procés d'aplicació	75
2.2.2.2.3. La valoració de la importància de la <i>Convenció</i>	77
2.3. La memòria col·lectiva a Internet.....	80
2.3.1. Temps, tecnologia i identitat	80
2.3.2. Cibercultura, intel·ligència col·lectiva, virtualitat i memòria.....	84
2.3.3. Els agents de la memòria a la xarxa	88
2.3.3.1. La societat civil.....	89
2.3.3.2. Els mitjans de comunicació.....	91
2.3.3.3. Les institucions de la memòria	93
2.3.4. La creació de xarxes de memòria	94

Capítol 3. Metodologia	97
3.1. La definició de la recerca	99
3.1.1. Preguntes de recerca i hipotesi inicial	100
3.1.2. Objectius i justificació del seu interès	101
3.1.3. Dificultats de la recerca	102
3.2. La cerca, tria i justificació dels estudis de cas	106
3.2.1. Cerca mitjançant cercadors generals	107
3.2.1.1. Memòria traumàtica	107
3.2.1.2. Memòria migratòria	109
3.2.1.3. Memòria quotidiana	110
3.2.2. Cerca mitjançant directoris especialitzats	111
3.2.2.1. <i>Memorial Museums Database. Topographie des Terrors</i>	111
3.2.2.2. <i>Global Directori of Holocaust Museums</i>	112
3.2.2.3. <i>Migration Museums Web Community</i>	114
3.2.2.4. <i>Virtual Library Museums Pages</i>	114
3.2.3. Cerca manual.....	115
3.2.4. Criteris de selecció.....	115
3.2.5. Establiment del <i>corpus</i> d'anàlisi.....	117
3.3. La recollida de dades	121
3.3.1. Tipus de dades.....	121
3.3.1.1. Dades externes del projecte web	121
3.3.1.2. Dades internes del projecte web	121
3.3.2. Mètodes d'obtenció i recollida.....	124
3.4. L'anàlisi de les dades	126
3.4.1. El tipus de recerca	126
3.4.2. Procediments de codificació: les brúixoles	126
3.4.3. Emergència de conceptes clau.....	127
3.5. La presentació dels resultats	129

4.2. Els museus virtuals	174
4.2.1. Xarxa de Museus de Persona	174
4.2.1.1. El <i>Museu da Pessoa</i> . Sao Paulo, Brasil.....	175
4.2.1.1.1. Història del projecte	175
4.2.1.1.2. El model d'institució i la missió.....	177
4.2.1.1.3. Els altres nuclis de la xarxa de Museus de Persona	178
4.2.1.2. Els projectes.....	180
4.2.1.2.1. Programa <i>Conte Sua História</i>	181
4.2.1.2.2. Programa <i>Memória institucional</i>	181
4.2.1.2.3. Programa de <i>Formació</i>	182
4.2.1.3. <i>Brazil, Memória em Rede</i>	183
4.2.2. Migration Heritage Center	185
4.2.2.1. Un model de centre innovador.....	185
4.2.2.2. El lloc web del MHC	186
4.2.2.2.1. La <i>Reading Room</i>	188
4.2.2.2.2. Les exposicions en línia.....	188
4.2.3. Museu d'Història de la Immigració de Catalunya	192
4.2.3.1. El projecte de centre i la seva missió	192
4.2.3.2. El web del MHIC	193
4.2.3.2.1. Primera etapa (2004-2007): el projecte Coiné.....	193
4.2.3.2.2. Segona etapa: aposta pel software lliure	194
4.2.3.3. El treball amb les escoles : exposicions i <i>blogs</i>	195
4.2.3.4. La col·laboració amb ràdios i els documentals	196
4.2.3.5. Les exposicions en línia	197
4.2.4. Roca Umbert, Fàbrica de les Arts.....	199
4.2.4.1. De fàbrica tèxtil a centre cultural.....	199
4.2.4.2. El programa de recuperació de la memòria	200
4.2.4.2.1. La Tèrmica.....	201
4.2.4.2.2. El Fons Roca Umbert.....	201
4.2.4.2.3. Les veus de la fàbrica.....	202
4.2.4.3. L'espai web de Roca Umbert.....	203
4.2.5. <i>The International Museum of Women</i>	206
4.2.5.1. <i>Imagining Ourselves: a Global Generation of Women</i>	206
4.2.5.1.1. Be Inspired, Get Involved, Take Action.....	207
4.2.5.1.2. L'estructura temàtica i el funcionament.....	209
4.2.5.2. <i>Women, Power and Politics</i>	211

4.3. Els projectes en xarxa	212
4.3.1. <i>Mediterranean Voices: Oral History and Cultural Practice</i> <i>in Mediterranean Cities</i>	212
4.3.1.1. El projecte: característiques principals	212
4.3.1.1.1. El projecte dins del marc del P. Euromed Heritage II	215
4.3.1.2. La base de dades en línia.....	216
4.3.1.2.1. La construcció de la base de dades.....	217
4.3.1.2.2. L'estructura i els continguts.....	218
4.3.1.2.3. L'avaluació del projecte en línia	221
4.3.1.3. Les accions i els productes presencials	221
4.3.1.4. El futur del projecte	224
4.3.2. <i>Memorynet</i>	225
4.3.2.1. Donant veu a les comunitats.....	225
4.3.2.1.1. Metodologia del projecte	226
4.3.2.1.2. La presentació de les històries.....	227
4.3.2.2. L'avaluació i els resultats obtinguts.....	228
4.3.3. <i>Moving Here: 200 Years of Migration to England</i>	230
4.3.3.1. Primera fase: digitalitzar les col·leccions(2003-2005).....	230
4.3.3.2. Segona fase: treballar a nivell local (2005-2007).....	233
4.3.3.3. <i>The Moving Here Stories</i>	234
4.4. Els altres agents institucionals	237
4.4.1. Els arxius.....	237
4.4.1.1. Library and Archives of Canadà (LAC).....	238
4.4.1.1.1. Eines de recerca en línia.....	239
4.4.1.1.2. Accions de difusió.....	240
4.4.1.2. Library of Congress	241
4.4.1.2.1. <i>American Memory</i>	243
4.4.1.2.2. <i>Veterans History Project</i>	246
4.4.1.3. The British Library. Sound Archive	247
4.4.1.3.1. National Life Stories (NLS)	248
4.4.1.3.2. El treball amb les ràdios: <i>Millennium Memory Bank</i>	249
4.4.1.3.3. Els recursos educatius: <i>Voices of the Holocaust</i>	250
4.4.1.4. Jewish Women's Archive.....	251
4.4.1.4.1. Katrina's Jewish Voices.....	252
4.4.2. Les universitats : biblioteques i centres de recerca	254
4.4.2.1. Fortunoff Video Archive for Holocaust Testimonies	255
4.4.2.2. Regional Oral History Office	256
4.4.2.3. Rutgers Oral History Archives	257
4.4.2.4. Center for Columbia River History.....	258
4.4.2.5. Shoah Foundation Institute for Visual History and Education	260

Capítol 5. Per una museologia de la memòria oral a Internet	263
5.1. Els models	267
5.1.1. Un nou tipus d'institució.....	267
5.1.1.1. Aparició de models interdisciplinaris.....	269
5.1.1.2. Centres multifuncionals	269
5.1.1.3. Desplaçament de l'interès de les col·leccions als públics.....	270
5.1.1.4. Continguts generats pels usuaris	271
5.1.1.5. Reconversió dels perfils professionals.....	272
5.1.2. Un nou model museològic	273
5.1.2.1. Museologia interactiva	275
5.1.2.2. La interactivitat cultural.....	276
5.1.3. Museus i TIC	278
5.1.3.1. La evolució dels museus en línia	278
5.1.3.2. El museu 2.0	282
5.1.3.3. La <i>cibermuseologia</i>	285
5.2. Els productes en línia	287
5.2.1. La cara i la creu d'Internet en els projectes de Patrimoni oral.....	287
5.2.1.1. Els avantatges.....	287
5.2.1.2. Les limitacions.....	288
5.2.2. Nous públics	290
5.2.2.1. Els públics objectius	290
5.2.2.2. Les estratègies de captació.....	292
5.2.2.3. El multilingüisme	293
5.2.3. Les exposicions en línia.....	296
5.2.3.1. El <i>model memòria</i>	297
5.2.3.2. Yad Vashem.....	298
5.2.3.3. United States Holocaust Memorial Museum.....	299
5.2.3.4. Imperial War Museum	301
5.2.3.5. Migration Heritage Center.....	302
5.2.4. Els recursos educatius.....	302
5.2.4.1. Les exposicions en línia com a recurs educatiu.....	302
5.2.4.2. Altres recursos educatius: blogs i podcast.....	303
5.3. Les relacions	305
5.3.1. Relació projecte en línia, productes <i>in situ</i>	305
5.3.1.1. En relació als continguts	305
5.3.1.1.1. Versió resumida dels continguts	305
5.3.1.1.2. Complementarietat de continguts	306
5.3.1.1.3. Continguts estrictament digitals	308
5.3.1.2. En relació al temps	308
5.3.1.2.1. Previ.....	308
5.3.1.2.2. Simultani	310
5.3.1.2.3. Posterior.....	310

5.3.2. Internet com espai-xarxa.....	312
5.3.2.1. Xarxes institucionals	312
5.3.2.2. Xarxes socials.....	316
5.3.2.3. La relació entre l'espai local i el global	319
5.4. Les funcions de la memòria	321
5.4.1 Recordar: el museu memorial	321
5.4.1.1. Mantenir viva la memòria	323
5.4.1.2. Honorar les víctimes.....	324
5.4.1.3. Legitimar una versió oficial de la història	326
5.4.2. Construir identitats: els museus d'històries de vida	328
5.4.2.1. Donar valor a la vida quotidiana	331
5.4.2.2. La memòria del treball.....	334
5.4.2.3. Els museus de migració i la diversitat cultural.....	337
5.4.3. Actuar: el museu com motor de canvi social.....	341
5.4.3.1. Promoure l'activisme social.....	341
5.4.3.2. Donar veu als silenciats	344
5.4.3.3. Treballar per a la inclusió social	350
5.4.4. Crear i impulsar xarxes	352
5.4.4.1. Amb les comunitats locals.....	352
5.4.4.2. Amb altres museus.....	355
5.4.4.3. Amb altres agents	357
5.4.5. Educar.....	360
5.4.5.1. Transmetre els coneixements a les noves generacions.....	361
5.4.5.2. Educar vers la reflexió	365
5.4.5.3. La recerca acadèmica	367
5.5. Les eines	368
5.5.1. Les eines de recollida de testimonis.....	369
5.5.1.1. Els continguts recollits per la institució.....	369
5.5.1.1.1. Les eines en línia.....	371
5.5.1.2. Els continguts generats pels usuaris	373
5.5.1.2.1. Els fòrums.....	375
5.5.1.2.2. Els blogs	376
5.5.2. Les eines de catalogació.....	379
5.5.2.1. Les bases de dades i els catàlegs en línia	379
5.5.2.2. L'etiquetatge col·laboratiu	384
5.5.3. Les eines de presentació	386
5.5.3.1. Les transcripcions.....	387
5.5.3.2. Els arxius d'àudio i vídeo	388
5.5.3.2.1. La distribució.....	388
5.5.3.3. Els <i>podcast</i> i <i>videocast</i>	390
5.5.3.3.1. Els <i>podcast</i> com a eines de difusió.....	391
5.5.3.3.2. Els <i>podcast</i> com a eines educatives	392
5.5.4. Línies de futur.....	394

5.5.4.1. La convivència de formats	395
5.5.4.2. L'accessibilitat dels projectes	396

Capítol 6. Conclusions **399**

6.1. Un nou tipus de patrimoni: les històries de vida.....	402
6.2. L'aparició de nous models institucionals.....	404
6.3. Un nou model de gestió del patrimoni	407
6.4. Els museus a la xarxa i les xarxes de museus.....	414
6.5. Futures línies de treball.....	417
6.6. Cloenda.....	421

Capítol 7. Bibliografia **423**

Capítol 8. Glossari..... **457**

Capítol 9. Cites traduïdes..... **465**

Capítol 10. Annexos ..... 489**Marc teòric i conceptual**

Annex 10.1. Evolució de la definició de “museu” segons els Estatuts de l'ICOM (1946-2007).....	491
Annex 10.2. Cronologia de la <i>Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Immaterial</i>	495
Annex 10.3. Instrument emprat i data de implantació de la <i>Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Immaterial</i> per part dels Estats Membres.....	497
Annex 10.4. Resposta per correu electrònic de Fernando Brugman, Secció de Patrimoni Immaterial de la UNESCO	500
Annex 10.5. Pregunta formulada i resposta per correu electrònic de Fernando Brugman, Secció de Patrimoni Immaterial de la UNESCO.....	501

Metodologia

Annex 10.6. Resultats de la cerca dels estudis de cas segons paraula clau	503
Annex 10.7. Ordenació dels resultats de la cerca d'estudis de cas segons posició en els cercadors.....	513
Annex 10.8. Museus membres. <i>Migration Museums Web Community</i>	520
Annex 10.9. Comparació entre els resultats de la cerca simple i la pertinença al directori del <i>Migration Museums Web Community</i>	521
Annex 10.10. Adreces web de les institucions analitzades i detall dels projectes de cada institució.....	522
Annex 10.11. Relació de casos agrupats temàticament	526
Annex 10.12. Model de fitxa de classificació	527
Annex 10.13. Model de correu electrònic de presentació	528
Annex 10.14. Model de qüestionari en anglès	529
Annex 10.15. Model de qüestionari en castellà.....	532

Descripció estudis de cas

Annex 10.16. Llista de projectes desenvolupats pel Museu da Pessoa (Brazil)	535
Annex 10.17. Llistat de membres de <i>Brazil Memoria em rede</i>	544
Annex 10.18. Projectes <i>Reading Room</i> . Migration Heritage Center.....	553
Annex 10.19. Llistat d'exposicions en línia del Migration Heritage Center	557
Annex 10.20. Camps en l'eina de recollida de testimonis del MHIC.....	559
Annex 10.21. Llistat de projectes de recerca de Batxillerat. Roca Umbert.....	560
Annex 10.22. Productes resultants del projecte <i>Med-Voices</i> (segons soci).....	562
Annex 10.23. <i>Moving Here</i> . Aliances i projectes amb museus regionals	581
Annex 10.24. Projectes del Center for Columbia River History.....	583
Annex 10.25. Tipus d'informació aportada pels centres.....	587

Qüestionaris

Annex 10.26. Questionari respost per Patty A. Miller, Basque Museum.....	589
Annex 10.27. Questionari respost per Karen Workman, Museu da Pessoa (Brazil)	591
Annex 10.28. Questionari respost per Phil Sttafford, Museum of Person (Indiana).....	596
Annex 10.29. Questionari respost per Marc-André Delorme, Musée de la Personne (Ca)....	598
Annex 10.30. Questionari respost per John Petersen, Migration Heritage Center	601

Annex 10.31. Questionari respost per Costas Constantinou, IMCS Cyprus. <i>Med-voices</i>	603
Annex 10.32. Questionari respost per Yasser Aref, Library of Alexandria. <i>Med-voices</i>	605
Annex 10.33. Questionari respost per Rachell Radmilli, University of Malta. <i>Med-voices</i>	607
Annex 10.34. Qüestionari respost per Christiane D. Nasser. CCHP, Betlem. <i>Med-voices</i>	610
Annex 10.35. Questionari respost per Carl Greenwood, Tyne & Wear Museums.....	612
Annex 10.36. Qüestionari respost per Gordon Jung, Oral Histories of the IWW. LAC.....	616
Annex 10.37. Qüestionari respost per Peter Bartis, Veterans History Project	619
Annex 10.38. Questionari respost per Katrine Barber, Center for Columbia River History...	621

Correus electrònics

Annex 10.39. Resposta per correu electrònic de Kate Camino, Center for Basque Studies .	623
Annex 10.40. Resposta per correu electrònic de Jorge G. Rocha, Museu da Pessoa (Pt).....	624
Annex 10.41. Resposta per correu electrònic d'Anni Turnbull, Powerhouse Museum	625
Annex 10.42. Respostes per correu electrònic de Judith Gray, American Folklife Center. Library of Congress	627
Annex 10.43. Resposta per correu electrònic de Peter Bartis, Veterans History Project, Library of Congress.....	631
Annex 10.44. Resposta per correu electrònic de Joanne Rudof, Fortunoff Video Archive for Holocaust Testimonies	632
Annex 10.45. Resposta per correu electrònic de Oksana Kis, Woman and Society	633

Entrevistes

Annex 10.46. Relació entrevistes en suport àudio	634
Annex 10.47. Alguns exemples de transcripció d'entrevistes.....	635
a) Imma Boj, Museu d'Història de la Immigració de Catalunya	635
b) Ester Prats, Roca Umbert, Fàbrica de les Arts (Granollers)	654
c) Marc Morell i Jaume Franquesa, Med-Voices, UIB	662
d) Natàlia Fernández, UIC	689

Museologia

Annex 10.48. Conferències <i>Museum & the Web</i>	701
Annex 10.49. Eines tecnològiques emprades	702
Annex 10.50. Aplicatius segons museu.....	707

Índex.....	712
------------	-----